
ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА
НАРОДНА РЕСПУБЛІКА
1918 - 1923

ТОМ

3

КНИГА 2

Івано-Франківська обласна державна адміністрація
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника
Державний архів Івано-Франківської області

ЗАХІДНО-УКРАЇНСКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА 1918-1923

ТОМ

3

У 2-х КНИГАХ

КНИГА 2

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ У 5-ти ТОМАХ

Керівник роботи і відповідальний редактор
професор *Олександр Карпенко*

Івано-Франківськ
Лілея-НВ
2005

Збірник документів підготовлений
за сприяння і фінансової підтримки
голови Івано-Франківської
обласної державної адміністрації
Романа ТКАЧА

ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА
1918—1923

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

ТОМ 3

Книга 2

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ.
НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ
ВІДРОДЖЕННЯ

Укладачі:

Олександр Карпенко, Катерина Мицан

ББК 63.3(4УКР)614
3-38

Затверджено до друку постановою
Вченої ради Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

ISBN 966-668-080-7
ISBN 966-668-095-5 (т. 3, кн. 2)

1. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ

№ 1

ПРОТОКОЛ № 1 ЗАСІДАННЯ РОБІТНИЧОЇ РАДИ СТЕБНИКІВСЬКОГО СОЛЕВАРНОГО ЗАВОДУ

26 листопада 1918 р.

Протокол ч. 1

Рада робітничача:

1. Вибрала председателя М. Кулика, заступця председателя В. Баранського і секретаря В. Шашкевича.

2. Справа дров: ухвалено, щоб І. Івасівка і Василь Шашкевич удались управи лісів в Дорогостві, щоб вируб дров робітникам салінарним був відкритий щодня і ревір порубки був найближче визначений.

3. Щоб 8-годинна праця була заведена всім робітникам солінарним (переважно світовим і ремісникам) від 1 грудня 1918 р.

4. Продання солі за винагородження робітникам при монтуванні руротягу ропного і бідному населенню сіл Стебник, Колпець і Солець — Рада робітничача прийняла до відомості.

5. Внесок т. Кулика і т. Уневича: ухвалено, щоб робітники денні мали першенство в роботу ті, котрі перед війною в салінії працювали, а тепер повернули з війни, а переважно жонаті.

На тім протокол кінчиться.

Стебник, 26 падолиста, 1918.

*Предсідатель Кулик
Секретар В. Шашкевич*

Архів Львівського державного історичного музею, спр. інв. № 1065, стор. 2.
Рукопис. Оригінал.

№ 2
**ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «ДРОГОБИЦЬКИЙ ЛИСТОК»
ПРО ВІЧЕ В СТРИЮ**

28 грудня 1918 р.

3 Стрия надіслано нам резолюції ухвалені на військово-громадянських зборах в Стрию дня 21 грудня 1918 р.

1) Взивається Державний Секретаріат проголосити безпроволочно і торжественно довершений факт злуки всіх українських територій в одну неподільну Україну.

2) Взивається Державний Секретаріат вийти остаточно зараз з дотеперішньої пасивності і ужити всіх заходів до безпроволочного переведення оборони загрожених безпосередньо наших територій, що творять нині одиноким незміримим багатством нашого краю і раз покінчити перед сподіваною мировою конференцією оборонну акцію.

В противнім випадку буде суспільність приневолена заступити дотеперішній пасивний Секретаріат енергічним тричленим директоріятим, який буде провізорично вести всі агенди аж до часу перейому влади через Київську Централю.

3) Взивається Державний Секретаріат поручити послам, перебуваючим під сю хвилю у Відні, щоби поза ліквідацією бувшої Австрії у всіх напрямках понехали наглядно вздержатись від всяких акцій міжнародного характеру так у Відні, як і за границею в імені закордонної України і щоби ті справи полишили виключно офіційним представникам соборної України.

Дрогобицький листок. — 1918. — 28 груд.

№ 3
**ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ «ДРОГОБИЦЬКИЙ ЛИСТОК»
ПРО ВІЧЕ У ПІДБУЖИ**

28 грудня 1918 р.

Віче в Підбужи

Дня 1 грудня с. р. відбулося віче в Підбужи на подвір'ю тамошного приходства. Явилось дуже много народа з Підбужа і околиці. Прибув там також делегат УТП в Дрогобичи п. Іван Ліщинський. Віче проводили п. п. Ворон з Опаки і Трускавецький з Підбужа. Отворив о. Яхно з Заліктя гарною промовою, представивши вагу теперішній хвилі. П. Ворон взивав спосібних до військової служби зібраних вступати до української армії. Делегат п. Ліщинський представив наше тяжке положення під польським пануванням, небезпеку грозячої нам заглади, якщо Польща заволоділа би наше дальше, можливість переведення поляками у нас побору військового і перенесення наших вояків на захід за Варшаву для оборони перед німцями і колонізації нашого краю, спільний нам всім інтерес оборони перед поляками і обовязок збирання грошей і харчів на удержання нашої армії. В тім самім дусі, лишень інтересніше промовив п. Трускавецький, а п. Борніцький взивав до складання податків. В другій своїй промові звернув п. Ліщинський увагу присутніх на зарядженне примусової і дуже строгої рекрутації, якщо добровільна не домите, на моральні і матеріальні наслідки для села і людей, що отягаються від військової служби, а вкінці візав присутніх, щоби зогляду на малу вартість теперішнього грана і велике його нагромадження, сплачувано залеглости податкові, котрі ніколи пропасти не можуть, а також і прочі довги, позаяк новою українською монетою, якої мало буде, а вартість велика, тяжко буде сплатити так залеглості податкові, як і прочі довги. Відтак п. Ворон замкнув віче і візав зібраних розійтись спокійно.

№ 4

**ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ»
ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ПАРАД У СТАНИСЛАВОВІ З ПРИВОДУ
ПРИЙНЯТТЯ ЗАКОНУ ПРО ЗЛУКУ ЗУНР І УНР***7 січня 1919 р.*

Около 7 години вечером 3 січня почали збиратися перед кам'яницею «Австрії» цивільні і військові особи. Юрба скоро зростала. Принесено синьо-жовті прапори та прикрашено ними початок Липової вулиці.

За хвилю показався пишний військовий похід при світлі смолоскопів і лямпівнів, в супроводі військової музики. Похід задержався перед бальконом, з которго промовляв др. Петрушевич, полк. Вітовський і п. Вітик.

Др. Петрушевич подякував сердечно іменем Української Національної Ради славному українському Війську і шановній громаді зібраних за привіт з приводу ухвалення резолюції про злуку українських земель. Завданням українського війська є перемінити сю резолюцію в дійсність, вибороти українському народови самостійність та забезпечити його границі. Хоробрість українського війська є відома. Се, що сталося, ще скріпить ту випробовану хоробрість. Іменем всего українського народу бесідник кличе: Нехай живе суверенна Українська Народня Республіка!

По закінченню промови відіграла військова музика наш національний гімн «Вже воскресла Україна!».

З черги промовив державний секретар військових справ полк. Д. Вітовський. Сповнилася воля всего українського народу, — говорив він. — Україна стала одноцільною суверенною державою. Мрія сталася ділом. Те діло оборонити — се твоє завдання, український жовніре. Зникли царі й королі перед всевладною волею народу. На наших очах зникають границі, що ділили живе тіло нашої нації. Ми стаємо одною великою Республікою. Національним меншостям даємо права і жадаємо пошани для нашої держави. Ми переконані, що в нашій Республіці будуть рівні права для багатих і бідних. Свою промову закінчив полковник окликами: Хай росте, хай кріпшає, хай процвітає Українська Народня Республіка!

Численно зібрана публіка порушена горячою промовою і святочним настроєм хвили почала й сама співати за музикою наш національний гімн.

Останню промову виголосив п. Вітик, котрому зібрані залізничники і решта публіки уладила окрему овацію. Промовець висказує радість, що бачить перед собою українське військо, котре несе волю і право українському народові. Честь вам, жовніри, що по чотирох роках різні ви йдете далі в борню проти нашого ворога, котрий хоче відобрати у нас землю і волю. Ви ведете святу війну! На вершках своїх багнетів несете волю і щастя своїм батькам, сестрам своїм. Кождий ваш крок запише народ наш у серці своїм. Про кожду тиху могилку українського жовніра скажуть будучі покоління: Тут ляг і спочиває герой української справи. Смерть понесена за вітчину і кров пролита за неї родять местників, що ніколи не дадуть на поневірку нашої справи. У всіх нас, що тут зійшлися, у стрільців, у старшини та у командантів одна думка і одно серце, що беться за волю України. Наш нарід повстає як велит, що збудився зі сну, з неволі; він підноситься і скидає пута.

Жовніри! Ідіть з повною вірою в перемогу — туди, де стоять ворожі забори та гармати! На вас дивиться, на вас чекає ціла Україна! Ми знаємо, що виграємо, що мусимо виграти в боротьбі, та що разом будемо святкувати перемогу. Нехай живе зєдинена вільна Україна! Нехай живуть наші українські війська!

Серед піднесеного, торжественного настрою почалася дефілада українських військ при звуках військової музики. Публіка витала кождий надходячий відділ ентузіастичними оплесками та окликами: «Славно! Слава!». Перед очима пересунулися добре вимуштровані поважні пробоеві чети в сталевих шоломах, перейшли сотні піхоти та переїхала артилерія. Одушевленню публіки на вид величезного походу війська не було кінця.

З Липової вулиці рушив похід при звуках музики і при світлі смолоскипів та лямпів головними вулицями Станіслава.

№ 5

СТАТТЯ др. РОСТИСЛАВА ЗАКЛИНСЬКОГО
В ГАЗЕТІ «НОВЕ ЖИТТЯ» ПРО ЗЛУКУ ЗУНР І УНР

7 січня 1919 р.

Велика хвиля

Ще за князівських часів та кількасот літ потім за Богдана Хмельницького в хвилі найбільшого розвитку сил українського народу — були подібні моменти до того, що тепер настав. А саме бували часи, що майже уся українська земля була зєдинена і свободна. Така велика хвиля настала і тепер. Нема і не було серед українців ані одного чоловіка, що протививбися злуці обох частей України. Ріжниці проявлялися тільки в тім, як се зробити, щоби злука була повна, корисна для будучности нашого народу і щоби як найспокійніше була переведена еволюційною дорогою.

І от сьогодні мрія наших молодичних літ, сни наших поетів, найсильніше бажання цілого нашого народу здійснюється на наших очах. Наш нарід український стає вільний, свободний, і його землі злучуються в одну нероздільну, самостійну і суверенну Українську Народню Републику.

Переживаємо хвилі, про котрі будучі покоління нашого народу будуть писати як про найважнійший час у новітній політичній історії українського народу. Наші потомки читатимуть про сі події з внутрішнім дрожанням дрощем — таким самим, який відчуваємо ми, переживаючи сі події.

Дивлячись на них, як в нестримнім бігу історії сипляться на нас від двох літ з непереможною силою, незвичайною в історії народів скорістю, дивовижною нежданністю мусимо згодитися з думкою, що теперішньому поколінню припало щастя переживати одну з найважніших хвиль у нашій історії. Як подивимося на ті непереглядні маси нашого селянства, що обурені переслідуваннями зірвалися тепер масово до бою і цілими юрбами спішать під синьо-жовті прапори самостійницької Української республіканської армії; то мимохить нагадуються нам часи Богдана Хмельницького. І тоді і тепер наше селянство, наш трудовий народ взяв у свої тверді руки

будучу долю нашої хліборобської нації. Від його національної свідомости, його витривалости та енергії залежить будуча доля України, а з тим і доля та воля цілого українського народу.

Під його непереможним впливом ухвалила Укр. Нац. Рада резолюцію про злуку двох українських республік в одну. З сею хвилиною перестала існувати Західно-Українська Республіка. Остала одна, єдина від Кавказу по Сян, нероздільна Українська Народня Республіка, до котрої належать тепер також усі повіти, що становили українську частъ Галичини і Буковини.

Відчуємо сю історичну хвилю! Уявм собі сей великий момент, в якім розділена і розшматована тугими, столітними кордонами українська земля лучиться разом до спільного державного життя в цілі гарної та щасливої будучности.

Не стало тих, що нас цілі століття угнітали по сім і по тім боці того кордону, якого тепер нема. Нестало кровопійців, що розливали народню кров. Освободжений народ розломив стіну, що вороги вибудували на його живім тілі — і могучим проявом своєї волі получився разом, щоби одностайно, односердно стати в оборону своєї Республіки, своєї землі і волі.

Сьогодні Українська Народня Республіка переживає велике свято свого зєдинення. Упав найсильніший кордон. Нехай же живійше забється кожде українське серце, нехай розігнеться спина, придавлена віками неволі, нехай заіскриться око бажанням волі, нехай наша енергія до боротьби з противностями скріпиться благородним огнем національного запалу! «Не чужого ми бажаєм, а свого то права!». Не другим на шкоду, тільки собі самим на користь довершимо ми історичного діла зєдинення українських земель.

Нехай-же се велике діло скріпить наші сили до дальших ділань, що стоять ще перед нами!

Д-р Ростислав Заклинський

№ 6

**ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ»
ПРО УРОЧИСТЕ ВІДЗНАЧЕННЯ У ВОЙНИЛОВІ ТА КАЛУШІ
СХВАЛЕННЯ ЗАКОНУ ПРО ЗЛУКУ ЗУНР І УНР***12 січня 1919 р.***Торжества з приводу злуки укр. земель**

Войнилів. На вістку, що Українська Національна Рада ухвалила получить обі Українські Республіки в одну державу, завязався у Войнилові комітет для уладження всенароднього віча з цілого повіта, щоби гідно відсвяткувати той великий момент.

В переддень віча, котре відбулося 5 січня, уладили войнилівські міщане величаву ілюмінацію. В неділю рано заройлося у Войнилові від людей, що стали напливати з усіх боків. Надійшли церковні брацтва, місцеві організації, з околичних сіл «Січи» та міліції з прапорами, співаючи патріотичні пісні.

На ринку у Войнилові відправило духовенство полеву службу божу, а потім слідували промови. В поході, що відбувся після віча, взяло участь около 5.000 людей. Неділя, чудовий, теплий день, велике число народу, горячі промови бесідників, все те викликало гарний бадьорий настрій, в яким вічевики розійшлися пізно по полудни домів.

Калуш. 8. січня 1919 (ОТАС).

Сьогодні відбулося величаве свято з приводу зєдинення обох українських республік. Розпочалося полемим богослуженням на площі перед церквою. Патріотичну проповідь виголосив парох о. Тисовський. Потім промовляв повітовий командант Др. Осип Дудикевич. Свою промову закінчив він отсими словами: «Розкривається висока могила Шевченкова в Каневі. Встає дух віщого Тараса та благословить на схід і захід, на північ і полудне — і заносить молитву: Боже великий, єдиний, Україну спаси!». Хор почав зараз по тім співати пісню, що починається від тих слів. — В поході головними вулицями міста взяло участь до 20.000 людей з цілого повіту, що поприходили з хоругвами і прапорами. В часі походу грала салінарна музика і співав міщанський хор під управою п. Семаня Захнея. На ринку задержався похід

і там промовляли: Др. Олександр Чорненко, Тимко Бариш, делегат Національної повітової Ради о. Бандера і Тарас Коритовський.

Торжество відбулося серед дуже піднесеного настрою і зробило сильне вражіння.

Нове життя. — 1919. — 12 січ.

№ 7

СТАТТЯ В ГАЗЕТІ «НОВЕ ЖИТТЯ»: «СВЯТО ЗЛУКИ»

17 січня 1919 р.

Дня 12 січня с. р. відбулася в Товмачі торжественна маніфестація з нагоди злуки всіх українських земель в одну Українську Народню Республіку. Відсвяткування народнього свята відбулося при великим здвизі народу мимо того, що було пізно оголошене. Учасників було понад 5.000. Народ наш — переважно селяне — зрозумів вагу хвилі і зібрався майже з усіх закутин повіту, щоби дати вислів своїй радості, що давно сподівана злука вже наступила. Перебіг торжества був дуже святочний. О 1 годині ціла площа перед церквою була битком наповнена народом. Коло церкви стояли кінні бандерії в числі понад 500. Населення з прапорами і таблицями уставилось побіч бандерії в порядку, щоби вислухати промов. Видніли десятки написів на таблицях. Приміром: «Слава Українській Директорії! Нехай живе неділима Українська Народна Республіка! Нехай живе Українська Армія! Хай живе соборна Україна від Кавказу по Сян!». Пів до 2 год. зачалось віче. Бесідники старалися пояснити вагу злуки. Палку і повну змісту промову виголосив четар Володимир Колодницький, повітовий командант. Відмітити годиться також промови селян: п. Кота з Хоцемира і п. Василюшина з Марковець. Вони підносили між иншим значіння карної здисциплінованої армії для найближшої будучности України. На вічу ухвалено вислати дві привітні телеграми: одну до армії, що бореться на західніх окраїнах України, а другу українському війську «Петлюрівцям». По вічу відбувся імпазантний похід під український повітовий коміса-

ріят. Тут промовив до народу повітовий комісар, інженер Галька. Він мав вислати привітну телеграму до Директорії в Києві. Співом гимнів «Вже воскресла Україна» і «Не пора» закінчилося гарне свято, що виявило недвозначно волю народу в справі зєдинення української землі.

Нове життя. — 1919. — 17 січ.

№ 8 ІЗ ДОПОВІДНОЇ ЗАПИСКИ ГОЛОВИ ПОЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО КОМІТЕТУ В СТАНИСЛАВОВІ ПРО НАСТРОЇ СЕРЕД СОЛДАТІВ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ І НАСЕЛЕННЯ

20 січня 1919 р.

...Серед військ виникають солдатські Ради. Множаться червоні відзнаки на шапках солдатів. Дуже рідко можна побачити солдата, який вітає офіцера. Це — виняткове явище...

Самі українські керівники в приватних розмовах визнають, що вони є безсилими перед свавіллям натовпу, особливо солдатів, і виправдовують свої варварські розпорядження компромісом з найбільш крайніми вимогами натовпу.

Визнають також, що більшовицька течія зростає щораз грізніше і що наближається момент, коли натовп захопить владу...

Кожний день наближає Східну Галичину до тієї катастрофи, яка потрясла Росію.

Єдиним рятунком є негайне втручання військ Антанти. На початку боротьби досить було б однієї роти, сьогодні ж навіть дивізії може бути замало...

Необхідний рішучий поспіх, тому що завтра Східна Галичина може стати частиною російської проблеми.

Негайна інтервенція могла б запобігти цьому...

*Підписані: голова національного комітету в Станіславі
д-р Добруцький і три члени правління*

ДАЛО, ф. 129, оп. 1, спр. 248, арк. 83—85. Засвідчена копія.

Опубл.: Під прапором Жовтня: 1917—1920. Документи й матеріали. — С. 108.

№ 9
**ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «РЕПУБЛИКА»
ПРО СВЯТО ЗЛУКИ НА СОФІЇВСЬКІЙ ПЛОЩІ У КИЄВІ
З ДОДАТКОМ ВИГОЛОШЕНИХ ДОКУМЕНТІВ**

22 січня 1919 р.*

Свято злуки у Києві

З самого ранку місто прийняло урочистий вигляд, дома прибрано національними прапорами. На балконах домів повішені коври й полотна з українськими рисунками. Тріумфальну арку при вході з Володимирської вулиці на Софійську площу прибрано старовинними гербами України й Галичини. По всій площі до стовпів було прибито різні герби Української землі й плакати.

В 11 год. ранку на площі під звуки музики почали приходити українські піхотні частини, артилерія й самострільні команди, котрі стали шпалерами зі всіх чотирьох боків площі. За військом поволі зібралась велика кількість народу, котра до початку свята заповнила всю площу й сусідні вулиці. Багато вилізло на дерева для того, аби звідти краще побачити торжества. Почали поволі приходити різні делегації й учні зі шкіл разом з учительським персоналом.

Поділом місць для делегацій і всім церемоніалом урочистості завідував артист М. Садовський. Незабаром поперед війська утворились нові шпалери з учнів, котрі приходили на площу з національними прапорами й з плакатами.

Духовенство зі всіх церков зібралося в Софійському Соборі, де в цей час йшла служба Божа, котру правив єпископ черкаський Назарій разом із Соборним духовенством.

На площі робиться все тісніше й тісніше.

Коло колони проти Софійського Собору стають: члени Трудового Конгресу на чолі з тимчасовою колегією, делегація від Галичини й Буковини, старшини українських галицьких полків, що знаходяться в Києві, й члени Національного Українського Союзу. Займають своє місце коло місць, призначених

---

*Дата події.

для членів Директорії, члени Ради Міністрів з головою Ради Міністрів Чеховським на чолі. Тут стають також представники дипломатичного корпусу.

О 12 год. із Софійського Собору на площу виходить і займає місце духовенство з хоругвами. На чолі церковної процесії були: архієпископ катеринославський Агапит і єпископи: мінський — Георгій, винницький — Амвросій, черкаський — Назарій, канівський — Василій і уманський — Димитрій.

Підчас цього здалека чути поклики «Слава» в честь членів Директорії, котрі під'їздили до площі на автомобілю. Поклики «Слава» переливаються, робляться все дужче й дужче і скоро члени Директорії на чолі з Головою Винниченком займають свої місця. Військова оркестра грає національний гімн. Чути нові поклики «Слава». На площі робиться тихше. Наступає найбільш урочистий момент свята.

Ставши обличчям до членів Директорії, Л. Цегельський оповіщає таку Грамоту Української Національної Ради до об'єднання Західної Української Республіки з Великою Східною Україною:

Грамота Української Національної Ради про об'єднання

«До світлої Директорії Української Народної Республіки в Києві. Президія Національної Ради й Ради Державних Секретарів Західно-Української Народної Республіки мають честь подати отсим до відома Світлої Директорії й Правительства Української Народної Республіки, що Українська Національна Рада, як найвищий законодавчий орган Західно-Української Народної Республіки, на торжественнім засіданні в Станиславові дня 3 січня 1919 року, одноголосно рішила, що слідує:

«Українська Національна Рада, виконуючи право самоозначення Українського народу, проголошує торжественно з'єднання з нинішнім днем Західно-Української Народної Республіки з Українською Народною Республікою в одну одноцілну суверенну НАРОДНУ РЕСПУБЛІКУ.

Зміряючи до найскоршого переведення цієї злуки, Українська Національна Рада затверджує передвступний договір про злуку, заключений між Західно-Українською Народною Республікою й Українською Народною Республікою дня 1 грудня

1918 року у Хвастові, та доручає Державному секретаріатові негайно розпочати переговори з Київським Правительством для сфіналізування договору про злуку. До часу, коли зберуться Установчі Збори об'єднаної Республіки, законодавчу владу на території бувшої Західно-Української Народної Республіки виконує Українська Національна Рада.

До того самого часу цивільну й військову адміністрацію на згаданий території веде Державний Секретаріат, встановлений Українською Національною Радою, як її виконавчий орган.

Підписані Президія Української Національної Ради та Рада Державних Секретарів подають се до відома Верховній Владі Української Народної Республіки через окрему торжественну депутацію, зложену з представників усіх державних чинників і усіх кругів населення Західної Української Народної Республіки, а разом висилають окрему комісію, що має з правительством Української Народної Республіки увійти в ближчі переговори щодо способу зреалізованя вище наведеної ухвали.

Станиславів, дня 16 січня 1919 р.

*За президію Української Національної Ради:
Др. Лев Бачинський, Др. Стефан Витвицький.
За Раду Державних Секретарів: Др. Ізидор Голубович,
Президент; Др. Льонгін Цегельський,
Державний Секретар і Управитель закордонних справ*

Під поклики «Слава» посол Цегельський подає грамоту голові Директорії Винниченкові, після чого другий член Галицької Делегації, Др. Олесницький, читає ту саму грамоту на французській мові.

У відповідь на грамоту Галичини член Директорії Швець оголошує такий Універсал Директорії:

Універсал Директорії

Іменем Української Народної Республіки Директорія сповіщає народ Український про велику подію в історії Землі нашої Української.

3 січня 1919 року в м. Станиславові Українська Національна Рада Західної Республіки, як виразник волі всіх Українців бувшої Австро-Угорської імперії і як найвищий їхній законо-

давчий чинник, торжественно проголосила злуку Західної Української Народної Республіки з Наддніпрянською Українською Народною Республікою в одноцільну суверенну Народну Республіку.

Вітаючи з великою радістю цей історичний крок західних братів наших, Директорія Української Народної Республіки ухвалила ту злуку прийняти, здійснити на умовах, які зазначені в постанові Західної Української Народної Республіки від 3 січня 1919 року.

Од нині воедино зливаються століттями одірвані один від одної части Єдиної України — Західно-Українська Народна Республіка (Галичина, Буковина й Угорська Русь) й Наддніпрянська Велика Україна. Здійснились віковічні мрії, якими жили і за які умирили кращі сини України. Од нині є єдина незалежна Українська Народна Республіка. Од нині народ український, визволений могутнім поривом своїх власних сил, має змогу об'єднаними дружними зусиллями всіх своїх синів будувати нероздільну самостійну Державу Українську на благо й щастя всього її трудового люду.

22 січня 1919 року, у м. Києві.

Голова Директорії В. Винниченко.

Члени: С. Петлюра, Андрієвський, Макаренко, Швець

По скінченню читання Універсалу Швець передає його по промові Цегельському при покличах народу і під церковні дзвони. Для того, щоб Грамота й Універсал були відомі всьому народові, що зібрався на площі, з трибун, розставлених по всіх чотирьох кінцях площі, їх прочитують особні глашатаї. В різних кінцях площі, по мірі скінчення читання глашатаями цих державних актів, роздаються голосні поклички «Слава», оркестра грає національний гімн.

Коли читання було закінчено, численне духовенство на чолі з архієпископом Агапітом править благодарственный молебінь з проголошенням багаторіччя Директорії, вільному українському народові й війську, та вічній пам'яті тим, що загинули за визволення Рідного Краю.

Потім військо, народ й делегації, що брали участь в урочистому святі, з співами національних пісень і під звуки оркестрів пішли рядами по Володимирській вулиці до Міського театру, де повинно було відкритись засідання Трудового Конгресу.

Република. — 1919. — 2 лют.

№ 10
ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «АЗ ПЕШТ» ПРО РІШЕННЯ
ВСЕЗАКАРПАТСЬКОГО З'ЇЗДУ В ХУСТІ
ПРО ВОЗЗ'ЄДНАННЯ КРАЮ З УКРАЇНОЮ

23 січня 1919 р.

Відлучення русинів на зборах в Густі

Мункач, 22/І

Вчорашні руски національні збори в Густі з імени 420.000 русинів при присутности 420 делегатів, висказались за злукою всіх мадярських русинів до України.

Тим рішенням хотілиб відірватись комітети Марморощ, Угоча, Берег, Земплин, Авай, Шариш, Унт і Сенеш від тіла матірної держави.

Збори вибрали чотирох послів, котрі повідомлять керманичів сумежних держав про рішення зборів в Густі.

Також і до мадярського народного правительства висилають одного посла і повідомлять про їх відлучене.

В Густі був вчора також др. Степан, губернатор Рускої Країни, але на тих зборах не брав участи.

Аз Пешт. — 1919. — 28 січ.

Архів УКУ, ф . Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 285. Копія.

№ 11

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ПРИНЦА Е. ФЮРСТЕНБЕРГА З КИЄВА МІНІСТРАМ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ НІМЕЧЧИНИ ТА АВСТРІЇ ПРО ЗЛУКУ ЗУНР І УНР

26 січня 1919 р.

Unter der Führung Herrn Batschinskij's traf vor kurzem eine zwölfgliedrige Delegation der westukrainischen Volksrepublik in Kiew ein, um im Auftrage ihrer Regierung dem Direktorium den Beschluß der ostgalizischen Nationalrada, sich mit der Ostukraina zu vereinigen, zu notifizieren. Ausser dem Genannten nahmen an der Delegation der President der ostgalizischen Nationalrada, Herr Isidor Holubowitsch, der Staatssekretär des Äussern ehemaliger Reichsratabgeordneter Dr. Cehelski, ferner Witowskij, Wityk, Buratschinskij und andere teil.

Am 21. 1. Mts. wurden sie vom Direktorium in feierlicher Sitzung empfangen und übergaben ihre Vollmachten. Tags darauf, das heisst am Jahrestage des vierten Universals der Nationalrada, durch welche die Ukraina für unabhängig erklärt wurde, ist hier in feierlicher Weise die Union proklamiert worden. Vor der Sophienkathedrale versammelten sich mittags das Direktorium, die Regierung, die Geistlichkeit, die Mitglieder des gegenwärtig tagenden Trudowyj-Kongresses, die Delegierten Galiziens, die Mitglieder des Nationalverbandes, der Semstvos und anderer politischer Organisationen, die Spitzen der Zivil- und Militärbehörden sowie die hier akkreditierten fremden Vertreter. Eine zahlreiche Menschenmenge war Zeuge des Vereinigungsaktes.

Die Feier begann mit der Verlesung der Unionsurkunde der ostgalizischen Rada durch Dr. Cehelski, in welcher unter Berufung auf den Beschluß der westukrainischen Nationalrada de dato Stanislaw 3. Jänner 1919 die Vereinigung der beiden ukrainischen Republiken in eine einheitliche unteilbare souveräne Volksrepublik verkundet wird. Bis zum Zusammentritt der allukrainischen Konstituante bleibt, wie in obigem Dokumente weiter ausgeführt wird, für Ostgalizien die legislative und administrative Gewalt in den Händen der dortigen Regierung.

Hierauf verlas das Mitglied des Direktoriums, Professor Schwetz, das Unionsuniversal des Direktoriums. Dasselbe besagt unter

anderem, das der Stanislauser Beschluß vom 3. Jänner 1. J. den Willen aller Ukrainer der ehemaligen österr.-ungarischen Monarchie zum Ausdrucke bringt und das von nun an die westukrainische Volksrepublik, das heisst Galizien, Bukowina und die ukrainischen Gebiete Ungarns und die Grosukraina am Dnjeperufer, diese beiden Teile der Ukraina, welche seit Jahrhunderten getrennt gewesen waren, eine Einheit bilden.

Es folgte ein Gottesdienst unter freiem Himmel, eine Defilierung der ausgerückten Truppen sowie ein Umzug in der Stadt, an welchem sich ein zahlreiches Publikum beteiligte.

Ein besonderer Enthusiasmus der Menge war während der Feier, an der ich mit meinem Kollegen teilnahm, dem eigentlichen russischen Grundcharakter der Stadt Kiew entsprechend nicht wahrnehmbar und es kam auch zu keinen politischen Manifestationen.

Der Text der beiden in Rede stehenden Kundgebungen wird in Übersetzung vorgelegt.

Zur Vorgeschichte der Union erfuhr ich, das dieselbe noch in elfter Stunde infolge des Widerstandes der Galizianer fast gescheitert war. Letztere entschlossen sich nur äusserst schwer ihre vollbegründeten Bedenken gegen eine Vereinigung fallen zu lassen, vor Allem schwebte ihnen die Gefahr einer Absorption der Ostukrainer durch Grossrussland vor und stellten eine Reihe von Bedingungen, unter denen vor Allem die Klausel figurirte, das die Westukraina sich das Recht vorbehalte, sich von der Ostukraina zu trennen, sobald eine Föderation mit Grossrussland auch in einer noch so losen Form zustande kommen sollte. Dem Direktorium gelang es aber doch, allerdings unter nicht unerheblichen Opfern, die Union zu erkaufen. Es musste sich in erster Linie dazu verstehen, den Galizianern nach Möglichkeit dazu zu verhelfen, das von ihnen beanspruchte ukrainische Siedlungsgebiet in ihre Hand zu bekommen, das heisst so viel, als Galizien bis zur Sanlinie zu okkupieren und zu diesem Zwecke an der Befreiung des Landes von den Polen mitzuwirken. Die Galizianer verlangten somit eine einheitliche Front der beiden Teile der Ukraina gegen Polen, ferner also auch ausdrücklich die Nichteinmischung des Direktoriums in die Sozial- und hauptsächlich Agrarpolitik von Ostgalizien. Den Galizianern geht der hiesige Kurs viel zu weit nach links, ja so ausgesprochen ist ihre Aversion gegen

die hier im Zuge befindlichen von ihnen als nachgerade bolschewikisch charakterisierten Reformen, das selbst ihr Eintritt in den Trudowyj-Congres in Frage gestellt war und sie zu demselben erst nach langen Verhandlungen bewogen werden konnten. Für das Direktorium standen aber bei der Entscheidung über die Frage der Union so grosse Interessen auf dem Spiel, das es sich schließlich zu jeder Concession bereit erklärte.

Gleichzeitig mit der genannten galizischen Delegation trafen in Kiew die galizischen und Bukowinaer Abgeordneten zum werktätigen Kongreß ein. Es sind deren etwa 48. Sie repräsentieren ein verhältnismässig konservatives Element und bilden dementsprechend auch den rechten Flügel des Kongresses. Sie üben einen nicht zu verkennenden Einfluß in der sich neuformierenden Partei der Seljanska Spilka (Bauernbund) und überhaupt auf den ganzen Kongreß aus.

Die Unifikationserklärung wurde vom Kongresse fast einstimmig angenommen. Als Zeichen der Zustimmung erhoben sich sämtliche Delegierte von ihren Plätzen, bis auf einige Anhänger des links-sozialistischen Blockes, welche angeblich aus Versehen sitzen geblieben waren, ein Mißverständnis, welches in der Folge aufgeklärt wurde. Schon unter der Hetmansregierung war die Einwirkung der Galizianer auf die Entwicklung der Ostukraina allenthalben zu spüren. Das kulturell höher stehende ostgalizische Element setzte sich gegenüber den hiesigen noch in den politischen Kinderschuhen steckenden Nationalisten überall durch. In der Verwaltung und in der Armee spielten die Galizianer eine derartige Rolle, das ohne sie die Staatsmaschine sicherlich ins Stocken geraten wäre. Daher auch die seinerzeitige Aktion der Hetmansregierung, welche durch die Rückberufung unserer in ukrainischen Diensten hier befindlichen ukrainischen Kriegsgefangenen ausgelöst wurde und den Zweck hatte, die Weiterverwendung der Galizianer in der Ukraina zu ermöglichen. Unter der letzten — großrussischen — Phase der Hetmansregierung waren die Galizianer zahlreichen Verfolgungen ausgesetzt, liessen sich aber in der verhältnismässig kurzen Zeit nicht ausmerzen und nahmen nach dem Einzug des Direktoriums ihren früheren Wirkungskreis in vollem Masse wieder in Anspruch.

Das Direktorium ist zum Teil durch eigenes Verschulden in eine Situation gelangt, wie sie schwieriger für eine junge Regierung kaum gedacht werden kann. In militärischer wie auch in politischer

Beziehung ist die Lage der Ukraina eine prekäre, die je unsicherer sie wird, desto dringender der Unterstützung Ostgaliziens bedarf, die derzeit ohne Übertreibung als ihr letzter Rettungsanker bezeichnet werden kann. Ohne die täglich heranrollenden Verstärkungen aus Galzien wäre sie kaum im Stande, die bolschewikische Welle zurückzustauen. Auf politischem Gebiete kann sie die erfahrenen und westeuropäisch geschulten Fachleute Ostgaliziens nicht entbehren, so das jetzt nach der Union ihre Bedeutung in Kiew von Tag zu Tag zunehmen wird. Schon heisst es, das eine Anzahl Ministerportefeuilles und andere leitende Stellen in die Hände der Ostgalizianer übergehen.

*Der k. u. k. Geschäftsträger
E. Fürstenberg*

Beilage ad No. 8/Pol. Übersetzung

An das hohe Direktorium der ukrainischen Volksrepublik Kiew.

Das Präsidium des Nationalrates und der Rat der Staatssekretäre der Westukrainischen Volksrepublik haben die Ehre dem Loblichen Direktorium und der Regierung der ukrainischen Volksrepublik mitzuteilen, das der ukrainische Nationalrat als das höchste gesetzgebende Organ der westukrainischen Volksrepublik gelegentlich der feierlichen Sitzung in Stanislaw am 3. Jänner 1919 einstimmig folgendes beschlossen hat.

Der ukrainische Nationalrat — das Selbstbestimmungsrecht des ukrainischen Volkes ausübend — proklamiert feierlich mit dem heutigen Tage die Vereinigung der Westukrainischen Volksrepublik mit der ukrainischen Volksrepublik in eine unteilbare souveräne Volksrepublik.

Im Interesse einer raschen Durchführung dieser Vereinigung bestätigt der ukrainische Nationalrat den Vorvertrag über die Vereinigung, welcher zwischen der ukrainischen Volksrepublik und ukrainischen Westrepublik am 1. Dezember in Fastow geschlossen wurde und beauftragt das Staatssekretariat unverzüglich die Verhandlungen mit der Kiewer Regierung zwecks Finalisierung des Vertrages bezüglich der Vereinigung vorzunehmen.

Bis zum Zeitpunkte des Zusammentrittes der Konstituante der vereinigten Republik wird der ukrainische Nationalrat die gesetzge-

bende Macht auf dem Territorium der gewesenen westukrainischen Volksrepublik ausüben.

Bis zum selben Zeitpunkte wird die zivil- und Militärverwaltung auf dem erwähnten Territorium vom Staatssekretariat, welches vom ukrainischen Nationalrat damit bestimmt wurde, als dessen ausübendes Organ besorgen.

Die Gefertigten:

Das Präsidium des ukrainischen Nationalrates und der Rat der Staatssekretäre bringen dies der obersten Regierung der ukrainischen Volksrepublik durch eine spezielle Festdelegation, welche aus den Vertretern aller Staatsfaktoren und aller Bevölkerungsschichten der westukrainischen Volksrepublik besteht zur Kenntnis und delegiert gleichzeitig eine Spezialkommission, welche mit der Regierung der ukrainischen Volksrepublik die näheren Verhandlungen bezüglich der Durchführung des obangeführten Beschlusses zu führen hat.

Stanislaw, am 16. Jänner 1919.

*Beilage ad No. 8/Pol. Abschrift
Kiew, 23. Jänner 1919*

Bulletin des ukrainischen Telegraphenbüros über die Nationalfeier in Kiew anlässlich des Jahrestages der Vereinigung der ukrainischen Gebiete.

Bulletin Nr. 30. De l'Agence telegraphique ukrainienne.

Kiev, le 23 janvier.

Les fetes nationales de Kiev.

Hier Kiev a fete l'anniversaire du quatrieme universel de la Rada Centrale et l'unification des terres ukrainiennes. Des le matin la ville a pris un air de fete et s'est pavoisee aux couleurs nationales de l'Ukraine. Des tapisseries, des quirlandes et des portraits de Chevtchenko ornaient les edifices. Un arc de triomphe etait eleve (a la) place St. Sophie ou a eu lieu la ceremonie de la proclamation de l'unification de la Galicie a l'Ukraine. Au moment de l'arrivee des membres du gouvernement l'immense place Ste Sophie etait

occupee par les troupes, les organisations politiques, le zemstvo, les unions professionnelles et par une foule innombrable. Apres avoir celebre des messes dans la cathedrale et les eglises, le clerge se rassembla sur la place. Vers midi apparaissent les membres du Congres des Travailleurs, les delegues de la Galicie, les membres de l'Union Nationale de l'Ukraine et l'etat-major. Ils prennent place a cote de la colonne edifiee en face de la Cathedrale. Les membres du Conseil des ministres avec M. Tschechovsky en tete sont present. A cote d'eux prennent place les representants du corps diplomatique. Quelques minutes plus tard on entend dans les rues les acclamations de la foule. C'est le Directoire qui arrive. Il apparait sur la place Ste Sophie et une salve d'acclamation retentit. Les membres du Directoire occupent la place qui leur est reservee. La fanfare militaire attaque l'Hymne national. En suite le silence se fait et M. Tschechovsky, le president de la delegation galicienne, en s'adressant au Directoire, lit distinctement l'acte de l'unification de la Republique Nationale de l'Ukraine Occidentale a la Republique Nationale de l'Ukraine Orientale, vote a Stanislavov, le 3 janvier 1919 par la Rada Nationale de l'Ukraine Occidentale.

Cet acte, dont nous avons deja donne le contenu dans un de nos bulletins, est signe par Batchinsky et Levitsky pour le presidium de la Rada et par Goloubovtch et Tsegelsky pour la Rada de secreta-riat*). Cet acte se termine par la phrase suivante:

L'acte signe par les membres du presidium de la Rada et par le secretariat est porte a la connaissance du pouvoir supreme de la Republique Nationale de l'Ukraine par l'intermediaire d'une deputation speciale composee des representants du peuple de la Republique Occidentale. Parallelement une autre delegation sera organisee pour entrer en negociations avec le gouvernement de la Republique Nationale de l'Ukraine relativement aux moyens de realiser la decision prise a Stanislavov».

Un autre membre de la delegation, le docteur Olesnitsky, lit le texte francais de cet acte, apres quoi Convetz, le membre du Directoire, lit l'universel suivant:

«Au nom de la Republique Nationale de l'Ukraine le Directoire fait savoir a an peuple ukrainien qu'un grand evenement vient d'avoir lieu dans l'histoire de la terre ukrainienne. Le 3 Janvier 1919 a Stani-slavov la Rada Nationale de la Republique Nationale de l'Ukraine

Occidentale exprimant la volonte de tous les Ukrainiens de l'ancien empire d'Autriche-Hongrie et representant leur supreme organe legislatif a solennellement proclame l'unification de la Republique Nationale de l'Ukraine Occidentale a la Republique Nationale de l'Ukraine Orientale en une Republique Nationale souveraine et unitaire. En accueillant avec une grande joie cette demarche historique de nos freres d'Occident, le Directoire de la Republique Nationale de l'Ukraine a decide d'accepter cette unification et de la realiser aux conditions stipulees dans la declaration de la Republique Nationale de l'Ukraine Occidentale datee du 3 Janvier 1919. Desormais la Republique Nationale de l'Ukraine Occidentale (la Galicie, la Boukovine et les pays ukrainiens de Hongrie) et la Grande Ukraine des bords du Dniepre, les deux parties de l'Ukraine unitaire qui avaient ete separees pendant des siecles, se reunissent de nouveau. Les reves avec lesquels avaient vecu et mourru les meilleurs fils de l'Ukraine se realisent enfin. Desormais il n'y a qu'une seule Republique Nationale de l'Ukraine unitaire independante. Desormais le peuple ukrainien delivre par le puissant elan de ses propres forces peut travailler en commun pour l'independance et l'unite de l'etat ukrainien au nom du bonheur et de la prosperite de tout son peuple travailleur.

Donne le 22 Janvier 1919 a Kiev. Vinnitchenko, president du Directoire, Petlioura, Andrievsky, Makarenko, Chvetz et membres du Directoire...»

Ereignisse in der Ukraine: 1914—1922. — Bd. 4 . — Philadelphia, 1969 — S. 215—221.

№ 12 ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ» ПРО СВЯТО ЗЛУКИ В ДОЛІНІ

29 січня 1919 р.

Дня 12. січня відбулося в Долині торжество з нагоди злуки обох українських Республік. Місто було у святочнім настрою. У вікнах усіх домів видніли наліпки з написю: «Нехай живе

соборна Українська Народня Республіка! 3. січня 1919». Коло 10. години зрана після полевої служби божої промовив до зібраних около 6 тисяч цивільного населення і до війська повітовий комісар Др. С. Данилович. Потім промовляв від війська повіт. командант сотник Чапельський, від селян п. Якимів з Витвиці, від робітників п. Ганюк, від міщан п. Кардаш, від жіноцтва п. Соня Даниловичівна, а від інтелігенції п. Творидло. Потім уставився похід, який перейшов містом при співі пісень на площу, де відбулося віче. На вічу подано звідомлення з сесії Української Національної Ради, вислухано бажання народу до Укр. Нац. Ради та пороздавано видруковану резолюцію У. Н. Ради про злуку — представникам усіх громад долиньського повіту з порученням, щоби розліпили їх по своїх громадах на видних місцях.

Нове життя. — 1919. — 29 січ.

№ 13 ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ»: «СВЯТО ЗЛУКИ В ДРОГОБИЧІ»

30 січня 1919 р.

Часопись «Дрогобицький Листок» повідомляє: Дня 20. січня відбулося всенародне повітове віче для заманіфестовання злуки двох українських держав в одну Українську Народню Республіку. Віче випало величаво. Около 15 тисяч людей зібралося на ринку. Промовляли: Др. Скибінський, п. Гловяк, чет. Кужіль, старшина Митчин і п. Крутій. Серед патріотичних окликів, пісень і загального одушевлення сформувався дуже справно похід, що закінчив се велике свято, перейшовши головними вулицями міста.

Нове життя. — 1919. — 30 січ.

№ 14

ІНФОРМАЦІЯ В «УКРАЇНСЬКОМУ СКИТАЛЬЦІ»
ПРО СВЯТО ЗЛУКИ В ЗОЛОЧЕВІ в січні 1919 р.*Січень 1919 р.**

Національна Рада ЗУНР в Станиславові винесла 3. січня 1919 р. ухвалу, силою якої злучено Східно-Галицьку Українську Републіку з матірним пнем, з Великою Україною. Радісна вістка про се облетіла лискавкою всі галицькі міста й села. Задушевні мрії наших дідів, святі змагання наших батьків здійснилися 3. січня 1919 р. Розшматована лихоліттем Україна прийняла на своє лоно рідних синів Галичан. Народня сила затерла накинені кордони, що мов невірничі кайдани віками вязали свавільно безмежні українські простори. Радістю налилася кожда українська грудь. Неодна вдячна сльоза покотилася з отінених недавнім іще тужливим сумом очий, що з новою надією зверталися на східну сторону, до Матері українських городів — до золотоверхого Києва. Оживала приголомшена віковим підданством гордість степових орлів, а палкі українські серця горіли жаждою принести якнайобильнішу жертву на ріднім, відновленім вівтарі свободи.

Золочів повідомлено про злуку депешою.

Окружна Військова Команда видала святочний приказ, а місцева часопись «Золочівське Слово», вийшла ціла присвячена злуці обох українських земель. Про довершенне злуки говорила передовиця. На мурах міста наліплювано з припорушення повітового комісаріату оповістки, які передавали сю радісну вістку ширшому колові громадян.

П'ятого січня, в неділю, відбулося військове свято золочівської залози. З полудня стали надходити військові відділи з обох золочівських казарм та з окремих стоянок на середміську площу до уставки. Вийшли всі три куріні золочівського коша піхоти зі скорострільним відділом та сотнею кінноти. За ними прибули окремі відділи: булавна та вартова сотня, військова поліція, державна сторож, повітова міліція, технічний курінь,

---

*Дата події.

а за ними уставилося з приналежними обозними возами біля двадцять гармат, які дбайливий отаман Лещій готовив під Львів. Перед гарматами вистроїлася лавами піхота. Ліворуч передньої лави стала військова музика, яку згуртував четар Головин і вивів до першого виступу. Біля музики стояли гуртом старшини без приділення і референти, а ліворуч представники світських влад, як запрошені командою гості. Перед піхотою залягли площу і усі прилежні вулиці непроглядні товпи народу, що з ранку ще стали напливати з околиці. З припоручення команди міста прикрашено килимами і прапорами камениці. Тризуби, льви й архангели, а декуди й портрети Петлюри наліплювано на віконні скла або вивішувано на звисаючих із балконів килимах. Погода була чудова. Легенький мороз удержував якраз рівновагу і недопускав до відлеги.

Командант міста, сот. УГА Янович, був назначений командантом цілого святочного відділу. Коли впорядковано й вирівнано лави війська, розступилася товпа, пропускаючи окружного військового команданта, сот. УГА д-ра Ілька Цюкана, що зі своїм прибічником, чет. УГА. Дацковим, надіхав верхом головною вулицею. Сот. УГА. Янович здав звіт. Військова музика відіграла народній гімн, а тисячі українських галицьких стрільців вслухувалися у випрямленій поставі мов очаровані в знакомі святочні звуки, начеб уперше поняли їх повний, важкий зміст. Мов прикуті стояли з відкритими головами товпи народу. Море людських голів похилилося під надміром радості. По зворушених лицях скотилася неодна сльозина.

По звіті рушили відділи під звуки військової музики походом головними вулицями Золочева, попри міську радницю, ОВКоманду й Команду міста в напрямі казарм золочівського коша. Похід провадив верхом сот. УГА. Янович із прибічником чет. УГА. Віханським, за ними відділ кінноти, військова музика, референти і старшини без приділення та запрошені представники світських властей, відділи піхоти і скорострілів золочівського коша та інші окремі піхотні частини, а за ними під проводом артилерійського сот. УГА. Сітницького гармати. Підготовані і дібрані коні вигравали мов змії, а спіжеві гарматні дула мов просилися стрібувати їхньої сили. За гарматами двигалась довжезна батава артилерійського обозу.

Коли чоло походу минуло міську радницю, відділи остановилися. Зі святочно прибраного балькону міської радниці промовив командант золочівського коша, сот. УГА. Заліпський. Миттю скупчилися товпи народу, щоб чути виразніше слова. Під напором напливаючого народу захиталися вирівнані стрілецькі ряди. Задні відділи, де слабо долітали слова бесідника, витягали наперед голови, щоб послухати промови. Мимо морозу повідчинялися двері й вікна сусідніх домів. Куди кинути лиш оком, усе було залите товпою...

«Притоптаний грубою силою раб звівся і відкинув тяжкі окови...» — лунали слова бесідника. «Засліплений у своїй злорадности, ворог дрожить тепер перед відплатою. Недавно ще ликував він, що «polski bóg podeptał ruskiego boga...» Ще слідні останні його зусилля спинити орлиний лет вільних українських синів... З лютою піною старається він збезчестити наші святощі, хоче чорною злобою закрити українське ясне сонце... Та ми змиємо його святотатські поступки йогож недоброю кровю і наситимо вітвар свободи обильними жертвами народніх катів. І ми станемо для них божими й людськими местниками за наших предків бездольних і за нас самих...»

За будівлею ОВК. відбувся почетний хід перед ОВКомандантом та булавними старшинами золочівської залоги. Довго — відділ за відділом — переходили ряди українського галицького війська. Вирівнані батави достроювалися до жвавого похідного такту і плили по шляху гей філі гладжених леготом українських спілих нив. Кіннота й артилерія в повній, лискучій упряжі. За останніми гарматами заторохкотіли вози артилерійського обозу, які й замикали сей незабутий, величавий похід.

Так закінчилося свято злуки в осідку військової окружної команди, в місті Золочеві. Товпи народу розбрилися вулицями. Знялися гутірки й міркування, кілька то нараз прибуде підмоги з Вел. України, як легко здобудемо Львів і проженемо ляцьких наїздників далеко за Сян... Рознеслися чутки про відділи Дієвої Армії, призначені на оборону рідного краю на галицьких окраїнах та про висилку потрібних засобів воєнного приладдя.

Згадувалося, що корпус С. С. є в поході до загроженої Ляхами Галичини.

Пригноблені і з похиленими головами проходили нишком місцеві Поляки. Недавня ще бундючність і задирливість розвіялись. Український великан наповнив їх страхом. Були безрадні і безсильні.

II.

Живішим руслом поплило життя в Золочеві.

Хто находив час до балачок, мав до сього й невичерпну тему. Довершена злука насувала різні питання, які обговорювано на кожному кроці. Хто не мав ізза невсипущої праці часу до балачок, працював і тепер з подвоєним завзяттям у сім добрім пересвідченню, що вкладає труд у своє — не чуже діло.

На українських галицьких стрільцях появилися сірі російські плащі й теплі з битого сукна тихозази («вальонки»), привезені з наддніпрянських складів.

По різдвяних святах 1919 р. загостив до Золочева міністер УНР. отаман Шаповал зі своєю булавою, якої начальником був сивенький, у скромнім стрілецькім однострою, полковник Какурін (колись полковник російської булав, а пізнійше начальник булав 4. Корпусу УГА., а пізнійше, мабуть приневолений, був інспектором кінноти 12. червоної армії). У склад булав отамана Шаповала входили й деякі Галичани, що попались як австрійські старшини в російський полон, а тепер поголосилися до Української Армії.

Гостина міністра війни була дуже наглядним доказом, що злуку переводиться в діло негайно, а тому то Золочів приймав міністра Соборної України радо й величаво.

Перед полуднем зарядила ОВК. збірку всіх старшин залоги до просторої кімнати команди й ОВКомандант здав міністрови особисто звіт і, представляючи старшин, зложив йому привіт від усіх старшин золочівської залоги. От. Шаповал переходив опісля від старшини до старшини, замінюючи з кожним кілька слів. Перед сею збіркою довершено вже і приділу до ОВК. Золочів волинських повітів Дубна і Кременця, а пор. УГА. Вовк Петро одержав приказ зголоситися при тій нагоді міністрови як їх командант. Міністер Шаповал виголосив коротку промову, витаючи в старшинах оборонців усеї Української Землі.

Зараз по тім зібралася знов на середміській площі військова залога Золочева до почетного перегляду міністром війни. Стрілецькі лави залягли цілу площу. За ними вистроїлися гармати, та не в такому числі, як се було на святі злуки, бо часть відійшла на протипольський фронт. Порядок уставки завершу-

вали обозні артилерійські вози. Команду над сею залогою обняв сього дня особисто ОВКомандант, сот. УГА. др. Ілько Цюкан і здав міністрови звіт. Опісля зясував у коротких, ядерних словах значінне злуки й указав на отамана Шаповала, як на українського міністра війни. Грімким трикратним «Слава» відповіло зібране військо. Із самохода промовив до стрілецьких лав міністер. — По злуці українських земель, говорив він, кождий ворог стає спільним українським ворогом і проти його посягань повинні спільно стати всі Українці. В українсько-польській війні допоможе Велика Україна Галичанам одягами й воєнним приладдєм. Дещо вже переслалося, багато ще наспіє, а в потребі прийдуть брати знад Дніпра, щоб відперти спільно ляхського наїздника, щоби спільно пролітою кровю засвідчити на ділі соборність усіх українських земель... — Скінчив. Ще грімкійше «Слава» вирвалося у відповідь зі стрілецьких лав. Випал гарматніх вистрілів потряс погідним воздухом і відбився бренькотом вікон сусідніх домів. Військова музика вдарила перші звуки народнього гимну і все мов закам'яніло у витягнених поставах. Многотисячна товпа народу відкрила в пошані голови. Святковане недавно свято злуки находило сього дня наче наглядне потвердження самого договору, а присутність військового міністра УНР. являлася наче символом зєднання. Ї не було в сій святочній громаді, ні на цілій східно-галицькій землі Українця, що не чувсяб тоді гордим бути горожанином великої і відродженої Соборної України. По скінченім народнім гимні рушили відділи головною вулицею в похід. Перед ОВК. відбувся почетний хід перед міністром-гостем, що стояв у товаристві вищих старшин золочівської залози. Рівним, твердим кроком переходили українські галицькі стрільці. Витерті австрійські однострої не могли обнизити одностайности стрілецьких лав. У струнких молодецьких поставах крилася та могуча сила, що перемінила в румовища довголітні тюрми українського народу, Росію і Австрію. У стрілецьких очах блеснів святий визвольний порив, наче відблиск сього блаженного вогню любови, що жеврів у їх грудях для воскресшої України... За піхотою рушили гармати. Добірні коні вилискували проти сонця вигладженою шерстю, гарматчики провадили самопевно смертоносний спіж, спадщину по Австрії.

По скінченому перегляді розійшлися відділи по казармах та стоянках. Старшини зібралися до столової, де готовився обід на прийняття міністра. Запрошено представників світських влад. У прилежній кімнаті зійшовся співацький старшинський гурт. Впорядчик попросив займати місця. Піднімаючи першу чашу вина, виголосив ОВКомандант тост, привитав ще раз міністра війни, як гостя на ново відзисканій землі Осмомисла, а се від імени стрілецтва і старшин. Висказав радість із приводу злуки та зложив запевнення, що українське галицьке військо стоїть на сторожі перед ненаситними посяганнями західного сусіда та кровю відкупляє Галицьку Землю. Присутність високодостойного гостя в Золочеві, на Галицькій Землі, є здійсненням злуки. По ОВКоманданті промовив папський шамбелян о. Юрик¹. Навів історичні порівняння визвольних змагань українського народу, вказав на великі завдання теперішнього покоління та на довг, який мають вони сповнити по своїх предках для своїх-же нащадків. Лише труд, невпинна муравлина праця повинні супроводжати нашу самопевність. Український нарід зрозуміє без ріжниць суспільних верств вагу довершеної злуки й відчує нові, важкі завдання горожан відновленої Соборної України.

Вкінці промовила представниця жіноцтва, п-ні Гнатишак-кова, дружина директора державної української гімназії в Золочеві².

«Щасливі матери», — говорила бесідниця, — «які можуть родити своїх дітей у сій свідомості, що вони не носитимуть невірливого тавра чужих рабів. Тобі, високо-достойний гостю, український міністре війни, віддамо радісно своїх виплеканих

---

¹Недавно суджений Поляками за «головну зраду». Провстиджена польська юстиція відмовилася сказати своє слово, а розбішена товпа польського шумовиння мала нагоду знущатися над безборонним старцем. Не охоронили його перед зневагою ні сивий волос, ні священича ноша.

²По переняттю влади в листопаді 1918 р. перемінено на українську давню польську гімназію в Золочеві. Директором став професор Гнатишак, учителями професори Українці й Жиди. Поляки не зголошувалися лише тому, що побоювалися бойкоту місцевих польських шовіністів. За дозволом ДСВС. могли навчати в гімназії також і старшини золочівської залози, якщо се обійшлосяб без шкоди для військової служби. Наука провадилася правильно, коєдукаційним порядком. Учнів було понад 400, Українців, Жидів та Поляків. Підчас відвороту з Галичини перед галлерівськими полчищами відбулися іспити зрілості.

синів на захист Неньки-України. Ми навчимо їх умирати за Україну з усміхом на устах. Без болючих сліз ми виправлятимемо їх у бій, мов на велике народне свято. В серцях українських материй зійде синівська любов на друге місце перед пожертвуванням для нашої спільної Неньки-України. Нашим борцям вручимо зброю з материнським заповітом: Добути — або дома не бути!..»

Міністер отаман Шаповал витав у свою чергу військо, старшин і стрільців та горожан іменем усеї України. Розеднані брати знад Дністра і Дніпра подадуть собі руки до спільної державнотворчої праці, а пролитою вкупі кровю в обороні українських земель засвідчать свою любов до воскресшої України. Очі кожного Українця повинні звертатися на золоту верху столицю України, всі дороги просторих українських земель повинні сходитися в Матері українських городів, у Києві. І від українських материй полинуть їх сини-соколи, щоб заслонити молодими грудьми одну нашу Матір, Україну!

В часі обіду співав старшинський гурт дібрані відповідно стрілецькі й історичні пісні. Настрій був більше ніж святочний. Торжественні промови, обіти, запевнення були лише слабим висловом сього, що відчували учасники тодішнього святочного збору. В привітній кімнаті старшинської столової чарували присутніх звуки української пісні й усіх, здавалося, лучив братній подих згідливого Ангела Обеднання, наперекір усім ворогам, наперекір злорадній українській долі.

По обіді усталились усі на кам'яних сходах у виході старшинської столової до спільної знимки.

Кілька днів по сім прийняттю хоронено в Золочеві перестріленого під Жовквою Поляками четаря УГА. Михайлова. Міністер от. Шаповал, що зараз-же опісля виїхав із Золочева, пращав покійника пориваючою нагробною промовою. Геройську смерть четаря УГА. ставив у примір самозаперечення старшинам і стрільцям Української Армії і взивав, хай утрата дорогого товариша скріпить нашу завзятість перед нахабним ворогом... На поясах опускали старшини домовину свого друга на лоно рідної землі. Два потрясаючі гарматні стріли й потрійний випал почетної сотні — залунали, як остання подяка й останнє прашання — борцєви за Волю Соборної України.

№ 15
**ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ»
ПРО СВЯТКУВАННЯ ДНЯ ЗЛУКИ В КИЄВІ**

2 лютого 1919 р.

**Велике свято єднання в Києві
(22-го і 23-го січня 1919)**

В середу 22-го січня с. р., в день річниці проголошення четвертого універсалу У. Н. Р. про самостійність України, було в Києві велике свято. Отсе місто, де сотки літ наш нарід гнув спину перед лукавим ворожим наїздником, се місто незалежних українських князів і володарів, престольний город могутніх будівничих і керманичів держави, уособлення й ціль наших визвольних змагань, символ самостійности України — тепер знову в славі, назад став столицею великої української держави від Дону аж по Сян.

На Софійській площі відбулося велике свято єднання, свято проголошення злуки українських земель. Се назад, після шістьох довгих віків відорвання від решти національного пня, Галичина з Дніпром-Славутичом з'єдналися на спільне життя, зложили собі неначе любовні приречення, шлюбну присягу.

Цілий Київ того дня прибрався святочно. Був морозний день. Покриті інеем дерева прибільшали вродистість вигляду міста. Доми украшені національними прапорами. На балконах кам'яниць поміщені портрети і бюсти Шевченка, прибрані національними стрічками, до долу звисали коври й полотна з українськими рисунками. Тріумфальна арка на Софійській площі пишалася ріжними гербами Української Землі.

Під звуки музики зібралися українські війська, поміж величезною кількістю народу зробили ученики шпалер.

Після богослуження в Софійському Соборі вийшло о 12-ій год. в полудне духовенство з хоругвами, а на чолі архієпископ Агапит і єпископи Назарій, Георгій, Амвросій, Василій і Димитрій.

Тепер відчитав д-р Цегельський грамоту У. Н. Р. про об'єднання Західно-Української Республіки з Великою Східною Україною, підписану в Станиславові 16-го січня с. р.

У відповідь на грамоту Галичини член Директорії, Швець, оголосив Універсал Директорії, в якій зазначається, що «від

нині во єдино зливаються століттями одірвані одна від одної частини Єдиної України», що «від нині є єдина незалежна Українська Народня Республіка», що від тепер український народ може «об'єднаними дружніми зусиллями всіх своїх синів будувати нероздільну самостійну Державу Українську на благо й щастя всього її трудового люду».

Після благодарственного молебня й бесід архиеп. Агапита, голови колегії Трудового Конгресу Степаненка, голови Директорії Винниченка й Головного Отамана Петлюри почали захоплені маси народу під звук оркестри, під голосні поклики «Слава» на адресу Директорії й Республіки, серед співів національних гімнів, по волі розходитися.

На другий день пополудні відбулося перше пленарне засідання Трудового Конгресу. Відкрив його голова Директорії В. Винниченко, після чого голова Сеньорен-Конвенту, Степаненко, оголосив такий склад президії: Дмитро Одрин від Селянської Спілки, Семен Вітик від укр. соц.-демократів, Тимофій Старух від галицьких партій. До секретаріату президії ввійшов Бачинський від Селянської Спілки, В. Злотчанський від укр. с.-д., Бісик від рос. с.-д., Воропай від самостійників-соц.

По промовах Вітика і Бачинського та по відчитанню акту злуки й універсалу Директорії забрав слово Любинський для привітання нашої делегації з боку Наддніпрянської України. «Коли по довгій розлуці брат зустрічає брата» — почав бесідник — «тоді не може навіть говорити від великої радості. Але такий високий акт, як сьогодні проголошено, годиться обговорити. Я звертаюсь до рідних братів з дружним словом привіту. Ні грім гармат, ні велика світова війна не приглушила нашого бажання жити в купі. Ми розуміємо сей великий день, який сьогодні святкуємо. Війна заставила нас до братання, до єднання, весь час ми стреміли до сього й аж сьогодні могли ми се зробити. Не все ще зроблено. Україна мусить оборонити тепер свою неутральність. Треба утворити тепер один ідейний фронт під прапором Самостійної Соборної Неутральної Трудової Української Народньої Республіки. Під таким прапором ми дружно станем, а тоді ні одноголові, ні двооголові, ні чорні, ні білі орли не будуть на нас сидати».

№ 16

**РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ В ГАЗЕТІ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ»:
«ЦІЛЬ І РОБОТА СЕЛЯНСЬКО-РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ»***2 лютого 1919 р.*

З різних сторін Галичини доходять чутки про завязання нових різнородних товариств та комітетів, які в свою програму вклали різні стремління й домагання.

Широкі круги селян та робітників, стративши за час війни лучність з передвоєнними політичними та партійними проводирями, почали самі організуватися, бачучи, що ніхто з гори не береться до сего діла і не надає йому одноцільного напрямку.

Се те саме, що в нашому державному життю. Наша верховна власть, наше правительство в початках перейому влади сиділо у Львові, де почався бій і не могло вплинути на централізацію адміністрації. Се дало товчок до витворювання повітових республік. Се саме було причиною, що Львів не надав одноцільного напрямку організаціям, які під теперішню хвилю показалися потрібними в нашому політичному життю.

Се одна причина, а друга, се те, що багато людей опинилося в війську, а ще більше зайнятих по різних урядах, багато відтягається від праці, тільки денедє по повітах одиниці взяли на себе сей тяжкий обовязок і не маючи якихсь директив в одноцільному напрямі, працюють, як уміють, залежно від обставин.

Так є, та можна се направити, тільки треба мати добру охоту до уздоровлення сего стану.

В нашій галицькій столиці сидить ворог, Станиславів остає тимчасовою столицею, тому Станиславів мусить взятися за діло, згуртувати всі дотеперішні організації, сцентралізувати їх і надати їм одноцільний напрям, щоби оминати катастрофу, яка може нашій справі пошкодити. Вже тепер доходять тривожні вістки про різні нетакти, яких допускаються поодинокі місцевости.

В Станиславові оснувався «Селянсько-Робітничий Союз», який саме поклав собі за мету: об'єднати селян та робітників. Союз знайшов вже відгомін в багатьох повітах і обсяг його діяльності поширюється і вкорінюється чим раз глибше в нашому національному організмі.

Щоби організації дати сильні підвалини, щоби між широкі верстви нашого народу кинути сильний і корисний клич, треба організувати селян, робітників, нефабричних промисловців і трудову інтелігенцію в політично-заводові організації.

Трудовий народ рішучо мусить бути в найкоротшому часі з'організований, бо він є і мусить бути сильною підвалиною Української Народньої Республіки і брати живу участь в будові держави.

Брак організацій доводить до того, що в різних місцевостях народ не маючи проводу, не знаючи, що діється в політичному світі, не доцінюючи ваги часу, ділає під впливом підшептів несовісних агітаторів, яким розходиться, щоби в нашій державі запанував нелад і заворушення.

Сконфісковане

Правительство мусить здобути собі довірря у широких мас народу, а народ мусить повинуватись приказам і розпорядкам свого правительства.

Се осягнеться тоді, коли правительство піде на зустріч оправданим бажанням і стремлінням народу, а не буде до них ворожо відноситися.

Республіканець. — 1919. — 2 лют.

№ 17

ІЗ ЗВІТУ СЛУЖБОВЦЯ д-ра Р. СТУПНИЦЬКОГО ПРО СТВОРЕННЯ СОЛДАТСЬКОЇ РАДИ В СТРИЮ

4 лютого 1919 р.

...В Стрию створена солдатська Рада за більшовицьким зразком. Комендантом міста повинен бути ефрейтор, офіцерів не визнають...

ДАЛО, ф. 129, оп. 2, спр. 1066, арк. 22.

Опубл.: Під прапором Жовтня: 1917—1920. Документи й матеріали. — С. 108.

№ 18
**ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ»
ПРО СВЯТО ЗЛУКИ В ЗАЛІЩИКАХ**

5 лютого 1919 р.

Дня 12 січня відбулося торжество з нагоди злуки обох українських держав. Вже рано почали збиратися Січи та селяни з околичних сіл. Мимо цього, що оголошення розіслано щойно на три дні перед святом, прийшло багато людей. О 11 год. відбулася служба божа. Проповідь виголосив о. Іля Чернодоля, парох Заліщик. На середині ринку прилагоджено підвисшення, дуже гарно прикрашене зеленю та килимами. По середині на синьому полі красувався герб соборної України. Ту промовив до народа о. Іля Чернодоля. Наших братів Українців з подільської губернії витав народ ентузіастично. На трибуну вийшов п. Степура, губерніяльний староста Поділля і забрав голос. Поява п. Степури викликала грімкі оплески. Довшу промову виголосив делегат заліщицького повіту до Укр. Нац. Ради др С. Бараник. Промову сего заслуженого організатора вислухано дуже уважно. Потім відчитано привіти від Т-ва «Просвіта» в Каменці подільському, від повітового Комісаря в Каменці под. та від Т-ва «Просвіта» в Хотині. По промовах вирушив з ринку похід до вулиці Грунвальдської, котру тепер названо вулицею 3 січня. Попереду йшли гості з подільської губернії, повітовий комісар, інтелігенція, почетна сотня, Січи, організовані робітники та селянство. В поході взяло участь до 300 людей. Перейшовши головними вулицями міста, похід вернув назад на ринок, де почетна сотня дефілювала перед гостями і похід розвязався. Мило було глядіти на ці карні, гарно впорядковані ряди свідомих громадян. Р. К.

Нове життя. — 1919. — 5 лют.

№ 19

СТАТТЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ»: «НА ПЕРЕЛОМІ»

14 лютого 1919 р.

Ближчі дні мають бути рішачими в життю нашої республіки. Стоїмо перед подіями великого значіння, стоїмо перед новим етапом в нашому розвитку.

Хмарами оповитий горизонт і те, що має бути з нами, заховано від нас. Серед загальної неясности, коли почувається лише близьке наступлення нового і неясні ще його контури, утворюється зараз сприятливий ґрунт для з'явлення всяких плаксивих настроїв в широких громадських колах.

Вони зрозуміли ці настрої з погляду суб'єктивного; занадто багато довелось пережити всім нам за останній час, занадто багато було витрачено енергії, крові, нервів, аби спокійно можна було чекати нового повороту в нашій історії.

Але коли зрозумілі і цілком оправдані так поширені тепер настрої з погляду суб'єктивного, то жадного оправдання нема і не може бути для них з погляду громадського.

Жадної апатії, жадного зневіря, жадного дезертирства зі своїх постів не сміє бути в теперішню хвилю. Більш ніж коли небудь потрібні нам зараз спокійна видержка і уперте продовження тієї національно-громадської праці, яку ми провадимо до сього часу.

Нам не відомі ті умови, за яких доведеться провадити цю працю, але знаємо ми, що в нашому минулому ми при всяких умовах знаходили можливості й способи для її ведення. В наш час загального культурного упадку, коли так гірко відбивається на нас наша культурна відсталість, булоби злочинством перед краєм, перед народом ослабляти темп, дезорганізувати механізм нашої національно-громадської праці. Кожен громадянин мусить в теперішній час згадати свої громадські обовязки. Кожен мусить лишитись на своїм посту і продовжувати свою працю.

Не знаємо, яка ближча будуччина судилась нам, але глибоко певні ми, що національна ідея наша нарешті переможе всі перешкоди на своїм шляху. Не може загинути та справа,

за яку боролось і гинуло стільки кращих людей нашого народу. Якби навіть і суджено було нам — хоч нема причини сього сподіватись — пережити ще одно лихоліття, все таки не повинні ми тратити твердої віри в перемогу української народної справи, української національної ідеї. В цій твердій вірі і надії всі сили свої мусимо ми зараз згуртувати, аби твердо і певно продовжувати нашу національно-громадську роботу.

Нове життя. — 1919. — 14 лют.

№ 20
ПОВІДОМЛЕННЯ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ УКРАЇНСЬКОЇ
РАДИКАЛЬНОЇ ПАРТІЇ ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ВИХОДУ
ГАЗЕТИ «ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС»

15 лютого 1919 р.

Товариші!

Приступаємо отсе до поновного видавання нашої радикальної часописи «Громадський Голос».

Велика всесвітня війна перепинила його видавання, а хоч пробовано й підчас війни наново його пустити в рух — так обставини воєнні знову станули на перешкоді.

І тепер хуртовина воєнна не втихомирилась, а шаліє на сході наших земель в повній силі. Та тепер ми оголосили наш край незалежною, а до того з'єдиненою державою-республікою, — і тому тим більше показується потреба відновити видавництво, що через дві десятки літ — ширило між народом щиро республіканські, правдиво демократичні думки й помагало нашому селянству в його клясовій боротьбі.

«Громадський Голос» був все органом українсько-радикальної партії, та остає ним і тепер.

На жаль — останній головний заряд — вибраний ще в 1913 році, не проявляв уже від кількох літ ніякої діяльності, не скликавав навіть своїх засідань, ані навіть не з'організував радикальних послів до парламента в одну групу.

Противно було очевидним, що декотрим провідникам старого заряду залежало прямо на цім, щоби значіння партії

довести до нуля і так поволи спричинити цілковите її завмерте й вичеркнення з ряду політичних українських організацій.

Се показалося особливо дня 18. серпня 1918 р., коли то в Станиславові з'їхалися ті панове й прямо порішили ліквідацію радикальної партії.

Ось що пише один з учасників тої цікавої наради:

«Всі годилися на те, що серед змінених обставин партія з давньою програмою, а навіть зі старою фірмою не може далше єствувати, і що належить її формально розв'язати».

Так отже люди, що самі найбільше провинилися, що нічого не робили для розбудження нового життя в партії, — самі постановили зробити їй кінець.

А покликуватися на «зміну обставин» не мали вони найменшого права; при змінених обставинах — можна змінити дещо з програми, — а особливо тактику партії, але нема ніякої рації партію — розв'язувати! Німецько-австрійська партія соціально-демократична зав'язалася остаточно ще в р. 1889-ім, — отже рік перед нашою — від цього часу обставини також сильно змінилися, одначе ніхто з німецьких соціальних демократів не впав на голову, щоби жадати розв'язання цієї партії!

Українська радикальна партія — все була заборолом національного і клясового визволення українського народу, вона більше як чверть століття боронила його перед клерикальними затіями, вона не сміє тепер ставати на службу Римови як би може хотів який оборонець «святої унії», вона не сміє ослаблювати відпорності нашого народу в тяжкій його борбі з Поляками — о волю!

Ліпше менше борців — добре вишколених і одною дружною думкою з'єдинених, чим гурт людей з розбіжними тенденціями, хоч би навіть цей гурт скріпити одним недавнім ще християнським суспільником — барвінчуком!

І тому ми, що безпереривно і від довгих літ стоїмо в рядах радикальних робітників, а тепер є членами Національної Ради, — з'організувалися в один «селянсько-радикальний клуб» — і на час — до найближшої партійної конференції — обіймаємо яко головна управа — провід українсько-радикальної партії.

Заложена під впливом світлого духа Михайла Драгоманова, освячена співробітництвом Михайла Павлика й Івана Франка

— партія наша не може стати прибіжищем для політичних кар'єровичів, — але мусить бути сим, чим була в перших десятиліттях свого ествання: партією освідмлених клясово й національно українських селян і тої інтелігенції, що свої сили хоче дати на службу тої нашої робучої селянської маси.

Єднайтеся всі охочі під наш прапор!
Нехай живе українська радикальна партія!

Коломия, 14. лютого 1919.

*Головна управа українсько-радикальної партії
й президія селянсько-радикального Клубу:
Др. Кирило Трильовський з Коломийщини, голова
Антін Онишук зі Снятинщини, заст. голови
Гриць Дувірак з Печеніжинщини, заст. голови
Петро Шекерик-Доників з Косівщини, писар
Дмитро Паневник з Богородчанщини, скарбник*

Громадський голос. — 1919. — 15 лют.

№ 21

ІНФОРМАЦІЯ «ГРОМАДСЬКОГО ГОЛОСУ» ПРО КОНФЕРЕНЦІЮ УКРАЇНСЬКОЇ РАДИКАЛЬНОЇ ПАРТІЇ ВІД 16 лютого 1919 р. І ОБРАННЯ УПРАВИ ПАРТІЇ

19 лютого 1919 р.

До нового діла!

В коломийській сали ратушевій відбулася дня 16. лютого с. р. конференція української радикальної партії. Учасників було 321, проводив т. М. Білик з Делятина, його заступниками були М. Гапчук, П. Лаврук і Гр. Дувірак, секретарювали І. Гродзичкий та П. Шекерик.

Перший реферат — про історію радикальної партії і її обнову виголосив Др. К. Трильовський. Організація радикальної партії вийшла з коломийщини (бл. п. Гілярий Гарасимович, Др. С. Данилович, Др. К. Трильовський) то і її реорганізація мусить звідси вийти. Бесідник згадує про батьків радикальної партії: М. Драгоманова, М. Павлика і І. Франка, та про її славних діячів селян і міщан тепер уже померших — як Іван Дутчак,

Ол. Бурачинський, Юрко Лутчак, Федір Котюк, Павло Думка, Ю. Когутяк, Р. Кузенко, Іван Михас, Юра Соломійчук і многі другі. (Всі присутні на сали стають на знак почеси зі своїх місць).

Партія, що мала таких духових батьків і таких діячів — пропасти не може! Ось власне тепер, коли ми будуємо нашу державу, коли народ стає до нового життя — ось власне тепер найкраща пора для розвинення діяльності партії. Се — прощо наші батьки лиш могли мріяти — се сталося тепер дійсністю — і нашим завданням є старатися всі точки партійної програми, о скільки дійсність не пішла вже далше — перевести в жите.

Бесідник переходить поодинокі стадії розвою радикального руху і зазначає, яку вагу мали для нього радикальні політичні товариства як «Народна Воля» в Коломиї, «Хлопська Рада» в Товмачі і др. — а далше «Народні Спілки» та «Січі». — Наші радикали дали також підставу до організації укр. армії — закладаючи єще на майже 1 1/2 року перед вибухом всесвітної війни — товариства «Укр. Січових Стрільців».

Навіть і в Сполучених Державах і в Канаді відіграли наші товариші перворядну ролю, а заслужений воскреситель Товмаччини т. Бородайкевич — видає в Нью-Йорку газету «Гайдамаки».

Та найбільше заслужилась наша партія в борбі о загальне голосованє, бо вона перша сей клич піднесла. Єще в лютім 1891 р. виступало «Діло» проти загального голосованя — та сотки віч і зборів устроєних радикалами — пірвало вскорі за собою цілий народ.

Тисячі наших братів сиділо тоді по тюрмах та правда побідила і в р. 1897. дістали ми загальне голосованє зі знесенєм курій — хоч практично для українського народа дуже нерівне.

Тепер за української держави зістають і жінки рівноуправнені і ми мусим ще перевести і пропорціональну засаду при всіх виборах.

Бесідник подав при кінци начерк партійної організації.

По сім рефераті розпочалася дуже довга дискусія, в котрій брали участь М. Гапчук, М. Лаврук, Гр. Дувірак, Ол. Лапчук, Н. Урдейчук, Др. В. Гіжовський і другі.

При кінці прийнято слідуючі резолюції:

1. Конференція приймає з подякою до відома зорганізоване селянсько-радикального клубу в Національній Раді і дякує йому за почин до відновлення організації укр.-радикальної партії.

2. Приймає за підставу своєї діяльності давну партійну програму, однак припоручає головному Зарядови, щоби вибрав комісію, яка до двох місяців має переглянути давну програму і евентуальні зміни предложити на найближшій радикальній зїзді.

3. Конференція визнає за свій орган виходячий в Коломії «Громадський Голос» і взиває всіх товаришів до його ширеня і попираня.

4. Конференція взиває товаришів до переведеня організації по всіх громадах і повітах західної області Укр. Народньої Републики. (Кожда громада вибирає місцеву управу з 7 людей).

5. Яко вкладку до партійної центральної каси складає кождий член одну корону річно. Зібрані гроші треба негайно посилати в грошовім листі на руки генерального скарбника партії Антона Онищука, заступника повітового комісаря в Снятині.

По прийнятю сих резолюцій вибрано слідуючу управу укр. рад. партії:

Др. Кирило Трильовський, голова, Антін Онищук заступник голови і ген. скарбник, Петро Шекерик Доників, писар, а далі: Михайло Гапчук, Дмитро Паневник, Михайло Білик, Кость Тимульський, Іван Радуляк, Отанас Кубринович, Ол. Рудий і Дмитро Лукашук.

Основний реферат про аграрну реформу виголосив т. П. Шекерик, член земельної комісії Нац. Ради і представив основно перебіг дискусій в тій комісії над тою переважною справою, по чім забирали голос Гр. Дувірак, П. Лаврук, др. К. Трильовський і другі. Всі бесідники жадали, щоби держава якнайскорше переняла в свій заряд більшу посілість і то при участі представників сусідних громад.

Над обіжником згл. формулярем в справі агр. реформи, який має видати Держ. Секретаріят, має відбутися по громадах і організаціях основна дискусія, котрої вислід треба сейчас подати до Громадського Голосу.

Настрій зборів був надзвичайно піднеслий і радість сіяла з лиць присутніх. Хоч на війні поляг не один славний товариш, то ті, що лишились, беруться з новим завзяттем до діла.

На кінці як грім піднеслася пісня «Який то вітер шумно грає», котрої слова уложив Ів. Франко і котра від чверть століття є гимном українських хлопів радикалів.

Нагадалися часи давних поривів і неоднo лице помершого вірного товариша стануло в уяві присутніх. «Ми, що всіх кормимо і за всіх терпимо» не думаємо схиляти в низ прапора, але противно підносимо його високо в гору.

Громадський голос. — 1919. — 19 лют.

№ 22

ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ» ПРО З'ЇЗД ВІДПОРУЧНИКІВ СЕЛЯНСЬКО-РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ В СТАНИСЛАВОВІ 16 лютого 1919 р.

22 лютого 1919 р.

З'їзд відпоручників

Селянсько-Робітничого Союзу в Станиславові

Дня 16. лютого 1919 відбулися наради повітових відпоручників Селянсько-Робітничого Союзу та запрошених гостей, скликані в цілі ухвалення програми і статутів Селянсько-Робітничого Союзу. Наради тривали від 10. год. рано до 6. год. вечер з одногодинною перервою на обід.

Наради отворив голова С. Р. С. в Станиславові тов. Дмитро Демянчук, і в короткій промові з'ясував історію повстання та ціль С. Р. С. По вступній промові вибрано на председателя нарад посла тов. Осипа Устіяновича, а цей покликав на писаря тов. Михайла Маланюка. По цім забрав слово тов. К. Саврич і в імени галицької Філії Центрального Інформаційного Бюра при Директорії зложив привітання присутнім нарад і побажав як найкращих успіхів у праці Селянсько-Робітничому Союзови.

Обширний і ядерний реферат про наше політичне становище, як у внутрішній, так у заграничній політиці, виголосив

тов. Безпалко. Він сказав, що між коаліцією є непорозуміння. Там іде боротьба, чий капіталізм має запанувати в Європі, чи американський, чи французький. Америка не хоче бачити в Європі сильних мілітарно держав, звязаних у союзи, бо це спиняло б розмах розвитку американського капіталу. Америка хоче створити в Європі союз народів, у яких мала-би збут своїх промислових виробів, де запанував би її капітал. І тому Америка прихильно ставиться до національних змагань народів, тому Вільзон видвигнув 14 точок, на яких мав би заключитися мир. У противному напрямі йде Франція. Вона хоче союзу держав, хоче створити силу проти світової переваги Америки й її капіталу. Це є причиною, що вона признає самостійність тим народам, які мають вступити в будучий союз держав та які своїм державним устроєм не відбігали би далеко від капіталістичного устрою. З цих причин Франції не до вподоби прямування до соціалістичного устрою на Україні, тому вона ворожо ставиться до признання самостійности України і не хоче допустити до себе наших місій. І хочай скупі відомости доходять до нас, що діється в коаліції, то все таки можна з телеграм дізнатися, що здається Франція взяла верх над Америкою. Правда, що коаліція в останніх часах почала наближатися до України, та вона ставить дуже шкідливі для нас умови. Як справа розвяжеться, не знати, та хочай наше заграничне становище незавидне, то ми не повинні впадати в розпуку і зневіру, бо в коаліції ще пролетар не сказав свого слова. Вже почався сильний рух робітництва у Франції й Англії, який, як можна надіятися, прийде до керми й иншим оком дивитися ме на наші змагання.

Це скрутне наше заграничне становище погано впливає і наше внутрішнє положення, тим більше, що у нас нема одного державно-політичного фронту. Ті панове, що перед війною вливали в наші серця горячі святі бажання сполуки Галичини з Наддніпрянищиною, ці панове сьогодні місто вирівнювати трудности, на які натрапляє злука, своєю діяльністю ці трудности поглиблюють. Злуку представляють у некорисному світлі, лякають народ найріжноріднішими страхіттями, щоби тільки оправдати своє вороже становище до злуки.

Таке політикування гуртка людей не може створити сильної одноцільної державної влади, яка в нутрі держави скріпила б ся в силу, з якою мусіла-би числитися й ворожа для нас Франція.

Але, як пролетар Франції й Англії має сказати своє рішуче слово, так і наші селяне і робітники скажуть своє слово і це буде міродатне для гуртка наших політиків.

Над цим рефератом вивязалася широка дискусія, в якій забирали голос тов. Олійник, Яцишин, Багрій, Струтинський, Кабаровський, Лазарчук, Костриба та Петраш. Всі заявили за негайним організуванням трудового народу та за інтензивною працею над освідомлюванням селянства та робітництва.

Між народ треба йти зі здоровими кличами, щоби не викликувати забурень і неладу, а противно, щоби привчити народ до сповнювання обов'язків, які на них спадають. Програмою мають бути бажання пролетаріату.

По дискусії приступлено до ухвалення програми і статута Селянсько-Робітничого Союзу, яку реферував тов. Дмитро Демянчук. Над кожною точкою програми і статута дебатовано і поодиноким ухвалювано.

На іншому місці подаємо ухвалену програму і статут.

В часі внесків та інтерпеляцій відпоручники жалілися на органи правительства, які на провінції роблять перешкоди, а то прямо забороняють організувати народ у Селянсько-Робітничім Союзі. Тому поручено тов. Устияновичови удатися до Державного Секретаріату внутрішніх справ і запротестувати проти ворожої діяльності правительства.

Беручи під розвагу теперішнє наше становище в нутрі держави і за границею, з'їзд відпоручників ухвалив слідуючі резолюції:

1) З огляду на те, що соціалістичний переворот є процес довгий, який може бути переведений в життя лише організованим і свідомим пролетаріатом, за допомогою революційної демократії взагалі, — З'їзд відпоручників вважає, що в даний початковий момент соціалістичної революції влада в центрі й на місцях повинна бути такою, котра могла б забезпечити цілком вільний розвиток сил демократії. З'їзд висловлюється

за негайне скликання Уставодавчих Зборів з представників селянства, робітництва та трудової інтелігенції, як ліквідаційного органа на території Галичини, Буковини та Угорщини.

Центральна влада належить Директорії, робота якої повинна бути направлена на закріплення здобутків революції і на негайне переведення ряду реформ в напрямку початкової соціалістичної перебудови.

З'їзд висловлюється за негайне переведення виборів повітових, міських та громадських комісарів.

2) З'їзд вважає, що в теперішній переходовий момент більше ніж коли потрібна міцна організованість селянства та робітництва для переведення таких великих завдань, які стоять перед пролетаріатом України, в напрямі підготовки соціалістичних реформ. В цілях наближення і найскорішого підготування ґрунту для перебудови Укр. Нар. Республіки в соціалістичну, завданням Селянсько-Робітничого Союзу є:

а) Знищення всіх остатків шляхотсько-бюрократичного ладу в усіх його проявах і в першу чергу негайне і рішуче чищення урядничого апарату від антидержавних елементів.

б) Негайне здійснення всіх реформ, негайне переведення земельної та фабричної реформи та полагодження домагань трудових верств.

в) Негайне переведення фінансових реформ в напрямі перенесення тягару на маючі кляси.

3) Бачивши реакцію через завойовницьку політику російської совітської влади та гетьманства, яку пережив трудовий народ на Наддніпрянській Україні, з'організоване селянство та робітництво, в годину грізної небезпеки для самостійності України і соціалістичного ладу, буде всіми силами боротися з ворожими реакційними нападами як посторонних держав, так внутрішніх ворогів.

№ 23

ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ «НАДДНІСТРЯНСЬКІ ВІСТІ»
ПРО ВСЕНАРОДНЕ ВІЧЕ В САМБОРІ

24 лютого 1919 р.

В неділю дня 16.ІІ. с. р. відбулося всенародне віче в Самборі в салі «Ризниці» з слідуючим програмом: 1) «Справа виборчої реформи», котру реферував п. радник Пюрко, 2) «Справа земельної реформи», — реферував всч. о. Петрик, і 3) «Справа злуки з Наддніпрянською Україною» — реферував п. Др. Д. Стахура.

Назвичайно важні питання, які обговорювали поодинкові реферати стягнули незвичайну скількість вічевиків, так, що зараз по першім рефераті виявилася потреба продовжити віче під голим небом.

Дуже заінтересувалися слухачі річевим і приступним викладом п. радника Пюрка. Короткий зміст його такий: По розпаді Австрії утворили ми свою укр. Републіку. Републіка, се держава де нема царя або цісаря а народ править собою сам через своїх відпоручників. Але не в усіх республіках править весь народ і не всі верстви народа мають рівну участь в правлінню. Се залежить від того, яких і кілько представників висилає населення до законодавчого тіла, до парламенту конституанти і т. д. Бо ті народні посланники виконують закони, що наказують або заказують щото робити або не робити. Коли в парламенті буде більше представників якоїсь класи, то вони будуть ухваляти такі закони, в яких будуть вдоволені ті класи. Але в інтересі держави лежить, щоби більше її горожан було вдоволених з її законів. Тоді вона міцніша, тоді більше горожан її боронить. Тому ми мусимо обстоювати таку реформу виборчу, котра як найширшим верствам народа давалаби змогу через своїх послів впливати на ухвалювання таких законів, котрі вдовольнялиби більшість населення.

Таким виборчим законом може бути тільки закон на підставі загального, рівного, безпосередного, тайного й пропорційного права голосовання. Загальне право голосовання єсть тоді, коли всі повнолітні горожани голосують з виключенням убийників, злодіїв, ошустів і т. д. Голосують отже жінки, жовніри, бідаки, всі... Рівне право голосовання значить, що

ніхто не може мати в одній особі два або три голоси з різних титулів (пр. титулом вищого податку, унів. студій і т. д.). Безпосередно має кожний сам за себе голосувати а не через правибори. Тайні мають бути вибори, щоби кождий свобідно й без боязни міг голосувати на любого собі кандидата. Пропорціональне право голосовання дозволяє національним меншостям і поодиноким партіям та верствам вибрати такий процент послів, який процент становлять вони в загальнім числі населення.

В Росії, в Польщі та наддніпрянській Україні заведено спосіб голосовання на лісти. Кожда народність і партія виставляє свої лісти з своїми кандидатами, на пр. Українці мають лісту першу, Поляки другу і т. д. Не вільно тоді голосувати на особи але на лісту. Н. пр.: «голосую на лісту I або голосую на лісту 2-гу». Щоби кандидат якої лісти вийшов з вибору мусить ця ліста одержати певне з гори означене, мінімальне число голосів пр. 1000 голосів.

Опісля реферував о. Петрик про земельну реформу: Земля належиться по першенстві тим, що її боронять, що її своєю кровю зрошують. Переведенне справедливої земельної реформи, щоби вона всіх вдовoliла се не таке легке діло, як пр. вибратись співсельчанам на панський лан і повитичувати межі паликами.

Земельну реформу мусить перевестися на підставі закона, в порядку й ладі, щоби недопустити до анархічного способу розділу землі, котрий потягнувби за собою оружні борби одних сіл з другими а то й односельчан з односельчанами. Щоби в тій справі виявилася воля народа, вишлеться запити до кожного села, щоб воно висказалося в тім, як вирішити земельну реформу. Тоді на підставі бажань видасться земельний закон, котрий усіх обовязуватиме. Бесідник не пересуджує й не говорить наперед, який се буде закон. Закон сей одначе прийти мусить, раз, щоби заспокоїти голод землі а друге, щоби піднести господарку.

Майже половина землі в Галичині належить до кількох тисяч людей а 94% нашого населення що обробляє землю, бореться в нужді з браком землі й працює на чужих. На Україні відносини під тим зглядом теж дуже сумні. Бесідник наводить тут статистику посідання землі з р. 1915.

Директорія подала проєкт земельної реформи що опираєся на засаді соціалізації землі, значить ся право на приватну власність землі касується, вся земля переходить без викупу на власність народа й держави, котра виділяє поодиноким сім'ям під оброблення й користування в кількості не більшій 15 десятин. Сей одначе проєкт провалився на Трудовім Конгресі. Наше як і закордонне селянство бажає землі на власність.

Є й інші проєкти, що радять викупити землю й роздати їх безземельним і малоземельним за довголітну сплату на власність однак з певними обмеженнями. Землі тої не буде можна ні пропити, ні продати ані промарнувати. Вимір землі буде залежати від її якості й від того, як хто прислужився державі. Яку максимальну границю положити, що до кількості посідної землі то тут думки не однакі й розбігаються.

Що до церковних і монастирських земель заявляє бесідник, що се рівноваж залежатиме від рішення закону і в тім случаю народ теж виявить свою волю. Від себе однак додав, що цілий тягар удержання священника впавби на громаду, особливож на случай, якби прийшло до відлучення церкви від держави.

Після усіх майже проєктів ліси й площі підхожі до залісення, малиби перейти на власність держави, котра по малій ціні доставлялаби потребуємим опалового й будівельного дерева.

Як третій бесідник виступив Др. Стахура, котрий говорив про акт злуки Зах. Укр. Републики зі Східною У. Нар. Републікою доконаний дня 3. січня в Станіславові а прийнятий святочно дня 22. січня в Києві. З того часу сповнилася велика мрія великого страдальця укр. народа. Не Львів або Відень слухатимемо не Варшаву а золотoverхий Київ царити нам буде, як колись. Але здобуток сей видерти нам хочуть вороги й нам треба його боронити. Зрадник той, хто підтягається або дезертирує, бо всі йдуть тепер у бій за волю й землю. А коли не стане ворога, тоді щойно сказати можна буде, що власником своєї землі є народ від Кубані по Сян.

Дуже гарно й пориваючо говорив один жовнір, Горемко «Землі нема ще й не буде, як не порвемся усі за діло. Земля це мрія, для нас одна остала правда а це борба, борба, аж стане народ вольним».

№ 24
РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ В ГАЗЕТІ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ»:
«ОТАМАН ПЕТЛЮРА»

27 лютого 1919 р.

Великий час, який саме переживає соборна Україна, коли з двох боків змагаються і в нашому краї знаходять місце для своїх дужань дві супротиленні собі сили, антанта й большевизм, повиводив у Придніпрянщині на самі чільні становища найвизначніших людей українського народу.

Одним із таких велетнів духа і діла є отаман Симон Петлюра, теперішній голова нашої найвищої влади, Директорії, перший чоловік у цю хвилю в нашій державі, який отсе в понеділок, дня 24-го лютого с. р. о годині 10-ій перед полуднем приїхав до Станиславова.

Народився Петлюра 10 мая 1879 р. в Полтаві в бідній козацькій родині. Ходив до початкової школи, а відтак учився в семінарії, з відки кінцево його було виключено за освідомляючу працю в укр. гуртку молодших товаришів-учеників.

В 1906 р. став Петлюра редактором соціально-демократичного часопису «Слово», працював у «Раді». Написав книжечки: «Українська Соціал-демократична Робітнича Партія в Австрії», «Франко — поет національної чести» і и.

В 1911 р. переїхав до Москви, бо побут і праця на Україні стали для нього неможливі з огляду на неможливі поліцейські утиски. Тут редагував щомісячник «Украинская Жизнь».

Під час війни виріс Петлюра, завдяки своїй горячій любови до України, незвичайному організаторському хистови при творенні української національної армії в час революції після провалу царизму в Росії, завдяки своїй палкій і невтомній праці з себзабуттям і самопосвятою коло здвигнення незалежної української держави — на першого чоловіка в нашім краю.

Він був першим міністром військових справ на Україні, боронив Київ і України від наступу диких горд большевиків, які наважилися згладити самостійне життя нашого народу і завести всеросійський комунізм.

Герой Петлюра покінчив боротьбу з гетьманом, який також хотів привести до влади Москалів на Україні, хоч Москалів

иншого покрою, переміг його в купі з українським народом і 19-го грудня 1918 увійшов торжественно до Києва разом із Директорією.

Коли наш славний Винниченко, попередній голова Директорії, приїхав минулого тижня до Станиславова, не привитав його ніхто з боку нашого секретаріату і великий діяч і письменник цілу одну ніч мусів переспати на станції в холоднім вагоні III-ої класи, — Петлюрі трошечки якось пощастило. Проти нього вийшла делегація.

Республіканець. — 1919. — 27 лют.

№ 25

СТАТТЯ В ГАЗЕТІ «ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС»: «ПОСЛІДНЯ ПРОГРАМА УКРАЇНСЬКОЇ РАДИКАЛЬНОЇ ПАРТІЇ»

28 лютого 1919 р.

Українська радикальна партія яко партія освідомляючої ся і організуючої ся робітницької маси українського народа, виходячи з того заложення, що остаточне визволене українського народа з теперішнього його суспільного і політичного поневолення тісно звязане з рівночасним суспільно-економічним визволенем працюючих мас усіх культурних народів, стоїть на основі соціалізму і змагає до усунення всякого визиску праці, до запевнення масам українського народа свобідного розпоряджування землею і всіми средствами продукції, до утворення можности свобідного розвою всіх культурних сил українського народа і кожної його одиниці. Зміряючи до повисшої ціли, українська радикальна партія стоїть за всіми такими реформами і установами, котрі:

1) обмежують визиск праці робітника і зміряють до економічного і суспільного скріплення його становища; — 2) усувають всякі привілеї клас, визискуючих чужу працю; — 3) присполюють працюючій масі народа власти над землею і средствами продукції; — 4) попирають спілкову організацію продукції, оперту на рівнім праві всіх працюючих до цілого плоду їх праці; — 5) збільшують вплив мас працюючого народа на політичну

управу; — 6) усувають всякі обмеження суспільної рівності і свободного культурного розвою одиниць; — 7) причиняють ся до як найширшого і найскоршого присвоєня масі працюючого люду української нації всіх здобутків всесвітньої культури і усувають перепони на шляху свободного культурного поступу; — 8) зміряють до запевнення свободної самоуправи українському народови і всім політично поневоленим народам; — 9) змагають до повного усунення мілітаризму, до мирного злучення всіх народів задля спільної праці над вселюдським добром.

Стоячи на тих основах, українська радикальна партія з огляду на теперішні відносини українського народа і на діяльність партії, ставить для найближшої хвили отсі головніші постуляти:

В справах економічних

Українська радикальна партія стоїть за як найширшою організацією всіх робітників без різниці заводу в ціли самооборони проти визиску і для взаємної помочи і зміряє до усунення всяких правних перепон свободній коаліції робітників. Домагаєть ся для всіх робітників як промислових так і рільних забезпечення житя, здоровля і людського істнованя через: скорочене дня праці; заборону праці дітий і жінок там, де вона шкодить їх здоровлю; недільний відпочинок; ограничене нічної праці; заведенне робітницьких інспекторатів; контролю над місцями праці і мешканнями робітників і т. д.; вкінці через забезпечене всіх робітників на час безробітя, нездібности до праці і старости, і забезпечене робітницьких вдів і сиріт. Зміряє до того, щоби земля, передовсім більшої посілости перейшла на власність сільських, рільничих громад при публичній помочи громадам в набуваню землі для віддання її до ужитку потребующим селянам і рільничим спілкам. Для виобразованя селян в спілковій і громадській господарці стоїть за основанем публичної помочи для громадської і спілкової господарки. Стоїть за піднесенем культурности землі в краю через регуляцію рік, меліорації, охорону лісів і т. д. Домагаєть ся обмеження права егзекуції на землю в той спосіб, аби скількість ґрунту, доконче потрібна до удержаня рільничої родини, була цілковито винята з-під права егзекуції. Супротивляєть ся заведеню неподільности приватних селянських ґрунтів і примусовій

комасації. Домагається реформи прав польовання і риболовства в дусі корисним для селян. Домагається знесення фіскального монополію соли. Стоїть за зменшенням і справедливим розподілом публичних тягарів через заступлене безпосередних податків прогресивним податком доходним, за увільненням від посередного оподаткування предметів конче потрібних до життя, за справедливим катастром, за зменшенням усяких оплат і такс, за звільненням селян від примусового обов'язку удержування доріг і т. д. Вкінці стоїть за як найширшою організацією селян-хліборобів для взаємної помочи в спілки кредитові, торговельні, господарські і інші.

В справах політичних

Українська радикальна партія зміряє до перестрою австрійської держави на федеративний зв'язок народів, що замешкують її. Через утворення замість теперішніх провінцій — національних територій з повною політичною автономією кожної народності на території переважно нею заселеній з задоволенням меншостям усіх політичних і національних прав. Отже для Українців домагаємося утворення окремої української політичної території з українських частин Галичини і Буковини.

Домагаємося безпосередного, загального, тайного і рівного права вибирання (голосовання) і рівного пасивного права вибору без різниці пола до всяких репрезентацій державних, краєвих і автономічних зі внесенням усяких виборчих курій.

Домагаємося як найбільшої свободи особистої, свободи зборів, товариств, слова, науки і друку.

Домагаємося віддання як найбільше справ судових і адміністративних до полегоджування самим горожанам для зменшення видатків на адміністрацію і усунення бюрократизму.

Домагаємося усунення теперішнього мілітаризму через скасування сталого війська і заведення народного ополчення, залагоджування міжнародних непорозумінь мировими судами через розвій міжнародного права і мирових інституцій.

В справах просвітних і культурних

Домагаємося заведення в українських частинах Галичини і Буковини української урядової мови в урядах і української

викладової мови в публичних школах і загалом наукових інституціях, застерігаючи для національних меншостей повне пошанованє прав їх мови, права осьвіти в рідній мові і розвою рідної культури.

Домагаємося зовсім безплатної науки у всіх школах низших і висших і свобідного доступу до всіх шкіл для молодіжи обох полів; організації публичної помочи для уможливлення осьвіти убогим клясам суспільности; піднесеня публичних видатків на просвіту особливо народню і автономії горожан у заряді справ шкільних.

Домагаємося повної свободи релігійних переконань і необмеженої свободи ширеня між масами народа всіх добутоків культури і науки.

Домагаємося як найширшого удемократизованя заряду церковними справами, віддання права презентованя всіх пребенд, вибору властей церковних і адміністрації церковним маестком в руки віроіповідних громад.

Змагаємо до піднесеня почутя національної самосьвідомости в масах усього українського народа Австро-Угорщини і Росії через літературу, збори, з'їзди, маніфестації і т. д.

Громадський голос. — 1919. — 28 лют.

№ 26

ЗАКЛИК ПОВІТОВОГО КОМІСАРА ПИСЬМЕННИКА АНДРІЯ ЧАЙКОВСЬКОГО ДО ГУЦУЛІВ ПІДНЯТИСЯ НА ЗАХИСТ СВОЄЇ ДЕРЖАВИ

28 лютого 1919 р.

До наших, славних Гуцулів кілька слів

Що небудь сталося у нас на фронті так зараз і про Гуцулів говорить ся: там були гуцульські сотні... гуцульська сотня наспіла як раз... гуцульські сотні зробили так а так... Гуцули всюди першу скрипку грають... А хтож воно ті Гуцули? То ті самі вояки, що вернули з різних австрійських фронтів, що своїми кістками вкрили верхи Альп, гинули над Піявою і Бог

знає де, бючись славно за нашого татунця цісаря та за «вітчину» люту, несправедливу, нашу мачоху, Австрію. То сини тих Гуцулів, які підбиваючи для «татунця» цісаря Босну в р. 1878 вславилися під Берчкою, Беліпою і Бог знає, як ті місця називаються. То внуки тих славних Гуцулів, що проливали свою добру, лицарську кров на полях під Кенігрецом, що під «войцом» Радецьким клали свої голови на полях Мадженти, Сольферіно і т. д. Тоді вони сповняли свій вояцький, лицарський обов'язок, бючись за ворожого до нас австрійського цісаря, за «вітчину» Австрію, яка цілі віки торгувала нами як худобою й продавала Ляхам за свої вигоди. Потомки цих, славних героїв бються тепер за Україну... То потомки тих, славних Гуцулів, які на поклик батька Богдана Хмельницького йшли цілими ватагами під малиновий, козацький прапор і поруч з наддніпровим козацтвом билися за визволення українського народу з під ляхського ярма. То потомки колишніх, наших опришків-довбошуків?

Мій Боже! Як страшно поганили лихі люди це ім'я опришка! Тепер опришок те саме, що розбишака-горлоріз. Та не те воно було в старовину, коли жив славний ватажок Олекса Довбуш. Тодішні опришки то були народні герої — лицарі, що «рівняли багатих з бідними». Коли Довбушевий опришок скривдив бідного, бувби його приказав славний ватажок живого на вогни спекти. Довбуш брав у богачів, а давав бідним, і тому ціла Верховина йому помагала, його благословила, він остав у гарній пам'яті своїх земляків. Його товаришам пособляли земляки і не найшовся Гуцул, якийби опришка зрадив. «Опришок Гуцулови брат» — так тоді люди говорили. Пам'ять про Олексу Довбуша остала на цілій Верховині по нинішній день свята, і кожда гуцульська дитина покаже вам стежку, якою ходив славний ватажок, покаже то місце, де Олекса Довбуш ховав свої скарби на богачах здобуті...

А хто-ж Гуцули тепер? Наймити на своїй-чужій землі! Гуцульський чабан пасе на колись Гуцульських полонинах жидівські отари овець і маржинку. Гуцульський керманич сплавляє за лиху платню жидівські та панські дараби по Черемошови. Гуцул мандрує по світу, як рубач чужого дерева, як косар чужого збіжа та сіна... Бо в Гуцуллі біда. До переднівку

далеко, треба своєю працею з нараженням життя чужі кишені набивати, щоб тільки з голоду не здохнути.

З великим смутком споглядає висока Чорногора на зубожілих своїх діток, славного, гуцульського, лицарського роду... Гуцули вірять, що як настане потреба, коли запанує така біда на Гуцулії, що ні в кут, ні в двері, тоді прокинеться з довговікового сну ватажок О. Довбуш, заграє на трембіті й тоді вся Гуцулія під його блискучого бардою стане до борби за волю і кращу долю цілого укр. народа.

І та хвиля якраз настала. Устав Олекса Довбуш, устав, не у власній самотній особі. Його дух прокинувся в душах тих всіх героїв, що боряться за визволення України.

Тому то ви, Гуцули любі, такі відважні, тому то Вам так все гладко удає ся, до чого лише приложите свою руку. У ваших душах віджив дух Довбуша.

Трембіта грає тривогу на збір. В недовзі заграє вона цілій Україні пісню перемоги. Її могутній голос розіллється філею по всіх дебрах і долинах і відібеть ся о снігові верхи Чорногори. Тоді моргне «Піп Іван» на «Говерлю». Дивись, сестрице, чого наші діти — Гуцули діждали ся: Гуцул пасе свої, а не жидівські отари та маржину, пасе на своїй а не жидівській, або панській полонині, Гуцул іде з косою на свій, не панський лан косити... Голодного Гуцула вже не має... його дзобенька повна білого хліба... Його барда весело блищить ся від проміннів сонця...

А цього доробив ся Гуцул своєю відвагою, своїм героїзмом, своєю посвятою для України. Відтак в укр. армії потворять ся почесні, гуцульські бригади, бригади «безсмертних». У цих частинах не буде місця для лежнів, маркірантів та дезертирів, бо їх гуцульське ім'я не стерпить! Гуцули!

«Борітеся, поборете,
Вам Бог помагає;
За вас сила, за вас воля
І правда святая!»

Андрій Чайковський

№ 27
З РЕЗОЛЮЦІЇ ІІІ З'ЇЗДУ КП(б)У
«ПОЛІТИЧНИЙ МОМЕНТ І ЗАВДАННЯ ПАРТІЇ»

1 березня 1919 р.

...Беручи до уваги розгортання революційного руху в Галичині, з одного боку, і зміцнення там Директерії — з другого, треба перед партією поставити завдання поширювати свій вплив і на Галичину.

Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів і конференцій. — К., 1958. — С. 41.

№ 28
ЛИСТ НЕВІДОМОГО ПОЛІТИЧНОГО ДІЯЧА УНР
ПРО ВРАЖЕННЯ ВІД ПЕРЕЇЗДУ
ЧЕРЕЗ ТЕРИТОРІЮ ГАЛИЧИНИ

2 березня 1919 р.

Прошу передати, по можливості
власноручно по адресу: Вінниця,
Отель Франца, кімн. 25, або 31
Прем'єру Мазепі
або Панасу Феденко

Дорогі товариші!

22 лютого виїхав разом з Левінським та Винниченком на Відень через Лавочне (на кордоні України), Мункач, Будапешт. Їхати було дуже зручно тим, що це був спеціальний потяг Галичанської делегації (щось 35 душ), яка їхала до Венгрії, Австрії та Чехів в справах торгових договорів. Делегація мала три окреми вагони, тому і для нас найшлися місця. Хоч і було тіснувато, але зате вагони опалені, пересадок мало (тільки на кордоні в Лавочному), їхали швидко і ніякі власті не турбували нас. Винниченко з дружиною мав окреме купе. А ми 5 душ у другому: Левинський, Севрюк, Дорошенко Володимир, Бели-

ський (щось вроді секретаря Вин., письменник, збирається перекладати твори Вин.), та я. Зустрівся я з ними випадково. Був я останні дні перед виїздом з Дрогобича і мав виїхати на станц. Стрий на зустріч згаданої делегації зі Станіслава, аби їхати разом з нею до Відня. На Стрию довідався, що з потягом їде п. Винниченко з своїми. Од його узнав всі подробиці виходу з Директорії та ті дебати й постанови які відбулися після мого від'їзду. Од його ще довідався також що перед тим проведена була постанова про асигнування запомоги S. — Д. 5 міл. з яких они з Левінськ. везуть 1. Потім довідався, що половину міл. належить до гловного розпорядження В. Винн. безотчетно, а друга половина має бути зложена у Відні на сховану... В дорозі Винниченко і Левинський (в Станісл.) видали з другої половини запомогу Львівським українцям на видання газети у Львові. Приїдимо зі Львова якихсь 3 жінки червоного хреста. Решту 450 тис. Л. привіз сюди і тут підшукує де б краще здати на сховане. Робе се він сам, трохи ревнливим оком поглядав на мої спроби ближче підійти до цієї справи. Після того вже не турбую його, тим більше що формально він має на те право...

В Будапешті Винниченко решта 3 його попутчики, — Лев., Севр., Варис мали клопіт: Австрійське Посольство не хотіло дати візи на їх паспортах, мотивуючи тим, що у Відні голод і туди без діла людей вони не пускають, а коли пани їдуть до Швейцарії то хай спочатку добудуть швейцарську візу. Такого посольства у Будапешті зовсім нема. Отже ні туди ні сюди. Через Галагана (посла до Будапешту) зробили натиск через Угорське міністерство, і віза була зроблена. На кордонах між всіма окремими державами бувшої Австро-Угорщини нині йде строгий контроль й заборона перевозити гроші в коронах ні туди ні сюди. Передивляються гаманці і риють річі. Дозволяється мати лише по 500 корон на людину. Між іншим у Винниченка в гаманці було 1800 кор., то йому з здружиною залишили 1000 кор., а 800 забрали.

Гроші іншої валюти не одбирають. Всі ці строгості робляться через штемплювання грошей, яке задумали Чехо-словаки а за ними і всі інші держави бувшої Австро-Угорщини. Всі місцеві газети повні статей про штемплювання.

Посилав вам по адресі «Франца» кімната 25 двічі чи тричі пакунки з газетами Галичанськими і німецькими. Останній

пакунок був з віденськими та Будапештськими газетами від 16 лютого. Сьогодні їде звідси кур'єр то посидало пак. Газет Віденських.

Тут у Відні перебуває ще багато дипломатичних українців: в повному складі місія італійська мешкає в «Гранд Отелі» — Д. Антонович, В. П. Мазуренко, М. М. Єремєєв, Висоцький (незалежник) та інші. Тут ще «гречевський чи турецький» Лотоцький. Приватно живе тут ще в «Гранд Отелі» Іван Петр. Франко і т. д. На чолі посольства Віденського стоїть Липинський який на офіц. картках позначає себе «вик. обов.» Укр. посла у Відні. Людина дуже тактовна і обережна. Разом з тим у Відні є і друге посольство українське з Бароном Василько на чолі. Поки-що маємо факт — два посольства від однієї держави.

Берлінська місія виїхала до Берліна звідси тижнів зо два. На конференцію соціалістичну представники від Укр. С. Д. не встигли доїхати.

Паризька місія в якій було щось коло 60 душ, має найбільше складну історію. Через якийсь час після того як вона сюди приїхала прийшов приказ зменшити місію на половину, одіславши назад до Києва звільнених. Вострі язики кажуть що це було... придумано, аби з Києва вирвати ще більше грошей, коли гроші були вивезені штат зменшили. Отже до Швейцарії виїхало в половині лютого коло 20 душ. В сьогоднішній газеті єсть повідомлення що Франція пропустила до себе 15 душ сеї місії. Але взагалі про грошові справи цієї місії, особливо про Дідушка та якусь завідувачу інформаційним Бюро жінку тут у Відні розказують цілі скандальні історії.

Політичної роботи тут у Відні оці переїзні місії ніякої не робили і не роблять, коли не рахувати того, що деякі Віденці рахують їх винними в підвищенню цін на одіж, та в зниженню курсу російський грошей. Курс «Думських» 1000 та 250 ра = 130—150 кор. за 100 руб. керенки не йдуть. Романівські = 250 корон.

Місія тутешня Віденська робить доволі добре вражіння своєю організованістю. Оскільки вона користується авторитетом в колах політичних не знаю. Мають всі газети і передивляють їх. Поміщається посольство в готелі «Брістоль» на II чи III поверсі.

Між іншим вчора була невелика нарада у Антоновича; були Вин., Єрем., Лев., Антон., та я. Лев. показав листа до Порша і прочитав відповідне місце постановини Ц. К. що послі С. Д. мусять подати заяву про одставку, та виконувати свої обов'язки лише тимчасово до приїзду нових людей.

Антонович цілком з цим згодився.

Місія до Америки з Голіцинським на чолі (теж. — С.-Д.), виїхала була до Америки на Мюнхен. Але здається десь застряла в Німеччині коло Мюнхена і далі не поїхала. На кордоні між Німеч. та Австрією Голіцинського здається добре обікрадено.

Голандська місія з п. Яковлевим на чолі пережила також дуже неприємні часи. Хоч п. Яковлев і завідував закордонними зносинами Міністерства, але тікаючи з України забув елементарні речі попередніх розмов з голандськими представниками в державах які він переїздив. Ні з одним з Голандських послів чи консулів ніде на захотів познайомитись та ввійти в попередній контакт з урядом Голандії. Доїхав до Кордону Голандії, а там — стоп! Не пускають не знають хто він такий, та і знати не хочуть. Сидить сердяга десь у Німеччині. Кажуть що це йому удружили ті кого він полишив у по дорозі.

Швейцарська місія Лукасевича не обминула загальної долі всіх доморощених дипломатів України. В свій час з якихсь neodвічальних і неясних розмов Лукасевич протрубив по всій Україні що Швейцарія визнала Україну і її посольство, в Київських газетах наявилось відповідне інтерв'ю з ним. Та з годом дійшло це до Швейцарського Мін. закорд. справ, і в закордонних газетах було офіційне спростування того інтерв'ю і в загалі відомостей ніби то Швейцарія визнала Україну і її посольство. Одним словом якась велика неприємність...

Винниченко думає не їхати до Швейцарії, а залишитися в Австрії, хоче на місяць одпочити в якійсь санаторії десь на провінції і подальше од Українців. Духом упав він страшенно; на всі події на Україні та на всіх діячів теперішніх дивиться дуже песимістично... Часами прозивається хвильова думка у його: «чи не поїхати до Києва». Звичайне не для того щоб сидіти склавши руки. А потім упят апатія і огида од всіх і вся. Ні в яку роботу він не вірить. Щодо себе, то в ближчий час не збирається робити ніякої «політичної акції»...

Чим живуть за кордоном побачите з газет які посилаю Вам. Зовні у Будапешті і Відні порядок повний. Трамваї ходять швидко і дуже часто, світло кругом повне, електрика круглу добу, вода є, в готелях чистота ідеальна. На наші ціни все життє в готелях дешеве. Але колишньої дешевизни нема. Сорочок по всьому Відню майже нема, а коли найдеться десь випадково то 90—150 корон за штуку. Колесон також за 2 дні найшов 1 пару. Комірці в № 38—39 нема зовсім. Є тільки від № 41 і вище. Взагалі білизни майже нема по всьому Відню. Костюм суконний 2—2 1/2 тисячі корон. Поганеньке пальто літнє — 1200—1800 корон. Обід доволі добрий — 40 корон. Вина багато і дешеве. Хліба мало, всего таки дають шість раз на тиждень приблизно коло 1/3 — 1/2 фунта. У неділю хліба не дають. За добрі гроші всеж таки можна дістати. Чай дають з сахарином. Сахару в Відні мало.

Місцева Українська колонія наскільки поки що бачив не живе ніяким громадським життєм. Так само поки нічого не чув про Укр. С.-Д.

Просив я Левинського аби він повів познайомив мене з Австрійськими С.-Д, щоб можна було познайомитись з їхньою організацією, клубами, читальнями і інше. — Одмовився. Кажє: «Щоб я був Вашим чичероне — це річ виключена». Признатися я цеї відповіді не сподівався; мовчки попрощався і пішов геть.

Головне — не знаю до кого і звернутись в цій справі.

Місія моя в справах фінансових здається буде не вдалою. На весь біжучий рахунок Української Держави в Австро-Угорському Банкові наложено судовий арест австрійським урядом через претензії цього уряду до України в розмірі 800 мільонів за військову поміч в 1918 році.

Передайте про се Мартосу аби прислали сюди повну судову довіренність на ім'я посла Вячеслава Липинського з правом передовір'я іншим особам.

В Галичині становище загальне стає що раз тяжчим. Секретаріат веде політику коли не повного державного відокремлення то у всякім разі державної унії. Отже на всіх парах стараються одмежуватися від України Східної, по всіх галузях. Класово Секретаріат почуває велику небезпеку впливу соціа-

лістично настроєної Схід. України на селянство і робітництво Галичини. Тому маємо дуже ревниве оберігання всіх своїх закладів до співробітництва і співучасті в них інтелігенції Східної України. Звідси вороже відношення до всієї інтелігенції нашої, сама непристойна лайка Директорії та Міністрів і взагалі трактування всього руху на Східн. Укр. як напів дитячого напів злочинного... Приймаються свої таможні. Беруть у Сх. Укр. пошлину.

Разом з тим в селянстві розвивається хуліганство, особливо серед жовнівців. Серед залізничників та робітництва росте революційний рух. Большевизму вони вже не бояться а лише не бажають його. Голодування, низька, надзвичайно низька заробітна платня, довгий робітничий день можуть привести їх до того що вони забажають большевизма як єдиного поратунку від своєї каторги. Поки що лише національна свідомість стримує їх. Економічне становище Галичини що далі — гіршає через брак палива для залізниць, через брак насіння на новий засів, через брак хліба в цілому ряді повітів. Брак руху і пересування харчів з одних районів у другий, сприяє великій спекуляції. А спекуляція і спекулянти розпалюють виголодовані маси на самосуди, на розв'язання трагічного кризису силою помсти і погромів.

На велике здивування треба зауважити, що інтелігенція Галицької У. Соц.-Дем. пройнята значним індивідуалізмом та взаємною відчуженністю. Вражіння таке що серед С.-Д. інтелігенції неможлива спільна організація. Хороблива мнїтьність приводить до постійної відчуженності. Організації однієї нема. Робітництво навпаки прагне до єднання, але безсиле за жаденного фаховою працею та браком інтелігенції.

21 лютого в Бориславі були робітничі збори. Було душ 600. Калинович робив доклад про Трудовий конгрес, про свою подоріж до Києва. Настрій зборів не раз...

№ 29

**ІЗ СВІДЧЕННЯ КУПЦЯ С. СОБОЛЄВСЬКОГО
ПРО ВИНИКНЕННЯ СОЛДАТСЬКОЇ РАДИ В КОЛОМІЇ
ТА ПРО СТАНОВИЩЕ У ПОВІТІ***5 березня 1919 р.*

Я перебував по ту сторону фронту в селі Воскресинці біля Коломиї від 20 жовтня до 17 лютого. Державний переворот в Коломиї здійснили в основному українські січові стрільці. Тому що 24 австрійський полк складався з різноманітних національностей, після перевороту він був роззброєний і розпущений. До українського війська зголошувалися перш за все українські учні і вчителі. Комендантом міста Коломиї став вчитель гімназії сотник Приймак. До цього часу оголошено призов від 18 до 36 років. Тепер, вже перед моїм виїздом, оголошено загальний призов без різниці національностей. В Коломиї зосереджено 600—700 солдатів. Солдатське харчування тепер дуже погане, солдати виглядають як привиди, платня видається дуже нерегулярно, бракує обмундирування і взуття. Солдати здирають з цивільного населення взуття і одяг. Військові власті, діставши з Росії мундири, переодягли місцевих солдатів за козаків і т. п., розголошуючи, що це допомога з російської України. Спочатку молоді хлопці, жадні на здобич, горнулися до війська, але через деякий час, боячись фронту, почали дезертирувати і повертатися до своїх сіл. Тому-то по селах селяни мають дуже багато зброї. Останнім часом жандармерія намагається роззброїти селян, боячись грабунку і нападу.

У Воскресинцях комендант жандармерії, якийсь інтелігент, з огляду на товариські шкільні відносини з сином поміщика пана Войцеховського, до цього часу охороняв поміщицький маєток від пограбувань і надмірної реквізиції. За реквізицію не платять у зв'язку з відсутністю готівки, а тільки видають розписки. Дуже часто зареквізовані продукти забирають часткового для війська, а останнє віддають євреям за плату. Українські власті обіцяють заплатити за несення воєнних повинностей тоді, коли придуть з України карбованці. До цього

часу мали відпустити карбованців на суму в один мільйон. В маєтку панів Ясінських в Корничу зареквізовано всю худобу. Від реквізиції у селян утримались, зважаючи на їх опір.

Приблизно в середині січня в українському війську в Коломиї розпочались великі заворушення, виникли солдатські Ради. Комендантові міста Приймакові солдатська Рада наказала протягом 24 годин виїхати (з міста), що він негайно й зробив. Начальника гарнізону (українця) сотника Галібея солдати оточили в його будинку і, погрожуючи кулеметами, змусили дати обіцянку, що він не буде більше втручатись до військових справ. Солдатська Рада залишила на місці лише стрийського старосту (українця). З цього часу панує послаблення дисципліни, посилилось дезертирство, грабунки й вбивства.

Солдати, під приводом шукання квартир, грабують приватні будинки, а тих, що чинять опір, вбивають. До мого виїзду в самому лише місті Коломиї трапилось 12 випадків убивства. Солдати голосно погрожують, що влаштують офіцерам криваве весілля і покінчать з ними, як в Росії, причому згадують, що з Львівського фронту ніхто не повертається. З самого Косова загинуло під Львовом 80 чоловік. Офіцери-інтелігенти, які перші стали до боротьби, переважно загинули. В зв'язку з тим офіцери поповнюються за рахунок підофіцерів. Під час нічних грабунків 14 лютого в Коломиї солдати вбили українського священника, який був катехитом і капеланом.

Боячись вбивств, офіцери виходять вечорами переодягені в простих солдатів. Офіцери організувались і з допомогою частини вірних їм солдатів проводять примусовий набір, який зовсім не оправдовує їх сподівань, незважаючи на погрози смертною карою (часто здійснюваною).

Все населення, перш за все жінки, виступає проти продовження війни. Однією з причин для цього є не виплата допомоги, а в солдатів — нерегулярна виплата платні і погана їжа. Дезертирство — масове.

Селяни вимагають розділити землю, сперечаються про те, яка кому повинна припасти ділянка. Поміщикам повинні залишити максимум 30 моргів землі і ті будинки, які самі побудували.

За наділену землю державна каса буде брати по 5 к. в рік від морга. Спочатку українські власті роздали селянам під розписку коней. Ці коні гинуть у зв'язку з відсутністю паші.

Чиновники й вчителі-поляки відмовились скласти присягу й були усунені, а також позбавлені зарплати. На службі залишилась тільки частина жандармів-поляків, в зв'язку з відсутністю у них засобів до життя.

Станіслав Соболевський

ДАЛО, ф. 274, оп. 1, спр. 38, арк. 116—117. Копія.

№ 30 СТАТТЯ В ГАЗЕТІ «ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС» ПРО ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ В СНЯТИНЩИНІ

8 березня 1919 р.

Громадянська праця в Снятинщині

Від 20. жовтня 1918. р. по сьогоднішній день трудяться Громадяне Снятинщини щиро, все з повним розумінням народньої справи безвпинно, так, як годиться вірним синам України.

Лад і спокій по громадах, сильна організація, підмога нашій хоробрій армії, українізація всего, що вирвано з рук Польщі, а за тим віднова просвітно-економічних товариств, школи і допомога біднішому громадянству, — це справи, які лежать на серцю кожного громадянина, для яких присвячуються всі сили. Провід у повіті веде Повітовий організаційний Комітет, в який є прибічною радою держав. повіт. комісара, а в кожній громаді громадський орган. Комітет, який підпомагає в праці гром. комісара і, тому праця іде по демократичним принципам та вінчається гарними успіхами.

На отьому місці помістимо в кожнім числі «Гром. Голосу» коротенькі звіти з діяльності з поодиноких громад нашого повіта в надії, що они заставлять широкі маси Соборної України неменш щиро трудитися для рідної справи.

Громада — Видинів:

1. падолиста 1918. р. громад. орг. комітет обняв провід над цілим селом, скликав на віче всіх громадян і вислав всіх військових до служби. Зорганізовано міліцію, яка обсадила залізничний дворець і міст на Пруті. На припоручене П. О. К. скликано всіх громадян під могилу, висипану в пам'ять 100 р. уродин Батька Тараса, під якою зложили всі щиру присягу на вірність Укр. Народ. Республіці. Було це найбільше свято, яке Видинів тямить. До гром. комісаряту вибрано свідомих патріотів, які кожного місяця на вічу складають звіт зі своєї діяльності. Відновлено «Січ» і другі товариства та гарний дівочий хор. Всі написи в селі змінено на українські. Всякі спори полагоджує мировий суд. Крім цього, що громадяне підпомагають залогу в Видинові, зложили для укр. війська, що стоїть на ромунському фронті: 339 бохонців хліба, 200 кг. муки, 400. кг. бараболь і 50 кг. фасоль. На святочний дар вислано під Львів: 151 шт. яєць, 12 кг. яблук, 4 1/2 кг. тютюну, 51 кг. муки жит., 3 1/2 солонини, 2 кг. сира, 1 1/2 кг. масла, 2 кг маку і 5 корон на папірки. На боевий фонд зложили громадяне 700 корон, хор дівчат 487 кор. 70 с., а ученики народної школи з коляди 59 корон.

Громада Залуче над Черемошем за час від 15. падолиста до 20. лютого 1919 р. зложила:

І. Для війська, що стоїть залогою в Снятині — 950 бохонців хліба, 1000 кг. бараболі, 100 кг. кук. муки, 800 шт. яєць.

Громадський голос. — 1919. — 8 берез.

№ 31

ТЕЛЕГРАФНИЙ БЮЛЕТЕНЬ БЮРО ПРЕСИ УКРАЇНИ ПРО СТАНОВИЩЕ ТРУДЯЩИХ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

10 березня 1919 р.

Події в Галичині

Козятин, 10/ІІІ. Тут одержано подробиці подій, що відбулися протягом останнього часу в Галичині. Фактично вся влада в Галичині сьогодні знаходиться в руках галицької буржуазної

Національної ради. Абсолютну більшість в Раді мають націонал-демократи і радикали.

В зовсім незначній більшості в Раді представлені галицькі соціал-демократи. З дня проголошення возз'єднання Галичини з Україною Рада стала виконавчим органом Київської, а потім Вінницької Директорії. Політика Галицької національної ради, спрямована проти інтересів трудящих мас, викликала серйозні заворушення серед робітників і селян, що все більше розростаються.

Повстання в Галичині

Козятин, 10/III. Перші виступи селянських мас відбулися в Сереті, Сучаві і Збаражі. Повстання вибухнули під комуністичними лозунгами.

Повсталі вимагали розігнати Центральну національну раду. Вони ж розігнали місцеві національні ради і арештували керівників цих рад. Основні вимоги повстанців — організація робітничих і селянських Рад. Однак кілька днів пізніше повстання були придушені, а керівників розстріляно.

Комуністичні осередки в Галичині

Козятин, 10/III. В Тернополі, переважно з військовополонених галичан, що повернулися з російського полону і були ознайомлені з комуністичними лозунгами, створився галицький гурток комуністів, який вів посилену агітацію серед селян. Цей гурток має свої осередки майже в усіх містах і у багатьох селах. Комуністична агітація має великий вплив на галицьке селянство, яке в більшості складається з бідноти. Місцева влада — ставленики Галицької національної ради — веде посилену боротьбу проти впливу комуністів, розстрілюючи всіх підозрілих і приналежних до комуністичної організації.

Мобілізація

Козятин, 10/III. Мобілізація чоловіків від 18 до 35 років, оголошена Національною радою, викликала велике невдоволення серед селян. Мобілізовані нерado йдуть на збірні пункти. Неявка багатьох мобілізованих викликала репресії уряду і розстріли тих, які ухилились від мобілізації. Мобілізованих

зараз же відправляють в глиб України, за межі Галичини, не видаючи їм ні обмундирування, ні амуніції і харчів. По дорозі багато розбігається, створюючи окремі загони, які борються з місцевою владою.

Угода з Антантою

Козятин, 10/ІІІ. Про угоду з Антантою, а особливо з польським командуванням, населення Галичини нічого не знало. Між селянами ходять тільки чутки, які ще більше загострюють ворожий настрій народних мас проти влади Національної ради і Директорії.

Перегрупування воєнних сил

Козятин, 10/ІІІ. Бродіння серед галицьких селян охопило також і галицькі військові частини. Власті бояться розкладу в цих частинах і перекидають їх у Вінницю, а на їх місце в Вінниці прибувають війська Директорії, які відправляються переважно в район Львова, оточеного з усіх боків польськими військами.

Населення вороже зустрічає військові частини Директорії.

2000 арештованих

Козятин, 10/ІІІ. Всіх арештованих за більшовицьку агітацію галицька влада відправляє в Тернопіль. В тернопільських тюрмах нині знаходиться близько 2000 арештованих, яких частинами розстрілюється...

ЦДАВОУ, ф. 1525, оп. 1, спр. 26, арк. 40—42. Копія.

№ 32

ЛИСТ БУКОВИНСЬКОЇ РАДИ ДО ДИРЕКТОРІЇ УНР ВІДНОСНО ЇЇ СТВОРЕННЯ У СТАНИСЛАВОВІ

10 березня 1919 р.

Станиславів, дня 10 марта 1919

Щоби запобігти всякій самоволі поодиноких осіб в справі Буковинських Українців, а з другого боку слідити за подіями на Буковині і зорганізувати одноцільну працю задля визво-

лення української частини Буковини з-під румунського ярма, заснували ми в Станіславові «Буковинську Раду», яка складаєся з Буковинських членів «Української Ради», і їхніх мужів довіря.

Виконуючим органом «Буковинської Ради» є її президія і референти, а іменно:

голова: Омелян ПОПОВИЧ

1 заступник: Др. Осип БУРАЧИНСЬКИЙ

2 заступник: Др. Агенор АРТЕМОВИЧ

перший писар: Ізидор ЦУРКАНОВИЧ

другий писар: Др. Мих. КОЧЕРГАН

референти:

в справах дипльом.: Осип БЕЗПАЛКО

в справах військов.: Ілько ПОПОВИЧ

в справах запомог і фінанс.: Др. Мих. Драгомирецький

в справах пресових: Юрий СЕРБИНЮК

Подаючи отсе до відома Високої Директорії, просимо повідомити про се всі підчинені влади цивільні та військові з тим додатком, щоби у всіх справах, які дотикають Буковинських Українців, поступали виключно в порозумінню з «Буковинською Радою».

Тому проситься уважати за легальних відпоручників «Буковинської Ради» лише тих осіб, які можуть виказати ся правильною виказкою сеї Ради з виразним зазначенням, в якій справі являєся відпоручник.

Канцелярія «Буковинської Ради» находиться при улиці Вірменській ч. 7

Омелян ПОПОВИЧ, голова
Ізидор ЦУРКАНОВИЧ

Печатка, підпис

ЦДАВОУ, ф. 1065, оп.1, спр. 6, арк. 18. Машинопис. Засвідчена копія.

№ 33
ІЗ ІНФОРМАЦІЇ Й. Т.* ПРО СТАНОВИЩЕ В КРАЇ

11 березня 1919 р.

...В усьому краю існують картки на продовольство. Гасу населення одержує 1 літр на місяць по 3,60 к. Літр гасу без картки коштує 10 к. Дрібні тютюнові провінціальні крамниці сплачують таксу у мінімум 500 к. за квартал. Незважаючи на це, тютюн продається майже в усіх крамницях, 100 г тютюну коштує 220—280 к.

Між Західною і Східною Україною до цього часу існують загальний і митний кордони.

Серед українських чиновників від найнижчого до найвищого панує страшенне хабарництво. На залізничних станціях треба платити швейцарам, якщо бажаєш ближчою дорогою вийти на перон. Пасажири, які запізнюються, стають жертвами хабарників...

Дезертирство в українському війську поширюється щораз більше.

У зв'язку з тим, що в'язниці переповнені, українські власті застосовують інколи дуже жорстокі методи покарання. Проїжджаючи, я бачила на одній станції ряд солдатів, які лежали на землі і тримали голову та руки догори. Від одного військового я довідалася, що це дезертири, які відбувають таку оригінальну кару...

ДАЛО, ф. 274, оп. 1, спр. 66, арк. 31—32. Копія.

---

*Так у документі.

№ 34
ОГОЛОШЕННЯ В ГАЗЕТІ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ»
ПРО СКЛИКАННЯ СЕЛЯНСЬКО-РОБІТНИЧОГО З'ЇЗДУ
У СТАНИСЛАВОВІ

13 березня 1919 р.

Товариші селяне й робітники!

В цей важний момент, коли валяться основи світового капіталізму, коли трудовий народ, селяне й робітники, хватають державну владу в свої руки і на колишніх престолах могутніх царів і королів повівають пролетарські прапори, звиваємо вас на обласний Селянсько-Робітничий (трудовий) з'їзд до Станиславова, що відбудеться дня 30-того марта с. р. зі слідуючим порядком дням:

- 1) Відкриття і вибір президії.
- 2) Інформаційний реферат про сучасне політичне становище.
- 3) Реферат про земельне питання.
- 4) Реферат про робітниче питання.
- 5) Внески й інтерпеляції.

В кожному селі, місточку й місті мають відбутися збори, на яких маєтсья вибрати делегатів на З'їзд. Села вибирають по 3, місточка по 5, а великі міста по 10 делегатів. Політичні і фахові організації вибирають по одному делегатові від 200 членів. Кождий делегат мусить отримати легітимацію, підписану президією зборів (головою і секретарем), або Управою даної Організації.

Вибирати і вибраними бути мають право тільки Українці — безземельні і малоземельні селяне, робітники фабрик, копалень, міські, залізничі, торгівлі, промислу, умові; словом, хто жие з праці рук й ума, а не користується визиском, кому лежить на серці самостійність України та забезпечення свого політичного й матеріяльного існування.

Товариші Селяне й Робітники! Рішайте самі про свою долю, будуймо власними руками Самостійну Україну!

Обласна Управа Селянсько-Робітничого Союза

№ 35
РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ В ГАЗЕТІ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ»:
«ВАЖНА ХВИЛЯ»

16 березня 1919 р.

Ніколи ще не ждали Селянсько-робітничих мас такі трудні і великі завдання, як під хвилю цього світового перестрою.

В дивному політичному положенню знаходиться Україна. На сході бурі, на заході бурі, з гори реакція і брак політичної лінії, з долу брак консолідації на демократичних основах.

Наче всі верстви народу посуваються вперед важким, висиленим темпом.

Ми прожили переворот, а революція йде. Йде неминучою струєю, нестримно і ніякі штуки державних мужів її не задержать.

Та грізна вона для розвою і будуччини нашої держави, а мусить бути.

І в приготуванні й організації трудового люду існування України.

Це важна хвиля!

Україна не може бути буржуазійна.

Народ не має лиш гинути за Україну, а мусить мати владу.

А до того треба зрілости, праці, і почуття обовязку. — Україна не може бути буржуазійна, бо це перечить ідеям сучасности, перечить добутому змістові слова: духа часу.

Тому змістови йдуть навпаки всі прояви офіційної політики, прямо всі і так марні духові прояви українського життя.

Селянство і робітництво мусить стояти з оружжям в руці, не лиш проти давнішніх ворогів, а і внішних, тих, що творять українську духову атмосферу прямо невиносивою.

Це оружжя в руці мусить держати свідомий робучий нарід, свідомий своїх завдань і ваги хвилі.

Прийде хвиля, де українська трудова інтелігенція буде мусіла обняти владу, де й у нас так, як всюди, вогонь соціальної боротьби знищить національну.

Тоді буде мусіла трудова інтелігенція обняти також духовий провід українського народу і дати йому ідеї, гідні революції,

гідні цього великого руйнуючого, а рівночасно творчого часу. Та українська держава, що вийде з моря революційних филь, мусить бути ліва, мусить зробити з українського селянства і робітництва грізний соціальний чинник здібний до клясової боротьби, не лиш з ворожими національно, але й власними буржуазійними елементами.

На ту велику боротьбу готуйся, український робучий народе!

Україна для селянина і робітника і з нами мусять піти всі круги української інтелігенції.

А всі праві, всі ті, що на революційних філях шукають доброї поживи, мусять щезнути, байдуже, чи під тиском мусу, чи сили.

Тому важна хвиля, український робучий народе, селянине, робітнику.

Тому буди в своїй душі моральну силу сповнення тих великих завдань, бо в них будучність твоїх поколінь, будучність України!

Республіканець. — 1919. — 16 берез.

№ 36

ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ» ПРО ВІЧЕ В КОРЧИНІ СКОЛІВСЬКОГО ПОВІТУ

16 березня 1919 р.

З краю

Корчин, пов. Сколе. — Резолюції ухвалені на окружнім вічу в Корчині, пов. Сколе, дня 9 лютого 1919 р.

1. Український Державний Секретаріят мусить зараз і то без найменшої проволоки оголосити маніфест, що земля від архикнязів, князів, графів, баронів, дідачів і від всіх менших і більших посідачів великої посілости, як також монастирські, церковні і митрополичі землі, разом з рухомим і нерухомим інвентарем, як також з худобою всякого рода, переходять без викупу на річ держави, а коли тепер через війну фактично землі поділити не можна то бодай дати її цього року безземельним

і малоземельним людям уживати безплатно та щоби землею завідували повітові і місцеві комітети, вибрані народом.

2. Укр. Держ. Секретаріят видасть закон, що панські, церковні і т. д. землі переходять без викупу на річ держави і що держава розділить їх безплатно на власність між малоземельних і безземельних.

3. Власність господарів, що мають рустикальний ґрунт і що не називаються властителями, більшої посілості, має остатися на долах 25 моргів, а на підгір'ю, в горах — 50 моргів.

4. Землю одержану від Держави, не вільно буде за попередні довги набувцєви ліцитувати, ані права інтабуляції набувати, як також не вільно робити за давний довг екекуцію на плоди з поля.

5. Громадські ліси, пасовиська і ріки, котрі плинуть через громади, остають громадською власністю.

6. Для населення підгір'я і гір, де землі дуже мало, держава дасть землю на великих подільських посілостях, при чім воно дістане таку саму скількість землі, яку мають місцеві люди, держава дасть переселенцям поміч при будові, на закуплю худоби, насіння й господарського інвентаря і т. д., як також перевезе безплатно залізницею тих людей з теперішнього місця побуту з ріднею і майном.

7. Щоби це можна здійснити, треба сей час заложити Краєву Секцію, а по повітах і громадах повітові і громадські комітети, при чім в склад першої входить по одному відпоручникови з кожного підгірського і гірського повіту, а послідніх вибирають мешканці кожного села і повіту.

8. Окружне віче протестує проти ухвали повітового віча в Бережанах, на котрім ухвалено, що всі панські і громадські ґрунти мають бути безплатно сконфісковані на річ держави, а за землю великим власникам треба платити. Віче осуджує вовчу справедливість бережанського віча та звертає увагу гірських і підгірських послів, щоби вони ніколи до переведення тої ухвали в життя не допустили.

9. Окружне віче признає велику заслугу і довір'я нашій славній Армії, котра з оружжям в руці рішає про нашу будучність та своїми грудьми дає сильний відпір нахабникови-ворогови,

10. Віче взиває послів Льва Левицького і отця Качмарського, щоби вони як найскорше скликали повітове віче в Сколім, здали звіт зі своєї діяльності, вислухали потреби народу і після них стосувалися і брали чинну участь в засіданнях Національної Ради.

Республіканець. — 1919. — 16 берез.

№ 37

ДОНЕСЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО БАРОНА КАПРІ З ВІДНЯ ЮЗЕФУ ПІЛСУДСЬКОМУ ПРО СТАН У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

19 березня 1919 р.

1. Загальні завваги

1. (Польські) двори пограбовані. Реквірують без огляду на власні потреби, ординарії і податки. Поквітування видають, але досі ще не заплатили, бо враховують податки за п'ять років. Навіть жадають звороту позик під загрозою продажі ґрунту. Людей без дозволу влади реквірують і продають заборані речі для приватних цілей. Також урядові реквізиції уживається для приватних цілей. В селян не реквірується, бо лякаються їхнього спротиву. Оповідать, що близько фронту військо реквірує в селян на власну руку під охороною кулеметів. Через таку безоглядну реквізицію поміщицькі двори не можуть господарити. Осінні засіви не були можливі через брак насіння та інвентаря. Є проєкт, щоб поміщицькі незасіяні землі дешево винаймати селянам. З того небаром настане город.

2. Ліси частинно удержавлені, а частино незаконно витинається і нищиться. Лісову охорону в більшій частині відігнано. В деяких поміщицьких лісах «хлопи» на власну руку продають дерево. Жандармерія заховується пасивно. В деяких випадках власник мусів своє дерево купувати, а часто відмовили йому.

3. Сильна большевицька агітіція. Агітатори є серед жандармів. Чимало старшин і багато інтелігенції, це здецидовані большевики.

4. Велика ненависть про кожного поляка. На кожному кроці шпигуни, інтернування, негідне поступовання і гостре тракту-

вання (Городенка). Показові ревізії в домах, реквізиції урядові, примушується працювати в латинські свята.

5. Брак інтелігентних людей (є багато австро-німецьких старшин). 20-літні юнаки з 3-ого класу гімназії займають відповідальні становища (напр. начальника жандармерії, станових комісарів тощо) і їх надуживають. Всі дбають про свої особисті інтереси, крадуть, корупція досягла вершка. Хлопи про те знають, недовіряють і гордять. Звідсіль слабкість уряду. Розбиті між собою, заздрісні і сваряться. Кожний повіт, кожна громада для себе республіка. Повітові комісари безсильні, рядить багнет, палиця і топір.

6. Об'яви большевизму зростають! Селяни назначили церквам податок. (Ксьондзи кажуть собі платити за похорони по п'ятсот корон). Грозять ксьондзам викиненням. Сади при приходствах є часто вирубані... На зборах в Коломиї і в інших місцевостях хлопи жадають поділу ґрунтів, а деінде інших речей.

7. В Станиславові ходили комісари від крамниці до крамниці підвищували ціни і за те побирали оплати.

8. Хлопи є вже огірчені пануючими відносинами і кленуть Україні.

9. В багатьох випадках хлопи заховуються пасивно, числячи на вмарш польського війська.

10. Жиди тепер не є по боці українців. Більшість з тугою очікують вмаршу польських військ, бо їх руйнують у рафінований спосіб.

11. Часті ревізії по костьолах є денним явищем (говорячи про «ксьондзів» автор рапорту, барон Капрі, має на думці польських священиків).

2. Становище поляків

Польське населення Сх. Галичини, уважаючи «українців» за ворогів свого народу, стоїть твердо при засаді безоглядного не підтримування тих же. Через те зреклися своїх урядів і чимало з них в голоді й холоді очікують польської оборони, в яку вірять фантастично. Поміщицькі двори самі здержали всякі праці (на полях). Багато нищать пляново, напр. зайняте українським військом збіжжя і навмисне псують господарські машини. В наслідок цього їх уважають українці за ворогів

і тому вони виставлені на гострі переслідування. Поляки Сх. Галичини у своєму патріотичному фанатизмі й довір'ю до польської сили переживають велику мартирологію. Терплять голод, посвячують маєтки в надії на визволення.

Вони всюди зорганізовані, так що з хвилиною вмаршу польських військ можуть чинно долучитись і влаштувати випадати (Гандштрайхе). Стан такої сильної готовости довго не вдержиться без надії на поміч і визволення.

3. Військові спостереження

Український вояк знеохочений. Рекрутів набирається під загрозою кулеметів. Вони тікають, а схоплених доставляють під багнетами. Бунти на порядку дня (Коломия, Тернопіль). Однострої дуже лихі. Тепер одержали дуже багато одностроїв з України. Обува невиспачальна, тому крадуть і стягають з людей на дорогах. Дисципліни жадної немає. Большевизм шириться. Тюрми переповнені. Старшин ненавидять через брак інтелігенції і моральної вартости.

Старшини самі кажуть, що в випадку програної їм грозить шнур від власних (вояків)! Останньо кличуть поляків і жидів до служби поза фронтом. Кличуть людей 17—42 року життя. Наймолодші поза фронтом.

Амуніції досить. В Коломиї є фабрика гарматних набоїв. Літаків не мають. Харчі за фронтом добрі, на фронті не вистачальні. Часті грабежі за фронтом.

Запасові частини на вичерпанні. Льокомотиви, вагони, шини зруйновані. Вугілля зовсім немає, палять деревом. Скоро не стане одежі і харчів, бо вже нема що реквірувати. Вояк говорить голосно, що з весною піде додому. Тепер є 300 тисяч вояків, а ще 100-тисяч покликали б, якби мали обуву.

4. Висновок

Українська Армія хилиться до упадку. Час весняних засівів буде рішальним. Провадити їх далше буде розпучливим намаганням. Українські старшини самі так думають. Дальша війна впродовж кількох тижнів доведе до розпаду армії, а тим самим — до злуки з большевизмом Великої України.

5. Поради

Використати час весняних робіт і сильно заатакувати. Тут ужиті війська можуть бути після короткого і сильного удару вицофані й ужиті на іншому фронті, бо заломаний ворожий фронт розлетиться сам. Під'їздових нападів нема чого лякатись, бо вояки це селяни, вернуть додому в страху, щоб їх майна не знищено за кару. Крім того, маршуючи вперед, польське військо, як буде мати із собою запас зброї й амуніції, то буде поміч з краю (к. 200 тисяч людей), які є вже в тій цілі зорганізовані і приготовані. Українці мають досить зброї, але не в великій мірі. Вояків посилають на фронт без зброї, де вони ждуть на зброю вбитих, ранених і хворих.

Треба би розкинути по країні (з літаків) відозви упереджувачі, що польське військо не йде як вороги, але з наміром завести порядок і спокій та звільнити селян від несумлінних «проводирів», що окрадають, грабують і нищать людей».

(Ці оповідання барона Капрі списав ротмайстер кінноти Адольф Ценскі).

Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття. — Рим, 1989. — Додатки. — С. 465—468.

№ 38

ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «РЕПУБЛИКА» ПРО ВІДКРИТТЯ З'ЇЗДУ УКРАЇНСЬКОЇ РАДИКАЛЬНОЇ ПАРТІЇ

22 березня 1919 р.*

Сьогодні розпочався в Станиславові дводневний краєвий делегатський зїзд української радикальної партії у великій сали повітової Ради. До президії вибрано дра Северина Даниловича — председателем зїзду, а п. Мартина Корольюка і дра Володи-мира Гуркевича — секретарями.

Перший день нарад присвячено політичним питанням.

---

*Початок роботи з'їзду УРП.

Др. Лев Бачинський виголосив політичний реферат. Представивши хід переважних політичних подій, що сталися від останнього краєвого зїзду партії, перейшов бесідник до внутрішньої організації української Держави на західних окраїнах України. Національна Рада була у своїй більшості переконана, що вона є тільки тимчасовим органом, конечним на час, поки годі ще перевести вибори.

Найбільші заслуги для будовання української державности в Західній Области України має українське селянство. Воно поносить найбільші тягарі. Воно творить майже виключно українське військо. З незвичайною терпеливістю та виrozumілістю дивиться наше селянство на усі недостатки та неправильности, які тяжко падають на нього.

Бесідник представляє докладно справу злуки укр. земель.

Вкінці переходить до міжнародного положення України. Між іншими обговорює справу відносин до коаліції. Вона не може і не хоче нам допомогти. З окрема в справі українсько-польського спору станула місія коаліції на польським боці. З другого боку большевики несуть розлад, рабунки, несупокій та криваву борню. На погляд промовця, ми можемо годитися з кожним, хто тільки не пише словами, але й ділами забезпечить свободу і незалежність України — ту державну форму, яка є найліпша для нашого народу.

Наша держава не може спертися виключно на одній клясі.

Держава, що опирається тільки на одній клясі, не може удержуватися в нинішніх часах. Більшість населення має правити державою. А що у нас найбільше селянства, то воно узискає більшість. Однак воно не визискає того свого становища на некористь загалу, бо воно вже нераз дало доказ своєї толеранції супроти других кляс і верств населення. Селянство завсіди мало й на будуче матиме чутке серце на всіх, що економічно чи політично слабі та безпомічні.

Промовець представляє політичні жадання радикальної партії. Обговорює проєкт конституції України, за яким буде стояти партія.

Перед полудневою перервою вибрано комісію для зредаговання резолюцій.

Після перерви отворив передсідник п. Корольок дискусію над політичним рефератом дра Льва Бачинського.

В дискусії забирає перший голос Державний Секретар др. Іван Макух. Після короткого представлення останніх подій на фронтах та в міжнародній політиці обговорював промовець докладно внутрішнє положення Західної Области України. Селянство не завело наших надій. Та — на жаль — не можемо сего сказати про загал інтелігенції. Є серед інтелігенції не мало людей, що щиро і самовідречено працюють над будовою держави, але більшість станула з боку та дивиться за своєю власною користою. У нас кинулася страшна пошесть хабарництва, що нищить на наших очах здоровля нашої держави.

Промовець представляє програму праці Державного Секретаріату на найблизший час. Правительство уступить, як тільки збереться після виборів нова Національна Рада. Секретаріат старається оборонити наш край від ворога, укріпити у нутрі републиканську владу, предложити до ухвали Національній Раді виборчі закони. В справах економічних займається він аграрною реформою, відбудовою краю і рільництва, справою валюти та розвитком промислу. Не опускає він з очей також культурно-просвітних справ.

Промовець кінчить свою бесіду привітом для сего зїзду.

В загальній дискусії забирають голос пп.: Іван Посипанко, Микола Мельник, бувший Державний Секретар військових справ полковник Дмитро Вітовський, Куба Іванків, др. Іван Макух, др. Осип Назарук, Дзюбатий Мартин та др. Володимир Лисий.

Год. 6.30 вечером дискусія триває дальше.

До полудня першого дня зїзду приїхали делегати з 21 повітів.

Декоотрих делегатів не прийнято на залізницю, бо залізничний рух зовсім зборонений. Кождий повіт вибирає по 3 делегатів. Крім того беруть участь в з'їзді з правом рішаючого голосу члени управи партії. Усіх делігатів було до полудня 22 марта близько сотка.

№ 39—40
**ІНФОРМАЦІЯ В ГАЗЕТІ «ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС»
ПРО НАРОДНІ ВІЧА В ГУЦУЛЬЩИНІ**

22 березня 1919 р.

№ 39
З Гуцульщини

Віче в Косові. Дня 17. лютого 1919 року відбулося в Косові повітове віче, в яким узяли участь делегати всіх громад цілого повіту косівського та велике число міщан і робітників косівської саліни. Вічем проводив д. Устиянович, а секретарював д. Цалинюк. Тов. Шекерик-Доників, господар з Жаб'я здав справоздання зі своєї посольської діяльності на трудовім конгресі в Києві і на національній раді в Станиславові. По своїм справозданню виголосив обширний реферат про земельне питання, над яким вивязалася обширна дискусія, в якій забирали голос д. Устиянович з Косова голова просвітнього курсу в Косові, Стефан Григоришин селянин з Микитинець, Рибак з Микитинець і тов. Василь Никифорчин, кошовий Січі з Кобак, молодий селянин-інтелігент, який в своїй яскравій і палкій промові подав здорову гадку про земельне питання і своєю річевою промовою зробив велике вражіння на присутніх.

В дальшій дискусії і при вільних внесеннях забирали голос: д. Петрук і Будз Петро з Старих Кут, Дмитро Кобчук з Косова, тов. Сеньчук з Кобак і Близнюк з Москалівки. По промові д. Устияновича, народ зібраний на сім вічу висказав т. Петрови Шекерикови-Дониковому своє довіря і подяку за його працю та просив, щоби об'їхав всі села повіту косівського, де його радо вислухають, як свого відомого від 15 літ щирого діяча і робітника на народнім полі. На сім вічу запали резолюції слідуючого змісту: 1. тов. Петрови Шекерикови-Дониковому висказують збори повне довіря і свою подяку за його щирі і правдиву працю та уповажняють його до дальшого повнення своїх посольських обовязків. 2. Що до земельного питання стоять збори на становищі приватної власности, ненарушення селянських господарств. Що до великої власности жадають її конфіскації і розділення її між безземельних і малоземельних

селян безплатно. Всі полонини, які знаходяться в руках спекулянтів Жидів, мають перейти на власність громад косівського повіту. Всі землі, які посідають люде, що її власними руками і силами не обраблюють, в тім і попівські, мають перейти в руки селян. Збори жадають добровільної комасації ґрунтів. 3. Домагаються розділу церкви від держави. 4. Позаяк в косівськiм повіті є великі земні богацтва, домагаються збори створення фабрик з тим, що в першій мірі мають взяти в них участь Гуцули. 5. Збори домагаються вільної торгівлі. Внесено ще ряд інших резолюцій та внесень.

Вкінці постановлено відновити радикальну партію і ширити та попірати її орган «Громадський Голос». По відспіванню національних пісень зібрані пізною нічю розійшлися по домах.

Верхівський

Віче в Жабю. Дня 23/ІІ. 1919 відбулося велике віче в Жабю, яке отворив Петро Шекерик-Доників, а яким проводив славний комісар громади Жабя, Михайло Гапчук, свідомий і щирий український селянський діяч. Тов. Петро Шекерик-Доників здав правоздання зі своєї діяльності і виголосив реферат про земельне питання та вказав на вагу теперішньої хвилі й остерігав перед большевиками. Тов. Михайло Гапчук в краснорічивій і патріотичній промові підніс духа селян і вказав на організацію радикальної партії та на ширення «Громадського Голосу». На сім вічу ухвалено відповідні резолюції і повне довіря та щире подяку тов. Петрови Шекерикови-Дониковому. По відспіванню радикальних пісень одушевлені вічевики розійшлися домів.

Верхівський

Віче в Красноїлі. Дня 24/ІІ. 1919 відбулося величаве віче на цвинтарі в Красноїлі при участі громадян з громад: Красноїли, Голов, Перехрестних, Ясенова, Жабя, Довгополя, Устерік, Полянок, Ферескулі, Яблониці та Гриняви. Тов. Петро Шекерик-Доників здав справоздання зі своєї діяльності та виголосив обширний реферат про земельне питання. В дискусії забирали голос тов. Дмитро Шекерик з Перехрестних, управитель школи з Голов д. Ломацький Михайло і багато других селян. Віче се свідчило про велику національну свідомість.

Тут тов. Петро Шекерик-Доників вложив з молодих літ багато праці на освіднення, як організатор селянства в сій рідній своїй околиці. Віче отворив Петро Шекерик. До президії вибрано Василя Шекерика з Голов, Дмитра Костюка з Голов і Миколу Нича з Теревовельщини. Віче ухвалило слідуєчі резолюції: 1) Зібрані на вічу висказують повне довіря і подяку послови Петрови Шекерикови за оборону селянства і його інтересів. 2) Народ вкладає одноголосно обовязок на свого посла Шекерика сильно стояти в обороні приватної селянської власности, а проти соціялізації. 3) Земля має бути викуплена за низькою оплатою, а з тих грошей створиться державний фонд. 4) Полонини державні, жидівські, фундаційні переходять на власність громад без викупу. 5) Менші ліси державні і фундаційні та панські розділюється між мало і безземельних уроженців гір. 6) Народ вкладає обовязок на свого посла домагатися вільної торгівлі збіжем і худобою. 7) Домагатися розписання чимскорших виборів до законодатного тіла. 8) Податок від ґрунтів, щоб скасовано, а наложено податок від доходу. 9) Домагатися негайного вибудовання залізниці з Залуча через Кути, Жабя, до Ворохти. 10) Домагатися отворення промислової школи для гуцульщини в Жабю і Косові. 11) Вільного плекання тютюну.

Верхівський

Віче в Кутах. Дня 26/ІІ. 1919. відбулося віче в Кутах в домі тов. «Просвіта». Тов. комісар Кубринович отворив збори і тов. Петро Шекерик здав справоздання зі своєї діяльности та виголосив реферат про земельне питання, про потребу організації радикальної партії і ширення «Громадського Голосу». В дискусії забирали голос тов. Кубринович, Віндик, які яскраво змалювали долю Гуцульщини та вказали на теперішну хвилю. На сих зборах ухвалено слідуєчі резолюції: 1) Інтервенція в окружній команді що до передавання достав для війська самим Жидам. 2) Незанимати скіри у малих ремісничих гарбарів без відпвідної заплаати. 3) Апровізацію віддавати людям фаховим. 4) Платня жандармерії має бути підвисшена. 5) Отворити суд в Устеріках в роді років судових що тиждня. 6) Довіря радикальним послам.

Верхівський

№ 40

Повітове віче в Косові. Дня 13. марта 1919. відбувся в салі укр. театру перший селянський зїзд в справі земельної реформи. Зійшлося около 300 осіб. Посол Косівщини селянин Петро Шекерик-Доників здав звіт зі своєї діяльності і з нарад комісії укр. Нац. Ради в Станиславові. На вічу були заступлені всі 44 громади Косівського повіту. З кожного села брало участь по 3 або 4 делегати від безземельних, малоземельних, середно-земельних і богатших селян. Проводив зїздови Юра Гулюк з Жаб'я, Михайло Пилипюк з Білоберезки і Стефан Григоришин з Микитинець. Над рефератом посла про земельну реформу й дискусії забірало голос понад 30 бесідників. Ухвалено резолюції: 1) за приватною власністю. 2) Полонини для гірських громад. 3) Селянські полонини лишити при теперішних власниках. 4) Кожда земельна громадська комісія має означити їх максимум і мінімум. 5) Конфіскація землі великої посілості і спекулянтів. 6) Селянські сервітути звернути. 7) Побір дерева опалового і на будову та випас худоби з державних лісів застерегти собі. 8) Полишення селянських ґрунтів ненарушеними. 9) Виборча реформа до громад, повітів і державних репрезентацій. 10) Приватні селянські ліси в горах позіставити їх власникам та малі комплекси лісів панських і державних розділити між селян. 11) Для гірських околиць зі згляду на брак управних ґрунтів видається окремий земельний закон. 12) Перехід безземельних з гір на доли в цілі наділу землею. 13) Добровільна комасація. 14) Землю оставити тільки при тих, кому вона становить варстат праці. 15) Громадські ліси і пасовиска лишити громадам, а селянські селянам. 16) Дезертирів з української армії виключити від наділу і сконфіскувати майно. 17) Домагатися амнестії для Мирослава Січинського і вільного його повороту. 18) З'їзд висказав повне довіря послови Шекерикови і подяку пов. держ. комісарові Анатолеви Лепкому за старання про харчі і лад в повіті. Нарада перейшла поважно. Зїздови прислухувався д. Чикаленко, б. редактор «Ради» в Києві, якого зїзд повитав горячо і щиро.

Верхівський

Віче в Білоберезці. Дня 16. марта відбулося велике віче в Білоберезці в сали шкільній, на яким посол Петро Шекерик здав звіт з своєї посольської діяльності і виголосив реферат

про земельну реформу. В дискусії забірав голос громадс. комісар Михайло Пилипюк і Юра Калинич з Розтік. Ухвалено резолюції косівського зїзду з дня 13 марта.

Верхівський

Віче в Жабю-Їльці. Дня 17. марта 1919. відбулося віче при великім здвизі народа під голим небом. Посол Петро Шекерик здав звіт зі своєї діяльності і виголосив реферат про реформу земельного закона. В дискусії забірав голос тов. Юра Гулюк, Михайло Гапчук, Микола Гердеджук, Василь Спаський і Дмитро Батюк, учитель в Жабю.

Віче ухвалило резолюції косівського селянського зїзду з дня 13. марта 1919. з додатками: 1) Віче полишає послови Шекерикови вільну руку при голосованню над викуп чи конфіскації відобраних земель. 2) Спротивляється дозволові дикого сплаву по Черемоші.

Верхівський

Віче в Ясенові Горішнім. Дня 18. марта 1919. відбулося віче під голим небом. Тов. Шекерик-Доників здав звіт зі своєї діяльності і виголосив реферат про земельну реформу. В дискусії забірав голос Петро Кречуняк з Ясенова Гор. Ухвалено відомі резолюції.

Верхівський

Віче в Соколівці дня 19. марта 1919. відбулося при участі поважного числа народу. Посол Петро Шекерик здав звіт зі своєї діяльності і виголосив реферат про земельну реформу. В дискусії забірало голос много селян, оден священник та тов. Яблонський. Віче ухвалило відомі резолюції косівського селянського зїзду з 13. марта 1919.

Верхівський

Віче в Пістини дня 20. марта 1919. відбулося дуже величаво. Петро Шекерик здав звіт зі своєї посольської діяльності та виголосив реферат про земельну реформу. В дискусії забірали голос Михайло Рибак, Стефан Григоришин з Микитинець, Гаврило Атаманюк і Хрущ з Пістиня. Віче ухвалило резолюції косівського селянського зїзду з дня 13. марта 1919.

Верхівський

Краєвий Січовий Зїзд відбувся в Коломиї дня 23. марта с. р. — По основнім справозданню зложенім др. К. Трильовським ухвалено деякі зміни організаційні і вибрано нову старшину, в склад котрої увійшли: др. К. Трильовський отаман, др. Антін Кузьмич осавул, Іван Чупрей писар, А. Онищук скарбник, Іля Візерканюк обозний, Петро Шекерик і Кость Тимульський четарі, — заступниками вибрано: Миколу Петрука і Івана Біланюка.

На час воєнної перешкоди має т. дра Кузьмича і т. Чупрея заступати т. П. Шекерик і т. К. Тимульський.

Річну вкладку від поодинокі «Січи» до центральної каси («Січового скарбу») піднесено на 10 корон річно. Вкладки сі належить посилати на руки скарбника А. Онищука заст. пов. комісаря в Снятині, зазначаючи однак виразно, що се вкладка від Січи.

Громадський голос. — 1919. — 22 берез.

№ 41

ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ» ПРО НАРОДНІ ВІЧА В ЖИДАЧІВСЬКОМУ ПОВІТІ

22 березня 1919 р.

Повіт Жидачів. Дня 9 марта с. р. відбулися народні збори о 2 год. пополудни в Лютинці, а о 5. год. попол. в Мельничи при участі значного числа населення тих громад. Дня 16 марта с. р. о 2. год. попол. відбулися народні збори в Монастирци при участі около 300 осіб місцевих і зі Старого Села. Реферував про теперішнє наше воєнне і політичне положення Матвій Кунда з Журавна.

Ухвалено слідуєчі резолюції: 1) Народні збори виражають повне довіря Директорії і Держ. Секретаріатови за ведення як внутрішньої так і закордонної політики. 2) Протестують проти одностороннього поведення місії держав Антанти в справі українсько-польських границь і рішучо протестують проти влучення хочби найменшої части укр. землі до польської держави. 3) Жадають скорого заключення справедливого мира, тому просять Директорію і Державний Секретаріят віднести

до держав Антанти з жаданням, щоби ті вплинули на Поляків в цілі добровільного уступлення їх до етнографічних границь без непотрібного проливу крови. 4) Просять Держ. Секретаріят, щоби подбав о увільнення наших полонених з Румунії, Італії, Франції та Англії.

Нове життя. — 1919. — 22 берез.

№ 42

РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ ГАЗЕТИ «ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС» ПРО НАРОДНІ ТУРБОТИ НАПЕРЕДОДНІ ІІІ СЕСІЇ УНРАДИ

22 березня 1919 р.

Перед третьою сесією укр. Національної Ради

Важні справи до порішення стоятимуть перед нашим народнім представництвом ще на передвеликодній сесії. — Передовсім остаточне поладження справи земельної (аграрної), так, як це що в послідній раз ми почули немало невиконаних люк. Так і видно, що консервативні чи там «уніяцькі» елементи комісії стараються прямо якось викрутитись сіном від рішень декотрих питань. Особенно непокоїть наше селянство гарний вигляд, що ще 50 літ буде сплачувати панам за ґрунта, на котрих ті пани самі не робили, але на котрих мусіли на них в поті чола, серед економських проклонів, а нераз і побоїв — працювати наші селяне. А плата денна, від сходу до заходу сонця, була не так ще давно навіть і по 20 грейцарів денно на власнім харчи! Чиж се не безлична панщина лише злегка закрита тою нужденною заробітною платою?!

Чиж наш народ, що тільки міліонів заплатив за явну панщину, має платити нашим народнім і суспільним ворогам ще дальші міліони за ту «задековану» панщину?!

А дальше: що ріжні «уніяти» хотілиби попам лишити якнайбільше землі — се саме собою зрозуміле. Вониж бояться, щоби через відобрання від попів землі не була загрожена «свята унія», в обороні котрої противилися вони так завзято зєдиненню галицької України з наддніпрянською Україною! Що панотці тримали нераз і по кількасот моргів ерекціональної землі, котру

дуже часто пускали навіть Жидам в посесію — се панам-«уніят» — байбардзо! Та селяни-радикали мусять стояти твердо при основній засаді! Земля — трудовому народови на цілій Україні, як Вона широка і велика!

Поза земельною справою мусять бути ще полагоджені головні основи нашої державної організації: закон виборчий до Національної Ради, закон громадський і громадська виборча ординація — а надто дуже важна: конституція повітова, чи окружна, причім требаби звернути особлившу увагу на організацію земств на придніпрянській Україні.

Се така важна справа, що не шкодилоби пождати і до посвят, а за той час перестудіювати організацію угорських комітетів: та організації муніципальні в западній Європі та північній Америці.

Зате требаби поспішити з полагодженням справи подружнього закона, до чого австрійсько-єзуїтські правительства в жаден спосіб не хотіли допустити. Скажім собі вже раз одну правду в очі: ніхто не має права робити другого нещасливим! Ані протирадикальні, ані навіть «радикальні» (!?) уніяти!

Ось господар вибув 4 роки на війні та в «плену», вертає до дому і застає фамілію побільшену о двоє—троє дітей! Коби то ще від «Москаля» — то значить — буцім-то через «згвалтовання», але то таки сусід — звичайно старший чоловік — так йому добре допоміг в господарстві...

Є такі, що скажуть: «Чорт побори! Всьому війна винна! Согрешила ти, але і я через тих 4 роки не був без гріха! Жиймо далі разом!»

Але другі, — а таких є більше — кажуть инакше: «Ні! я, небого, з тобою жити не годен. Шукаймо собі кожде иншої пари!»

І се цілком розумне, особливо, коли батько сих дітей вдовець або нежонатий і сам радо з тою жінщиною оженивбися.

Але тут виступає австріяцько-єзуїтський закон та каже:

Коли одно з вас було підчас слюбу римо- чи греко-католиком — так вам можна лише розділитись від стола і ложа. Але щоби на ново женитися, чи заміж виходити — то не вільно. А не вільно тому, бо сьому противиться католицька церков, або коротко сказавши: римо- і греко-католицькі попи!

І через таку єзуїтську штуку було перед війною ще в старій Австрії чверть мільйона(!) людей нещасливими та жило по найбільшій частині на віру і плодило неправедних дітей, котрих — хоч вони тому невинні — звано з погордою «байструками»!

Значить і в нашій галицькій Україні живе що найменше п'ятдесят тисяч таких нещасливих подружків і всьо те лише завдяки злобному австріяцько-єзуїтському закону! В Америці, Англії, Франції, Німеччині, Угорщині, а що найважніше — на великій, придніпрянській Україні — можна з важних причин переводити повний розвід і подружки можуть наново побиратися.

Тай Чехи — як лише відділилися від Австрії — так зараз ухвалили закон про розвід, а навіть — що більше! — дозволили латинським попам женитися!

І ми також можемо сказати нашим пан-отцям:

«Ви кажете, що як ви яку пару звяжете епітрахилем, то вже хіба лише сам Бог (через покликання одного з них до «царства»), годен се розв'язати. Може вже тисяч разів так було, що не оден не дождавшись тої небесної помочі — сам собі — чи то трутизною, чи сокирою, або чим там помагав, — то вже краще ми бідним людям поможемо — але законом! А щоби вам не було кривди, то і вам так, як Чехи поможемо: ухвалимо закон, щоби попам, що повдовіли або висвятилися безженними — вільно було женитися. — В той спосіб певно буде менше образи божої, як коли будете помагати собі «сьюстрами» та «господинями». — І то поможемо всім вам: і парохам і канонікам — а навіть біскупам! Най вже буде рівність перед законом. На сеж ми республіканці!

Але жарт на бік: Селянсько-радикальний клуб поставив вже внесок на реформу шлюбного закону, та на жаль якийсь «уніят» підпустив ось який викрут: «треба бути обережними, бо готові (хто?!) взагалі підвести заміт, що теперішня Нац. Рада не є правильною вибраною та не має права ухвалювати законів!»

Як то? То ґрунта попам має право забирати, а регулювати подружних відносин не має?! Так само прецінь повсталала і чеська і німецько-австрійська Нац. Ради — і нікому не впало на думку відмавляти їм права ухвалювати законів. Шкода пустого балакання — і ми не на те оснували демократичну державу, щоби себе впрягувати як за часів небіжечки Австрії в клерикальні шори!

І тому ми і другі справи церковного характеру мусимо відповідно упорядкувати: парохів не дідичі і не біскупи мають постановляти, тільки самі вірні зорганізовані у віроісповідні громади. Австрія — лише Жидам таке право дала. Але і наші люде не гірші від Жидів, і вони мусять таке право мати. А коли вже про справи церковні мова, то і отсе мусить бути ще сказане:

Українські священники не можуть бути зависимі від якоїсь власти, що сидить поза границями України: одже ні від Москви, ні від Царгороду, ні від Рима!

Церков українська повинна бути автокефальна, самостійна, і тому най собі — Шептицький, Хомишин та Коциловський дадуть спокій зі своїми плянами «навертати восток».

Громадський голос. — 1919. — 22 берез.

№ 43

ПРОГРАМА УКРАЇНСЬКОЇ РАДИКАЛЬНОЇ ПАРТІЇ

23 березня 1919 р.*

З'їзд Української Радикальної Партії ухвалив дня 23. марта 1919 в Станиславові слідуочу програму діяльности партії на найблищу будучність:

В справі устрою Української Народньої Республіки

У. Р. П. уважає конечним забезпечити проголошену самостійність України та республіканську її форму і для того буде старатися про скріпленне організації української армії та про ухваленне такої конституції, котраби запевнила ту демократичну форму основним законом отсим способом:

а) найвишу власть в державі виконує Українська Національна Рада одна для цілої соборної України з одною палатою послів вибрана на основі пятиприкметникового виборчого права горожанами обох полів.

б) Українська Національна Рада вибирає правительство відвічальне перед нею. Національна Рада може то правительство кожного часу змінити.

---

*Дата події.

в) Суверенном Української Народньої Республіки має бути цілий народ. Президента республіки або колегії осіб, що сповнялиби уряд голови держави не належить вибирати.

Поодиноким областям (західній області У. Н. Р., Волині, Кубані, Криму, Бесарабії і ин.) належить признати широку автономію, але мусять бути додержані отсі правила: державний закон ломить обласні закони. Усі органи самоуправи (обласні, повітові і громадські) мусять бути вибрані на підставі пятиприкметникового права голосування.

Господарське та суспільне законодавство і адміністрація, загранична політика та оборона держави мають бути застережені державі. Средства комунікаційні та валюта мають бути урегульовані однако для цілої держави. На місци бюрократичної адміністраційної системи в найширшім значінню того слова має бути заведена демократична місцева, повітова і обласна управа під контролею самих горожан, яку виконують Ради робітничого народу («Трудової Ради»).

Вони мають рішати про всі господарські справи, які не є застережені державі як цілости. З окрема належати-муть до них справи апровізаційні, відбудови, сільсько господарські, дорогові, шкільні, позашкільної освіти, санітарні, гуманітарні. Вони мають виконувати контролю над державною політичною адміністрацією та бути висшим органом над громадами і займатися иншими областями публичного життя не застереженими для держави. Жадаємо зорганізованія адміністраційного судівництва.

Важнійші закони мусять бути потверджені цілим народом в дорозі всенародного голосовання (плебісцит). Народ може також всенародним голосованнем вносити перед Національну Раду законопроекти (ініціатива).

В Українській Народній Республіці має бути признана повна свобода товариств, зборів, коаліції і друкованого слова. Повна свобода віри та совісти, знесення всякого державного примусу, виховання в дусі якого небудь вірування, переведенне відділення церкви від держави. Горожанам має бути признана повна свобода у виборі форми заключування супружеств з усуненнем нерозумних перешкод в розвязанню супружа. Так само належить забезпечити всім горожанам повну свободу науки та безплатність науки і наукових середників.

Українська радикальна партія домагається як найскоршого управління валюти, державних фінансів, перекинення тягару війни на багатші класи суспільності через наложення окремого маєткового податку.

Земля великої земельної посілости, мертвої руки і церковна вивласнюється сейчас на річ трудового рільничого населення.

Під кличем земельної реформи мають бути скликані окремі Всенародні Установчі Збори на основі пятиприкметникового права голосування. Землею мають бути обділені передовсім наші борці в теперішній війні.

На економічній полі в Українській Народній Республіці має бути пляново і систематично приготована соціалізація усіх зрілих вже до того галузей народного господарства як великого промислу, великої торгівлі, банків і асекураційних заведень, та забезпечений вплив робітників і служби в сих підприємствах на адміністрацію та участь в зисках підприємства.

В робітничій справі домагається У. Р. П. заведення восьмигодинного дня праці, широкого законодавства в цілі охорони робітника та заведення суспільного забезпечення робітника на випадок нездібности до праці і старости.

Домагання до правительства ЗОУНР

1) Українська Радикальна Партія жадає від Правительства скорого розписання виборів до Української Національної Ради західної області У. Н. Р. на основі пятиприкметникового виборчого права.

2) Зїзд взиває Правительство видати закон, котрим заборонить великій посілости відпродувати і виарендовувати землю аж до переведення в життє вивласнення землі.

3) В цілі усунення безробіття партія домагається від правительства, щоби воно негайно утворило бюро посередництва праці та розпочало більші публичні роботи. Для помочи голодуючому населенню належить утворити народні харчівні, та передовсім подбати, щоби гірські повіти та села знищені війною на боєвій лінії були достаточо заосмотрені в поживу.

4) Зїзд взиває Державний Секретаріят, щоби зніс всі обмеження свобідної торгівлі харчами в нутрі Зах. Обл. Укр. Нар. Республіки з застереженням права реквізиції надвижки харчів

на річ держави для заосмотрення війська і голодуючих повітів та заосмотрення населення в насінне.

До сучасного моменту

У. Р. П. констатує, що війна ся є українському народови накинена і нарід вести її буде в обороні своєї землі аж до повної побіди, а У. Р. П. сю оборонну війну буде попірати, хоч зміряє до як найскоршого привернення приязних відносин до всіх народів.

Зїзд горячо витає хоробре українське військо, та з подивом дивиться на героїв, що на фронті серед найтящих обставин захищають нашу землю і волю перед ворогом.

Виключення дра Кирила Трильовського з партії

Зїзд Укр. Рад. Партії в Станиславові, скликаний Головною Управою зазивом до всіх партійних організацій:

1) констатує, що льокальна партійна конференція, скликана д-ром Трильовським в Коломиї не була управнена до вибору Головної Управи партії, пятнує сей крок як грубе нарушенне партійної карности та через се виключає д-ра Трильовського з партії.

2) Зїзд У. Р. П. наказує д-рови Трильовському видавати газету під назвою «Громадський Голос», позаяк ся фірма належить до Головної Управи У. Р. П.

Партійна організація

З'їзд У. Р. П. ухвалив перевести як найскорше віднову партійної організації на такій основі:

Найвищим органом партії є партійний зїзд, в яким беруть участь з вибору делегати місцевих організацій партії по 2 з кожної місцевости, і без вибору члени головної управи, та партійні послы. Він відбувається звичайно раз в рік, розглядає діяльність партії і її органів за попередний рік, складає програму діяльності на будуче і заводить на випадок потреби зміни в програмі, тактиці та організації партії. Зїзд партії вибирає Головну Управу партії з 20 членів і 6 заступників.

Головна управа партії є найвищим виконуючим органом партії. Вона дбає про те, щоби були виконані ухвали партійного зїзду, має нагляд над партійною пресою, затверджує на пропо-

зицію повітових організацій кандидатів на послів до законодатних тіл, затверджує предложені місцевими організаціями списки членів та видає їм легітимації і т. д.

До важніших справ, як затвердження послів, відносин до других партій і т. п. Головна Управа скликає Ширишу Управу, в склад котрої входять крім членів Головної Управи ще і голови усіх повітових управ.

Організація на місцях проводить ся так, що в кождім селі вибирають члени партії місцеву управу зложену з 5 людей. Місцева Управа приймає заяви тих, що хочуть приступити до партії і відсилає їх через повітову управу до головної управи для затвердження. Місцева Управа стоїть на сторожі інтересів селянства в селі, веде виборчу акцію до громадських рад і других виборчих громадських тіл, збирає партійний податок, дбає про поширення партійної преси і літератури.

Голови місцевих управ становлять ширишу повітову управу, яка вибирає з поміж себе тіснішу повітову управу, з 5 людей. Ся управа дбає про переведенне цілий партії в повіті, проводить партійних кандидатів до виборчих тіл в повіті, уряджує віче, збори і т. д.

Партійний податок 6 корон на рік збирають місцеві організації, 1/3 задержують на цілі місцеві, 1/3 відсилають повітовій управі і 1/3 Головній Управі.

Партійна преса

Зїзд У. Р. П. ухвалює, що органом партії є тижневник «Народ», та поручає Головній Управі поробити заходи в цілі основання партійного дневника.

Селянська Спілка

В цілі обеднання робітного селянства цілої України в одну організацію для захисту інтересів селянства, зїзд ухвалює основувати в кождім селі Селянську Спілку, на статутах організаційного комітету Селянських Спілок в Станиславові.

Головна Управа Партії

Краєвий Зїзд вибрав до Головної Управи Партії сих товаришів:

Др. Іван Макух, Мартин Королук (Станіславів), др. Володимир Гуркевич, др. Лев Бачинський, Дмитро Кузюк (Галич), Семен Солонина (Товмач), Мартин Дзюбати (Тернопіль), Дмитро Паневник (Надвірна), др. Северин Данилович, Юрко Король (Сокаль), Микола Рогуцький (Рудки), Іван Струмельюк (Богородчани), Августин Домбровський, др. Михайло Новаковський (Скалат), Карло Коберський (Самбір), Яким Маркус (Стрий), Ілько Попович (Буковина), Дмитро Витовський, др. Микола Лагодинський, др. Осип Назарук. Заступники: др. Ростислав Заклинський, др. Гриць Ракочий, Федь Глум, Ключінський, Гаврилюк Федь і др. В. Лисий.

Народ. — 1919. — 30 берез.

№ 44—46

ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «РЕПУБЛИКА» ПРО РОБОТУ НАДЗВИЧАЙНОГО З'ІЗДУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ

28 березня 1919 р.*

№ 44

Надзвичайний народний зїзд

Дня 28. с. м. о год 4. поп. розпочав свої обради зїзд найбільшого галицького сторонництва — національно-демократичного. На зїзді явилися відпоручники 38 повітів.

Отворив зїзд голова Нар. Комітету д-р К. Левицький, вітаючи президента У. Н. Р. д-ра Петрушевича, президента Д. С. д-ра Голубовича, та присутних на зїзді членів правительства.

Промова д-ра К. Левицького

Отвираючи сей зїзд, скликаний в незвичайних обставинах, вважаю моїм обовязком пояснити причини, які спонукали Народний Комітет скликати в сім часі наш партійний зїзд.

---

*Дата початку з'їзду УНДП.

Наше сторонництво, як усі українські сторонництва, стояло до часу державного перевороту на становищі опозиції супроти австрійсько-польського правління, котре було для нас неприхильне та на кождім кроці здержувало розвій і поступ українського народу. Ми боролися проти чужої ворожої нам влади організуючи народні маси до самосвідомости національної і суспільної та ставили ідейні кличі в ім'я визволення та кращої будучности українського народу. І ми досягнули свої результати. Ми зберегли український нарід галицької землі перед занепадом, ми викресали в масах народних самосвідомість національну, та вкінці ми здобули нашу державу і нашу українську владу. Але ми не витворили ще в народних масах свідомости про конечну потребу своєї держави.

Наші організатори і передові народні діячі заняли місця в українських державних урядах. Супроти сього можлиби сказати, що наше сторонництво сповнило свою головну роботу та може розв'язатися. Але так не є, коли близше приглянемося справі.

Під теперішню хвилю має наше сторонництво инше завдання, як передше мало. Ми не маємо тепер поборювати нашої державної влади, але противно піддержувати її, аби допомогти їй у важкій роботі організування молодой держави. Суспільність має бути основою держави, та вона мусить мати ясну та розумну державно-політичну думку про те якої держави вона хоче.

Вся наша суспільність мусить вірити у свою українську державу та дбати про лад в сій молодій державі, аби вона повставала як держава права і справедливости.

Тому суспільність мусить сама думати, або дійти до провідної державної думки, а не може за неї думати уряд, так як в республіканській державі всякий уряд є виконавцем волі народу. І задля сего суспільність мусить мати свій політичний провід, котрий дати їй можуть лиш партійні організації, яких потребу відчуває загал нашої суспільности, домагаючися скликання партійних нарад.

З отсих причин постановив Народний Комітет скликати отсей Надзвичайний Народний Зїзд та поставив на предмет нарад справу ревізії програми сторонництва.

Маючи на меті відновлення нашого сторонництва та примінення його діяльности до сучасних державно-правних

відносин, хочемо помагати при будові нашої української держави, як народної республіки на основах демократизму, поступу та соціальної і політичної справедливості для всього народу. Натомість не хочемо вести партійної боротьби з іншими сторонництвами, бо думаємо, що всі укр. сторонництва повинні себе доповняти у спільнім змаганню для добра українського народу.

Також не думаємо кидати демагогічними кличами на користь одної суспільної верстви, бо здоровий державний організм обов'язаний дати охорону і захист для праці і життя усіх суспільних верств, що творять державну суспільність.

Найважливіше є для нас наше хліборобство. Але не можемо відкидати других. Хочемо створити широкі рами партійні для всіх суспільних верств, що творити мають державний організм.

На сих широких основах хочемо приступити до відновлення нашої діяльності у теперішньому часі будови нашої української держави.

На пропозицію дра Левицького вибрано до президії дра Т. Окуневського, О. Поповича, о. дра Юрика і Т. Старуха. Секретарюють Ст. Біляк і П. Сосенко.

Обіймаючи провід нарад, др. Т. Окуневський виголосив промову, в якій підніс великі завдання, що ждуть обновлене сторонництво.

Республіка. — 1919. — 30 берез.

№ 45

В суботу явився на Зїзді Державний Секретар У. Н. Республіки п. Корчинський, якого Зїзд привитав гучними оплесками.

Після довшої дискусії над ревізією програми, в якій забирали голос пп: Назаревич, о. Носковський, Микола Богун (з Полтавщини), др. Марітчак, др. Перфецький, Кунда, о. Петрушевич, др. Пачовський, Т. Старух, прийнято однодушно нову програму партії.

На внесок Президента У. Н. Ради дра Петрушевича змінив Зїзд назву партії на «Українська Народня Трудова Партія».

Відтак реферував др. Перфецький справу земельної реформи. Солідно опрацьований реферат вислухали присутні з правдивим вдовolenням.

Вивязалася дискусія, яку треба було відложити на неділю.

В дискусії забирали голос пп.: Пятниця, Лушпак, др. Курбас, Ю. Гаджаровський, І. Грабовенський, Данилишин, І. Ткачук і ин. Обговорювано справу роздроблювання дрібних господарств, справ ставів, тартаків, млинів, справу закау обороту землею, а у всіх промовців бренила струна журбу про фронт.

Оконечну стилізацію поставлених дром Перфецьким резолюцій в справі земельної реформи поручено нововибраному Комітетови.

Република. — 1919. — 1 квіт.

№ 46

Перед вибором тимчасового Нар. Комітету на внесок комісії-матки ухвалив зїзд слїдуючу резолюцію:

Надзвичайний Народний Зїзд висловлює жаль, що др. К. Левицький — визначний народний діяч — уступає з родинних причин з головства Н. К. і висловлює надію, що прийде час, коли він знова виступить на арені будівництва української державности.

Після вибору Н. К. ухвалено слїдуючі внески:

1) Надзвичайний Народний Зїзд висловлює послам до Нац. Ради і Правительству своє довіря і просить їх дальше сповняти свої тяжкі обовязки.

2) Взиваємо екекутиву партії, щоби випрацювала проект партійної організації, опертої на основах демократичного виборчого права.

3) Взиваємо екекутиву, щоби негайно приступила до обнови часопису «Свобода».

Резолюцію: На час війни Надзвичайний Народний Зїзд не вважає можливим дати активне виборче право тим націям, що заявили проти будови української держави, або станули на неутральному ґрунті — рішено віддати до порішення Народньому Комітетови.

Дальше — ухвалено внесок п. В. Рудого з Коломийщини — візвати повітові Народні Ради, щоби подбали про свячене для жовнів на Великдень.

Ухвалено резолюцію п. Тимка Старуха: Взивається правительство, щоби поробило кроки в справі увільнення інтернованих, з окрема селян. Як що Польща не зробить сього, взяти польських закладників, а на внесок Д. С. освіти дра Артимовича запротестовано проти насильства Румунів на Буковині. Вкінці рішено на внесок Т. Старуха висловити телеграфічно на руки генер. Омеляновича-Павленка подив і пошану для армії, що стоїть на фронті.

О год. 1 по пол. Ом. Попович закрив Зїзд.

Привіт Зїздови з Наддніпрянщини

З доручення Центрального Комітету Укр. Народньої Республіканської Партії вітаю Зїзд національних демократів. Центральний Комітет Партії народньо-республіканської бореться зараз за ідеали української державности, що були й є провідними гаслами галицьких національних демократів. Центральний Комітет бажає, щоби спільними зусиллями української демократії здобуто було право на незалежне існування Української Народньої Республіки міцної й великої.

*За Центральний Комітет
Олександр Ковальський*

Республіка. — 1919. — 2 квіт.

№ 47

ЗВІТ З ПАРТІЙНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ УСДП

28—29 березня 1919 р.

Товариші і Товаришки!

Всенароднім зривом українського народу, подвигом трудових мас — dokonано історичного перевороту 1 падолиста 1918 р. у Галичині та Буковині, а при помочи повстання українського працюючого люду Наддніпрянської України під проводом

Директорії здвинулася Українська Народна Республіка, держава трудового українського народу, держава українського робучого пролетаріату. На руїнах драхлявих імперій Габсбургів і Романовичів, повстала в пам'ятні дні падолиста минулого року, нова демократична держава — Українська Народна Республіка, яка здійснила вікові ідеали — бажання українського народу, який від століть леліав у своїй душі самостійну, незалежну і демократичну власну державу.

І отся хвиля прийшла!

Історична катастрофа переміни Європи у соціальний демократичний лад переводиться у всіх державах. Керманичі давніх імперіялістичних держав, що свідомо спричинили всесвітній пожар — повалилися а на перше місце висувається на ново робучий люд усіх країв та народів; на проводирів сього люду на міжнародній арені стає соціалістичний табор зорганізованого пролетаріату, що дає знак не до всесвітної різни, а до всесвітнього мира і єдності через що звертає на себе очі цілого світа у тих, що тужать за миром, що з острахом дивляться на руїну світової цивілізації та культури.

Хитаються основи старого капіталістично-імперіялістичного світа! Розпався в прах московський царат, повалилася драхлява Австрія — найкріпше забороло старого февдального ладу, — конає мілітарна Німеччина — головна винувниця всесвітньої війни.

А понад їх руїною — весняним леготом повіяло по цілій Європі. Скрізь падуть кайдани, в які досіль була закована думка, живе слово й воля народів. Замість верховодів капіталістичного світа, місто речників розбишацького імперіялізму — приходить до слова соціалістичний робучий люд.

В таку хвилю — не могло українське робітництво зостатися по заду всесвітнього соціалістичного пролетаріату, але мусіло поспішити на оборону Української Народної Республіки і закріпити всі соціалістичні та демократичні здобутки української революції. Український пролетаріат мусів власною кровю припечатати нові закони новочасного ладу, опертого на знесенню привілеїв пануючих досіль кляс і створити широким масам поневоленого працюючого люду шлях — до світлої будуччини.

Потреба кращого упорядкування державного життя — зробила необхідним для Української Соціал-демократичної партії стати до будівництва нового демократичного ладу — висилаючи своїх кращих провідників до відповідальної роботи у правительстві Надніпрянської України, а других заставляючи до законодавчої праці у Конгресі Трудового Народу України у Києві і на протязі чотирох сесій Української Національної Ради галицької України, де при їх визначному зусиллю ухвалено земельну реформу з вивласненням великої посілости без рекомпензати, закон про 8-годинний день праці й охорону робітників, всякі соціялістичні реформи і в кінці виборчий закон до майбутнього сойму західної області У. Н. Р. опертий на демократичних принципах, який дасть змогу трудовому пролетаріатові на управу в державі, по своїй волі.

І в такий момент відвічальні провідники Української Соціал-Демократичної Робітничої Партії західної області У.Н.Р. хочаби прислухатися до голосів всіх партійних товаришів, бажаючи бути все в тісному контакті з товаришами праці і думки — скликали Партійну конференцію УСДП до Станіслава на день 28 і 29 марта 1919 з таким дневним порядком:

1. Отворення і вибір президії.
2. Наша сучасна закордонна і внутрішня політика (реф. тов. Др. Володимир Темницький).
3. Тактика УСДП супроти інших партій та організацій (реф. тов. Осип Безпалко).
4. Переписання тягарів війни на заможні кляси (реф. тов. Др. Мирон Витошинський).
5. Вивласнення великої посілости (реф. тов. Осип Безпалко).
6. Справа війська і залізниць (реф. тов. Осип Устіянович).
7. Негайне виписання виборів до сойму (реф. тов. Др. Рудольф Скибинський).
8. Права робітника і організація (реф. тов. Осип Крутій).
9. Преса і партійна література (реф. тов. Іван Калинович).
10. Хто має управляти громадою і як? (реф. тов. Др. Роман Яросевич).
11. Наше шкільництво (реф. тов. Осип Безпалко).

На отсю Партійну Конференцію з'їхалися понад півтора сотки делегатів з усіх частин нашої західної області, доклад-

нійше було 156 учасників, з того 127 делегатів з правовими мандатами, а 29 гостей як партійних товаришів з чого п'яťох було з Наддніпрянської України.

Шановних Товаришів і Товаришок привитав гарною промовою член Станіславівського Повітового Комітету УСДРП Тов. Осип Устиянович і запропонував на голову Партиїної Конференції (задля неприсутности тов. посла Семена Вітика, який виїхав в торговельній місії до Будапешту, Відня і Праги) — тов. Др-а Романа Яросевича як голову, а тов. Івана Кушніра і Осипа Крутія — як заступників голову; в кінці тов. Олексу Панааса як секретаря.

Тов. голова Др. Роман Яросевич, отвираючи партиїну конференцію пояснив, чому повітові організації Станіславова і Дрогобича скликали під теперішню хвилю отсей з'їзд. Саме переживаємо історичну хвилину, яка рішає про будуччину нашого народу і здобутки української революції. Тому наша партия мусить призадуматися, як найкраще використати постуляти нашої програми, і примінити їх до сучасних правно-державних форм У.Н.Р. Наша задача є оснувати Українську державу на широким демократичним формам влади і соціального ладу — для добра всього українського народу. При кінці гаряче привитав Шановних Товаришів у.с.-д.р.п. Наддніпрянської України, з якими бажаємо спільно жити, працювати, щоб зреалізувати ідеали всесвітнього пролетаріату.

Як перший докладчик виступив тов. Др. Володимир Темницький з рефератом на тему: *Наша сучасна закордонна і внутрішня політика.*

В дискусії над рефератом тов. Темницького забирали голос тов.: Осип Безпалко (який закладає рішучий протест проти військового обсадження українських частин Буковини і Бесарабії румунськими військами), Др. Мирон Витошинський, Іван Кушнір, Остап Олійник, П. Михайлів (був. міністер праці в кабінеті Чеховського), який зложив привіт партиїним товаришам в імені Наддніпрянської України, тов. Іван Калинович (який п'ятнує поведінку Держ. Секретаріату супроти Наддніпрянських Українців, що їх команда міста Станіславова стала видалявати поза межі західної області), тов. М. Басараб та інші, після чого ухвалено дві резолюції в справі нашої закордонної і внутрішньої політики.

Другий реферат виголосив тов. Осип Безпалко на тему: *Тактика Української соціал-демократичної партії проти інших партій та організацій*, в якій розглядав відношення нашої партії до інших сторонництв в краю, з якими не хочемо вести партійної боротьби, далі конкретизував наші домагання дотично організації «Селянсько-Робітничого Союзу», наше становисько, яке слід зайняти у.с.-д.п. супроти проектованого трудового з'їзду, скликаного на день 30 марта 1919 до Станіслава і т. п.

В дискусії забирали голос тов.: Остап Олійник, Олійрник, В. Темницький, Др. Мирон Витошинський, Д. Дем'янчук, О. Устіянович, Іван Калинович і чимало других товаришів. Після дискусії ухвалено відповідні резолюції, які мають служити як директиви Екзекутиві УСДРП зах. обл. У.Н.Р.

Третій референт тов. Др. Мирон Витошинський говорив на тему: *Переписання тягарів війни на заможні класи*.

В рефераті: *Вивласнення великої посілости* тов. Осип Безпалко виступив проти викупу великої посілости а висловився за конфіскацію обшарів двірських. Противиться також поділові вивласненої землі а є за заведенням спілкової господарки. Ми соц.-дем. стремимо до усупільнення всіх средств продукції. Земля має належати до тих, що обробляють її своїми руками, а справу обмеження приватної власности хай рішить будучий сойм зах. обл. У.Н.Р. Бесідник заявляється проти полишення дотеперішних власників при господарці на їх обшарах, а жадає передання землі аж до послідного вирішення — комісіям земельних справ при громадах і повітах.

В дискусії над рефератом про аграрне питання забирали голос слідуючі товариші: Тов. Осип Крутій, Іван Кушнір, Г. Орищук, В. Матвієшин, Коваль, Берегуляк, Штігльак, Др. М. Витошинський, Солтис і сам референт, після чого приступлено до ухвалення резолюції в справі земельної реформи.

Справу війська і залізниць — реферував тов. Осип Устіянович — жадаючи негайного отворення залізничного руху для цивільного населення, стягнення неукраїнських функціонерів з відвічальних становиск при Дирекції шляхів, цілковитої націоналізації залізниць, знесення клас по українських залізницях, заведення поспішних поїздів, уладження паровозів (задля браку вугля і в ціли збереження лісів) — на опал ропою і т. п.

В справі організації української армії пропонував референт задержати на час війни з Поляками дотеперішні формації, але жадає кращого трактовання мужви (жовнірів) як горожан демократичної Республіки. Жадає поширення просвіти між мужвою, яку повинно інформуватися про наше сьогочасне політичне, економічне і міжнародне положення. Знесення всяких привилеїв і ознак у старшин. Неукраїнську суспільність повинно змобілізувати і примусити до публичних робіт, а також оподаткувати чужі національності, що не виконують військової повинності в українській армії. По закінченню теперішньої війни належить знести постійну армію а завести народню міліцію.

В дискусії забирали голос: Тов. Дах, Сакалюк, Турчановський та чимало других товаришів; по скінченню якої ухвалено аналогічні резолюції до пропонованих тов. Референтом.

Про негайне виписання виборів до сойму реферував тов. Др. Рудольф Скибинський.

Про потребу організації у. с. д. р. партії і про права робітників реферував тов. Осип Крутий та Др. Рудольф Скибинський. Шан. референти нагадують історію української соц. дем. партії в Галичині та на Україні, рух в професійних організаціях, представляють жадання українського робітництва в справі заведення 8-годинного робучого дня, змогу контролювати робітникам управу та адміністрацію фабрик, щоби трудоводці не могли приймати ані відправляти робітників без відома і згоди мужів довіря робітничих організацій, обезпечення робітників на випадок неспосібности до праці, охорона молодітних жінок перед визиском працьоводців, обезпека на случай безробіття через інтензивне ведення відбудови краю, забезпечення робітників у харчі та помешкання, заведення дешевих кухонь, приютів та промислових шкіл.

Крім референта промовляли тов. Іван Калинович, який жадав тісної злуки УСДП зах. обл. У.Н.Р. з Центральним Комітетом УСДРП Наддніпрянської України, щоб на ділі показати злуку і зєдинення цілого українського пролетаріяту, щоб зреалізувати на самих собі клич всесвітнього соціалізму: Пролетарі всіх країв, єднайтеся! І поставив відповідну резолюцію того-ж змісту.

Про партійну пресу і літературу реферував тов. Іван Калинович.

Від першої хвилі свого повстання соц. дем. стреміла до тісної злуки з просвітою та наукою. Се пропагував Сен-Сімон, Фурє, Лясаль, Карло Маркс, Енгельс, Овен, Плеханов та інші. Бо доки робітник темний — не будуть для нього досяжними високі ідеї соціалізму. Зокрема потреба українського партійного органу відчувається у нас незвичайно. Ідея оновлення першої української робітничої газети, якою була в Галичині «Воля» пекуча і здобуває собі щире заінтересовання серед українського робітництва, а найліпшим доказом сього те, що з усіх кругів нашої області надходять запити, коли почнеться видавання свого партійного часопису.

Знова комплектний брак соціалістичної літератури у нас повинен наклонити нас до видання цілого ряду книжок, які освітлили-б широкі завдання соціальної політики.

По дискусії, в якій забирали голос Тов. Олійник, Безпалко, В. Темницький ухвалено резолюцію дотично обнови соц. дем. органу і видавництва «Соціалістичної Бібліотеки».

Останній був реферат тов. Осипа Безпалка: *Про наше шкільництво*, в яким шан. докладчик говорив про потребу реорганізації шкільництва по думці сучасних соціальних реформ. Бо школа є починаючи від найнищих а кінчаючи на найвищих опорою існуючого ладу. Отже, коли ми хочемо справді вийти переможцями в боротьбі за заведення демократичного ладу, охоронити і закріпити здобутки соціальної революції — мусимо негайно звернути увагу на те, щоб і навчання і виховання у всіх школах велося в соціалістичному дусі.

В тому зміслі й ухвалено відповідні резолюції.

Тов. председатель Др. Роман Ярославич, закриваючи партійну конференцію, подякував делегатам за дводневні інтензивні наради, на які мимо комунікаційних перепон зіхалися з най-дальших закутин краю чимало делегатів і тим дали доказ, що війна не зруйнувала нашої партійної солідарности і свідомости, та що наші партійні товариші живо інтересуються соціальною боротьбою, яку видвигнула революція. Понадто наша партія показала однодушними ухвалами всіх резолюцій, що у наших партійних товаришів є великий засіб здорових думок та критич-

ного погляду на сучасну хвилю, зрілої політичної орієнтації і закінчив наради окликом:

Нехай живе єдинений пролетаріят Української Народної Республіки!

Нехай живе єдинений пролетаріят цілого світа!

Нехай живе перемога соціалізму!

Звіт з Партійної конференції Української Соціал-Демократичної Партії Зах. Обл. У.Н.Р., яка відбулася дня 28 і 29 марта 1919 р. в Станіславі. — Дрогобич, 1919. — С. 3—15.

№ 48

РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ ГАЗЕТИ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ»: «ДО СКЛИКАННЯ З'ЇЗДУ СЕЛЯНСЬКО-РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ 30 марта»

30 березня 1919 р.

30 марта

День цей повинен стати переломовим днем в історії революційного життя України. Однобока націоналістична політика уряду, який звик все орієнтуватись на всі боки і на всі лади і будувати нову державу на старих, засуджених історією підвалинах, боялась революційности мас, вільнійшій думки тих самих чинників, які перевернули старе, віджите і на яких тільки може повстати щось нове.

Диктатура війська, заборона зібрань, цензура не давали можливості трудовому людові поговорити про пекучі питання, які висунув на дневний порядок момент. Разом поговорити недозволено, однак кождий з окрема по кутиках шепотів — а в революції це те саме, що замкнений котел з киплячою водою.

Революція має свої залізні закони, по яким вона мусить посуватись наперед. Недовге життя того правительства, що не впаде в революційну лінію мас і не візьме всього, що дає революція. Остання обіцянок, зволікання не знає, вона сама бере, сама перетворює життя — а законодавні тіла можуть тільки констатувати і з'ясувати те, що фактично вже зроблено.

Ми бачимо, що діється з тими, що хочуть творити революцію законами — той сам нарід, що ще вчора йшов за ними, нині викидає їх за борт.

Ми бачили тріумф Керенського, чули грімке «Слава» батькові Грушевському, оглядали радісний візд Петлюри — а який сумний «віїзд»...

В Галичині ж, по правді сказавши, революції ще не було — були відважні люди, які тягнули за вуха зі сцени одних акторів і посадили других — сцена ж та сама і песи ті самі. Завдяки курсови політики кермуючих органів, які тенденційно держали подальше певну частину народу від тих думок, якими живе більшість широких мас і уперто здержували революційний розмах, не вірили в творчі сили власного народу, нові думки замінювали байками Агрипи і стріляли оком в той бік, звідки може лише поневолення наступити, приходиться носити пятно контрреволюційного фактора не тільки у всесвітньому масштабі, а й у своєму власному.

Деклярація Січових Стрільців — це не проста собі зміна позиції отаманів — за нею багато трагізму, жаль тільки, що так пізно догадались.

Сьогодні збирається трудовий нарід Галичини — виразник дійсної волі працюючих мас і має сказати своє слово у важний і критичний час для України. Він мусить правдиво оцінити сучасне політичне становище України в звязку з міжнароднім положенням і висказати свою рішучу думку, з ким йому по дорозі. Він повинен остро осудити тих, яких політика сприяє всесвітній реакції і вбиває відродження українського працюючого люду. З'їд мусить розібрати по кісточкам всі три твої правительства і рішучо запротестувати проти творення бази контрреволюції з Галичини. Всім тим, що втікають перед власним народом, не місце на всій землі українській.

Трудовий нарід мусить рішити проблему влади — він мусить розуміти, що тільки влада селян і робітників спасе революцію, а разом з тим спасе і Україну.

В економічно-соціяльній сфері з'їзд, як виразник трудового люду, повинен рахуватися з потребою моменту і твердо обстоювати організацію народнього господарства на соціялістичних принципах — соціялізацію землі, націоналізацію фабрик, муніципалізацію підприємств і т. д., бо тільки така розв'язка

тих питань дасть повне визволення праці і нанесе смерть капіталістичному строеві з його невідлучним товаришем мілітаризмом, війною і прочим, що нищить людство і культуру.

Трудовий Народе Галичини! Вважай, чого вимагає від тебе історія! Стоїш на порозі між двома силами і від твоєї позиції багато залежить, який фронт скріпиться. Йди там, де стоять твої товариші по праці, які з силою гіганта торощать підвалини старого світа і кличуть всіх працюючих до завзятої розправи з народніми катами.

Вважай, щоби пролетаріят інших країн не плював тобі в лице, як льокаєви і прихвостневи буржуазії. Від 30. марта зачинай нову історію.

Пиши ж свою трудову історію. Як напишеш, так читати будеш!

(К.)

Республіканець. — 1919. — 30 берез.

№ 49 КОРЕСПОНДЕНЦІЯ ГАЗЕТИ «НАРОД»: «КРАЄВИЙ З'ЇЗД УРП»

30 березня 1919 р.

Сегорічний з'їзд партії перевисшив надії тих, що його скликували так що до своєї чисельности як і що до поваги, з якою поставилися делегати, переважно селяне до чергових питань сучасного моменту.

Не уважаючи на те, що особовий рух на залізницях був припинений і треба було побороти незвичайні труднощі, щоби проїхати до Станиславова, — приїхали делегати з найдальших закутин краю. Делегати з Сокальщини пробиралися 4 дні то залізницею то підводами а таки ставилися на час на радикальний з'їзд. Подібні труднощі прийшлося поборювати всім іншим делегатам з дальших околиць. І всеж таки на 28 наших партійних повітових організацій 22 прислали своїх делегатів на з'їзд. Про деякі, як от про Городенщину, знаємо, що не прислали делегатів тільки тому, що їх не прийняли на потяг.

Не оправдали своєї неприсутности тільки організації Коломийщини, Печеніжинщини, Косівщини і Снятинщини....

З великою увагою ставилися учасники до всіх питань нашої національної та економічної політики та до питання про організацію партії і з окрема про організацію селянства. Голоси селян про всі ті справи вказували виразно, що селянство зрозуміло як слід вагу хвилі і чує відвічальність, яку кладе сучасний момент на наше робітне селянство як на найбільш численну верству нашої суспільности, як на самотню підпору нашої державности.

З'їзд показав також, що радикальна партія може тепер більше як коли числити на поперте широких мас робітного селянства. В хвилі народжуючогося соціалістичного устрою селянство розуміє, що тільки через селянсько-соціалістичну партію, якою завжди була партія радикальна, зможе воно забезпечити собі в новім світі належне становище. Се виявилось між иншим і в тім, з яким неспокоєм стрінуло селянство вістки про розлам, який зготував партії др. Кирило Трильовський. Коли на численні запити делегатів в тій справі ветерани партії з інтелігентів і селян почали вияснювати, що др. Трильовський здавна в своїй роботі кермувався майже виключно своєю амбіцією та що через свою непогамовану вдачу багато пошкодив партійній організації відганяючи від неї найкращих членів, не жаліючи навіть таких заслужених людей як Франко і Павлик, коли було вказано на те, що в останніх часах др. Трильовський позабув на принципи партії і своїми виступами та заявами льюальности для монархів центральних держав кидав пятно реакційности на цілу партію, а вкінці своєю роботою на Покуття зміряв з чисто особистих причин до розбиття партійної організації — з'їзд відкинув пропозицію Управи, щоби дати час др. Трильовському на оправданне і з власної ініціативи виніс резолюцію на виключення його з партії.

Учасники з'їзду роз'їхалися з вірою, що для партії настали кращі часи, часи здійснювання тих ідей, що лягли в основу її програми. Нехайже рознесуть ту віру між маси робітного селянства в цілім краю. Нехайже пильною організаційною працею прискіпати хвилю повного політичного й економічного визволення робітного селянства!

* * *

По виборі до президії тт. дра. С. Даниловича, Мартина Королюка та дра В. Гуркевича з'їзд ухвалив з огляду на вагу хвили поминути всі вступні формальности та перейти відразу до нарад про сучасний політичний момент.

Народ. — 1919. — 30 берез.

№ 50

ПРОГРАМА УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ ПАРТІЇ

3 квітня 1919 р.

Зїзд відпоручників національно-демократичної (народної) партії (Народний Зїзд):

1) стверджує, що ідеал політичної самостійности українського народу, який національно-демократична партія проголосила в своїй програмі, здійснився через уконституювання Української Народньої Республіки.

2) Рішає згідно з потребами Укр. Нар. Республіки перетворити нац. дем. (народню) партію в українську Народню Трудову партію.

3) Ухвалює програму Української Народньої Трудової Партії на слідуючих основах:

Стоячи на становищі повної державної незалежности і самостійности У. Н. Реп., Укр. Народня Трудова Партія бажає згуртувати до спільної праці в інтересі української державности всі трудові сили українського населення, тому змагає до переведення будови державного організму та його скріплення і забезпечення на отсих основах:

1. Державний устрій У. Н. Р.

а) Українська Народня Республіка має обнимати всі українські землі, які входили в склад бувшої російської та австро-угорської імперій.

б) В Укр. Нар. Республіці маєтсья узгляднити географічні, фізичні і господарські окремішности у відповідній областній автономії.

в) Суверенну власть в У. Н. Республіці виконує увесь народ у своїх законодавчих та автономних тілах, покликаних до життя на основі обіймаючого оба поли загального, рівного, безпосереднього і пропорціонального виборчого права.

г) Законодавчу діяльність парламенту У. Н. Реп. і законодавчих установ автономічних областей перевірює і доповняє загальний народ через референдум і законодавчу ініціативу.

д) Волю народу виконує покликане через законодавче тіло відвічальне перед ним правительство.

2. Горожанські права в У. Н. Р.

а) Всі горожане У. Н. Р. є рівні перед правом без різниці пола, народности і віроісповідання.

б) Всі горожане мають свободу осідку, заняття, слова, друку, зборів, товариств і організацій.

в) Всі горожане користуються повною свободою совісти і віроісповідання.

г) Особа, власність, дім та листова тайна мають забезпечену правну охорону.

3. Господарські основи У. Н. Р.

а) Вивласнення земель великої посілости, мертвої руки та земельних спекулянтів в цілі наділення ними безземельних і малоземельних хліборобів, передовсім жовнірів української армії та їх родин.

б) Управління в законодавчій дорозі найменшої міри кінцевого удержання (*minimum existentia*) і права посідання найвищої кількості (*maximum*) землі, при допомозі зі сторони держави у веденні селянських господарств.

в) Усуспільнення здатних до сього галузей промислу, торгівлі, кредиту і більших мійських реальностей як дорогою удержання так через добровільну асоціацію і забезпечення робітничої належної участі в доході з праці та охорони його перед всякого рода визиском.

4. Суспільна опіка в У. Н. Р.

а) Законодавча охорона рільних, промислових і умових робітників.

б) Заведення восьмигодинного дня праці в промислових заводах.

в) Забезпечення хліборобів і робітників на випадок недуги і в старості.

г) Обезпечення вдів і сиріт.

д) Забезпечення робітниць на час материнства.

е) Охорона праці дітей та жінок.

5. Фінансові основи У. Н. Р.

а) Заведення загального прогресивного податкового та взагалі оподаткування багатших верств при звільненню найбідніших верств від податкових тягарів.

б) Управління валюти спільної для всіх областей У. Н. Р. та забезпечення її тривалості.

в) Як найширше оподаткування воєнних зисків.

6. Культурні справи в У. Н. Р.

а) Школа в У. Н. Р. повинна бути удержувана державою з світським міжконфесійним характером і доступна для всіх без різниці пола, народности і віроісповідання.

б) Загальний шкільний обов'язок в народній школі.

в) Уможливлення доступу до всіх шкіл від найнижчих до найвисших через уділення незасібним підмоги аж до висоти повного удержання.

г) Рівноправність всіх віроісповідних організацій та їх внутрішня самоуправа.

7. Міжнародні справи

Стремління до утворення такого союзу народів, який задля мирного пожиття всіх народів обіймав би усі культурні нації світа.

8

Аж до порішення загального світового мира і до усунення мілітаризму партія стоїть за загальним обов'язком військової служби та за організацією сильної і карної української армії.

№ 51

ПОВІДОМЛЕННЯ В ГАЗЕТІ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ»
ПРО З'ЇЗД СЕЛЯНСЬКО-РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ

3 квітня 1919 р.

Селянсько-Робітничий (Трудовий) З'їзд

Дні 30. і 31. марта с. р. дні великого трудового з'їзду в Станиславові є проломовою подією в історії повстання і творення Укр. Нар. Республіки в Галичині. Голосами майже 1200 делегатів висказав трудовий нарід свою волю і вибрав 60 делегатів до Укр. Нац. Ради, щоби вони тую волю перевели в життя, ідучи разом з теперішнім правительством.

З'їзд відбувався в салі театру заповнений по береги селянами-робітниками і трудовою інтелігенцією. Наради велися то спокійно, то бурливо, та все поважно, глибоко серйозно не лишаючи одного важного питання — а покінчився величавим акордом однозгідности всіх учасників, з яких уст загремів оклик на честь Укр. Н. Республіки, української армії і трудового люду: слава, слава, слава! І полилася з всіх грудей сумовита мельодія нашого гимну...

За весь час наради билося слово скарги об стіни салі, як скржавлена пташка. І жалували устами промовців бідні селяни, безхатні робітники і безпомічна трудова інтелігенція, весь трудовий народ, що творить, ставить, будує своєю працею нашу державу. В їх голосі плакали з землянок діти, витягали руки вдовиці, стогнали голодні селяне, кричали мучені робітники — на кривду і підносили свій кровавий жаль до України! А над усіми підняв як велитень свою шинелю постріляну кулями український стрілець-жовнір, що дрожить від холоду босий, без сорочки з кровю на грудях!..

І той жаль кровавий до України — се той сам жаль, що колись відвернув нарід від великих будівничих України: Хмельницького, Виговського, Дорошенка і Мазепи, бо на кривді люду Україна не може повстати! Проти такої України підійнявся Марко Проклятий, душа поневоленого люду, і — повалив свою державу, хоч гріх той привалив і його до землі! Бо наш нарід не позволить Україні будувати для панів, для капіталістів, для визиску, для лакімства нещасного, для панства лукавого!

І отсе на тім з'їзді встав знов той вічний Марко Проклятий і заговорив своє слово, що се, що є — то ще не єсть Україна, а єсть се проспівана пісня старої грішниці Австрії, на кривді будована!

Україна — це святий, мережаний кровю прапор держави без хлопа і без пана, де вольні всі, рівні всі, нема пана ні Івана, — люди праці всі!

Україну треба будувати на правді, не на чужій ласці, по думці більшости народу, а Україна, що не вдовольє народу, не ставить ся на волі народу — мусить завалитися, як завалилася держава Виговського і Мазепи, будована на кривді люду!

Бо і нині встав наш народ і як Марко Проклятий шукає правди, справедливости, волі народів! А не знайде її в нашій державі — зруйнує її і поставить таку Україну, як він бажає, без хлопа і без пана, де вольні всі, рівні всі, нема пана ні Івана, — люди праці всі!

І опріч скарг і протесту цей великий з'їзд намітив дороги, по яким треба йти до будови правдивої України. І це другий великий момент того великого з'їзду трудового люду, що перший раз за 600 літ заговорив свою волю ясно, отверто, без впливу тих, що живуть з України, а не для України!

Виконавцями своїх ухвал наіменував 60 послів з селян і робітників і трудової інтелігенції, які мають довершити цей приказ народу, як святий заповіт! І вони, принявши цей труд на себе, зложили присягу перед волею народу!

А тоді цей робучий нарід від себе присягнув станути всі, як один муж до будови нової України і жертвувати кров і кість, йти на життя і смерть за землю, за волю, за правду, за щастя — за ту правдиву Україну, без хлопа і без пана, де вольні всі, рівні всі, нема пана ні Івана, — люди праці всі!

Українські жовніри! Хай буде радість і спокій над Вами! За Вашими плечима, за дорогами Вашими засіяними кулями, овіяними морозом, сполоканими кровю, повстане Україна! Уже бо весь нарід, що гнеться і стогне з муки, що живе в землянках, що примирає з голоду і холоду, не відвернеться від України — бо то святий прапор, мережаний твоєю кровю, під яким буде добре, буде ясно, буде найкраще всім покривдженим, замученим, збідованим пожежою світа!

Хай буде радість і спокій над Вами жовніри — і над вами, найбіднійші діти кривдженого люду. Тже* бо є кому стати за правду, за волю, за щастя всіх поколінь — проти кривди і насильства старого ладу!

Хай буде радість і спокій над Вами!

І з тої бурі, з того моря крови, з тої пожежі встане Ваша Україна, прочищена з кукілю і сміття — встане ясна, чиста, велика, в золотих проміннях, що засяють від Дунайця по Амур, як найкраща молитва людського духа по упадку старого світа неволі.

Василь Пачовський

Привіти і резолюції Обласного Селянсько-Робітничого Трудового З'їзду в Станиславові Вислані привіти

1) Селянсько-Робітничий Трудовий З'їзд вітає увесь трудовий нарід Придніпрянської України і взиває його до дальшої борби з ворогами самостійности Української Народньої Республіки.

2) До укр. армії на руки ген. Павленка: Селянсько-Робітничий Трудовий З'їзд вітає всі Старшини, Стрільців і Козаків укр. армії і заявляє, що доложить всіх сил для скріплення оружньої сили Укр. Нар. Респ. та точного заосмотрення армію у всі военні матеріали.

Резолюції I.

По рефераті тов. О. Безпалка про сучасне політичне становище, ухвалено слідуючі резолюції:

В теперішній всесвітній боротьбі капіталізму з соціалізмом, великої земельної магнатерії із селянством, Обласний Селянсько-Робітничий Трудовий З'їзд стає проти капіталізму та обшарників.

З'їзд не маючи нічого проти переговорів правительства з антантою, якнайенергічніше протестує проти того, щоби наш, трудовий народ став орудом в руках капіталістичної антанти проти змагань пролетаріату цілого світа до національного і соціального визволення з дотеперішньої неволі.

---

*Так в оригіналі.

З'їзд звертається до московського совдепського правитель-ства із зазивом сейчас припинити грабіжницьку війну проти України, пошанувати самостійність України і увійти в порозу-міння з укр. соціалістичними партіями для забезпечення соціаліс-тичного устрою на Україні.

З'їзд бажає увійти в тісні зносини з українським радянським правительством і висилає задля цього своїх 3 представників до Київа.

З уваги на це, а) що революційні маси укр. малоземельного і безземельного селянства та робітництва не має ні своєї влади в державі, ні впливу на цю владу;

б) що Національна Рада складається в переважаючій більшості із представників націонал-демократичних та ради-кальних політиків, політиків знаного рабства перед могутими давньої Австрії;

в) що правительство продовжує в своєму правлінню австрій-ський поліційсько-бюрократичний режим;

г) що ані правительство ані Національна Рада не здобулися на законодатність впливаючу із революційного руху нашого народу.

З'їзд як заступник інтересів малоземельних та безземельних селян та робітників з уваги на тяжкі міжнародні відносини нашого народу рішає парляментарним способом дійти до впливу як на законодатність, так і на владу нашого краю.

Тому Обласний Селянсько-Робітничий Трудовий З'їзд вибирає із свого тіла 60 представників до Національної Ради як заступників малоземельних і безземельних селян та робіт-ників і зважає їх твердо обстоювати інтереси найширших верств нашого народу, та очистити наш край від дотеперішньої недемо-кратичної влади як центральної так повітової.

II.

По рефераті про земельне питання ухвалено слідуючі резолюції:

1) Нац. Рада має сейчас проголосити конфіскату великої земельної посілости, монастирських, церковних і камеральних ґрунтів, передати їх тимчасово аж до послідного вирішення земельного закона комісіям земельних справ при громадах і повітах. Землю має мати лиш цей, хто її оброблює.

2) Національна Рада має проголосити переняття лісів, які належать до великих обшарів на власність Укр. Нар. Республіки.

3) Комісія земельної реформи Нац. Ради має виготовити проєкт земельної реформи на основі Закона Директорії, на як найбільше демократичних основах по інтересах трудових мас.

III.

В справі робітничій ухвалено слідуючі резолюції:

Селянсько-Робітничий Трудовий З'їзд жадає від правительства:

1. Націоналізації всіх державних підприємств.
2. Заведення 8-годинного робочого часу праці.
3. Обезпечення робітників на старість та на випадок інвалідства.
4. Заведення контролю над підприємствами через робітничі фахові організації.
5. Усунення безробіття через сейчасове приступлення до відбудови знищеного війною краю.
6. Заборони наємної праці дітей до 16 літ у всіх промислових галузях.
7. Конфіскації монаших домів і віддання їх до диспозиції робітничим організаціям.
8. Закладання по містах і робітничих осередках дешевих людських харчівень.
9. Закладання фахових шкіл і курсів для робітників.

IV.

При внесках ухвалено слідуючі резолюції:

1. Обласний Селянсько-Робітничий Трудовий З'їзд взиває всіх присутніх делегатів до організування селянства та робітництва в Селянсько-Робітничі Союзи, щоби в якнайкоротшому часі об'єднати широкі маси укр. селянства та робітництва в сильну організацію, якаб взяла владу держави у свої руки.

2. З'їзд стоїть твердо при тому, що є одна Україна і має бути одно правительство. Тому наказуємо нововибраним своїм заступникам до Національної Ради негайно перевести в життя злуку Галичини з Придніпрянщиною.

3. З'їзд, що відбувся в Станиславові 30. і 31. марта 1919 р., шле щирий привіт пролетаріатови цілого світа. Рівночасно заявляє, що укр. трудові маси селянства та робітництва солідарно стають в ряди пролетарського фронту, щоби якнайскоріше повалити нелюдське панування капіталізму над трудовими масами та довести цілий світ до демократично-республіканського устрою, в якому державну владу держав би у своїх руках пролетаріят.

4. З'їзд взиває пролетаріят інших націй, що живе на території України, до спільної боротьби проти ворогів, які йдуть війною проти соціального поневолення пролетаріату на території України.

5. Обласний Селянсько-Робітничий Трудовий З'їзд взиває Державний Секретаріят — знести Харчеві Уряду а завести вільну торгівлю та видати строгий розпорядок що до обігу укр. валюти — гривень та карбованців на території Галичини.

Всі вище згадані резолюції пройшли одноголосно, не числячи того, що ухвалі резолюції про земельне питання, а саме в третій точці, що земельна комісія має виробити проєкт земельного закона на основі закона Директорії спротивився один голос при контрголосуванню.

Посли у Національну Раду

Селянсько-Робітничий (Трудовий) З'їзд вибрав із свого тіла 60 делегатів, яким поручив увійти у Національну Раду і там стати на сторожі малоземельних і безземельних селян та робітників. Ці нові послы Національної Ради мають творити одну здисципліновану групу.

Селянсько-Робітничий (Трудовий) З'їзд поручив своїм послам твердо і рішучо стояти при рішеннях З'їзду.

Спис послів:

1. Бабинський Федор. — 2. Басараб Микола. — 3. Бойчук Василь. — 4. Близнюк Микола. — 5. Горецький Павло. — 6. Грабар Дмитро. — 7. Гродзіцький Іван. — 8. Григоришин Степан. — 9. Гриців Дмитро. — 10. Дах Степан. — 11. Демянчук Дмитро. — 12. Доротяк Дмитро. — 13. Дочич Степан. — 14. Гадзінський Володимир. — 15. Зазуляк Яків. — 16. Заморока Юрко.

— 17. Зарицький Іван. — 18. Качан Юрко. — 19. Каменецький Юліан. — 20. Кобринський Володимир. — 21. Колодубський Омелян. — 22. Кордашевський Маріян. — 23. Крутій Осип. — 24. Кушнір Іван. — 25. Кунда Матвій. — 26. Кучер Іван. — 27. Ключіньський Дмитро. — 28. Лис Олекса. — 29. Магунь Яким. — 30. Максимів Ілько. — 31. Мигаль Михайло. — 32. Микитюк Степан. — 33. Мисюрак Олекса. — 34. д-р Мішко Степан. — 35. Мудрицький Степан. — 36. Навчук Ярослав. — 37. Онишук Микола. — 38. Одливаний Михайло. — 39. Оредуняк Данило. — 40. Остапчук Яцко. — 41. Оліярник Евстахій. — 42. Пачовський Василь. — 43. Панас Олекса. — 44. Попадинець Дмитро. — 45. Періг Зефірин. — 46. Полудранка Микола. — 47. Прокопів Іван. — 48. Русак Іван. — 49. Солган Федір. — 50. Срібний Юрко. — 51. Ставничий Іван. — 52. Старосольська Дарія. — 53. Тисовський Микола. — 54. Штігліан Микола. — 55. Файфер Іван. — 56. Федюшка Микола. — 57. Юречко Михайло. — 58. Ясінський Олекса. — 59. д-р. Яросевич Роман. — 60. Яцикевич Андрій.

Наслідки З'їзду

Наша велика вчорашна маніфестація ясно сказала, куди має йти шлях нашої політики. Трудовий нарід, ті тисячі селян і робітників, ясно висказали свій погляд і здоровий національний інстинкт.

Не великими політичними штуками і виставами закріпимо Республіку, а стихійною народньою силою, що ясно і твердо пливе з душі українського трудового люду.

Наші політичні круги і Національна Рада мусять взяти під розвагу народню хвилю, мусять відчинити очі на ті струї, що так кличуть до Української Народньої Республіки: Республіко, дай землю і волю трудовим масам, а тоді підуть вони на Твою оборону, бо будуть знати, що Ти для них і з нами. Селянсько-робітничі круги мусять почути цей голос і цей закон Республіки.

Вони до тепер не чули що вона для них.

Та Республіка мусить бути революційна в своїх ділах, мусить покликати народні маси, а не держатися старих критерій і політичних метод.

Народ є завжди революційний, і з народу пливе здоровий державний розум. Австрія не мала народу, а державних мужів, тому розлетілася.

Україна має нарід і на цей нарід мусять опертися наші державні мужі і лиш тоді оздоровляться наші внутрішні відносини.

А теперішня хвиля кличе: концентрації всіх національних сил. Хвиля важка і небезпечна, бо мабуть одна в історії України.

На ту хвилю, на цей важкий момент нашого внутрішнього положення мусить звернути увагу Нац. Рада і мусить добре застановитися над пропозиціями трудового конгресу.

Цей момент рішає! Трудовий З'їзд мусить мати позитивний вплив на наше внутрішнє положення і цього мусить бути свідомо Національна Рада.

Володимир Гадзінський

Республіканець. — 1919. — 3 квіт.

№ 52

РЕЗОЛЮЦІЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО СЕКРЕТАРІАТУ ЄВРЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ «ПОАЛЕ-СІОН»

3 квітня 1919 р.

В неділю 23/ІІІ партійний Секретаріят мав довшу нараду над політичною ситуацією і одноголосно прийняв слідуючі резолюції:

«Партійний Секретаріят стоїть на становищі свободної, самостійної і з'єдиненої Укр. Народньої Республіки і попирає усі змагання до її будови, скріплення і осягнення повної самостійности у її етнографічних границях. Партійний Секретаріят заявляє, що метода теперішнього правительства західної України, як цензура і заказ зборів, через що всяка політична діяльність у більших рамах є виключена, що дальше практики державних органів є перепорою до скріплення укр. державности у широких мас населення і шкодять краєви.

Для жидівського народу домагається партійний Секретаріят повних горожанських прав. Партійний Секретаріят заявляє, що буржуазийні жидівські партії компромітують ідею національної автономії через своє вороже відношення до народної мови і фальшивий гевраїзм, за яким криється чужа народови асиміляція і що вони тому винні, що примітивні домагання національної автономії: національна школа досі не здійснені. П. С. взиває жид. трудову клясу до борби з жид. буржуазією.

У рами нашої національної автономії, крім культурних потреб жид. мас, мають увійти: урегулювання еміграції, соціальна поміч, лікарська поміч і праці, які мають на цілі засновання здорового жидівського центра у Палестині.

П. С. констатує, що ми живемо у моменті, коли у всіх кряях трудові маси захоплюють владу у свої руки і що недалекий є час, коли у зєднаній Укр. Республіці влада возьмуть у свої руки соц. партії.

П. С. взиває всіх робітників без різниці національності до організування у соц. партіях, до відновлення і скріплення фахових організацій, які мають обрати всіх клясово освідмлених робітників «без» різниці на партійну приналежність у один виборчий союз, щоби негайно розпочати борбу з безробіттям і пануючою нуждою.

Нове життя. — 1919. — 3 квіт.

№ 53

ВІДГУК ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ» НА ВІДМОВУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ ВКЛЮЧИТИ ДО СВОГО СКЛАДУ ДЕЛЕГАТІВ СЕЛЯНСЬКО- РОБІТНИЧОГО З'ЇЗДУ

4 квітня 1919 р.

Радо! Куди ідеш?

Нац. Рада не вислухала голосу Селянсько-Робітничого (Трудового) З'їзду. Ті заступники народу, що самі признають беззаконність своїх мандатів, не допускають до голосу в Нац. Раді законних заступників Трудового Конгресу.

Чи ж се будова Укр. Нар. Республіки, чи се дійсно стремління до скріплення держави? Чи ж се не є оборона своїх мандатів і політичних впливів? Сама Рада дає причину до ще дальшого роздору в краю, до ще глибшої кризи нашого внутрішнього положення.

Цей голос Ради почують трудові маси, і скажуть: «Українська Рада не з нами — куди ж ти пливеш Українська Республіко! Важка хвиля і наслідки важкі.

І деж скріплення нашого життя, де консолідація народних сил, де єдність моральних основ?

Радю! Куди ідеш?

Нове життя. — 1919. — 4 квіт.

№ 54

ПРОГРАМА СЕЛЯНСЬКО-РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ

6 квітня 1919 р.

Вступ

*В єднанні і гуртуванні трудового народу
лежить сила і добро того народу і держави.*

На плечах трудового народу лежить тепер будова держави, тому трудовий народ мусить брати живу участь в цій будові, щоби вона вийшла йому в користь під зглядом національним, політичним і економічним.

Се статись може тільки тоді, коли трудовий народ буде організований.

Селянсько-Робітничий Союз є політичною організацією, що має перетворити дотеперішній капіталістично-бюрократичний лад на соціалістичний і тим знищити станові привілеї, політичний, національний і релігійний гнет та економічну експлуатацію.

Політичні справи

Селянсько-Робітничий Союз вимагає:

1) З'єднання без застереження, як рівні з рівними, всіх українських земель в одну Соборну «Українську Народну

Республіку», з одним центральним правительством, опертим на коаліції української трудової демократії пролетаріату селянства та робітництва, без всякої участі буржуазних клас[ів].

2) Повної рівноправності всіх громадян без різниці полу, народності і релігії.

3) Вселюдного, рівного, пропорціонального, безпосереднього виборчого права з таємним голосуванням до всіх законодатних кіл і громадських установ, як мужчинам, так жінкам, що покінчили 20 рік життя.

4) Свободи слова, друку, віри, зібрань, стоваришень і страйків. Незайманості особи і помешкань.

5) Відвічальності урядників і права для кожного громадянина притягти до суду всякого урядника за його незаконні вчинки в службі, звичайним судовим порядком. Виборності автономічних урядників.

6) Скасування кари смерті і доживотнього замкнення. Построєння домів поправи і примусових робіт.

7) Скасування постійної армії і заміни горожанською міліцією. Справа війни рішається народним представництвом трудового народу.

8) Розділу церкви від держави і школи.

9) Безплатного, обов'язкового навчання по школах. Харчів, одежі і підручників безплатно для бідних.

10) Знесення посередніх податків, крім податків на предмети розкоші чи виставності.

11) Удержавлення фінансів і торгівлі як внутрішньої, так заграничної.

Земельні справи

Селянсько-Робітничий Союз стоїть на тому ґрунті, що визиск праці земельних робітників мусить бути знесений, а землею має користуватись тільки той, хто її обробляє. Тому Селянсько-Робітничий Союз обстоює, що:

1) Вся земля великої посілості має бути сконфіскована (без викупу) на власність держави.

2) Земля малоземельних має остатись обмеженою власністю дотеперішних властителів з тим, що на випозичені безпроцентовно з державних кас гроші мається її очистити з довгів і на будуче не вільно її обдовжувати, ані продавати.

3) Держава сконфісковану землю дає в доживотне користування безземельним і малоземельним селянам. (Ці три точки вважається як переходовий проект).

4) Ліси великої посілості і державні, ріки, стави, копальні остаються власністю держави.

5) Держава назначає поле на кладовище за порозумінням і радою громади.

8) Державна продаж опалу, світла і солі.

Фабричні справи

Селянсько-Робітничий Союз обстає при тому, що, як земля перестає бути власністю експлуататорів земельних робітників, так фабрики перестають бути власністю експлуататорів фабричних робітників і переходять без викупу на власність держави. Держава передає фабрики в користування фабричним робітникам, які гуртуються в робітничі спілки, діляться зисками, що приносить фабрика.

Робітничі справи

Селянсько-Робітничий Союз в робітничому питанні для всіх родів робітників (т. є. земельних, міських, фабричних робітників, ремісників залізниць і торгівлі та робітників умових себто робітників інтелігентних фахів) дамагаються:

1) Максимального робочого 8-мигодинного дня для всіх дорослих найнятих робітників і робітниць.

2) Максимального 6-тигодинного дня для робітників від 16 до 18 літ.

3) Щотижневого мінімального 42-годинного відпочинку.

4) Мінімум заробітної плати. Бюра для установлення такої плати із представників на половину від робочих організацій, на половину від підприємців. Щотижневої видачі заробітної плати.

5) Недозволення працювати у фабриках дітям до 16 років.

6) Заборони праці вночі по всіх фабриках за винятком тих, де по технічних умовах робота необхідна. Повної заборони праці вночі для женщин і малолітніх.

7) Заборони жіночої праці по тих галузях промисловості, де це шкодить організмові жінки. Увільнення від праці

вагітних, коли праця шкодить самій жінчині або плодові. Обов'язкового увільнення кожної вагітної на чотири тижні до родин і 6 тижнів після родин. В обох випадках увільнення заробітна плата видається регулярно в звичайному розмірі.

8) Устроєння при всіх підприємствах з жіночою працею приютів для малолітніх дітей, увільнення жінок, які годують дітей грудьми, не менш, як 15 хвилин через кожних три години.

9) Державного забезпечення робочих від старості, інвалідності і нещасних випадків. Передачі управління забезпечення в руки представників від робітників.

10) Безплатної медичної допомоги від підприємців; збереження повного заробітку під час хвороби.

11) Догляду з боку місцевих управ за всіма кватирами, які даються робітникам підприємцями.

12) Відповідальності підприємців за невиконання законів об охороні праці.

13) Заведення виборних промислових судів, які складаються на половину із представників від підприємців і від робітничих організацій.

14) Устроєння державою бюро праці для посередництва при наймі робітників.

Республіканець. — 1919. — 6 квіт.

№ 55

ДЕКЛАРАЦІЯ ДЕПУТАТІВ УНРАДИ, ОБРАНИХ СЕЛЯНСЬКО-РОБІТНИЧИМ ТРУДОВИМ З'ЇЗДОМ

6 квітня 1919 р.

Деклярація

депутатів у Національну Раду, вибраних Селянсько-Робітничим Трудовим З'їздом

Тіло 60 депутатів, вибране у Національну Раду Західної Области Української Народньої Республіки Селянсько-Робітничим Трудовим З'їздом, що відбувся в Станиславові дня 30. і 31. марта 1919 р., на нараді дня 3. цвітня 1919 року в Станиславові проголошує слідууючу декларацию:

1. З огляду на рішення Національної Ради не допустити до участі у Національній Раді тіла 60 депутатів, вибраного Селянсько-Робітничим Трудовим З'їздом, вибирає тіло 60 депутатів з поміж себе Виконавчий Комітет з 9 членів і 6 заступників, якому поручають перевести в життя резолюції ухвалені дня 30. і 31. марта 1919 р. Селянсько-Робітничим Трудовим З'їздом, і бути офіційним заступництвом вибраного тіла.

2. Всі члени тіла 60 депутатів, вибрані Селянсько-Трудовим З'їздом, будуть солідарно виконувати всі прикази Виконавчого Комітету.

3. З огляду на це, що Національна Рада веде політику в некористь трудових мас, підшиваючись під фірму їх заступників, тіло 60 депутатів вибране Селянсько-Робітничим Трудовим З'їздом, рішає утворити таку кріпку організацію, щоби при виборах до законодавчого тіла вибрати дійсних заступників трудових мас, не допускаючи до правління буржуазних заступників.

4. Тіло 60 депутатів вибране Селянсько-Робітничим Трудовим З'їздом, взиває увесь Трудовий Нарід до заховання спокою і порядку в Західній Області Української Народньої Республіки та до ужиття всіх сил і посвяти до як найбільшої праці для скріплення українського війська, що геройськими трудами держит фронт перед навалою наших ворогів.

5. Тіло 60 депутатів вибране Селянсько-Робітничим Трудовим З'їздом, висказує признание українській соціал-демократичній фракції у Національній Раді за їх рішуче становище в часі обрання Національної Ради в справі рішень Селянсько-Робітничого Трудового З'їзду.

Станиславів, 3. цвітня 1919 р.

Підписи: Бабинський Федор, Басараб Микола, Близнюк Микола, Бойчук Василь, Горецький Павло, Грабар Дмитро, Григоришин Степан, Гриців Дмитро, Гродзіський Іван, Гадзінський Володимир, Дах Степан, Демянчук Дмитро, Доротяк Дмитро, Дочич Степан, Зазуляк Яків, Заморока Юрко, Зарицький Іван, Каменецький Юліян, Качан Юрко, Ключинський Дмитро, Кобринський Володимир, Колодубський Омелан, Кордашевський Маріян, Крутий Осип, Кунда Матвій, Кучер Іван, Кушнір Іван, Лис Олекса, Магунь Яким, Максимів Ілько, Мигань Михайло, Микитюк Степан, Мисюрак Олекса, д-р Мішко Степан, Мудрицький Степан, Навчук Ярослав, Одливанний Михайло, Оліярник Евстахій, Онищук Микола, Остапчук Яцко, Панас Олекса, Пачовський Василь,

*Періг Зефірин, Полудранка Микола, Попалинець Дмитро, Прокопів Іван,
Русак Іван, Солган Федір, Срібний Юрко, Ставничий Іван,
Старосольська Дарія, Тисовський Микола, Файфер Іван, Федуняк
Данило, Федюшка Микола, Штігльєн Микола, Юречко Михайло,
д-р Ярославич Роман, Ясінський Олекса, Яцикевич Андрій*

Республіканець. — 1919. — 6 квіт.

№ 56

ТЕЛЕГРАМА ВОЛОДИМИРА СІНГАЛЕВИЧА МІНІСТЕРСТВУ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ АВСТРІЇ ПРО ВІЙСЬКОВО- ПОЛІТИЧНІ ПОДІЇ В КРАЇ

7 квітня 1919 р.

Par ordre de mon gouvernement j'ai l'honneur de vous prier de bien vouloir porter à la connaissance de votre Gouvernement le texte de la dépêche suivante que mon gouvernement a adressée à tous les gouvernements du monde:

«Le Secrétariat d'Etat de la République démocratique d'Ukraine (provinces occidentales) a l'honneur de porter à la connaissance de tous le communiqué suivant:

Par un Radio du 25. mars le gouvernement soviétique russe lance la nouvelle, que la Galicie est en révolution, que dans les villes de Galicie se sont créés des gouvernements soviétiques, que à Stanislawow siège du Secrétariat d'Etat, l'armée tient la partie des soviets. Vaincu on tient à arrêts le Dr. Holubowicz, président du Secrétariat d'Etat, ainsi que tous les membres du conseil du Secrétariat d'Etat.

Le Secrétariat d'Etat confirme que toutes ces nouvelles ne sont que les fruits de la phantasie. Dans la province occidentale de la République démocratique d'Ukraine règne le calme et l'ordre. Parfaitement le Conseil national qui fait à l'heure actuelle fonctions du parlement de notre gouvernement et qui représente la nation toute entière uni le 28. mars à adressé à l'unanimité un vote de confiance à notre Secrétariat d'Etat. Au nom du Secrétariat Dr. Holubowicz.

En remerciant d'avance de Votre bonté je vous prie d'agréer l'expression de mes sentiments les plus distingués.

Wladimir Singalewicz

№ 57 СТАТУТ СЕЛЯНСЬКО-РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ

9 квітня 1919 р.

Склад СРС

1) Членом СРС може бути кождий українець (мужчина і жінка) безземельний та малоземельний селянин, робітник міський, фабричний, залізниць, ремісник, торгівлі, умовий — словом кождий, хто не жиє з визиску, поділяє програми СРС, кориться її дисципліні, вносить членський внесок і укінчив 20 рік життя.

2) Членом перестає бути: а) з власної волі, б) хто на протязі 6 місяців не платить членських вкладок, в) кого видалять управа по причині, що член не поступає після програми і ділає на шкоду СРС. Такий член має право вносити зажалення до повітової управи і до обласної управи.

3) Селянсько-Робітничий Союз закладається в кожному селі, містечку і місті.

4) Селянсько-Робітничий Союз об'єднується в повітовий СРС, а повітові в обласний (крайовий) СРС.

5) Кождий СРС на загальних зборах своїх членів вибирає управу з 5 душ для ведення всіма справами СРС.

6) Повітовий СРС складається з делегатів СРС даного повіту, а обласний з делегатів повітових СРС.

7) Кождий СРС, що числить 10—50 членів, висилає одного делегата, 51 —200 двох, а від кожної слідуєчої сотки одного. В той самий спосіб висилають ПСРС своїх делегатів в ОСРС.

8) Повітовий СРС вибирає управу в числі 7 членів, а обласний в числі 9 членів.

Права й обов'язки

1) Кождий член користується: а) правом рішаючого голосу, б) правом вибирати і бути вибраним у всі інституції СРС.

2) Обов'язком кожного члена є: а) виконувати програму і статуту СРС, б) вносити членські вкладки.

3) Спори членів полагоджується мировим судом, зложенним по одному від спірних сторін, а ті вибирають третього.

Фонди СРС

1) Фонди складаються: а) з членських вкладок по 12 кор. річно, які можна сплачувати місячно, б) зі збірок та добровільних датків, в) з доходів з брошур, преси, відчитів і т. п.

2) Зібрані гроші зі складок членських розділяються так: половина остається в СРС, половину висилається в ПСРС, а цей половину шле в ОСРС. Гроші обертаються на адміністрацію, а ОСРС має видавати часописи, брошури, уряджувати відчити, збори, віча й анкети, удержувати організаторів, люстраторів і вести агітацію.

Загальне провідництво

1) Провідництво всіма справами належить загальним зборам членів і управі.

2) Постанови зборів і управи приймаються більшістю присутніх. Голосування може бути через акламацію, явне, або тайне, це залежить від волі присутніх.

3) Збори вважаються законними, коли прибуде 1/3 членів.

4) Кожна управа вибирає з поміж себе голову, товариша голови, секретаря, скарбника й організатора.

5) Кожна управа може утворити потрібні комісії, кооптуючи до них членів.

6) До управи належить: а) виконувати постанови загальних і надзвичайних зборів, б) припинання членів і провадження адміністрації СРС, в) скликування зборів або нараду, г) завідування СРС.

7) Збори відбуваються двічі на рік, а надзвичайні в міру потреби і коли цього домагається часть.

8) Засідання ПСРС і ОСРС відбуваються раз на місяць.

9) Засідання управ раз в тиждень.

Ревізійна комісія

1) Для ревізії діяльності грошової господарки вибирається ревізійна комісія з 5 душ.

2) ОСРС висилає по ПСРС і СРС люстратора для перегляду діяльності і господарки.

3) Ревізійна комісія складає на зборах звіт своєї діяльності.

Ліквідація СРС

1) Коли обставинам необхідно буде ліквідувати СРС, або він буде закритий властями, то скликаються ліквідаційні збори і вони рішають про майно СРС.

Республіканець. — 1919. — 9 квіт.

№ 58

ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ» ПРО ЗУСТРІЧ В УКРАЇНСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ РАДІ З ДЕЛЕГАЦІЄЮ КРАЄВОЇ ЄВРЕЙСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ

9 квітня 1919 р.

На засіданні клубових голів в Українській Національній Раді явилася 6 с. м. делегація краєвої Жидівської Національної Ради, в котрій були заступлені всі жидівські партійні групи, що входять в склад тої Ради.

Іменем делегації промовляв д-р Гальперн і при кінці конференції д-р Зайнфельд. Д-р Гальперн підніс головно три справи:

Передовсім зазначив, що жидівське населення зле трактують в західній області України — так що воно тим поведенням невдоволене. Жиди хочуть мати своїх заступників в обласнім соймі та бажалиби дістати окрему національну курію при виборах до сего сойму. Промовець порушив також справу харчевих відносин.

З українського боку промовляли д-р Петрушевич, д-р Голубович і д-р Макух. Д-р Петрушевич у відповіді на промову дра Гальперна зазначив, що ми твердо стоїмо при проголошеній засаді рівноправности національних меншостей, отже також Жидів. Трудні воєнні обставини нашого краю не дозволяють усунути неодно лихо, на яке знайшлабися нераз легко рада. Нам потрібно зближення обох народів. Вибірчий закон є справедливий для усіх народів. Др. Голубович: Дійсно стараємося переводити на кожному кроці повну рівноправність. Як лучаються декуди прикрі факти, то вони є відокрем-

лені і ми їх доходимо та винних караємо. Так було з Тернополем і Станіславовом. Апровізація у нас багато ліпша ніж де інде.

Др Макух: Ми все робимо, що є в нашій силі, аби забезпечити Жидам їх правне положення. Стоїмо на становищі легальним і культуральним.

Д-р Зайнфельд: констатує, що Жиди не лучаться з Поляками. В справі монети впливає Жидівська Національна Рада на спекулянтів, щоби вони приймали заплати в карбованцях. Промовець звертає увагу, як трудно приймати карбованці через те, що нема дрібної монети і годі міняти карбованці. Мійське населення терпить наслідком недостач авпровізації, а жидівське населення разом з ним. Домагається правних гарантій в справі упорядкування авпровізаційних справ. Д-р Ваньо не скликає харчевої Ради. Всі нації повинні мати своїх представників в авпровізації. Повітові харчеві управи повинні стояти під контролею всего населення. Дуже пильна справа, се контролю повітової адміністрації. Закон про одвічальність адміністраційних та військових урядників за їх урядовання дуже уздоровивби відносини.

Щоби дати змогу Жидам вплинути на виборчу ординацію до обласного сойму згідно з їх інтересами, запрошено чотирох представників Жидівської Національної Ради до виборчої комісії Української Національної Ради з дорадним голосом. Запрошені делегати беруть дальше участь у всіх працях тої комісії.

Нове життя. — 1919. — 9 квіт.

№ 59

ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ» ПРО МОЖЛИВУ УЧАСТЬ ЄВРЕЇВ У ВИБОРАХ СОЙМУ ЗОУНР

10 квітня 1919 р.

На однім із останніх засідань Сх. Гал. Жид. Нац. Ради здавала окрема Комісія звіт з обох законопроектів, які предложило правительство Зах. Обл. У. Н. Р. Національній Раді. По довшій

нараді дійшла Жид. Нац. Рада до переконання, що оба законопроекти виключають можливість якого небудь заступництва жидівського народу в Конституанті. Притім вибилася загальна думка, що одинока жид. нац. виборча курія відповідаюча урочисто проклямоюаній нац. атономії, зможе забезпечити справедливе процентове заступництво Жидів в Конституанті та усунути нац. борбу при виборах.

Щоби могли заступити те становище на міродатнім місци, повинна бути дана можливість представникам жид. народа, брати участь в опрацьованні і сфіналізованні виборчого закона у виборчій комісії Укр. Нац. Ради.

Обовязок заспокоєння сего справедливого домагання, впливає з демократії і служить не тільки жидівському народові а і є державною конечністю.

Нове життя. — 1919. — 10 квіт.

№ 60
СТАТТЯ СЕКРЕТАРЯ МІСІЇ УНР У БУДАПЕШТІ
М. ШАПОВАЛА В ГАЗЕТІ «НОВЕ ЖИТТЯ»:
«КУДИ МИ ЙДЕМО?»

11 квітня 1919 р.

Річ ясна, що ми хочемо збудувати свою державність, і для того ведемо різні переговори з різними «варягами», щоб допомогли нам. Здається, ми вже перепробували всі можливості. Єдналися з Москвою, Польщею, Туреччиною, Татарами, Шведами, Волохами, потім з німцями. Нарешті, маємо не менш щасливу спробу з Антантою. Лишилось в резерві ще кілька націй, з котрими ми ще можемо говорити — Китай, Японія, Зулусія, Готентотія, Чілі, Перу, Альбанія, Монако. І коли ще й вони нас одурять, то... очевидно знайдеться ще якась «державна» чи може нація, котру новітний Лівінгстон десь відкріє в глибинах Африки.

І ми туди пішлемо місію, котра там просидить сто років, посивіє, умре і через три покоління пришле запит, що їй далі робити?

От хоч-би з Антантою. Антанта — це Франція, Англія, Америка, Італія — раз, Чехія, Польща, Румунія — два. Перша Антанта хоче зробити страшенну греблю проти Німеччини, щоб ця не йшла на схід. Це історична задача Антанти, котра не може допустити, щоб Німеччина мала вільну дорогу на Азію. Завдання дуже поважне і для його рішення є лише один спосіб — відбудовання єдиної неділимої Росії. Другого способу нема, а тому що таке «самостійна Україна» для цієї Антанти? — це лише фактор для поборювання большевизму, бо Антанта хоче панської, буржуазної Росії, а в іншому — Самостійна Україна так потрібна Антанті, як п'яте колесо до воза. З большевизмом боротись закликають «Южную Росію», а України не визнають.

Друга Антанта: Чехія, Польща, Румунія — це виконавчі органи першої Антанти і спеціальні ненависники України, особливо Польща, що заливає Галичину, Холмщину і Волинь кров'ю та Румунія, що одрізала Буковину та Бесарабію. Одна шляхоцька, друга феодальна.

Ця подвійна Антанта має свій інтерес — не визнавати історично України, а лише шарпати її.

І от ця Антанта стала мрією, пасією нашої політики.

От хочемо довести всьому світові, що можна будувати державу при допомозі своїх неприхильників і історично-вихованих ворогів. Хай нам Антанта зробить Самостійну Україну, хоч вона цю Україну ненавидить, не визнає і збройно шарпає. Просто геніяльна задача! І цю задачу хоче рішити українська політика. Розуміється, можна собі ставити різні задачі, напр., чому не зацікавитись такою справою: а чи не зробити таку драбину, щоб долізти по ній на небо, аж до Бога. Питання як питання, але де об'єктивні данні для його рішення? В середні віки «наука» цікавилась питанням, скільки ангелів може вміститись на гостряковій голці. Чому це також задача, але коли підійти до справи просто, реально — як то можна довести.

Отже, людскість ставила собі часто неймовірно тяжкі завдання і зрештою рішила, як прим., проблему літання в повітрі. Але для цього треба було часу... споконвіку аж до нашої епохи. Коли ми поставимо собі таку задачу, як відбудовання Самостійної України при помочі... Польщі, Румунії,

Франції, то... чи не легше буде обчислити, скільки ангелів вміщається на гострякові голки.

Коли мені говорять, що це «реальна політика», то я з великим здивуванням дивлюсь на цих героїв, що так одважно плывуть кудись за золотим руном. Одначе-ж мимоволі душа з надією шепче: дай, Боже, нашому теляті вовка поймати!

М. Шаповал

Нове життя. — 1919. — 11 квіт.

№ 61
ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «РЕПУБЛИКА»
ПРО ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК
У СТАНИСЛАВОВІ

12 квітня 1919 р.*

З огляду на сучасну хвилю, яка ставить до жінки далеко більші домагання, постановлено значно розширити круг діяльності Товариства. Опрацьовано новий статут, який на зборах відчитано і по живій дискусії над поодинокими точками, одноголосно прийнято. Товариство задумує заснувати в як найкоротшому часі дівочу бурсу, брак якої у нас сильно відчувається, рівнож хоче розвинути живу діяльність в напрямі гуманітарнім і просвітнім.

В склад нововибраного Виділу увійшли: Олесницька, голова; Барановська, місто-голова; Лунева, секретарка; Фіголева, касирка; Заклинська, референтка кружків; Дрогомірецька, Щербова, Скочдополева, Ковалівна, виділові: Бавманівна, Винярчукова, Муринівна — заст. виділових.

Република. — 1919. — 23 квіт.

---

*Дата події.

№ 62

**ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ»
ПРО ВИБОРИ ПРАВЛІННЯ ВИКОНКОМУ
СЕЛЯНСЬКО-РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ**

13 квітня 1919 р.

Із діяльності Селянсько-Робітничого Союзу

Дня 9. цвітня с. р. відбулося засідання Виконавчого Комітету 60-ти послів, вибраних на Трудовому З'їзді в Національну Раду. Засіданням проводив тов. Демянчук. Присутних було 9 членів Виконкома. Вибрано слідуючий Заряд Виконкома:

Голова тов. Демянчук Дмитро, Секретар І. Пачовський Василь, ІІ. Ясінський Олекса. Тов. гол. І. Олійрник Евстахій, ІІ. Григоришин Стефан. Скарбник Близнюк Никола.

Після довшої дискусії над дальшою працею Виконкома вибрано на внесення тов. Пачовського референтів для: 1) виборчої реформи, 2) земельної справи, 3) організаційних справ, 4) політики, 5) робітничого питання.

Пачовський В., Демянчук Д.

Республіканець. — 1919. — 13 квіт.

№ 63

**СТАТТЯ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО
В ГАЗЕТІ «НОВЕ ЖИТТЯ»: «ПРИВІТ»**

17 квітня 1919 р.

Привіт

По шести роках невільної неприсутности я знову ходжу по галицькій землі, котрій віддав двацять найкращих літ свого життя і праці, бачу і чую тих людей, з котрими працював стільки років. Витаю сю землю — тепер «Західну область Української Народньої Республіки». Витаю її визволення від польської шляхти і австрійської бюрократії. Витаю перші плоди

нового життя, що починають проколюватись на сім ґрунті, зрошенім потом і кров'ю стількох поколінь нашого трудового люду, його змагань за свободу і людське життя!

Так, починають! Я се ясно бачу, пробувши два тижні в новій Галичині. Бачу, що тверді лекції життя вчать навіть найбільш відсталих, найбільш твердих його учеників. Бачу, що й ті, які вважали розпад Австрії й відокремлення Галичини тільки переминаючим епізодом, а й ті, які рахували, що революція полягає в простій заміні чорно-жовтої фани синьо-жовтою, а формули «в ім'я його величества цісаря» словами «іменем Української Республіки». Ї особливо бачу, як швидко орієнтуються в нових, змінених обставинах широкі маси українського селянства і робітництва.

Скажім щиро, без гніву, що як і на Україні наддніпрянській, так і на наддністрянській, може ще більше, інтелігенція не знайшлась на відповідній висоті, коли обставини дали їй керму в новій українській республіці й не годна була, в величезній своїй більшості за вимогами хвилі, за завданнями нею поставленими. Вона занадто зрослася з старими ц. і к. часами, з їх формами й навичками, їх способом думання і оцінювання всього дооколишнього. Народні маси, як не розумом, то інстинктом краще відчують безповоротну загибель старих форм і відносин й потребу нових доріг.

Вони ждуть від інтелігенції, щоб вона вказала їм сі дороги, знайшла форми відповідні духови нового часу. Ждуть терпеливо, — але кінець кінцем починають нетерпеливитися, не бачучи ніякої нової творчости, нового духа в її роботі.

Сю «св'яту тривогу» починають помічати і в провідних інтелігентних кругах, я се бачу. Треба витягнути з неї відповідні висновки і піти на зустріч народнім бажанням, щиро і сміливо, не оглядаючися на чужу опінію — Антанти чи іншої якоїсь сторонньої сили, не боячись запідозрювань в «большевизмі», котрими воюють всі оборонці пережитого і будуть воювати — не як обережно не йти на зустріч вимогам часу.

Заховати живу, непохитну зв'язь з своїм народом, з робучими його масами, їх довіря в усіх можливих змінах і з ними вийти на новий шлях, або впасти на дорозі до нового життя — се те найважніше, найцінніше, що мусить бути заховане й збере-

жене, і сим завданням повинні орієнтуватись усі, хто хоче зістатись гідним свого краю і свого народу і тих великих і грізних часів, які вони переживають.

І я бажаю се українській інтелігенції Західної області, щоб в нинішню відповідальну хвилю зрозуміла се і виставила наперед людей, які-б уміли звязатися тісно з своїми масами й повела велике завдання будови Народної Республіки влучно і сміло в неослаблїм єднанню з ними!

М. Грушевський

Нове життя. — 1919. — 17 квіт.

№ 64
**ОГОЛОШЕННЯ В ГАЗЕТІ «ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС»
ПРО СКЛИКАННЯ НАРОДНОГО ВІЧА В КОЛОМІЇ**

17 квітня 1919 р.

Дня 22. цвітня с. р., у великодний вівторок о годині 1. пополудни відбудеться в Коломиї, в ратушевій сали велике народне віче з ось таким дневним порядком: 1) Справа земельної реформи. — 2) Справа виборчої реформи. — 3) Справа народних видавництв. — 4) Внески і запити.

Селяне! Розходиться о Вашу справу, тому Ви не смієте бути байдужими! — Приходіть отже численно — приводіть зі собою свояків та знакомих.

*За Управу селянсько-радикальної партії:
Др. Кирило Трильовський,
Микола Петрук,
Петро Шекерик-Доників,
Гриць Дувірак,
Павло Лаврук*

Громадський голос. — 1919. — 17 квіт.

№ 65

ЗВЕРНЕННЯ ОБЛАСНОЇ УПРАВИ СЕЛЯНСЬКО-РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ ДО ДЕРЖАВНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ З ПРИВОДУ АРЕШТУ ЧЛЕНІВ СОЮЗУ*25 квітня 1919 р.*

Цим просимо Державного Секретара справ внутрішніх о пояснення причин, які спонукали приарештувати і віддати до військового суду тов. Шаповала М., Пачовського В. та Федюшку (Євшана) М. Зазначаємо, що всі три арестовані є членами Селянсько-Робітничого Союзу, а Пачовський В. є членом Обласної Управи Селянсько-Робітничого Союзу, та належить до Виконавчого Комітету 60 послів вибраних Селянсько-Робітничим Трудовим з'їздом.

Дальше запитуємо чим оправдує Державний Секретаріат внутрішніх справ завішення у видаванню дневник «Нове Життя».

Що спонукало Державний Секретаріат внутрішніх справ розіслати розпорядок до Повітових Комісаріятів, щоби вони вели нагінку на Селянсько-Робітничий Союз а організаторів С. Р. С. терором та арештами відстрашували від організаційної праці.

Вживаємо Державний Секретаріат справ внутрішніх, щоби надав приказ Повітовим Комісаріятм та їх прислужникам, щоби вони не поширювали фальшивих вісток, що Селянсько-Робітничий Союз веде агітацію за польські та большевицькі гроші.

Заявляємо рішучо, що наколи Повітові Комісарі не занехають своєї підлої роботи, то ми будемо приневолені таких злобних людей потягнути до судової відвічальности.

Ми живемо в республіканській державі а не в деспотичній Росії ані монархістичній Австрії і найвища державна влада є відвічальна перед народом. Це повинен тямити не лиш Державний Секретаріат і Повітові Комісарі та не викликувати своїми нереспубліканськими зарядженнями несупокіїв та взбурень серед широких кол нашої суспільности.

В ім'я спокою і ладу, для успокоєння розхвилюваних широких верств трудових мас прохаємо о прилюдну відповідь на наше прилюдне прошення.

Станиславів, 21 цвітня 1919.

За Обласну Управу Селянсько-Робітничого Союзу:

Осип Устиянович, писар

Дмитро Демянчук, голова

За виконавчий Комітет 60 послів вибр. Селянсько-Роб.-Трудовим

З'їздом:

Олекса Ясінський писар

Евстахій Оліярник містоголова

Республіканець. — 1919. — 25 квіт.

№ 66

ОГОЛОШЕННЯ В ГАЗЕТІ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ» ПРО СКЛИКАННЯ ЗАГАЛЬНОГО З'ЇЗДУ УКРАЇНСЬКИХ ІНЖЕНЕРІВ І ТЕХНІКІВ

25 квітня 1919 р.

Загальний З'їзд українських інженерів і техніків всіх категорій відбудеться в Станиславові в днях 4. і 5. мая 1919 р. о год. 10. рано в світлици вправ Укр. держ. гімназії при вул. Липовій ч. 42.

Програма:

- 1) Організація інженерів і техніків.
- 2) Заступництво в Нац. Раді.
- 3) Фахові школи і курси технічні.
- 4) Справа укр. технічної термінології.
- 5) Внесення і резолюції.

Близші пояснення уділяють інж. Лучків Віктор і інж. Безпалко Михайло в Секретаріаті публ. робіт, де належить зголошувати реферати найдалше до 30. цвітня 1919 р.

З огляду на важність справи проситься о якнайчисленнішу участь.

За Комітет:

інж. Безпалко Михайло, інж. Дидинський Волод., інж. Козаневич

*Маріян, інж. Ксьонжек Богдан, інж. Левицький Всеволод, інж. Лиссий
Евген, інж. Лучків Віктор, інж. Манастирський Витовій, інж. Мартинець
Михайло, інж. Мирон Іван, інж. Шухевич Вол.*

Республіканець. — 1919. — 25 квіт.

№ 67

**ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «БІЛЬШОВИК»
ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ГАЛИЦЬКОГО БЮРО ПРИ ЦК КП(б)У**

25 квітня 1919 р.

При Центральному Комітеті Комуністичної партії України засновано Галицьке бюро. Про те всіх товаришів галичан, котрі хотіли б працювати над проведенням радянського ладу в Галичині, просимо звертатися, а взагалю дати про себе звістку у своє Галицьке бюро, вулиця Революції (Олександрівська), 15.

Галицьке бюро

Більшовик. — 1919. — 25 квіт.

№ 68

**ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ «НАДДНІСТрянські ВІСТИ»
ПРО ВСЕНАРОДНЕ ВІЧЕ В САМБОРІ**

28 квітня 1919 р.

Дня 6. IV. ц. р. відбулося всенародне віче в салі Сокола, скликане повітовою управою радикальної партії. На предсідника віча вибрано господаря з села Торганович т. Фіцяка, на містопредсідника т. М. Рогуцького господаря з Куппович та секретаря т. Козбура госп. з Берегів. Першу точку дневного порядку становив реф. тов. Остапа Павлова на тему: «Справа земельної реформи». Референт подав поодинокі проекти земельної реформи у сусідних народів і дотеперішні заходи й думки що до сеї справи у нас. Подав відтак подрібно добрі

і лихих сторони вивласнення землі з викупом як і без викупу. Сам заявився за вивласнення без викупу. Опісля представив користи спілкового оброблення землі.

По рефераті вивязалася горяча дискусія в якій незвичайну участь брали селяни. Забирали голос т. Залеский, т. М. Рогуцький, т. Я. Остапчук, т. К. Коберський, т. Шумало, др. Падох, т. І. Горечко, т. Ст. Дах і пр. Збори станули на засаді конфіскації вагної землі без викупна з полишенням означено максимум, заявилися за приватною власністю та щирими оплесками привитали жадане Т. Горечка, щоби в першій мірі одержали землю ті, що за неї боролися.

Як друга точка порядку дневного прийшов реф. Т. К. Коберського про: «Наше політичне положення». Тов. референт з'ясував наше положення перед і по революції в Австрії й в Росії, наше міжнародне становище під сучасну хвилю, звернув увагу на конечну потребу сконсолізованню усіх здорових сил нашого суспільства в цілі удержання нашої державності. Осудив гостро згубні затії тих елементів, що під покришкою большевизма для своїх особистих інтересів стараються впровадити безладдя в наші карні ряди й обезсилюють наш організм. Перше завдання, яке ми маєм виконати це доведення накиненої нам війни до щасливого висліду.

Тут вив'язалася теж широка дискусія. Віче тривало 5 годин. З причини спізненої пори мусів на жаль відкласти реферат т. Рогуцького про: «Політичну організацію». На ранених жовнів зібрано на вічу 202 К. 12 С.

Наддністрянські вісти. — 1919. — 28 квіт.

№ 69 СТАТТЯ В ГАЗЕТІ «РЕПУБЛІКА» ПРО ПОДІЇ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ

29 квітня 1919 р.

Початок 1919 р. приніс був нарешті здійснення національного ідеалу українського народу взагалі й угро-українського відламку його зокрема: зєдинення Закарпатської України

з Українською Народньою Републікою. Се було тоді, коли західно-українські війська переступили були ланьцюх Карпат та заняли цілу майже територію нашого Закарпаття з головними городами його: Мукачевом, Мармарош-Сиготом, Ужгородом, Густим й ин.

Та дальший розвій подій не позволив уже тепер закріпити остаточно се зєдинення. Ще раз прийшлося нашим закарпатським братам захити життям поневоленого народу, ще раз прийшлося їм опинитися під чужою владою — румунською, мадярською і чехо-словацькою.

Одначе Україна ніколи не погодиться з доконаним на ній насильством. Український народ має вже свою власну Народню Републіку й доложить усіх сил, щоби здійснити найвищий свій ідеал — зєдинення всіх українських земель у своїй Державі.

Се нехай приймуть до відома нинішні непрошені господарі нашого Закарпаття, про се нехай будуть певні також наші закарпатські браття.

Републіка. — 1919. — 29 квіт.

№ 70

ЗВЕРНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ВІЙСЬКОВИХ СПРАВ ДО УКРАЇНСЬКОЇ СУСПІЛЬНОСТІ ЩОДО ЗБОРУ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ВОЯКІВ

29 квітня 1919 р.*

До української суспільности!

При Д. С. військових справ і Начальній Команді Галицької армії існують «Бюра Народньої освіти», які мають ціль ширити просвіту між українським стрілецтвом на фронті і в запіллі. До уладження військових читалень і чайних столових потрібно книжок, а в наших книгарнях пустка. З Київа або зі Львова спровадити не можливо. Для того звертаємося з горячою просьбою до шановного українського громадянства: Присилайте нам прочитані книжки, видань «Просвіти», «Видавничої

---

*Дата документа.

Спілки», «Укр. Педаг. Товариства» або й інші вірші і прозу, легкі оповідання, історичні повісті, науково-популярні брошури, взагалі все, що надається на лектуру для наших стрільців, що підносить духа, навчає і веселить.

Наші герої з вдячністю згадуватимуть ласкавих жертводавців.

Адреса: Держ. Секр. військових справ. Бюро народної освіти, дв. ч. 184.

Станиславів, 29. цвітня 1919

Бубела, тов. Державного Секретаря військових справ

Інші часописи проситься передрукувати.

Республіка. — 1919. — 30 квіт.

№ 71

ІНФОРМАЦІЯ ПОЛЬСЬКОГО АГЕНТА «СТАНОВИЩЕ В ТАК ЗВАНІЙ ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ»

Квітень 1919 р.

1. **Rząd Hołubowicza**, opierający się o partje nacjonalistyczne ma przeciwników w socjalistach z pod znaku Wityka, udaje mu się jednak dotychczas łagodzić opozycję koncesjami dla przywódców partyjnych. Rząd władzy żadnej niema, trzyma go tylko a) ogólne rozprężenie i pełna tolerancja dla łajdactwa i rozboju, okazywana przez wszystkich funkcjonarjuszów państwowych od ministrów począwszy, a skończywszy na służących i woźnych oraz b) obawa odpowiedzialności za poprzednie sprawki w razie zapanowania stosunków prawnych lub wkroczenia wojsk polskich. Brat prezesa ministrów głównego sekretarza Hołubowicza adwokat w Tarnopolu zarobił w przeciągu 1.1/2 miesiąca 3 miliony Koron na wydawaniu pozwoleń na wywóz nafty do wschodniej Ukrainy. Wityk, znany zresztą przed wojną jako zwykły złodziej zarobił na nafcie i świecach około 8-miu milionów (informacja pewna od poważnych dyrektorów firm w Borysławiu). W komisariatach powiatowych wszystko można zrobić łapówką; święcą się tam poprostu orgje łajdactwa i złodziejstwa.

Mam znajomych poważnych ludzi i od nich wiem o faktach bandyckiej gospodarki. Znikają całe wagony cukru i zboża. W jednym komisariacie znany mi kierownik administracji ukradł już 3 miliony .....* i został przeniesiony.

2. Chłopi okradają dwory i zapasy materiałów zgromadzonych przez ekspozytury odbudowy kraju, rąbią lasy i rabują doszczętnie. Mimo że sami złodzieje, ale patrząc «na kradzieże swych panów» zaczynają szemrać, a gdzieś tam buntują się otwarcie. W Tarnopol-szczyźnie zbuntowało się kilka wsi i ogłosiło republikami. Huslice (sławne z przejścia na prawosławie) i Myszkowice (czy Myszkowce) musiano zdobywać artylerją. Rządowe obietnice podziału gruntów nie odnoszą spodziewanego wrażenia, bo chłop we wschodniej Galicji nie ma ani inwentarza ani nasion i nie chce pracować na zbyt. W pobliżu frontu po zupełnem zrabowaniu polskich wsi i dworów (zrabowano zboże po wsiach, wszystkie kartofle, bydło i konie do ostatniej sztuki wojsko z głodu rekwiruje już po wsiach ruskich. Jedynie obawa przed zemstą Polaków podtrzymuje nastrój ogólny wśród chłopstwa, ale niezadowolenie rośnie.

3. Miasta ogłodzone: Tarnopol i Stanisławów przepętnione są uchodźcami z Ukrainy rosyjskiej. Ceny produktów spożywczych mniej więcej wynoszą: za kilo mięsa wołowego 16—20 K, wieprzowego 22—25, słoniny 40—60, masło 80—100 K; litr mleka 4—6 K, lq kartofli 200—300 K, w Borystawiu i Drohobyczu do 600 Koron, l q pszenicy 1200—1500 Koron, żyta 700—900, cukier podług taryfy maksymalnej 22 Koron, faktycznie 40 do 60 Koron za Kg, topka soli 2.30 cena maksymalna, ale płaci się do 10 Koron. Z artykułów żywności objętych przez państwo ludność polska nie dostaje nic zupełnie, dostają tylko nieliczne jednostki, które pełnią służbę. Zamknięto wszystkie konsumy, do których należeli Polacy; nawet na święta nie dostała ludność polska mąki, chociaż rozdawano ją rusinom i żydom. Polacy otrzymali tylko kartki na cukier w ilości 1/2 Kg na osobę po cenie 20 Koron za Kg.

Jeden z wyższych urzędników ukraińskich wyrażał się w ten sposób: «według naszych doniesień inteligencja polska powinna by była wyzdychać już przed dwoma miesiącami — musi ona dostawać olbrzymie subwencje od polskiego rządu». Istotnie dziwić się należy,

---

*Так в оригіналі.

że Polacy po miastach zwłaszcza ze sfer urzędniczych żyją dotąd i nie zgłaszają się do służby ukraińskiej mimo głodu i nędzy.

4. Żydzi zapomnieli już zupełnie mówić po polsku. Jedyne nie liczne wyjątki odważają się czasem mówić tym językiem. W pierwszych miesiącach istnienia Ukrainy Żydzi zasługiwali się nowemu rządowi systematycznie denuncjując Polaków. Pewien oficer, szef oddziału U.W.W. (Ukraińskij Wyddił Wiwidiaczij) czyli poprostu «ochrony» chwalił się tem, że musi mitygować Żydów w zapale donosicielskim. Żydzi dali rządowi grube miliony na samym początku i pozwolili mu się zagospodarować. Dostali też za to wszelakie koncesje i przepustki. Obecnie ostygli w zapale po pogromach tarnopolskim, a zwłaszcza proskurowskim, kiedy to żołnierze z armji Petlury wymordowali kilka tysięcy żydów (istotnie kilka tysięcy) (nie tak jak we Lwowie). Zresztą małe pogromy odbywają się stale w Stanisławowie, Złoczowie, Stryju i t. d. W jednym z tych miast wojsko otrzymało oficjalne pozwolenie na jednogodzinny rabunek. Niewdzięczny rząd ukraiński wymyślił też dotkliwy dla Żydów sposób puszczania w obieg asygnat, które drukuje się obecnie w Stanisławowie w banknotach 100 i tysiąc karbowanów. Urzędnicy i żołnierze dostają pensję i żołd w tych banknotach i wymieniają je na drobną monetę austriacką pod presją bagnetów, przyczem pojawiają się ciągłe okazje do małych pogromów. Ponadto w dni targowe zamykają kordonem wojskowym targowice lub łapią Żydów masami po ulicach i zabierają im znaną przy nich monetę austriacką, oddając w najlepszym razie ekwiwalent w banknotach karbowanów; karbowanów zaś nie przyjmuje żaden urząd.

Pozatem Żydzi potracili miliony na nafcie, którą masami kupowali celem wywozu do Ukrainy jeszcze przed zajęciem Kijowa przez bolszewików. Spółki urzędników ukraińskich kupowały naftę w Drohobyczu po K 1.50 za litr a sprzedawały żydom w Tarnopolu czy Podwołoczyskach po 4 do 5 Koron zobowiązując się dostarczyć pozwolenia na wywóz naftę na Ukrainę wschodnią. Pomimo oficjalnie ogłoszonego i uroczyste obchodzonego połączenia zachodniej i wschodniej Ukrainy sekretariat stanisławowski nałożył cło 12.50 Koron od jednego litra i to cło trzeba było z góry zapłacić przy otrzymywaniu pozwolenia na wywóz. Interes opłacał się do czasu póki na Ukrainie rosyjskiej litr naftę kosztował 20 rubli równe 40 K. Kiedy jednak dyrektorjat kijowski postarał się o tańszą naftę

z Rumunii, a poza to gdy zaczęto rabować wszystkie transporty w drodze, Żydzi, którzy mieli na granicy setki cystern już opłaconych, potracili olbrzymie majątki, zmuszeni będąc sprzedawać naftę, która ich kosztowała 18 do 20 Koron za litr po 8 a nawet po 4 K.

5. Wojsko, a raczej bandy uzbrojone zmobilizowano terorem; utrzymuje się to wojsko ustawiczną demagogiczną agitacją i mistrowskim poprostu rozbudzaniem najniższych instynktów. Początkowo wszystkich rekrutów wysyłano do Zmerynki i dalej na wschód, gdy z kadrów umieszczonych w Galicji rekruci masowo dezertowali. Obecnie wysyła się masowo oddziały na front pod zbrojną eskortą i bez broni, którą rozdziela się dopiero żołnierzom tuż przed linią bojową. Na froncie trzyma się żołnierza tem, że wolno mu rabować i mordować jeńców oraz ludność polską; żołnierze z dawnego legionu ukraińskiego, jedyny materiał «ideowy», pełnią służbę żandarmerji polowej i agitują fanatycznie. Oficerowie ukraińscy, rekrutujący się wyłącznie prawie z pośród nauczycielstwa ludowego i uczniów szkół średnich pełnią funkcje co najwyżej plutonowych lub komenderujących kompanją; poza to cały sztab, dowództwo na froncie, a nadto służbę administracyjną i policyjną posiedli Niemcy i byli oficerowie austriaccy, zgłaszający się masowo do wojska ukraińskiego. Komendy miast i okręgów wojskowych i powiatowych, to zwyczajne bandy łotrów, rabujące bez żadnych skrupułów i mordujące ludność polską w cyniczny sposób. W każdym mieście istnieje «ochrana» pod komendą oficera; służy zaś w niej ideowo cała inteligencja i cała młodzież szkolna bez różnicy płci; są niestety i liczni agenci pochodzenia polskiego, służący w ochronie za pieniądze.

6. Jeńcy i internowani. Ochrona zarządza internowanie masowe ludności cywilnej; przeprowadza ciągle rewizje, a zawsze tylko w nocy, katuje polską młodzież za używanie rodzimego języka na ulicy, dopuszcza się orgij, jakich dawna carska ochrona nie знаła.

Jeńców morduje się na miejscu lub w drodze; nieliczni, których doprowadzą do etapów, skatowani i obdarci do naga giną z głodu i zimna, lub umierają na tyfus. Na stacji kolei żelaznej Terfipólka koło Brzeżan zamarzyło 16-tu jeńców z 40-tu wysłanych na roboty do lasu, gdyż trzymano ich zamkniętych przez całą noc przy 15 do 20 mrozie w magazynie kolejowym. W Mikulińcach wymordowano w listopadzie 400 jeńców, którzy złożyli broń po krótkiej utarczce; reszta około 600 ginie w więzieniu i masowo umiera na tyfus.

Internowanych obdzierano ze wszystkiego co mieli na sobie podczas drogi do obozów. Około 80 internowanych w Zółkwi i Jaworowie przywieziono w połowie stycznia do Tarnopola odzianych jedynie w bieliznę; między nimi był starosta z Jaworowa Michałowski, naczelnik stacji kolejowej w Zółkwi Sikora, który umarł potem na tyfus w obozie w Mikulińcach i inni. Na tyfus umarło w Mikulińcach i Hruszowie ponad trzystu internowanych; między internowanymi były tam kobiety i dzieci w wieku od 8 do 14 lat. Po zawarciu umowy z rządem polskim zwolniono rzekomo około 1000 internowanych, ale po trzech tygodniach wzięto ich z powrotem do obozów pono dlatego, że urząd polski nie dotrzymał warunków umowy internowanych w Polsce jeńców ukraińskich nie uwolnił. Fakta katowania i głodzenia mogą stwierdzić zeznaniami naocznych świadków i datami.

7. Bolszewizm. Armja atakowała 6 b. m. Podwołoczyska; do armji tej przeszły prawie całkowicie wojska Petlury. W Galicji wschodniej istnieje bolszewizm i rady robotniczo-żołnierskie, ale nie mają one nic wspólnego z bolszewizmem ideowym. Rozbudzone w masach dzikie instynkty podniecał i podnieca rząd Hołubowicza pomimo, że się sam rozbudzonych boi. Szczuje na «panów» tłumacząc, że «pany» to «wsi Polaki». Ukuto frazes «Ho!tyj ne boit się rozboju» i w myśl tego frazesu zniszczono całkowicie wschodnią Galicję; drugi często powtarzany frazes tyczy się bolszewizmu; który w Galicji «że ukraińskij nacjonalnyj» czyli, że jest groźny tylko dla Polaków. Nikt z myślących Ukraińców w te frazesy nie wierzy, ale wszyscy je kolportują. Rząd gra *va banque*, członkowie jego myślą tylko o tem, aby jak najprędzej się obłowić i wyjechać z jakąś misją zagranicę. Misjonarzy takich wyjeżdża mnóstwo, a nikt z nich wracać nie chce. Ruchu społecznego mas w największej formie nie powstrzyma absolutnie nic na wschodniej granicy, chyba tylko interwencja zbrojna i to jak najszybsza. Gdyby obecnie wkroczo i steroryzowano nieliczną t. zw. inteligencję złożoną z postaci czysto kryminalnych, to chłop rusiński dałby się uspokoić, ale za chwilę może być zapóźno. Sytuacja Polaków we wschodniej Galicji groźną jest niesłychanie. Rząd ukraiński nie zawaha się poświęcić całych mas ludności, byle tylko utrzymać się dłużej na powierzchni.

№ 72

**РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ ГАЗЕТИ «РЕПУБЛИКА»:
«СВЯТО ТРУДОВОГО НАРОДУ»***1 травня 1919 р.*

День 1. мая установлений в УНР урядово святом Трудового Народу.

Отсе перший раз Трудовий Народ б. Сх. Галичини святкує своє традиційне свято на волі. Ледви толероване б. австрійсько-польським урядом в минулих, в останнім іще році, свято се стало нині святом Трудового Народу нашої Области — по закону, обовязковим.

Та ріжниця сьогорічного святкування 1. мая не обмежається тільки до ріжниці на вні. Трудовий Народ нашого краю святкує його нині також в основно змінених обставинах з іншого погляду. Крім найширших політичних прав він може похвалитися нині також чималими здобутками соціяльними, про які він мріяв і за які він боровся довгі роки. Згадатиб хочби найважніші: перехід давно прагненої землі в посідання безземельного і малоземельного трудового народу села, 8 годинний день праці, державна охорона і т. д. що тикається трудового народу міст.

Ріжниці між вчора і нині, як бачимо, величезні.

І святкуючи сьогодня своє Трудове Свято в так основно інших, змінених на свою користь обставинах, Трудовий Народ нашого краю не може не тямити одного: сі основно інші, змінені на його користь обставини принесла йому що йно його власна Держава — УНР.

Тому радіючи на своїм Трудовім Святі з осягнених дотепер здобутків, Трудовий Народ наших сіл і міст не може забути про свою Державу. Не може забути про свою Державу саме нині, коли будова сеї Держави ще не викінчена, коди зі всіх сторін загрожують їй сусіди-недрузи. Коли важиться її «бути чи не бути».

Правда, не одно може, що має місце в УНР, не зовсім вдовольняє наш Трудовий Народ. Правда, не одно може треба усунути, треба змінити ще. Та се справи внутрішнього впорядкування нашої Держави, внутрішнього устрою чи

перестрою її, які нині, коли загрожене саме існування УНР, мусять уступити на дальший плян. Нині Трудовий Народ нашої Держави всю свою енергію, всю свою силу мусить обернути на оборону загроженої Держави, на оборону першого свого права — права бути суверенним господарем на своїй землі. А оборонивши се право, загосподарюється він опісля на своїй вільній землі — по своїй волі.

Республіка. — 1919. — 1 трав.

№ 73 РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ ГАЗЕТИ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ» ПРО ВІДЗНАЧЕННЯ ДНЯ 1 травня

1 травня 1919 р.

З приводу першого мая

Пролетарське свято, Першого Мая цього року дало нам незбитий доказ заїлого шовінізму серед польського пролетаріату в нашому краю. Ми про це мали нагоду переконатися вже не раз, але послідній доказ остане для нас довгопам'ятним і рішачим у важних випадках.

Свято першого мая, це свято пролетарів, це свято Інтернаціоналу. В той день всі пролетарі в якому б вони краю не жили, об'єднуються і вспільно святкують торжество першого мая.

І ми бачимо, що Поляки не так розуміють Інтернаціонал. Колись, коли ще Галичина належала до Австрії, коли Поляки панували в Галичині, то й польський пролетаріят вів перед у торжестві першого мая. Сьогодні, коли український народ скинув із себе ярмо національного поневолення, коли прогнав із престолу панування польську шляхту та бюрократію, польський пролетаріят на нашій території зірвав братні відносини з українським пролетаріатом і пішов рука в руку з польською буржуазією, зраджуючи свої пролетарські святощі, топчучи ногами ідеї Інтернаціоналу.

Польський пролетаріят засліплений кличами своєї буржуазії не взяв участі у святі першого мая. Цим переконав він

український пролетаріят, що для польського пролетаря блища і цінніша його буржуазія, як укр. пролетаріят.

Не нам над цим уболівати, та нам треба про це пам'ятати і бути приготованими здемаскувати фарисеїв Інтернаціоналу.

Ми дуже добре знаємо про мрії польського пролетаріату. Він довгенько вірив у перемогу шляхотської армії, та зневірившись остаточно звернув свої думки в сторону большевизму і нишком радіє, що в мутних філях большевизму запанує над трудовими масами українського народу, горлаючи на увесь світ про Інтернаціоналізм.

Брехнею і обманом було можна милити очі Габсбургів, брехнею і обманом можна вести політику у світі буржуазної антанті, та цими «цінностями» польського народу не вдасться обманути большевиків.

Хто знає, як там зложаться відносини, але припустім, що Галичиною оволодіє большевизм, на який вижидає неначе на збавління польська буржуазія і польський пролетаріят, то обов'язком українського пролетаріату буде здемаскувати польський пролетаріят перед рішачими чинниками і розвіяти його рожеві мрії.

Республіканець. — 1919. — 1 трав.

№ 74

МАНІФЕСТ УСДП З НАГОДИ ВІДЗНАЧЕННЯ ДНЯ 1 травня

1 травня 1919 р.

Маніфест укр. соціал-демокр. партії

Революція 1917 року вибавила народи давньої Росії від опіки коронованих голів і їх інструментів дворянства, бюрократії та мілітаризму.

Теж саме зробила революція 1918 р. в осередніх державах Європи.

І наша область стратила своїх давних панів; цісаря та його інструментів шляхту, бюрократію і мілітаризм.

Народи австрійські визволювалися під гаслом самоозначення народів і самоуправи на демократичних засадах.

І на нашій області почалося творити нове життя. Це творення не могло бути органічним, бо сейчас на початку показалося, що нова наша суспільність мала багато ворогів у своїм нутрі.

Польська буржуазія і польська шляхта маючи економічні інтереси на нашій області зуміла переконати цілу польську суспільність, що їх інтереси це інтереси цілої польської нації, та що проливати кров за їх інтереси це проляття крові за найвищі ідеали.

Жидівська буржуазія примушена до цього даними обставинами орекла себе — нейтральною.

Будування нового життя спочивали на плечах самої української суспільности.

Авангардою в цім будівництві став український пролетаріят міста і села знаючи із що лише минулої австрійської доби, що кожний політичний гнет має своє жерело у гнеті національнім. Боротися проти національного гнету, за самоозначення народу, це боротьба за демократію, це приготовча робота для будучої чисто класової політики не закаламученої націоналістичними гаслами.

Отце різне розуміння своєї історичної місії пролетаріатом поодиноких національностей на нашій області було причиною розриву тісних зв'язів між робітництвом різних націй.

Приходиться перший раз святкувати 1. май в революційній добі, по упадку тільки тюрем народів.

І перше слово, перша думка українського робітництва мусить бути то старе, у боротьбах пролетаріату випробоване гасло: «Пролетарі всіх країв єднайтеся!»

Це гасло має тим більше значіння коли воно звертається до пролетарів одної країни.

І ми українські робітники звертаємося до пролетарів всіх національностей нашої області із окликом: «Пролетарі української країни єднайтеся!»

Ми кличемо до польських братів: геть із шовіністичною мрією польських панів, які й на далі хочуть мати українського хлопа своїм рабом. Нехай й польський пролетар стане в обороні

вселюдської думки самоозначення народів і признасть на українській області українському народови те право, що ми признаємо на польській польському народови.

Ми кличемо до жидівських братів: геть із немужним окликом неутральности, який ставить жидівську націю поза скобки нашої суспільности, відбирає її відвагу до творчого діла, а право до спільного обсуджування суспільних справ.

Ми кличемо до німецьких братів: ми хочемо разом з вами будувати отсю спільну вітчизну так, щоби Ви не чулися тут чужими і скривдженими.

Так товариші Поляки, Жиди, і Німці, стараймося спільними силами усунути мури, які поміж нас поклав національний шовінізм.

Нас чекає спільне завдання, будування отцеї нової нашої суспільности на засадах національної, політичної, соціальної волі, приготавлювання спільними силами ґрунту до найскорішого здійснення нашої спільної мрії: до побіди соціалізму.

Коли повіють червоні прапори 1. мая, нехай вони з'єднають нас всіх у братерстві.

Нехай живе 1. май революційної доби!

Нехай живе зєдинений пролетаріят української республіки!

Нехай живе зєдинений пролетаріят цілого світа!

Нехай живе побіда соціалізму!

Республіканець. — 1919. — 1 трав.

№ 75
**ЗВЕРНЕННЯ ДО УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИКІВ,
ОПУБЛІКОВАНЕ В ГАЗЕТІ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ»
З НАГОДИ 1 травня**

1 травня 1919 р.

**Український Робітнику!
Сьогодні першого мая!**

Це день Твого свята, це день торжества Твоєї перемоги!

Сьогодні пролетарі цілого світа зі взнеслими думками, палкими бажаннями святкують торжество своєї перемоги!

Перший май — свято пролетарів, це день спільного пиру, це день в якому робітники цілого світа об'єднуються своїми бажаннями і мріями влітають у бажану країну свого щастя.

Так, пролетарі повні віри, з гордо піднесеною головою, з жевріючими очима завзято і твердо йдуть по обраному шляху до своєї мети, впрах розбиваючи всі перепони, що ставить буржуазія.

І ми чуємо грокот рвучихся капіталістичних кайданів, ми бачимо як в огні революції конає нелюдське панування капіталізму, ми відчуваємо ту запеклість і злобу вмираючої буржуазії.

Та багато ще завдань має перед собою пролетаріат. Він тільки проломив ґрати своєї тюрми — він мусить цю тюрму доцільно зруйнувати, щоби його будуче покоління й сліду цієї тюрми не бачило.

І він це зробить, він чесно і совісно сповнить цей обов'язок, що наше століття вложило на него. Сьогоднішній пролетаріат мусить зреалізувати мрії своїх батьків, дідів та прадідів і передати у спадщину своїм дітям дорогоцінний скарб визволення з національної, політичної та економічної неволі.

І Ти український Робітнику, сьогодні з піднесеним гордо чолом глядиш сміло в свою будучність. Ти поклав вже великі жертви, Ти не остав позаду Твоїх товаришів інших держав та націй, але в парі з ними прямуєш до спільної цілі.

Йдиж гордо і витривало даліше вперед, розбивай тверду скалу на своєму шляху і неси високо свій червоний прапор. Цей обов'язок у спадщину передали Тобі мільйони вже погинулих

страдальників. Від тебе жадають заплати за свої кривди погибші на палях панщизняні раби, знеславлені панською самоволею тисячі дівчат і жінок, жертви режиму Баденього й Потоцького та свіжі могили погибших героїв з польсько-шляхотським та російським імперіялізмом.

Тяжкі Твої завдання! Це правда! Та Ти мусиш добути останніх сил і чесно вивязатися зі свого завдання, щоби грядучі покоління не прокляли Твоїх костий, щоби пролетарі інших народів не кинули на Тебе імени зрадника і не викинули Тебе зі своєї сім'ї.

Йдиж вперед, скріплюй свої сили, різьби Свою душу, загартуй Свою волю і грімким голосом буди незрячих, заспалих та слабодушних Своїх братів.

День Твоєї цілковитої перемоги над капіталізмом, буде першим днем пиру Вольної України!

Це хай Тобі просвічує серед пітьми теперішньої світової заверуки, це хай Тобі додає віри в хвилину утому та зневіри.

Йдиж вперед, подаючи руку пролетаріатови цілого світа, щоби одною лавою стати проти конаючого капіталізму, убити його, та створити новий світ на засадах національної й соціальної волі працюючих, укріплюючи цим панування Інтернаціоналізму.

Йдиж вперед!

Республіканець. — 1919. — 1 трав.

№ 76

ЗВІТ ПОЛКОВНИКА УГА ГУСТАВА ЦІРІЦА ПРО НАРАДУ ПОВІТОВИХ КОМАНДАНТІВ І КОМІСАРІВ У СТРИЮ 29 квітня 1919 р.

2 травня 1919 р.

Jak ku swemu żywemu ubolewaniu ujrzałem się spowodowanym zająć odmowne stanowisko względem rozkazu wydanego przez gen. Pawłenkę odnośnie utworzenia sądów batalionowych, tak uważam za swój obowiązek, jako współodpowiedzialny za ducha i dyscyplinę

w armji, przedłożyć niżej pisemnie moje zapatrywania na wywody gen. Pawłenki wobec zebrania w dniu 29/4:

Przedewszystkiem należy zauważyć, że nie należy to do zdarzeń codziennych, lecz jest czemś całkiem nadzwyczajnem, iż generał który jest dowódcą armji, bierze udział w zgromadzeniu politycznem. Jeśli nawet też żywię przekonanie, że wysoko postawiony oficer nie powinien i nie śmie pozostawać w nieznajomości polityki i narodu, to jednak, w interesie karności a tem samem w interesie gotowości bojowej armji, muszę obstawać przy tej zasadzie, że czynnie służący żołnierze wszelkich stopni nie śmia brać udziału w polityce. Generał Pawlenko tem, że, jako pierwszy, zabrał głos na zebraniu politycznem, naruszył tę podstawową zasadę i tem samem wszystkim czynnie służącym dał napewne niebezpieczny v skutkach przykład dopuszczalności tego.

Jeżeli się wprowadzi politykowanie do armji, to ona rozpadnie się przez to na tyle właśnie partji, z wielu partyj składa się ciało ustawodawcze. Gdy to się stanie, to i nie może być już więcej mowy ani o jakimś wyłącznie narodowym duchu ani o ślepem posłuszeństwie w armji.

W szczególności w odniesieniu do ustępów, które zaznaczone są czerwonymi liczbami, należy zauważyć:

do 1) Dowódca armji nie ma drogą zgromadzeń przekonywać się o woli narodu, czy i jak długo należy prowadzić wojnę, lecz dla dowódcy armji miarodajną być musi wola narodu wyłącznie przez odpowiedzialność miarodajnych członków Rządu. Rzeczą odpowiedzialnych Państwowych Sekretarzy jest, czerpać moc do przeprowadzenia swych zamiarów od zwołanych zastępców ludu, a rzeczą tych znowu czerpać ją od narodu.

do 2) Gdy dowódca armji wobec bezkrytycznie oceniających członków jakiegoś zgromadzenia podnosi zarzuty przeciwko Państwowemu Sekretarjowi, muszę to określić jako wprost sprzeciwiające się interesom państwa. Na miejscu byłoby zachowanie przeciwne.

do 3) Uświadamianie szeregowych nie jest powołaniem znowu szeregowych, lecz wyłącznie oficerów, którzy są przewodcami i towarzyszami broni, oraz wybranych posłów z obranych okręgów, którzy winni działać w duchu patriotycznym i narodowym.

do 4) Nie chcę się zapuszczać w bliższe szczegóły nad meritum postawionych apelów, chcę jednak ad a) zauważyć, że ten wniosek był w stanie postawić zaiste chyba tylko kompletny (dosłownie «pełnej krwi») laik. Jak nieproduktywne zaczęło bezcelowe są tego rodzaju zgromadzenia, to wynika najwyraźniej z ostatniego ustępu.

Do Prezydium i Wysokiej Rady Sekretarzy stawiam wniosek:

Z powodu tego zgromadzenia wezwał, jeśli nawet w bardzo grzeczny, to jednak w zdecydowany sposób gen. Pawłenkę, ażeby sam wstrzymał się od wszelkiej działalności politycznej i aby z powodów, przytoczonych na wstępie, działał w tym kierunku, by nikt z czynnie służących nie zajmował się polityką.

O ile gen. Pawlenko nie zastosowałby się ściśle do tej wskazówki w całym jej znaczeniu, to w wybitnym interesie państwa należałoby go usunąć ze stanowiska dowódcy armji. Nie potrzebuję podkreślać, że mam na oku wyłącznie dobro państwa i że wniosek mój nie powstał pod wpływem żadnych motywów osobistych, tem bardziej, że takich niema.

Stanisławów, dnia 2 maja 1919.

AAN. Warszawa. Kolekcja odpisów dokumentów, sygn. 33, k. 33.

№ 77

ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «РЕПУБЛИКА» ПРО СВЯТКУВАННЯ ДНЯ 1 травня В СТАНИСЛАВОВІ

3 травня 1919 р.

Свято 1-го Мая в Станиславові

УПБ. Станіславів І. V. О годині 9-тій рано зібралися зорганізовані робітники жидівської соц.-дем. партії (Ж. П. С.) в сали Монюшка, до котрих промовляв др. Зайнфельд. В довгій а палкій промові представив довголітну боротьбу робучих мас за своє визволення. Між іншими сказав: Українці ведуть чесну війну, бо вони ведуть війну проти польської заборчої шляхти. Після промови вийшли зібрані на площу перед будинком. Тут привиталися гучними окликами з організаціями українських

робітників, що надійшли з музикою і прапорами від залізничного двірця.

До українських робітників промовив в салі д. Романченко. Нині святкуємо велике пролетарське свято — говорив бесідник. — Нинішній день 1 го мая це день свята першої перемоги над капіталом. Нині пролетаріят України має ще одну перемогу. Маємо соціалістичний кабінет. Вчора скинуто в Рівнім спробників знищити нашу державність. Се знак, що ми сильні і знаємо, за що боремося. Наша Україна оточена зі всіх сторін ворогами. З півночі йдуть на нас псевдосоціалісти большевики, з другої сторони з заходу на пів демократичні польські імперіялісти і ми з ними боремося. — Наше гасло, не диктатура пролетаріату — наше гасло демократія. Ми нікого ніколи не гнобили і тепер не хочемо чужого поневолення. — Не руйнувати а будувати, не палити а гасити пожежу світової війни йдемо. — Ми кличемо до робучих мас з тимтого боку фронту: Ми не хочемо чужого загарбувати, але боремося на своє. Минув час, коли ми в підполлю святили ножі — тепер ми явно куємо меч, котрим будемо доти боротися, поки не здобудемо волі робучому народови України. Нині, коли кличемо «пролетарі всіх сторін єднайтеся» — мусять також вже раз і обі України зеднатися дійсно на ділі. — Тому кличу в цей святий день 1-го мая: В ряди, до муштри, до праці, до освіти, що доведе до цілковитого визволення робучих мас і визволення України.

По промові відіграла музика залізничних робітників український національний гимн і марсилезу.

Потім зложився великий похід зі всіх українських та жидівських організацій — і пішов при звуках пісень та музики головними вулицями міста через ринок і вернув назад на площу перед театральним будинком, де похід розвязався.

В святі взяло участь около 3 тисячі люда.

Польські робітники не святкували 1-го мая.

Республіка. — 1919. — 3 трав.

№ 78
СТАТТЯ В ГАЗЕТІ «РЕПУБЛИКА»
ПРО СВЯТКУВАННЯ ДНЯ 1 ТРАВНЯ В КРАЇ

6 травня 1919 р.

Свято трудового народу

УПБ. Станиславів, 4-го мая — Рівне, 2-го мая (УТА). Вчора відбулося свято 1-го мая. Всі склепи й уряди були зачинені. Військо, робітничі організації та трудова інтелігенція походом від касарень і двірця зібралися на гробнику, де промовляли міністри Безпалко і Темницький, а далі пп. Степаненко, Христюк, Босацький і інші.

УПБ. Стрий I.V. Свято трудового люду відбулося в нашому місті надзвичайно поважними і достойними зборами в салі Народнього Дому при участі великого здвигу народу, між тим також кількох священників. Головний референт інженір Кругій підніс в своїй промові значіння нинішнього свята, коли польські робітничі верстви своєю відсутністю перший раз ярко зазначили свою нещирість в пониманню міжнародного братерства і які солідаризуються явно зі своїми шовіністичними імперіялістами. Усі бесідники маркували дуже виразно потребу сильнішого національного елементу в стремліннях соціал-демократичної партії, підчеркували необхідність національного єднання, та солідарности цілої української суспільности та називали себе національними соціалістами. Поставлені і з великим одушевленням прийняті резолюції домагаються одного українського правительства, знесення відзнак армії та остаточного занехання шкідливих австрійських внутрішніх уряджень у війську. Підчас зборів публично збирано датки на річ Укр. Червоного Хреста.

УПБ. Коломия I. V. інформаційне бюро звідомляє: Нинішнє робітничє свято відбулося спокійно і поважно. Із за непогоди зійшлися учасники до ратушевої салі, яку і заповнили битком. Польська і жидівська організації у святі участі не брали. Свято почав промовою Микитюк. По нім промовляв головний референт Тороневич. Говорив про причини світової війни і її наслідки, про антантських та польських імперіялістів, про

потреби міжнародної солідарности пролетаріату. Резолюції предложив такі, які напечатані в ч. 2. «Волі», які і прийнято. Олекса Ясінський взивав селянство та інтелігенцію, щоби подали руку робітникам. Надпрограмово забрав голос стрілець Ясинович і в довгій промові звернув увагу присутних, що не менше грізними для нас імперіялістами, як польські, являються московські большевики, які на українській землі усувають український пролетаріат від влади, а беруть її в свої руки. Се московські імперіялісти у робітничих блюзах. Також польські робітники борються проти Української Народньої Республіки, а вислав їх в поле соціалістичний кабінет Морачевського. Тому і нам не накидатися московським та польським імперіялістам із нашою любовю, тільки кермуватися кличем: Україна для українського трудового народа! Сю промову нагородили учасники бурливими оплесками. На тім свято покінчилося. Згадати треба що до звеличання свята чимало причинилися продукції робітничого хору і музики залізничників та військової.

Республіка. — 1919. — 6 трав.

№ 79

ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «РЕПУБЛІКА» ПРО МАСОВІ ВІЧА В КОЛОМИІ І НАДВІРНІЙ

7 травня 1919 р.

В неділю 4 с. м. відбулося в Коломиї окружне віче при участі около 10.000 людей. На віче прибули делегати з цілого Покуття. На віче приїхали ДС. внутр. справ д-р Макух та французький кореспондент «Du Vochet». Промовляли голова Окружної Національної Ради п. Гвоздович, ДС. д.-р Макух, п. Шекерик Дони́ків, делегат робітництва п. Сороневич, з фронту п. Ганчук, д-р Перфецький і п.п. Дувіряк та Тимошук. Віче ухвалило ряд резолюцій, висказуючи довірря правительству та постанову боротися всіми силами, щоби піддержати фронт.

УПБ. Надвірна, 4. V. Нині відбулося велике повітове віче в Надвірній. Мимо непогоди зібралося около 500 люда. Реферували п. М. Балицький, д-р І. Стецюк і проф. Дмитрак. По вислухання рефератів віче ухвалило таку резолюцію:

Повітове віче в Надвірній вислухавши реферат про теперішнє політичне положення нашого народу, уважає найважнішою під сю хвилю справою оборонити нашу державність перед напором ворогів, в тій цілі обовязком нашим є спрямувати всі сили для скріплення і боевої справности армії. Тому уважаємо державним шкідником кожного, хто під сю грізну хвилю не сповняє своїх військових обовязків або веде шкідливу агітацію проти держави. Уважаємо дальше обовязком кожного дбати про заосмотрення армії у всьо потрібне, хочби нам самим прийшлося відняти собі від уст. Взиваємо населення, щоби не давало послуху непокоячим вістям ширеним нашими ворогами в ціли ослаблення нашої відпорности.

Република. — 1919. — 7 трав.

№ 80 ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «НАРОД» ПРО ПОВІТОВІ ВІЧА В ОТИНІІ І НАДВІРНІЙ

7 травня 1919 р.

Повітове віче в Отинії

відбулося в неділю 4 мая по полудни в читальні. Др. Заклинський говорив про заграничну політику України та її внутрішнє положення. Зокрема представив справу недостачи насіння та нових грошей і візвав населення, щоби як найбільше по своїй змозі помагало удержувати і вижити наш фронт. В дискусії забирали голос: Іван Чорноокий, Василь Хоміцький, Олійник, Ом. Рибак, Палагняк, др. Штайнберг, Іван Сікорський та начальник суду в Отинії. Найгорячіше приймали вічевики жадання знесення перепусток та тілесня кари. Крім того говорено в дискусії і про те, що не виконується закон про воєнні чинитьби (уживання чужинців до помічної військової служби)

— жадано, щоби дати інвалідам, вдовам і сиротам підмогу, та щоби вести відбудову знищених будинків, щоби не конфіскувати везені харчі, щоби так поправити полеву пошту, аби можна було посилати жовнірам пакунки в поле, — промовці домогалися, щоби не переводити реквізицій у бідніших, тільки у багаті, що позачувували збіжжя і домагаються від бідніших по 100 корон за корець. Декотрі бесідники домогалися, щоби поасентерувати жидів і поляків, щоби великим земельним власникам заборонити продавати землю, щоби стягнути з обігу коронові ноти.

Поручено президії уложити резолюції згідно з піднесеними на вічу домаганнями. Закінчено його вечером відіспіванням гімну «Вже воскресла Україна».

Народ. — 1919. — 7 трав.

Віче в Надвірній

відбулося в неділю 4 мая в вестибулю повітового комісаріату. Мимо слоти було на вічу около 500 учасників з Надвірної та околиць. Про політичне положення реферував ред. М. Балицький. Висновок реферату: всі сили і всі средства суспільности для фронту, для оборони нашої державности прийняли учасники горячими оплесками. Др. Г. Стецюк реферував про новий земельний закон та про вибори до установчих зборів. В дискусії забрали голос: учит. Дмитрик Ілько, сел. Онуфрак з Зеленої, уч. Ів. Лилик, міщ. Николайчук, Дм. Ключінський, Нагірняк, уч. Чесник і ін. Бесідники ставили до реферантів запити, чому існують на Україні два правительства, на що існують харчові управи, чому нема зарядження, щоби всі учителі йшли на свої посади по школах, інтересувалися подіями в Рівнім, нарікали на брак дрібних грошей. Ухвалено резолюції в справі допомоги запілля фронтови.

Народ. — 1919. — 7 трав.

№ 81—83
ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «РЕПУБЛИКА»
ПРО З'ЇЗД ІНЖЕНЕРІВ І ТЕХНІКІВ У СТАНИСЛАВОВІ

№ 81

8 травня 1919 р.

Загальний з'їзд українських інженерів і техніків відбувся в Станиславові в днях 4 і 5 мая с. р. в руханковій салі І. державної гімназії.

Відбудова війною знищеного краю справа піднесення промислу у нашій молодій державі, як також гадка згуртування техніків в товариство, це все спонукало комітет скликати зїзд. Це перший зїзд, в котрому брали участь представники Наддніпрянської України, брали участь взагалі всі ті техніки, котрим службові обовязки на це позволяли. Скількість присутніх переступила число 60. Не явились ті, котрим не позволяла утруднена комунікація. В зїзді брали участь також 4 представника жидівського технічного товариства.

Серед поважного настрою, відкрив зїзд найстарший віком з присутніх п. Секретар Мартинець в дні 4 мая о год. 10.30 передп. У своїй промові привитав присутних, гостей та представників идів-інженерів вказуючи на це, як важкі обовязки ждуть кожного українського техника в нашій молодій державі.

При виборі предсідника зїзду, вибрано через аклямацію п. д. секретаря Мартинця, а на місто предсідників, пп. Винаградова, Левицького Филимона, Шадлуна Миколу, Баєра і Бурачинського Ераста. На секретарів: пп. Ведерникова, Хомишина, Бородієвича Евгена.

Заки приступлено до дневного порядку, привитав зїзд представника Жидівського технічного товариства п. Шрадер.

Перша справа: організація інженерів і техніків.

П. Лучків Віктор, реферує проєкт закона про організацію українських інженерів і техніків. Над цим рефератом розвинулася жива дискусія. Підносилися голоси за створення інженірної Палати. Забирали голос, між ин. п. Шухевич, котрий висказує гадку, щоби організацію поширити на високу скалю, де булиби

згуртовані як галицькі так і наддніпрянські Українці-техніки і інжиніри всіх категорій. П. Феценко-Чопівський з Наддніпр. України представив присутнім справу організації технічного товариства «Праця» в Києві, в праці якого брали участь і Галичане, між іншими проф. Левинський.

Рішено вкінці покищо відновити Технічне Товариство, котре перед переворотом існувало у Львові, котрого Загальні Збори на цім Зїзді належить перевести.

Республіка. — 1919. — 8 трав.

№ 82

9 травня 1919 р.

Дальший тяг обрад почався в неділю по полудни о годині 4.30. На початку сього засідання помянули присутні упавших Товаришів у світовій війні, як: Ярослава Ганкевича, Дмитра Басараба, Норберта Гапановича і пр. через повстання з місць і зарядили складку на фонд «Жертви жертвам». — Зібрано 510 корон.

Друга точка програми була: справа оснування фахових технічних шкіл та курсів.

Реферує п. др. Каліцун. В рефераті вказав прелетент на се, що в нашій молодій державі повинно велику вагу кластися на виобразовання нових кадр фаховців, котрих у нас і так брак, що правительство повинно приступити негайно до заснування фахових технічних шкіл і курсів, та звертає увагу, щоби суспільність більше такими школами занималася, через що у нас підніс-бися промисел і підприємчивість. Пропонує отворення технічних шкіл: нищого, середнього і вищого типу. Вкінці вказує на похибки у виобразуванні молодіжи в технічних школах. Заки приступить правительство до заснування нових шкіл, повинно воно негайно відновити вже давно існуючі фахові школи та отворити у нас короткотермінові фахові курси.

П. Федір Коломийченко обговорює теперішний стан фахових шкіл на Гуцульщині та апелює до правительства, щоби на невідрадный стан тих шкіл звернуло свою увагу. Для піднесення домашнього промислу повинно ся сейчас оснувати

фахові школи в Коломиї, Косові, Жабю і Кутах, а то: ткацькі, гончарські, різьбарські, бляхарські, металевої орнаментики, а в слід за сим музею домашнього промислу.

Дальші бесідники, як пп. Барщівський, Безпалко, Савчук, Шалдун, Лучків, Шухенич, котрі забирали над сим рефератом голос, вказували на себе, щоби приступити до оснування курсів для дорогомайстрів і будівельних підмайстрів, зайнятися справою докінчення студій техніків, котрі вже 6 рік служать при війську.

Тут ухвалено слідуючі резолюції на внесок п. Каліцуна:

1) Зїзд інжинірів і техніків жадає, щоби всі інші фахові школи з виїмком шкіл гімназій, реальних і семінарій відділити від Державного Секретаріату Освіти і Віроісповідань, а прилучити їх до відповідних фахових Секретаріатів.

2) Зїзд жадає, щоби фахові Секретаріати переняли ті школи під свій заряд з початком шкільного року.

3) Зїзд жадає, щоби фахові Секретаріати приступили сейчас до заснування фахових курсів.

4) Зїзд жадає, щоби Державні Секретаріати отворили фахові іспитові комісії і подали, які услівя потрібні до тих іспитів.

5) Зїзд жадає від Державного Секретаріату Освіти і Віроісповідань, щоби при укладанню плану фахових шкіл були покликані їх представники.

Вкінці рішено вислати делегата на анкету, скликану Державним Секретаріатом Освіти і Віроісповідань.

Тогож дня вислано слідуючу депешу: «Начальна Команда Галицької Армії, Постій.

Зібрані на загальнім Зїзді техніків і інжинірів, відбутім в днях 4. і 5. мая с. р., пересилають всім нашим славним борцям і героям за волю і честь нашої дорогої України — щиро-сердечний привіт».

На сім відрочено наради до слідуючого дня.

Република. — 1919. — 9 трав.

№ 83

10 травня 1919 р.

Продовження нарад на зїзді укр. інжинірів і техніків відбулося 5. мая с. р. Наради веде п. Д. Секрет. Мартинець.

Слідуюча точка програми була: Заступництво інжинірів і техніків в Національній Раді. Реферує п. Дидинський Володимир. У своєму рефераті вказав прелегент на великі, незвичайні трудности серед яких приходилося кожному технікови студіювати, а опісля місця в службі, котрі властиво мають займати фаховці, займали їх не фахові люде. Так було за австро-польських часів, так є і тепер. От в нашій теперішній Національній Раді будівельні справи реферував о. Матковський. Щоби цьому зарадити, в склад Н. Р. згл. Союму повинно входити найменше 15 послів-інжинірів і техніків, котрі в законодатному тілі підпиралиби справи піднесення промислу, торгівлі, взагалі техніки у нас, через що Україна під економічним зглядом піднеслася.

Зїзд ухвалив слідуючу резолюцію: зїзд українських інжинірів і техніків взиває усіх товаришів, щоби при виборах до Українського Союму постаралися о це, щоби в поодиноких виборчих округах взяте було на лісту кандидатів як найбільше число інжинірів і техніків.

Дальші бесідники, як п. Коломийченко, говорив за отворенням промислових Спілок, до котрих малиби належати примусово всі техніки і інжиніри, п. Вишницький, щоби ДС. подбав о фонди на відбудову знищених осель, п. Лучків, щоби всі інжиніри і техніки протидіяли тим чинникам, котрі шкодять справам нашої держави.

Прийнято додаток внесення п. Дудинського: «Всі техніки і інжиніри мають взяти чинну участь в виборах до Союму та згуртуватися під прапор, вказаний Виділом технічного товариства, щоби відповідна скількість інжинірів ввійшли до Союму».

Четверта точка програми зїзду: Українська технічна термінологія. Реферує п. Безпалко.

Зїзд ухвалив слідуючі резолюції:

Загальний зїзд українських техніків і інжинірів:

1) признаючи вагу і конечність творення укр. технічної термінології постановляє оснувати комісію для укр. техн. термінології і приступає до її вибору,

2) вживається весь загальний укр. інженерів і техніків збирати в народі технічні терміни, творити по можливості нові, відповідаючи духові нашої мови і надсилати їх згаданій комісії,

3) комісія для укр. технічної термінології має існувати при технічному Товаристві.

(Проситься весь загальний — а спеціально людей, котрі займаються справою укр. термінології, щоби вони збирали технічні вислови і надсилати їх до ДС. публ. робіт — прим. Е. Б.)

Дальше ухвалено внесення п. Лисенка:

Рада Т-ва «Праця» має звернутися до Уряду в справі призначення коштів на удержання фахових термінологічних комісій, які мають бути закладені при різних уряд. установах і як найскорше зайнятися термінологією використавши вже зібрані матеріали на Наддніпр. Україні, а також які мають бути надслані окремими особами.

Внесення п. Шухевича:

Зїзд укр. техн. і інженерів, кладе обов'язок на кожного техника і інженера, як також на технічні уряди і підприємства, збирати в рамках свого круга ділання матеріали до техн. термінології, опираючися головним чином на назви уживаних народом і відсилати їх до термінологічної Секції, при технічному Товаристві.

Пята точка програми зїзду: внески і резолюції.

Прийнято внесок п. Шухевича: Поручити Виділові Технічного Товариства, щоби занявся скликанням поодиноких фахових комісій, а то: будови доріг і відбудови, лісовиків, гірників, землемірів, хеміків, механіків, рільників і агрономів.

п. Дудинського: Суди і деякі уряди можуть давати технічні справи і їх заопіювання лиш знатокам, вказаним через ДС. публ. робіт і земельних справ.

Зїзд висказує бажання, щоби правительством всякі важні ухвали, чи зміни законів в технічних справах, дбало, щоби перед їх ухвалою були вперіод заопіювані Виділом Технічного Товариства.

Внесок п. Коломийченка: для піднесення промисловости і організації всіх працюючих на полі промисловости в З.О.У.Н.Р. — Зїзд укр. інж. і техн. вважає необхідним заснувати в цілому краю промислові спілки, до котрих входилиби інжиніри, техніки, ремісники різних фахів і взагалі всі працюючі в промисловім напрямку. Всі місцеві промислові спілки об'єднуються в повітових спілках, а повітові в загальну на всю область. Справу введення в життя заснування промислових спілок передається Виділови Технічного Товариства в порозумінню з «Сільським Господарем».

Вкінці рішено видавати фахову технічно-промислову часопись.

Зїзд замкнув о год. 12.35. дня 5. мая п. Бурачинський промовою, котру закінчив окликом: «Нехай живе Соборна Україна» — що тричі присутні повторили.

Пополудни тогож дня відбулися Загальні Збори — відновленого Технічного Товариства.

Евген Бородиевич

Републіка. — 1919. — 10 трав.

№ 84 ІЗ ЗВІТУ СОТНИКА УГА І. ЕРДЕНБЕРГЕРА ПРО ВІЧЕ В БЕРЕЖАНАХ

8 травня 1919 р.

Начальник бюро НО при НКГА сотник Іван Ерденбергер як делегат НКГА на повітовім вічі з дня 7 травня 1919 р. в Бережанах, в числі коло 2000 людей, в тім 1/3 жінок, подає слідуюче справоздання під розвагу:

Віче висказалося за війною з поляками до кінця, а проти ведення війни з більшовиками...

Жадає негайного оголошення та переведення земельного і виборчих законів для західної області УНР.

Народ хоче оголошення конфіскації панських дібр і щоби сейчас земельні комітети по громадах обняли заряд сконфіскованої землі.

Не хоче входити в переговори щодо заряду і управи землі з дідичами та їх заступниками.

Багато нарікань на поступування комісарів при розділі солі і насін'я та рекламаціях, а іменно: сільських комісарів.

На заміти посла Старуха, що більшовики намагаються відібрати від селян їх власність і зробити з них робітників, кричали «неправда», а коли посол Старух сказав: «Спитайте тих, що були з ними в Росії», відзивалися голоси: «Вони вже нам казали».

Народ не освідомлений, немає ані преси, ані брошур по селах; одна ворожа або більшовицька бесіда вистарчає, щоб потягнути за собою маси. Доказом того, що п. Олійник, народний вчитель з Козівки, мав величезний успіх, говорячи з галереї своїми короткими промовами в дусі селянсько-трудового союзу, примірно, що наші міністри — самі адвокати, що Національна рада не має компетенції, бо народ її не вибрав, що адвокати поувільнялися від війська, бо видали для себе увільняючий адвокатів закон, а на се ціле віче кричало «ганьба їм!». Посол Старух мимо своєї 30-літньої щирої праці не має вже за собою мас народу — се сумний факт.

Тому треба негайно видати брошуру про більшовизм Івана Земського або іншу популярну літературу, освідомити народні маси тисячами брошур і популярної преси, бо буде запізно.

Народ може стратити довір'я до своїх дотеперішніх провідників і піде за кличами, яких, не знаючи їх в суті річі, сам не хоче, та сим створить необчислимі катастрофи в краю.

Звертається увагу, що після відомості в повітах граничних справа представляється ще грізніше.

№ 85
ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «НАРОД»
ПРО ОКРУЖНЕ ВІЧЕ В КОЛОМИЇ

9 травня 1919 р.

Окружне віче в Коломиї

В неділю дня 4 мая відбулося в Коломиї окружне віче при участі около 10000 людей. На віче прибули делегати з цілого Покуття. На віче приїхали Державний секретар внутрішніх справ др. Іван Макух, та французький кореспондент «Du Vochet». Промовляли: голова окружної національної Ради п. Гоздович, Державний секретар др. Макух, п. Шекерик Доників, делегат робітництва п. Сорокевич, з фронту п. Ганчук, др. Перфецький, п. Дувіряк і п. Тимошук. Віче ухвалило ряд резолюцій, висказуючи довір'я правительству та постанову боротися всіма силами, щоби піддержувати фронт.

Народ. — 1919. — 9 трав.

№ 86
РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ «ГРОМАДСЬКОГО ГОЛОСУ»:
«БУДЬМО ГОТОВІ!»

10 травня 1919 р.

Дотеперішній розвій історичних подій приніс поневоленому досі українському народови добро, про яке тільки може мріяти поневолена людина: визволення. Визволення в повному обемі — національне і соціальне. Національне, бо український народ став державним господарем на своїй землі, соціальне, бо здійснилося його задушевне бажання: він одержав на свою власність землю, яку поливав досі своїм потом — для других. Уособлення сего визволення — се Українська Держава.

Однаке розвій історичних подій, які принесли Українську Державу, ще не покінчений. Приголомшені в першій хвилі грядучими подіями відвічні поневольники українського народу — Москва і Польща — дуже скоро прокинулися — з приголомшення.

Прокинулися і стали докладати усіх своїх сил на се, щоби дотеперішнього раба свогого — український народ недопустити зажити вольним життям, щоби й на дальше вдержати його в своїй неволі. І ми свідками нині бувалою вже в нашій історії факту: надлюдського дужання українського народу з двома своїми ворогами — Москалями і Поляками.

Українська Держава отсе уособлення визволення українського народу — поважно загрожена. Коли не зуміємо дати належного відпору нашим ворогам, Держава наша, а з нею й воля українського народу може дуже легко стати історичним спомином, казкою 1917—1919 років.

Та ми не сміємо допустити до сього. Ми мусимо оборонити свою Державу і державність — щоб там не було, за всяку ціну. В тій цілі мусимо негайно усвідомити собі велич небезпеки, яка грозить нам і — піднятися до самооборони. Нехай по вольній і ще частині українських земель понесеться гураганом відомість, що Рідний Край у небезпеці, що прийшла пора, коли треба буде піднятися може цілому народови, як се бувало вже нераз в нашій історії.

І до зриву такого будьмо кожної хвилі готові.

(Р-а)

Громадський голос. — 1919. — 10 трав.

№ 87

ІНФОРМАЦІЯ В ГАЗЕТІ «ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС» ПРО ЗАГАЛЬНОПОВІТОВІ ЗБОРИ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ КОМІТЕТІВ У СНЯТИНІ

10 травня 1919 р.

Збори відбулися дня 6. квітня с. р. в Снятині. Отворив збори повітовий комісар Мартинець. Підчеркнув, що вузший повітовий комітет працював у тісній звязи з народом. Досі збережено що найважнійше, лад і порядок. Висказує честь повітови і всім тим, що ведуть таку відвічальну працю під цю пору.

Від братів-Гуцулів витає збори делегат Косівщини Петро Шекерик Доників. Вказує на теперішнє прикре воєнне положення, яке витворила світова війна. Причиною війни були

богаті кляси, починаючи від королів аж до шляхтичів; але покінчилося їх повним погромом. Австрія розпалась, ми розібрали стару хату, а потребуємо нову класти. Хочемо мати самостійну Українську Народню Республіку, деби народ самостійно укладав собі права. Як ми почали будувати свою хату, обпали нас зі всіх боків вороги. Так само внутрішнім ворогом був селянсько-робітничий з'їзд в Станиславові, де заявив нам Безпалко, що мужика треба тримати за чупер. Бесідник поясняє, чому досі не розділено ще землю. Її треба наперед оборонити перед ворогом, а далше треба нею наділити тих, що проливають кров. Промовець заявляється за задержанням приватної власності, але треба покласти межу приватному посіданню землі, щоби не повстали нові двори. — При кінці згадав про справу розколу радикальної партії та про дра Трильовського, для якого вносить признати подяку і пошану.

Загальні збори заявили одноголосно, що не дадуть вчинити ніякої кривди їх многозаслуженому діячеви Кирилови.

Тов. Микола Онищук з Волчковець розказує про селянсько-робітничий зїзд в Станиславові, де старалися селян відсунити на задній плян.

Ілашук з Карлова повідомляє, що він також був на зїзді, де селянам не хотіли признати репрезентації (до У. Н. Ради), якаби складалася з 5/6 селян і 1/6 робітників. Натомість признано 3/4 селян і 1/4 робітників. Також справу так поведено, що із 7 повітів вибрано як заступників замість селян, робітників. А коли додамо, що з многих повітів не було репрезентованих селян, то маємо тут до діла з такою політикою, яку до недавна вели галицькі шляхтичі. Бесідник був за тим, щоби почекати два тижні, щоби вибрати делегатів пятиприкметниковим голосованням, але на се не згодилися.

Делегатови Шикерикови не дозволили говорити на тім зїзді. Безпалко безпереривно підбурював проти Націон. Ради, бо, мовляв, не хотять в ній ухвалити земельної реформи. На тих наших послів, які мають по кілька моргів ґрунту, вигадували, що вони мають по 500 моргів. Оттак лютилися і брехали заступники робітничих інтересів на заступників хлопських інтересів через те тільки, що їм не вдалося і не вдається вихопити державну керму з рук тих, що вірно стоять на сторожи

мужицьких справ. Дальше вказує бесідник на ту обставину, що много робітників було перебраних за селян. Тож з цього поведення на «селянсько-робітничім» зїзді треба витягнути ту науку, щоби ми не далися нікому збаламутити.

Делегат Снятинщини до У. Н. Ради, Онищук реферував про нинішнє політичне положення: Реквірувала в нас Австрія через чотири і півроку, через те голодують не лиш робітники, але також господарі, що мають більше моргів поля. І господарі нині невдоволені і нарікають, бо нема заліза, цвяха, господарських знарядів і ріжних конечно потрібних товарів. Мусимо собі самі давати раду, як можна. Що могли ми діставати з України, то тепер через заняття большевиків не можна. Є люде, які хотілиби стати опікунами селян саме тепер. Вони чіпаються того, що нині нема нічого, а народ іде за ними якби за блудним огником. Не впоюймо в серця розпуку, лиш гоїм рани самі собі. Народ є перемучений війною. Але перше була війна за дуків, цісарів, а нині стоїмо у війні за нас самих. Треба розумно й тверезо дивитися. Ліку нема иншого, як тільки терпеливість, єдність, лад. Як витримаємо, то рана сама загоїться. Найважніша справа для селян, земля обшарників, стане власністю селян. Табулю для панів і Жидів вже замкнено. В червни будуть вибори й селяне будуть самі рішати в Соїмі про найважніші спірні точки земельні. Селянство буде допущене до влади в повітових Трудових Радах і в Соїмі на основі пятиприкметникового голосовання. Наша армія стоїть на фронті твердо, аж доки наша самостійна українська держава не буде закріплена та доки ворог не уступиться.

Наша армія чекає не лиш на хліб, але також на білля.

Світ про нас вже знає. Чужі великі держави висилають до нас своїх послів, які розглядаються, чи в нас є лад і чи ми в силі удержати свою власну державу.

Делегат кладе такі резолюції, які збори одноголосно прийняли:

1. Повітові збори Організаційних комітетів Снятинщини осуджують роботу тих, що скликали в Станиславові з'їзд селянсько-робітничого союзу.

2. Збори висказують повне довіря Державному Секретаріатови й Державній Національній Раді та просять видержати в

боротьбі з внутрішнім і зовнішнім ворогом, а хліборобський наш народ підтримає їх всіми силами.

По сім відчитав секретар Пов. Організ. Комітету, В. Палятинський звіт з діяльності комітету, який і прийнято до відома.

Скарбник др. Кульчицький відчитав касовий звіт. Приходів було 101.926 кор. 96 сот., розходів 88.690 кор. 90 сот., остає в касі 13.236 кор. 6 сот.

Ширший Пов. Орг. Комітет складається з 26 членів. Половина їх творить тіснійший Повіт. Комітет. Головою вибрано начальника суду Фірманюка.

Громадський голос. — 1919. — 10 трав.

№ 88 ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «РЕПУБЛИКА» ПРО ВІЧЕ В БЕРЕЖАНАХ

10 травня 1919 р.

Дня 7.V. відбулася в Бережанах повітова народня нарада при участі около 4000 людей. На віче прибув відпоручник Начальної Команди сотник Іван Ерденбергер, редактор «Стріляця». Промовляли: посол Тимотей Старух, сотник Ерденбергер, повітовий комісар Масляк, учитель Олійник, сотник Зарівний, четар Кикіш і ще декілька селян. Народня нарада ухвалила такі резолюції. Народня нарада в Бережанах: 1) протестує перед цілим культурним світом проти диких наїздів Поляків і Румунів на наші українські землі і заявляє прилюдно а урочисто, що буде вести боротьбу проти грабіжників аж до повного очищення нашої території від ворогів, 2) жадає почесного всесвітнього мира на основі проголошених принципів самоозначення народів, 3) висказує довіря правительству Зах. Обл. У. Н. Р. і ззиває його до негайного оповіщення земельного закона та до найскоршого переведення виборів до Союму Західної Области, 5) висказує повне довірря і щиру подяку нашій Начальній Команді і Армії на Галицькому фронті, а з осібно і в першій мірі висказує подяку пану генералови Павленкови

та жадає ведення боротьби з Ляхами аж до повної перемоги, 6) взиває цілий український народ помагати нашій Армії в боротьбі з ворогами та жадає з Начальної Команди покликання на фронт всіх молодих, здорових офіцерів і стрільців, а в запіллі покликання до служби старших стрілецьких річників, 7) взиває цілий народ до боротьби і нищення дезертирства у нашому війську, а взиває владу до наложення як найострійших кар на дезертирів, 8) ухвалює завести в кожній громаді повіту комітети з трьох людей і одного озброєного жандарма до помочи громадському урядови з дезертирством, 9) домагається тимчасового передання двірських обшарів до завідування місцевим рільничим комітетам, 10) домагається покликання до служби Поляків і Жидів у віці від 18—35 літ.

Република. — 1919. — 10 трав.

№ 89

РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ ГАЗЕТИ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ» ПРО ЗЛУКУ ЗУНР І УНР ТА ЇЇ ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ

15 травня 1919 р.

Злука

Злуку Галичини і Буковини з Придніпрянщиною ухвалила Українська Національна Рада 4. січня с. р., а 22. січня с. р. підписано цю злуку та торжественно проголошено її в Києві. Здавалось, що справа злуки піде прямим шляхом до цілі і в короткому часі зникнуть кордони і ми мати-мемо одну владу, одну державу. Та це лише здавалося. Наші галицькі політики приневолені трудовими масами та загальним бажанням суспільности згодилися на ухвалу, підписання та проголошення злуки, але на переведення так важного державного акту не мають найменшої охоти. Вони поступають після народньої проповідки: «рано збудиш мене, то я наложу на вб'ранню».

Це дійсно сумний образ в нашому державному життю. Від трудових мас вимагається патріотизму, посвяти, жертв крові для добра вітчизни, а ті, що ведуть керму держави не сповнюють

своїх обов'язків, а вишукують і витворюють найріжнорідніші причини, щоби оправдати своє поступовання, яке некорисно ділає на загально державний інтерес.

Наші галицькі політики шукають виходу зі скрутного положення на всі боки, шукають як сліпий плота орієнтації і ніяк не можуть вийти з облудного колеса, не добачуючи того, що каже інтерес держави. Вчепилися як п'яний ліхтарні безсильної антанти і бояться бодай на крок відступити від тої «ліхтарні», яка ледво що блимає та леда хвиля погасне.

Це глухе місце, в якому опинилися наші політики у своїй орієнтації довело до того, що трудовий народ під впливом бурливих хвиль революції зірвав лучбу з політиками і став шукати сам виходу з блудного колеса.

Одні звертають свої очі в сторону большевизму, другі вздыхають за австрійським цісаром, треті, стративши віру, опустили руки і кажуть: «хай діється, що хоче, я вже всего маю доволі». Зневіра побіди ворогів насуває перед очі чорну, сумну картину української держави.

І це з'являється серед селянства, серед робітництва, це огортає і нашу інтелігенцію. Ми не стали твердою ногою на українській державности, ми не витворили у себе державного патріотизму. У нас є національні патріоти, є партійні шовіністи, є провінціональні політики, а нема людей, що стоялиби на загальній українській самостійній державности.

Ми вміємо нарікати, що московські большевики вирізують українську інтелігенцію, що Поляки знущаються, а то прямо катують Українців, що Україна zagrożена зі всіх сторін, але не вміємо, або не хочемо повести нашу справу так, як вимагає загально державний інтерес. Війна з Поляками, це інтерес Галичини, війна з большевиками, це інтерес Придніпрянців (коли большевики стали на Збручу, то це стало інтересом Галичини), переговори з Поляками веде Секретаріят, переговори з антантою в Одесі і большевиками веде Директорія, місії за границю висилають одні і другі, торговельні договори dokonує Секретаріят в імені Зах. Обл. Укр. Нар. Республіки і т. д. Чиж цього вимагає загально державний інтерес, чи може чогось противного?!

Придніпрянці творять міністерство з лівих партій, яке опирається на трудових масах, а Секретаріят веде реакційну політику супроти трудових мас, а на кордоні установив строгу ревізію, щоби не впустити в Галичину «придніпрянської крамоли». Чи ж це має бути доказом будови одноцільної держави?!

Нам здається, що це не будування а руйнування, що це не праця над злукою, але витворювання перепон злуки.

Таким шляхом ми не далеко зайдемо. Ми-ж всі бачимо, що наша державність місто кріпшати, з кожним днем слабне. А в слід за цим що нам грозить?

Розшматування нашої держави на ще більше куснів, як були розшматовані перед революцією.

Москва простягає свою лапу по Збруч з одного боку а Польща з другого боку, Румуни поза Прут, Мадярщина по Карпати а Чехія по Лемківщину. Чи-ж це не має скупити всі укр. сили в один гурт і вспільними силами охоронити нашу державу перед «добрими сусідами»? Чи ж це не є загально державний інтерес, а не провінціальні справи поодиноких областей?

Панове, галицькі політики отямтеся, позбудьтеся своїх личних забаганок поки час, бо доведете нашу державу до розпаду, а зневірені трудові маси не підуть за вами на безвістя.

Ви пригадайте собі слова посла-селянина в часі отворення Української Національної Ради в Станиславові, який сказав: «селяни хочять злуки без застережень, якаби нас не ждала доля. Будуть наші братя на Придніпрянщині тішитись, то й ми тут будемо разом з ними радіти, будуть вони плакати, то й ми будемо сумувати, хочемо разом переживати долю і недолю». Ці слова були сказані щиро і вони вірно малюють бажання та розуміння української державности наших селян, які чейже становлять подавляючу більшість нашого народу. Це хай вам служить за орієнтацію, це хай виведе вас з блудного колеса, це хай оздоровить вас з провінціального політиканства.

Коли хочемо поставити нашу державу на тверді підвалини, коли хочемо довести будову держави до ціли, коли хочемо скріпити її в нутрі і поставити нашу справу перед Європою в той спосіб, щоби з нами числилися і антанта і большевики, то негаючи часу переведем злуку всіх українських земель в одну цілість, вспільними силами створім сильне правительство, а тим

збудуємо, а не зруйнуємо нашу державу. На це з нетерпеливістю ждуть трудові маси вже більше як п'ять місяців.

Республіканець. — 1919. — 15 трав.

№ 90
**КОМІЮНІКЕ ФІНАНСОВОЇ КОМІСІЇ УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ ПРО СТАН ФІНАНСІВ**

16 травня 1919 р.

Фінансова комісія, вибрана Українською Національною Радою до підготовки справи уладження фінансів Західної Области Української Народньої Республіки, відбула свої наради в днях 8, 9, 10 і 12 мая с. р. під проводом голови д-ра Кормоша і заступника голови д-ра Горбачевського та при участі членів Комісії: д-ра Костя Левицького як референта, д-р Т. Окуневського, д-ра Льва Бачинського, д-ра С. Даниловича, радника Веселовського, п. Вітика, д-р Юрчинського, д-р Кузіва, радника Кохановського і п. Паневника, та по вислухання звіт президента державних секретарів п. д-ра Голубовича як також відпоручників фінансових інституцій ухвалила резолюції в справах: внутрішнього державного фінансового господарства, устійнення одноцілої державної валюти як також упорядкування скарбового діловодства та висказала до Виділу Української Національної Ради бажання, аби тим скорше обсадив місце державного секретаря скарбу. З осібна Фінансова Комісія дала почин до зложення правильного державного бюджету по кінець року 1919, та до предложення загального фінансового пляну, що має обнімати означення податків, котрі остають в правній силі; додатків до податків; нових податків, які мають запровадитися; державних монополій як також цілових належитостей. Відтак висказала Фінансова Комісія свій погляд, що в Західній Области Української Народньої Республіки належить прийняти до законного обігу валюту гривень як основну державну валюту, допускаючи часово до законного обігу побіч гривень лиш австро-угорські ноти коронові та вказала способи вирівнання вартости валюти гривень. В цілі береження державної валюти

супроти заграниці припоручено зорганізувати централю девіз при Державнім Секретаріаті Скарбу.

Вкінці висказала Фінансова Комісія бажання, що всякі односторонньо видані заборони припинання гривень або австро-угорських коронових нот належить безпроволочно знести, постановляючи, що всі розпорядки в справі валюти є управлений видавати по мисли обов'язуючих законів лиш державний Секретар скарбу за порозумінням з Радою державних секретарів.

Република. — 1919. — 16 трав.

№ 91

ІЗ ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПЛЕНУМУ ЦК КП(б)У ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ГАЛИЦЬКОГО ПАРТІЙНОГО ЦЕНТРУ

27 травня 1919 р.

Присутствовали: тт. Аким, Бубнов, Иванов, Косиор, Квиринг, Мещеряков, Пятаков, Раковский, Фарбман, Харечко, Хмельницкий, Иоффе, Петровский, Савельев.

Слушали:

4. Организация галицийского центра.

Постановили:

1. Признать формальную самостоятельность партийной организации Галиции, Советского правительства Галиции (Советов, ревкомов и пр.).

2. Партийную организацию Галиции считать областной организацией КПУ.

3. Всячески содействовать выступлению галицийских крестьян.

4. Подчинить Галицийскую армию влиянию командования УССР.

5. Объединить группы Левицкого и Фрейлиха.

6. Указать командованию УССР, чтобы при наступлении в Галицию были преимущественно использованы мобилизованные галицийские элементы.

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 13, спр. 20, арк. 1. Машинопис. Оригінал.

№ 92

**ІЗ ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПОЛІТБЮРО ЦК КП(б)У
ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ БОРОТЬБИ ЗА ВЛАДУ РАД У ГАЛИЧИНІ**

4 червня 1919 р.

Присутствовали: тт. Раковский, Косиор, Петровский, Квинг, Затонский, Мещеряков и Хмельницкий.

Председатель т. Раковский.

Слушали:

2. Доклад т. Затонского о Галичине.

Постановили:

1. Борьбу за захват власти в Галичине организовать вместе с УСР.

2. Работу вести в форме общей с УСР боевой организации, присвоив ей наименование: Революционный Коммунистический Комитет Галичины.

3. Комитет образовать из 5 человек; назначение кандидатов от ЦК КПУ поручить организационному бюро вместе с т. Затонским, а от УСР войти в соглашение персонально.

4. Организацию червонных стрельцов провести по соглашению с военным ведомством.

Косиор

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 145 а, спр. 1 а, арк. 9. Машинопис. Оригінал.

№ 93

**ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «БІЛЬШОВИК»
ПРО ВИБОРИ КОМІТЕТУ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ТА БУКОВИНИ**

6 червня 1919 р.

На останніх загальних зборах комуністів Галичини й Буковини відбулися вибори Комітету. Праця Комітету буде ведена під безпосереднім проводом ЦК КПУ. До задач Комітету належить організація гуртків у Східній Галичині, а також організація

робітничих та селянських мас. Намічено також працю серед білогвардійської армії галицького уряду. Задумують незабаром зорганізувати спеціальний полк Червоної Армії з робітників та селян Галичини й Буковини. Для керування всією працею на фронті виїхав до Проскурова член Президії Комітету. Комітет робить старання в цілі постачання потрібної літератури для галицьких робітників.

Більшовик. — 1919. — 6 черв.

№ 94
З ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «ГАЛИЦЬКИЙ КОМУНІСТ»
ПРО ЗБОРИ ГРУПИ ГАЛИЦЬКИХ КОМУНІСТІВ
І УТВОРЕННЯ КПСГ І Б

8 червня 1919 р.

Група комуністів Східної Галичини після організаційної підготовки скликала 1 червня загальні збори комуністів зі Східної Галичини і Буковини. Постановою загальних зборів група перетворена в Комуністичну партію Східної Галичини і Буковини.

Галицький комуніст. — 1919. — 8 черв.

№ 95
РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ ГАЗЕТИ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ»
ПРО СТАНОВИЩЕ В КРАЇ

10 червня 1919 р.

Постій, 9 червня 1919.

На цілому галицькому фронті укр. армія у відвороті. Утомлені наші герої наперті переважаючими силами імперіялістичної буржуазної Польщі, спомаганої антантою, не маючи відповідної допомоги запілля були силою приневолені відступати

землю зрошену нашою кровю, вкриту могилами наших братів на жир польській нахабности.

І куди проходять наші військові частини укр. населення прощає їх зі сльозами в очах.

По відході тих частин огортає опущені наші села та міста сум і туман невідомого будучого. Та й ті остинки нашої армії, що не стратили віри у живучість укр. народу, що їхньою метою є «здобути або дома не бути» проходять ріжними шляхами і шукають виходу із скрутного положення.

Найважнішою справою в теперішньому моменті є прояснення того шляху, яким нам слід йти, щоби зреалізувати свої мрії.

Щоби як слід все представити треба застановитися над причинами теперішньої нашої кризи.

Хто з боку критично приглядався дотеперішній будові нашої держави, той мусів запримітити, що так закордонна як внутрішня політика Державного Секретаріату не доведе до добрих успіхів, але противно вислідом цієї політики мусить бути руїна. Про це писалося в часописах: в «Республіканці», «Новому Життю», в «Волі», та в останніх числах «Народа». Проти господарки Державного Секретаріату остро виступав «Селянсько-Робітничий Союз» та «Українська соціал-демократична партія». Та Державний Секретаріат, маючи за собою військову силу, здавлював опозицію, замикав в тюрми тих, що виступали проти їхньої господарки а часописи конфіскував. На всіх хто не йшов по лінії їхньої господарки, кинув Державний Секретаріат п'ятно зрадників, а коли ми почали падати у пропасть руїни, старався скинути всю відвічальність із себе, приписуючи вину тим, що остерігали Державний Секретаріат перед наслідками їхньої господарки. Та тепер стало всім ясно, хто винуватий, хто зрадник, хто державу руйнував а не будував.

Пізнання повинно навести нас на новий шлях, повинно відродити нас до нового життя, повинно скріпити наші сили, щоби ми змогли направити зло і на звалищах поставити сильну будову укр. держави.

Першою справою мусить бути вирішення, що є одна Україна, одно правительство, одна начальна військова команда. Чого Державний Секретаріат не хотів вчинити, це мусять зробити останки галицької армії, підчиняючись розпорядкам Директорії.

Другою справою, це згуртовання розбитків Галичан і створення одної сильної мілітарної сили, якаб творила базу, що булаби вихідним місцем освободження Придністрянської України з неволі буржуазної Польщі.

Третою справою мусить бути розуміння, що нам нічого доброго сподіватися від капіталістичної антанти, що нашим союзником є тільки пролетаріят, що ми опираючися на широких трудових масах укр. селянства та робітництва мусимо з пролетаріятим цілого світа створити одноцільний пролетарський фронт проти антантського капіталістичного фронту. І так як розлетівся імперіялізм центральних держав, так мусить розлетітися антантський імперіялізм і всякий иньший а в його місце мусить запанувати свобода для всіх народів, що збудують свої держави на демократично-республіканських основах.

Про мир цілого світа мусить і буде рішати, не гурток буржув та капіталістів у Парижі, але відпоручники всіх народів. І такий мир буде довготривалий, такий мир буде справедливий, такий мир забезпечить і нам нашу державу і свободний культурний та економічний розвиток.

І тому не слід нам тратити віри, не вільно нам опускати рук а противно об'єднавшись та скріпивши свої сили спільною вірою, мусимо йти у пробій на життя і смерть виписуючи на своєму червоному прапорі, «здобути або дома не бути».

Республіканець. — 1919. — 10 черв.

№ 96

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ ГАЗЕТИ «ГАЛИЦЬКИЙ КОМУНІСТ» ПРО ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

15 червня 1919 р.

По одержаних відомостях, вся Галичина зараз окупована польськими та румунськими військами.

З початку травня між урядом Голубовича і частиною радикальної партії на чолі з Пачовським, Євшаном і Ковалевським виникли великі змагання.

Останні вимагали негайної передачі всієї влади Радам робітничих та селянських депутатів і за тим негайно(го) з'єднання з червоною Україною.

Свої змагання ці проводирі відстоювали в газ. «Нарід», а потім, після її закриття, — в «Свободі».

Все селянство і робітництво було цілком за цю позицію.

Але уряд Голубовича заарештував Пачовського, Євшана і Ковалевського, яких, однак, мусив освободити після грізних домагань робітників та селян.

Після того цими проводирями радикальн(ої) партії готувався переворот, який, однак, не здійснився через прорив польськими військами фронту й розчавлення всієї галицької армії.

В той час уряд Голубовича втік до Бучача, де розводив балаканину з директорськими посіпаками Остапенка і К^о. Напередодні вступу імперіалістичних військ до Галичини, між Галицькими військами і петлюрівським урядом виник великий конфлікт. Галицькі війська і селяни домагалися негайного злучення з радянськими військами України і соціалістичним урядом, а петлюрівці стали проти того. Після того війська галицькі відмовилися іти яким би то не було одним шляхом з петлюрівцями і, потерпівши поразення на польсько-румунським фронті, розійшлись домів та перейшли на бік радянських військ України.

Все селянство і робітництво, яке і раніш домагалось злучення з соціалістичною Україною, тепер певне, що недалекий той час, коли воно злучиться з... головною частиною України. Вони з великою надією сподіваються вступу радянських військ України в Галичину і Буковину.

Галицький комуніст. — 1919. — 15 черв.

№ 97

**ПРОТЕСТ СТУДЕНТСЬКОЇ СЕКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТРУДОВОЇ
ПАРТІЇ ПРОТИ РЕЗОЛЮЦІЇ З'ЇЗДУ ПАРТІЙ ІЗ ЗАКЛИКОМ
АВТОНОМІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У СКЛАДІ ПОЛЬЩІ***1 липня 1919 р.***Проти клича автономії**

«Слово» з 1. липня с. р. повідомляє, що збори Студентської Секції Трудової Партії, які відбулися дня 24. червня с. р. у Львові, винесли і прийняли одноголосно такі резолюції: 1. Трудове студентство, уважаючи висуненне «Народнім Зїздом» тактичного клича територіяльної автономії Західних Земель України шкідливим для трудової партії, а з окрема для Секції трудового студентства, не погоджується із дотичною ухвалою «Народнього З'їзду», на якому делегати студентства не зайняли у сій справі ніякого становища з огляду на недостачу попереднього порозуміння із загалом трудового студентства. Заразом заявляє, що на найближшому «Народньому Зїзді» буде домагатися анулювання дотичної ухвали. 2. Секція Трудового Студентства взиває всіх своїх членів, органи й установи трудової партії поборювати всі ті елементи й гурти українського громадянства, які не стоять на виразному ґрунті українського націоналізму та протиділяють консолідації 40 мільйонної української нації у стремлінню до одної мети — власної державности. 3. Трудове студентство, признаючи конечність використання також легальних засобів боротьби, погоджується на зміну тактики трудової партії у всіх інших справах і відносно них заявляє піддержку «Народнього Комітету», в теперішньому його складі, як рівнож обіцяє інтензивну співпрацю на всіх ділянках національного й політичного життя.

Ще виразніший є протест українського міщанства. Міщане Львова, члени Трудової Партії, на сходинах дня 26. червня с. р. винесли ось таку ухвалу: Трудове міщанство міста Львова уважає висуненне «Народнім Зїздом» трудової партії тактичного клича територіяльної автономії західних земель України за шкідливе як для трудової партії так і народньої справи та домагається негайного скликання Ширшого Зїзду в цілі ревізії

дотичної резолюції, а також зміни політичного напрямку партійного органу «Діло».

До сих постанов «Слово» додає такі замітки: Не знаємо, яке становище займе супроти висшезгаданих рішень і домагань «Народній Комітет». Одно певне — а саме, що тверезі й ідейні елементи трудової партії ступили на твердий, певний шлях праці, якої вислідом повинно бути уздоровлення партії і привернення її недавнього пристіжу, як в очах своїх, так і чужих.

Слово. — 1919. — 1 лип.

№ 98

З ДОНЕСЕННЯ БІЛЬШОВИЦЬКИХ АГЕНТІВ О. СЛАДЕКА І А. ПЕТЕРА ПРО ПЕРЕБУВАННЯ В ГАЛИЧИНІ ПРОЇЗДОМ З УТОРЩИНИ

15 липня 1919 р.

О Галиции и Петлюровцах. Украинское население в Галиции за Днестром страдает под гнётом польской буржуазии-помещиков, которые при помощи своих войск и жандармерии всячески обируют и притесняют русин. Вся земля возвращена опять польским помещикам, которые взыскивают с крестьян за произведённые ими порубки в лесах и за раздел помещичей земли. Войска польских империалистов а также и жандармерия производят частые обыски у русинского населения под предлогом розыска будто бы укрытых винтовок и патронов, шаря по всем углам и даже раскапывая землю, забирают всё, что им может пригодиться как военную обмундировку, сапоги, ботинки, бельё, даже штатскую одежду, скот и продовольствие, часто никаких запасов не оставляя. Нежелающих и тех, которые не в состоянии отдать, жестоко избивают и во многих случаях уводят с собою в концентрационные лагеря. Такая-же участь постигает и молодеж служившую в петлюровских войсках, а также и интеллигенцию. Одно такое побоище мы видели в маленькой русинской деревушке (Гуты недалеко гор. Борислав), куда мы пришли полчася спустя после ухода польских

жандармов, которые до крови избили одну женщину и одного молодого человека, требуя выдачи винтовок. Везде слышны жалобы и слова ненависти против буржуазных грабителей. Среди крестьян ходят слухи, что из России и Украины идут советские войска, чтобы их освободить и все с нетерпением ждут их прихода.

Румыны на занятой ими территории Галиции держат лишь полицейскую службу, поддерживая «порядок» и препятствуя петлюровцам в занятии территории. На левом берегу Днестра приготавливали окопы и проволочные заграждения для поляков, которые по их словам должны их сменить. Население на них так не жалуется как на поляков. Пленных ни туда ни обратно не пускают, однако не задерживая их в концентрационных лагерях. Румынские солдаты склонны к взяточничеству.

Напротив румын на правом берегу Днестра стоят галицийские петлюровские войска, которые наполняют почти все села и местечка. По словам солдат у них не хватает патронов и снарядов. Большинство солдат одеты плохо и часто проявляется недовольство Петлюрой. В Каменце Подольском сосредоточены были значительные силы петлюровских войск, среди которых сильно распространен тиф. Станция сама переполнена класными вагонами и санитарными поездами. Войска здесь ходят голодные и более оборванные чем в Галиции. По дороге из Каменца к Проскурову мы встречали мало петлюровских войск всего лишь в одной деревне перед местечком Фрамполем мы видели обоз, батарею (4 орудия) и 60 человек конницы. В районе местечка Ярмолинцы во время нашего прихода происходили бои (15/7) с украинскими советскими войсками, при чем на стороне Петлюры действовала 6-я дивизия. Состав Петлюровских полков по словам их «старшины» очень слабый, есть полки имеющие не более 150 штыков, гайдамаки около 700 штыков. В м. Ярмолинцах по рассказу крестьян растреляно было 6 попавшихся в плен красноармейцев, одна женщина и один еврей, обвиняемых в укрывательстве красноармейцев.

О. Сладек и А. Петер

№ 99

**З НАКАЗУ ЛЬВІВСЬКОГО ПОВІТОВОГО КОМАНДУВАННЯ
ЖАНДАРМЕРІЇ ПРО ВВЕДЕННЯ СМЕРТНОЇ КАРИ
ЗА КОМУНІСТИЧНУ АГІТАЦІЮ**

5 серпня 1919 р.

В одному з запасних батальйонів на території КГО-Львів серед солдатів виявлено більшовицьку агітацію, що проводилась цивільними особами, які приїжджають відвідувати солдатів.

Завдяки енергійним заходам командира запасного батальйону агітацію викрито і в зародку придушено. Попереднє слідство показує, що більшовицькі агітатори використали, між іншим, і ту обставину, що солдати згаданого запасного батальйону були обурені недодаванням належної кількості цигарок та тютюну, а також зниженням плати...

Підлеглим солдатам необхідно об'явити, що поширення більшовицьких ідей є злочином, за який надзвичайним судом карається смерть.

У випадку найменшого прояву більшовизму серед солдатів необхідно зі всією рішучістю негайно проводити енергійне слідство для того, щоб викрити і захопити агітаторів і проводирів. Про прояви більшовизму необхідно повідомляти негайно.

Львівське повітове командування жандармерії

ДАЛО, ф. 102, оп. 1, спр. 28, арк. 48—49. Машинопис. Засвідчена копія.

Опубл.: Під прапором Жовтня: 1917—1920. Документи і матеріали. — С. 174—175.

№ 100
ПОСТАНОВА НАРАДИ В ЦК КП(б)У ПРО РОБОТУ
В ГАЛИЧИНІ

10 серпня 1919 р.

1. При создавшейся в настоящее время международной и внутренней украинской обстановке, характеризующей положение на нашем внешнем и внутреннем фронте, перспективы установления Советской власти в Галиции отодвигаются на более или менее отдаленное время.

2. При таких условиях центр тяжести нашей политической и военной работы должен быть перенесен вовнутрь Галиции.

3. Все лучшие силы направляются в Галицию для организации там партийных ячеек, партизанских отрядов и усиленного разложения галицийских частей.

4. Кроме того, на территории УССР всемерно должны быть использованы пленные и беженцы, перебежчики галичане. Наиболее сознательные из них должны быть после соответствующей обработки использованы для революционной работы внутри Галиции, остальных использовать для формирования галицийских частей, которые будут находиться под общим командованием. Части эти могут быть вливаемы в общие интернациональные формирования.

5. Для координирования и направления всей этой работы существующий ревком Галиции и Буковины реорганизуется. В состав его входят девять человек: четверо от галицийской группы, один — от ЦК, одно место представителю польской группы, одно — еврейской, два места предоставляется украинским коммунистам.

6. Ревком работает под руководством ЦК КПУ и от него получает все нужные средства и директивы.

7. При обсуждении в ЦК КПУ вопросов, относящихся к Галиции, желательно приглашение представителя ревкома на заседание с правом совещательного голоса.

8. Для ведения военной работы ревком образует военсек, который существует при одной из военных организаций полит-

отделов армии или дивизии, работая под непосредственным их руководством, подчиняясь в то же время общим директивам ревкома.

Член Организационного Бюро ЦК

ЦДАГОУ, ф. 1. оп. 145 а, спр. 1 а, арк. 43. Машинопис. Копія.

№ 101

**ПАСТИРСЬКЕ ПОСЛАННЯ МИТРОПОЛИТА ГАЛИЦЬКОГО
АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО, ЄПІСКОПА
СТАНИСЛАВІВСЬКОГО ГРИГОРІЯ ХОМИШИНА,
ЄПІСКОПА ПЕРЕМІСЬКОГО, САМБІРСЬКОГО
І СЯНІЦЬКОГО ЙОСАФАТА КОЦИЛОВСЬКОГО
ДО ВСЕЧЕСНОГО ДУХОВЕНСТВА І ВІРНИХ У ЗВ'ЯЗКУ
З ОКУПАЦІЙНИМ ТЕРОРОМ**

26 серпня 1919 р.

Андрей Шептицкий

*Божю Милостію і Святого Апостольского Престола
Благословенем Митрополит Галицкий, Архієпископ
Львівський, Єпископ Каменця Подільского,*

Григорий Хомишин

*Божю Милостію і Святого Апостольского Престола
Благословенем Єпископ Станиславівський,*

Йосафат Коциловский

*Божю Милостію і Святого Апостольского Престола
Благословенем Єпископ Перемиский,
Самбірський і Сяніцький*

**Всечесному Духовенству і вірним Галицької провінції
Мир в Господі і Архерейске Благословене!**

Подобало ся Всевишньому зіслати на нас нові тяжкі терпіня. Ми ще не були втіли вилічити тяжких ран завданих попередною війною, коли нова війна, гірша від першої, перейшла

знищення цілу нашу вітчину. Несчастливий для нас був її оборот. Польські війська заняли цілий край. Оден Бог знає, кілько прийшло ся перетерпіти нашому бідному народови. А до нещастя війни прилучають ся иньші. Тисячі невинних жертв мирного населеня вязнені по тюрмах гинуть на пошести або голодують і зносять невисказані фізичні і моральні терпіня. Видаєсь, що весь нарід сказаний на загладу. Премного убійств і рабунків уходить безкарно. Пяťох сьвящеників замордованих, а сотки їх вязнених або вивезених. Много церквей, найчільнійші монастирі зрабовані. Множество парохій позбавлених душпастирів.

Серед загального болю мужним, християнським серцем приймаймо ті удари з Божих рук, пересьвідчені з віри, що нічо не діє ся без Божого допущу. Бог, добрий Отець, часом карає, часом тяжко досьвідчає свої діти, але робить се для їх добра, має якісь сьвяті наміри зглядом нас, о яких можемо знати, чи догадувати ся, з загального, з віри знаного Божого провидіння над долею людей. Вийдїм в себе, питаймо ся, чи ми не провинили ся чим проти Бога; шукаймо висших, дальших причин наших терпінь. Дивім ся на них з віри. Стараймо ся знайти відповідь на питанє, чому, задля яких причин і на яку ціль Бог допустив на нас такі терпіня? «Смирім ся перед всемогучою Божою рукою, а Бог потішить нас і піднесе» (І. Петра 5. 6.) Навернім ся до Бога цілим серцем і цілою душею, а відверне ся від нас Його допуст. Не будьмо подібні до нерозумних людей, що будують хату на піску. (Мт. 7. 26.) Ї прийшов дощ і повіяли вітри і «бысть разрушеніє єя веліє». Не будьмо «слышателями слова» але і «творцами єго» (Як. 1. 22.) Ми християне віримо, що если Господь не побудує дому, дарма трудять ся ті, що його ставляють. (Пс. 126. 7.) Ми віримо, що ласка Божа і Боже благословенє потрібні до всього і знаємо, що наколи приходить ся нам днесь тяжко терпіти, то може в части з вини людей, що не лишень без Бога хотіли зачинати працю для будуччини народа, але і прямо зачати боротьбу проти Божого закона, проти Бога і проти Його св. Церкви, заким еще дана була можність якої будь ширшої тревалійшої праці. Здається, що терпимо і через тих, що більше дбали о свою наживу, чим о добро народу, що не уміли для загального добра,

з любови до ближних, пожертвувати власну користь. Правдо-подібно з нашої вини безхосенними стали доси найкрасші жертви найблагородніших наших синів, що впали в обороні вітчизни. Але не підуть на марне ані ті жертви, ані наші терпіння. Всевишній почислить кожду сльозу і кожде добре діло і верне благословенем на наших дітях то, що ми в сльозах сіяли. Одного лиш потреба, щоб весь нарід зрозумів конечність повернути до Господа Бога, щоби всі поставили собі метою житя, дбати передусім о Боже Царство, о Божу праведність, о справедливість і правду, щоб зрозуміли, що основою житя є Божі правди, які запевняють обичайність одиниць і народів. Иньшою дорогою не дійде ніхто до благородних і тревалих успіхів. Нехай терпіння нинішньої хвилини будуть для нас наукою історії. Надією взносім ся над всі трудности і всі болі в сильнім пересвідченню, що крестна дорога, се дорога спасеня, що лиш через терпіння доходить ся до тревалого добра. Не упадаймо на душі. Боронім ся перед зневірою. Відкиньмо від себе всякий гріх, поконуймо всяку погану пристрасть, цілим серцем прибігаймо до Бога, горнім ся до Божих храмів, до св. Тайн, до практик християньского житя, стараймо ся кождий не лишень для себе, але і для всіх заслужити у Господа Бога на Його св. ласку, щоби сповнило ся на нас то слово съвятого Письма.

Благодать Господа Бога і Спася Нашого Ісуса Христа зі всіми Вами. Амінь.

Дано в Перемишлі зі спільної наради дня 26. серпня 1919 р.

**Андрей, Митрополит
Григорий, Епископ
Йосафат, Епископ**

Послане пастирське... — Друкарня гр.-кат. капітули в Перемишлі, 1919.
— 7 с.

№ 102

РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ В «УКРАЇНСЬКОМУ ПРАПОРІ»
ПРО СТАНОВИЩЕ В КРАЇ І ПОЛІТИКУ АНТАНТИ

24 вересня 1919 р.

Страшна провізорія.

Стоїмо на передодні важних рішень в справі Східньої Галичини. Вістки з Парижа говорять, що комісія генерала Ле-Ронда викінчує працю над статутом для нашої Країни й хто зна, чи незабаром не довідаємося про всі деталі цього інструменту, який в найблищій будуччині стане головною основою нашого правно-державного існування в залитім кровю ріднім краю. Найважливіші постанови — знані нам й ми бачимо, що не зважаючи на найбільші затії ворогів, формально деяка співучасть в правлінню нам признана. Виразно постановлено, що окупація Польщі є тимчасова, ясно зазначено, що про остаточну приналежність Східньої Галичини вирішить пізніше народне голосування а одночасно є децизія про різні області публичного життя, в яких українському населенню дана спромога самим собою управляти. Як дивитися на того рода рішення — серед всіх верстов нашого народа немає двох думок. Наше становище і далі остається в основі рішучо негативне, ми далі вважаємо нашу Країну за складову частину Української Народньої Республіки й з нашої плятформи не зійдемо ніколи. З задоволенням хоча без жадних ілюзій приймаємо до відома деяку зміну в думках руководячих серед коаліції відносно нашої національної справи й непохитно віримо, що після упорядкування та консолідації відносин на Україні прийде черга на об'єднання нас з усією нашою землею. Це є думка, яка окрилює всі верстви галицької української суспільности, це є думка, яку носить в своїм серці кожен придністрянський козак, що своєю кровю поливає широкі лани й степи нашої Неньки — для цілої Соборної України й для своєї близької батьківщини. Це є думка наших правлячих кругів й — всіх без виєма наддніпрянських братів.

Але політична необхідність велить нам не замикати очей на події й відносини в краю. Зараз вони такі страшні, що перед їх змалюванням здригається найсупокійніша рука. Наша

країна поруйнована. Довголітна війна висмоктала з неї всі животні соки. Вирабували і знищили її мільйони воюючих — своїх та чужих армій. Нема буквально села ні селянської хати, яка не винесла б на собі воєнного знищення та руїни. Мільйони жертв пожер молох чужого, ненависного мілітаризму а ці, що осталися — далі несуть на собі тягар ще страшнішої дикої польської окупації. Останній рік, в якому український народ зірвався до боротьби за власне самостійне життя перелляв чашу горя понад край. Побідна коаліція замість стати на становищі справедливості й правди, який виписала з тріумфом на своїх прапорах — допустилася найнікчемнішої зради на нашому народі. Під впливом закулісових інтриг та блудних рахуб видала вона зі супокійним серцем на загладу мільйонний народ його лютому, безжалісному ворогові. Все море неповинно пролитої в Галичині крові, це жертва яку прийшлося принести нам на престіл лукавим реформаторам світа на париському ґрунті, їх обдертій зі всяких фальшивих заслон політичний грі. Прагнуча нашої свіжої крові дика ворожа бестія, кинулась на безборонного противника з пекольною фурією. Кожен день виносить на поверхню щораз страшніші факти убійств, знущань, грабежей, підпалів й арештів нашого населення. Східня Галичина прислонилася перед світом багряним саявом, з поза якого доходить наш зойк й передсмертні окрики зі зимним вирахуванням мордованих жертв українського народу. Тюрми переповнені в'язнями а крісові кулі поривають одну одиницю за другою. Про знищення культурного життя вже й не згадати. Всі наші школи, просвітні інституції позамикані, преса частю здавлена, урядництво позбавлене спромоги існування, навіть церква стогне під кормогою озброєного в канчук ката. Загалом: положення таке страшне, що недавні часи австрійського режиму являються для нас неначе загубленим раєм.

І в цей момент приходить до нас коаліційне рішення про автономний статус Східньої Галичини. Що ми вимагаємо від нашої мирової делегації, аби сказала представникам верховодячих держав світа? Ми з погордою відкидуємо їх паперові рішення, як довго не дадуть реальної гарантії, що думають приневолити Поляків до шановання вже не виданих ними постанов а вічних прав гуманності. Вимагаємо для себе цього самого, що одержали їх політичні противники, з якими вони п'ять літ кровавилися

в завзятій боротьби. — Німці, себто розведення контролі над дикарською роботою Поляків у Східній Галичині. Коли наша земля причислена по рішенню коаліції до спірних областей, коли окупація Польщі являється тимчасовою, то нехай прийде до краю міжнародний орган, який буде дивитися на все пекло, яке завели в нім наші ворогі. У всіх спірних областях заведений такий стан річей. На спірнім пруським Шлеську сидить міжнародня місія, яка в імені коаліції рішає на місці всі чергові справи краю, те саме є в тешинським Шлеську, те саме у Фюмі, те саме в других спірних областях. Одна тільки «провізорична» Галичина віддана «провізорично» на поталу Ляхам, в якій вони гуляють гірше чим в давній небіжці Польщі. Невже український народ не заслугує навіть на таку уважливість, як Німці?

Практичні вимоги дня прямо кричать за подібним органом. Візьмім от хочби такий факт, як відношення представництв нашого народу до польського уряду. З приводу всіх надужитъ й злочинів вносять вони до рук польських урядів всілякі протести й меморіяли. Читаючи їх, мимохіть збирається на сміх. Хиба є між нами принаймні один наївник, що віривби в якийнебудь успіх подібних протестів? Полякам вони найкраща притока поглумитися над нами й іншій раз показати, що ми вповні від них зависимі й всеціло у їх руках. А прецінь не булоб сього, як-би у Львові сиділа коаліційна місія з Американцем чи Англійцем на чолі, якби там постійна місія Червоного Хреста, до якої можнаб було за кожен раз відкликатися й представити справу. Найстрашніщі факти правнополітичної провізорії не булиб такі невиносимі як сьогодні. А заслонитись викрутами «справедливости» Поляки ніяк не всилі. На це є тисячні удокументовані докази їх звірств, їх знущань й розбоїв над якими не сміють перейти до дневного порядку держави коаліції. Оці факти помогли вирвати з опянілого жадобою крови горла ворогів нашу країну, принаймні під формальним оглядом, тепер вони повинні стати за попертя нашого слухного й не тяжкого до виповнення домагання. Це є велике чергове завдання нашого париського представництва й щойно після його реалізації відітхне привалена каменем неволі груди нашого народа.

№ 103

**ІЗ ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ОРГБЮРО ЦК РКП(б)
ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ПІДПІЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ**

27 жовтня 1919 р.

...4. Ассигновать Зафронтбюро на политическую работу на Украине пять (5) миллионов рублей. Дальнейшее ассигнование производить по израсходовании этих денег и представлении краткого отчета.

5. Организация повстанческих отрядов и содержание их производится РВС Южфронта и входящих в него армий через Зафронтбюро, и связи с ним (имеют) местные нелегальные партийные организации.

6. Повстанческие отряды, действующие в близком тылу у противника, руководятся директивами нашего командования; в глубоком тылу при отсутствии связи с нашим фронтом, действуют по указанию партийных организаций.

7. Партийную и повстанческую работу в Галиции и Буковине, а также и в Бессарабии возложить на Зафронтбюро КПУ.

8. Ввести в Зафронтбюро для Бессарабской работы тов. Рабеля.

Секретарь ЦК Елена Стасова

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 3, спр. 6, арк. 5. Машинопис. Оригінал.

№ 104

**ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ ОРГБЮРО ЦК КП(б)У
ПРО РОБОТУ В ГАЛИЧИНІ І БУКОВИНІ**

28 жовтня 1919 р.

Присутствовали: тт. Раковский, Дробнис, Рафаил, Косиор, Левченко.

Слушали:

1. О галицийской работе.

2. Задачи Организационного бюро компартии Восточной Галиции и Буковины и взаимоотношения его с ЦК КПУ.

3. Вербовка работников для работы в Галиции и Буковине и о средствах на эту работу.

4. О бессарабской работе.

Постановили:

Существующий ревком распустить. Создать Организационное бюро Коммунистической партии Восточной Галиции и Буковины в составе девяти человек: Досвитный, Кулик, Левицкий, Баран, Михайлик, Порайко, Левченко, Коцюбинский и...*

Основной задачей Организационного бюро является создание коммунистической организации, которая могла бы стать во главе и овладеть нарастающим революционным движением Галиции и Буковины.

Органбюро подотчетно ЦК КПУ в лице Зафронтowego бюро и от него получает политические и организационные директивы.

Так как в Ташкенте и сибирских городах много галицийских коммунистов, послать представителя тов. Левченко в Ташкент для отозвания галицийских партийных товарищей для работы в Галиции.

Кроме того, написать письмо ко всем паркомам о присылке всех галицийских коммунистов в Органбюро ЦК РКП для направления их туда же.

Ассигновать Органбюро восточной Галиции и Буковины под отчет 100 тыс. руб.

Пригласить на заседание тов. Рабя. Мнение тов. Раковского: организовать бюро Коммунистической партии Бессарабии на таких же принципах, как и галицийское.

Член Зафронтбюро Рафаил

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 146, спр. 1, арк. 34. Машинопис. Оригінал.

---

*Девятая фамилия не указана.

№ 105

**ТЕЛЕГРАМА УКРОСТА ДЛЯ РЕДАКЦІЙ ГАЗЕТ
ПРО ПРОТЕСТИ ТРУДЯЩИХ УКРАЇНИ У ВІДПОВІДЬ
НА ПОЛЬСЬКИЙ ТЕРОР У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ**

6 листопада 1919 р.

Харків. 6 листопада. Ціла радянська українська преса почала остру кампанію проти Польщі. Причиною сього події у Східній Галичині. Часописи люто атакують Ляхів і домагаються активного виступу проти польського варварства в західній Україні. «Вісти» пишуть, що цілий 35 мільоновий український нарід зубами скрегоче із люті на вид погромів в Галичині. Україна ніколи не зречеться прилучення уярмлених своїх дітий у Східній Галичині. У всіх більших містах радянської України відбуваються демонстрації за освободження Східної Галичини. В Харкові промовляв до демонстрантів представник українського Ціка, в котрій він між иншим сказав: «Дим з гарячої крові Східної Галичини кличе до неба о пімсту, кров братів на схід від Сяну, мордованих на смерть впаде на польських катів і їх потомство.

Зложім, товариші, присягу, що не скорше спочинемо, аж пімстимо сю кров і Карпатська Україна знова злучиться з нами в одно державно-національне тіло».

Подібні демонстрації з пристрастними національними промовами відбулися в Києві, Полтаві, Одесі і Кременчузі. Влада всюди стає на чолі національного руху, який носить живловий характер і довів до зближення партійно-політичні табори.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 319. Рукопис. Копія.

№ 106
ІЗ ЗВІТУ ЛЬВІВСЬКОГО ОКРУЖНОГО ЕТАПНОГО
КОМАНДУВАННЯ ЖАНДАРМЕРІЇ ПРО ПОЛІТИЧНЕ
І ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ
в жовтні 1919 року

29 листопада 1919 р.*

Більшовизм

Більшовизм як такий не розвивається. Однак, населення всіх повітів, особливо українське і єврейське, співчуває більшовицьким ідеям. До активних виступів ніде не дійшло, крім того, що де-не-де населення чинило пасивний опір у виконанні розпоряджень урядових властей. В Скалатському повіті дійшло до аграрного руху на більшовицькій основі.

Віча і лекції

Тільки польські з актуальних питань.

Матеріальне становище

Матеріальне становище в усій колишній Східній Галичині щораз більше погіршується.

З усіх повітів надходять повідомлення, що в зв'язку з наближенням зими і нестачею праці населення щораз більше терпить нужду.

Проведення негайної кампанії допомоги було б дуже доречним, щоб ліквідувати найбільш сприятливу основу для розвитку більшовизму...

Ротмістр Бадушек

ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 8, спр. 3825, арк. 64, 66. Машинопис. Засвідчена копія.
Опубл.: Під прапором Жовтня: 1917—1920. — Документи і матеріали. — С. 199.

---

*Дата встановлена за супровідним листом.

№ 107

**ЛИСТ ГОЛОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ НА ПАРИЗЬКІЙ
МИРНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ ГРАФА МИХАЙЛА ТИШКЕВИЧА
ПРЕЗИДЕНТУ ЄВГЕНУ ПЕТРУШЕВИЧУ
ПРО СКЛИКАННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

5 січня 1920 р.

Ваша Ексценціє!

В добавок до останнього мого листа, дозволю собі Вам запропонувати скликання конференції кількох більш як найважливіших представників України для об'єднання всіх сил щиро національних в цей тяжкий мент під Вашим моральним проводом. Її угодити можна би в Італії, де віза найменш утримується. Може в Венеції Вам так близько Відня. Можна було б запросити Петлюру, Павленка, Грушівського а навіть Вінниченка. Кого з Галичан Ви самі осудете. Не довірмося ж С. Ф. і Василькові, який представляє не інтереси нації нашої, а політики зовсім нам чужої — так саме як Скоропадський.

Я розумію, що Ваше становище може затяжити Ваша Ексценціє від такого явного виступу. Але я можу взяти Ваші директиви і виповнити як свою. На скільки мене понижує сповнення наказів всяких Нікольських і Темницьких — на стільки я буду щасливим бути Вашим співробітником чи представником.

Признаю що спосіб, в який зі мною поступив уряд Петлюри, знеохочує мене до дальшої з ним праці. Чи люди ці мають яку небудь можливість щось серйозне сотворити? Чи дадуть они щось позитивне для України? Прохаю Вашої ласкавої ради! Мені не хочеться неширо поступити з Петлюрою, однако ж як це потрібно для справи я готов перетерпіти і щиро дальше его підтримувати. На сьогодні его політика буде самостійницька. Прохаю Вашої згоди і директиви.

Зістаюсь з найглибшою повагою. Ваша Ексценціє.

*Найвідданіший слуга і (нерозбірливо)
М. Тишкевич*

Р. С.: Отримую в сім моменті дуже щирого і гарного листа від Нікольського, прохаючого мене з приводу грозного моменту, який не дає місії існувати і їхати до Риги.

Як тільки пришлють гроші — бо своїх вже не маю — виїду.

Дай Боже з в. Ексцеленцією побачитися ближчий час і обговорити все.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 297. Рукопис. Оригінал.

№ 108

СТАТТЯ др. ЛЬОНГИНА ЦЕГЕЛЬСЬКОГО В ГАЗЕТІ «УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР»: «ДО ПИТАННЯ ПРО ОРІЄНТАЦІЮ»

20 січня 1920 р.

В українській пресі та усіх українських гуртках, що інтересуються політикою — а хто зі свідомих Українців до тих кругів не належить!? — обговорюється тепер пильно, а то і пристрасно, питання про орієнтацію українського народу в його дальшій політиці. В отсій полеміці згадується у пресі та поза пресою з більшою або меншою дозою злоби, перекручувань та імпутацій також і моє ім'я. Тим радше поспішаю на бажання редакції «Українського Прапора», щоби висловити прилюдно свій погляд на згадане надзвичайно важне питання. Думаю, що тепер, коли виявилось повне банкруцтво ні то більшовицької ні то анти-більшовицької політики дотеперішного українського правительства, — прийшла пора про цю справу ясно заговорити, так, як я вважав це за передчасне ще тому три місяці, коли отсе правительство було у повнім «розцвіті» свого анархічного режиму. Тоді критикувати його та підривати його, значилоби тільки доливати оливи до вогню, та помножувати й так вже безмежну тоді анархію і розбіжність українських сил. Сьогодні сумної пам'яті камінецька епоха в історії будування української державності вже замкнена. Ї то так маркантними фактами, як з одного боку деклярацією Андрія Лівницького і тов. у Варшаві в справі

західно українських земель обсаджених Польщею і переїздом отамана Петлюри у Варшаву під польський омофор; з другого боку, договором верховного штабу галицької армії з Денікіном з падолиста м. р. та виїздом диктатора Др. Петрушевича до Парижа і Лондону, а з третього, переходом переважної частини Петлюрівських відділів, міжтим його гвардії під командою Волоха до більшовиків, та утворення українського більшовицького правительства у Києві дотеперішним президентом українського камінецького правительства Мазепою і товаришами.* Українські політичні і військові сили поділилися, значить, на три табори: Петлюри, Петрушевича, Мазепи—Винниченка, з котрих кожен орієнтується в інший бік та на інші сили. Тепер і пора серйозно передискутувати, котра із тих ліній повинна стати основою української національної політики.

Завівся серед українських політиків новітнього фасону звичай, кожного, хто мав тільки трохи відмінну думку на політичне положення і на нашу політичну тактику, відсуджувати від честі і сумління, називати зрадником, ренегатом, чорносо-тенцем чи як там, затопити прямо в морі некультурної та безкритичної лайки і словесних помий. Це дуже примітивний спосіб дискусії і розправи із людьми іншої політичної думки, спосіб, який до вияснення самої справи не приносить нічого, а навпаки затемнює його особистими клеветами і інвективами а слід за тим — сліпою особистою чи партійною ворожнечою та непримиримістю. Міжтим для мене справа представляється так, як цьому Натанови у драмі Лессінга, що має до діла з закокуріченими проти себе взаємно християнином, жидом та магомеданином, а одначе в суті річі не бачить поміж ними ніякої основної рїжниці. Є у нас сьогодні три орієнтації, а одначе ніхто не зможе відмовити мені правди, коли скажу, що всі три вони є шляхом до одної цілі — до української держави. Я переконаний, що її бажають рівно чесно і Петлюра і Петрушевич і Мазепа та Винниченко. Ї ні одного з тих мужів, котрих трох імена звісні нам від десятків літ як імена випробованих, характерних і заслужених українських патріотів — не вільно

---

*По найновішим вісткам Мазепа держиться далі Петлюрівської орієнтації. (Прим. Ред.).

нам підозрівати о нечесні чи користолюбні наміри, о зрадництво чи щось подібне. Хто вживає в полеміці супроти отсих людей іншого оружя, цей дає доказ свого власного низького способу думання, своєї власної політичної незрілості і некультурності, цей не вміє пошанувати труженників в народній праці через десятки літ, та робить їм незаслужену кривду. І в політиці і в публіцистиці обов'язує також етика, тимбільше серед членів одної і тої самої суспільності, що знаходиться в так тяжким положенню як українська. Випробованих, досвідних і характерних політиків не дала нам доля багато і тому ми мусимо і повинні щадити їх на ще тяжшу годину. А булоби це доказом слабкої моральної вартості суспільності, колиби вона дозволила, щоби всякі люде, про котрих ще перед двома трома роками в публичнім життю ніхто не чував, кидали на право і на ліво болотом, відсуджуючи від чести, сумління і розуму тих, котрим вони і недостойні «ременів розв'язати від черевиків». Як сказано, всі три табори мають одну ціль — збудування української державности, а тільки в методах і дорогах до цього розходяться і тому для мене зі становища національної етики всі три вони рівновартні, та всі мають своє моральне оправдання — фактичне і практичне в реальних відносинах. І про те саме повинна вестися об'єктивна дискусія. Про це й будемо дальше говорити.

Зачнемо від орієнтації на Польщу. Так називаємо теперішню орієнтацію Петлюри, Андрія Лівичького, Старосольського, Мартоса, Миколи Ганкевича і тов., та взагалі українських соціалістів їх покрою, бо основною думкою цієї групи є збудувати українську державу при допомозі Польщі за ціну територіяльних концесій на річ шляхотської імперіялістичної Польщі. Герольди цієї лінії: львівський «Вперед», віденська «Воля», пп. Старосольський, Микола Ганкевич, Хомик ітд. впевнюють, щоправда, суспільність, що вони є самотійними хорунжими «самотійної» України, а противників з табору Петрушевича обжаловують о зраду ідеалови української державности, одначе ясне, що весь цей голос і ті обжаловування це тільки тактичний засіб, щоби закрити слабу та дуже прикру сторону їх власної політичної місії, а саме, що вони українські самотійники і українські соціалісти, свою цілу концепцію оперли на реакційній та україножерній Польщі. Коли п. Андрій Лівичький зрікся

іменем Директорії на річ Польщі Галичини, Холмщини, Підляша і західної Волині, коли отаман Петлюра шукає опіки у того самого Пілсудського, що перед кількома днями у Познані говорив про наші землі, яко про Польщу, та коли п. Андрій Лівіцький обіцяє в своїй декларації ревізію аграрного закона в користь польської великої земельної посілости, то ясне, що тзв. чисто самостійницька лінія «Впереду», «Волі» і оточення отамана Петлюри не є так чистою, бо можна її зробити три тяжкі закиди. Перше, що проторгує українську землю і близько десять мільонів українського населення, — друге, що зрікається демократичної аграрної реформи в користь тих самих Потоцьких, Браніцьких і їх компанії, котрих на правобережжю підпирив гетьманський режим, а проти котрих зірвалося в падолисті 1918 р. те саме народне повстання, що винесло на історичну арену на своїх хвилях отамана Петлюру, — а третє, що обі ті тяжкі і кєрєвавє ціни авансуєсь Польщі на сліпо, на непевне, в супереч всєму дотєперішньому досвідови українського народу з польськими плянтаторами. Щоправда українські соціялісти з «Впереду» балакають щось баламутно і наївно про союз двох «братніх» соціялістичних демократій польської та української, та апелюють до сумління польської «братної» партії, але для всякої серйозної людини ясне, що ні в польських соціялістів нема сили перепровадити які небудь свої наміри в діло, ні навіть не показують вони до цєго ніякої охоти, — коли де мали або мають практичну нагоду проявити своє відношення до українства, прим. Морачєвський як б. президент міністрів держався тої самої лінії до українства, що і польські націоналісти. Хтоби схотів при допоміжї реакційно-шляхотської Польщі будувати українську державу, цєго мусить стрінити та сама доля, яка стрінєла колись Виговського і Тєтерю. Інстинкти і упередження народніх мас є в політиці також реальними чинниками, а правобережне українське селянство ніхто в світі не переконає, що Польща може бути приятелем і союзником України. Своєю імперіалістичною і реакційною психологією і ідеологією, не виключуючи польських соціялістів, Польща органічно неспосібна робити позитивну українську політику. Цєж доказує вона тепер потисячкрат в Галичині, Волині та Підляшєу. Думати, що вовк із західного берега Збруча переміниться у ягня на його східнім

березі, та, що Польща панів Скарбків, Дмовських і Ценських по цім боці Збруча стане носителем демократії і самовизначення народів по тім його боці, це очевидний самообман. Тому, увесь страшенний репет про реакційність і чорносотенність групи Петрушевича мусить робити вражіння нещирости, коли його зняли ті, що будують на неменше реакційну ніж Денікін та неменче імперіялістичну Польщу. Як далеко може йти самозасліплення, цього найкращим приміром Микола Ганкевич, для якого — Польща Скарбків, Дмовських і Падеровських в порівнянні з совіською Росією є репрезентанткою демократії і поступу в порівнянні до азійського варварства Леніна і Троцького. От до чого договорився «український» соціяліст.

Коли одна група українських соціялістів додумалася до так оригінальних поглядів, то друга група, іменно Мазепа й товариші, як повідомлює нас радіо з Київа утворили там враз з українськими комуністами та іншими лівими соціялістами, українське радянське правительство, котре властиво розпоряджує найбільшою частию української території і столицею України. Коли отже ці українські соціялісти, для яких Меккою стала Варшава, є справді соціялістами, то вони повинні були опинитися там, де тепер є Мазепа і товариші. Теж саме пан Вітик. Це булоб безперечно більше мужеське і більше почесне, чим трудитися аж до Відня, щоби тут здобувати сумнівні лаври безпрограмним лаянням своїх особистих і партійних противників та зводити з ними особисті порахунки. Та в цих добродіїв отсеї консеквентности не стало.

Лінія Мазепа і товаришів, себто орієнтація на більшовицьку Росію, має безперечно о много глибші коріні в українським народі і о много більше реальних виглядів, ніж орієнтація на Польщу. Автор цих стрічок ще в маю м. р., коли більшовизм був у вершках своєї сили у східній і центральній Європі, вказував у Станиславові на цю лінію, як під той час політично найдоцільнішу. Та тоді саме українські соціялісти з чисто гурткових мотивів обо короткозорости, були саме головними противниками такої орієнтації, між тим деякі з тих, що тепер правдоподібно запізно опинилися в Київі. Більшовизм вже два рази був заняв Україну, змітаючи раз Центральну Раду, раз Директорію, а тепер змітає Денікіна. Він видко, має певні

реальні основи на Україні в настроях і інтересах мас, а бодай в їх частини, та думаю, що для всіх Українців повинен він мати одну симпатичну рису а іменно, що є він орієнтацією на Дніпро а не на Вислу, що несе він демократію а загрожує польських феодалів та, що в його перспективах зарисовується з'єдинення всіх українських земель в одну, хочби і радянську, але всеж таки українську, всю Україну обіймаючи, республіку. Коли говоримо про орієнтацію на Схід і на Захід то орієнтація на більшовизм є очевидно орієнтацією на Схід та містить в собі так можливість самостійної української держави як і федерацію з совітською Росією. А отся політична сторона сеї орієнтації є саме тою, що лучить її з орієнтацією групи Петрушевича...

Галицька армія опинилася побіч южно-російської добровольчеської армії. Не можна сказати, щоби в її таборі, бо вимовила собі, що не буде битися проти Петлюри і загалом проти України та задержала свою організаційну самостійність. Вона існує на Україні, як самостійна українська армія союзна антанті (аналогія в бувшій армії Галлера заки повсталала польська держава). Політичні пакти роблені штабом цієї армії, занульовані — річ дуже характеристична — диктатором Петрушевичом, котрий поїхав не до Денікіна, а до Парижа і Лондону. Петрушевич орієнтується, очевидно, ні на Польщу, ні на Леніна, ні на Денікіна. Напряма, в котрім пішла підлягаюча йому армія вказує, що він так само, як більшовик Мазепа, орієнтується на Схід — на Дніпро, а не на Вислу. Галицька армія знаходиться після умови в стані відпочинку та виздоровлювання. До трьох-чотирьох місяців 70% її хорих та тиф і інші хвороби, будуть знова здоровими. Заховала вона обози і артилерію та зорганізовані частини. Є вона безперечно певною реальною силою, на котру можна робити політичні рахунки. Коли Денікін розкладається і ліквідується, вона має скріплятися. Армію цю лають пятном зради, забуваючи, що не треба плювати в керницю, з котрої ще може прийдеться пити воду. І у Поляків бували ситуації, в яких по обох боках фронту були польські армії — Пілсудського по австрійським боці, Мусніцького по російським — а однак обі вони придалися Полякам, коли вибила слушна година. Знавці та очевидці кажуть, що

виконати відворот для армії Тарнавського значило знищити себе, себто лишити кількадесят тисяч тяжко хорих, всю артилерію, весь обоз, більшу половину боевого стану в українським бездоріжжю. Що та армія не піде проти української державности, за це ручить її склад, а що вона вміє за цю державність по геройськи битися і вмирати, про це свідчить її минувшина. Будуччина покаже, чи краще було її поповнити самоубійство, чи заховати себе для української справи. Так само як будуччина ще покаже, хто мав рацію, чи отаман Петлюра їдучи до Пілсудського і Дмовського, чи Мазепа, опинюючися в більшовицькім Києві, чи диктатор Петрушевич їдучи до Лондону і Парижа. Одно для мене певне, що там в Парижі і Лондоні диктатор Петрушевич буде заступати українську справу зі становища української самостійної державности і не з партикулярної а всеукраїнської точки погляду. І хто має претенсію називати себе справді українським патріотом, той може собі тільки бажати, щоби подорож диктатора Петрушевича увінчалася бажаним для українства успіхом, то є, щоби антанта признала раз Україну своєю самостійною союзницею.

Ось так дивлюся я на отсі три орієнтації, по яких іде українська політична думка. Першу з них вважаю нереальною та противною основним інтересам і глибоким почуванням українського народу. Між двома другими можна здорово відчувуючому і реально думаючому Українцеві вибирати відповідно, до його партійної приналежности та соціального світогляду. Мимо того однаковож думаю, що репрезентанти обох головних ліній, так цеї, що орієнтується на Захід, як і тої, що орієнтується на Схід, можуть взаємно конкурувати і поборювати себе не обкидуванням болотом зневаг і клевет, та не замикаючи собі взаємно дороги до того, щоби в даний момент витягнути до себе братню руку та стати поруч себе рамя об рамя і плече об плече в боротьбі за спільний ідеал. Можемо ділитися на партії і на орієнтації, та не забуваймо одного, що ми всі Українці, що Україну хочемо бачити як найвільнішою, як найсильнішою та як найщасливішою. В тій думці і я, хоч переконаний і постійний прихильник орієнтації на Схід, не можу кинути каменем і на тих, які, на мою думку тяжко

помиляються і орієнтуються на Варшаву, бо вірю, що і вони ділають в найкращій вірі.

Український прапор. — 1920. — 20 січ.

№ 109
ПОВІДОМЛЕННЯ В ГАЗЕТІ «ЗЕМЛЯ І ВОЛЯ»
ПРО ПАРТІЙНУ КОНФЕРЕНЦІЮ УСДП

4 квітня 1920 р.

Ось уже втретє протягом великої світової війни відбуває наша партія свої загальні збори. З огляду на важкі відносини, викликані війною, ще не можна було скликати всепартійний з'їзд і тому і в 1918 р. у Львові і 1919 р. в Станиславові і тепер знову у Львові відбулися тільки наради управи партії з представниками цих місцевих партійних організацій, які могли прибути.

Такі періодичні (що певного часу) партійні наради конечно потрібні. Треба від часу до часу зіхатися, обмінятися думками з приводу існуючого положення й майбутніх подій, порадитися, що у цих відносинах можна й треба робити, як повести діяльність партії, щоби з неї вийшла можлива користь для робітництва. Треба раз-по-раз застановлятися над способами поширення партійної роботи, над засобами до згуртування як найбільшого числа трудящих людей в партії, в її організаціях. Подбати про відповідну управу партії, подумати над її грошовими засобами. Словом, без таких щорічних гуртових зібрань, на яких зустрічалисяб відпоручники партійних організацій, годі обійтися. Без того захирілаб ціла робота, без того не могла б успішно розвиватися партія.

А вже в нашому скрутному часі така жива обміна гадок просто пекуча. На цілому світі йде страшна боротьба між робітництвом і пануючими верствами, хитається існуючий лад — «лад» визиску, гнету й поневолення трудящих людей, що рвуться до світла, до сонця, до вільного, людського життя. В одних краях перемога вже на стороні робочого люду, в інших — як от у нас — старі порядки ще гірше даються в знаки працю-

ючим верствам, стають щораз незносниші, що раз чорніші, як та нічна темрява, що густішає перед світанком.

І не тільки в нас діється зле, не тільки в нас темні сили справляють свій бенкет. Загрожені в своєму пануванні, гуртуються вони до купи, еднаються разом на цілому світі, щоби не допустити здійснитися тому ладови, якого той прагне, за який так бореться трудовий народ.

І от в днях 27 і 28 марта скликала управа нашої партії конференцію для обговорення теперішнього положення та звязаних із ним завдань нашої партії робочого люду.

І по дводневних нарадах, основне обміркувавши те, що діється тепер у нас і на світі, і причини тих подій, винесла наша партійна конференція ряд резолюцій (ухвал) в яких висловила свій погляд на теперішні відносини та зазначила той шлях, яким серед цих відносин має йти ціла партія та її члени.

Отже взявши на увагу, що всі українські несоціялістичні партії, себ-то партії, які заступають панські, заможніші верстви нашого народу, обєдналися між собою в один союз для кращого переведення своїх змагань, закликала наша конференція, щоби і українські соціялістичні — робітничі та селянські партії утворили свій одноцільний союз (чи по вченому блок). Цей союз має пильнувати інтересів трудящих верств та не допустити, щоби наші власні, українські панки пішли на перекір змаганням українського робочого народу.

А далі, бачучи, що й по всьому світі творить загрожена в своїм існуванні буржуазія (пануючі стани) ворожий союз проти робочого народу, який змагає до здійснення свого ладу, до соціалізму, закликала наша конференція до сотворення одного революційного соціялістичного фронту на цілому світі.

Всі трудящі люде, всі робітники, — сказала наша нарада — еднайтеся разом, ставайте гуртом в обороні свого права! Не дайтеся піддурити буржуазії, коли вона пхатиме вас проти чужого робітництва, що повстало проти панування своїх визискувачів.

А розглянувшись в відносинах, які панують в нашому краї, конференція рішучо осудила їх і голосно запротестувала проти них перед робітництвом цілого світу.

Самоволя, нечуваний гнет, злочинне недбальство й непорядність верховодячих кругів в справах прохарчування широких

верств населення та в справах забезпечення їх від різних хоріб, які безконечно погіршують страхиття й нужду спричинені у нас світовою війною, піднесені як слід у заяві нашої конференції. Мира, справедливого суспільного ладу, ґрунтованого на здійсненню домагань робітництва, справедливого державного устрою, ґрунтованого на основі самоозначення народів, себ-то на праві кожного народу на свою власну державу на своїй власній землі, домагається наша конференція в своїх ухвалах.

Це, так би мовити, її зовнішні, надвірні резолюції (рішення). А внутрішні зміряють до того, щоб як найкраще уладилася партія в своїй середині, щоб як найтісніше згуртувалося в ній все наше робітництво, бо лише в єднанні сила, бо лише ставши всі разом здобудемо належні нам права.

Тож до гурту, товариші, й до спільної праці! Бе дванайцята година на світовому годиннику, година визволення робітних людей. Будьмо ж готові її стрінуті, не гаючися збираймо й гуртуймо свої сили на слушний час. Він уже не за горами!

Дорош

Земля і воля. — 1920. — 4 квіт.

№ 110

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО УТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОГО СОЮЗУ ТА ЙОГО ЗАВДАННЯ

10 квітня 1920 р.*

Декларація українського національно-державного союзу

Волею українського народу, зорганізованого в Українську Центральну Раду, була відновлена після кількох століть національного поневолення Українська Держава — Українська Народна Республіка. Повставши в часі нескінченної ще тоді світової війни, на початку російської революції, вона зустріла на шляху свого відродження великі труднощі, з окрема з боку імперіалістичних своїх сусідів — Росії і Польщі.

---

*Дата документа.

Московські більшовики, вірні традиціям старого московського великодержавства, споконвіку ворожого Україні, вступили у війну проти українського народу, бажаючи тим надужити його волю.

Не діставши ні від кого допомоги в цій тяжкій боротьбі і не зорганізувавши ще власних військових сил, український уряд увійшов в мирові переговори з німецьким правительством, щоби забезпечити собі необхідну поміч. В наслідок цього увійшло на Україну німецьке військо. Та вище німецьке командування, не розглянувшись в політичних відносинах молодій демократичній держави, зробило нерозважний крок, допомігши утворити державний переворот в супереч волі українського народу.

Утворена в перевороті гетьманська влада — національно-українська зовні і антинаціональна і антинародня по суті — не могла здобути симпатій української демократії та й не хотіла зближення з нею. Противно, значна частина української інтелігенції терпіла в тюрмах і концентраційних лагερях, зізди укр. селянства заборонялись, скрізь по Україні вертались до панування над землею і селянами великі земельні власники, а до влади приходила стара російська адміністрація. Найбільше свідомі частини українського війська, які протягом короткого часу були уже організовані українською владою, розформовувались, а натомість формувались російські добровольні частини.

В цей тяжкий період свого життя український народ сконсолідував свої національні сили у Всеукраїнський Національно-Державний Союз — організацію, в яку ввійшли представники всіх українських партій і громадянських груп. Спроби Національно-Державного Союзу ввійти в порозуміння з гетьманською владою в цілях уникнення заворушень, що в катастрофічний спосіб могли-б відбитися на незміцненому ще державному організмі України, не дали позитивних наслідків, бо гетьманська влада схилялася все більше і більше на бік російських організацій. Акт про федерацію з Росією остаточно порвав слабкі зв'язки між владою і українською демократією. Український Національно-Державний Союз, перетворений в Український Національний Союз, мусів стати на чолі народного руху проти гетьмана і утворити верховну владу України — Директорію,

яка на чолі українських республіканських військ увільнила Україну від гетьманських військових сил і ввійшла в Київ.

Скоро після цього, у відповідь на успіх українського національно-державного руху висловив свою волю до зєдинення з Великою Україною український народ Галичини і Буковини.

Знову для України наступав час творчої державної роботи. Але московські большевики, скориставши з неорганізованости і ослаблення українського народу в боротьбі з гетьманом, вдруге прийшли на Україну. Разом з цим продовжувалась офензива Поляків, що раніше була розпочата проти Галичини.

Грізний мент вимагав надзвичайного хисту і енергії від Верховної Влади. Проте Директорія не знайшла в собі ні здібности, ні волі згуртувати навколо себе і використати всі творчі сили країни. Одержавши владу од Національного Союзу, вона пішла в розріз з принципами, положеними в основу українського Національного Союзу, віддаючи інтереси державні в жертву інтересам партійним і не допускаючи виявлення корисної громадської ініціативи.

В таких невідрадних умовах розпочалася смертельна боротьба з ворогами української державности. Вона проходила тяжкими щаблями, але в ній скристалізувалася непохитна воля українського народу на незалежне життя, на сполучення розірваних його земель в одно неподільне державне тіло і виявилися чини надзвичайного героїзма і відданости.

Ця боротьба ще не скінчена.

Вона продовжується і нині на скрівавлених степах України. Та вони проходять поза впливами організованої громадськости, як і поза впливами самої Верховної Влади, розбитої, розкиданої і дезорієнтованої.

Обставини вимагають громадської ініціативи і творчости і наслідок цього відновляють свою діяльність Національна Рада у Камінці, перетворена з бувшого перед тим Національно-Державного Союзу і Національно-Державний Союз у Відні.

Спіраючись на завойоване трьохлітньою кривавою боротьбою право українського народу — бути державним господарем на своїй землі і в переконанні, що він до останнього не зложить зброї і не допустить панування окупантів, — Український Національно-Державний Союз буде йти до своєї мети шляхом

і способами Національно-Державного Союзу, заснованого в подібний тяжкий момент у Києві, об'єднуючи всі національні сили і використавши увесь досвід найновішого періоду велетенської боротьби України за свою незалежність.

Мета Союзу

Український Національно-Державний Союз поставив своєю метою:

а) змагання до сполучення усіх українських земель в одній самостійній та суверенній українській державі. Стоячи на цім принципі, Союз поборюватиме всякі спроби анексії українських земель;

б) створення в українській державі конституційно-республіканського ладу, форму якого вирішить перший український парламент, вибраний на підставі загального голосування п'ятичленної демократичної формули.

Що до внутрішньої політики — Український Національно-Державний Союз буде стреміти до відбудови української національної держави, забезпечуючи внутрішній спокій і правний лад і кладучи в основу діяльності уряду справедливе й рішуче, але людяне відношення до всіх громадян держави, рівночасно признаючи неукраїнським національним меншостям належні їм права. Союз буде обстоювати переведення поступових і справедливих реформ соціальних, включаючи диктатуру якого небудь стану чи соціальної класи.

Не порушуючи суспільної рівноправності усіх станів і клас на Україні, Союз має на меті спертися на найбільше численним соціальним елементі українського народу — на селянстві і тому обстоюватиме здійснення земельної реформи в розумінню забезпечення землею безземельного і малоземельного селянства, як основи української державности.

Відношення до сучасної соціалістичної української республіки під протекторатом Росії

На українській території, окупованій російсько-більшовицькими військами, є уряд, що називає себе урядом Української Незалежної Совітської Соціалістичної Республіки і намагається

перед закордонним світом репрезентувати себе як правний уряд українського народу і його землі.

Український Національно-Державний Союз заявляє, що цей совітський уряд на Україні не є правним урядом українського народу, а тільки адміністративним органом правительства московського на Україні, що не має жодного права говорити в імені українського народу.

Державна незалежність сучасної Української Совітської Соціалістичної Республіки, що проклямується московськими більшовиками, є фікція. Україна під московсько-більшовицькою окупацією є нині безправною провінцією, яку безмежно визискується, а всякі найменші вияви протесту задавлюються чрезвычайними й військовими експедиціями й іншими випробованими способами більшовицько-московського управління.

Орієнтація на власні сили

Розважуючи сучасне міжнародне положення, в якому знаходиться Україна, Союз вважає за доцільне — покласти питому провідну лінію, аби сполучити усі наші сили та одностайно стати до оборони української території перед всяким посяганням наших ворогів. А коли необхідно шукати союзників для здійснення нашого державного права, то належить негайно зробити міждержавні заходи там, де є запорука зреалізування нашої головної мети: сполучення усіх українських земель в одній самостійній українській державі.

Військо

Для забезпечення нашої державности необхідно зібрати розкинені нині частини українського війська; поставити їх як одноцілу боеву формацію під умілим і одвічальним проводом та об'єднати їх однодушних стягом: добувати волю Україні. Завданням армії — здобувати українську землю і підтримувати своє правительство у виконанню державної влади, полишаючи ведення політики в руках покликаних чинників, правительства і народнього представництва. Коли наше військо так сповнить обов'язок для себе і батьківщини, то доконає найвищого героїського діла!

Верховна влада і правительство

Український Національно-Державний Союз рішучо підносить свій голос за потребу негайної реорганізації влади, що має бути переведена зараз і за порозумінням з організаціями українських політичних партій, з осібна з Українською Національною Радою і Українським Національно-Державним Союзом, так аби нове правительство було виразником волі українського народу та представником сконсолідованої влади, яка ставитиме вказані національно-державні завдання та непохитним ділом доведе до їх здійснення.

Так зложене українське правительство мало би право до часу зібрання народнього представництва (парляменту або перед-парляменту) залагоджувати найконечніші державні справи, стараючися в першу чергу перевести орієнтацію на єдину державну політику, як на Україні, так і поза її межами.

На таких умовах Український Національно-Державний Союз готовий допомогати до сконсолідування української влади та прийняти участь в державнім будівництві самостійної і суверенної Української Народньої Республіки на основах дійсного народовладства і при обєднанню усіх українських земель в одну державну цілість.

Отже, в ім'я будучности і життя українського народу Український Національно-Державний Союз кличе усі українські політичні партії, групи і організації до створення всеукраїнського національного фронту! Пора, яку переживаємо — це велика загроза долі всього українського народу. Тому прийшов час залишити всякі партійні роздори, бо українська нація кличе всіх до обєднання, праці і розважного проводу, коли маємо стати дійсними правними господарями на своїй землі — у своїй державі!

*Українська Народня Республіканська Партія
Українська Партія Самостійників-соціалістів (У. Н. П.)
Українська Народня Трудова (Національна-демократична)
Буковинська Партія
Українська Народня Трудова (Національна-демократична) Галицька Партія
Українська Партія Соціалістів-Федералістів
Партія Хліборобів-демократів*

Відень, 10 квітня 1920 року.

Український прапор. — 1920. — 21 квіт.

№ 111

ЗВІТ ДИРЕКЦІЇ ПОЛЬСЬКОЇ ПОЛІЦІЇ У ЛЬВОВІ
ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ

20 квітня 1920 р.

Kilkakrotnie już w poprzednich moich sprawozdaniach, dotyczących stanowiska Ukraińców w sprawie Małopolski wschodniej, miałem sposobność wspomnieć o istnieniu *tz.* «Ukraińskiej Rady Nacyonalnej».

Institucyi powyższej pozwolę sobie poświęcić obecnie kilka uwag oraz jej genezę i charakter wyczerpująco omówić.

Po znanym manifestie b. rządu austriackiego w październiku 1918 o stworzeniu z krajów należących do dawnej monarchii austro-węgierskiej *tz.* państw narodowościowych oraz przelania władzy w tych nowo powstać mających państwach na tak zwane «Rady nacyonalne» — powiążą się tego rodzaju instytucja dla byłej Galicji pod nazwą «polskiej komisji likwidacyjnej» z siedzibą w Krakowie.

Niezależnie od tego powstała równocześnie *tz.* «Ukraińska Rada Nacyonalna» z siedzibą we Lwowie, która wbrew historycznym prawom Polaków miała za cel stworzenia z wschodniej Małopolski oraz Bukowiny odrębnego niezawisłego państwa ukraińskiego i przeprowadzenie tej idei przy pomocy akcji zbrojnej.

W skład wspomnianej ukraińskiej Rady Nacyonalnej weszli oprócz posłów parlamentarnych i sejmowych narodowości rusińskiej z Galicji wschodniej również reprezentanci poszczególnych partyi politycznych, a w szczególności partyi chrześcijańsko-społecznej, narodowo-demokratycznej i radykalnej.

Partya socyalno-demokratyczna nie wysłała na razie swoich.

Osobisty skład wspomnianej Rady nacyonalnej był następujący: z posłów należeli: Dr. Kość Lewicki, Dr. Longin Cegielski. Dr. Makuch, Dr. Izidor Hołubowicz, Dr. Petryckij, Wacław Budzynowski, Dr. Michał Nowakowski, Dr. Roman Perfecki, Dr. Aleksander Kołessa, Iwan Kiweluk, Józef Buraczyński, z partyi chrześcijańsko-społecznej: Kyrjło Studziński, Aleksander Barwiński, Dr. Bohdan Barwiński i Dr. Jarosław Hordyński, z partyi narodowo-demokratycznej: Dr. Wasyl Panejko, ks. Aleksander Stefanowicz, Dr. Stefan Witwicki i Dr. Michał Łoziński, z partyi radykalnej Dr. Józef Nazaruk i Dr. Makuch.

Wynikiem działalności Rady Nacyonalnej był znany, zamach ukraiński w listopadzie 1918 a w dalszej konsekwencji wojna ukraińsko-polska.

Z chwilą militarnej okupacji Galicyi wschodniej przez wojska ukraińskie, która nastąpiła w dniu 1 listopada 1918 wspomniana Ukraińska Rada Nacyonalna uznała się za wyłączną i oficjalną reprezentację ludności zamieszkałej w Galicyi wschodniej, zabierając głos w sprawach najważniejszych, a w szczególności w sprawie prawnopañstwowego stanowiska tej części kraju.

Przedewszystkiem już w dniu 1 listopada 1918 proklamowała ukraińska Rada nacyonalna stworzenie z Galicyi wschodniej niezawisłego i suwerennego państwa pod nazwę «Narodowej Republiki Ukraińskiej», a w kilka dni później przyłączenie jej do Ukrainy rosyjskiej, jako integralnej części składowej «Zjednoczonej Ukrainy».

Wobec ostatniej proklamacyi w przyłączeniu Galicyi wschodniej do Ukrainy rosyjskiej Rada Nacyonalna zmieniła dotychczasową swą nazwę na: «Zachodnio-Ukraińska Republika Narodowa». — W konsekwencji obu powyższych proklamacyi było stworzenie przez Radę Nacyonalną gabinetu z Dr. Kościem Lewickim na czele.

Z dnia 1 listopada 1918 zgłosiła również swe przystąpienie do Rady Nacyonalnej ukraińska partya socyalno-demokratyczna i wysłała swych przedstawicieli w osobach: Dr. Lwa Hankiewiczza, Antoniego Czerneckiego i Porfirego Buniaka. Przez cały czas okupacyi Lwowa przez wojska ukraińskie Ukraińska Rada Nacyonalna urzędowała w permenencyi w składzie, jak powyżej podałem.

Z chwilą odbicia Lwowa przez wojska polskie przeważna część członków Ukraińskiej Rady Nacyonalnej wyjechała z Lwowa do Stanisławowa, gdzie nadal kontynuowała rozpoczętą działalność aż do chwili całkowitego oczyszczenia Galicyi wschodniej z wojsk ukraińskich w lecie 1919.

We Lwowie pozostało zaledwie kilku członków wspomnianej Rady, a między nimi wszyscy przedstawiciele partyi socyalno-demokratycznej. Po wyparciu wojsk ukraińskich za Zbrucz Ukraińska Rada Nacyonalna przestała faktycznie istnieć wskutek wyjazdu członków jej częściowo do Kamieńca Podolskiego, częściowo do Wiednia.

Przez następnych kilka miesięcy nie dały się zauważyć żadne objawy, któreby wskazywały na istnienie podobnej instytucyi na tutejszym gruncie.

Dopiero z początkiem lutego 1920, w szczególności po zwolnieniu wybitniejszych działaczy ukraińskich z obozów internowanych, o ile mię poczęły dochodzić wiadomości w drodze ściśle poufnej, dała się zauważyć wśród tutejszych Ukraińców tendencja do wznowienia Rady nacyonalnej.

Już w dniu 12 lutego 1920 odbyło się zebranie przedstawicieli wszystkich partii ukraińskich celem zajęcia stanowiska w sprawie Galicyi wschodniej w stosunku do Ukrainy i Polski, o czym zdałem relacyę Prezydyum Namiestnictwa sprawozdaniem z dnia 14 lutego 1920 L: 833/pr. Stanowisko to ujęte zostało w rezolucyi, jaka zapadła na tem zebraniu, a jaka podana została przez prasę ukraińską we formie enuncyacyi publicznej, o czym również w tem samem sprawozdaniu relacyonowałem.

W prawdzie enuncyacya powyższa pochodziła od przedstawicieli ukraińskich partii w Galicyi — jednak wobec faktu, że w zebraniu tem reprezentowane były wszystkie partye polityczne — przeto zebranie to miało właściwie charakter reprezentacyi narodowej, czyli dawnej «Rady Nacyonalnej».

Dopiero następne zebranie tych przedstawicieli w dniach 2? marca (так в оригіналі) i 25 marca 1920, na którem ustalono przewodnie zasady co do politycznego stanowiska Galicyi wschodniej, co do reprezentacyi ludności ukraińskiej zamieszkałej w tej części kraju, oraz co do układów i umów odnoszących się do Galicyi wschodniej — przybrało oficjalny charakter «Ukraińskiej Rady Nacyonalnej» względnie jej delegacyi i jako taka już się jawnie żyruje.

O zebraniu tem relacyonowałem w mojem sprawozdaniu z dnia 28 marca 1920 L: 1724/pr. Rezolucje powzięto wówczas a podane w dzienniku «Hromadzka Dumka» z dnia 1 kwietnia 1920 Nr. 78 we formie enuncyacyi publicznej pochodzą już od «Prezydyum delegacyi Ukraińskiej Nacyonalnej Rady».

Dotyczący egzemplarz «Hromadzkiej Dumki» przedkładałem w załączeniu. Wedle wiadomości ściśle poufnych w skład wspomnianej delegacyi ukraińskiej Rady Nacyonalnej wchodzi reprezentanci wszystkich ukraińskich partii politycznych. Skład osobisty tej delegacyi przedstawia się w sposób następujący: Dr. Roman Perfecki jako prezes, Dr. Kyrło Studziński i Dr. Lew Hankiewicz jako wiceprezesi, ks. Leontij Kunicki, Dr. Włodzimierz Baczyński, Iwan Kiweluk, Aleksander Barwiński, Wincenty Budzynowski, Dr. Kurowiec,

Dr. Włodzimierz Ochrymowicz, Dr. Stefan Fedak, Dr. Stefan Witwicki, Dr. Nowakowski, Dr. Aleksander Horbaczewski, Dr. Aleksander Kulczycki, Antoni Czernecki i Porfiry Buniak jako członkowie oraz Dr. Włodzimierz Celewicz i Stefania Paszkiewicz jako sekretarze.

Jak wynika z przedstawionego stanu rzeczy instytucja «Ukraińskiej Rady Nacyonalnej» o ile nie nosi na sobie cech tajnej organizacji po myśli § 285 ust. kar. posiada na wszelki wypadek charakter stowarzyszenia politycznego w pojęciu ustawy z dnia 13/II 1867 Nr. 134 Dz. p. p. jednak do istnienia swego nie posiada dotychczas właściwej legalizacji.

Ponieważ nie ulega wątpliwości, że instytucja Nacyonalnej Rady przy każdej sposobności zwłaszcza w wypadkach o większem znaczeniu politycznem występować będzie na zewnątrz jako reprezentantka narodu ukraińskiego i wrogować sobie będzie wszelkie prawa w charakterze jakiegoś miarodajnego ciała reprezentacyjnego, więc sądze, że sprawie tej należy poświęcić baczniejszą uwagę i zająć wobec tej Rady zdecydowane stanowisko.

Zdaniem mojem co do stanowiska to zająć się mającego przyjąć można dwie alternatywy:

1) można wezwać występującego jako prezesa nacyonalnej Rady Dr. Perfeckiego by poczynił starania o legalizację istnienia Nacyonalnej Rady po myśli ust. z 15/II 1867 Nr. 134 Dz. p. p. przyczem należałoby zaznaczyć, że do czasu uregulowania tej kwestyi po myśli przepisów ustawowych nie wolno Nacyonalnej Radzie rozwijać żadnej działalności;

2) możnaby od razu użyć z radykalnego środka i ogłosić protokollarny zakaz istnienia rozwijania działalności Nacyonalnej Rady.

Ponieważ jakkolwiek by się postąpiło, kwestya ta nabrać może większego politycznego znaczenia, przeto nie śmiem na własną rękę wystąpić z zarządzeniem i proszę w tej mierze o wskazówkę.

Za zgodność:
(podpis nieczytelny)

Dyrektor policyi Relinlender m. p.

Odpis

SPRAWOZDANIE POUFNE

z rozmowy odbytej dnia 11 maja z dr. Romanem Perfeckim, prezesem galicyjsko-ukraińskiej Nacjonalnej Rady.

Rozmowa prowadzona była bez świadków — dr. R. Perfecki przyjechał ad hoc do Stanisławowa.

Przedmiotem rozmowy było: ułożenie się stosunków polsko-ruskich w państwie polskim wobec zaistnienia państwa ukraińskiego.

Dr. Perfecki wyraził żal, że ze strony Polski zupełnie nie usiłowano wejść w układy z reprezentacją narodu galicyjsko-ukraińskiego. Rządu Ukrainy wschodniej nie uważają oni za przedstawicielstwo woli ludności ruskiej wschodniej Galicji.

Stoją na stanowisku, że nigdy nie uznali się za członków państwa wschodnio-ukraińskiego — lecz tworzyli państwowość odrębną, wychodząc z założenia, że odrębność taka jest dla nich koniecznością ze względu na to, że rozwój kulturalny, polityczny i społeczny dokonał się u Rusinów galicyjskich na wzorach zachodu. Ukraina wschodnia tymczasem nie posiada odrębnej kultury a to, co jest, jest wynikiem oddziaływania wschodu.

Układ Polski z Ukrainą petlurowską nie jest dla nich układem wiążącym.

Na mój zarzut, że ciągłą negacją nie unormuje się stosunków między obu narodami, odparł dr. Perfecki, że Rusini galicyjscy uznają, że oprzeć się muszą obecnie na państwowości polskiej, że jednak chcieliby drogą układów zabezpieczyć ludności ruskiej prawa narodowe i rozwój kulturalny.

Za najprostsze rozwiązanie uważa ułożenie terytorjów o przeważającej ludności ruskiej w prawnopaństwowy stosunek taki, żeby na terytorjach tych Rusini mieli pełną autonomję przy zupełnym zabezpieczeniu państwowości polskiej.

Na moją uwagę, że skutkiem działań wojennych Polacy znaleźli się w sytuacji takiej, że nie muszą godzić się na taką terytorjalną autonomję, która jest przecież osłabieniem siły państwowej, odrzekł dr. Perfecki, że i z tem się liczą.

Godziliby się na autonomję kulturalno-narodową nawet ekstra terytorjalną. Pojmuje to w ten sposób, że Rusini z pojedynczych województw, w których są osiedleni, mogliby emanować jakieś ciało, jakąś radę narodową, którą zawiadywałaby ich sprawami kulturalnymi i gospodarczymi.

Wogóle odniosłem wrażenie, że odnośnie do spraw politycznych okazuje dr. Perfecki daleko idącą ustępliwość.

Więcej nacisku kładzie dr. Perfecki na zabezpieczenie agrarne dla ludności ruskiej. Powiada, że największą trudnością w dojściu do zgody przedstawia sposób przeprowadzenia reformy agrarnej we wschodniej Galicji.

Wedle niego, ludność wieśniacza tak polską jak ruską zamieszkałą we wsch. Galicji, uważać należy w ogromnej przewadze za ludność matorolną i bezrolną i że przy parcelowaniu obszarów dworskich przede wszystkim ludność ta tubylcza powinna być uwzględniona. Tymczasem dokonywuje się obecnie forsownie kolonizację obszarów dworskich ludnością polską z innych ziem polskich a wieśniak ruski żyje w obawie, że nie będzie mógł korzystać z przeprowadzanej reformy agrarnej.

Wypowiedziałem zdanie, że kolonizacja ta elementem polskim, służy przede wszystkim do zabezpieczenia państwowości polskiej na tych ziemiach, że dokonywuje się z rąk polskich do rąk polskich, a ludności ruskiej zapewne daną będzie możność kolonizowania latyfundiów w Ukrainie naddnieprzańskej. Nadmienilem, że napływanie żywiołu polskiego na Podole dokonywuje się już od lat wielu i że jest wynikiem naturalnej ekspansji ludu polskiego ruchliwszego w żyzniejsze okolice wschodnie. Temu wszystkiemu dr. Perfecki nie zaprzecza, twierdzi jednak, że lud ruski w kolonizacji takiej, jak się ją obecnie prowadzi, widzi tendencję materialnego niszczenia chłopu ruskiego i że tu właśnie leży przeszkoda ułożenia stosunków polsko-ruskich we wsch. Galicji. Droga układów i porozumienia możnaby tu wiele zrobić dla zgody narodowościowej.

Zaznaczyłem że treść tej rozmowy podam do wiadomości kompetentnych czynników państwowych, na co dr. Perfecki się zgodził, prosząc jednak, aby rozmowa ta pozatem traktowana była jako poufna.

W Stanisławowie 13 maja 1920 r.

Dobrucki Gustaw Dr.

Prezjdjum Dyrekcji policji we Lwowie

L: 2423/20. pr.

We Lwowie, dnia 8. maja 1920.

MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH w Warszawie

W ślad moich sprawozdań z dnia 29 kwietnia 1920 1:2272/pr. i z 3 maja 1920 1:2343/pr. odnoszących się do stanowiska tut. sfer ukraińskich wobec ugody polsko-ukraińskiej przesyłam Ministerstwu garść dalszych szczegółów w tej sprawie, które otrzymałem dodatkowo w drodze ściśle poufne, lecz ze źródła wiarogodnego.

Protest przeciw wspomnianej ugodzie ze strony «delegacji ukraińskiej Rady Nacyonalnej we Lwowie» jaki się pojawił we formie publicznej enuncyacji w dzienniku ukraińskim «Hromadzka Dumka» z dnia 5 maja 1920 Nr. 104, o czym relacyonowałem w moim sprawozdaniu z dnia 3 maja 1920 L. 2343/pr. przesłany został przez wyżej wspomnianą Radę do Paryża najprawdopodobniej na ręce przebywającej tam ukraińskiej delegacji pokojowej, reprezentowanej przez hr. Tyszkiewicza, celem przedłożenia go konferencji ambasadorów państw koalicyjnych.

Protest ten podpisany został rzekomo dodatkowo przez metropolitę Lwowskiego Andrzeja hr. Szeptyckiego.

Następnie dowiaduję się, że niektórzy z wybitniejszych tut. polityków ukraińskich, zajmujących nieprzejednane stanowisko wobec Polaków, a w szczególności Dr. Kiriło Studziński i Aleksander Barwiński, reprezentujący ukraińską partję chrześcijańsko-społeczną — rozpoczęli zabiegi pozyskania partji moskalofilskiej, celem rozwinięcia wspólnej akcji przeciw Polsce w sprawie wschodniej Małopolski.

Celem akcji tej byłoby wysunięcie w swoim czasie przed forum konferencji pokojowej przyłączenia wschodniej Galicji do Państwa czecho-słowackiego, a za najodpowiedniejszą porę do wysunięcia tego projektu uważają chwilę wybuchu konfliktu między Polską a Czechami, jaki wedle zapatrywań tych sfer ukraińskich, musi w najbliższej przyszłości nastąpić i na jakim oni z całą pewnością liczą.

Celem odpowiedniego przygotowania terenu, Ukraińcy ci rozwinęli nadzwyczaj żywą agitację, a w szczególności nawiązują półoficyalne pertraktacje z partją staro-ruską celem pozyskania jej dla swojej idei.

Akcya ta ma się cieszyć poparciem kleru z metropolitą Szeptyckim na czele.

*Dyrektor Policji:
Dr. Reinlender m. p.*

№ 112

**ЗВЕРНЕННЯ ПАРТІЙНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ГАЛИЦЬКИХ
І БУКОВИНСЬКИХ КОМУНІСТІВ (м. КИЇВ) ДО РОБІТНИКІВ
І СЕЛЯН ГАЛИЧИНИ ТА БУКОВИНИ***23 квітня 1920 р.**

Спала полуда з очей наших, брати робітники й селяни! На землі Радянської України ми ладнаємо свої ряди й Червону Армію, організовану із зброєю в руках піти на допомогу нам і визволити од кайданів польської шляхти та дати відпочинок знищеній війною і ворожою окупацією землі. Зібравшись на конференції, ми, комуністи Східної Галичини, зв'язуємо й назавше свою долю з міжнародним визвольним рухом пролетаріату. Брати робітники й селяни! Разом страждали ми од утисків ворогів-панів, тож разом і тепер скинемо їх ярмо і підемо до спільної мети. Рвіть кайдани, мобілізуйте сили і спільним дужим натиском ми знищимо ворожий гніт. До зброї! За волю і владу робітників і селян!

Галицький комуніст. — 1920. — 24 квіт.

№ 113

**РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРТІЙНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ГАЛИЦЬКИХ
І БУКОВИНСЬКИХ КОМУНІСТІВ
ПРО ПОТОЧНИЙ МОМЕНТ***24 квітня 1920 р.***

Вислухавши доклад по сучасному моменту, конференція констатує, що:

1) Розклад капіталістичних сил всесвіту провадиться прискореним темпом разом з організованим зростом пролетарських сил, що активно виступають на арену світових дій.

---

*Дата документа.

**Дата документа.

2) Що радянські республіки не тільки відбили напад західної буржуазії, але й зліквідували фронтові ворожі сили, що витворились в процесі самої революції сходу, примусивши значну частину буферних держав до заведення мирних стосунків.

3) Що боротьба німецького пролетаріату є перенесенням на терен розвиненого західноєвропейського капіталізму горожанської війни, як засобу для захоплення пролетаріатом влади, основаної на нових комуністичних підвалинах.

Конференція визнає, що тільки організований рух робітничого класу і біднішого селянства під прапором III Комуністичного Інтернаціоналу може вивести Галичину з тієї капіталістичної неволі, в якій перебувають і гинуть всі сили працюючого люду.

Конференція рахує своїм святим обов'язком піти до міського й сільського робітництва Галичини і, не дивлячись ні на які жертви, в тісному єднанні з Радянською Україною та Радянською Росією і з пролетаріатом всього світу повести боротьбу за визволення від імперіалістичного гніту до близького побідного кінця.

З цією метою конференція рахує необхідним утворення політичного представництва організованих червоних сил Галичини, яке б викривало зрадницьку політику всіх тих, які ще й досі торгують на міжнародному ринку капіталістів інтересами працюючої Галичини.

Галицький комуніст. — 1920. — 25 квіт.

№ 114

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ ГАЗЕТИ «ВПЕРЕД» ПРО ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ ТЕРОР У ЗВ'ЯЗКУ З ПІДГОТОВКОЮ ДО СВЯТКУВАННЯ 1 ТРАВНЯ

29 квітня 1920 р.

Українське робітництво рішило й цього року разом з пролетаріатом цілого світу святкувати робітниче свято 1 Мая.

По різних більших і менших містах зав'язалися комітети, які, після ухвали нашої останньої конференції, рішили з огляду на нинішні відносини обходити робітниче свято окремо.

У Львові підготовлення ідуть нормально, і треба признати, що львівським робітникам не робиться труднощів загальної натури. Маєвий комітет працює, робітники сходяться та докладають старань, щоби свято вийшло поважно.

Та не так є на провінції, де самовільно панують різні малі королев'ята, що не узнають ніяких розпорядків, а держаться відомої засади: «Закон — це я!».

Вчора ми доносили про конфінування* наших двох товаришів у Дрогобичі. Одному з них уже по 5-й годині пополудні невільно виходити з хати!

І якраз ці два товариші робили старання в справі святкування 1 Мая та в цій справі порозумівалися з українськими робітниками.

Отже, дрогобицьке королев'ятко конфінувало — не знати тільки, на чий донос чи бажання, членів української соц(іал)-дем(ократичної) партії за те, що вони робили старання, щоби й українські робітники святкували своє свято!

В Коломиї арештовано недавно голову місцевої української соціал-демократичної організації тов. Микитюка без найменшої підстави — і то якраз в часі, коли він разом з іншими товаришами робив заходи в справі святкування 1 Мая. Товариша Микитюка справді випущено з в'язниці, одначе він і інші товариші знаходяться під жандармським доглядом, і вони не можуть скликати навіть засідання комітету в справі святкування 1 Мая.

Те саме є і в Косові. Там цілий ряд робітників, які є визначними членами нашої партії, конфіновано і держать їх під строгим жандармським доглядом. Про скликання якого-небудь засідання в справі 1 Мая — нема й бесіди, бо всякі засідання уважаються за «комплот», за «бунт», «повстання», чи як хочете це назвати.

Подібні вістки приходять і з інших місцевостей.

Провінціальні королев'ята різними способами стараються, коли не заборонити, то перешкодити українським робітникам святкувати робітниче свято, а роблять це в той спосіб, що конфінують та арештують провідників українського робітництва.

---

*Конфінування — встановлення політичного нагляду.

Проти такого поведення закладаємо рішучий протест. Ні одна, хоч би як реакційна держава, не посміє сьогодні ставляти робітникам перепон в святкуванні робітничого свята. Тільки тут у нас, на нашій землі, робиться українським робітникам перепони, позбавляючи свободи їх провідників. І хоч провінціональні власті не подають виразно причини арештування чи конфінування, то все-таки ціллю є здавити наш український робітничий рух.

Вперед. — 1920. — 29 квіт.

№ 115

ЗВЕРНЕННЯ КРАЙОВОГО КОМІТЕТУ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ТА БУКОВИНИ ПРИ ЦК КП(б)У «ДО ГАЛИЦЬКОГО ПРАЦЮЮЧОГО НАРОДУ»

Не пізніше квітня 1920 р.*

**Пролетарі всіх країн, єднайтеся!
До галицького працюючого народу
Товариші селяни й робітники!
Бідний, поневолений польською шляхтою,
люде галицький!**

До вас оце звертаються сини і брати наші з-за кордону, з-за окопів та боєвих ліній, з-за дроту колючого.

Знаємо ми, ой, добре знаємо, який важкий гніт, яку гірку недолю, які жахливі знущання ви терпите від підлих насильників, що весь край наш зруйнували дощенту, залишивши всюди пустку, руїну й жебрацтво, що всіх вас захопили у свої хижі, кров'ю збруджені лапи.

І знаючи все те, відчуваючи разом з вами недолю бідного люду галицького, ми, ваші сини й брати, утворивши галицько-буковинську комуністичну організацію більшовиків, хочемо до вас, рідних наших, прийти з порятунком і допомогою.

Що це за організація і звідки вона повсталала?

---

*Дата встановлена за змістом документа.

То утікачі, закладники та військовополонені ще з великої європейської війни, будучи і на Україні, і в Росії, і в далекому Туркестані, і в холодному Сибірі, приглядаючись до революційної боротьби, яка там переводилась, самі не могли лишатися рівнодушними до цієї борні, бо відчуває один бідак недолю другого, де б він не знаходився, і звідки б не походив. І коли скинуто було панування кривавого царату, то почалася всюди борня не на життя, а на смерть між царськими генералами, товстопузими панами, дідичами й багатирями-буржуями, з одного боку, і бідними селянами й робітниками — з другого. Почали тут свідомі й розумніші бідаки-галичани підтримувати в тій боротьбі таких же, як вони, бідняків на Україні та всюди, де лише знаходилися.

А тому, що працівники, які були свідомі своїх потреб та інтересів, об'єднувались у Комуністичній партії більшовиків, то й галицькі бідні працівники почали вступати в ту партію.

Таким чином утворилася крайова організація Східної Галичини та Буковини Комуністичної партії (більшовиків) України.

А коли українські січові стрільці, котрих запродували й перепродували й полякам і царським генералам різні петлюри та петрушевичі, коли ті юнаки, зрозумівши, де правда, перейшли на бік Радянської України, тоді і в червоних стрілецьких частинах почали утворюватись комуністичні гуртки, почали вони збільшувати лави нашої партії.

Чого ж ми хочемо?

Ми бажаємо звільнити всіх пролетарів, себто всіх робітників та бідних селян цілого світу, звільнити від того ярма неволі і визиску, яке на них наклали капіталісти, себто пани, дідичі, фабриканти й банкіри. Знаємо, що це можливе тільки в злуці з працюючими всіх країв і народів, тому нашим кличем є:

«Пролетарі всіх країн, єднайтеся!»

Ми бажаємо, щоб уся влада в державі була лише в руках працюючого населення, яке обирає свої Ради робітничих, селянських та вояцьких депутатів для здійснення тієї влади, як то вже є на Україні та в Росії, через що їх і зовуть Радянськими республіками.

Ми бажаємо, щоб уся земля належала тільки бідним селянам, які працюють на ній.

Ми бажаємо, щоб усі фабрики та копальні дісталися робітникам, які витворюють всі багатства світу.

А передовсім бажаємо звільнити бідний працюючий люд Східної Галичини й Буковини з-під польського та румунського буржуазного ярма, щоб злучити цю відірвану частину нашого краю з Радянською робітничо-селянською Україною.

Для цього ми організуємо сили червоного стрілецтва і Червоної Армії, боремося на фронті проти шляхетської зграї, ведемо агітаційну працю, об'єднуючи свідомих галицько-буковинських робітників та селян і тут, за фронтом, і навіть там, у вас, де панує кривавий закаблук польських панів та румунських бояр.

Тож допоможіть нам в тій важкій, але такій необхідній для всіх нас праці!

Підтримуйте нас усюди, бо більше ж нема вам від кого чекати порятунку, як від своїх же братів, бо Петрушевич з Панейком хотіли запродавати вас царським генералам та посіпакам — денікіним, бобринським та дудикевичам, а Петлюра разом з галицькими докторами—політиканами продали Галичину польській шляхті.

Допомагайте нашим червоним військам одержувати перемогу над поляками!

Поможіть нашим синам та братам увільнити вас і дайте їм змогу обняти своїх бідних батьків, братів та рідних!

Хай живуть вільні Галичина і Буковина, злучені з вільною Радянською Україною!

Проч з польською шляхтою та її запродавцем, зрадником Петлюрою!

Хай живе всесвітня комуністична революція!

Крайовий комітет Східної Галичини та Буковини Комуністичної партії (більшовиків) України.

№ 116
**РЕЗОЛЮЦІЯ ПЕРШОТРАВНЕВОГО ВІЧА
УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИКІВ У ЛЬВОВІ**

4 травня 1920 р.

I. Зібрані в дні Міжнародного пролетарського свята українські робітники й робітниці засилають всім товаришам спільної визвольної боротьби свій братній привіт.

Вітаємо наших товаришів в пролетарській Україні, Московщині, республіканській Німеччині, Австрії та Чехії, які важкою, невпинною працею та напруженням всіх сил вводять та закріплюють в своїх республіках наші соціалістичні кличі.

Вітаємо революційний пролетаріат Італії, Франції, Англії та Америки, що всіх сил докладає, щоб зломити імперіалістично-капіталістичний режим своїх держав.

Сердечний привіт та наше найгарячіше співчуття засилаємо всім неповинним жертвам мадярської контрреволюції та клеймимо перед цілим культурним світом дикий, кровожадний погром невинного працюючого народу.

Боротьбу за повалення капіталістичного світу, за створення соціалістичного ладу вестимемо аж до остаточного здійснення.

II. В дні 1 Мая, поновлюючи всі наші домагання, ми, українські соціал-демократи, заявляємо, що конечною умовиною здійснення наших соціалістичних цілей та змагань є: **вільна, самостійна, незалежна, суверенна Українська Соціалістична Республіка.**

Ця вільна, самостійна, від нікого не залежна, суверенна соціалістична республіка українського пролетаріату має стати братнім союзником в сім'ї вільних, соціалістичних республік цілого світу.

І тому ми, українські соціал-демократи, стоячи на цьому становищі, в дні 1 Мая протестуємо якнайбільш рішуче і святочно перед соціалістичним пролетаріатом цілого світу проти всіх заборчих замірів і проти фальшування волі найширших народних мас до цього найпримітивнішого права українського народу на власне, вільне, самостійне життя.

III. Тривалий мир, приязні сусідські відносини, перемога пролетаріату і соціалізму наступить аж тоді, коли на руїнах капіталу постане великий, братній союз вільних народів.

Вважаючи криваву збройну війну, ведену в заборочних імперіалістичних цілях останків феодалізму і капіталізму, за самотню перепону створення мирних відносин, — домагаємося її закінчення.

IV. Тому визнаємо в дні Міжнародного свята пролетарської солідарності всіх невільників капіталу, всі жертви його урядів, всіх визискуваних і поневолених, кличемо весь пролетаріат, щоби, з'єднавшись разом, сповнив свій революційний соціалістичний обов'язок, щоби доложив всіх своїх сил, щоби на руїнах ладу капіталістичних володіючих класів поставити братній союз вільних народів і соціалістичний лад.

Вперед. — 1920. — 4 трав.

№ 117

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЧЛЕНА ПРЕЗИДІЇ КРАЄВОГО КОМІТЕТУ ГАЛИЧИНИ КП УКРАЇНИ ФЕДОРА КОНАРА ЦК КОМПАРТІЇ УКРАЇНИ ПРО СТАНОВИЩЕ В КРАЇ І ЗАВДАННЯ ПАРТІЇ

14 травня 1920 р.

До Центрального Комітету
Комуністичної партії України

Доклад

члена президії Краєвого комітету Галичини КПУ

Хведора Конара

З огляду на те, що справа організації комуністичних сил Галичини, чи радше, що організація тих сил не прибрала досі певної означеної конкретної форми, — а комуністичний рух в Галичині серед робітництва і селянства з кожним днем змагає — необхідно надати йому плянову систематичну організаційну лінію.

Звертаючий увагу на те, що Галичина (в розумінню східна) хоча являється *per excellence* хліборобським краєм: 76,82%,

хліборобського елементу (по статистиці Д-ра Файнфельда і Д-ра Бузека) представляє собою сіть карликових (дрібних) господарств (без середняків і кулацьких елементів), які не в стані видержати конкуренції з великими землевласниками (44,6% всієї земельної посілості Галичини), ми мусимо зазначити:

1. Цей наскрізь хліборобський край не в силі прокормити самого себе і одним з імпорتنих продуктів Галичини являється зерно в 1/4 частині всієї рілньничої продукції Галичини.

2. Галичина рік річно дає понад 1.200000 безробітних незужиткованих робочих рук із спролетаризованого селянства, яких не можна зужиткувати на піднесення гірничного промислу (нафта, сіль, бурій вугіль, залізна руда) в краю через суперечність обшарницьких інтересів.

Звертаючи увагу на те, що Галичина, як зліпок бувшої австро-мадярської держави по словам Єнгельса є одним із тих штучних «Zusammengeheiratet und Zusammengestohlen» (пожежених і покрадених) країн, що якраз вона під економічним зглядом є доповненням Правобережжя своїми мінеральними багатствами і великим числом резервових робочих рук.

Тому: Необхідно трактувати Галичину, як економічну цілість з Україною і на цій базі будувати політичну групування комуністичних галицьких сил.

Поминаючи аргументи чисто етнографічного характеру мушу на цьому місці зазначити, що як і мартовий селянсько-робітничий зїзд в Станиславові (1919 р.) так і остання конференція комуністів Галичини в Києві (квітень 1920) висловилися за необхідною безпосередню злукою з Україною.

Процес революції в Галичині витворив вже таку ідеологію, що: Галичина, як самостійна одиниця існувати не може, не маючи на це ніяких об'єктивних даних, та що її економічним пунктом гравітації не може являтися ані Відень ані Варшава.

Висновок:

Політичний центр України являється рівночасно тим же центром для Галичини.

Однак, зваживши на відмінну в дечому економічну структуру Галичини, на відмінний уклад політичних сил (до речі пануюча

політична партія в Галичині народні демократи або модерні «трудовики» остаточно збанкрутували, а в другій політичній групі радикалів відбувся розкол на правих і лівих радикалів (вроді лівих есерів) і що зараз в Галичині повна партійна анархія і непорозуміння в таборах с-д) — потрібно:

1. Всіх лівих с-д інтернаціоналістів, деякі елементи із лівих радикалів притягнути на свою сторону і, користаючи з того партійного хаосу в Галичині, остаточно здескредитувати в очах населення всі дрібно-буржуазні партійні групіровки та силою протиставлення нової групи комуністів взяти політичний провід в свої руки.

Для цього потрібно:

1. Закинути організаційною сіттю Галичину в місцевостях:

- а) Львів,
- б) Дрогобич—Борислав,
- в) Станиславів—Отиня,
- г) Тернопіль,
- д) Перемишль,

посилаючи туди певних організаторів, галичан обзнайомлених з місцевим битом.

2. Створити Галицьке рухоме зафронтове бюро для керівництва роботи в Галичині.

3. Галицький відділ при ЦК (розпорядчо-персонального характеру) для учоту всіх сил по той і цей бік фронту і для його правильного розподілення їх і вишколювання.

4. Згрупувати всі розбитки Галицької Червоної Армії в один центр, найрадіше в Курськ, через те, що із технічного боку він найкраще надавав би для тісного зв'язку з партійною організацією. Висилка в глѹб Р.С.Ф.С.Р. може дати ворогам в руки не бажані нам аргументи демагогічно-провокаційного характеру і може дуже спиняти нашому партійному розвитку і викличе сильну реакцію серед селянства Галичини. При тому необхідно зазначити, що ядро Червоної Галицької Армії, яке мають створити: Запасний Кіш, розбитки, технічні частини, буде в першій мірі політичною силою, кадром політичних робітників і розпорощування галичан по різних частинам зараз дасть тільки більше число дезертирів і викличе якраз противну течію.

Потрібно в Галицькій військовій справі звернути більшу увагу на політичний бік чим стратегічний.

Розпорядкам, що не відповідають цій задачі, потрібно протиділати. Прим., мусимо зазначити, що розбиття чисто робітничого нашого ядра в армії, себто всіх технічних частин, які складаються з самих робітників пролетарів (Укр., Жиди, Поляки, Німці etc) зараз вони в сумах (300 душ, автомайстерні і кольони), яких згідно розпорядку воєнради XII по двох по трьох робітників направляють по різних кінцям республіки в характері спеціалістів, являється для нас великим ударом і нерозважним політичним кроком.

Зібрання всіх Галичан в оден район це необхідність, як притягаюча моральна сила для решти, що зараз по тамтому боці фронту.

З огляду на те, що зараз ходять найріжнорідніші чутки про дотеперішну організаційну працю старого Кр. Комітету треба перевести основну її ревізію, бо хоч і було багато тактичних помилок так серед галицької партійної організації як і серед армії, то, однак, ревізія така витягне об'єктивно на денне світло масу аргументів, які свідчитимуть, що хвилева зневіра, чи радше упадок духа і розпорошення галицьких частин по цілому Правобережжю (крім першої бригади, котра гідно і з колосальними втратами стояла до послідку на фронті) є не зневіра в комуністичні ідеали, ані не продуктом деяких безтактичних мір поодиноких недосвідчених робітників на місцях — тільки стихія повстань, що обхопила Правобережжя, де Галицька армія пробувала цілий рік, спричинила цей негативний вплив на неї.

Тому, що дотеперішня політика потерпіла певного роду невдачу серед армії, вважаю за доцільне перевести певну перегрупіровку організаційного Краєвого комітету (хочби й персонального характеру), в цілі піднесення більшого авторитету серед мас по сей і той бік фронту.

В комітеті тому є обовязковою участь тов. Ф. Е. Кона, людини з великою популярністю і великим впливом серед Галицького робітництва, як також тов. Барана, а що до решти членів, то це повинно бути залежним від вислідів ревізії дотеперішної їх діяльності. Також було б дуже доцільним, щоби в організ. Комітет ввійшов тов. Затонський, який користується широким впливом, популярністю і загальною симпатією

серед Галицьких мас і його поява в організації далаби чималий плюс в руки організаційної роботи.

Зваживши на те, що крім загально організаційної справи Галичини, являються чергові завдання, звязані тісно з сучасним ментом, а саме:

- а) розклад петлюрівської армії,
- б) недопущення до організації Галицьких частин Петлюрою,
- в) перетягання галицьких військ на нашу сторону в концентраційний район, думаю, що Галицька організаційна справа буде вирішена через ЦК в остаточній, в позитивному розумінні, формі.

До речі додаю, що організований галицький пролетаріят при наближенню радянських військ до Збруча може відіграти домінуючу роль в розвалі шляхетської Польщі.

Харків, дня 14 мая 1920.

Хв. Конар

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 20, спр. 207, арк. 1—8. Рукопис. Оригінал.

№ 118 ДОПОВІДЬ ДЕЛЕГАЦІЇ КПСГ ІІІ КОНГРЕСУ КОМУНІСТИЧНОГО ІНТЕРНАЦІОНАЛУ

18 червня 1920 р.

До ІІІ-го Конгресу Комінтернаціонала Від делегації Комуністичної Партії Східної Галичини Доклад

Східна Галичина, частина бувшого Коронного Краю «Галичини», по розпаді Австро-Угорської монархії 1918 року оголосила себе «Незалежною Народньою Республікою Української Західної Области».

Тодішнє дрібнобуржуазне її правительство Петрушевича в місяці грудні того-ж року оголосило під натиском населення торжественне злучення з Україною Придніпрянською за Директорії. По прогнанню буржуазного Правительства Придніпрянської України Червоною Армією і по заведенню Радянської Влади, Державний Секретаріят Галичини пірвав угоду заклю-

чену в грудні і оголосив зовсім самостійну державу Східної Галичини. В тій самій порі розпочалася війна між імперіялістичною Польщею і дрібно-буржуазним українським правительством о Східній Галичині. Вислід був той, що з початком серпня 1919 року вся територія Східної Галичини опинилася під насильною окупацією шляхетської Польщі.

Частина краю на просторі 55,338 кв. кілометрів з населенням понад 5 мільйонів душ, що жила в зовсім відмінних суспільних умовах (будучи в складі б. Австрії) від Центральної Польщі, знайшлась в рамках тої держави, з якою лучила її тільки історична кровава традиція взаємної боротьби і війни.

По національності Сх. Галичина представляється так:

Українці понад 62,4%

Поляки до 27%

Жида до 10%

Другі народности до 6%

Між націями тими, головно між Українцями і Поляками — ішла непримирима боротьба. Доходило до політичних атентатів — убиття намісника Потоцького, на університеті убиття Коцка і інш. Всюди, в кожній ділянці громадського життя, де тільки стрінулись ті два елементи, там ставала непроходима пропасть. Національна ворожнеча переповнювала не тільки верхи, але й глибоко врзалась в душі низів. Боротьба йшла під кличами національними з одної і другої сторони. По своїй суті мала підклад чисто соціальний. Сх. Галичина по соціальній структурі представляється таким образом:

Робітництво понад 13%

Селянство понад 76%

Чиновництво, промисловці і інші професії понад 10%

Робітництво концентрується переважно в Прикарпатським районі, де знаходяться підземні багатства — нафта, земний віск і інші (сіль).

Селянство заселює рівнини Галицькі, що є природним продовженням Поділля — частини Східної України.

Селянство ділиться так: 1) безземельне (переважно гірське населення)...*

---

*Так у тексті.

Майже половина вської управної землі знаходиться в руках поміщиків. У кожному галицькому селі є фільварок, який один має більше землі, ніж ціла громада.

Історично склалось так, що всі поміщики належать до польської народності (на всю Сх. Галичину є один поміщик Українець). Селянство в своїй масі українське. Боротьба на селі українця з поляком являється фактично боротьбою безземельного села з фільварком.

Над робітничою клясою гніт польської національності має теж яскравий соціальний характер. Гро...* найчорніших робочих, не кваліфікованих, становить український елемент. Верхушка народності польської національності. По урядах те саме явище. Всі відповідальні, добре платні посади, діставались в руки польських чиновників. Вистарчало на метриці мати написане обряд «греко-католицький», аби не бути прийнятим на посаду, хоч є дана кваліфікація до того. Така політика польської шляхти, санкціонована віковою історією, витворила погляд, що все, що польське — панське і примирення з ним бути не може.

Можна собі уявити, що робиться в тій країні, коли більшість робітничих мас знайшлась в пазурах свого непримиримого ворога, — польського поміщика. Коли глянути зараз на Сх. Галичину, то картина просто страшна. Знищення, заподіяне світовою війною, поглибилось підчас теперішньої окупації військами імперіялістичної Польщі. Комплектна економічна руїна. Цілі села стоять невідбудовані, люди донині живуть в землянках, оставлених військом під час війни. Поле порізане окопами і обмотане дротом, земля не вся оброблена — поміщичої лежить облогом до 40%, а селянська за для браку знарядь і живого інвентаря також не була оброблена як слід, в наслідок чого видатність збору поменчиться і буде не вистарчаюча. Безробіття велике. Дорожнеча росте в неможливий спосіб, в наслідок розгнужданої спекуляції. Голод заглядає в хату селянина і робітника. Ціла Гуцульщина найшлась перед голодовою смертю. Це гірське плем'я, якого головним заняттям є випас худоби, землі не має, худобу зареквіровано владою, роботи нігде не дістане — на наших очах вимирає цілими

---

*Так у тексті.

селами. Робітництво не може вижити з заробітної платні, яку отримує місячно — треба мінімум 12.000 марок, а дістає половину. Гріш стратив всяку вартість купна, процент жебраючих людей зріс до небувалих висот. Великими громадами мандрують від села до села за прошенням хлібом. Словом, картина галицького життя в теперішню хвилю сумна і плачуча. Теперішній уряд не приймає ніяких мір, щоби загоїти рани, заподіяні світовою війною, не дбає про відбудову дошенту зруйнованого краю, а навпаки, своєю однобічною націоналістичною політикою жене на край пропасти. Невиносимий політичний терор, не уступаючий Тортовщині на Мадярщині, насильна польонізація і кольонізація — головні методи господарки польського уряду, щоби закріпити панування шляхти в Сх. Галичині. Німецький...* блідне перед польсько-шляхетським. Головним чином та злочинна операція відбувається на пролетаріату української...** Загамовано всьо громадське життя. Ніякої свободи рухів, навіть чисто просвітня праця стала. Школи по селах не функціонують. Університет для української молоді замкнений. В деяких місцевостях владою зачинено сільські кооперативи, а торгівлю віддано в руки спекулянтів (так званої «торговельної спілки»). Приміром, Гербутів, Скоморохи. Війти по селах в більшості призначені згори — повітовими старостами, знущаються над населенням, кажуть собі обробляти землю даром і інше (прим. с. Конкольники). У кожному майже селі знаходиться жандармерія, яка по черзі харчується даром в кожного селянина, на власну руку переводить безправно реквізиції й ніяка апеляція нічого не допоможе. Держить населення в постійному страху, арешти відбуваються стало і всюди. Ні звідти, не звідси впадає в хату ревізія, забирає чоловіка чи жінку, або й обох разом, і держит кільканадцять місяців у тюрмі, поки суд переслухає і кінець кінців видасть увільняючий вирок. Всі галицькі тюрми і табори заповнені вкрай селянами-робітниками, при чому відбувається жорстоке знущання над людьми. Одному селянинові із Винник, арестованому за «большевизм» офіцер з Д.О.Р. при переслуханні відрубав три пальці на руці за те, що не хотів признатися до комунізму.

---

*Так у тексті.

**Так у тексті.

Річ ясна, що така політика, така поведінка влади наповнила крайнім обуренням широкі працюючі маси проти теперішнього уряду і цілої держави, як такої. Бунт мас спорадично, приймає конкретні форми. Тут і там напади на військо, що везло зареквіроване збіжжя (Борщів, Грималів). Де-інде знова спалили село, призначене для армії (прим. Болшевіці, Слобідка). Ціла Гуцульщина підмінована, кілька разів поривалась до бунту і була жорстко подавлена військом (Косівщина). Штрайки нафтяних робітників і інш. все вказує на активний протест проти теперішнього режиму. Коли приглянутися цьому піднесенню революційного настрою працюючих мас, підійти до його з класового боку, — то річ мається так: **Селянство**. Безземельне і малоземельне все стоїть за соціяльну революцію. Майже в кожній сільській хаті почуєш живі балачки на цю тему. Живо цікавляться тим ладом, який твориться в Совітській Росії і Україні. Комунізм для них не страшний. Це переважно сільські бідаки — в Галичині взагалі немає селянина типу «кулака» на Україні (гл. в статистичні дані ст. 1). Грунт для комуністичної праці надзвичайно принагідний, тим більше, що багато приїхало людей з Америки класово свідомих, як також повернуло маса тих, що пережили і брали активну участь в соціяльній революції в Совітській Росії і Україні.

Робітництво. Низи робітничі в цілості розвіяли свої ілюзії поправити своє життя під пануванням «хлопа Вітоса» і соціаліста Дашинського, за ними йде тільки шляхта робітнича. На різних робітничих з'їздах яскраво відмежовується частина революційного пролетаріату від урядовців і проводить постанови в дусі комуністичної програми. Штрайки, які ведуться часто під економічним кличем, мають чисто політичний характер. Робітництво що раз більше набирає свідомости своїх класових інтересів і покидає соціал-патріотів.

Який настрій серед інтелегентських сфер представиться нам добре, коли підійдемо з національного боку. Ї так:

1. Українська інтелегенція (висша). Ті, що занимали високі пости при уряді Петрушевича, вивтікали всі за кордон і комбінують різні пляни і орієнтації. Вони непримиримі вороги Польщі і Совітської влади. Друга частина з них, переважно висше духовенство, міркує так: ані на Україні Великій, ані в Галичині

немає сили національної, яка оперлася на соціальні сили. Історія національної боротьби на Україні, як також Галичині доказала, що населення, хоч і зірветься до боротьби під національним кличем, то зараз на другий день покинуть національних провідників і підуть за соціальними кличами. Висновок з того такий, що самотньою силою, яка може опертися більшовицькій революції, являється в теперішній момент теперішня Польща. Ці елементи тихо і голосно роблять згоду з польським правительством. Органи їх «Рідний Край», «Обнова».

2. Низша. Стара «самостійницька» ідеологія цієї частини збанкрутувала, а нова ще не утвердилась. На «самостійність» Петрушевича і інших спасителів національних махнула рукою. Одинокий рятунок бачать в Совітській Україні. Цей елемент радо пішов би в ряди Червоної Армії, щоби тільки бити Польщу.

3. Дрібне чиновництво. Це істинний галицький нуждар. Переважно приватні урядовці, які вже третій рік сидять без посади і голодують. В більшості прагнуть комуністичного ладу, приймають живішу участь в комуністичному русі.

Найбільше активності в комуністичній роботі проявляє університетська і гімназійна молодь.

Що до інтелегенції польської національності муситься констатувати, що поголовно вся країна шовіністична і реакційна — поза кусок мяса, який має від «національної самостійності» не хоче нічого бачити. Таким чином революційно-комуністична праця в Сх. Галичині лежить виключно на самому робітництві і бідному селянстві та тих інтелегентних елементах, які ще не втратили психологічних зв'язків з масами.

На галицькому горизонті, де стільки найрізноманітніших впливів, всякого гатунку і всякого кольору взаємно перехрещуються, починає наступати диференціація громадської думки і викристалізовується чисто класова пролетарська ідеологія. Давні партії, які мали провід над масами, як: українські націонал-демократи, радикали, — втратили зовсім органічну зв'язь з тими масами, мають за собою також малу кучку інтелегентів. Працюючі маси давно покинули їх, приглянувшись їх роботі. Ці партії самі бачать свою нездарність і неживучість. Не в силі створити щось такого, довкола чого можна було б об'єднати широкі верстви працюючих мас

і надати напрям в якій-небудь визвольній роботі. У марті 1921 р. у Відні ці партії об'єдналися з буржуазними партіями Великої України в Всеукраїнську Національну Раду, яка поставила собі за ціль визволення Галичини і Української Державности. Не минуло місяця, як почалась зрада між ними самими. Генерал Греків іще з двома членами президії видали декларацію до польського уряду, що вони відрікаються Галичини і підуть разом з ними тільки проти більшовиків, в наслідок чого Укр. Нац. Рада розпалась.

УСД Партія теж втратила престиж і довіря в робітництві. На краєвій конференції УСД на голосуванні за приступленням до III Інтернаціоналу було 17 за і 21 проти, при чому треба зазначити, що між тими, що голосували проти, було 12 членів Львівської Управи У.С.Д.П. Так, що фактично переферія билась з купкою в центрі. Між товаришами з провінції настрої був того рода, що член партії, який брав участь в кабінеті Петлюри був в той час у Львові і боявся прийти на конференцію. Та частина галицького пролетаріату викинена в наслідок кольтонізаційної політики уряду на брук безробіття, всеціло рветься до соціальної революції. «Вперед» підбігає за робітництвом і бере курс все вліво і вліво. Під Польською Соціалістичною Партією також заколебались основи, вправді глибоко вкорінилась в робітничі організації і професіональні союзи, але угодова політика з буржуазією відштовхує що раз більше слої робітництва. Так отже свідомий пролетаріат і біднійше селянство помалу покидають старих богів і горнутья до нової партії пролетаріату — компарт. Сх. Галичини. Партія ця ще молода. Сама революція покликала її до життя. В перших початках творення повстала немов в двох відрубних частях своїх, немов з окремими завданнями. Одна часть творилась на Радянській Україні і підготовляла ударну акцію, щоби від Збруча вдарити на український дрібно-буржуазний Державний Секретаріят, а друга менш-більш в той самий час скликала перший з'їзд галицьких комуністів в Станіславові і постановила собі за ціль створити внутрішню комуністичну силу, що вела б вперед в соціальній революції. Почалась жива горячкова організаційна праця серед робітничих мас і пропаганда в комуністичному дусі. Зїзд робітників і селян 30 марта 1919 року

затормозив дрібно-буржуазним українським правительством. Пролетаріят галицький був напередодні своєї перемоги. Та в той самий час наступ Галера і окупація Сх. Галичини розбили пляни ком. п. Сх. Гал. Організацію розгромлено, більша частина товаришів розпорошилась. Осталась тільки та частина, що була на Рад. Україні і мали змогу розвиватись і вести революційну роботу на місці. По якимсь часі почали надтягати недобитки внутрішньої краєвої організації. В другій половині 1919 року і в першій 1920 р. КПСГ панує організаційний хаос. Приходили різні товариші з різними мандатами і директивами. Могли бути всім — і генералами, і провокаторами і всяку роботу могли виконувати, а...* постійних робітників до чорної партійної праці, поставити тверді основи під партійну будову не було нікого. Доперва прикінці 1920 р. анархічний стан помалу пройшов і почалась систематична плянова партійна робота. Нав'язано контакт з робітництвом по селах і містах. Організовано комуністичні гуртки у Львові, Дрогобичі, Борислав, Перемишль, Стрий, Ст. Самбір, Долина, Болехів, Борщів, Коломия, Станіславів. На селах зорганізовано комгуртки. Із селами контакт як найкращий. Наладжено приграничні пункти для перевозу літератури з-за кордону і пр. Нав'язано тісний контакт з Віднем, де влаштовано партійне видавництво, яке видало 12 книжок і в великій кількості перетранспортує до краю. Наша партійна комуністична бібліотека начислює партійного майна до мільона австрійських корон і має змогу розвиватись власними силами, а навіть помагати партії в організаційній праці. У цвітні вийшов у Відні орган нашої партії «Наша Правда», яка обслуговує еміграцію із Сх. Галичини, що головню перебуває по таборах інтернованих на Чехо-Словаччині. Орган наш висвітлює справу Галичини з комуністичної сторони і протиставить свій голос голосові Української реакції, що має своє гніздо у Відні. Партія наша звернула велику увагу на військові частини, що перебувають по таборах інтернованих. Через призначення своїх товаришів розвела широку організаційну роботу: сіттю комуністичних гуртків зав'язала з партією молодий здоровий елемент, який має під своїм впливом до 8 тисяч військових

---

*Так у тексті.

людей, який може стати зовнішнім чинником до викликання повстання на Гуцульщині і причинитись до для успішнішого захоплення влади пролетаріатом. Крім того заложено у Празі партійну школу, де виховується свідомих партійних робітників, та посилається до краю. Словом, партія живе і поширює свій вплив на широкі працюючі маси. По краєвих комгуртках читаються реферати по сучасній політичній ситуації, скликаються більші робітничі збори, де члени партії виступають і обговорюють питання дня в комуністичному освітленню.

Робота партії обмежується на ширині пропаганди в комуністичному дусі, підготовляється і до боєвої акції, — ціла революційна обстановка в Східній Галичині сама цього вимагає.

В останніх місяцях в партії йде спір по організаційному питанню.

Одна частина стоїть за те, щоби КПСхГ стало частиною КПрП, а друга частина обстоює стару організаційну форму, а іменно окремішність Ком. Парт. Сх. Галичини.

Спочатку спір ішов при практичній праці, чисто тактичної натури. До праці прибуло кілька товаришів від КПрП на терен Сх. Галичини. З уваги на те, що ті товариші не були обізнані з місцевими обставинами, ані людьми, попадали часом на людей, що могли часом пошкодити нашій партії і революції. До них дуже часто підходили люди, що не мали нічого спільного з комунізмом, приміром в Перемишлі було ними втягнуто до роботи товаришів, яких викинула С-Д Партія не за лівий курс, а за те, що казали робітникам кликати себе через «пане» і т. ин. Свого часу було поставлено питання відношення нашої партії до закордонної групи КПСГ на Чехо-Словаччині, яка повстала серед інтернованого на Чехо-Словаччині війська, яке з політичних поглядів мусіло покинути границі Галичини. Виконавчий Комітет тої групи, що в той час підготовляв боєву акцію на річ Совітської Росії і України (тоді як раз наступала Червона Армія на Галичину) прислав свого представника для координації праці. З приводу того питання виринув завзятий спір в ЦК Партії. Місцеві члени ту групу розглядали, як боєву і отстоювали її потребу, яка може вдарити на зади імперіялістичного війська, зірвати маси селянські на Гуцульщині і улегчити Червоній Армії забрати Сх. Галичину. Товариш

з КПРП рішуче виступив проти цього і, стоячи на принциповій точці, проти «бойвок», пропонував ліквідувати комуністичну групу на Чехо-Словаччині і не мати нічого спільного з військовою силою. Спорі часом були дуже гострі і грозили не раз розривом, прим.: притягнуто до партійної роботи товариша, який є членом П...* Повітового Комітету ППС і який підписав відозву по добровольчій армії, щоби йшла до боротьби проти більшовиків. Проти того товариша виступили рішуче два члени ЦК і пропонували не входити з ним в ніякий контакт, поки справжнє виясниться. Функціонер КПРП обстоював на своєму, — вже тоді грозило розривом. По таким менш-більш питанням йшли часто спори між функціонерами КПРП і місцевими товаришами. Дійшло до того, що товариші з КПРП, функціонери, прислані до роботи в Сх. Галичину, поставили питання во всю ліквідувати окремишність КПСГ і створити з неї областну організацію КПРП. В тому напрямку повели агітацію в рядах партії — розгорілась боротьба, співпраця тих двох напрямків стала просто неможливою. Та частина, що обстоювала окремишність КПСГ зажадала скликання краєвої конференції, друга частина цю пропозицію відкинула. Тоді два члени ЦК зложили свої мандати і рішили на власну руку скликати краєву конференцію, яка відбулася при кінці місяця січня 1921 р. у Львові. На конференції було 15 делегатів (крім 2 членів ЦК і одного партійного функціонера) з найважливіших місцевостей, як Дрогобича, Підкарпаття, з полудневої і північної частини Сх. Галичини. Цю конференцію бойкотували товариші прихильники орієнтації на Варшаву. На згаданій конференції вибрано ЦК партії, який виготовив меморіал і сповістив про партійний, організаційний стан Комінтерн і ЦК КПРП (при цій нагоді не від річі буде згадати, що в місяці грудні в справі КПСГ наступила умова між т. Мархлевським з одного, а т. Затонським з другого боку, менш-більш такого змісту: «КПСГ підпорядковується КПРП на час, поки Галичина знаходиться під Польщею. Умова ся проводиться в життя з моментом ратифікації Рижського договору (який наступив у цвітні). Підмогу людьми і літературою проводить також і КПУ».

---

*Так у тексті.

Про цю умову не знали нічого товариші, які виступили в ЦК під час, коли друга частина видно була в курсі всіх справ, коли покликувалася на цю умову, що ліквідує КПСГ і в тому напрямку працювала без загального рішення ЦК, — прикликала на власну руку контрольорів і т. д.

Делегація, вислана з меморіалом до Комінтерна 12 квітня 1921 р. підписала угоду менш-більш такого змісту: КПСГ задержує даліше назву КПСГ зі своїм власним Центральним Комітетом.

Угоду ту не прийняла до відома КПрП і справа об'єднання двох груп до сьогодні ще не рішена.

Група, що стоїть за злиття КПСГ з КПрП, висовує такі головні аргументи: фактично Східна Галичина належить до Польщі — один режим, одна політика, — повинна бути і одна Комуністична партія з одним центром керуючим і одно політичне гасло повинно бути на всій державній території. Друга частина, себ то ми, відстоюємо тимчасову окремішність КПСГ, а в разі революції в Галичині центр тяжести революційної роботи і політики повинен спочити в Києві — Харкові. Мотиви, що змушують нас зайняти таке становище ось які:

1) Правно-державна приналежність Східної Галичини ще остаточно не вирішена.

2) По цьому питанню ще йде боротьба між урядом Польщі і ліквідованим правительством Петрушевича. Галичина є предметом різnorodних комбінацій, англо-чеських і франко-польських, а тих комбінацій уряд Польщі собі не легковажить.

3) Крім дипломатичних спорів йде велика підготовча акція з боку Петрушевича до повстання при допомозі Чех під гаслом відірвання від Польщі і створення «Самостійної Галичини», проти чого КПСГ мусить так заховуватись і такий практичний життєвий клич викинути, аби ті маси, покликати до соціальної революції.

4) Політика, яка ведеться, на окупованих областях польським урядом, — терор, безпереривні арешти, насильна польонізація і кольонізація, викидування службовців з посад, неприпинання залізнодорожних робочих до служби, замикання шкіл, побої, насильства, реквізиції, — переповнили обуренням більшість пролетаріяту Галичини і створили таку революційну

обстановку, що маси підуть за кожним, хто нині кличе їх до боротьби з теперішнім правительством.

5) Динамічний настрій, який панує в пролетаріаті Галичини, потребує тактики боевої і такого підходження в праці, що найближче до його визволення. Гасло відірвання від Польщі і прилучення до Республік — це для галицького пролетаріату питання життя і смерті.

6) Історична традиційна боротьба Галичини з Польщею, яка ще не вишуміла і гравітує до Східної України, не дає ніякої гарантії можливості в теперішній розгоряченій стадії зорганізувати працюючі маси під прапором КПП.

Виходячи з того, що нашим завданням є використати всі можливі чинники, що дезорганізують і розбивають буржуазну державу Польщі і що неустання метушня і вульканізація окремих окупованих земель — а Галичина до таких належить, сприяє і прискорює темп революції, вважаємо потрібним:

I. Задержати автономну секцію Комінтерна в Галичині, як перехідну форму і не передрішаючи будучої державної приналежності Галичини об'єднати на спільній комуністичній платформі різнонаціональні робітничі елементи за цей перехідний час виховати ці маси в комуністичному дусі.

II. Так як мирним рижським трактатом до Польщі прилучено цілий ряд областей, які в партійному відношенні й досі ще зв'язані з РКП, згідно з КПУ (Волинь, Полісся і інші) і які являючись по своїй соціально-економічній і національній структурі тотожні з Галичиною і де ворожість до польськості, як такої більша ще, ніж в Галичині, ми вважаємо, що створення на периферіях Східної Федеративної Росії і капіталістичної Польщі буферної автономної секції Комінтерна, є найправильнішою розв'язкою всіх цих непорозумінь, невдовольень і партійних спорів, викликаних в останні часи в цих землях, які завойовані польським імперіалізмом, ніколи не погодяться з існуючим станом річей. Така постановка питання дає цілий ряд користних наслідків.

1) Партія, створена на периферіях Польщі і Росії із елемента, крайнє ворожого до сучасної буржуазної польської держави, могла б негайно розпочати бойову тактику т. є. використо-

вуючи загальний настрій населення, почала б повстанчу акцію проти Польщі.

2) Створивши на периферіях Польщі таку обстановку, ми могли б забезпечити тим самим західні границі совітських республік від можливих дальших агресивно-імперіялістичних планів Польщі.

3) Примусити польську буржуазію всю енергію витрачувати на внутрішні бунти, відтягнути її від зовні і підривати екзистенцію держави, як такої.

4) Боева тактика компартії на східних периферіях не тільки можлива, але стихійно сама вибухає (повстання гуцулів в Карпатах, загальний страйк нафтяних робітників в Підкарпаттю і т. п.).

Для практичної розв'язки цього питання, ми — делегати Компартії Сх. Галичини, предкладаємо слідуючий проект:

1. Розв'язати всі існуючі ЦК партії і Виконкоми в Галичині.

2. Доручити делегатові невідомої партії створити тимчасовий ЦК КПСГ Галичини, в склад якого ввійшли би: по 2 представника від обох груп краєвих, одного представника Волині і одного від КПРП і одного КПУ.

Примітка: З огляду на те, що в Галичині знаходиться велика маса контрреволюції з України, табору Петлюри і для боротьби з закордонною еміграцією призначають різні уповноважені до того, для тої роботи повинен бути представник КПУ в ЦК КПСГ, який зможе поставити справу праці з еміграційною контрреволюцією. Беручи на увагу умову, заключену між т. Мархлевським і т. Затонським, що підмогу людьми і літературою проводить КПУ за для чого теж потрібний стислий контакт з КПУ.

3) Тому, що прийдеться мати контакт з тими обома партіями, постійно тому склад ЦК повинен бути частина з вибору і по одному представникові від КПРП і КПУ.

4) ЦК Компартії Галичини і областей висилає до Виконкому Комінтерну одного представника з правом рішального, в кращому случаї — дорадчого голосу.

5) Представнику Компартії Галичини при Виконкомі підчиняються всі галицькі бюро, організовані поза межами краю і тільки через його можуть вони піддержувати зносини з краєм.

Це ми вважаємо самим раціональним шляхом для об'єднання всіх галицьких і областних комуністів в одну сильну партію, з особливими задачами, як часова необхідна міра для підготовки переходу в єдину всемирну комуністичну партію.

Ми, делегати компартії Сх. Галичини, просимо прийняти на увагу наші виводи і допомогти нам полегодити спільно нам болюче питання, яке в великій мірі гамує революційну працю і боляче відбивається на цілому партійному організмі.

Москва, дня 18 червня 1921 року.

Делегація Компартії Східної Галичини

ЦДАГОУ, ф. 6, оп. 1, спр. 5, арк. 32—38. Машинопис. Копія.

№ 119
ДОДАТОК ДО ДОПОВІДНОЇ ЗАПИСКИ ГАЛОРКОМУ
КП УКРАЇНИ В ЦК РКП(Б)
«СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ ГАЛИЧИНИ»

20 червня 1920 р.

Нынешнее положение Галиции

После развала бывшей Австро-Венгерской Империи (ноябрь 1918 г.), так называемый, коронный край — Галиция распалась на две части:

Восточная Галиция и Западная

Первая, революционным порядком, создала самостоятельное государственное тело: так называемую «Західню область УНР»; другая — соединилась с Польшей.

Этот раздел явился естественным последствием противоположных экономических, политических, этнографических и историческо-бытовых условий, различных в Западной и Восточной Облaстях.

Бывшая Австрийская Империя отличалась искусственным созданием административных единиц; таким образом и Галиция была искусственно создана из двух кусков: Западной части, оторванной от Польши, и Восточной — оторванной от Украины.

Галиция по своему географическому положению является продолжением правобережной подольской равнины, которая упирается в Карпаты на юго-западе, а частью болотистой Волыни искусственно отрезанной с Севера.

С экономической стороны, этот край представляется раг excellence землевладельческим (76,82% земледельческого элемента), а подгорный (южный район), богатый нефтью, земляным воском, углем, солью, имеет свои рабочие центры при горном промысле.

Галиция есть историческое название восточной Галиции, Западная Галиция имела название Великого Княжества Краковского, Княжеств Освенцимского и Заторского.

Галиция являлась ненатуральным искусственным соединением в составе бывшей Австрийской Империи и из-за исторически-экономических условий, в которые она попала, сделалась отсталым краем в средней Европе с чрезвычайно оригинальным составом и взаимоотношением экономических сил.

Имея все данные стать промышленным краем, благодаря своим неисчерпаемым минеральным богатствам, она не только им не стала, но, напротив, земледельческая продуктивность этого, насквозь земледельческого, края не удовлетворяла потребностей даже местного населения и одним из импортных продуктов в Галиции было зерно в 1/4 части всей галицийской земледельческой продукции.

С экономической стороны, мы встречаемся в Галиции с двумя крайностями. С одной стороны — тысячи лилипутских карликовых хозяйств, с другой — скупченность крупной земельной собственности. В руках первой группы имеется всей земли 53,4%, — в руках крупных собственников 46,6%. Число хозяйств на пространстве, занимаемом мелкими хозяевами, в процентном отношении к числу крупных собственников 99,63% к 0,37%.

Для пользования средней рабочей семьи необходимо в Галиции 3—6 гектаров земли, а по данным статистики 1912 г. (Д-ра Вайнфельда, Охримовича и проф. Бузика) в Галиции имеется 48,2% несамостоятельных сельских хозяйств, которые пополняют свои недостатки побочным заработком. Среднего сельского хозяйства почти нет. (Свыше 10 гектар в Галиции

на 100 хозяйств приходится 1,9%); кулацкого элемента, можно сказать, совсем нет.

Тут будет кстати обратить внимание на юридические условия, в каких находилась крупная мелкая земельная собственность в Галиции. Существовал пережиток крепостного права и земли, делились на доминикальные (табулярные) и нетабулярные, т. е. помещицкие и крестьянские. Для первых: были установлены особенные привелегии, освобождение от «общинной связи» и особое административное право.

При таком положении Галиция имела ежегодно 1.200.00* лишних рабочих рук, которые не находили работы в крае и должны были или оставаться неиспользованными, или эмигрировать за границу.

Развитие промышленности края не было в интересах крупных землевладельцев (потеря дешёвых рабочих рук) и они силой своей политической гегемонии в крае не допускали её развития.

Рабочего элемента, сосредоточенного в центре горной промышленности, есть 13,72% всего населения.

Большими компактными массами он находится в нефтяных районах и в центральных городах (Львов, Станиславов, Дрогобыч).

В 1912 г. в Галиции было 3.100 фабрично-заводских предприятий, с 106 546 рабочих. Ценность производства достигла в 1912 г. до 607.000.000 крон.

Пролетариат состоит в большинстве из эмигрантов, которые возвратились из западных стран, и из городского элемента.

Хотя с точки зрения производства фабрикантов** Галиция была страной отсталой, но выше упомянутые экономические данные говорят как раз за то, что экономическая революция там очень назрела, и что другого выхода из нищеты нет.

К этому добавляется полное опустошение края в великой европейской войне с 1914 г., при чем Галиция была ареной главных боев, а также разруха революционной эпохи, после

---

*Так в оригіналі.

**Так в оригіналі.

1918 г. (распад Австр. Импер.) является очевидным, что Галиция накануне революции.

Уже с самого момента развала Австрии, борьба Галичан шла под лозунгом, за землю и «волю». Она принимала с самого начала формы борьбы социальной. Но обстоятельство, что вся крупная земельная собственность находилась исключительно в руках польской шляхты, весь административный аппарат — в руках польской бюрократии, эта война, галицко-польская с 1918 г. затмевает классовое сознание пролетариата и принимает национальную окраску.

Мелкая Галицкая буржуазия использовала революционное настроение масс и идентифицирует социальную борьбу с национальной, что было не трудно сделать, потому что почти весь польский элемент восточ. Галиции (бюрократия и крупные помещики) были врагами и социальными и национальными.

Однако после семимесячной борьбы, пролетарские массы не удовлетворились «своей державой»; они потребовали земли и национализаций фабрик и заводов. Мелко буржуазное правительство не могло удовлетворить потребностей масс, а подготовляемый государственный переворот с целью установления совет. власти в Галиции, опередило на несколько недель польское наступление, которое заставило Галичан эмигрировать на Украину, где они остались на долго (чувствуя себя сначала экстерриториальной военной группой). Здесь они становятся предметом разной спекуляции: Петлюры, Петрушевича, Деникина, разных «русотяпов» и т. п.

В настоящее время, Галиция, пережив свою национальную державу, после шума с 1918 г. и после полного банкротства, в конце концов мелко буржуазных партий, представляет собой экономический и политический хаос. Доказательством этого является полный развал прежних политических партий, пересмотр их програм и тактики, раскол в лагере с. д., раскол в лагере радикалов (ст. р.) из которых левое крыло стало явно на стороне коммунистов (представители левого крыла ЦК радикальной партии вошли в коммунистическую партию, тоже сделала часть ЦК с.-д., а с ними и пролетарские массы).

Кроме того внешние обстоятельства, а именно борьба Советов с Польшей создала в Галиции атмосферу, где нет ни одного человека который-бы искал другой розвязки Галицийского вопроса, как только в развале шляхетской Польши и активной помощи этому развалу со стороны Советов.

Потом другое, не менее важное обстоятельство, а именно Галичане в процессе войны с Польшей убедились, что Галиция не может существовать, как самостоятельная держава, не имея к этому никаких объективных данных, а её экономическая структура, земледелие и горная промышленность является дополнением правобережья Украины, и тяготение Галиции к восточно-европейской федерации Советов вызывается в меньшей степени историческими и этнографическими причинами, чем властной экономической необходимостью.

Эти спорадические восстания против польской оккупации в Галиции, страшные преследования польским правительством галицких масс, создали такую благодарную почву для коммунистической работы и для революции, что приближение совет. войск к старым границам Австрии будет началом настоящей коммунистической революции в Галиции.

*Підписали Заст. голови Х. Конар
Секретарь Ів. Немоловський
З оригіналом згідно: Ів. Немоловський*

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 20, спр. 207, арк. 10—12. Машинопис. Засвідчена копія.

№ 120 ІЗ ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПОЛІТБЮРО ЦК КП(б)У ПРО НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ ГАЛРЕВКОМУ

30 червня 1920 р.

Присутствовали: тт. Раковский, Петровский, Кон, Яковлев, Косиор и члены Галоргкома — тт. Конар, Палиев, Немоловский, Баран.

Слушали 1. О Галревкоме.

Постановили: 1. Подтвердить необходимость создания Галревкома.

2. Формирование и состав Галревкома определить к моменту приближения Красной Армии вплотную к Галиции и, по возможности, после установления связи с организациями внутри Галиции. Подготовить и наметить состав поручается Галоргкому.

3. Предложить Ревсовету Югзапфронта подготовить к моменту подхода нашей армии к Галиции небольшие части, которые вместе с армией и Галревкомом могли бы войти в Галицию.

4. Затребовать через РВС Республики из Казани 150 человек надежных партийных и беспартийных товарищей и создать в Харькове курсы политической и советской работы.

5. Вопрос о переезде в Киев пока оставить открытым.

*Секретарь (ЦК КПУ) С. Косиор
С подлинным верно:
Завинформотделом ЦК (подпись)*

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 145 а, спр. 6, арк. 39. Машинопис. Засвідчена копія.

№ 121
ЗВЕРНЕННЯ КОМАНДУВАННЯ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО
ФРОНТУ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ ДО ЧЕРВОНОАРМІЙЦІВ
ІЗ ЗАКЛИКОМ ДОТРИМУВАТИСЯ РЕВОЛЮЦІЙНОГО
ПОРЯДКУ ПРИ ЗВІЛЬНЕННІ ГАЛИЧИНИ

10 липня 1920 р.

Славные красные войска Юго-Западного фронта!

Преследуя с боем разбитых под Житомиром, Бердичевом, под Киевом, Старо-Константиновом, Проскуровом, под Ровно польских шляхтичей, ваши передовые части переходят на территорию Галиции. Теперь, когда вынужденные вероломными польскими помещиками и капиталистами защищаться с оружием в руках, стремясь к уничтожению живой силы противника, вы переходите на территорию, принадлежащую

галицийским рабочим и крестьянам, помните твердо, что на ваших красных знаменах написаны великие слова: «Рабочие всех стран, объединяйтесь», помните, что вы явились в Галицию не для того, что бы покорять и завоевывать, не для того, чтобы притеснять и грабить население, как делали в старое время царские войска, а для того, чтобы уничтожить там гнет ненавистных помещиков и капиталистов и помочь рабочим и крестьянам Галиции создать свою собственную рабоче-крестьянскую власть. Хозяином галицийской земли являются только галицийские рабочие и крестьяне. Никто другой не имеет права распоряжаться ее судьбой.

Красноармейцы!

Галицийские рабочие и крестьяне, давшие столько жертв и в борьбе со старой монархической властью Австро-Венгрии, в борьбе с польскими панам, в борьбе со всякими галицийскими буржуазными партиями, встречают вас с братской радостью и доверием. Великие подвиги Красной Армии за три года существования Советской власти разнеслись далеко за рубежами и на Красную Армию повсюду смотрят, как на освободительницу народов. Вы должны оправдать это доверие до конца. Теперь, когда в первый раз красные войска переходят рубеж бывшей Российской империи, еще больше необходимо, чтобы вы были примером образцовых и дисциплинированных солдат революции.

Политические комиссары и красные командиры! Вы должны строго следить за соблюдением революционного порядка. Всякие попытки насилия над беззащитными жителями должны пресекаться в корне и беспощадно караться.

Комиссары, командиры и красноармейцы! Вы должны оказывать помощь рабоче-крестьянскому населению в устройстве его жизни, вы должны идти навстречу трудовому народу Галиции братским советом, и в то же самое время вы должны избегать всякого повода для обвинения Красной Армии Российской Советской Федеративной Республики (в том), что она преследует другие цели, кроме целей освобождения и объединения рабочих всего мира в единый братский союз на борьбу за мирный и честный труд.

Да здравствует свободная и независимая рабоче-крестьянская Галиция!

Да здравствует победа над помещиками и капиталистами!

*Командующий Юго-Западным фронтом Егоров
Член Реввоенсовета Юго-Западного фронта и председатель Совета
Народных Комиссаров Украины Раковский
Начальник штаба Юго-Западного фронта Петин*

Харьков, 10 июля 1920 г.

ЦДАВОУ, ф. 2, оп. 1, спр. 676, арк. 5—6. Машинопис. Оригінал.

№ 122

ІНФОРМАЦІЯ В ГАЗЕТІ «ЗЕМЛЯ І ВОЛЯ» ПРО КРАЙОВУ ПАРТІЙНУ КОНФЕРЕНЦІЮ УСДП І ЇЇ РЕЗОЛЮЦІЇ

11 липня 1920 р.

Як було заповіджене, в днях 3 і 4 липня ц. р. відбулася у Львові **Краєва Партійна Конференція** української соціал-демократичної партії. На Конференцію прибули відпоручники міського робітництва і селян з різних сторін нашого краю, а також з Холмщини, з того, як кажуть, Богом і людьми забутого краю.

Наради Конференції були дуже поважні і оживлені. Докладніший звіт подамо в слідуючому числі «Землі і Волі», а сьогодні подаємо тільки дві важніші резолюції ухвалені Конференцією.

I.

Резолюція в справі сучасного політичного положення

Світова війна і всі її господарські та суспільні наслідки так загострили клясові суперечності поміж посідаючими верствами і пролетаріатом, що історичний момент, який саме переживаємо, належить схарактеризувати як титанічне дужання — бій поміж двома протилежними і суперечними світами: капіталізмом і соціалізмом, які не тільки себе взаємно поборюють, а й взаємно виключають.

а) З огляду на це всі соціалістичні партії стають перед неминуchoю кoнечнiстю згуртуватися в одну і одноцiлу боеву лаву до рiшальної боротьби проти пережитого капіталістичного ладу.

б) Супроти того, що всяка політична коаліція чи кооперація з несоціалістичними і соціал-опортуністичними партіями в теперішню добу не тільки не причиняється нічим до остаточної перемоги соціалізму, але протилежно опізнює і відсуває у невідому будучину ту перемогу, бо з одного боку гальванізує пережитий капіталістичний лад, а з другого втягає кооперуючі з буржуазією соціалістичні партії у службу капіталізму та імперіалізму, прикриваючи цю службу мнимими інтересами держави і нації, конференція висловлюється рішучо проти політичної кооперації з несоціалістичними та соціал-опортуністичними партіями та проти участі соціалдемократії в коаліційних кабінетах.

Дотеперішній досвід поучує, що міжнародна політика міщанства пересякла імперіалізмом і рішучо не є в силі справедливо розв'язати наболіле національне питання, що сама природа національного питання виключає справедливу, розумну розв'язку його при допомозі збройної боротьби, що всі спроби такої розв'язки є в суті речі нічим іншим, як тільки маскуванням заборчих імперіалістичних воєнних підприємств і то в інтересі воюючого капіталізму.

Умовою створення одноцiлого соціалістичного фронту є справедлива розв'язка національного питання. Розв'язка ця може наступити тільки дорогою свободного вислову волі кождим народом. Зваживши це, конференція заявляється рішучо проти всяких дальших спроб розв'язувати національне питання за посередництвом воєнної інтервенції і домагається негайного миру. З другого боку конференція так само рішучо висловлюється проти всяких спроб рішати про долю народів або їх частин дорогою тайних дипломатичних договорів, заявляє, що всякі вже заключені договори не в'яжуть їх і не зобов'язують українського пролетаріату і домагаються, щоби без огляду на існування таких договорів вирішення спірних чи то територіальних чи державно-політичних питань віддати виключно загальній волі і бажанням широких мас дотичного народу, жадаючи, щоби ця свобода вислову волі була загарантована передовсім через очищення даної території від окупаційних військ і чужої адміністрації.

Згідно з дотеперішнім становищем УСДП, конференція ще раз стверджує, що український пролетаріят уважає побудування незалежної, зєдиненої, суверенної української соціалістичної республіки України на цілій території суцільно і в більшості заселеній українським народом своєю невідкличною політичною метою — одночасно конференція застерігається, що ця соціалістична українська республіка не може мати нічого спільного з державними плянами тих націоналістичних та шовіністичних кругів, які бажають будувати українську державу на взір теперішних капіталістично-імперіялістичних держав, що служать тільки егоїстичним цілям буржуазії даного народу і уважаються ніби приватною власністю даної буржуазії.

В слід за цим конференція відкидає всі ті політичні кроки українського дрібноміщанства, що суперечать ідеї суверенності українського народу, а також і всі ті умови уряду Петлюри, що суперечать ідеї зєдинення всіх заселених Українцями областей і то тим більше, що як перші, так і другі хочуть український народ зробити оружжям в руках всеєвропейської реакції і запрягти в службу її капіталістично-імперіялістичних плянів.

Не признаючи насильством, або хитрощами тайної дипломатії доконаного розкавалкування українських областей між сусідні держави — конференція стоїть непохитно на тім, що конечною умовою успішної боротьби українського пролетаріату за свої соціальні й національні ідеали є обєднання цілого українського пролетаріату в одній і одноцільй всеукраїнській соціалдемократичній партії, вслід за цим зібрані на конференції представники зорганізованого українського пролетаріату східної Галичини і сумежних українських земель уважають себе і своїх мандантів членами всеукраїнської соціалдемократичної партії а свою партійну організацію автономною краєвою організацією в рамках всеукраїнської соціалдемократичної організації.

II.

Резолюція в справі Інтернаціоналу

Конференція УСДП констатує, що II Інтернаціонал перестав існувати.

Не приступає до III Інтернаціоналу в Москві, бо в даному моменті він не є виразником і представником всього соціалістичного пролетаріату.

Конференція заявляє, що всіми силами стремітиме до збудування Інтернаціоналу, в якому зєдинивсяб революційний пролетаріат цілого світа.

Реферат про організацію сільського пролетаріату подамо особно.

На конференцію прислано цілий ряд привітних писем від різних організацій та поодноких товариств, між іншими також привіт від селян Збаращини.

Конференція ухвалила протест проти гноблення та переслідування соціалістичного пролетаріату на Мадярщині, а переслідуваним товаришам висловила як найгорячіше співчуття. Цей протест переслано через тов. О. Бауера у Відні.

Земля і воля. — 1920. — 11 липня.

№ 123 ІНФОРМАЦІЯ КЕРІВНИКА ДЕЛЕГАЦІЇ КПСГ НА II КОНГРЕСІ КОМІНТЕРНУ МИХАЙЛА ЛЕВИЦЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОМУ КОМІТЕТОВІ КП(Б)У ПРО СТАНОВИЩЕ І ДІЯЛЬНІСТЬ ПАРТІЇ

12 липня 1920 р.

7-го цього липня прибув делегатом від Комуністичної партії Східної Галичини і Буковини на 2-ий конгрес III Комуністичного Інтернаціоналу. Підпільна Комуністична партія в Галичині і Буковині налічує кілька тисяч членів, організованих при профспілках.

Центральний Комітет партії в складі 9 членів, обраних підпільною конференцією представників міських і сільських підпільних українських, польських і єврейських комуністичних організацій.

Центральний Комітет перебуває на території самої Східної Галичини. Необхідно при реорганізації Галоркому і Галревкому

зважати на те, щоб до складу цих організацій увійшли представники місцевих комуністичних робітничих і селянських організацій. Крім того до складу Галоркому повинні увійти ті партійні товариші, які мають за собою революційне минуле і відомі пролетаріатові Східної Галичини і Буковини. Крім товаришів Затонського, Барана і Литвиновича, інші товариші — молоді в партійній роботі. Надалі організація і робота повинна бути поставлена так, щоб не повторився випадок, який мав місце при реорганізації галицької армії, що перейшла на сторону польсько-петлюрівських банд. Доповідь про нашу комуністичну роботу у Східній Галичині і Буковині посилаю додатково. Центральний Комітет РКП командирє до Вас партійних працівників галичан, а після конгресу приїжджаю особисто.

Москва, 12 липня 1920 р.

**Галбюро ЦК РКП.
М. Левицький**

Российский центр хранения и изучения документов новейшей истории. Москва. Ф. 17, оп. 1, д. 96, л. 54, Машинопись. Копия.

№ 124

ТЕЛЕГРАМА ЧЛЕНА ГАЛБЮРО ЦК РКП(б) МИХАЙЛА ЛЕВИЦЬКОГО ГОЛОВІ РАДНАРКОМУ УСРР ХРИСТІАНУ РАКОВСЬКОМУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ КПСГ В ГАЛИЧИНІ І БУКОВИНІ

12 липня 1920 р.

7-го сего июля прибыл делегатом от Коммунистической партии Восточной Галиции и Буковины на 2-й конгресс III Коммунистического Интернационала. Подпольная Коммунистическая партия в Галиции и Буковине насчитывает несколько тысяч членов, организованных [в] профсоюзах. Имеется Центральный Комитет партии в составе 9 членов, избранный подпольной конференцией представителей городских и сельских подпольных украинских, польских и еврейских коммунисти-

ческих организаций. Центральный Комитет находится на территории самой Восточной Галиции. Необходимо при реорганизации Галоркома и Галревкома считаться с тем, чтобы в состав этих организаций вошли представители от местных коммунистических, рабочих и крестьянских организаций. Кроме этого, в состав Галоркома должны войти те партийные товарищи, которые имеют за собой революционное прошлое и известны пролетариату Восточной Галиции и Буковины, кроме тт. Затонского, Барана и Литвиновича, другие товарищи являются молодыми в партийной работе. Дальше, организация и работа должны быть поставлены так, чтоб не повторился случай, который имел место при реорганизации Галицийской армии, перешедшей на сторону Советской власти и потом предательски передавшейся на сторону польско-петлюровских банд. Доклад о нашей коммунистической работе в Восточной Галиции и Буковине посылаю дополнительно.

Центральный Комитет РКП командирует к Вам партийных работников-галичан, а после конгресса приезжаю лично.

Москва, 12 июля 1920 г.

Галбюро ЦК РКП М. Левицкий

Гражданская война на Украине. — К., 1967. — Сб. док. — Т. 3. — С. 271.

№ 125
ЛИСТ НАЧАЛЬНИКА 2 ВІДДІЛУ КОМАНДУВАННЯ
ВІЙСЬКОВОГО ОКРУГУ ПРО ВІДМОВУ СЕЛЯН
ВІД ПРИЗОВУ В ПОЛЬСЬКУ АРМІЮ

14 липня 1920 р.

Секретно

Овладение настроениями жителей больших городов отразилось положительно на населении малых городов и местечек (Замостье, Хелм, Пулавы и т. д.). Всюду происходят митинги, собрания, создаются организации национальной обороны и т. д.

Сельское население за немногочисленными исключениями не принимает участия в деле обороны страны. Крестьяне считают Польшу «панской». По мнению многих крестьянских

главарей, настроения в деревне могли бы изменить к лучшему лишь глубокие социальные реформы, а прежде всего, проведение в жизнь аграрной реформы.

Насколько, однако, сельское население западных повятов держится пассивно и спокойно, настолько в восточных повятах замечается определенное брожение.

В Замойском и Томашовском повятах явилось не более 30% призывников, из которых 90% просят отсрочки. Украинские деревни, за исключением Хелма, совсем не являются на призывные пункты.

Вербовка в добровольческую армию идет почти исключительно за счет городского населения. Например, в Хелме ежедневно записываются 50—60 добровольцев.

Дезертировавшие с фронта держатся все более вызывающе. Бывают случаи, когда стреляют в полицейских и жандармерию (Хелм, Влодава).

Уклоняющиеся от военной службы призывники ввели новый способ обмана властей, заключающийся в переходе во время проведения набора из одного повятового воинского управления в другое. Через некоторое время, когда, по их мнению, обо всем позабылось, они возвращаются к себе.

*Капитан и начальник II отдела командования
Люблинского военного округа. Подпись.*

Документы и материалы по истории советско-польских отношений. — Т. 3. — С. 153.

№ 126

ЦИРКУЛЯРНИЙ ЛИСТ ЦК КП(б)У ПАРТІЙНИМ ОРГАНІЗАЦІЯМ ПРО СТВОРЕННЯ ГАЛОРКОМУ КП(б)У

20 липня 1920 р.

На I конференції галичан-комуністів в Києві був избран Галицький організаційний комітет КП(б)У (сокращенно Галорком КПУ), план роботи якого, схема організації і друге були намечені тоді ж конференцією.

Центральний комітет КПУ постановленням от 23 мая 1920 г. утвердил представленне план, схему и первую смету

Галоркома, а также личный состав его, в который вошли: Феликс Кон, Ф. Конар, А. Палиев, М. Баран, И. Немоловский и М. Левицкий.

Оповещаая об этом всех товарищей, ЦК предлагает всем партийным организациям оказывать Галоркому и его представителям определенное содействие и товарищескую поддержку.

Подписал: секретарь Косиор

С оригиналом верно:

Секретарь Галоркома (подпись)

Галицкий коммунист. — 1920. — № 1. — С. 14.

№ 127

ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «КОММУНІСТ» ПРО ВЗЯТТЯ ЧЕРВОНОЮ АРМІЄЮ МІСТА ТЕРНОПОЛЯ*

27 липня 1920 р.**

Киев. 27.VII. Взятию Тарнополя предшествовали упорные кровопролитные бои с превосходными силами поляков. Наши части преодолели сопротивление на линии р. Збруч, прорвали польский фронт на участке Волочиск—Ожеговцы и с победоносным маршем двинулись в Галицию. В боях у Волочиска, Вышгорода и Збаража поляки пустили в ход лучшие свои силы и два раза бросали против красной конницы свои резервы, стянув сюда жандармерию и комендантские команды Тарнополя, а также батальон французских волонтеров. Польское командование издало приказ не сдавать красным ни одной пяди земли, воспользовавшись для защиты старыми австрийскими окопами, укрепив их так хорошо, что их называли вторым Перемышлем. Несколько раз бросались польские legionеры против конницы, но напрасно. Целые полки их были уничтожены, так что 3 санитарных поезда не успевали подбирать

*Питання про перебування Червоної Армії у Східній Галичині, Галревком і зміни, що відбувалися, детально висвітлені у зб. док.: Під прапором Жовтня: 1917—1920. — Львів, 1957: Боротьба за возз'єднання Західної України з Українською РСР, 1917—1939. — К., 1979, а тому у даному збірнику публікуємо лише окремі документи.

**Дата інформації.

раненых. Кроме удара в лоб, красными войсками было предпринято обходное движение, удачно закончившееся взятием Тарнополя.

Коммунист. — 1920. — 30 июля.

№ 128
ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «КОММУНІСТ» ПРО БОЙКОТ
ГАЛИЧАНАМИ МОБІЛІЗАЦІЇ ДО ПОЛЬСЬКОЇ АРМІЇ

31 липня 1920 р.

Действующая армия. 28.VII. Перебегающие к нам крестьяне передают, что в Галиции поляками объявлена мобилизация, однако на сборные пункты никто не является. Поляки забирают у крестьян хлеб и скот. Крестьяне с нетерпением ждут прихода Красной Армии.

УКРОСТА

Действующая армия. 28.VII. Пленные поляки 3-го Львовского батальона передают о частых восстаниях в Галиции. 17 июля вспыхнуло восстание, подавленное пехотой, присланной из Тарнополя.

УКРОСТА

Коммунист. — 1920. — 31 июля.

№ 129

**З ЦІЛКОМ ТАЄМНОЇ ДОВІДКИ ПОЛЬСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ
ПОЛІЦІЇ ПРО УКРАЇНСЬКУ ВІЙСЬКОВУ ОРГАНІЗАЦІЮ (УВО)**

Не раніше липня 1920 р.

I. Zarys historyczny**a) geneza**

W lipcu 1920 r. założona została z rozkazu Rady Strzeleckiej przez trzech oficerów b. Korpusu Siczowych Strzelców (Wasyl Kuczabski, Jarosław Czyż i Michał Matczak) Ukraińska Organizacja Wojskowa (U.O.W.), ukrywająca się początkowo ze względów konspiracyjnych pod nazwą «Wola». Na czele Organizacji stanęło Naczelne Kollegium w składzie 10 osób, a to: trzech wyżej wymienieni oraz Kobierski Ostap, Palijew Dymitr, Hnatewicz Bogdan, Fedak Stefan, Szytyk Franciszek Józef, Sekret Mikołaj i dziesiąty, który nie został ujawniony.

b) zamach Fedaka

Do ujawnienia U.O.W., jej celów, systemu organizacyjnego i przywódców przyczyniło się pierwsze jej wystąpienie t. j. zamach Stefana Fedaka we Lwowie w dniu 5.IX.1921 r. na Naczelnika Państwa i Wojewodę Grabowskiego. Przeprowadzone w związku z tym zamachem dochodzenia policyjne pozwoliły w wysokim stopniu osłabić, a nawet na jakiś czas unieszkodliwić Organizację.

c) akcja w r. 1922

Dopiero w drugiej połowie 1922 r. odżywa U.O.W. i rozpoczyna na terenie Małopolski Wschodniej ogromnie żywą działalność. Mianowicie, celem uniemożliwienia przeprowadzenia wyborów do Sejmu i Senatu w Małopolsce Wsch., które miały do pewnego stopnia być plebiscytem ludności ruskiej za względnie przeciw przynależności tego terytorjum do Polski, dalej celem zwrócenia uwagi zagranicy na ten teren i wykazania, że społeczeństwo ruskie nie godzi się z państwowością polską, wreszcie celem steroryzowania tych Rusinów, którzy godzili się wziąć czynny udział w akcie wyborczym, wydał Dr. Eugenjusz Petruszewicz rozkaz do U.O.W. rozpoczęcia w kraju jak najintensywniejszej akcji terrorystycznej i sabotażowo-dywersyjnej. Zgodnie z otrzymanym rozkazem przystąpiła U.O.W. do szeroko

zakrojonej działalności w formie zamachów na obiektach kolejowych i budynki policyjne, palenia zabudowań gospodarczych i krescencji właścicieli majątków ziemskich i osadników polskich, wreszcie zamachów na ruskich kandydatów na posłów i tych Rusinów, którzy w tej czy innej formie czynnie się angażowali w akcji wyborczej.

d) zamordowanie śp. Twerdochliba i pogrom U.O.W.

W tym też czasie (15.X.1922 r.) ginie z ręki U.O.W. na stacji kolejowej Sapieżanka jeden z przywódców ruchu ugodowego w społeczeństwie ruskim — prof. Izidor Twerdochlib, kandydat na posła do Sejmu. Mord ten był z jednej strony ukoronowaniem działalności U.O.W., której istotnie udało się w znacznej mierze zmusić społeczeństwo ruskie do bojkotu aktu wyborczego, z drugiej jednak strony w następstwach swoich przyniósł on rozgromienie samej Organizacji. Przeprowadzone bowiem w związku z tym mordem dochodzenia pozwoliły organom policyjnym głęboko wniknąć w U.O.W., w jej nowy system organizacyjny oraz ujawnić i na pewien czas unieszkodliwić szereg bardzo poważnych działaczy Organizacji, i to tak w centrum, jak i na poszczególnych okręgach. W szczególności ustalono wówczas, iż a) Naczelné Kollegium stanowili: Eugenjusz Konowalec — jako naczelný referent bojowy, Piotr Bakowicz — jako jego zastępcą, Włodzimierz Celewicz — jako referent polityczny (mąż zaufania Dra Petruszewicza), Józef Nawrocki — jako referent organizacyjny, oraz, jako łącznicy pomiędzy Naczelnem Kollegium a komendantami poszczególnych okręgów U.O.W., najpierw Stefan Terlecki a później Dymitr Hreczanowski, b) w skład poszczególnych komend okręgowych wchodziłi: Dr. Kizyk Włodzimierz, Petryk Piotr, prof. Zubrzycki Włodzimierz, Gera Stefan, Sandowicz Aleksander, Dr. Dorosz Antoni, Stefaniszyn Antoni, Dr. Kicuła Wasyl, Sajkiewicz Piotr, Borys Franciszek, Łuckiewicz Marek, Pawłów Ostap, Harasymowicz Bogdan, Dzikowski Michał, Kulczycki Jan, Litwin Leon, Jacura Teodor, Polucha Jan, Kozij Jan, Dr. Ładyka Dymitr, Dr. Bemko Włodzimierz, Dr. Łazor Jan, Charchalis Mikołaj, prof. Malicki, Bodnar, Czumak, Rewiuk, Hłuszko Stefan, Nej Andrzej, Tarnawski. Część wymienionych bojowców została aresztowana i przekazana władzom sądowym, druga zaś część, z Konowalcem, Celewiczem i Bakowiczem na czele, uratowała się przed aresztowaniem ucieczką za granicę.

Rozgromiona wówczas U.O.W. przez dłuższy czas była nieczynna, przywódcy jej bowiem — jak to już wyżej zaznaczono — bądź to zostali aresztowani, bądź też uciekli za granicę (Wiedeń), ponadto decyzja Rady Ambasadorów z dnia 15 marca 1923, ustalająca definitywnie wschodnie granice Polski, wniosła w resztki U.O.W. i całe społeczeństwo ruskie całkowitą dezorientację co do dalszej taktyki, a reszty dopełniło oderwanie się od Organizacji poważnej grupy kołomyjskiej t. zw. «Młodych», którzy przeszli na platformę filoradziecką, t. j. postanowili związać dalsze losy południowo-wschodnich kresów Państwa, szczególnie Małopolski Wsch. z Ukrainą Radziecką i rozpoczęli akcję za jak najrychlejszym wywołaniem powstania zbrojnego na wsch. kresach Polski (termin wybuchu ustalono na rzym. kat. Święta Wielkanocne 1923 r.), czemu pozostali na wolności kierownicy U.O.W. stanowczo i ze skutkiem się oparli.*

ДАІФО, ф. 6, оп. 1, спр. 275, арк. 194—195.

№ 130

ВСТУП ДО ДОВІДКИ ПОЛЬСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІЦІЇ ПРО УКРАЇНСЬКУ ВІЙСЬКОВУ ОРГАНІЗАЦІЮ (УВО)

Не раніше липня 1920 р.**

Wstęp

Przed przedstawieniem celów i zadań Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów, sięgnąć należy do przeszłości i pokrótce bodaj opisać historję, cele i zadania Ukraińskiej Wojskowej Organizacji, poprzedniczki OUN pod względem działalności i ideologii.

I.

Ukraińska Wojskowa Organizacja

Ukraińska Wojskowa Organizacja w skróceniu «UWO» sięga swemi początkami miesiąca lipca 1920 r. W tym to czasie grupa oficerów byłej «Ukraińskiej Galicyjskiej Armji» i byłego «Korpusu Siczowych Strzelców» utworzyła «Naczelne Kolegium Ukraińskich

*Наступний текст не відноситься до тематики збірника.

**Дата встановлена за змістом документа.

Organizacyj Wojskowych» stawiając sobie za cel, jak mówi rozkaz Nr. 1 z 2.IX.1920, «wywołać w stosownym czasie wystąpienie orężne celem oswobodzenia narodu ukraińskiego». Siedzibą «Naczelnego Kolegium» od r. 1921 pracującego pod przewodnictwem Eugenjusza Konowalca staje się Lwów, skąd rozpoczyna się szeroko zakrojona praca organizacyjna, obejmująca narazie tylko teren Małopolski Wschodniej. W tym czasie i później «Naczelne Kolegium» jest w działalności swej ściśle związane, a raczej podporządkowane dyktatorowi Zachodnio-Ukraińskiej Narodowej Republiki drowi Eugenjuszowi Petruszewiczowi. Od niego wychodzą dyrektywy, on też finansuje prace «Naczelnego Kolegium».

Organizacja opierała się wówczas niemal wyłącznie na byłych wojskowych ukraińskich z Ukraińskich Strzelców Siczowych (rekrutujących się z Małopolski), Ukraińskiej Armii oraz Korpusu Strzelców Siczowych (utworzonego na terenie Ukrainy tak z elementów tamtejszych, jak i byłych jeńców i zakładników austriackich). Oczywiście założyciele UWO (występującej zresztą w początkach pod nazwą «Wola») przystąpili do liczebnego zwiększenia swych szeregów przede wszystkim młodzieżą akademicką, jako materiałem najbardziej zapalnym i gotowym do poświęceń. Było to tem konieczniejsze, iż znaczna ilość byłych wojskowych ukraińskich przebywała jeszcze w obozach internowanych. Ten stan rzeczy trwał mniej więcej jeden rok. W drugiej połowie r. 1921 w okresie, gdy sprawa przynależności państwowej Małopolski Wschodniej była jeszcze kwestja sporna, aczkolwiek już od 25.IV.1919* na zajęcie tego obszaru uzyskała Polska mandat od Rady Najwyższej, która potwierdziła właściwie tylko stan rzeczy, zaistniały od momentu wyparcia oddziałów ukraińskich za Zbrucz, Ukraińska Wojskowa Organizacja przystępuje do wystąpień zewnętrznych. Pierwszym publicznym objawem istnienia UWO jest zamach na ówczesnego Naczelnika Państwa polskiego Józefa Piłsudskiego i jadącego z nim wojewodę lwowskiego Grabowskiego; miało to miejsce we Lwowie w dniu 5.IX.1921. Zamach ten daje władzom okazję do wejrzenia po raz pierwszy w tajniki organizacyjne UWO. Śledztwo w niniejszej sprawie oraz uzyskane w jakiś czas później materiały organizacyjne stwierdzają, że w UWO obowiązuje regulamin (prawylnyk), który

---

*Насправді це було 25.06.1919 р.

normuje sprawę przyjmowania do organizacji oraz uzależnia tę kwestję od złożenia następującej przysięgi: «Ja... (imię i nazwisko) przysięgam i klęę się Bogiem Najwyższym Jezusem Chrystusem, Matką Boską, cieniami mych przodków i mym honorem, że od dnia dzisiejszego stoję się wiernym członkiem UWO, że nie zdradzę UWO ni na lądzie ni na morzu ani w powietrzu i będę spełniać wszelkie rozkazy władzy wyższej. Wiem, że jeślibym przekroczył powyższe, czeka mnie za to kara śmierci. Tak mi Boże dopomóż».

W rok później t. j. w drugiej połowie r. 1922 z nakazu dra Petruszewicza rozpoczęła UWO szeroko zakrojoną akcję terrorystyczną i sabotażową, której celem było:

a) uniemożliwienie przeprowadzenia wyborów do Sejmu i Senatu, mających stanowić — zdaniem dra Petruszewicza — plebiscyt ludności ukraińskiej, zamieszkanej w Małopolsce Wschodniej, za względnie przeciw przynależności tego terytorium do Państwa Polskiego;

b) zwrócenie uwagi zagranicy na ten teren i wykazanie, że społeczeństwo ukraińskie nie godzi się z państwowością polską, — wreszcie;

c) steroryzowanie tych elementów ukraińskich, które godziły się na wzięcie czynnego udziału w akcie wyborczym do Sejmu i Senatu.

Była to pierwsza akcja masowa, objawiająca się w kilku formach i mająca do pewnego stopnia charakter powstania zbrojnego. Polegała ona na zamachach na obiekty kolejowe i budynki, mieszczące lokale posterunków policyjnych, — paleniu zabudowań gospodarczych i pól rolnych, należących do Polaków (tak właścicieli ziemskich, jak i drobniejszych gospodarzy włościan oraz osadników polskich), — wreszcie na teroryzowaniu i zamachach na kandydatów na posłów narodowości ruskiej (ukraińskiej) i tych Rusinów (Ukraińców), którzy czynnie angażowali się w akcję wyborczą. Akcja ta została nazwana w kronikach UWO «pierwszym wystąpieniem częściowym».

Podczas tej akcji w dniu 15.X.1922 ginie z ręki UWO na stacji kolejowej Sapieżanka jeden z przywódców ruchu ugodowego w społeczeństwie ruskiem — prof. Twerdochlib, kandydat na posła do Sejmu. Mord ten był z jednej strony ukoronowaniem działalności UWO, której istotnie udało się w znacznej mierze zmusić społeczeństwo ruskie do bojkotu aktu wyborczego, z drugiej jednak strony w następstwach swoich przyniósł on rozgromienie samej

Organizacji. Przeprowadzone bowiem w związku z tym mordem dochodzenia pozwoliły organom policyjnym głęboko wniknąć w UWO, w jej system organizacyjny oraz ujawnić i na pewien czas unieszkodliwić szereg bardzo poważnych działaczy Organizacji i tak w centrum, jak i na poszczególnych okręgach.

Organizacja rozgromiona po tym mordzie przez dłuższy czas była nieczynna, przywódcy jej bowiem bądź to zostali aresztowani, bądź też uciekli za granicę. Ponadto decyzja Rady Ambasadorów z dnia 15 marca 1923, ustalająca definitywnie wschodnie granice Polski, wniosła w szeregi UWO i całe społeczeństwo ruskie całkowitą dezorientację co do dalszej taktyki, a reszty dopełniło oderwanie się od organizacji poważnej grupy kołomyjskiej t. zw. «Młodych», którzy przeszli na platformę filoradziecką, t. j. postanowili związać dalsze losy południowo-wschodnich kresów Polski, szczególnie Małopolski Wschodniej, z Ukrainą Radziecką i rozpoczęli akcję za jak najrychlejszym wywołaniem powstania zbrojnego na wsch. kresach Polski (termin wybuchu ustalono na rzym. kat. Święta Wielkanocne 1923 r.), czemu pozostali na wolności kierownicy UWO oparli się stanowczo i skutecznie...*

ДАІФО, ф. 68, оп. 2, спр. 545, арк. 1—4. Машинопис

---

*Наступний текст не відноситься до тематики збірника.

№ 131
ЛИСТ ВІЙСЬКОВОГО КОМІСАРА АДМІНІСТРАТИВНОГО
УПРАВЛІННЯ ШТАБУ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО ФРОНТУ
ЧЛЕНУ РЕВВІЙСЬКРАДИ ФРОНТУ Р. І. БЕРЗІНУ
ПРО СТАНОВИЩЕ В ГАЛИЧИНІ

4 серпня 1920 р.

РСФСР

Военный комиссар

Административного Управления

штаба Юго-Западного Фронта.

Члену Реввоенсовета ЮгЗапФронта Т. Берзину.

4 августа 1920 г.

№173.

Дальнейшее продвижение нашей Армии в Галицию выдвигает на первую очередь неотложную задачу — создать в освобожденных местах аппараты военной власти.

Опыты нашей работы показывают, что для придачи устойчивости и крепости Советскому организму в местах, занимаемых Красной Армией нужно в первую очередь создать мощный и крепкий военный аппарат. Последний является как бы остовом постепенно в процессе своего развития обрастающий живым Советским мясом.

В Галиции, как территории, расположенной вне бывшей Российской Империи, где наша Армия является в первые и доподлинно несет избавление и свободу измученным народам, где классовые противоречия в силу целого ряда исторических условий принимает национальную окраску (украинско-польский антагонизм, польско-еврейский и др.) наша военная политика должна отличаться особой прямолинейностью, последовательностью и настойчивостью.

В каких бы отношениях не была б будущая Галицийская Советская Республика с РСФСР, но она должна быть Советской, а это обстоятельство повелительно диктует командованию Юго-Западного фронта, которое в настоящий момент является ответственным за весь будущий внутренний уклад

Галиции, принять все необходимые меры для обеспечения нормального Советского развития ея.

Ввиду вышеизложенного, необходимо сейчас же приступить к формированию Военкоматов для Галиции. Рассчитывать в этом отношении на Центр приходится мало. До сих пор еще не закончены формирования Военкоматов для Подолии и Волыни и даже, если они будут формироваться средствами Центра, то необходимо сейчас же, не медля, этот вопрос поставить перед Центром.

Фронту нужно сейчас же учесть все возможности и ресурсы, коими он располагает и на что он может в этом отношении рассчитывать на Центр. Я же полагаю, что было бы весьма целесообразным сейчас же поручить Киевскому округу формирование Военкоматов на территории Галиции.

Организация Военкоматов должна происходить под непосредственным руководством Округа и должна производиться таким образом, чтобы в каждый пункт, освобождающийся от белых, Окровенкомат мог вызвать уже всколоченную ячейку, которая смогла бы на месте продолжать самостоятельную работу.

Если принять во внимание, что мы должны создать из Галиции пролетарский буфер, о который должны будут разбиваться белогвардейские волны, могущие выступить из берегов буржуазного Запада, то вопрос об организации в Галиции Советской Власти и ея главного ядра — военного аппарата — имеет большое значение и его никак нельзя откладывать в долгий ящик, хотя в настоящий момент еще не вся Галиция освобождена, то надо полагать, что это не за горами.

Нужно помнить мудрое правило Платона, что «управлять это предвидеть». Теперь это тем больше необходимо для того, чтобы события нас не застали врасплох.

*Военком Административного Управления Штаба Югзапфронта.
Подпись.*

**Военному комиссару Административного Управления
штаба Юго-Западного Фронта**

С резолюцией Предсовнаркома тов. Раковского «Согласен и предлагаю Административному Управлению дать телеграмму

т. Затонському Предгалревкома 14-ой. Решено организовать военкоматов Галиции чтобы они могли приступить немедленно к работе. Точно сообщите кого можете назначить военкомата для Тарнопольского района Раковский».

Управляющий Делами Совнаркома. Подпись.

17 августа 1920 г.

Н-к Обще-Административного Отдела. Подпись.

ЦДАВОУ, ф. 2, оп. 1, спр. 645, арк. 95. Машинопис. Засвідчена копія.

№ 132
ІЗ ЗВІТУ УПРАВЛІННЯ ПОЛІЦІЇ МАЛОПОЛЬЩІ
ГЕНЕРАЛЬНОМУ ДЕЛЕГАТОВІ УРЯДУ У ЛЬВОВІ
ПРО ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ В ГАЛИЧИНІ
за липень 1920 р.

6 серпня 1920 р.

Останні події на фронті та в країні підтвердили всі побоювання, які управління державної поліції висловлювало у своїх рапортах та доводило беззаперечно, що, будучи тут, в країні, особливо у Східній Малопольщі, в оточенні з усіх боків ворожими стихіями, виключно політикою сильної руки зможемо забезпечити наш національний стан володіння і наші політичні здобутки, а всякі спроби порозуміння з євреями й українцями і розрахунок на їх допомогу є утопією. Адже ж у важкі для польської держави хвилини ці стихії завжди підуть беззастережно проти неї.

Українське населення вважає, що саме тепер, у зв'язку з важким становищем, в якому перебуває Польща, настала єдина нагода відновлення його претензій на Східну Малопольщу. Українська преса вважає своєчасним з усією відвертістю вимагати приєднання Східної Малопольщі аж по Сян до «комплексу українських земель» і твердить, що тільки тоді назавжди встановляться мирні відносини, коли Східна Галичина перестане бути колонією польського імперіалізму.

Пропозицію Петлюри про угоду в справі Східної Малополющі українська громадська думка сприйняла боляче, як «несвоечасну помилку», яка вже не може задовольнити вимог українського народу. Агітація з боку галицьких українців дуже посилювалась, а українське населення під впливом своїх провідників зайняло просто визивну позицію і чекає найближчим часом політичних змін. Українські агітатори стали рішуче агітувати за поновлення державного перевороту, подібно до того, який мав місце в листопаді 1918 року.

Вся українська інтелігенція без винятків настроєна проти нас і готова піти з будь-яким ворогом. Малоземельні й безземельні селяни як з поглядів національних, так і особистих раді більшовикам. Армія Петлюри, загони якої вже декількаразово виступали проти польської держави зі спробами провести державний переворот, в першу чергу сприяє посиленню сепаратистських прагнень українців і жвавих сподівань в близькість реалізації програми «Великої України».

Якщо ж взяти до уваги, що в українському війську є велика кількість галицьких українців, які брали активну участь в українській навалі 1918 року, що ці люди почали інтенсивно працювати в Малополющі в антипольському дусі; далі, що польське населення з цих повітів переважно перейшло до Західної Малополющі, нарешті, що озлоблене останніми подіями місцеве українське населення легко вірить чуткам, які поширюють вищезгадані агітатори, — то, виходячи з інтересів польської держави, ситуацію потрібно вважати загрозливою.

Це значне посилення відцентрових стремлінь чужих елементів у Польщі йде у супроводі зі зростаючою більшовицькою агітацією серед самої польської громадськості. Вплив цієї агітації на менш свідомі уми або, можливо, байдужі щодо національних гасел стає щораз виразнішим. Взагалі це проявляється в гострій критиці уряду й небажанні щодо активної військової служби. Постійний підрив авторитету державних органів ворожими елементами в народних масах і переконування їх, що комуністичний лад — це обов'язковий наслідок перевороту, який відбувся в Росії, діє так, що маси з надією чекають соціальних переворотів і сподіваються, що будуть наділені землею й маєтками теперішніх власників.

Ці настрої ведуть до відвертого висловлювання незадоволення теперішнім режимом і до ухилення від військового обов'язку і від усяких послуг на користь держави. Видно це також по масовому дезертирству. Цілий ряд конфіскованих більшовицьких відозв, які закликають до перевороту і припинення війни, привезених солдатами з фронту або розкиданих нелегально євреями, свідчить про посилення злочинної антидержавної діяльності серед сільського та робітничого населення.

В решті повітів, які підлягають окружному управлінню державної поліції «Схід», також відчувається все більш вороже ставлення українського населення, викликане посиленою відкритою агітацією, що появилася внаслідок відступу наших військ і зростає в міру невдач на фронті. Це населення вірить тепер у початок кінця польського панування в цій країні. Усякі розпорядження властей відносно постачання потрібної кількості підвід і робочої сили для фортифікаційних робіт не виконуються. Польських марок взагалі не приймається. Цілі села з розкритими обіймами чекають прибуття більшовиків...

В Дрогобицькому повіті, особливо в нафтовому басейні, серед нафтовиків та солеварників посилюється комуністичний рух...

Стан безпеки значно погіршав внаслідок пересунення фронту вглиб країни та проникнення різних ворожих відділів на територію, яка лежить по цей бік фронту.

Головним фактором деморалізації є дезертирства. Озброєні дезертири втікають з фронту цілими групами, ховаючись по лісах і полях, грабують, допускають різні зловживання і, насамперед, крадуть вози й коней. Затримування й виловлювання дезертирів зустрічає перешкоди із-за їхньої чисельної переваги і, крім цього, ще й тому, що ні офіцери, ні солдати не визнають по відношенню до себе компетенції державної поліції. Каральні експедиції й облави на дезертирів, які влаштовуються жандармерією разом з державною поліцією, не завжди дають добрі результати, тому що населення часто підтримує і переховує дезертирів. Єдино доцільним є поліцейський і військовий кордон, встановлений для затримування військових втікачів, і за встановлену лінію дезертири майже не проникають.

Поруч з дезертирами громадській безпеці загрожують недобитки наших та українських військових частин, які нападають і грабують.

Особливо недисципліновані українські відділи, босі й обдерті, вони не слухають офіцерів, самовільно влаштовують безправні реквізиції, напади й грабунки. В залишених польських дворах ці відділи забирають усе.

В Заліщицькому повіті з'явилися численні банди озброєних укр(аїнських) солдатів, деякі навіть на чолі з офіцерами, часто озброєні кулеметами. Перед їх насильствами, грабунками коней і возів державна поліція безсила через нечисленність. Ці грабунки змушують населення ховатися з пожитками по лісах.

В Товмацькому повіті добре озброєний загін петлюрівців нападає в селах на двори й дома і грабує. Налякані люди ховаються з пожитками по лісах.

В Скалатському повіті грабунки й насильства, які допускаються відділами озброєних недобитків з фронту, викликають таке обурення населення, що воно готове до бунту.

В Кам'янці Струмиловій, в лісах і селах околиці Буська снують численні групи недобитків з фронту, які допускають багато зловживань і сіють переполох і паніку. Ці групи так вороже і рішуче виступають проти службовців державної поліції, які йдуть на захист населення, що навіть роззброїли поліцейський відділок у Буську, а окремих службовців дуже побили.

У Чортківському повіті державна поліція безсила проти озброєних груп і дезертирів, які орудують по полях.

Те саме діється в Городенці.

Тилові формування військ Павленка, розташовані у повітах Гусятин, Борщів, Чортків і Бучач, грабують худобу й продукти. Всі навколишні двори майже повністю пограбовані укр(аїнськими) ватагами, а двір Бадені в Коропці спалений. Навіть українське сільське населення вороже ставиться до українського війська у зв'язку з цими насильствами.

В Зборівському повіті цивільне населення погрожує активним виступом проти насильства і грабунків, що чинять недобитки 11 піхотної дивізії...

Комендант державної поліції Малопольщі Гошовський

ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 8, спр. 3822, арк. 3, 5, 6, 7, 8, 10. Оригінал.

Опубл.: Під прапором Жовтня: 1917—1920. — Документи і матеріали. — С. 281—284.

№ 133
РЕЗОЛЮЦІЯ І З'ЇЗДУ ПРЕДСТАВНИКІВ
КОЗАЦЬКИХ РАД УКРАЇНСЬКИХ ЧАСТИН,
ІНТЕРНОВАНИХ У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ

24 серпня 1920 р.

**Пролетарі всіх країн, єднайтеся!
Товариші козаки!**

Шляхетська Польща, цей агент міжнародного капіталізму для задушення української і російської революції, розбита червоними військами України і Росії і зараз просить пощади. З нею упав в останній раз найшкідливіший зрадник і запроданець українського народу польській шляхті «атаман» Петлюра. Але, позбувшись одного ката, український народ мусить позбутись ще одного, не менш шкідливого, запродавця галицької армії російському генералові Денікінові «диктатора» Петрушевича.

Антанта, побачивши, що з Польщею справа не вигоріла, що українську і російську революцію не можна задушити війною, рішила розпочати зі совітськими республіками переговори, а в той же час найти ще одну спроможність підготувати контрреволюційні сили — «спасителів Європи». І, допускаючи раніше свого вірного лакея дрібного галицького буржуа лише в сні, вона тепер дозволяє йому цілувати в руки і за вірну собачу службу, за захист від більшовиків, обіцяє навіть підтримку. Вона дає дозвіл на формування з вас, нещасних синів українського народу, змучених довгою війною, двох дивізій, котрі мали би зайняти Східну Галичину і не допустити запанувати владі робітничих і селянських Рад.

А для цього всього Петрушевич проголошує «самостійну, демократичну східно-галицьку республіку» і узурпує собі право захистити інтереси галицького населення перед мировою конференцією Антанти і Радянських Республік.

Вже з'їжджаються кати і чорносотенці, галицькі старшини — коновальці, мельники й інші — до Праги й Ужгорода. Вже знов починають вони своє ганебне діло, як за часів Директорії, де вони так «сміло» боронили українську буржуазію від народу, розстрілювали українських робітників, посиляли карні

експедиції проти власних же селян. Це саме хочать вони зробити й тепер з вами. Товариші! На вашій крові, у братовбивчій війні хочать збудувати східно-галицьку республіку, де був би Петрушевич президентом, а інші панки й старшини позаймали би тепленькі місця і, визискуючи та обдираючи бідний народ, дурили би його свободою, «ніби ліпшою» від польського ярма. Але цього не дозволить велика Червона Армія України, Червона галицька Армія?

Що ж наші пани тоді зроблять? А дуже просто: скажуть, що то наступають російські більшовики, що це москалі йдуть здобути Галичину собі, й пошлють вас проти своїх братів, тих же самих українців, що й ви!

Отже, настає велика рішуча хвиля в історії, в житті українського народу й у розвитку соціальної революції на Україні. Вже був такий відповідний момент рік тому назад, коли банди Петлюри були розбиті, Червона українська Армія стояла на Збручі й пропонувала галицькому правительству свою поміч проти поляків й перепустити червоні війська на підмогу Угорській Радянській Республіці. Але дрібна галицька буржуазія злякалась соціальної революції, злякалась власного народу й воліла лизати ноги у світових грабіжників — англічан і французів. Тепер же настає друга така пора. Все залежить від вас. Отже, пам'ятайте, товариші, що лише радянський устрій і соціальна революція визволять цілком галицький народ від ярма польської і нашої буржуазії. Ми знаємо, що ви за те стоїте, знають про це і ваші вороги, тому в останні часи всякі соціал-зрадники, вітики і гешефтарі «соц-дем» «Впереду» хочать використати вас і дурять, що вони також за радянський устрій.

Не вірмо їм, авантюристам, вірмо своїм вибраним комітетам, виконавчому комітетові першого з'їзду ваших делегатів, котрий іде поруч з комуністичними комітетами партії Галичини й Буковини і всієї України. Він вам каже: пам'ятайте весь час, що ви є червоні козаки, тілом і душею мусите належати Червоній українській Армії.

Смерть петрушевичам і їх компанії! Смерть коновальцям і всій чорній старшинській сволочі! Смерть соціальним зрадникам, вітикам і їх компанії!

Хай живуть Ради козацьких депутатів!

Хай живе Радянська Галичина!
 Хай живе Радянська соборна Україна!
 Хай живуть Радянська Росія і Радянська Польща!
 Хай живе соціальна революція цілого світу!

Перший з'їзд представників від козацьких Рад українських інтернованих частин на території Чехословацької республіки.

ДАЗО, ф. 29, оп. 3, спр. 58, арк. 36. Друкарський відбиток.

№ 134

ЛИСТ ЦК КП ГАЛИЧИНИ ДО ПОВІТОВИХ ПАРТІЙНИХ КОМІТЕТІВ ПРО ЗАВДАННЯ ПАРТІЙНОГО І РАДЯНСЬКОГО БУДІВНИЦТВА В ГСРР

9 вересня 1920 р.

Шановні товариші!

Пансько-петлюрівське панування в Галичині нещадно придушувало кожен прояв класової свідомості. Найменша спроба організованого виступу робітництва й селянства стягала на нього тільки жорстокі репресії. Організація нашої партії, що працювала в Галичині підпільно, не могла широко розвинути свою діяльність. Буржуазна школа, попівство й жандармський режим не дозволяли розвіяти те затемнення, що панувало між робітництвом і селянством. Створити сильну організацію пролетаріату було тоді неможливо.

З визволенням Галичини перед нашою партією виросло багато завдань, які виконати можна тільки при великому напруженні всіх наших сил. Треба налагодити народне господарство, створити галицькі червоні частини, дати допомогу червоному флотові. Треба налагодити адміністративний апарат і підготувати перехід від тимчасових революційних органів влади до виборних. Треба повести працю по освідженню широких пролетарських мас і притягнути їх до активної участі в радянському будівництві. Комуністична партія повинна обняти провід у всьому політичному й господарському житті республіки в найдрібніших його проявах.

Для цього потрібно тисячі й десятки тисяч ідейних, відданих справі революції членів партії. Невтомною агітацією між робітництвом та сільською біднотою ми мусимо придбати для неї нові сили. Густою сіткою партійних організацій та комгуртків треба вкрити Галичину. В них проходитимуть робітники й селяни партійну школу, з них ми черпатимемо нові сили для будівництва соціалістичної республіки.

Проте при притяганні нових членів наші організації мусять виявити величезну обережність, щоб не засмітити партію непотрібними елементами. Треба широко відчинити її двері пролетаріатові й селянській бідноті, а разом з тим запобігти напливові інтелігенції і обивательщини. Люди з дрібнобуржуазною психікою орієнтуються завжди тільки на фізичну силу, а тому й намагатимуться примазатись до пролетарського руху й затерти його класове обличчя. В партії не сміє бути місця тим, що хочать використати революцію в своїх шкурних інтересах, що так само легко відходять від неї в момент її підупадання, як легко пристають до неї по її перемозі. Всі партійні організації повинні мати це на увазі при вербуванні нових членів. Тільки при цій умові ми зможемо справитися з нашими завданнями.

Повітові партійні комітети мусять негайно розпочати інтенсивну працю в цьому напрямку. При кожній радянській установі, при кожному підприємстві, по всіх селах та містах треба закласти комгуртки. Широка пропаганда ідей комунізму, пояснення працюючим програми нашої партії притягне до них широкі пролетарські маси.

Крім партійного виховання членам комгуртків треба прищиплювати розуміння необхідності строгої партійної дисципліни. Притягання комгуртків до проведення в життя різних заходів Радянської влади, упорядковування щотижневих комуністичних суботників, а коли цього треба, проведення мобілізації комгуртків і т. ін. дасть змогу парткомам переконатися в революційній непохитності нових членів партії і відразу відкине від неї тих, що випадково до нас примазались.

ЦК нагадує ще раз, що тільки працею між робітництвом і селянством над його класовим усвідомленням, а не творенням

партії на швидку руку з інтелігентських елементів, створимо могутній загін всесвітньої комуністичної армії.

При прийманні членів треба строго керуватися Статутом КПГ.

Інструкція про закладання комгуртків додається до цього листа.

Секретар ЦК. (Підпис)

ЦДАГОУ, ф. 37, оп. 1, спр. 1, арк. 52. Машинопис. Оригінал.

№ 135
ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЦК КОМПАРТІЇ ГАЛИЧИНИ
ЦК КП(б)У ПРО ПРОВЕДЕНУ РОБОТУ

31 жовтня 1920 р.

Тільки тепер, після евакуації із окупованої Польщею Галичини, ЦК КПГ може оцінити всю свою роботу і дати про неї докладне справоздання.

Перед вступленням Червоної Армії до Галичини, шляхетсько-петлюрівський режим так відбився на галицькій пролетарській і селянській масі, що вона стала цілком індиферентною до політичної боротьби.

Заборона існування пролетарських організацій, слабкість підпільної комуністичної організації, білий терор, підлі інсинуації буржуазії проти Радянської влади, — все це держало маси в класовій несвідомості, страху і культурній пільмі.

Перший час по звільненню Червоною Армією від польського насильства Галичини, бідно-селянські і навіть пролетарські маси, не розуміючи змісту і форми пролетарської революції в Росії і на Україні, відносились до неї цілком пасивно.

Але соціальний склад населення Галичини був остільки сприятливий соціалістичній революції, що скоро комуністичною агітацією і пропагандою, земельними і другими декретами Галревкому, проведенням реквізицій лишків буржуазії проле-

тарські і селянські маси стали свідомі своїх класових інтересів і побачили в Радянській владі свою власну владу і втягнулись активно в революцію.

Ця революційна активність поставила велике число пролетаріату і селянства в лави комуністичної партії і Червоної Армії. Широкі селянські маси на своїх повітових з'їздах виявили повну прихильність до Радянської влади, що конкретно підтверджувалось їх справним виконанням підводної і других повинностей.

Починалась стихійно-революційна діяльність мас.

Щоб при масовому революційному русі бути і надалі в передових пролетарських лавах, ЦК КПГ мусив, найперше, переглянути ряди і зробити чистку в своїй партії.

За час легальної роботи галицької комуністичної організації в радянських республіках до неї примазалось багато інтелігентського націоналістичного, дрібнобуржуазного елементу. Цей елемент силився революцію в Галичині зразу ж прибрати в юридичні форми і, не перейдучи стихійного руйнування масою старого буржуазного ладу, здержуючи революційну самодіяльність пролетарських і бідно-селянських мас, переводити революцію бюрократичними засобами.

По постанові ЦК КПГ від 10 вересня партія була розпущена і проведена повна перереєстрація членів її, яка була закінчена на Україні.

Треба було всі активні революційні маси організувати у військову силу і тому рішення було зараз же приступити до формування із добровольців першої галицької червоної бригади. Крім того, постановлено мобілізувати всіх галичан, перебуваючих на території РСФРР з тим, щоб тих мобілізованих, які проживають на Україні, направляти в галицькі запасні частини при упраформі 14-ї армії, а останніх — в загальні червоні частини русько-української Червоної Армії.

Розуміючи, що соціалістична революція в радянських республіках, в частности і в Галичині, може існувати тільки при самій тісній єдності політичних сил і економічних засобів цих республік, ЦК КПГ цю єдність фактично проводив у життя. Що торкається формальної державної приналежності

Радянської Галичини до соціалістичної федерації республік, то цю справу мав вирішити перший Всегалицький з'їзд робітничих, селянських і червонострілецьких депутатів. До цього вирішення Галревком виступав від імені незалежної соціалістичної радянської республіки.

Галревкомом були видані декларації до буржуазного уряду Польщі з пропозицією приступити до ведення мирних переговорів, на які був посланий представник тов. Баран з дорученням вести ці переговори від імені Галицької незалежної Радянської Республіки.

Були спроби «соціалістичних» партійних організацій розпочати свою роботу, але, щоб запобігти дальшого класового затемнення робітничо-селянських мас опортунізмом та шовінізмом, ЦК рішено не допускати існування і роботи жодної із «соціалістичних партій».

Укапісти також намагалися перенести культивування своєї організації з України в Галичину. Щоб зберегти від розколу революційні сили і не допустити внесення національного елементу в класову боротьбу, ЦК висловився за недопустимість існування укапізму в Галичині.

Партійне будівництво до часу евакуації з Галичини закінчилось тим, що був вироблений Статут КППГ, інструкція комгурткам і організовані в повітах: Тернопільському, Бродівському, Збаразькому, Зборівському, Скалатському, Гусятинському, Тербовлянському, Борщівському, Перемишлянському, Заліщицькому, Підгаєцькому, Чортківському, Бучацькому, Бережанському, Сокальському, Золочівському, Рогатинському повітпарткоми (партійні трійки). Крім цього організовані були в більших містечках цих же повітів парткоми на правах підрайонних, а при всіх радянських установах і професійних організаціях комгуртки.

Інструктування і інформації ЦК проводив через розсилку своїх циркулярних листів і об'їзди членами ЦК парткомів.

Учот і розподілення партійних робітників до дня розпуску партії (10 вересня) були в такому стані: дійсних членів состояло 232, кандидатів 246. Із дійсних членів — 41 з вищою освітою, 68 — з середньою освітою, і 123 прочих. З кандидатів — 69

з вищою освітою, 59 — з середньою освітою і 118 прочих. З числа дійсних членів — 50 старшин, а з кандидатів — 45 старшин.

По повітах партійні сили були розподілені так: Бережани — 7, Борщів — 5, Броди — 5, Бучач — 4, Городенка — 5, Гусятин — 4, Заліщики — 5, Збараж — 8, Зборів — 7, Золочів — 3, Перемишляни — 2, Підгайці — 4, Рогатин — 3, Скалат — 6, Сокаль — 4, Тернопіль — 21, Тереховля — 3, Чортків — 8. Решта працювала в відділах Галревкому, в Секретаріаті ЦК і в галицьких червоних курінях.

Про роботу агітації і пропаганди конкретних відомостей в ЦК немає, але вона в межах фізичної можливості партійних сил велась дуже інтенсивно.

Праця на селі була налагоджена добре. ЦК був встановлений інститут інструкторів праці на селі, які систематично об'їжджали села. Щонеділі влаштовувались агітаційні недільники на селах, на які повітпарткомаами командувались всі агітаційні сили.

Для праці серед жіноцтва також був встановлений спеціальний інститут інструкторів — організаторів серед жіноцтва. Але робота була тільки в зародженні.

З відходом Червоної Армії з Галичини галицькі партійні організації і радянські установи механічно евакуювались на Україну.

По постанові Політбюро ЦК КПП була образована організаційна комісія ЦК, яка провела дальшу перереєстрацію членів КПП, взяла на учот і розподілила всіх евакуйованих і біженців як партійних, так і непартійних і перебрала всі справи евакуйованих повітпарткомів.

Перереєстрація, яка закінчена вже на Україні, дала слідуючі наслідки: до 1 падолиста в ЦК состоить на учоті: дійсних членів 183, кандидатів 205, які майже всі командировані в 14-ту армію.

Для ліквідації апарату Галревкому і повітревкомів Політбюро було утворено Ліквідаційну комісію, яка роботу свою майже закінчила, гроші передала: частину полевій скарбниці 14-ї армії, а частину реєстроду ПОАРМУ 14, а архів передасть у Харкові в ту установу, куди вкаже член ЦК КПП і ЦК КПУ тов. Затонський.

Дальша робота намічена в слідуючому виді: ЦК КПГ повинен існувати і надалі. Для щоденної роботи він виділяє з себе Політбюро, якому передає свої функції. Політбюро повинно поставити роботу так, щоб три члени його були на легальному положенні на території радянських республік, а два останніх члени по загальному плану повинні вести роботу за кордоном (Відень).

Про роботу закордонної групи довести до відома Виконкому III Комуністичного Інтернаціоналу, від якого одержати мандати і директиви.

Політбюро ЦК КПГ повинно:

1) керувати всією партійною підпільною роботою; 2) вести через ЦК КПУ і ЦК РКП по анкетній системі учот всіх комуністів-галичан без різниці національної і в разі потреби відкликати їх в своє розпорядження; 3) в разі потреби командирувати комуністів-галичан через ЦК КПУ на різні курси, школи і т. д.; 4) для зв'язку з Виконкомом III Комуністичного Інтернаціоналу і ЦК РКП залишити в Москві свого уповноваженого; 5) намічати відповідальних політробітників в галицькі частини; 6) вести видавничу роботу.

Місце осідку Політбюро повинно бути те, де перебуває ЦК КПУ, або друге, звідки вигідніше керувати роботою.

Всі галбюро на території радянських республік ліквідуються.

Особистий склад Політбюро рішено вибрати на слідуючому засіданні пленуму ЦК КПГ, але воно по незалежних від Секретаріату причинах не могло відбутися.

Вирішення цієї справи в ЦК КПУ взяв на себе член ЦК КПГ і ЦК КПУ тов. Затонський.

В силу важності політичної ролі Галичини, як бази контрреволюційних військових акцій буржуазії, необхідно підпільну роботу в Галичині вирішити конкретно і то якнайскорше.

До цього додається:

1. Копія протоколу Пленуму ЦК КПГ ч. 2.

2. Копії протоколів засідань Політбюро ЦК чч. від 18 до 23 включно.

3. Копії протоколів засідань Оргбюро ЦК чч. від 8 до 9 включно.

4. -/- Оргкомісії ЦК чч. від 1 до 8 включно*.

Секретар ЦК Краснокутський
Печатка

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 20, спр. 207, арк. 61—62. Машинопис. Оригінал.

№ 136
ПОСТАНОВА НАРОДНОГО КОМІТЕТУ УНТП
ПРО ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ В КРАЮ

13 листопада 1920 р.

Народний Комітет, — Начальна Управа Української Народньої Трудової Партії на своєму засіданню дня 10 листопада 1920-го р., обговоривши сучасне політичне положення. —

I. Стверджує, що Східна Галичина, заселена у великій більшості українським народом, має природне право на самоозначення, яке український народ — як віковий хазяїн цих земель — виконав дня 19. жовтня 1918 р. проголошенням державної самостійности українських земель був. Австро-Угорщини в формі окремої Західно-української держави, що на основі ухвали Української Національної Ради з 3. січня 1919 р. і Трудового Конгресу з 22. січня 1919 р. висловила бажання злучитися на засаді федерації з Українською Народньою Республікою в один спільний, державний організм;

II. Стверджує, що самотнім представником українських земель бувшої Австрії є Українська Національна Рада і тільки вона, згідно її уповноважені мають право виступати іменем цих земель, давати зобов'язуючі заяви і заключувати зобов'язуючі міждержавні акти;

III. Стверджує, що існуюча у Східній Галичині — на основі мандату Найвищої Ради Мира тимчасова польська управа має тільки характер окупаційної влади, яка в своїх зносинах з місцевим населенням є зобов'язана придержуватися постанов міжнародного права;

---

*Копії згаданих протоколів у справі не виявлено.

IV. Заявляє, що умови уряду отамана Симона Петлюри з Польщею з 22. квітня 1920 р. та прелімінарна умова Польщі з СРСР з 11. жовтня 1920 р., оскільки вони яким небуть способом пересуджують правно-державну будучину Східної Галичини в користь Польщі, є незобов'язуючі для українського населення Східної Галичини і це населення не визнасть їх ніколи. Народній Комітет стверджує, що поведені у варшавській умові з 22-го квітня 1920 р. і у рижській умові з 11. жовтня 1920 р. штучні кордони, розділюючи українські етнографічні землі, ніколи не будуть обов'язуючими для галицького українського народу, котрий всупереч цим умовам все змагатиме до створення Незалежної Соборної Української Держави;

V. Стверджує, що окупаційна польська влада, мимо фактичного закінчення війни на терені Східної Галичини, продовжує воєнний і виїмковий стан, і через свою екстермінаційну політику винищує до решти українське населення Східної Галичини;

VI. Стверджує, що існуюча у Східній Галичині польська мандатова управа всупереч постановам міжнародного права знесла всі горожанські свободи у відношенні до українського населення, інтернуючи, арештуючи і засуджуючи масово українських громадян — навіть за вчинки, сповнені на приказ легальної української влади в часі її фактичного існування, вважаючи їх за вчинки, вимірені проти польської державности і військової польської збройної сили, — що насильно спинює культурний і економічний розвиток українського народу у Східній Галичині, що масово колонізує чужим тут польським елементом Східну Галичину, щоби тим чином створити з часом при помочи штучно насадженого населення з поза меж Східної Галичини польську більшість, що примусовими реквізиціями, примусовими позичками і контрибуціями в користь польської держави винищує економічно українське населення, що дальше вязнить по таборах і тюрмах українських полонених і українських цивільних громадян, де ці ізза нечувано лихого приміщення і постійного виголоджування масово гинуть, що в інтересі польонізації і самовільної господарки у Східній Галичині протизаконно знесла громадську самоуправу, що

дальше удержує проголошений льокавт українських державних службовиків, що не допускає української молодіжи до вищих шкіл у Львові та що взагалі шляхом свого законодавства у варшавському соймі зносить й ті придбання українського народу, які він мав досі на основі австрійських законів.

Народний Комітет протестує перед цілим світом проти такого поступовання польської мандатової управи у Східній Галичині, жадаючи знесення усіх виїмкових законів, розпорядків, заряджень і вироків, що їх вимірено проти життєвих інтересів українського народу у Східній Галичині і негайного привернення правового ладу та порядку, як також забезпечення всіх горожанських прав українському населенню. Окремо протестує Народний Комітет проти наміреного переведення з днем 31. грудня 1920 р. переписи населення Східної Галичини без гарантій справедливости і об'єктивности, що може статися в утворених обставинах тільки під міжнародньою контролею.

Одночасно Народний Комітет заявляє, що український народ Східної Галичини є готовий до порозуміння з польською національною меншістю цієї країни, і взагалі з польським народом — під умовою, що негайно буде привернений стан з перед 1 листопада 1918 р., що українському населенню Східної Галичини повернеться всі шкоди, заподіяні йому наслідком заряджень польської мандатової управи, та що зі Східної Галичини будуть усунені чужі окупаційні війська.

Українська думка. — 1920. — 13 листоп.

№ 137 ВИТЯГ ІЗ ПРОТОКОЛУ ПЛЕНУМУ ЦК КП(б)У ПРО РОБОТУ В ГАЛИЧИНІ

23 листопада 1920 р.

Слушали: 9. Галицийские дела. Докладчик т. Затонский

Постановили: а) Руководство работой в Галиции поручить Галицийскому бюро при ЦК.

б) Поручить Политбюро организовать Галбюро наново.

в) Для работы в Галиции выработать совместно с ЦК Польской Коммунистической партии общие директивы.

г) Считая вооруженные выступления в Галиции сейчас несвоевременными, обратить вниманье на укрепление партийной работы, борясь против идеологии партизанщины.

д) Учет и использование коммунистов галичан, находящихся в России и на Украине, должны сосредоточиться в Галбюро ЦК КПУ.

е) Признать необходимым формирование надежных галицийских воинских кадров.

*С подлинным верно:
Управдел ЦК КПУ А. Борисов*

Гражданская война на Украине. — Т. 3. — С. 778.

**№ 138
ДОПОВІДЬ ЧЛЕНА ДЕЛЕГАЦІЇ УСРР
НА МИРНИХ ПЕРЕГОВОРАХ У РИЗІ ЕММАНУІЛА КВІРІНГА
ГОЛОВІ РАДНАРКОМУ ХРИСТІАНУ РАКОВСЬКОМУ
ВІДНОСНО ПОЛІТИКИ УСДП
В КОПІЇ ГРИГОРІЮ ЧИЧЕРІНУ НАРКОМУ ЗС РСФРР**

27 листопада 1920 р.

Переговоры с У.С.Д.П.

Через одного из экспертов делегации т. Сонье — Представитель Партии У.С.Р. Петр Чалый просил свидания с членами делегации по вопросу порученному ему Центр. Ком. Укр. Соц. Дем. Партией. Дело перешло ко мне. Но к этому времени Чалый уехал и передал дело другому у.с.р. — Крылову. Последний сообщил мне 25/XI, что Чалого перед его отъездом из Берлина просил Мазепа переговорить с кем-либо из членов делегации о свидании с представителем Ц.К.У.С.Д. Никаких указаний о цели свидания не было получено, но было сказано, что Ц.К. имеет нам сделать ряд предложений.

Я ответил, что персонально беру на себя выслушать предложение Ц.К.У.С.Д. и передать их правительству и Ц.К.К.П.У;

что делаю я это в частном порядке, добавив, что предпочел бы говорить с Мазепой, которого лично знаю. Мне было сказано, что немедленно будет отправлена деловая телеграмма в Берлин и через 3—4 дня должен быть представитель Ц.К.У.С.Д., возможно Мазепа.

Позиция У.С.Д.П. и ее центрального органу «Вперед» изд. в Львове

Пока что я по доставленной мне газете «Вперед» — органе Укр. С. Д. П. изд. в Львове ознакомился с позицией партии в октябре и начале ноября. Основным документом является пространное постановление Ц.К. У.С.Д.П. от 30-го сентября с. г. (приложение № 1). Вероятно эта резолюция Вам известна.

Ея основные положения: Советская власть на Украине есть власть Московских оккупантов. Только У.Н.Р. есть власть не порвавшая действительной связи с народом, почему У.С.Д.П. ставит себе задачу консолидации всех демократических сил и требует созыва на территории У.Н.Р. законодательного предпарламента, отклоняя мысль об организации такого органа пограничными эмигрантскими группами. Так как настоящее правительство У.Н.Р. проводит политику отдельных лиц, а не политических групп У.С.Д. не разрешает своим членам вступать в правительство, но призывает всех членов к активной работе в деле государственного строительства У.Н.Р.

Дальше У.С.Д. признают недопустимым пребывание на Украине иноземных войск и высказываются против всех договоров У.Н.Р., заключенных в целях совместной борьбы с иноземными войсками на территории Украины. В то же время У.С.Д. считают первейшей задачей дело примирения Украинского народа с Московским правительством, при условии отказа Москвы от оккупационных действий на Украине. К этому приведу еще оценку Петлюровского правительства из ст. «Сучасний момент» № 222 «Вперед» от 29-го вересня: «Концепція Петлюри упала і довела до огірчення та компромітації самого ідеалу самостійної України серед українських мас та всіх революційних і поступових кол на Україні. Концепція ця — будувати українську державу в спілці з буржуазними кругами Польщі, мусіла розбитися, бо не могла

заспокоїти інтересів цих українських мас, що мусіли бути основою української державности, яких інтереси вона мусіла перше всього заспокоїти, коли хотіла вдержатися та закріпитися».

В газете «Вперед» (с 1-го октября до 16-го ноября) я не нашел других резолюций Ц.К.У.С.Д., которыми изменялась бы позиция У.С.Д.

Также в статьях за октябрь и половину ноября я не нашел ничего что свидетельствовало бы об изменении курса партии. Но должен сказать, что «Вперед» вообще чрезвычайно мало походит на руководящий орган большой политической партии, ставящей себе общегосударственные задачи. Это типичный провинциальный листок с анемичными статьями, жалобами на дороговизну, Львовский магистрат и т. д. За полтора месяца имеются 2—3 статьи о политике на Украине, и ни одной корреспонденции из Советских губ. Украины, которые указывали бы на связь партии с местами. Также мало сообщения о том, что делается в Петлюровской У.Н.Р. Попадают сообщения о Махно и Тютюнике, взятые из Польской печати и приводимые газетой в виде слухов. Больше всего места «Вперед» уделяет делам Сходной Галичины. Отчасти убогий характер «Вперед» надо отнести насчет свирепости польской цензуры. За совершенные пустяки газета штрафуется и конфискуется. Это, очевидно, и держат в руках не особенно храбрых У.С.Д.

Отношение к Советской России и Украине

Нужно еще отметить, что в газете совершенно нет обычных для буржуазной и социал-соглашательской печати нападок на Советскую Россию и Украину и даже наоборот проявляется к ним благожелательное отношение. Особенно благожелательное отношение высказывается в нескольких статьях по поводу мирных переговоров в Риге. По поводу заявленного Р. Укр. Делегацией требования о самоопределении Галиции в газете от 8-го октября говорится, что это требование выставлено Россией исходя из чисто принципиальных соображений давно ею прокламированного права нации на самоопределение, но что едва ли при настоящих условиях Советская Россия сумеет настоять на проведении этого требования.

В ст. от 14/XI «Годовщина Советской Власти» говорится:

«Не пора сьогодні в треті роковини пролетарської влади аналізувати всі фази, не пора витикати помилки і суперечности. Треба підчеркнути небувале, що до розмірів, явище в історії визвольних змагань класи міжнародного революційного пролетаріату. Абсолютно негативного становища міжнародний пролетаріат зайняти не може. В добу невгаваючої боротьби, яка зараз іде між світовою реакцією а соціалістичним табором пролетаріату, в хвилину, коли рішається судьба цілих мас поневолених і визискуваних, для пролетаріату не може бути байдужим те положення, в якому находиться совітська Росія і радянська Україна. Проти них звернене нині вістря ненависти реакції цілого світу. Вони приневолені вести нерівну боротьбу на всіх майже фронтах, їх нищиться бльокадою. Та мимо цього радянська влада не паде, навпаки, вона з кожним днем кріпне, здобуває сильніший ґрунт і сміло сказати можна, що вона продержиться. Московский і український пролетар зрозуміли, що їх уступлення, це одночасний провал всіх здобутків революції, це добровільне положення на себе старих капіталістичних кайдан. Европейський пролетаріат розуміє, що повалення совітської Росії і радянської України, це перемога европейської реакції, це спинення на довший час процесу пролетарської боротьби, це спинення побіди соціалізму.

Тому з заінтересуванням слідить робітництво змагання московського та українського пролетаріату, та оцінює його заходи над скріпленням соціалістичної держави».

Такой тон в отношении Сов. России и Украины является, очевидно, главным образом реакцией против ненавистной Польши. Когда перед У.С.Д. встает вопрос: с поляками или с Советской Россией, то их, повидимому больше тянет все-же к России. Это тяготение находит отражение в нескольких статьях, в которых проводится мысль о необходимости примирения Москвы с Украинским народом, а в ст. от 10/X выражается надежда, что большевики постараются договориться не только с поляками, но и с Петлюрой.

В резолюции Украинского рабочего вече в Вене по поводу мирных переговоров в Риге, напечатанной без всяких комментариев в № 236 от 15/X «Вперед» это тяготение доходит до признания У.С.С.Р. (резолюция прил. № 2).

Трудно сказать насколько 300 украинских эмигрантов Вены (У.С.Д., У.С.Р. и У.К.П.) и в частности венские У.С.Д. выражают мнение большинства У.С.Д., но во всяком случае это признание У.С.С.Р. единственной защитницей Украинского народа и протест против присутствия в Риге делегации У.Н.Р. показательно.

Окончательное поражение армии Петлюры должно произвести еще большее давление в этом направлении.

Выступление В. Винниченко

Правда возможному повороту в сторону примирения Украинских Социал-патриотических элементов с правительством У.С.С.Р. значительно помешают последние выступления Винниченко. Весьма возможно, что закордонные группы Укапистов, У.С.Д и С.Р. группы Грушевского сблизятся и попытаются составить общий фронт против К.П.Б.У. Прилагая резолюцию закордонной группы Укапистов, вынесенную по докладу Винниченко (приложение № 3).

Приход Винниченко и его заграничной группы к Укапистам несомненно значительно усилит влияние этой партии и сделает ее центром притяжения всех украинских элементов, склонных занять место лояльной оппозиции Радянскому Уряду У.С.С.Р.

27/XI 1920 г. № 3

Член Росс.-Укр. мирной делегации Э. Квиринг

ЦДАВОУ, ф. 4, оп. 1, спр. 14, арк. 4—7. Машинопис. Оригінал.

№ 139

**ДОПОВІДЬ ЧЛЕНА ДЕЛЕГАЦІЇ УСРР НА РИЗЬКИХ
МИРНИХ ПЕРЕГОВОРАХ ЕММАНУІЛА КВІРІНГА ГОЛОВІ
РАДНАРКОМУ УСРР ХРИСТІАНУ РАКОВСЬКОМУ,
СЕКРЕТАРЕВІ ЦК КП(б)У СТАНІСЛАВУ КОСІОРУ,
СЕКРЕТАРЕВІ ЦК РКП(б) КРЕСТИНСЬКОМУ,
НАРКОМЗАКСПРАВ РСФРР ГРИГОРІЮ ЧИЧЕРІНУ
ПРО ЗАВДАННЯ КОМПАРТІЇ В ОКУПОВАНИХ
ПОЛЬЩЕЮ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ**

30 листопада 1920 р.

**Задачи нашей партии в оккупированных Польшей
Украинских районах**

Отторжение от У.С.С.Р. значительной части Волини с Украинским населением в несколько миллионов душ и присоединение Восточной Галиции к Польше — ставят перед нашей партией и правительством новую задачу: взять под свое идейное и организационное руководство революционное движение, которое в результате польской оккупации будет неизбежно нарастать в этих районах.

Что это движение неизбежно, я полагаю не нуждается в доказательствах, также как и то, что оно будет движением по преимуществу крестьянским, и выльется в форму бунтов — возстаний Украинского крестьянства против польских помещиков-панов-начальства.

Отсюда неизбежен ярко националистический характер этого движения.

В этом для нас трудность овладения. Но тем не менее, мы должны взяться за эту работу не медля ни минуты, чтобы нас не опередили шовинисты, которые, конечно, уже ведут усиленную работу в указанных районах.

По моему нужно немедленно выделить особый комитет для ведения партийной работы в оккупированных украинских областях, при чем, чтобы Польша не могла к нам придраться, он должен выступать как самостоятельная организация.

Лозунги движения должны быть упрощены и неизбежно связаны с национальным сознанием крестьянских масс: против

польского пана, за землю для украинского крестьянина, за власть советов, т. е. украинского крестьянства во имя объединения отторженных районов с УССР, т. е. во имя государственного объединения всех трудящихся масс Украины и организации Галицийской Советской Социалистической Республики. Национальный момент должен, во всей агитации, занять виднейшее место. Средства борьбы — вооруженное возстание и, следовательно, организация ревкомов.

Но оккупированный район не может победить собственными силами. Нужна поддержка и ее должны дать мы. Не даром же воскресает снова знаменитая нейтральная полоса в 80 верст и не даром поляки дают нам примеры малой войны при посредстве Балаховича, Зелиговского и Петлюры. Правда Петлюра и Балахович биты, но Зелиговский свою задачу выполнил. Все дело, конечно, в том насколько удачно выбрать момент. Я слишком мало знаю внутреннее положение оккупированных районов, чтобы делать какие либо конкретные предложения. Я только предлагаю основательно этот вопрос рассмотреть. Не исключена возможность, что после окончательного заключения мира в Польше 1) еще сократится армия, 2) усилится революционное движение внутри страны, для подавления которого будут отвлечены значительные силы и армия начнет разлагаться. При этом еще заваруха с Литвой и Германией, некоторая нервность на Русской границе, и неожиданно двинутые две-три повстанческие дивизии могут в короткий срок замять с помощью возстающих крестьян значительную часть Галиции и отторженных областей, усилиться притоком повстанцев и стать серьезной силой, разбить которую будет не так легко. Здесь в значительной степени в миниатюре повторяется положение которое было у нас с гетманской Украиной в конце 18 года, с той разницей, что Польша не в пример гетману имеет крепкую армию и я полагаю, что мы должны с соответствующими поправками, идти сейчас тем же путем, каким мы шли тогда. Ручаться за успех, конечно, ни при каких обстоятельствах нельзя. Быть же готовым к возможному выступлению мы должны.

К этой работе с моей точки зрения нужно притянуть не только укапистов, но может быть и усд, если они согласятся

прекратить борьбу за УНР и займут место в лойяльной оппозиции УССР.

Кроме того, при первой возможности, мы должны обратить внимание на национальные украинские комитеты, действующие за границей и в первую очередь на американский комитет. Так или иначе, нужно попытаться привлечь их на свою сторону или, во всяком случае, вовлечь их в дело борьбы за освобождение оккупированных областей. Протест американского комитета перед лигой наций по поводу присоединения украинских районов всем, конечно, известен. Реальное значение таких протестов не велико, но все же они могут произвести известное впечатление на общественное мнение Европы, и что важнее, эти комитеты могут оказывать помощь и материальную. Чтобы усилить тяготение отторженных районов и Галиции к УССР, нужно чтобы мы стали для них культурным украинским центром.

Для этой цели, я считал бы необходимым организовать какое либо «Общество распространения Украинской культуры среди украинского населения, живущаго за пределами Украины». Оно должно иметь полубуржуазный характер культуртрегерства. На ряду с коммунистами культурниками нужно бы привлечь беспартийных Украинцев и в первую очередь таких, как Голубович и А. Чеховский, которые по словам Петлюровской газеты примирились с Советами, но им дали только техническую работу.

Такое общество, широко распространяя благожелательную нам литературу (применяясь к легальным условиям) и просто «Украинскую книгу» могло бы сделаться культурным центром для всех закордонных украинцев.

Я не претендую здесь на изложение программы, я только пытаюсь наметить вехи по которым, с моей точки зрения, должна быть направлена работа партии и правительства в этом вопросе.

*С коммунистическим приветом.
Э. Квиринг*

30.XI.1920 г.

ЦДАВОУ, ф. 4, оп. 1, спр. 14, арк. 8—10. Машинопис. Оригінал.

№ 140

СТАТУТ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ

25 грудня 1920 р.

1. Всеукраїнська Національна Рада існує як громадянська репрезентація українського народу і провадить свою діяльність на основі того статута та згідно з платформою, прийнятою при її основанню представниками українських політичних партій і організацій дня 23. грудня 1920 року.

2. В склад Всеукраїнської Національної Ради входять представники українських політичних партій і організацій, які беруть участь в її основанню через підписання цього статута, платформи Ради і розділу місць в Раді, а також інші політичні об'єднання українського народу, передвиджені розділом місць в Раді, з усіх українських державних територій, які зголосяться пізніше і згодяться на платформу, статут Ради та розділ місць в Раді.

Увага: По своїм уконститууванню Рада може поширити свій склад непредвиджуваними розділом місць в Раді представниками так політичних як також економічних, просвітних, професіональних й інших організацій, представниками національних меншостей на Україні, українських меншостей в інших державах і окраїнних земель Великої України, які знаходяться під чужою окупацією, згідно входять в склад інших державних організмів.

3. Чисельний склад Всеукраїнської Національної Ради визначається тимчасово на 75 членів, з того має припадати на Велику Україну 45, на Західну Україну 18, на Кубань 7, на міжтериторіяльні (загальноукраїнські) організації 5.

Означене число місць розділюється між політичними партіями і організаціями дотичних територій та в рамках їх територіяльної групи по взаємному порозумінню тих партій і організацій.

Розділ місць міститься в окремім додатку до статута та може бути змінений дорогою нових укладів між заступленими в Раді партій й організацій, на основі постанови Ради про загальне число членів Ради і поділ їх між територіями.

4. Про розділ місць в Раді і прийняття новозголошених партій й організацій (див. увага до § 2.) внутрі кожної територіальної групи рішення ті партії даної групи, які являються основниками Ради.

Від рішення територіальної групи в тих справах, прислугує невдоволеній партії чи організації право відклику до Виконавчого Комітету Ради.

В разі, коли на рішення Комітету не годиться або територіальна група або невдоволена партія чи організація, тоді на жадання одної з них рішення остаточно Загальні Збори Ради, кваліфікованою більшістю голосів. Предметом рішення Виконавчого Комітету і Ради може бути відклик лише такої новозголошеної партії чи організації, яка до дня прийняття п'ятформи Ради (23.XII.1920 р.) відбула свої Збори, вибрала Управу і подала це до загальної відомости.

Що до признання голосів для узглядненої партії чи організації, може вона в разі протесту більшости партій і організацій оснудателів Ради з дотичної території, одержати не більше одного голосу.

Увага: Приписи сього §-у відносяться також до міжтериторіальної групи.

5. Органами Всеукраїнської Національної Ради є: Загальні Збори, Виконавчий Комітет Ради і Президія Ради.

6. Загальні Збори складаються з представників заступлених в Раді партій і організацій, в числі предвидженім розділом місць в Раді.

Президія Ради може запрошувати на Загальні Збори поодиноких осіб не-членів Ради, з голосом дорадчим.

Управненням до участи в Загальних Зборах для членів Ради служить легітімація, виставлена Президією Ради на підставі предложених дотичною особою доказів, управнюючих її на заступництво в Раді, відповідної партії чи організації.

7. Виконавчий Комітет Ради складається з 15 членів, в тім голова, трьох заступників голови і секретар, які становлять Президію Ради і Виконавчого Комітету, вибраних Загальними Зборами на протяг шести місяців.

В Виконавчим Комітеті мають бути заступлені що найменше дві найбільші державні території, в процентівім відношенню

їх членів і по можності кожна більша, заступлена в Раді політична партія.

8. До компетенції Загальних Зборів належить: зміна статута і платформи Ради, зміна числа членів Ради і поділ їх між окремими територіями, прийняття нових членів Ради, визначення напряму політики Ради, оголошення еунціяцій правно-державного характеру — про форму державного ладу, державно-правної приналежности поодиноких українських земель, міждержавні договори і союзи, вибір Виконавчого Комітету і Президії Ради, затвердження прелімінарів бюджетових і справоздань Виконавчого Комітету, ухвалення директив для Виконавчого Комітету в згаданих справах державно-правного характеру.

9. Загальні Збори скликається на підставі рішень Виконавчого Комітету Президією Ради не менше одного разу на три місяці, а на жадання одної четвертої частини членів Ради або половини членів територіяльної групи, з поданням дневного порядку, мусять бути скликані до двох тижнів.

Коли Президія до двох тижнів Зборів не скличе і не оправдається перед ініціаторами, то скликають їх самі ініціатори.

Проводить Зборами голова Ради зглядно оден з його заступників. Зборами скликаними поза Президією проводить спеціально вибрана Президія.

Ухвали скликаних поза Президією Ради Зборів передаються Виконавчому Комітетови Ради, який має обовязок подати їх до відома нормально скликаних Загальних Зборів.

Загальні Збори скликаються висланням членам рекомендованими письмами поіменних запрошень, з поданням місця, дня і порядку дневного нарад, а крім того може бути скликання оголошене в часописах. Для звичайних Загальних Зборів запрошення мають бути вислані за місяць до речинця Зборів, а для надзвичайних (уступи 1 і 2 сього §) за два тижні до речинця Зборів.

Про порядок обрад загальних Зборів постановляє окремий регулямін.

10. Для правосильности рішень Загальних Зборів потрібна присутність не менше половини дійсного числа членів Ради та звичайна більшість голосів, з виїмком справ зміни статута і платформи Ради та справ зазначених в §-і 4., як рівнож справ

державно-правного характеру, зазначених в §-і 8 для чого потрібна більшість 2/3 членів і 2/3 голосів.

Голосовання на Раді відбувається явно, крім виборів Президії і Виконавчого Комітету, які відбуваються тайно.

Коли правосильно скликані Збори не відбудуться за браком кворума, то на другий день можуть відбутися при участі 1/3 дійсного складу членів Ради, причім для двох найбільших державних територій потрібна присутність не менше 1/3 членів тих територій.

Увага: Конститууючі Збори Ради можуть відбутися, коли під плятформою і статутом Ради та розділом місць в Раді підпишеться таке число відпоручників партій і організацій — оснудателів Ради, які на підставі розділу місць в Раді числилиби з двох найбільших територіяльних груп разом не менше половини членів Ради тих територій.

Управненьям до участі в конститууючих Зборах служить підпис дотичного представника партії чи організації на плятформі, статуті і розділі місць в Раді, або посвідчення партійної групи відповідної партії чи організації, або особи, що в тій партії чи організації виконує репрезентаційні функції, або взагалі репрезентує в суспільности дотичний політичний напрямок в місці осідку Ради.

11. справи, про які згадується в §-і 4., далі справи державно-правного характеру перечислені в §-і 8., а також справи про конструкцію урядів окремих українських державних територій і їх діяльність, заки будуть рішені на Раді, мусять бути попередньо обговорені і порішені на Секції відпоручників партій і організацій дотичних територій.

Територіяльні групи (Секції) мають право вета в тих справах на Раді. Наслучай заложення вета зі сторони якої будь територіяльної групи (Секції), не можуть бути, перечислені в попереднім уступі справи, предметом рішень і енуціяцій Ради.

12. Виконавчий Комітет Ради збирається не менше одного разу на тиждень і рішає про всі конкретні справи, які приходять на дневний порядок діяльності Ради, згідно з плятформою і ухвалами Загальних Зборів Ради, та уділює деректив для Президії Ради.

Для важности рішень Комітету потрібна звичайна більшість членів, звичайна більшість голосів, крім справ згаданих в § 4. і справ правно-державного характеру перелічених в § 8, для яких потрібна присутність 2/3 членів і 2/3 голосів.

Виконавчий Комітет скликається Президією Ради іменними запрошеннями, висланими за три дні до дня засідання, з поданням дневного порядку нарад, коли Комітет не постановить іншого способу свого скликання.

13. Президія Ради урядує що дня і технічно полагоджує всі справи на основі ухвал ради і Виконавчого Комітету, приготує звіти і пропозиції для Виконавчого Комітету і Ради та репрезентує Раду на вні, причім репрезентаційні функції виконує в складі голови і двох інших членів Президії, причім мусять бути заступлені дві найбільші державні території.

В Президії Ради мають бути заступлені що найменше дві найбільші територіальні групи, в процентівім відношенні їх членів в Раді і по можности всі більші політичні партії.

Скликається Президія Головою Ради, способом, який ухвалить Президія.

Для важности рішень потрібна присутність половини членів і звичайна більшість голосів.

Письма від Ради виходять за підписом голови і секретаря, а важнійші акти мають бути підписані трьома членами Президії і заосмотрені печаткою Ради.

Про внутрішній поділ і спосіб виконання чинностей Президії і Виконавчого Комітету постановляють окремі регуляміни, які ухвалить Виконавчий Комітет Ради.

14. Для полагодження справ згаданих в § 11. члени Ради з окремих державних територій, уконституовуються в територіальні Секції.

Члени заступлених в Раді міжтериторіальних (загальнонаціональних) організацій беруть участь в нарадах Секції після своєї державно-провінціальної зглядно громадської приналежности.

Подрібний круг ділання територіальних Секцій означить спеціальний регулямін, який опрацює Виконавчий Комітет Ради а затвердять Загальні Збори Ради.

15. Рада може творити свої комітети в інших краях Європи, в Азії і Америці, на підставі окремих регулямінів, або узнати за такі комітети існуючі вже в тих краях українські політичні об'єднання, дорогою порозуміння з ними Президії, на основі ухвали Комітету Ради, затвердженої Загальними Зборами Ради.

16. Справа розв'язання Ради має бути поставлена на вирішення Загальних Зборів Ради, коли половина заступлених в ній партій, заявить своє виступлення з Ради. Рішення в сій справі вимагає присутности 2/3 членів Ради, які репрезентувалиби половину оставших в Раді партій і організацій.

17. По розв'язанню Ради майно її переходить, на підставі ухвали ліквідаційних Зборів на вказану Зборами українську культурну інституцію.

У Відні, дня 25 грудня 1920. року.

ЦДІАЛ, ф. 581, оп. 1, спр. 15, арк. 1—6. Машинопис. Копія.

№ 141

ВІДПИС З ПРОТОКОЛУ УСТАНОВЧОГО ЗІБРАННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ

4 січня 1921 р.

По проголошенню вибору заступників голови п. д-ра Перфецького Романа і ген. Грекова Олександра. Приступлено до вибору Виконавчого Комітету Всеукраїнської Національної Ради. Ген. Греков подає до відома пропоновану лісту кандидатів, в склад якої входять:

1. Базяк Ісаак, Кривецький Михайло, Макаренко Олександр, Кушнір-Якименко Макар, др. Дністрянський Станислав, др. Підляшецький Ярослав, Храпко Іван. Надто резервувати два прочі місця для соц.-дем.

п. Залізняка іменем Українського Жіночого Союзу у Відні ставить домагання, щоби Конститууючі Збори Всеукраїнської Національної Ради як одинокі управління форуму таки приступили до вибору Виконавчого Комітету, вирішили справу

долучення представниць Українського Жіночого Союзу до виконуючого Комітету — та щоби признали в тім же Комітетові два місяця для тої організації.

Др. Перфецький пропонує зняти сю справу з дневного порядку і справу сю віддати правильному ходові інстанції.

п. Кушнір-Якименко і проф. Ганицький піддержують пропозицію п. дра Перфецького.

п. Левицька противиться тій пропозиції і домагається від зборів сейчасового вирішення своєї справи.

п. Базяк піддержує внесення п. Левицької і Залізнякової та заявляє, що на останнім підготовчім засіданню організаційного Комітету принципіально вже вирішено признати 1 місце Українському Жіночому Союзови в Комітеті і то саме мають 1 місце відступити Галичани, бо в тій цілі їм признано місце четверте.

п. Залізнякова, піддержуючи своє внесення, противиться, щоби Жіночому Союзови місце мали відступати Галичани — а заявляється за побільшанням числа місць в Комітеті.

Др. Назарук складає заяву по думці компромісового рішення на організаційнім Комітеті з тим, щоби та умова була додержана, справа допущення представниці Українського Жіночого Союзу зняти з дневного порядку — і віддане правильному ходови в дорозі інстанцій.

п. Залізнякова складає заяву, що годиться на дорогу інстанцій з тим однак, щоби виконавчий Комітет прийшов на найблизше засідання Всеукраїнської Національної Ради з готовим в користь жінок внесенням. Приступлено відтак до голосовання над вибором виконуючого Комітету.

*За згідність з оригіналом
Гриць Микетей*

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 306. Рукопис.
Засвідчена копія.

№ 142

**ЛИСТ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО
З РИМУ ДО ДУХОВЕНСТВА І ВІРНИХ
РАЗОМ З ПОСЛАННЯМ ПАПИ ВЕНЕДИКТА XV***28 лютого 1921 р.*

Дорогі Братя! Від 1914 р. я не був в Римі і не мав доси можности представити ся новому Папі, Святійшому Отцю Венедиктови XV.; щойно в грудни минувшого року я тут приїхав, і звідси се письмо до Вас посилаю з щирим привітом та з запевненем, що хоч тілом далекий від Вас, серцем і молитвою Вас ані на хвилю не опускаю. За Божою помочию можу днесь поділити ся з Вами радісними вістками, які без сумніву будуть для Вас правдивою потіхою в тих тяжких часах, які переживаємо.

У Святого Отця я знайшов дійсно вітцівське і апостольське серце, яким обиймає всі свої діти в Христі, всі народи світа. Тою любовю обнимає і нас всіх і цілий наш нарід яко такий; розуміє всі його потреби і його бажання і рад би по можности їм всім вдоволити. А любить не тільки словами. В часі 2-місячного мого побуту дав Він не оден доказ тої любови до нас. Крім обильної помочи для наших сиріт і на потреби нашої Церкви, рішив, що наша Колегія в Римі, в якій виховували ся священники, буде в найближшій часі отворена; а що всі фонди утримання питомців через війну і упадок Австрії були страчені, Святий Отець з власних фондів призначив капітал 1 міліона лір, якого відсотки вистарчають на ці потреби. З нагоди отворення Колегії написав Святий Отець до мене письмо, а зі слів того письма пізнаєте ліпше ніж зі всього, що я Вам міг сказати: Любов Намісника Христового до нашого народа. Письмо Святого Отця таке:

Всечеснійшому Братови**Андреєви гр. Шептицькому****греко-руському Архиепископови Львівському****Венедикт XV.****Всечеснійший Брате!****Поздоровлене і Апостольське благословене**

Великий біль відчули Ми в маю 1915 р., коли бачили, як з того св. міста виїжджають любі сини з «Руської Колегії», що під покровом Пресвятої Цариці Жиравицької, так дорогої для

руського народу приготовлялись до того, щоб стати гідними слугами жертівника. Нині в кінці той біль злагодила просьба, з якою Ти як Митрополит, звертаєш ся до Нас, щоб тую Колегію знова отворити; а Ми, що з вдоволенем гляділи, як наново гуртують ся довкола Апостольського Престола молоді клирики з різних країв, які ще недавно вели війну, чуємо ся дуже щасливими, що даємо Нашу згоду на Твою, так пожадану просьбу. А що «Руська Колегія» більше ніж другі відчула на собі сумні наслідки світової війни, бо через ту війну позбавлено єї великої часті доходів, що їх давала колишня Австрійська держава, Ми подбали за се, щоб і на будучність запевнити єї існуванє, призначуючи відповідну суму, яка дала б можливість Колегії удержувати стільки питомців, скільки їх було перед війною. Хайже приходять ті Наші милі діти «Руської Колегії» вже тепер, коли і для них вибила назначена Провидінем година спасенного повороту; а Ми дуже радо привитаємо знова представників того дорогого народу, що може більше ніж який другий нарід зазнав грози сеї великанської боротьби. Поправді болить серце, коли ми думаємо про Русинів, за ті гарні міста, що їх сплюндровано, ті тихі села, що їх пущено з димом, ті урожайні ниви, по яких сюди й туди пересувалися незлічені війська. А з думкою про нарід стають Нам перед очі ті церковці його, що їх понищено, ті святі ікони, що їх брано на посміховище, а поверх над усе жахом переймає нашу душу се, що Ервхаристичні Види подоптали засліплені фанатики, страшний голод і холод, пошесні недуги, нечувані жорстокости, вязнення, яких ознаки Ти сам, Всечесний Брате, ще й до нині носиш, вбійства чесних священиків, неспосібних до війни старців, немічних женщин і стільки цвітучої молоді — а всі тільки тим провинились, що кріпко тримались свого обряду; все те якими красками змальоване стоїть Нам перед очима і крім глибокого почутя батьківської любови настроює Нас до того, щоб Ми слали особливу молитву до Бога, аби в Своїм милосердю зволив по так тяжких пробах зглянутись на той геройський нарід, котрий стільки зумів витерпіти задля задержання свого обряду, що є рівночасно заборолом його національності. А якщо зачнемо перебірати в пам'яті дбайливість сего Апостольського Престола як теж і Наше власне заінтересуваннє для того улюбленого руського народу, мило Нам пригадати, що Ми

з радістю дали наглядний доказ на се, скоро тільки від декого з представників руського народу дізналися про муки тої нещасної людности. Тоді то Ми поспішили не тільки з висилкою підмоги, але також установили і вислали на місце нашого спеціального делегата, щоб заніс для всіх від Нас і в Нашім імені слова потіхи, помочи і любови. А хоч обставини незалежні від Нашої волі і ревних заходів Папського візитатора не допустили улюбленого сина о. Івана Дженоккі Місіонара Пресв. Серця, щоб зайшов між Українців, однак зі звітів, що він їх Нам прислав, хоч на жаль не без гіркого potwierдження вістий про мучеництво того благородного народу, одержали Ми так пожадану солоденьку потіху в запевненю, що в тій нагінці на його віру, а передовсім в тих засідках наставлених на його духовенство дуже мало було таких, котрі нещасно відпали. Та хоч плачемо над упадком тих нещасних Наших синів, то всетаки великою потіхою для Нас є вістка, що ніякого наслідку в народі не мало їхнє відступництво, а противно, що вони через свій безбожний поступок стали предметом такої погорди, що мусіли покинути свої села і шукати деінде пристановища. Через те якраз Ми, що так дуже із серця бажаємо повороту до єдності в вірі східних народів, у яких є так живе релігійне почуване, маємо сильну надію, що через Русинів, заєдно злучених з Римським Престолом, а нині ще більше скріплених у вірі свіжими нещастями, вкортці перейде в діло, се побожне бажане, що его висловив Наш славний Попередник Урбан VIII.: «Сподіюся, що через Вас, мої Русини, схід наверне ся». Так нехай приходять, нехай прийдуть негайно любі руські клирики; Ми вичікуємо їх з милою нетерпимістю і горячо благаємо Господа, щоб Нашим улюбленим клирикам з руської землі дав ласку виховатись в тіні Петрового Престола в повній повні на те святе Апостольство; воно принесе Христу і його Намісникови радість, коли побачить, як вертає до одного стада стільки міліонів християн, котрі сьогодні живуть окромишне. З сим бажанем від щирого серця Тобі, Всечеснійший Брате, Твоїм Товаришам в Єпископстві і наймилішим вірним української землі уділяємо Апостольське Благословене.

З Ватикану, 24. лютого 1921.

Венедикт XV

Видите, якого доброго, правдиво рідного батька маємо в тім незвичайнім чоловіці, якого сам Бог поставив Головою цілої Христової вселенської Церкви. Зі самих Його слів і Його діл показуєсь, як любов Його розтягаєть ся і на тих братів наших, що доси без своєї вини не узнають Його ще Христовим Намісником; Він їм бажає найбільшого добра, о яке і ми для них що дня просимо, тої повноти правди, про яку Ісус Христос сказав: «правда освободить вас», бажає цілому нашому народови добра, яке днесь більше як колинебудь йому потрібне: злуки всіх в одній вірі і в одній Церкві. Та любов Його для нас тим ціннійша, що дотепер не дано нам навіть можности сказати перед судом світа, якої форми народного і політичного життя бажаємо. — Коли треба доказу, що в міжнародних відносинах і в міжнароднім праві справедливість немає ще належного їй першого місця, доля нашого народа дотепер є таким доказом.

Але Бог є справедливий — і в кінці справедливість мусить побідити, правдиві християни мусять мати пересвідчене, що і народи мають Богом дане право жити своїм життям. Та християнська засада вже має много прихильників, які вже для того самого є нашої справі прихильні і нам зичливі. Природне право кожного народа — бути свободним і жити власним життям — є лиш впливом того вічного Божого права, яке пояснює, стереже і боронить найвисша моральна власть, самим Богом дана Римському Архієреєви. Коли буде загально признане, що Намісник Христовий є підставою і основою міжнародного права християнських народів, що в Його руках ся моральна сила, яка може дати успішну санкцію вимогам справедливости в міжнародних відносинах — ось розв'язане проблеми мира, якого світ доси на дармо шукає, ось дорога до того, щоб і слабі народи не були позбавлені своїх прав.

Найже ся велика ціль стане днесь кличем цілого нашого народа: Ми хочемо, щоби Римський Архієрей став судією і сторожем міжнародного права і як Голова і Отець Християнського світа нехай стане головою правдивого Союзу народів.

З Риму, 15. (28.) лютого 1921.

**Андрей
Митрополит**

№ 143

РЕЗОЛЮЦІЇ ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ*Не раніше 18 березня 1921 р.****І) В справі ригського мирового договору**

З приводу заключення в Ризі дня 18. марта 1921 року мирового договору між московськими більшовиками а Польщею, без участі представників У.Н.Р. (Східної України) і З.У.Н.Р. (Східної Галичини), закладає Всеукраїнська Національна Рада, як громадянська представниця всього Українського народу зі всіх його державних територій, з осібна з Східної України і Східної Галичини, торжественний і рішучий протест проти всіх постанов сього мира, оскільки вони дотичать українських земель і заявляє, що сей мир визнає безправним, неважним і український народ необов'язуючим.

З осібна протестує Всеукраїнська Національна Рада проти насильного поділу української етнографічної території між Польщу і Москву та заявляє, що Український сорокоміліоновий народ досі не спочине в своїй боротьбі проти московських і польських наїздників доки не дібеться фактичного перечеркнення сього договору через виборення суверенної держави і звільнення всіх українських земель від безправної московської і польської окупації.

При тім стверджує Всеукраїнська Національна Рада, що постанови згаданого мирового договору, якими між иньшим визначено державні границі між Москвою і Польщею на чисто українській Національній території, не лишень нарушують суверенні державні права У.Н.Р. і З.У.Н.Р. (Східної України і Східної Галичини), але також суверенні державні права держав Антанти над Східною Галичиною, які то права застерегли собі арт. 91 сан-жерменського договору, бо при заключенню ригського мирового договору не були заступлені ні обі названі висше Українські Республіки ні держави Антанти.

---

*Дата встановлена за супровідним документом.

Рівночасно тим своїм протестом проти ригського договору як такого закладає Всеукраїнська Національна Рада перед Союзом народів і державами Антанти торжественний свій спротив проти наміреного Польщею зареєстровання сього договору Союзом народів або визнання його зі сторони Найвищої Ради мира і стверджує що всякі покликування Польщі на сей договір в її захваті українських земель, раз на все являться мусить нахабною заборчостою і оскложнюваннем її державного імперіялізму.

II) Справа Холмщини і Підляся і Західної Волині

Всеукраїнська Національна Рада стверджує, що хоч держави Антанти виразно зазначили в липни 1920 року, що Східною границею Польщі являтися має так зв. лінія Керзона і zarazом застерегли собі право рішення про долю всіх положених поза сею лінією земель, в виду того Польщі заборонено предпринимати що небудь, щоб в чім небудь приюдукувати би могло про правну державну приналежність положених на схід лінії Керзона земель, — Польща самовільно загарбала Холмщину, Підлясі і Західну Волинь і з найбільшим поспіхом та безпардонно змагається винищити на тих землях українське населення своєю кольонізаційною і винародовляючою політикою.

Інкорпорувавши безправно ті західні українські землі до своєї держави видала Польща дня...* кольонізаційний закон, що до Холмщини, Підляся і Західної Волини яко мнених своїх «Східних Кресув» і зі всюю безглядністю переводить там експропріацію церковних і державних та поміщицьких земель і всім своїм державним апаратом розпарцельовує ці землі між польських жовнів і польських кольоністів з Польщі і Західної Галичини.

Рівночасно переводить Польща насильно латинізацію Українського православного населення і польонізування його при помочи насаджування державним коштом польських шкіл, польських захоронок і польських читалень, при рівночаснім замиканню українських церковних і приватних шкіл, українських захоронок і українських читалень та при інтернованню і вязненню українських учителів та переслідовання всякого українського освітнього...** і української преси.

---

*Так у документі.

**Так у документі.

В силу сього нестерпного положення українського народу Холмщини, Підляся і Західної Волини під польським режимом закладає Всеукраїнська Національна Рада свій рішучий протест, проти того знасилювання божих і людських прав українського населення зі сторони Польщі, стверджуючи при тім, що вся управа тих земель зі сторони Польщі являється безправною польською окупацією.

III) В справі Східної Галичини і варшавського договору з 12. цвітня 1920 року

Опрокидаючи з обуренням заяву посла У.Н.Р. п. Шульгіна, зложену в справі Східної Галичини у французьким Міністерстві заграничних справ в цвітні 1921 року, неначеби український народ одобрював договір головного отамана Петлюри з Польщею 12. цвітня 1920 року, що до прилучення до Польщі західно українських земель та неначеб українське населення Східної Галичини погоджувалося на державну приналежність сего краю до Польщі, — Всеукраїнська Національна Рада як громадянська представниця цілого українського народу стверджує отсим з притиском:

1) що український народ все осуджував і осуджує варшавську декларацію з дня 2. грудня 19 і договір з дня 12. цвітня 1920 заключений з Польщею головним отаманом Петлюрою від імени Української Народної Республіки, та визнає їх так з формальних як річевих причин правно неважними та український народ необовязуючими;

2) що відносно Східної Галичини так варшавська декларація з 2. грудня 1919 року, як договір з 12. цвітня 1920 року, як довершені іменем Української Народної Республіки (Східної України), немають і не можуть мати ніякого правного значіння, бо на підставі виразних постанов Української Національної Ради в Станиславові з 3. січня 1919 року, і Трудового Конгресу у Києві з 18. січня 1920 року, одиноким управленим і легітимованим державним органом до заключування між державних договорів відносно Східної Галичини була і є виключно лишень Національна Рада ЗУНР (Східної Галичини) і її правительство;

3) що як галицьке правительство і українська Національна Рада так Український галицький народ через свою найвищу громадянську організацію Делегацію Української Національної

Ради у Львові об'єднує всі галицькі українські партії, протестами і резолюціями з дати Львів 1. грудня, 10. грудня 1919 року, 28. січня, 5. марта, 13. цвітня і 1. мая 1920 року, та ухвалами головних зарядів всіх українських партій Східної Галичини і героїчною трилітною боротьбою всього українського її населення проти польського наїздника, — виявив наглядно свій рішучий протест проти безправної польської окупації Східної Галичини, проти безправного договору головного отамана Петлюри з Польщею 12. цвітня 1920 року, а разом незломну волю здобуття цілковито незалежної і суверенної Східної галицької держави;

4) що лише негайне визнання Східно Галицької Держави (Зах. Укр. Нар. Республіки) і як найскорше усунення жорстокої польської окупації Східної Галичини положити може край нелюдському екстермінаційному імперіялізмови Польщі через мордовання, катовання, вязнення, інтерновання фізично і морально винищує українське населення Східної Галичини, через нагальну безправну кольтонізацію вириває йому з під ніг його прадідну землю, через безправні реквізиції, примусові данини, рабункову систему цілої окупаційної влади зводить його до цілковитої господарської руїни, а рівночасно через недопускання української молоді до львівського університету, заборонювання приватних українських викладів, замикання приватних українських середніх шкіл, а замикання або перемінювання українських народних шкіл на польські і через безпардонний терор проти всяких об'явів культурної економічно чи громадянської акції українського населення у Східній Галичині нищить весь культурний доробок українського народу своєї нещасної країни;

5) з осібна стверджує Всеукраїнська Національна Рада, що підчас окупації Східної Галичини через Польщу скольтонізувала вона безправно і проти виразного...* лише 1/2 року то є в часі від осені до весни 920 року кругло 70.000 гектарів, **...лиш 11.000 родин польських кольтоністів, які походять з етнографічної Польщі. Ті статистичні дані вказують наглядно з яким поспіхом і нагальностию переводить Польща свою екстермінаційну, кольтонізаційну політику у Східній Галичині;

---

*Текст нерозбірливий.

**Текст нерозбірливий.

б) тому в ім'я найвищих прав Нації, в ім'я гуманності і в ім'я непередаваних історичних державних прав Східної Галичини та в інтересі мира на Сході Європи протестує Всеукраїнська Національна Рада проти дальшої безправної окупації Східної Галичини через Польщу і взиваючи населення сього так жорстоко Польщею винищованого краю до дальшої непохитної боротьби з польським наїздом, звертається до держав Антанти з домаганням положити в кінці край цій польській окупації Східної Галичини, віддати всю державну владу в тім краю в руки легального Західно Українського (Східно Галицького) Уряду і визнати державну самостійність Східної Галичини, а на час до обняття влади зі сторони легального Східно галицького Уряду перебрати негайно у власні руки держав Антанти всю державну владу в Східній Галичині через вислання до ньої міжнародньої Комісії і міжнародньої сторожі безпеченьства.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 256. Машинопис. Оригінал.

№ 144 З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ГАЛИЦЬКОГО БЮРО ПРИ ЦК(б)У ПРО СТАН ПАРТІЙНОЇ РОБОТИ В СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

31 березня 1921 р.

В інформації т. Наваловський докладно торкнувся економічного положення і його повного упадку, особливо в Східній Галичині, підчеркуючи тяжке положення селянства, особливо українського, про викуп банками землі і насаджування на ній польською буржуазною владою мазурів. При закінченні розповів про партійну працю і вказав на ППС, котра є одною з найсильніших партій в Польщі, та про її поділ на три групи: ліву, центр і праву. Підчеркнув поділ ведення комуністичної роботи на округи: Львів, Тернопіль, Станіслав, Дрогобич, Ярослав-Перемишль. Про піднесену нашу перемогу на професій-

ному з'їзді, де переперто в комуністичному дусі резолюцію як то про віддання заводчиками заводів під керівництво робітників, про скинення буржуазного строю і передання всієї країни під керівництво робітників підчеркуючи репресії, яких ужила після з'їзду польська буржуазна влада, про масові арешти і т. д. Торкнувся докладно про Шлеськ, про позицію підпільної Компартії Галичини, про ведення роботи на Волині, підчеркуючи хитрість веденої політики польськими поміщиками з випродування землі селянам, що є причиною піддержки кулацтва, а запоною скорого поширювання комуністичних ідей.

ЦДАГОУ, ф. 38, оп. 1, од. зб. 38, арк. 5. Оригінал.

№ 145 РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ В ОРГАНІ ЦК КПСГ ГАЗЕТІ «НАША ПРАВДА»: «НАШІ ЗАВДАННЯ»

9 квітня 1921 р.

Галицький робітник і вбоге селянство живе в злиднях і в панській неволі. Жило воно вже здавна так, та нині ця неволя стала ще гірша, як раніш бувало. Напосілась на нього польська шляхта, як той вовк на вівці. Оточило панство його хижу, його землю й працю, обкрутило воно його ланцюгом залізним і шматує, й лютує, і немає впину злочинній його роботі. Запроторений галицькими націоналістами до панського пекла, б'ється робітник у кайданах неволі в шляхетській тюрмі. Зражені у своїх надіях, опинились робітники і бідні селяни за частоколами по таборах, мов звірі за ґратами. Робітника польського та ж таки польська шляхта душить і додолу гне і все намагається з нього всі його соки висмоктати. Душить вона польського робітника не тільки в Польщі, де вона військовим станом, розстрілами та смертною карою розбиває намагання польських пролетарів установити свою робітничо-селянську владу. Тисне вона його і в Галичині, відбирає вона у нього зароблене, йому тільки на злиденне життя лишаючи, аби зовсім не вмер. Полудою шовіністичною хоче польське магнатство

заліпити йому очі на дійсну правдиву правду і під'юджує його польська буржуазія лихим оком на українського робітника подивлятися. Присипляють його пролетарську увагу польські соціалісти патріотичним намулом. А все ж таки польський робітник у Східній Галичині мусить на пана працювати, мусить у злиднях жити і лихо терпіти.

Недоля робітника українського

Та гіркою долею є й доля українського робітника в Галичині. Переслідуваний жандармами, пригноблений буржуями, затурканий безмежною наругою з боку майстрів, хазяїв та начальників, гнеться він під тяжким тягарем своїм, шукаючи якого-небудь захисту і споглядаючи, чи не прийде щось і не визволить його.

У неволі гіркій перебуває й український селянин, що кров'ю своєю поливав шлях від Києва до Львова, що трупом своїм устеляв поля на Великій Україні. Не за свою він волю там бився, не за свою долю тисячі галицьких голів полягло, а за волю українських демократів, галицьких трудовиків, націоналістів, тих, що все з Петрушевичем тиняються та за нього чіпляються.

Свій пан гірший за чужого

Робітників і селян галицьких Петрушевич підступом та брехнею затагав воювати з Червоною Україною, а тим часом Галичину віддали польським білогвардійцям. Чи ж то неправда, що коли Петрушевич Петлюрі підмогу давав, то Галер тоді саме на Галичину нападав? Чи ж то неправда, що коли Червона Армія надходила в 1919 році до Галичини, то Петрушевич проти неї людей воювати посилав?

Чи ж не видно нам звідси, що українським білогвардійцям миліші польські білогвардійці, ніж українські та російські червоноармійці?

Тож оточила галицького селянина чорна неволя з усіх боків, і порятунку нізвідки не видно. Там стоїть польський жандарм, там стоїть жидівський банкір, а тут вигинається український панок, і кожний хоче на налигача прив'язати.

І така ж доля зустрічає усіх робітників і селян Східної Галичини, чи робітника польської нації, чи робітника українця, чи ремісника жида. Скрізь по цілій країні — стогін, повсюди — люд закутий у тюрмі, притиснутий у неволі.

Треба гуртуватись

Ота неволя, що чорною хмарою Галичину вкрила, сама собою не розвіється. Імперіалістична Польща сама з Східної Галичини не піде; шовіністи Польщі трудящий люд Галичини без своєї катівської опіки не залишать.

Не покинуть вони Галичини доти, доки робітники і селяни їх звідти не виженуть, доки всім буржуям дорогу до біса не покажуть.

Прийде час, що робітники польські свою панську владу доценту в Польщі розіб'ють, але не повинно робітництво галицьке на те чекати й нічого не робити. Повинно галицьке селянство і собі до того дня готуватись. Освічені повинні людей темних і убогих до того дня готувати. І кожний на всякий момент думку в голові мусить тримати, як би той панський рід з цілої країни геть нагнати.

Отже, виходить, що галицький робітник і бідний селянин повинні на себе найбільше покладатись і насамперед свої сили підготовляти. Але справу таку велику ніколи не можна тільки своєю силою довершити. Тут повинно ще й на підмогу з великого робітничого світу чекати, бо робітник мусить один одному по всіх країнах допомагати. Так само, як то роблять і пани, які один одного на підмогу просять, коли робітників треба приборкати. Таким чином, рахуючи на підмогу робітників цілого світу, а в першу чергу на робітничі республіки — Україну та Росію, галицькі трудящі маси й собі певніше до діла можуть готуватись.

Та все ж виходить, що треба-таки готуватись і треба-таки потайки від панів свою долю кувати. Як прийде добра нагода, то все буде готове, щоб поламати ярма панські і вози шляхетські до дідька у попіл попалити.

Партія

Це діло, одначе, вимагає великої праці, і не можна поодиночі готуватись до розбиття розбійної Польщі. Коли що вимагає людської участі, коли що діється громадою, то на це повинно й громадську організацію мати. Отож і на те, щоб повалити панську неволю, повинні селяни і робітники мати свою робітничу організацію, тобто партію. Бо тільки тоді, коли є партія,

яка йде вкупі з поневоленням народом і показує йому стежки, — тільки тоді й можна свого діпняти. Так само, як армія у війні, коли йде вона карно, знаючи куди і що йде, то може вона і ворога перемогти. Отож і армія працюючих, коли вона добре організована, зв'язана карно і духом одним перейнята, може вона й ворога розбити.

У всякій громадській справі людність бере участь через свої партії, в яких організований кожний, хто хоче діло робити і кого болить серце за свої інтереси.

Тільки не кожна партія одне говорить і не всяку партію одне болить. Є в Східній Галичині партія польської шляхти. Вона хоче селянина й робітника в дугу гнути і сорочку останню зняти. Є у Галичині партії українських трудовиків і радикалів. Ці хочуть тільки, щоб не польські пани, а вони шкіру з робітника дерли. Є партія польських соціалістів. Ці пішли гайдуками та пахолками польській шляхті служити. Є українські соціал-демократи. Ці хотіли б українським панам на службу піти. А понеже цих панків польська шляхта не пускає, бо сама хоче робітника обдирати, то українські соціал-демократи кивнуть і самі не знають, кудюю йти. І панів своїх немає і до чужих негоже йти, — ну й блукають собі поміж тими й другими та ще й хочуть, щоб робітники з ними так само в тумані блукали.

Комуністи

Але є у Східній Галичині ще партія, Комуністична партія Східної Галичини. От до цієї партії і закликаємо ми робітництво і вбоге селянство галицьке, і про цю партію будемо ми в нашій газеті, в «Нашій правді», про нашу робітничу й селянську правду писати і отож у цьому часописі будемо про панську кривду писати. Будемо говорити, як пани і буржуї кривдять трудящий люд та як ту кривду зі світу вибити.

III Інтернаціонал

Насамперед ми скажемо, що наша Комуністична партія Східної Галичини належить до Комуністичного Інтернаціоналу, в якому робітники цілого світу докупи об'єдналися. Там є і російська Комуністична партія, є там і Комуністична партія України, Польщі, Німеччини, Англії і всіх країн, де робітники та вбогі селяни свої партії мають.

А це є так тому, що робітник не може ніколи своєї неволі позбутись, коли не об'єднається в одну велику світову спілку. Інтернаціонал Комуністичний і є саме такою спілкою. Вже чули всі робітники про те, як капіталісти цілого світу один одному допомагають і війною проти України та Росії йшли. То ж значить, що вони мають свою буржуазну інтернаціональну (міжнародну) спілку. І проти тої капіталістичної спілки повинно робітництво поставити робітничу спілку.

Радянська Галичина

Наша партія хоче знищити весь теперішній лад у Східній Галичині, скинути владу, а натомість заснувати робітничі й селянські ради, збудувати вільну від усяких панів і незалежну від усяких буржуїв Галицьку Радянську Соціалістичну Республіку. А збудувавши ту радянську республіку, повинні тоді хуменько до Великої Радянської Федерації вступити, до України та Росії приступити. Туди ж пристане і Польська Радянська Республіка, одразу, як тільки робітництво польське повалить буржуазний лад у Польщі. Тоді в союзі і нерозривній спілці з робітниками Радянської Польщі, Росії та України буде робітничо-селянська Галичина без панів жити, без панів польських та без панів українських. Ні Пілсудського, ні Петрушевича, ні Петлюри не треба галицьким робітникам і селянам!

Але щоб такого великого діла досягнути, треба багацько невпинної праці і невтомної сили. Треба, щоб усі трудящі маси Галичини пішли разом з комуністичною партією. Треба й цієї партії, яка б могла ширше організувати, яка б могла найбільше людей у ній згуртувати. Але треба ще, щоб ті люди, які гуртуватимуться в Комуністичній партії, знали, чого треба домогатись, як треба боротись і що треба будувати.

Для цього треба, щоб у нас була своя газета, щоб ми могли свою думку поширювати там, де її ще не знають. Отож ми це завдання на себе беремо і хочемо всякі питання про комунізм на наших сторінках об'яснити і освітляти.

Організуємось у Комуністичну партію Східної Галичини! Скрізь, де «Наша правда» проникне, там треба її, прочитавши, далі передавати, щоб так читали, аж доки можна. Там, де є кілька робітників чи селян, які розуміють, що то є Комуніс-

тична партія, які тямлять, що то є радянська влада і диктатура пролетаріату, там повинні засновувати комуністичну організацію. Коли б було двоє, троє, то й тоді треба маленький гурток чи групу закладати.

Найпершим завданням треба вважати поширення комуністичної літератури серед українських, польських і жидівських робітників. Для цього треба знайти шляхи, як ту літературу з-за кордону перепроводжувати. Треба знаходити своїх вірних людей і через них усе робити. Комуністи повинні мати скрізь своїх друзів серед працюючих, бо комуністи мають скрізь і своїх ворогів серед буржуїв.

І ті, що суть за кордоном і що створили свою організацію комуністичну, повинні також шукати зв'язків з партією, чи за кордоном, чи в Східній Галичині.

Тим робом створимо в Східній Галичині одну Комуністичну партію, в якій усе робітництво без різниці націй і віри об'єднається з убогим селянством. Бо тільки тоді можуть трудящі маси перемогти буржуазний клас у Галичині, коли будуть усі дружно під проводом одної партії проти спільного ворога боротися.

Отак і беремося до діла одного і спільного. Бо ж що далі шалене панство бенкетує, то дужче трудящі люди гнівом сповнюються, що гостріше кат лютує, то грізнішу помсту йому робітник і селянин готує. Прийде скоро час, коли галицький пролетаріат, організований під проводом комуністичної партії Східної Галичини, розтрощить панську неволю і спорудить Галицьку Радянську Соціалістичну Республіку.

№ 146
ПЕРШОТРАВНЕВА ЛИСТІВКА ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ
КПСГ ДО ТРУДЯЩИХ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

Квітень 1921 р.

**Комуністична Партія Східної Галичини
Обласна організація Комуністичної Робітничої партії
Польщі**

(Секція Комуністичного Інтернаціоналу)

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

На боротьбу з буржуазним урядом! Хай живе 1 травня!

Товариші! Робітники!

В цьому році свято Першого травня міжнародний пролетаріат буде відзначати в дні ще більшої господарчої розрухи викликані розбійницькими урядами буржуазії, під натиском підсиленої капіталістичної реакції і серед класових протиріч, що загострюються, що штовхають робітничий клас на безпосередню боротьбу за владу, за диктатуру пролетаріату.

У всьому світі буржуазія та її нахабні уряди відмовились від будь-якої перспективи демократії та парламентарних урядів, щораз виразніше прагнучи до нещадного панування над робітничим класом за допомогою збройної сили.

Перед лицем повної господарчої розрухи і небувалої промислової кризи, яких (вони) неспроможні запобігти, не порушуючи святих прав капіталістичної власності, буржуазія та уряди почали генеральний наступ на робітничий клас, намагаючись зменшити заробітки, збільшити робочий день, видушити з пролетаріату максимум прибутку. А передусім, буржуазія прагне до повного придушення революційного робітничого руху, робить неможливим всякі прояви масових дій силою зброї чи підкупом і деморалізацією, яку вона сіє в пролетарських лавах через агентів буржуазії з так званих соціал-патріотів різних мастей.

В Польщі більше ніж в будь-якій з інших буржуазних держав шаленіє капіталістична реакція, сваволя дефензиви жандармів і поліції, гірше ніж за часів царату, сеймові закони проти революційного руху мас і виняткове становище. В'язниці і концентраційні табори переповнені найкращими бійцями

робітничого класу. Капіталісти та поміщики бачучи, що сили пролетаріату були недостатні, щоб повалити їх уряди в хвилину, коли Червона Армія радянських республік громила одурманені патріотичною фразою війська найомника буржуазії Пілсудського, що пролетаріат не зміг довести до переможного кінця своєї боротьби в страйку залізничників і загальному страйкові, хочуть тепер на трупах тисяч пролетарів, на злиднях і голоді мільйонів зміцнити своє панування. Ці уряди злочинів і підступів підтримує ППС, партія, що прикидається соціалістичною, що розброює лави пролетаріату і полегшує своєю зрадницькою політикою панування буржуазії. І не частковими реформами, не половинчастими завоюваннями, не паперовими протестами може визволитись робітничий клас з цього пекла капіталістичного поневолення. В масовій боротьбі пролетаріат повинен повалити уряди буржуазії, її наймитів і посіпак Пілсудських і Вітосів, беручи в свої руки і побудувавши Польську Республіку Рад, назавжди знищити панування банди експлуататорів грабіжників і насильників.

У нас в Східній Галичині цей дикий терор польських буржуазних урядів ще вдсятеро більший. Пануючі класи Польщі намагаються підірвати класову солідарність пролетаріату, сіяти національну і релігійну ворожнечу, вживають найдикіші методи денаціоналізації у відношенні до більшості українського народу. Весь тягар цих урядів насильства падає виключно на шию трудящих класів. Ця ненажерлива і вихована на методах пруських гакатистів політика польської буржуазії дає можливість націоналістичним партіям за допомогою міжнародних шантажистів з Ліги Націй взяти владу в свої руки і замінити панський польський батіг на гайдамацьку нагайку різних петлюр і петрушевичів. Проти цього насильства польської реакції, проти цих намірів української реакції трудящі Східної Галичини мають єдиний шлях визволення — спільну боротьбу з польським пролетаріатом за диктатуру пролетаріату, за уряди робітничих Рад, за Польську Республіку Рад!

І коли в цілому світі шаленіє капіталістична реакція, коли з кожним днем погіршується доля трудящих, на другому боці кордону, що ділить світ на два ворожих табори, червоний прапор пролетарської революції переможно майорить над

республіками Радянської Росії та України. Протягом чотирьох-літньої, самовідданої боротьби пролетаріат Росії та України не тільки повалив уряди царя, поміщиків і капіталістів, але й зумів зламати всі злочинні наміри світової контрреволюції і переможно закінчивши війну, що йому нав'язали, починає титанічне будівництво власної прекрасної країни праці, рівності та свободи. Своїм прикладом він закликає робітничий клас усього світу, щоб по вказаному комуністичною партією шляху — боротьбою за диктатуру пролетаріату визволитись з ярма поневолення.

Нехай в день 1 травня, в день свята міжнародної солідарності та робітничої революції, трудящі маси міст і сіл згуртуються під прапорами комуністичної партії для нових боїв за своє визволення!

Геть уряди буржуазії та її наймитів!
 Хай живе диктатура пролетаріату!
 Геть ненависть і національну ворожнечу!
 Хай живе міжнародна солідарність пролетаріату!
 Вимагаємо скасування виняткового становища!
 Вимагаємо визволення політичних в'язнів!
 Хай живуть Радянські республіки Росії та України!
 Хай живе світова революція!
 Хай живе III Комуністичний Інтернаціонал!
 Хай живе комунізм!

Львів, в квітні 1921 р.

Виконавчий Комітет Комуністичної партії Східної Галичини

ЦДАГОУ, ф. 233, оп. 1, спр. 15, арк. 18. Гектографічний відбиток.

№ 147
ІНФОРМАЦІЯ ПАРТІЙНОГО ФУНКЦІОНЕРА КПСГ
ПРО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ
У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

Не раніше квітня 1921 р.*

I. Ogólna charakterystyka stosunków w Galicji Wschodniej

Dominujące piętno nad stosunkami polityczno-społecznymi w Galicji Wschodniej wywierają: waśń narodowościową (antagonizm polsko-ukraiński przedewszystkiem) z jednej strony, z drugiej zaś — tradycyjną zaściankowość i specyficzny «legalizm» w świadomości mas, — pozostałości «konstytucyjnych» austriackich czasów.

Polityka zarówno czynników rządowych jak i tak zwanego społeczeństwa polskiego zmierza do utrwalenia panowania polskich klas posiadających, stosując eksterminacyjną politykę wynaradawiania elementów niepolskich, uniemożliwiania i hamowania rozwoju życia i kultury tych elementów, oraz dążenia do zwiększenia stanu posiadania polskiego za pomocą kolonizacji obszarów rolnych, zniszczonych przez wojnę majątków byłymi żołnierzami armji polskiej. Jednocześnie czynione są starania dla opanowania przez kapitał francuski Zagłębia naftowego, aby uzyskać poparcie Francji w sprawie przynależności Galicji Wschodniej do Polski.

Elementy narodowe ukraińskie, których wyrazicielem politycznym jest rząd t. zw. Zach. Rep. Lud. Ukr. — rząd Petruszewicza, starając się pozyskać dla swojej sprawy Anglię, obietnicą opanowania Zagłębia naftowego i przy cichym współudziale Czech dążą do obalenia panowania polskiego zarówno za pomocą siły zbrojnej, grupującej się w Czechosłowacji oraz ewentualnej ruchawki w kraju, jakoteż zabiegami dyplomatycznymi w celu uzyskania decyzji Ligi Narodów anulującej mandat Polski na «okupację» Galicji Wschodniej i wskrzeszenie ponowne karłowatej ukraińskiej państwowości Galicji Wschodniej. — Dziś elementy te przynajmniej pozornie, nie wysuwają hasła wielkiej Ukrainy w obawie przed pochłonięciem Galicji Wschodniej przez Ukrainę Sowiecką.

---

*Дата встановлена за змістом документа.

Czynniki rządowe polskie, wśród których przeważa t. zw. orientacja «federalistyczna» prowadzą połowiczną politykę wcielenia Galicji Wschodniej do Rzecz. Polskiej, jednocześnie po.....chu* grupują siły zbrojne, aby uniemożliwić zarówno wtargnięcie wojsk Petruszewicza, jako też powstanie zbrojne w samej Galicji Wsch. i wobec tego możliwą jest nowa edycja «Żeligowszczyzny» z gen. Iwaszkiewiczem na czele. Wśród ludności ukraińskiej przeważa nastrój wybitnie antypolski. Nieliczne tylko grupy inteligencji gotowe byłyby do kompromisu. Chłop jest wybitnie antypolski, robotnik również, zwłaszcza dzięki polityce PPS, kierującej ruchem zawodowym i robotniczym. Niemniej jednak o ile polska literatura komunistyczna dociera do ukraińskich robotników znajduje żywy oddźwięk i zrozumienie.

Na ruchu robotniczym odbija się szalenie ten fakt, że w Galicji Wsch. nie było nigdy rewolucyjnej s. d. Wszystko co było socjalistycznego grupowało się w PPS, USD lub partiach żydowskich, przyczem «kretynizm, konstytucyjny» oraz waśń narodowościowa górowała nad wszystkimi innymi kwestjami.

Zrózniczkowania się w ruchu robotniczym elementów rewolucyjnych i oportunistycznych nie było. (Partja komunistyczna niema tradycji w masach ani też świadomego wpływu. Nastroje «sowieckie» natomiast są dość znaczne zwłaszcza wśród elementów ukraińskich). Wobec tego mamy takie fakty, że zarówno w PPS jak i USD tkwią dotychczas żywioły, które bliskie są już stanowiska komunistycznego, lecz które przeraża perspektywa «nielegalności» organizacji i działania. Iluzje «konstytucyjne», obawa przed represjami, wywierają dotychczas silny wpływ. Opozycyjny kierunek w PPS ujawnia się przedewszystkiem w okręgach: Przemyśl, Jarosław, ostatnio w Borystawiu. WUSD przedstawiciele znacznej ilości organizacji miejscowych już w roku zeszłym na zjeździe partyjnym wypowiadali się za przyłączenie się do III Międzynarodówki. Niektórzy optymiści twierdzą, że na tegorocznym zjeździe USD lewe skrzydło może nawet uzyskać większość, liczyć się jednak z tym trzeba, że te sympatje do III Międzynarodówki nie są wynikiem świadomego zróżniczkowania się elementów rewolucyjnych i oportunistycznych, lecz raczej wywołane są nacjonalistyczną polityką czynników rządowych polskich, są przejawem t. zw. nacjonalbolszewizmu. W każdym bądź razie kierownictwo partyjne jest dość dalekie jeszcze od stanowiska komunistycznego i mocno podszyte tchórzem.

---

*Слово нерозбірливе.

Wśród partji żydowskich Bund jest wybitnie prawicowy, natomiast lewica Poalej-Sjon (P. O.) dość radykalna zerwała z prawicą, pozostając jednak w gruncie rzeczy nacjonalistyczną. — Wśród mas robotniczych jest zniechęcenie do oficjalnych partji, nie wierzy im, zwłaszcza PPS, lecz wobec tego, że uważaną jest ona za jedyną przedstawicielkę klasy robotniczej, zarówno przez rząd, jak i przez partje burżuazyjne. Masa robotnicza pozwala tym panom rej wodzić w organizacjach zawodowych, Kom. Partja Galicji Wsch. nie potrafiła wyzyskać nastroju.

II. Komunistyczna Partja Galicji Wschodniej przed rozłamem

Kom. Partja Galicji Wsch. powstała w końcu 1918 r. jako żywiołowy odgłos ogólnego kryzysu politycznego, przeżywanego wówczas przez świat cały. Jest rzeczą charakterystyczną, że wówczas gdy władza w Galicji Wsch. była w rękach burżuazyjnego rządu ukraińskiego do szeregów Kom. Partji garnęli się masowo robotnicy polscy (np. w Borysławiu), potem po zwycięstwie polaków elementy te częściowo odeszły od partji. Lecz od pierwszych chwil powstania partji do kierownictwa jej przenikają, elementy podejrzane nie tylko pod względem politycznym. Sprytni i obrotni (np. zaki Korf.-Freilich) udają się do Rosji, reprezentują tam Galicję Wsch. na I kongresie III Międzynarodówki, uzyskują środki i rozpoczynają «pracę». Niebawem jednak skompromitowani, ustępują miejsca innym, nieraz nie lepszym. Z drugiej strony wysuwa się grono działaczy miejscowych (Max, Lewicki i inni) lecz nie dość wyrobionych pod względem politycznym, bez szkoły politycznej, bez dostatecznej inicjatywy, którzy sądzą, że sprawa rewolucji w Galicji Wschodniej zostanie przesądzona przez tryumfalny pochód Armji Czerwonej. W tym mniemaniu utrzymuje ich poniekąd i polityka organizacyjna t. zw. «zakordonu» kijowskiego, oraz próby utworzenia rządów rewolucyjnych dla Galicji Wsch. w 1919 r. w Tarnopolu i t. p., które ciągle wysyłają nowych emisariuszy, ciągle zmieniają skład centralnych organów partji, odwołując jednych, zamieniając drugich. Wśród tych emisariuszy mamy typowych prowokatorów i szantażystów w rodzaju Znaka, Rybaka i innych, którzy są nawet członkami C. K. Sieją oni demoralizację polityczną i moralną szastając środkami materialnymi. Praca polega na tym, że CK albo poszczególni jego

członkowie nawiązują stosunki dość luźne, tworzą grupy, które czekają aż zawita Armia Czerwona i wówczas one ujawnia się jako miejscowe «władze sowieckie».

Zadnej szerszej i planowej pracy nie prowadzi się. Organizacja jest na tyle słabą, że gdy 1921 r. (w styczniu) zbiera się konferencja obwodowa związków zawodowych Galicji Wsch., która większością uchwala nasze rezolucje i obiera komisję obwodową w większości z naszych ludzi, pepesowcy zagarniają władzę w swe ręce, tworzą swoje prezydium, nie zwołują, ani jednego zebrania komisji i obecnie grożą usunięciem innych członków pod formalnymi pozorami. Przez okres dwuletni 1919—20 r. nie odbyło się ani jednej konferencji ogólnopartyjnej, nie było żadnej próby scharakteryzowania sytuacji politycznej i żądań partii. Ciała kierownicze powstawały, zmieniały się przez stałe wzajemne kooptowanie nowych członków lub przysyłanie z za kordonu «odpowiedzialnych» kierowników. Po nieudanej ofensywie 1920 zarysowuje się w kierownictwie różnica poglądów z jednej strony, tendencja ku łączności z KPRP, z drugiej zaś — samodzielność partyjna w «ściśłym kontakcie z KPRP», jako bratnią organizacją. Obecnie jednak te ideologie nie są uzasadnione, wyrozumiewane. Lecz walka z KC, dzięki częściowo osobistym cechom jego członków, rozgrywa się nie na tle tej rozbieżności poglądów, zresztą nie dość uświadomionych, lecz na gruncie drobnych walk osobistych, insynuacji, obrażeń i t. p. Projektowana konferencja partyjna w listopadzie nie dochodzi do skutku, wobec wzajemnej walki, oskarżeń i niedowierzania (Obecny wówczas t. Cyprjan nic nie mógł wskórać, pod jego jednak wpływem udało się załagodzić pozornie walkę i CK miał istnieć tylko do 1 stycznia i zwołać nową konferencję). Walka jednak w CK trwała nadal, roboty nie prowadzono żadnej i rozłam nastąpił w pierwszych dniach stycznia r. b. pod formalnym pozorem, że sekretarz KC zwrócił się samodzielnie do KC KPRP o przysłanie towarzysza do pracy, która zaproszona na zebranie CK oznajmiła, że przyjechała «dla kierownictwa i kontroli «nad pracą partyjną».

III. Praca partyjna po rozłamie

Wobec tego oświadczyli tow. W. i C., że występują z KC, wydali komunikat do organizacji i zwołali na 31/1 r. b. konferencję, na którą, jak twierdzą zaprosili i KC KPRP, która obrała nowy CK. Ze

konferencja ta nie reprezentowała całej organizacji świadczy o tym fakt, że najsilniejsze organizacje jak Lwowska, Drohobycka i Borysławska nie wzięły w niej udziału, aczkolwiek nie byli na niej obecni «delegaci» tych miejscowości. Od tej chwili nastąpiło zerwanie stosunków, a wsajemna walka i podkopywanie się jednych pod drugich rozrosły się do niebywałych rozmiarów. Czy ten nowo-powstały CK ma silne wpływy i organizacje, trudno sądzić, ponieważ przechwalanie się w Galicji Wsch. jest uważane za najgłówniejszy punkt programu partyjnego.

W żadnej akcji nie widać było tej organizacji, natomiast okazali oni pewną ruchliwość w pozyskaniu sobie poparcia w III Międzynarodówce, wysyłając 2-ch przedstawicieli do Kijowa i Moskwy oraz jednego do Wiednia już w kwietniu, by pozyskać tam poparcie poważniejszych towarzyszy z GW, będących na emigracji.

2-j drudzy członkowie CK t. ....* i Ul. zwrócili się o pomoc do KC KPRP, który wysłał do GW paru odpowiedzialnych towarzyszy, zwłaszcza wobec zawartej w grudniu umowy pomiędzy CK KPU a przedstawicielem KPRP w III Międzynarodówce. Na naradzie paru odpowiedzialnych towarzyszy skompletowano CK GW i postanowiono zwołać na 15 kwietnia konferencję krajową. Towarzysze, którzy przybyli z ramienia KC KPRP zastali stosunki partyjne w stanie opłakanym. Przechwalanie się o stosunkach o sile organizacji nie odpowiadało rzeczywistości z chwilą, gdy się spotykano z organizacjami miejscowymi; w organizacjach tych panował kompletny zastój, brak wszelkiej pracy, demoralizacja pod względem materialnym, zupełny chaos organizacyjny, każdy robił na swoją rękę albo nic nie robił w obawie, żeby się nie .....** daleko częstszym zjawiskiem. Po pewnym czasie udało się uporządkować organizację Drohobycko-Borysławską, oczyszczając ją od elementów mniej pożądaných. Lwowska sprawa była wiele trudniejsza, ponieważ tutaj atmosfera rozłamu oddziaływała bezpośrednio. Wogóle zaznaczyć należy, że wśród tow. partyjnych spostrzegano następujące zjawisko: stałe przerzucanie się od jednych do drugich, najczęściej pod wpływem osobistych pobudek, urazy lub zawodu.

W Przemyślu i Jarosławiu nasi ludzie odgrywają dość poważny wpływ w miejscowych organizacjach zawodowych i PPS, nie mają jednak sprężystej organizacji samodzielnej nie zerwali jeszcze

*Слово нерозбірливе.

**Слово нерозбірливе.

(marzec-kwiecień) stosunków z PPS. W Stryju mamy wpływy dość poważne, ale również brak organizacji. W Stanisławowie jest dość luźna organizacja z b. poalej-sjonistów. Świeżo mamy nawiązane stosunki w Kutach i Samborze. Nieco lepiej w ostatnich czasach przedstawia się sprawa organizacji młodzieży, Tow. Ul., który w b. CK kierował pracą, twierdził o istnieniu olbrzymiej organizacji młodzieży głównie żydowskiej, jakoby całkowicie naszej. W pracy swej starał się jednak tę organizację młodzieży odgrodzić od całej organizacji partyjnej i utrzymując w niej ideologię niezależności wychowywania się na «mądrych», a nie wykorzystywania młodzieży dla pracy technicznej i t. p. Po bliższym wniknięciu w sprawy tej organizacji młodzieży okazało się, że rzeczywiście młodzieży jest sporo chętnej do pracy, że młodzież ta jest nawet dość ofiarna, że stosunki jednak nie ograniczają się bynajmniej tylko do młodzieży żydowskiej. Obecnie więc działa około 10 organizacji zw. młodz. komunistycznej, pozatym jest możność założenia Zw. Pol. Młodz. Socj. mamy paru sympatyków i członków wśród młodzieży akademickiej (technika, uniwersytet) tak że są poważne widoki rozwoju w niedalekiej przyszłości. Praca wśród młodzieży jest już związana z ogólną organizacją młodzieży KPRP.

IV. Konferencja partyjna i praca majowa — strajk naftowy

17 kwietnia odbywa się konferencja partyjna, obecni byli prócz członków CK i goście, delegaci: Lwów — 3, Drohobycz — 2, Stanisławów — 1, Przemyśl — 1, nie przybyli delegaci ze Stryja i Jarosławia. Konferencja stwierdziła rzeczywiście fakty słabości organizacji partyjnej, ale próby dyskwalifikowania tej konferencji czynione obecnie przez przedstawicieli drugiej części partii, są zupełnie bezpodstawne. Pod względem politycznym natomiast konferencja stała bardzo wysoko, ponieważ zarówno referaty, dyskusja i unhwaty były gruntownie przemyślane i uzasadnione. Na konferencji t. Ul. bronił stanowiska bliskiego do stanowiska tow., grupujących się w konkurencyjnym CK., mianowicie — konieczności samodzielnych haseł dla GW, samodzielnych fikcyjnych partii, uzasadniając to stanowisko zarówno dyplomatycznymi kombinacjami, jakoteż antypolskim nastrojem mas ukraińskich. Tego stanowisko nie odnalazło oddźwięku. Znaczna większość wypowiedziała się za stanowiskiem wyrażonym w uchwale o sytuacji politycznej, wykazującej, że obecnie los mas ludowych GW ściśle zależy od

zwycięstwa rewolucji w Polsce, że wszelkie próby walki o «niepodległość» GW czynione przez ukraińskich nacjonalistów są kontrewolucyjne i t. d. Pozatem organizacyjnie konferencja stanęła na stanowisku, że KP GW winna stać się obwodową organizacją KPRP w myśl umowy z grudnia oraz zgodnie z potrzebami i wymaganiami ruchu robotniczego zarówno w całym państwie, jak i w GW. Obrano nowy Komitet, mianując go Kom. Wykonawczym KP GW.

Po konferencji główną uwagę zwrócono na przygotowania 1-go maja. Zostały wydane 3 odezwy komitetów: Wykonawczego, Lwowskiego, Drohobycko-Borysławskiego, każda w trzech językach (polskim, ukraińskim i żydowskim). Obchód samodzielny udało się zrobić tylko w Borysławiu, w wiecu tam urządzonym wzięło udział około 800 robotników. W Stryju również Zw. Zaw. urządził obchód samodzielnie bez PPS, ale też i bez naszych hasel, które steroryzowały poniekąd sympatyzujące nam masy.

W strajku naftowym nasza organizacja nie odgrywa roli, główna potemu przyczyna słabość organizacji, chociaż podczas rokowań zarówno przed strajkiem, jak i podczas strajku byli z ramienia wieców robotniczych w Borysławiu delegowani przedstawiciele (po jednym w obu wypadkach), którzy mieli być «okiem robotniczym» nad delegacją związkową otóż ci delegaci nadzwyczajnie byli nasi, delegacje zaś związkowe były posłuszne narzędzia wszechwładnej PPS. Do strajku parła masa robotnicza. PPS była właściwie przeciw strajkowi i przy rokowaniach postarała się skrócić strajk uzyskując pewne ekonomiczne zwycięstwa, na które chętnie idą przedsiębiorcy wobec przychylnej dla nich konjunktury. Brak jednak odpowiednio wyrobionych naszych ludzi w związkach uniemożliwia opanowanie związków. Nastrój jednak w masach z początku był nader bojowy, potem osłabł, ale mówcy posowscy iak Djamand i inni, zaufania i posłuchu wielkiego nie mieli. W Borysławiu użyto raz siły zbrojnej przeciw robotników, gdy chcieli rozpędzić pracujących urzędników. Oficer wydał rozkaz strzelania do robotników, żołnierze strzelali w górę. Sprawdzone również saperów do pracy, ale ci po pewnym czasie odmówili. Oddziały te wycofano z Borysławia.

V. Próby zlikwidowania rozłamu

W kwietniu tow. J. obdarzony mandatem KP/B/U już przed konferencją, próbował nawiązać kontakt z tow. W. i C. aby omówić sprawę zlikwidowania rozłamu. Otrzymał odpowiedź wymijającą,

polegającą na tym, że oni już odbyli swoją konferencję, ukonstytuowali swój CK, wysłali delegatów do III Międzynarodówki, której sprawę rozłamu przedstawili, i do powrotu których nie uważali za potrzebne z nikim pertraktować, ponieważ umowa grudniowa zawierana była bez udziału bezpośrednio zainteresowanej strony — mianowicie KP GW. Z rozmowy jednak wynikało zupełnie odmienne stanowisko tych towarzyszy na zadanie partii i ruchu w GW od tych zasad, które reprezentowane były na konferencji kwietniowej, oraz których duchem przesiąknięta była, umowa grudniowa.

Podczas akcji majowej zaproponowano im współpracę, którą przyjęli; ograniczyła się ona jednak do dania 2—3 kolporterów we Lwowie. W maju powrócili delegaci tego CK z Moskwy, przywożąc ze sobą umowę kwietniową 12/IV/ zatwierdzoną przez III M. Ow CK stanął na stanowisku, że jako «lojalni członkowie III M.» chcą oni określić i sformułować, przyczyn zaznaczył się wyraźnie fakt, że oni uważają, iż wogóle uczynili wielkie ustępstwa od swego «zasadniczego» stanowiska. Na wszelkie próby czynione z naszej strony interpretacji tej umowy, zgodnie z jej myślą zasadniczą, odpowiedzieli odmownie i nie czekając ostatecznej odpowiedzi i decyzji zaczęli bałamucić lwowskich robotników, zgrupowanych dookoła Okręg. Kom. Lwowskiego zniechęconych tym rozłamem, a także nietaktownym postępowaniem niektórych towarzyszy z naszej strony, twierdząc, że my się nie chcemy podporządkować III M., że nam chodzi o stanowiska i t. p. Na naszą propozycję pojechania do KC KPRP w ciągu zgórą tygodnia nie dawali odpowiedzi ostatecznej, na wspólnych zaś zebraniach z OK twierdzili, że nie mają pogo jechać i ponieważ KC już w Moskwie przez swych przedstawicieli się zgodziło na umowę i że to Kom. Wyk. na własną rękę prowadzi politykę. Ostatecznie zgodzili się pojechać, aby, jak twierdzili, sprawdzić, czy rzeczywiście KC stoi na tym stanowisku co Kom. Wyk. Uzasadnienie ich stanowiska oraz ich delegacja na wspólnym zebraniu z KąCą są znane.

VI. Wnioski

Nie bacząc na to, że mamy do czynienia z grupą towarzyszy, absolutnie politycznie nie wyrobionych, nie umiejących nawet sformułować swych zasadniczych haseł (przykład — sformułowanie przez .....*), że właściwie oni również nie mają za sobą poważnych

---

*Так в оригіналі.

organizacji, choć robią, mocno tajemnicze miny, gdy o nich mówią, liczyć się jednak trzeba z tym, że wobec politycznego niewyrobowienia partyjnego w GW mogą oni wiele napsuć jeśli będą nadal działać samodzielnie, mając w swych rękach taki a tut, jak to, że my nie chcemy podporządkować się uchwałom III M. W III M, gdzie że tak powiem, polityka wykorzystywania wszelkich czynników jest polityką stałą (w myśl zasady — «w bolszom dele, wsiakaja drań prigoditsia») znajdują oni zawsze pewne poparcie, jak również wśród emigracji ukraińskiej w Wiedniu i Pradze.

Wobec tego uważam, że należy nawet uczynić pewne «ustępstwa» i zgodzić się na stworzenie tymczasowego organu i oczyścić organizację od niepożądanych elementów. Politycznie stanowisko CK Kom. Wyk. jest silniejsze nie należy się przeto obawiać ich «naiwnej» ideologii o «szybkim tempie» rewolucji w GW i t. p. bzdurach.

Natomiast należy użyć wszelkich wpływów, ażeby III M. zdecydowała te sprawy organizacyjnie zgodnie z naszym stanowiskiem, gdyż jeśli mielibyśmy się łączyć po decyzji kongresu dla nas ewentualnie nieprzychylniej, to powaga polityczna nasza byłaby poderwana.

Co do Wołynia i Polesia uważam, że łączenie ich z GW w dzisiejszych warunkach politycznych jest absurdem. Zupełnie odmienne są tam stosunki polityczne, społeczne i narodowe, zupełnie odmienne nastroje i aspiracje. Wołyń i Polesie są daleko bardziej zbliżone do Ukrainy Sow. niż GW. Wobec tego należy stworzyć w KPRP dwie organizacje, jedna Wołynia i Polesia, druga GW. Wołyńskie stosunki należy jaknajprędziej przejąć od Zakordonu i posłać tam również z KC odpowiedzialnego i taktownego kierownika. Również co do GW opierając się na umowie grudniowej i kwietniowej dać mandat jednemu z towarzyszy (tymczasowo do konferencji) reprezentowania KC; tow. ów nie powinien być członkiem Kom. GW.

№ 148
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗВІТ
ПРО МІЖПАРТІЙНИЙ З'ЇЗД У ЛЬВОВІ

3—4 червня 1921 р.

Дня 3 червня год. 7 вечір.

Саля Музею Ставропігійського Інститута.

Зїзд отворив урядуючий голова львівської делегації УНРади проф. д-р Кирило Студинський. На початку згадавав про померших послів до австр. Ради Державної й Сойму, про померших членів У.Н.Р. і про тих всіх героїв, які полягли за волю рідного краю. Присутні вшанували їх пам'ять через повстання їх з місць. Опісля представив коротко діяльність львівської делегації за весь час її існування під 28 падолиста 1918 р. аж по нинішній день. Дальше подав до відома, що на Міжпартійну Конференцію запрошено всіх послів до австр. Парляменту і Кр. Сойму, членів Палати Панів, і по трьох відпоручників політичних партій. Соціяльні-демократи із принципіальних і тактичних причин відказалися від обіслання цієї конференції, крім цього запрошено на конференцію репрезентантів українських центральних, фінансових і економічних інституцій, а понадто беруть участь в зїзді референти делегації У.Н.Р. і трьох репрезентантів академічної молоді. Пропонується признання представникам центральних економічних інституцій, референтам і представникам академічної молоді право рішаючого голосу. До Президії пропонують партії слідуєчих людей: предсідник: Д-р Антін Горбачевський (Трудова Партія), містопредсідник: Д-р Іван Макух (Рад. Партія) і радник Алекс. Барвінський (християн.-суспіль. пар.), секретарі: Володимир Целевич (труд. партія), Д-р Володимир Лисий (радик. парт.), Д-р Богдан Барвінський (христ.-сусп. парт.). Пропозицію приймається і провід обіймає вибрана Президія. Ухвалено признати рішаючий голос представникам економічних інституцій, академічній молоді, і предсідник уділяє голосу д-рови Миронови Кордубі для виголошення реферату про міжнародне положення української справи. Д-р Кордуба зясував коротко теперішнє міжнародне положення, чинники, які в ньому відграють ролю,

представив на кого можемо числити, а хто є противний українській справі і предложив окремі резолюції (диви ад 1*).

В справі способу ведення дискусії, прийнято внесення посла д-ра Окуневського, щоби виголошувати перше реферати, а опісля переводжено дискусії.

Д-р Володимир Бачинський, реферує про східно-галицьке питання, і предкладає до ухвалення правно-державну заяву, яку відчитує. Усталення блище тексту цієї заяви і поправок, має запропонувати окрема комісія (диви правно-державна заява ад 2*).

Д-р Іван Крип'якевич реферує про інші землі українські, остаючі під окупацією Польщі, про Волинь, Холмщину, Підляшє, і предкладає окремі резолюції (диви ад 3*).

Дальші політичні реферати відложено на слідуючий день, а приступлено до реферату про санітарне положення, яку то справу реферує д-р Іван Курінець і предкладає окремі резолюції (диви ад 4*). Відтак о. В. Лициняк виголошує згл. відчитує резолюції про суспільну опіку (диви ад 5*).

На тім наради першого дня покінчено.

Дня 4 червня ц. р. перед полуднем, саля Тов. ім. Лисенка.

Д-р Іван Брик реферує справу української преси і предкладає відповідні резолюції (диви ад 6*). Відтак Володимир Целевич виголошує окупаційний реферат, в яким зясовує польські надужиття, так законодатних тіл, як цивільних і військових органів державної влади. Виказує, що польська політика йде консеквентно на неминучу загладу укр. народа, що тут не допоможуть ніякі угодові течії, що укр. нарід мусить безумовно задержати дотеперішню лінію супроти Поляків, бути приготованим на найгірше, числити тільки на свої власні сили і збудувати державу в державі. Окремих резолюцій не ставить, так як справи порушені ним, ввійшли до інших резолюцій.

Президія отвирає дискусію над політичним рефератом.

Перед тим зголошується до слова д-р Лев Бачинський, в справі становища радикальної партії до міжпартійного зїзду. Підносить, що бажанням радикальної партії все було удержання

---

*Див. резолюції.

одноцільного фронту і взаїмного порозуміння, що се не сталося, то не вина радикалів, тільки трудової партії (Народного Комітету), який розбив скликання повної Національної Ради. Сталося це, на думку бесідника, ізза амбіції Нар. Комітету, надавання проводу життю на галицькій Україні, без порозуміння з другими партіями. Тепер соціяльні-демократи не взяли участі в Міжпартійному Зїзді, і тому, вони теж допускаються розбиття одноцільного національного фронту. Українська Національна Рада є самотньо компетентною, щоби займати голос в імені українського народу.

Д-р Володимир Бачинський в імені Народного Комітету, опрокидує рішучо закид розбивання фронту і ворожого відношення до делегації У.Н.Р. зі сторони трудової партії, а годиться з бесідником з тим, що робить це соціал-демократична партія.

В дискусії над рефератами забирають голос численні бесідники.

Д-р Окуневський, виступає проти допущення репрезентантів академічної молоді з рішавим голосом, і противиться поглядові д-ра Кордуби, немов би то Антанту слід уважати розбитою.

Д-р Лев Бачинський робить закиди українському правительству у Відні, особливо През. Євгенови Петрушевичови. Він став Диктатором без порозуміння з У.Н.Р., він увів у Відні фамілійну систему, де всі найважніші місця у правительстві займають члени його родини, проти того слід як найрішучіше виступити. Правительство не подбало про звязь з краєм, правительство не надсилає звідомлень, так, що ми не знаємо тут в краю, що діється. Манить нас стало надіями, що все добре, однак ми не знаємо на чім доброта опирається. Сей оптимізм може нам принести лихі наслідки, Правительство не прислало тоді грошей на допомогу краєви, коли їх мало, а противно урядовці його були дуже добре заосмотрені і вели розтратне життя народнім грошем! Наш оптимізм і оптимістичні запевнення Уряду у Відні спричинили пасивність в краю, так що в краю робота завмерла, всі леліють надію, що хтось нам допоможе. Вкінці критикує «Криваву Книгу», яка прямо скандалом, і де навіть лихо зужитковано ті матеріяли, які переслав бесідник. Ми мусимо і від правительства зажадати рахунку з його дотеперішної діяльності.

Д-р Баран, обговорює потребу організації на реальній підставі, виходячи з чорної дійсності, жадає, щоб в правно-державній резолюції був уступ проти поступовання Румунів. Заступлені на зїзді партії повинні вести спільно роботу, одначе проти соціал-демократів, повинні виступити зі всею рішучістю, так як їх робота завсігди була деструктивна і причинилася до розвалу української державности. Обговорює відношення до русофілів, їх коректність в часі польсько-української війни, їх вповні льояльне становишко під теперішню хвилю і це, що вони повинні стати нашим хвилевим союзником.

В справі Придніпрянців ми повинні наладнати з ними взаємини, особливо з партіями, які є готові реально працювати.

О. прелат Войнаровський підносить облуду польського правительства в тягу цілої історії і жадає, щоби ту облуду зазначити в правно-державній резолюції.

Представник академічної молоді п. Чиж виступає проти відмовлення рішачого голосу на міжпартійнім зїзді, виказує значіння молоді у визвольному українському русі, виступає теж проти правительства, яке від двох літ не має звязи з краєм, підносить, що д-р Кордуба поминув відношення до нас большевиків і відношення німецького уряду. Критикує проект галицької конституції, в якій дається так великий процент голосів представникам Поляків. Піддержує думку, що ми повинні зорганізувати державу в державі і запитує, чи ми є приготовані на це, коли би запало для нас корисно рішення в справі Східної Галичини.

Проф. д-р Кирило Студинський, представляє заслуги Диктатора Петрушевича, послів: Витвицького, а особливо Ексц. Митр. Шептицького.

О. посол Онишкевич, взиває до внутрішньої організації, до скликання повної Національної Ради, щоби зайняти реальне становишко в противенстві до оптимістичного, яке займає наш Уряд, і взятися до нової організаційної роботи.

Радник Кивелюк підносить, що одержав в останніх часах відомости з Відня, що наша справа стоїть о 100% краще, чим попередно, що одначе правительство знаходиться у великих грошевих клопотах.

Володимир Целевич підносить, що як правительство замало інформувало нас, так і ми замало інформували правительство що до праці в краю, тому, що в недостаточній мірі зорганізовано акцію збирання надужить, і пропонує, щоби вибрати окрему комісію до справлення правно-державної заяви. До комісії вибрано посла Макуха, д-ра Лева Бачинського, д-ра Володимира Бачинського і д-ра Лисого. На тім збори перервано і відложено до год. 5-ої по-полудни.

5-та год. по-полудни, сяля засідань Ставропігійського Інститута.

Д-р Щурат підносить, що конечним було би скликання ще ранше міжпартійного зїзду, було би однак пожаданим, щоби найблищий зїзд мав більше репрезентантів селян. Слід постаратися бодай по одному делегатови з Волині, Холмщини і Буковини. Виступає проти радикальної партії і жадає, щоби вона нап'ятувала своїх партійних товаришів, які зломали один національний фронт. Ставить цілий ряд резолюцій, які опісля подамо.

Д-р Кордуба простує інтерпретацію його рефератів через д-ра Окуневського і Чижа.

Радник Барвінський підносить, що в нашій суспільности повстала більше зневіра серед нашої молодой громади, чим серед старшої. Виступає проти консолідації з москвофілами. На внесення д-ра Брика замкнено дискусію.

Редактор Федорців думає, що не можна критикувати до абсурду нашого Уряду. Пора глянути на річ з дальшої перспективи. Наша позиція стала кращою з огляду на Польщу, бо вона виказала цілковиту свою нездатність,

Преса не ширить оптимізму, але і не може стати песимістичною. Тепер стоять проти себе два табори: з одной сторони, демократичні, а з другої, соціялістичні. Між ними не може бути компромісу. Що до москвофілів, то кооперувати з ними можна, і можна їх много перетягнути на свою сторону.

П. Паліїв виступає в обороні галицької армії і підносить, що вона була формована серед найбільше непригожих обставин. В справі повороту еміграції з-за кордону, ставить окрему резолюцію.

Д-р Говикович виступає в обороні українського Уряду.

Д-р Володимир Бачинський відчитує правно-державну заяву і присутні приймають її одноголосно з тим, що мають її

підписати послы до був. австр. Парляменту і Палати панів і заступники парляментарних партій і не має бути проголошувана в краю тільки за границею. Опісля ухвалено резолюції в справі Волині і Холмщини, резолюції санітарні, резолюції суспільної опіки, і резолюції преси.

Зі шкільним рефератом виступає дир. Галущинський, відчитує відповідні резолюції, які прийнято з деякими доповненнями.

П. Чиж виступає з рефератом в університетській справі, в справі тій вивязалася дуже важна дискусія, в якій забирали голос: Д-р Богдан Барвінський, Д-р Лев Бачинський, Д-р Василь Щурат, Д-р Іван Куровець, редактор Федорців, Д-р Баран, Д-р Говикович. Дискусія оберталася головню що до становища абсольтентів, а саме, чи вони можуть здавати іспити і ригороза, чи ні. Опісля Д-р Бачинський реферує справу резолюції д-ра Щурата і Чижа і ухваються другі резолюції, а саме: д-ра Герасимовича і інж. Павликовського. На тім закінчено зїзд і предсідник подякував присутним за участь.

ЦДІАЛ, ф. 581, оп. 1, спр. 105, арк. 1—6. Машинопис. Копія.

№ 149

РЕЗОЛЮЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО МІЖПАРТІЙНОГО З'ЇЗДУ

3—4 червня 1921 р.

Український Міжпартійний Зїзд в справі української політичної лінії

Історична минувшина і досвід з останніх подій показують наглядно, що Польща і Московщина все стреміли до поширення свого володіння коштом українських територій до поневолення українського народу. Тому, Український Міжпартійний Зїзд вважає всякі спроби відбудови нашого державного життя при підмозі Польщі або Московщини, всяку так звану польську або московську орієнтацію за недоцільну і шкідливу. Не забуваючи на конечність шукання підпори в ділі державного будівництва перш усього в широких масах свого власного народу Український Міжпартійний Зїзд висказує переконання,

що заграничної підмоги в тім ділі можна сподіватися і шукати тільки в тих державах, котрі з одного боку не мали і не мають супроти українських земель ніяких заборчих намірів і не зв'язані спільністю інтересів з ворогами української державности, а з другого боку останніми часами виявляли своє співчуття до тяжкого положення українського народу.

Міжпартійний зїзд стверджує, що польська окупаційна влада змагає до цього, щоби не допустити до розвитку українського шкільництва всіх категорій. Зокрема не приймаючи учительства народніх шкіл до служби, не дає спромоги поставити на відповідній підставі народню школу, дати занедбаним дітям науку і знищити до краю анальфебизм. Всіми незаконними способами переводить насильно зміну викладової мови в народних школах і усуває науку української мови, як матірньої на третій рік шкільної науки. Не приймає до служби кандидаток і кандидатів учительського звання української народности і хоче тим незаконним способом виказати недостачу українських учительських сил.

Не приймає до служби і не настановляє шкільних інспекторів української народности, віддаючи тим чином школи в укр. части Галичини під догляд найбільше ворожих елементів.

Краєвому інспекторови відобрано зовсім нагляд над укр. народними школами, бо по словам кураторії, Поляки собі цього не бажають. Спинює оснований приватних шкіл укр. і не допускає до реактивування давніше існуючі приватні народні школи.

В міські укр. школи і в польські міста, де нема укр. школи, насилає польські, ворожі українству учительські сили. Ставить неймовірні перепони розвиткови учит. семинарів; анулюючи в приватнім семинарі навіть іспити зрілости, переведені під проводом делегата польської Кр. Ради Шкільної (Яворів). Розв'язує курси в державних учит. семінарах тільки тому, що там є поважне число укр. молодіжи (Самбір). В державних школах здержує всякий свобідний розвиток позашкільного виховання у формі кружків самообразування і платсу, виступаючи тим чином проти найнеобхідніших засад новочасної педагогіки. Не дає укр. фахових шкіл. Доповнюочу науку для ремісничої молоді, веде в чисто польським дусі. Не допускає

молоді до студій на вищих школах, зборонює найбільш некультурним способом проти організації власних університетських курсів. Пускає в світ вістку про евентуальне основання укр. псевдо-університету в Станиславові, щоби створити для себе політичний атут* перед Європою.

Цим робом, всупереч всім постановам міжнародного права, скасувала окупаційна влада права, набуті укр. народом на полі шкільництва, а своїм поведенням пригадує дні найгіршої реакції найбільше некультурних держав.

Міжпартійний зїзд закладає найбільше рішучий протест проти такого поведення і звертає увагу антанти, як тимчасового суверена Східної Галичини, на таке поведення її мандатора, Польщі.

Український народ стане до найострійшої боротьби за право рідної школи, візьметься із щирого і нестримного бажання і змагання до правдивої народньої освіти, до завзятої оборони найбільшого свого скарбу, себто дітей і молоді.

Зокрема констатує Зїзд, що:

I. В справі апровізації населення в конечні до життя предмети окупаційні влади не сповняють найпримітивніших наказів людяности. Змонополізували через цілий час окупації оборот всіми найважнішими середниками поживи і опалу і виключили українське населення від контролі над реквізицією і розділом цих артикулів, окупаційні влади забирали средства поживи майже виключно від укр. сільського населення а розділювали їх тенденційно протегуючи населення польської народности і напливовий польський елемент. Цілу полосу краю на схід від лінії Буга і від Львова призначено на виживлення VI. польської армії і там переводжено реквізицію худоби, збіжжа, паші, бараболь і інших средств поживи зівсім без заплати, або по довільних цінах. Тим способом відтято інші, менш урожайні, особливо гірські повіти Сх. Галичини від дотеперішніх джерел заосмотрення в поживу, а з населення в області VI армії стягнуто в натураліях необчислимої вартости контрибуцію.

Через спинення свобідного обороту між цєю полосою, а рештою краю, заборони і обмеження виміни товарів не тільки між

---

*Так у документі.

повітами, але також між селами того самого повіта, через незаосмотрення найбільше знищених війною і гірських околиць краю в средства поживи як також хаотичними апровізаційними зарядженнями і надужиттями органів адміністрації, викликали окупаційні влади з одної сторони пошести і голод, а навіть розрухи населення.

II. В справах фінансових констатує, що:

а) Окупаційні влади безправно перевели на території Східної Галичини виміну австро-угорських корон на польські марки в відношенню Мп. 70. — за К. 100. — і перечислення всіх претенсій в тій самій реляції.

б) Польща безправно і підступно переняла на рахунок Варшавської Почтової Каси Ощадности претенсії горожан Східної Галичини до Почтової Каси ощадности в Відні задержуючи 1/3 часть сих претенсій і виплачуючи решту пол. марками по курсі Мп. 70. — за К. 100.

в) Польща перенявши в той сам спосіб Філії Австро-Угорського Банку на території Східної Галичини, в яких остаточно концентрувалися до розпаду Австрії всі грошеві обороти, змусила населення прийняти виплату претенсій до сего банку а в слід за сим претенсії до всіх інших банкових і щадничих інституцій в краю в пол. марках по висше названім курсі.

г) Польща безправно виступає супроти Репараційної Комісії в Відні як заступник інтересів населення Сх. Галичини і забравши значну часть майна б. Австро-Угорської Монархії в реальних вартостях не виплачує населенню його претенсій або виплачує безвартісною польською валютою по курсі Мп. 70. — К. 100.

г) Через монополізування і обмеження обороту і вивозу девіз і валют змушує Польща населення Сх. Галичини вимінювати посідані більше вартні валюти і заграничні претенсії на пол. марки наражуючи сім способом особливо реемігрантів з Америки при пересилці гроший до рідного краю на нечислимі втрати.

д) Скасувавши безправно ухвалою Варшавського Сойму Виділ Краєвий і Сойм б. австр. коронного краю Галичини і настановивши в численних громадах Сх. Галичини своїх

комісарів на місце виборних органів самоврядування, Польща використовує майно Сх. Галичини як краю і майно поодиноких громад на ціли обоятні або ворожі українському населенню і перепродує його в приватні особам польської народности.

ж) Випускаючи що раз більше непокритих банкнотів і платячи ними за особисті і річеві свідчення населення на річ окупантів та за вивожені з краю продукти, Польща доводить населення Сх. Галичини через зростаючу девальвацію пол. марок до економічної руїни.

III

а) Окупаційні влади вибирають в Сх. Галичині залеглі ще від часів б. Австрії податки і примусово стягають на території Сх. Галичини дуже тяжкі маєткові і особисто-доходові податки ухвалені Варшавським Соймом для цілої Польщі стремлячи цим способом до скарбової уніфікації Галичини з Польщею;

б) Польська окупаційна влада експлуатує населення Сх. Галичини державними монополіями безпримірно високими консумційними податками обтяжуючи ними найконечніші артикули як сіль, нафту, сірники, спирт, тютюн і т. д. підвищуючи неустанно залізничні, поштові, телеграфічні і стемплеві оплати, накидаючи дуже високі привозові ціла навіть на конечні для Сх. Галичини машини і знаряди і вивозові ціла від нафти, спирту, дерева і т. п. та стягає примусово ріжного рода оплати і данини на ціли обоятні, або ворожі для укр. населення Сх. Галичини;

в) Забірає доходи з галицьких домен, лісів, салін, з державних фабричних і інших уряджень для експлуатації нафтових теренів і для відбудови краю не здержуючися навіть перед продажію нерухомих об'єктів в Сх. Галичині в приватні польські руки;

г) Безконтрольно уживає доходів зі Сх. Галичини на загально державні польські ціли, змушуючи тим самим Сх. Галичину покривати кошти польських імперіялістичних воєн та внутрішньої політики спрямованої на обезсилення завойованих народів;

г) Своєю скарбовою політикою в Сх. Галичині доводить до цілковитого занепаду уладжень конечних для удержання

здобутків цивілізації а то тенденційно незаспокоюючи в Сх. Галичині потреб шкільництва, судівництва, комунікації, гігієни і суспільної опіки і навідворот видаткуючи надмірно багато на політичну адміністрацію, жандармерію і тайну поліцію.

IV. В справах торгівлі і промислу констатує, що:

а) .....* свобідна виміна дібр внутрі краю так між населенням поодиноких повітів, як також громад в тих самих повітах, а то наслідком заряджень і надужить військових і адміністраційних властей відносно переписки, перевозу товарів і переміщення осіб укр. народности на території Сх. Галичини;

б) Через влучення Сх. Галичини до цлової території Польщі і узалежнення привозу і вивозу цілого ряду товарів від дозволів польського уряду та в наслідок націоналістично-протекційної системи пануючої в урядах привозу і вивозу українське населення Сх. Галичини є майже зівсім виключене від безпосередньої виміни товарів з заграницею і змушене оплачувати надмірні зиски упривілеєним польським посередникам;

в) Використовуючи час окупації польська влада в Сх. Галичині наділює масово особи і фірми польської народности ріжнорідними концесіями на торгівлю і промисл відмовляючи їх рівночасно а навіть відбираючи особам і інституціям української народности;

г) Переслідуює і ставляє всякі перешкоди при віднові, повстанню і діяльності українських кооперативів і їх Союзів, підпомагаючи рівночасно всіми способами повстання псевдо-кооперативів з внішнім націоналістичним польським характером;

г) що в справах найважнішого для Сх. Галичини нафтового промислу виключила інтересовані укр. чинники від всякого впливу забіраючи насильно ропу і ропні продукти не виплачуючи інтересованим промисловцям їх належитостей;

д) Польська адміністрація стараєся штучно витворити і піддержати в Сх. Галичині польський промисл, уживаючи на сю ціль майно краю Сх. Галичини і засоби оставші по б. Австрії, монополізуючи і приділюючи майже виключно

---

*Так у документі.

польським промисловцям вуголь і інші сирівці та інтервеніюючи взагалі в кожій справі на користь польського промислу в Сх. Галичині.

ЦДІАЛ, ф. 581, оп. 1, спр. 105, арк. 2—14. Машинопис. Оригінал.

Спис запрошених на Міжпартійний Зїзд

- 1) др. Степан Баран
- 2) др. Александер Барвінський
- 3) др. Богдан Барвінський
- 4) др. Володимир Бачинський
- 5) др. Лев Бачинський
- 6) др. Іван Брик
- 7) Вячеслав Будзиновський
- 8) о. Тит Войнаровський
- 9) др. Теодор Ваньо
- 10) Михайло Галущинський
- 11) Антін Гладишовський
- 12) др. Альфред Говикович
- 13) др. Ізидор Голубович
- 14) др. Антін Горбачевський
- 15) Сильвестер Герасимович
- 16) др. Ярослав Гординський
- 17) др. Володимир Гуркевич
- 18) Микола Заячківський
- 19) др. Володимир Загайкевич
- 20) о. Іван Капустинський
- 21) о. др. Спіридїон Каргут
- 22) др. Мирон Кордуба
- 23) Мартин Королюк
- 24) Теофіль Кормош
- 25) Іван Кивелюк
- 26) др. Михайло Король
- 27) Іван Кохановський
- 28) др. Іван Крип'якевич
- 29) др. Йосафат Коциловський
- 30) др. Лесь Кульчицький
- 31) др. Іван Куровець
- 32) др. Володимир Лисий

- 33) о. Василь Лициняк
- 34) др. Іван Макух
- 35) о. Северин Метелля
- 36) др. Теофіль Окуневський
- 37) др. Володимир Охримович
- 38) о. Стефан Онишкевич
- 39) Юліян Павліковський
- 40) о. Омелян Погорецький
- 41) Теодор Рожанковський
- 42) Юліян Романчук
- 43) Іван Сандуляк
- 44) Омелян Саєвич
- 45) Тимко Старух
- 46) Василь Стефаник
- 47) Михайло Стефанівський
- 48) др. Кирило Студинський
- 49) Михайло Струтинський
- 50) Григорій Тершаковець
- 51) др. Стефан Федак
- 52) Федь Федорців
- 53) Володимир Целевич
- 54) др. Григорій Хомишин
- 55) др. Василь Щурат
- 56) Ярослав Чиж
- 57) Євген Винярський
- 58) Захар Скварко
- 59) Степан Байдала
- 60) Остап Коберський
- 61) Дмитро Паліїв
- 62) о. Степан Юрик
- 63) Осип Навроцький

Неприсутні на нараді

- 1) др. Теодор Ваньо
- 2) др. Ізидор Голубович
- 3) др. Володимир Загайкевич
- 4) о. Іван Капустинський
- 5) др. Король Михайло
- 6) преосв. др. Йосафат Коцоловський

- 7) о. Метелляс Северин
- 8) о. Омелян Погорецький
- 9) Іван Сандуляк
- 10) Старух Тимко
- 11) Василь Стефаник
- 12) преосв. Григорій Хомишин

(Деякі з присутних були лишень в першому або другому дни).

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 306. Машинопис. Засвідчена копія.

№ 150 ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ «УКРАЇНСЬКИЙ ВІСТНИК» ПРО З'ЇЗД МУЖІВ ДОВІР'Я УНТП

5 червня 1921 р.

Народний Комітет скликав по раз перший за часів польської влади зїзд мужів довіря української народньої трудової партії, щоби нарадитися над нашим сучасним політичним положенням, над нашою політичною тактикою і політичною організацією в краю. Зїзд, якого досі не можна було скликати з відомих причин, відбувся у Львові в п'ятницю дня 3. червня ц. р. при участі найвидніших діячів в краю, бувших парламентарних і соймових послів, членів Української Національної Ради, повітових організаторів і заслужених громадянських діячів.

Зїзд відкрив заст. голови Нар. Комітету радник Іван Кивелюк короткою промовою, вітаючи з окрема о. шамбеляна д-ра Степана Юрика, організатора Золочівщини, якому присутні зробили гарячу овацію.

Опісля приступлено до вибору президії зїзду. Головою зїзду вибрано був. парламентарного і соймового посла д-ра Теофіля Окуневського, його заступниками о. шамбеляна Степана Горондецького з Вербиловець, повіт Рогатин, і бувшого соймового посла Гриця Тершаківця, селянина з Якимчиць повіт Рудки. Секретарювали ред. Михайло Струтинський й Володимир Целевич.

Д-р Т. Окуневський обіймаючи провід, привитав гарячо присутнього на зїзді патріярха наших політиків през. Юліана Романчука.

З черги приступлено до денного порядку.

Перший реферат про наше сучасне політичне положення тут в краю і про питання Східної Галичини на міжнародній арені та про наші відносини до Польщі виголосив був. парляментарний і соймовий посол д-р Володимир Бачинський, який від пів року виконує обовязки голови Нар. Комітету і предложив до ухвалення відповідні резолюції. Сі резолюції, що своїм змістом і тоном скріплюють становище нашого уряду, прийнято одноголосно.

Опісля о. радник Дамян Лопатинський в своєму рефераті про українську пресу, зокрема про орган Народнього Комітету «Український Вістник» і «Батьківщину» — обговорив ширше з цифровим матеріалом в руках дуже невідрадне положення нашої преси, що, як звісно, не тішиться ласкою сильних міра сего. Наше громадянство за мало розуміє вагу нашої преси, що мусить боротися з неймовірними труднощами. Наша незалежна преса є сьогодні одинокою оборонною трибуною, яку ми всі і то всіми силами й засобами повинні піддержати. Національним злочинцем є кождий з поміж українського громадянства, що відноситься рівнодушно, або з малим розумінням до нашої преси. Ми повинні бути так зорганізовані, щоби наші пресові органи були в руках кожного свідомого Українця, бо тільки тоді зможемо справно й доцільно перевести в життя наші завдання. Особливо йде тут о популярний тижневик «Батьківщина», яку масово треба поширити по найдальших закутинах краю. Доставу сього часопису, що часто пропадає на почті, треба зорганізувати так, щоби можна його набувати в кожному часописному бюрі і в кожному українському кооперативі. Це дасться зробити легко особливо в торгіві і ярмарочні дні, в яких нашу пресу можна поширити в кожде село повіта.

Закликом до громадянства, щоби як найактивніше піддержало нашу пресу, закінчив о. Лопатинський свій доклад.

Відтак слідував реферат про віднову і поширення організації народньої трудової партії в краю, що його виголосив д-р Степан

Баран. З огляду на вагу справи, що її обговорив в своєму докладі д-р Баран, подаємо його доклад в обширних виписках в сьогоднішній передовиці.

На домагання присутніх д-р Ст. Баран додатково зясував наші відносно до москвофілів. З огляду на потребу дальшого удержання одноцільності нашого західного фронту і з огляду на фактичну лояльність москвофілів супроти нас, та їх лояльну допомогу в нашому новому будівництві в часах нашої влади, радив д-р Баран задержати лояльність і з нашого боку супроти москвофілів. Вкінці д-р Баран порушив наші відносини до братів зза Збруча, вказуючи на потребу більшого розуміння психології і положення і піддержки демократичних наддніпрянських кругів для консолідації і витворення здорової державної думки.

Дальшим рефератом був доклад директора Сильвестра Герасимовича про наше економічне положення, про потребу як найінтензивнішої праці на сьому полі і про польську економічну політику супроти нас. Наші домагання на сьому полі представив докладчик в окремих резолюціях, що їх подамо пізніше.

Останнім докладчиком був інженір Юліян Павликовський, що говорив про польську аграрну політику у Східній Галичині, що як звісно, є получена з масовою колонізацією нашої землі спровадженням з заходу мазурським елементом, коли місцеве українське населення є майже вповні виключене від набування землі навіть за дуже високі ціни. З огляду на вагу справи доклад інж. Павликовського повинен чим скорше появитися друком в нашій пресі.

Тепер приступлено до дискусії, головню над організацією.

о. Володимир Лиско подає вказівку, як перевести організацію і як поширити між народом «Батьківщину», що повинно бути обовязком кожного інтелігента на селі. Радить зайнятися блище теперішною еміграцією наших селян до Америки.

Бувший соймовий посол Захар Скварко з Коломиї присвячує кілька уваг нашій пресі. Звертає увагу на потребу виховання молоді шляхом преси і пропаганди та на потребу задержання чистоти принципів в політичній праці, усунування з життя демагогії та конечність піддержки авторитету.

На його внесок зїзд ухвалив повне признання теперішньому проводови Нар. Комітету за успішну діяльність в останніх місяцях.

Був. соймовий посол Гриць Тершаковець, обговорює сучасне положення українського села під польською владою, вказує на економічні різниці між селом і містом, закликає інтелігенцію до ширшої праці над народом, бо сього вимагає від нас сучасна хвиля, вкінці радив також задержати льюальність супроти москвофілів, що в краю ідуть разом з нами.

Д-р Василь Щурат вказує на вагу університетської справи і на потребу, щоби селяне піддержували своєю матеріальною допомогою нашу університетську молодь і щоби також піддержували наші культурні інституції відповідно до теперішніх вимог.

Д-р А. Говикович подає цікаві інформації з польської колективізації, яка навіть зі становища польської аграрної реформи є безправством.

Вол. Целевич: Наша сила в нас самих. Мусимо творити одноцільний, дисциплінований, творчий національний організм. Звертає увагу на експанзивність польського села. Треба собі точно зясувати план нашої діяльності в найближшій майбутності. Праця на селі корисно відібється на нашому становищі по містах. Мусимо посвятити більше уваги промислові. Звертає увагу на це, що Поляки при помочи капіталу своїх американських земляків (2 мільйони доларів) стараються захопити промисл в свої руки.

Ставить внесок, щоби Нар. Комітет в якнайближшій будучині скликав Ширший Народний Зїзд. Внесок ухвалено.

Б. парламентарний посол о. Ст. Онишкевич підносить зріст національної свідомости і відпорности села. Преса повинна більше піддавати критиці наші внутрішні відносини і підчеркувати одиноко добру аксіому: Наша доля в наших руках.

Микола Загульський, селянин з Розважа: Піддає критиці наше село. Нарікає на недостачу проводу. Священники, одні стероризовані, а другі мало давніше працювали, а тепер нічого не роблять. Село загартувалося в останніх часах. На селі можна все зробити. Тільки воно мусить бачити свою інтелігенцію при народній праці.

о. др Вол. Пелліх з Радехова підносить потребу мобілізації всіх інтелігентських сил і тіснішого зв'язку з центром.

о. М. Винницький з Залозець: Нар. Комітет зробив усе, що було в його силах. Найважливіша справа: рушення народніх мас. Зїзд повинен бути початком акції на ширшу скалю.

Село добре держиться. Це, що в ньому може декого разити, є виключно самозберігаючим інстинктом. Одначе воно перестало бути пасивною масою. Популярну пресу треба більш приступно редагувати. Статті мусять бути короткі й ясні, і про найбільш пекучі для селянина справи.

Зїзд обрадував від 9 год. рано до 3 1/2 попол. Замкнув Зїзд п. Гр. Тершаковець. О год. пів 7. того самого дня розпочалася міжпартійна конференція. Звідомлення подамо в черговому числі.

Український вістник. — 1921. — 5 черв.

№ 151

ІНФОРМАЦІЯ УПОВНОВАЖЕНОГО РЕФЕРЕНТА КРАЮ РОМАНА ПЕРФЕЦЬКОГО УПОВНОВАЖЕНОМУ ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ ПРО ПОДІЇ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

22 червня 1921 р.

Звіт

З нагоди поїздки сот. Чучмана до Львова маю честь предложити слідующий звіт:

До Львова їздив сот. Чучман на фалшивий документ, був там 3 тижні, вернув 20/VI ц. р. На границі був арештований чеськими властями — жандармами і відставлений до «Земського воєнного велітельства» в Ужгороді, звідки по переслуханню був випущений. Він подає:

Начальна колегія. Є се гурток старшин кількох людей світських з молодшої генерації, на чолі котрих стоїть Володимир Целевич, Матчак (С.С.), сот. Огоновський, Чиж (С.С.) і Гнатевич (У.С.С.).

Ціль: Військова організація краю і підготовання збройного повстання. Колегія поділила цілий край на 5 округів: Львів, Тернопіль, Станиславів, Стрий і Перемишль. Кождий округ ділиться на повітові організації, в склад котрих входить 2—3 старшин. Колегія працює тепер в таких напрямках: 1) Реєструє всіх військових старшин і підстаршин по краю. 2) Підготовлює збройне повстання. 3) Підготовлює терористичну акцію. 4) Веде розвідку так відносно польських військ як також відносно польських боєвих організацій, які потворилися в краю на случай некорисного вирішення галицького питання.

Сот. Чучман відніс вражіння, що колегія слабо зорганізована.

Зорганізовані доперва округи а до повітів щойно добираються.

Причини: брак людей до роботи (певних) і брак грошей. Найліпше зорганізовані округи стрийський і станиславівський, які в разі потреби є в силі розоружити всі місцеві польські залоги. До цього вони одначе тільки тоді пірвалибися, колиби мали запевнену поміч з заграниці (з Закарпаття), в грошах, людях і муніції.

До терористичних актів Колегія не почувається на разі в силі, бо не находить співчуття до такої акції у загалу, а крім того не має одиниць готових до самопосвяти.

За те підготовляється така акція: 1) сейчас по жнивах систематичне випалювання дворів і кольоністів, 2) розкинення по зах. Галичині і по прочій Польщі зарази на худобу т. зв. «книгосуш».

Загальний настрій населення. Нездоровий оптимізм. Всі головню селяне вірять, що Поляки підуть з Галичини, бо так схоче Антанта і тому трудно найти у селян симпатію до терористичних виступів, які вважають непотрібними.

Колегія хоче тому оптимізмowi протиділати і в тій ціли видає підпольну часопись «Правда», в якій не думає виступати проти уряду Петрушевича. Противно відноситься до нього льовляно.

Большевицький рух в Галичині досить сильний. Більший серед Поляків і Жидів, менший серед Українців, серед яких лише частина універ. молодіжи симпатизує з большевиками — більше із ненависти до Поляків як з соціально-політичних переконань. Комунисти увійшли до всіх професіональних союзів і бориславський штрайк се їх діло. Тепер приготовляють

генеральний штрайк залізничників в цілій Польщі. Між укр. партіями а большевиками панує «Burgfrieden» з огляду на спільного ворога: Польща.

Загально політичні відносини. Давніший яскравий терор трохи змяк а радше прибрав форму систематичного легального нищення українського руху. Навіть отворення читальні стрічає такі труднощі, що треба мати невичерпану енергію і впертість, щоби щось зробити. Останні політичні процеси мають додатний вплив на національно-політичні настрої укр. громадянства, бо обжаловані (Ваньо, Юрик, Лемки) трималися гідно і тим дали доказ, що до депресії нема причини. Болючо дається відчувати нова польська метода: переношування укр. урядників з Схід. Галичини на Захід (Ківелюк до Кракова). Се многих наших урядовців залякало.

Партійні зїзди. Зїзд трудової партії був дуже мізерний. Присутних було 40 людей, з того %* селян. Рішено скликати за місяць новий зїзд до Львова. Міжпартійний зїзд був живіший. Звіт окремо. Есдеки як звісно лівіють.

У Львові. Львів є ще більше центром укр. життя, як до революції. Дуже добре зорганізоване Городецьке Передмісте, де працює суд. авскуль. Андрій Корець. У Львові йде суперечка між Делегацією Нац. Ради а Нар. Комітетом о загально національний провід. Провінція остро виступає проти того, щоби Др. Володимир Бачинський був головою Делегації У.Н.Ради, бо він мав марку угодового. В тій справі просили п. Диктатора Петрушевича о інтервенцію, іменно в тій формі, щоби п. Диктатор вплинув на Др. Вол. Охримовича, аби бодай формально прийняв провід в Делегації У.Н.Р.

Відношення до уряду ЗУНР і до Диктатора. Диктатор має в краю необмежений авторитет, за те проти інших членів уряду чути часто голоси невдоволення. Річевих закидів нема.

Дезідерати до Уряду.

1) Начальна Колегія: жалується, що Укр. Гор. Ком. у Львові за малу вагу приписує військовій справі і за мало підпирає Колегію грішми, тому просить, щоби п. Диктатор вплинув у тім напрямі на Др. Охримовича і Др. Федака. Також на збирання

---

*Так у документі.

матеріялів про надужиття старші патріоти за малу кладуть вагу, тому під впливом Колегії утворено при УГК окрему комісію, яка має тим збиранням зайнятися.

2) В краю підношено закиди, що Уряд у Відни за мало використав ті матеріяли, які йому через звязок в Ужгороді і іншими дорогами післано, так що пр. «Крівава книга» вийшла страшно блідо (критика Л. Бачиньського). Дальше Уряд повинен використовувати матеріяли, які подає преса так укр. як і польська (розпорядки про кольонізацію і т. п.) і про це інформувати Захід.

3) В краю брак людей до роботи, особливо певних старшин до військової організації, тому домагаються вислання до краю всіх певних старшин з таборів, які на еміграції не є конечно потрібні до якихось спеціальних цілей і які не є особисто занадто заангажовані супроти Поляків.

4) До краю треба посилати ще більше відозв ніж дотепер і то по укр., по польськи і по жидівськи. Відозви Брайтера були розліплені по Львові аж поліція їх поздирала. На часі булаби пр. відозва до латинників з вказанням на те, що Мазури — зайди відбирають землю ім так як і укр. селянам. У Львові нема кому таких відозв писати а у Відни є п. др. Назарук спеціаліст від того. Апарат по розповсюджуванню відозв і часописий є.

5) Край домагається точніших відомостей про стан нашої справи за границею і про заходи в Льондоні та Парижі, бо дотеперішні інформації були загальникові і радше агітаційні чим інформаційні, а при тім невірні і суперечні. (З Відня подають одно а Шептицький пише друге).

6) Колегія просить вплинути на УГК, щоби більше попирав матеріяльно старшин і стрільців, які вернули з таборів, вимучені, виголоджені, обдерті, хорі. Ген. Тарнавському пр. старшини у Львові складаються на пенсію, бо голодує з жінкою і 4 дітьми а маєтку ніякого не має.

7) Колегія просить закупити і передати до Львова «Радіо» станцію до припинання, яка булаби уміщена в селі коло Львова і переловлювалаби польські тайні депеші, принималаби шифровані депеші від Вас з Відня і таким чином скорше інформувала суспільність через укр. часописи. Льокаль, механік і телеграфіст є. Передати можна через Ужгород до краю.

8) Колегія хоче вислати до Америки військового відпоручника, бо дістала від Січинського інформації, що такий чоловік багато мігби зібрати гроший.

Колегія просить отже о відповідь, чи Уряд вистарається для такого чоловіка паспорт до Америки.

9) Колегія домагається матеріялів, про які писав Мак з Ужгороду, бо вони будуть потрібні.

Отсе булиби більш менше бажання, які у Львові підношено на адресу Уряду у Відни. Були також загально нарікання на слабкий звязок Уряду з краєм (за мало інформацій, часописий і директив) на що одначе Целевич (на міжпарт. конференції) відповів, що вина в тім, що не було гроший на інтензивніше збирання матеріялів і заплачення курієрів, які би їздили до граничних місцевостей і відвозили та привозили пошту а курієри з Ужгороду часто виїздили зі Львова з порожніми руками, бо матеріял не був приготований.

В продовженню інформаційної частини звіту доношу, що Поляки серіозно приготовляються на евентуальність некорисного для них вирішення галицької справи. По цілім краю (Схід. Гиличині) організують «Drużyn...»* У Львові мали відбутися збори «Obroćców Kresów», які відложено на пізніше. VI Армія польська розвязана (Галера), але кожний старшина мусів дати слово чести, що на поклик мають явитися. Ген. Івашкевич переноситься зі штабом до Коломиї. У Львові яко гвардія на випадок пучу є 600 студентів з Познанщини. Рівночасно розсилається по...** на провінції кріси, скоростріли і муніцію. По всіх гімназіях у Львові як і на провінції ученики від 7 класи в гору вправляються в воєнним ремеслі.

Польські залицяння. 3 Варшави приїхав останніми днями до Львова майор ген. штабу гр. Мадейські з залицяннями до Українців. Він явив ся у др. Вол. Охримовича і о. Войнаровського та пробував з власної ініціативи і «rouffnie» шукати ґрунту до порозуміння. З укр. сторони йому відповіли, щоби звернувся до одиноко управненого до того рода розмов др. Петрушевича през. галицького Уряду.

---

*Слово нерозбірливе.

**Слово нерозбірливе.

Ще один дезідерат, який пропущено, а на який в краю клали спеціальну вагу. Це прохання о більшу дискрецію з документами, які можуть скомпромітувати наших людей в краю і загнати їх до криміналу. Взагалі на брак дискреції і взагалі т. з. урядової тайни в Уряді у Відни були сильні нарікання. Поляки пр. мають точні протоколи із розмов членів Уряду з представниками большевиків у Відни, в Ризі і т. п. Це було би все, що у Львові можна було спостерегти, почути і запам'ятати, щоби передати до ужитку Уряду ЗУНР.

Ужгород 22/VI.1921.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 78. Машинопис. Копія.

№ 152 РЕЗОЛЮЦІЯ З'ІЗДУ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА У ЛЬВОВІ 1—3 липня 1921 р.

3 липня 1921 р.

Зізд українського Студенства у Львові з днів 1, 2, 3 липня 1921 в присутности 250 учасників

I. Зізд українського Студенства підчеркує дотеперішнє становище укр. студентства, що ціллю, до якої повинна стреміти українська суспільність, є самостійна і соборна Українська Держава і через це вважає питання Східної Галичини частиною питання про Самостійну Соборну Українську Державу.

II. Зізд українського студентства Галичини вживає всі партії Галичини, котрі стоять на ґрунті всеукраїнської національної державности, за взаїмним порозумінням сотворити тимчасовий Галицький Український Уряд, з місцем осідку в Галичині на підставі прінципу особистого підбору а не партійного ключа з поміж найактивніших і найбільше довіря гідних українських громадян.

III. Зізд укр. студентства вживає укр. партії сотворити за взаїмним порозумінням тимчасову Гал. Укр. Нац. Раду, котра повинна сповнювати у відношенню до Гал. Укр. Уряду функції

національного парламенту аж до часу вибору нової Гал. Укр. Нац. Ради, з тими самими функціями вибору зарядженого і переведеного Гал. Укр. Урядом.

IV. Зїзд взиває диктатуру З.У.Н.Р. в повні підчинитися під розпорядки Гал. Укр. Уряду і уважати себе нічим не більше, тільки закордонним представництвом тогож Уряду.

V. Зїзд взиває Гал. Укр. Уряд негайно по уконститууванню приступити до енергїчної праці над сотворенням укр. державного апарату в укр. Галичині а по можности на Холмщині, Волині і Підляшу, який то апарат обнимав би в першу чергу справи освітні, фінансові, судові, адміністративні і військові.

VI. Зїзд взиває Гал. Укр. Уряд організувати пресу, якої метою повинна стати національно революційна підготовка укр. суспільности на укр. територіях покищо окупованих Польщею.

VII. Зїзд взиває Гал. Укр. Уряд урухомити укр. суспільність, повести її на масові відрухи, яких метою повиною бути...* дорогою факту поширення свободи, рухів укр. населення на землях окупованих Полщею, вважаючи ці масові відрухи підготовкою до остаточного освободження укр. земель з під польської окупації.

VIII. З'їзд рішучо не погоджується і протестує проти звязовання справи незалежности Східної Галичини з невтральністю тої країни тому, що цею невтралізацією доконалося фактично відділення Східної Галичини від Придніпрянської України і бувби спинений процес сполуки в одну соборну Українську державу.

IX. Зїзд взиває Гал. Уряд у своїй діяльності постійно памятати про це, що укр. Галичина є лише частиною Соборної України, що її остаточною метою є повна злука з Придніпрянщиною в одну Соборну Укр. державу і тому взиває Гал. Укр. Уряд усіма засобами підсичувати і піддержувати українсько-державні змагання на великій Україні.

X. У виконанні плану будівництва укр. держави зїзд накладає на укр. студенство обовязок піднімання укр. суспільности до масових і пропаганди та підготовки послідного з них се є оружно́ї розправи за укр. державу і кладе цей обовязок в рівній мірі на укр. студенство в краю як і заграницею.

---

*Так у документі.

XI. Зїзд вважає, що у своїй роботі укр. студенство повинно стремити до демократичної і селянської укр. республіки і повинно в першу чергу і головно оператись на укр. селянській масі.

XII. Для кермування усею політично-суспільною роботою студентства як і для ведення боротьби за укр. університет, Зїзд укр. студ. вибирає Комітет Української Молоді (К. У. М.)

XIII. Зїзд поручає Ком. Укр. Молоді приступити негайно до видавання студ. органу і взиває всіх студентів стати його передплатниками та збирати жертви на пресовий фонд цього органу.

XIV. Зїзд рішає продовжувати творення повного українського університету і всіх інших високих шкіл у Львові та взиває укр. суспільність докласти всіх старань до творення в першій черзі фахових вищих шкіл.

XV. З огляду на це, що в найблищій осени фактично відкривається у Львові укр. університет, Зїзд як найрішучійше взиває всіх товаришів, які студіюють за кордоном, негайно повернути до краю та продовжувати студії в ріднім університеті. Зїзд взиває укр. представництво за кордоном і суспільність у краю відмовити всякої матеріальної помочі тим студентам, котрі неповинуються цьому зазивови Зїзду. Зїзд вважає, що виїмок можуть становити ті студенти, котрих вислано за кордон на підставі найблище слідуючої резолюції і тих, які справді ізза політичних причин повернути покищо не можуть.

XVI. Зїзд рішучо висказується проти дальшого виїзду студентів за кордон, за виїмкою тих, котрі виїзять до студій на спеціально-фахових вищих школах тому, що відповідних укр. шкіл в краю не має.

XVII. Зїзд взиває всю укр. суспільність бойкотувати не тільки студентів, котрі записані на польські вищі школи, але і їх батьків.

XVIII. Зїзд домагається від укр. суспільности, щоб вона давала посвідчення укр. університету і інших вищих шкіл першеньство перед свідоцтвами чужих університетів і вищих шкіл.

XIX. Зїзд накладає на усе укр. студ. в Галичині і за кордоном обовязок підняти масову акцію з домаганням віддання половини установ і научного майна був. австр. університету у Львові укр. університетови.

XX. Стоячи перед фактом отворення укр. університету і інших укр. вищих шкіл, яких удержання і дальший розвій вже вимагає міліонових сум, Зїзд сподівається, що цілий укр. народ належно зрозуміє потреби всіх цих шкіл під теперішню хвилю та систематичними і видатними датками ці школи піддержить. Зїзд взиває Ком. Укр. молоді зайнятись зібранням відповідного фонду.

XXI. Зїзд рішучо осуджує шкідливе і з національної точки погляду крайно неморальне відношення Міжнародної Конференції до університетської справи тим, що згодилася на студії одної частини студенства на був. австр. львівським університеті і таким чином зломила одноцільне становище цілого українського студентства в справі боротьби за укр. університет.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 308. Машинопис. Копія.

№ 153

УГОДА МІЖ КОМУНІСТИЧНОЮ ПАРТІЄЮ УКРАЇНИ І КОМУНІСТИЧНОЮ РОБІТНИЧОЮ ПАРТІЄЮ ПОЛЬЩІ ПРО КОМПАРТІЮ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ І ВКЛЮЧЕННЯ ЇЇ ДО СКЛАДУ КРПП

6 липня 1921 р.

Між Комуністичною партією України, представленою членами Центрального Комітету Комуністичної партії України товаришами Ф. Коном, Д. Мануїльським і О. Шумським, і Комуністичною робітничою партією Польщі, представленою членами Центрального Комітету Комуністичної робітничої партії Польщі товаришами Черняковським, Глинським, Валецьким і Брандом, у питанні про врегулювання комуністичної роботи в Східній Галичині була укладена така угода:

Умови революційної боротьби вимагають, згідно з постановами II Конгресу Комуністичного Інтернаціоналу, об'єднання всього революційного авангарду пролетаріату в кожній країні в одну централізовану комуністичну бойову партію. Внаслідок

цього необхідно, щоб доти, поки Східна Галичина лишається в складі польської держави, Комуністична партія Східної Галичини входила до складу Комуністичної робітничої партії Польщі. Для проведення цієї постанови в життя Комуністична партія України і Комуністична партія Польщі прийняли такі рішення:

1) Комуністична партія Східної Галичини є територіальною місцевою організацією Комуністичної робітничої партії Польщі.

2) Комуністична партія Східної Галичини бере участь в усіх партійних з'їздах і конференціях Комуністичної робітничої партії Польщі на загальних підставах згідно з партійним статутом і підкоряється її постановам. Партійне і організаційне керівництво належить Центральному Комітетові Комуністичної робітничої партії Польщі. Комуністична партія Східної Галичини скликає свої обласні конференції, на яких обговорюються, в рамках статуту і постанов Комуністичної робітничої партії Польщі, всі політичні і організаційні питання. Ці конференції обирають обласний комітет, який має назву: «Центральний Комітет Комуністичної партії Східної Галичини».

3) Головним політичним лозунгом Комуністичної партії Східної Галичини є: Хай живе Радянська Польща в братньому союзі з Радянською Україною і Радянською Росією!

4) В число делегатів Комуністичної робітничої партії Польщі на конгрес Комуністичного Інтернаціоналу включається і представник Комуністичної партії Східної Галичини.

5) Всі комуністи, які працюють в Східній Галичині, повинні бути членами як Комуністичної партії Східної Галичини, так і Комуністичної робітничої партії Польщі.

6) Підтримка комуністичної роботи у Східній Галичині (людьми, літературою, технічною допомогою, транспортом) подається з боку Комуністичної партії України тільки на певну вимогу Комуністичної робітничої партії Польщі або уповноваженого на те органу (Центральний Комітет Комуністичної партії Східної Галичини, представництво в Комуністичному Інтернаціоналі і т. д.)

7) Визнані Комуністичною партією України закордонні групи мають право працювати у Східній Галичині або для

Східної Галичини тільки в тому випадку, коли вони уповноважені на те Комуністичною робітничою партією Польщі. Всі закордонні допоміжні групи для Східної Галичини (Віденська та ін.) існують тільки з згоди Центрального Комітету Комуністичної робітничої партії Польщі і підкоряються в усіх відношеннях його керівництву і контролю.

8) Кошторис Комуністичної партії Східної Галичини затверджується Центральним Комітетом Комуністичної робітничої партії Польщі, який визначає відповідні суми і контролює всі доходи і витрати Комуністичної партії Східної Галичини.

Примітка: Всі суми, призначені будь-якою Комуністичною установою для Східної Галичини, повинні бути передані Центральному Комітетові Комуністичної робітничої партії Польщі. Всі такі суми, які перебувають в руках окремих осіб або груп в момент, коли цей договір набирає чинності, повинні бути передані Комуністичній робітничій партії Польщі.

9) З цим договором, який негайно вступає в дію, втрачають силу всі досі існуючі положення про комуністичну роботу в Східній Галичині.

Москва, 6 липня 1921 р.

(Підписи)

Вищевикладений договір затверджується Виконавчим Комітетом Комуністичного Інтернаціоналу і визнається як розв'язання організаційного питання для Східної Галичини.

Москва, 20 липня 1921 р.

За Виконавчий Комітет (Підписи)

ЦДАГОУ, ф. 233, оп. 1, спр. 12, арк. 1—3.

Деятельность Исполнительного Комитета и Президиума Исполнительного Комитета Коммунистического Интернационала от 13-го июля 1921 г. до 1-го февраля 1922 г. — Петроград, 1922. — С. 49—51.

№ 154

**ЦІЛКОМ ТАЄМНА ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАКОРДОТУ
ЦК КП(б)У СЕКРЕТАРЕВІ ЦК ФЕЛІКСУ КОНУ
ПРО СТАНОВИЩЕ В СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ
ЗА ДАНИМИ ПІДПІЛЛЯ**

14 липня 1921 р.

В последнее время раскол Коммунистической Партии Восточной Галиции — ликвидировался, т. к. оппозиция автономной партии подчинилась решению Коминтерна от 12-го Апреля с. г. Последние совещания в Москве по вопросу о содействии Компартии Восточной Галиции окончательно изгладят все погрешности пункта 1-го постановления Коминтерна (об отношениях Компартии Галиции к К.П.Р.П.). Осталось по отношению к Галиции одно: проявить максимум нашей помощи и влияния, ибо партия в настоящее время — слаба; очень часто она не поспевает за развертывающимися событиями и еле успевает обхватить то, что случилось. Так последняя забастовка в Бориславе прошла почти-то незаметно для нашего движения, с другой стороны, конечно, от наших молодых ячеек, чрезвычайно многого еще требовать нельзя.

В общем работа партии теперь поделена на три отрасли: 1) по разложению всех Псевдо-социалистических партий (товарищ Хомин), 2) Работа в деревне (тов. Матвеев) и 3) Организация сельско-хозяйственных рабочих (тов. Коля). Общее руководство сохраняют т.т. Ясинский и др.

Ввиду наличия хороших связей, предвидится организация контр-разведки, поскольку на это согласится наш Особый Отдел, ибо ни Варшава, ни Коминтерн на эти цели средства не отпускают.

Перед партией стоит сейчас одна огромная задача, то, что за последнее время делается в кулуарах Антанты по отношению к Галиции, когда то делалось по отношению к Вильно и Верхней Силезии. Понятно, что Ллойд-Джордж начинает с испугом смотреть на будущее польского буржуазного государства. В глазах буржуазного политика, но молодой цыпленочек слишком быстро подрастает, и становится непослушным петухом, значит, необходимо немножко подрезать крылья.

Последняя нота Ллойд-Джорджа князю Сапега относительно Восточной Галиции вымерена в дальнейшем против Франции, единственной опекунши Польши. Галицийский вопрос таким образом начинает становиться узлом буржуазной дипломатии, которого она развязать не умеет. Еще большую запутанность в этот вопрос вносят галицийские доморослые политики, которым очень хочется спечь дешевенькую котлетку, получить самостоятельную Республику. Аппетит этих политиков можна понять из резолюции межпартийной конференции во Львове. Имеются все основания полагать, что Ллойд-Джорджем не удастся реализовать своей последней ноты. Дело в том, что Польша, покончив воевать с нами, почему-то очень уверялась в наших заверениях, и действительно, в глазах заграничных дипломатов с того момента выросла. Она сама хорошо понимает и ясно, извлекает всевозможную пользу, побрякивая саблей. Кроме того факт, что Англии не удалось выпутаться из Виленского вопроса, в частности, не удалось выпутаться из Верхне-Силезского, дает уверенность Польше, что Англии не удастся выпутаться и из Восточно-Галицийского вопроса.

О востоке Польша не беспокоится, ибо верит нам на слово, а Англия далеко. Галиция-же, как не говорить, котлета вкусная: нефть и нефть. Кроме того, на случай чего будет поддержка со стороны Франции, которая на хороших условиях получила в Бориславе концессии. Конечно, когда Галиция была бы объявлена самостоятельной Республикой судьба этих концессий былабы сменена к худшему. Вот таковые и мотивы ноты Ллойд-Джорджа. Нота рассчитана не на самоопределение о котором так часто Ллойд-Джордж говорит, а направлена против Польского, собственно французского капитала. Конечно, Польша от Восточной Галиции не откажется; это ей на позволит и Франция. Однако, Ллойд-Джордж будет пугать. Он имеет в Чехо-Словакии шесть—десять тысяч галичан под командованием доктора Петрушевича. (Чехо-Словакия в данном вопросе является нейтральной официально, на самом деле Польшу бы утопили в луже воды). Этих солдат он думает пустить на первый огонь в Галиции, для вызова там национального возстания против надоевшей Польской Шляхты. Поляки будут защищаться, прибегая к провокационным методам в тылу

Галиции, дабы таким образом убить всякий Украинский дух, и в результате, когда это будет закончено, разбить Петрушевича. Таким образом это было бы кое как похоже на «выражение воли» большинства населения об оставлении Восточной Галиции при Польше.

Возможна постановка Восточно-Галицийского вопроса, и на ближайшем заседании Лиги Наций. В связи с этим среди всех партий и группировок заметно большое волнение на определение своей позиции в этом отношении.

У.С.Д. и галицийские С. Д. — стараются теперь перейти на советскую платформу. Печатают благоприятные для нас известия из жизни советских республик, стараются, по крайней мере, внешне избегать каких-бы то ни было блоков с украинскими буржуазными группировками, так, например, отказались принять участие в межпартийном совещании Национальной-Демократической, радикальной и христианско-социалистической партий, на котором обсуждался вопрос об образовании единого украинского фронта против поляков и их политического курса. Вожди У.С.Д. Квасныця и выпущенный недавно из польской тюрьмы Ивашко; Чернецкий и Буняк колеблются между левой и правой; Лев Ганкевич — лидер, типичный меньшевик, который иногда для видимости подчеркивает свой социализм. В общем организация слабая, насчитывает около 400 номинальных и около 70 действительных членов, которые платят членский взнос, и принимают живое участие в партийной жизни. Издают «Вперед», над которым тяготеет долг, более чем в миллион, зато имеют три каменных дома, записанных на ЦК У.С.Д.П. и купленных на петлюровские деньги, записанные в суде на имя Ганкевича и Болинатова и д-ра Фильца. С петлюровскими с-д связи не порвали, на вопрос «Почему» — отвечают: — «Это может сделать только ближайшая конференция У.С.Д.». Очевидно, это в связи с упомянутыми домами, из которых один недавно продали за пять миллионов марок, чем и поправили свои финансы.

В течение нескольких месяцев «Вперед» был единственным украинским органом в Галиции, который читался всеми кругами украинского общества. Его тенденции были неясны, ни против Петлюры, ни за него, ни против Советских войск, ни за них. Симпатии редакторов были на стороне, так

называемого Украинского Национально-Социалистического блока, стоящего на советской платформе, и по своим взглядам довольно близкого к укупистам. Недавно состоялся съезд блока на котором были провозглашены национально-крестьянские-общиннические, в смысле Драгоманова на-половину коммунистические принципы.

Галицкие У.С.Д. уже давно выступили из желтого интернационала и остановились на пол-дороге к Коминтерну. Причины не в принципиальных разногласиях, а в трусости, ибо принятие 21 пункта заставило бы У.С.Д. пойти по революционному, не только легальному, но и нелегальному пути. Трусость и привычка работать в рамках австрийской конституции совершенно убили живой дух в У.С.Д.П. и только единицы способных освободиться от окутавшего их гипноза.

Все-таки есть надежда, что на будущей конференции У.С.Д.П. возьмут верх сторонники Коминтерна.

Украинская радикальная партия, довольно сильная перед войной, теперь почти не существует. Партия идет вместе с чисто буржуазно-трудовой партией, является поклонницей единого национального фронта против поляков, ориентируется на Англию, Италию, Германию и Чехо-Словакию, которая стремится проложить через Галицию торговый путь на Восток.

Идейным руководителем этой группы является д-р Макух. Украинская трудовая (национально-демократическая) партия является наиболее влиятельной, благодаря своему вескому националистическому курсу по отношению к полякам, ведущим чисто ассимиляторскую колонизаторскую политику. Партия является главной опорой Петрушевича и поддерживает его антантофильскую и чехо-словацкую ориентацию. Среди трудовиков заметно стремление к созданию военной организации, которая могла бы дать отпор Ивашкевичу и его Шестой Армии, в случае, если бы он пошел по следам Желиговского. Вследствие отсутствия оружия организация эта бессильна, но желает получить оружие от Советской Украины.

Недавно состоялся съезд «Мужей доверия» трудовой партии, который закончился межпартийным совещанием всех галицийских и украинских партий, кроме с.-д., отказавшихся от антантофильской ориентации. Это вызвало недовольство прочих партий, которые набросились на У.С.Д., как на людей,

разбивающих единый национальный фронт; тем не менее совещание высказалось за то, что бы и У.С.Д. притянуть к общей борьбе. Одобренные резолюции носят антипольский буржуазный характер; съезд высказался за более тесное объединение с украинским населением Волыни, Полесья, и Холмщины за необходимость и там проводить единую национальную политику. Съезд обратился с призывом к эмигрантам, которые имеют возможность вернуться домой и которые не заняты «особой политикой», вернуться в Галицию для работы в крае. Большую часть конференции заняли вопросы об университете и школах.

Христианская-социальная партия со своими руководителями Барвинским, Студинским и митрополитом Шептыцким носится с планами религиозного возрождения Восточной Европы через переход ее в унию. Шептыцкий на месте уже организовал орден «редомпистрию», члены которого французы, бельгийцы и итальянцы изучают наскоро украинский, русский и церковно-славянский языки, приготавливаясь к своей миссии на Востоке. Шептыцкий в настоящее время находится за-границей. Сапега ему выдал паспорт только на выезд, без возвращения. Поездка Шептыцкого за-границу имела ввиду также и политические цели: при помощи Рима и Антанты оторвать Галицию от Польши, чтобы таким образом создать религиозно-национально-территориальную базу для своей униатской деятельности на Востоке.

Галицко-московифильская партия с органом «Прикарпатская Русь» придерживается антипольской позиции. По отношению украинских партий лояльна, имеет отчасти меньшевистский характер. Ориентация на Савинкова и Бурцева и единую неделимую демократическую Россию. В силу трусливости этой партии вообще ожидать от нее каких либо действий по отношению к Коммунистической партии — нельзя.

Группа «Рідного края», издаваемого Яцкивом и Твердохлибом, совершенно невозможна. Их газета расходуется всегда в 120 экз., печатается же в количестве 1.500. Подписную плату присылает лишь один учитель, остальным газета рассылается бесплатно. В киоске ее в продажу не принимают, заявляя, что им грозит байкот за продажу газеты «Рідний край», издаваемый на польские деньги.

Что касается польских партий, то все они начиная от Н.-Д. до П.П.С. поддерживают официальное польское правительство в Восточной Галиции.

П.П.С. в Галиции почти уже разбита, несет все новые и новые поражения. Переход посла Ланцузского из Перемышля-Ярослава на нашу сторону, также и других видных П.П.С.-ев, как например — Сохацкого, бывшего генерального секретаря П.П.С. и друг., — сильно поколебал почву у партии под ногами. Ожидается раскол в органе «Мысль Роботніча».

Каково-же положение в данном вопросе Коммунистической Партии. Как видно из докладов из Галиции наших товарищей, определенного еще мнения, по галицийскому вопросу не имеется. Доклад написан в таком духе, что партия должна стать на сторону украинцев против поляков. Товарищ Хомин советует на хороших условиях дать украинцам немного оружия; между прочим, в этом вопросе, товарищ Хомин обращается за указанием отсюда. Правильнее всего на случай какого-нибудь взрыва бить и поляков и украинцев, ибо на место первых все равно сядет украинская реакция.

Посеянная оппозицией автономной Восточной Галицийской организации деморализация среди рабочих сводится на нет, и группа уже потеряла почву под ногами. Организационная работа начинает развиваться. Лучшие силы сконцентрированы вокруг Исполнительного Комитета и товарищи, руководящие работой, ожидают в будущем хороших результатов.

*Начальник Закордонного отдела ЦК КПУ Маркус
Секретарь Межул*

После составления настоящего обзора, получились сведения, что соглашения оппозиции с Исполнительным комитетом не состоялось. Группой оппозиции послана телеграмма в Москву о соглашении, очевидно, с целью получить деньги для общей работы. Исполком Восточной Галиции выпускает большой манифест освящающий провокационные действия оппозиции. Выходки этой группы вреда никакого не принесут, ибо положение партии в общем — прочное.

*Начальник Закордонного отдела ЦК КПУ Маркус
Секретарь Межул*

№ 155
**МАНІФЕСТ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ
КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ
ДО УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИКІВ ТА СЕЛЯН**

Липень 1921 р.

**Маніфест до українських робітників та селян
Східної Галичини**

Товариші! В тяжку і трудну минуту звертаємось до вас. Військова окупація (Східної Галичини) Польщею, якою правлять і орудують польські шляхтичі, ксьондзи, купці, великі і менші промисловці та фінансисти, дається спеціально взнаки вам, робітникам та селянам.

Польський сейм ухвалив великі податки, т. зв. доходіві і посередні, котрі цілим тягарем лягли на плечі селянства та робітництва. Ці податки наложені на те, щоб урятувати польський державний скарб від банкрутства, щоб пануючим верствам — шляхті, спекулянтам та їх прислужникам, різним панам «службовцям на окраїнах» — достарчити з вашої кєрвавиці нових средств, якими вони могли б знову усипляти ваш опір і в корені присікати ваш справедливий протест — бунт проти урядових надуживань.

Вам заперта дорога всякого законного протесту, вам заборонено навіть сходитися, щоб спільно порадитись над своїм горем!

Всі читальні, всі більш-менш енергійні працівники — під строгим надзором жандармерії. В той час, коли край наш потерпів так багато жертв від війни, коли згинуло так багато людей — ваших синів і братів, коли так багато сіл і будівель знищено, коли ваші поля вкриті ямами і окопами з часів війни, коли польські і петлюрівські бандити позабирали у вас стільки коней і другої худоби, без котрої ви не можете приступити до обробітку свого нужденного клаптика землі, щоб прокормити свою сім'ю, в той час лютий ворог сидить вам на шиї і сміється в кулак з вашої нужди та закочує рукави, щоб вам нанести останній удар.

Ніхто з «польського уряду» не задумується навіть над тим, як би поправити ваші злидні-недолю. Всі вони — від т. зв.

вшехполяків (народних демократів) до пепеесівців, тобто Польської (націоналістичної) соціалістичної партії, — думають тільки над тим, як би вас легше сполонізувати та нагнути вашу шию в польське панське ярмо.

Всі вони приступили однодушно до колонізації (заселення) українських околиць на «кресах» «заслуженими» в війні проти України «солдатами польського війська», котрим вони за війну проти дійсних приятелів ваших, більшовиків, обіцяли нагородити вашою землею, вашою, бо ті державні і панські маєтки, коло котрих ви в поті чола цілий свій вік працювали, — це ваші маєтки, це ваша земля, і ніякі панські «капризи» не сміють відібрати вам того права.

Новим колоністам — «синам батьківщини», між яких парцелюють цю вашу землю, дає польський панський уряд різні привілеї, озброює їх, загосподаровує їх і наказує їм:

«Ви мусите завжди стояти наготові, ви мусите сповнити велику місію «на кресах», ви мусите бути «сторожовими постами», при допомозі яких ми, польські пани і ясновельможні вітоси, заморські з дашинськими і діамантами будемо господарити на «кресах».

Ось яких місіонерів насилає польське правительство в наш край, піддержуючи їхню місію крісами і численними залогами польського війська, котре розміщується по наших селах для «мирної організаційної роботи», як це офіційно у них називається.

Але ми всі прекрасно знаємо ті «мирні і організаційні» задачі польських окупаційних залог.

Так само поступав колись царський деспотичний уряд зі своїми гнобленими народами.

Він також держав на різних «кресах» привілейованих хуторян-козаків, котрі на кожний поклик царя-батюшки усмирювали народний гнів і народні розрухи та робітничі страйки.

Та роль жандарма Європи, якою так гордився царський уряд, перейшла тепер на панську Польщу, і пани з гордістю взяли на себе цю підлу місію, котру називають «несенням цивілізації на Схід».

Помагають їм при тім зрадники українського народу — петлюрівці і другі запроданці панські, вже наші галицькі, на

чолі з ренегатською газетою «Рідний край», видаваною за польські марки, одержувані від дефензиви-жандармерії.

Ці ренегати стараються перевищити ще польських урядників у переслідуванні всього і всіх, хто тільки має відвагу піднести який-небудь протест проти лайдацької політики панів та їх лакеїв.

До таких панків повинні ви всі віднести з найбільшою погордою і ненавистю. Хай ні один з вас не окаже їм ніякої помочі, не прийме їх до своїх хат. Не давайте їм ні нічлігу, ні куска хліба, а гоніть від себе, як прокажених. Це ті, про котрих писав Шевченко, що «гірше ляха свою матір вони розпинають»!

Вони, як гієни, копають ями для вас і ваших потомків, помагають польській буржуазії заковувати вас у кайдани соціальної і національної неволі.

І вони це роблять з «патріотизму», з любові до неньки-України!!! Про це вони голосно кричать на всі застави. Але цей «патріотизм» брехнею підбитий і оплачуваний польськими державними марками, стягненими з вас, бідних робітників і селян.

Шляхом такого паршивого патріотизму петлюрівці, котрі немало мають вашої крові на своїх пальцях, «рятувати» збираються вас з вашої неволі.

Є ще і другі «патріоти», котрі підшиваються під ту назву, претензії навіть мають на монополь, цебто виключне право бути патріотами галицької землі, котрі торжественно заявляють і в Відні, і в Празі, і навіть тут, у Галичині, в газетах і усно, що вони однакові представники вільного народу, робітників і селян Східної Галичини.

Вони недавно утворити старались єдиний фронт національний проти поляків, ухвалили цілий ряд шумних резолюцій, які показують, до чого вони стремлять, чого добиваються.

Це ті самі націонал-демократи, радикали і християнські суспільники, які надіються через Петрушевича, Костя Левицького і других панків, котрі вже два роки пропивають народні гроші в віденських кав'ярнях, «визволити» галицьке бідне, зруйноване війною і славною на весь світ господаркою польських шляхтичів, населення з тої пропасті соціальної і національної, в яку воно попало.

Це ті самі, котрі в найтяжчу і найприкрішу минуту, коли тисячами вмирали на тиф і другі недуги ваші сини і брати, учасники польсько-української війни в Галичині, покинули їх на ласку і неласку, забравши народні гроші в кишеню, щоб урятувати високоповажних панів — наших «патріотів» петрушевичів, костів левицьких, назаруків, цегельських і других членів тої панської фамілії.

Забравши народні гроші, відреклись вони і від галицької армії, котра в ту пору так сильно потребувала матеріальної і моральної піддержки, відреклися і від вас і тільки тепер, коли їм нестae вже позичених у чехів на конто бориславської нафти грошей, знову напрошуються до вас, щоб ви піддержали їх авторитет і «вплив» за границею.

А той «вплив» зводиться до того, щоб більше грошей і фондів «вплило» до їх кишені, щоб вони могли вигідніше подорожувати до різних великих міст Європи, очевидно, без ніякої користі для нашої справи, і щоб легше дурити вас своїм «впливом» і «заходами» перед Антантою в справі Галичини.

Антанта має, очевидно, свої цілі і свої завдання, і не від неї нам ждати якоїсь помочі.

Чого ж вони хочуть, ті наші пани з «Національної ради» у Відні і Празі?

Вони хочуть вас продати англійським і чеським капіталістам, хочуть разом з східногалицькими, польськими і єврейськими панамі і промисловцями управляти вами і тими маєтками та добрами, які є на вашій землі.

Про те, щоб вам дати землю, про те, щоб управу промислом і торгівлею віддати в ваші руки, їм ані ду-ду.

Це все резервується для панських фамілій левицьких, петрушевичів, голубовичів, цегельських, бачинських, федаків і їм подібної зграї, котра своїм походженням з другого або третього покоління вийшла вже з фамілій панських (інтелігентних), з білими ручками і з аристократичними манерами.

І так вони хочуть змінити одне панство на друге, одних панів на других. Але нам, робітникам та селянам Східної Галичини, не треба жодних панів, над нами вже досить панували і чужі, і свої і допанувались до того, що біда і горе виглядає з кожного віконця вашої обдряпаної хатини чи льоху, в котрих

ви мусите зараз жити, не маючи за що і звідки собі який-небудь будинок поставити.

Для того ми мусимо виразно сказати тим панам з віденських, празьких і тутешніх кав'ярень, що нам вже того панства досить, що всі пани вже нам боком повилізали, і не даватися ловити на вудочку тим «патріотичним» наймитам чеських і англійських капіталістів.

Наробили вони багато крику, що тут прийдуть французькі та англійські війська, очевидно на наш кошт, і зроблять «порядок» у Східній Галичині.

У зв'язку з цим польське правительство задержало на нашій землі цілу 6-у армію, офіційно демобілізовану в Львівському костьолі св. Магдалини, а в дійсності розташовану по всіх закутках Східної Галичини, котрі разом з вшехпольськими «боївками», озброєними польським військовим міністерством, мають зробити повстання-авантюру вроді Корфантовщини на Шлеську або Желіговщини в Віленщині на знак протесту проти еventуальної постанови Ліги Народів про відлучення Сх(ідної) Галичини від Польщі.

На чолі цілої цієї вшехпольської урядової офіційної авантюри, організованої польським урядом, стоїть генерал Івашкевич з своїм штабом, відомий царський генерал, котрий «умілою» рукою подавляв колись за царя Миколи II всі повстання і страйки на Україні.

Очевидно, коли прийде до тої авантюри, польське правительство відмахнеться від нього руками і ногами і скаже, що збунтувався генерал проти волі польського правительства і що це є повстання східногалицького польського населення проти «Гайдамаччини» «для самооборони».

Це військо стоїть вже на нашій землі, старається всіма способами спровокувати вас до яких-небудь виступів, щоб у крові вашій скупати ваші протести.

Не дайтеся збаламутити різним провокаційним підшептам, поки не буде добре підготовлений ґрунт, щоб грізним ударом покінчити з усяким панством на нашій землі.

Але цей удар треба організувати, і він удасться, хоч як сильні будуть наші вороги. А поки цей удар не підготовлений, треба терпіти, хоч як прикро і тяжко вам доводиться.

Є ще і третій сорт «патріотів», які називають себе українською соціал-демократичною партією, видають газету «Вперед» і стараються (але тільки стараються) перейти на нашу строгу революційну дорогу боротьби за новий лад.

Вони офіційно відмовились від спілки з нашими панамі — агентами Петрушевича і др. — щодо створення єдиного національного фронту. Однак їх ідейний вождь А. Чернецький вже два роки кожного дня старається вяснити відношення своєї партії до наших панів націоналістів і українського націонал-патріотизму і до цього часу ніяк не може виплутатись з того простого питання. В дійсності вони і далі йдуть разом з другими українськими панськими партіями і бояться (бо труси) перейти на чисто революційний шлях, стверджуючи, що як чужі, так і наші пани нам не потрібні і що робітник і селянин можуть зовсім сміло без тих панів обійтись.

Партія УСД має чимало гріхів перед нашими галицькими українськими працюючими масами: вона довгий час приймала свідому й активну участь у петлюрівщині, старалася при допомозі банд Петлюри «ощасливити» галицьких і українських робітників і селян.

Ще тепер вона не порвала з цією бандою і грає на два фронти, щоб був вовк ситий і коза ціла.

Маси робітничі і селяни тягнуть у бік комуністів-більшовиків, а вона повільним якраз кроком удає, що йде за ними, але в кожную минуту оглядається назад на свого бувшого патрона Петлюру і на других наших ледачих «патріотів».

Ви певно знаєте, як Вітик торгував бориславською нафтою, як Темницький засідав у кабінеті Петлюри і разом з ним продавав Галичину польським панам, як справувався УСД Безпалко, як агітував за Петлюру проти більшовиків з України д-р Лев Ганкевич — за петлюрівські гроші, одержані від польської дефензиви.

Але зараз вони роблять добрі міні, хитаються між II жовтим, котрий держить за панамі, і III Інтернаціоналом, всесвітнім штабом революції, і твердять, що «готові» перейти до строго класової боротьби.

Мало того, вони відверто до цього часу придержуються «патріотичної» лінії, до цього часу ділять робітників пролетарів по національностях.

Організують окремі від загальнокрайових професійні спілки, забуваючи про пролетарську солідарність і конечність загартування та скріплення єдності інтересів українського та єврейського робітника. Вони тим самим задержують хід революції, примушують вас довше ходити в ярмі, наложенім на вас панами чужими і своїми, стримуючи своєю двозначною роботою тісне єднання українського, польського та єврейського працюючого люду для спільної мети — побіди над усяким панством.

Але залишимо наших УСД у спокої, поки вони не будуть «готові», а самі приступаймо до організації своїх власних сил, помимо них, а коли це буде потрібно — і проти них.

Не числіть на чужу поміч і ласку з неба Антанти, а куйте кріси і осторожно готуйтеся до рішучого бою. В нас є правдиві і щирі союзники — це Радянська Україна і Радянська Росія. Там є наші приятелі, котрі в рішучий момент прийдуть нам з поміччю.

Але і тут, у нас, маємо прекрасних союзників в (особі) організованих у професійні спілки робітників як польських та єврейських, так і наших, які солідарно приготівляють разом з нами рішучий удар на своїх і наших панів.

Польське робітництво і селянство, обдурене і обманене своїми вождями дашинськими, морачевськими, жулавськими, заморськими та другими, зловилося спочатку на вудочку своїх патріотів-шовіністів і повірило їм, що треба наперед здобути собі національну незалежність і свобідну «батьківщину».

Вони йшли у бій проти своїх правдивих визволителів, проти Червоної Армії, під'юджувані ксьондзами і другими польськими агентами.

Ї добилися того, що хотіли. Здобули «незалежність батьківщини».

Але, приглянувшись до тої «незалежності», вони переконались, що це тільки дурман, яким їх обманювали різносортні польські патріоти-пани для свого власного інтересу!

Зачалась панська господарка, котра полягала не в тім, щоб допомогти в чім-небудь польським працюючим масам, але щоб кожний пан міг робити якнайбільші інтереси-гешефти, щоб міг якнайбільше вкрасти з народного скарбу.

У посліднім часі викрито цілий ряд величезних мальверзацій-крадіжок, чи пак «дефравдацій», поповнених ріжними високо-

поставленими особами в урядничих, промислових та банкових польських «правлячих колах».

Та вся господарка крадіжок і надуживань викрилась. Здавалось, що всі винні будуть притягнені до якнайстрогішої відвічальності, але пани зачали між собою покривати взаємні гріхи і провини так, що винні остались без кари.

Робітництво і селянство Польщі бачить це все і мусило, очевидно, на це реагувати.

До того спричинилась ще одна важка обставина.

Недавно ухвалив сейм тяжкі податки, т. зв. доходіві. Весь тягар цих податків спав на робітників та дрібне селянство. Пани обшарники, банкіри, купці і т. д. платити тих податків не хочуть і не будуть. Польське правительство делікатно (не так, як вас) просить їх до сплачування (податків), але пани стараються таке не вигідне для них правительство, котре хоче, щоб хоч що-небудь з своїх величезних доходів заплатили в формі податків, повалити, бо той, хто намагається добратись до панської кишені, — це їх лютий ворог.

А пани мають силу і вплив і вони знають, що Вітос мусить піти їм назустріч і мовчки згодитися на те, щоб платили податки тільки бідніші верстви, себто ви, робітники і селяни!

Бо Вітос — панський лакей і більш нічого.

Це все дуже добре розуміють польські робітники, вони приступили до організації і приготівляються до рішучої розправи з своїми панами.

Ось до чого довели патріоти, до чого веде кожна національна держава, кожне національне панство.

Польське робітництво і бідніше селянство рішилося порвати з своїми патріотами, маючи вже те, до чого стремить доперва Петрушевич і його кліка в Сх(ідній) Галичині, маючи свою національну державу.

Це повинно бути наукою для нас, що не в будіванні нашої національної держави під проводом Петрушевича й інших різношерстих панів наше визволення, а що єдиний вихід для нас — це революція, це рішуча боротьба за перехід влади в наші руки, руки робітників і бідного селянства.

Петрушевич і його фаміліанти ще дотепер не вираховалися з накрадених народних грошей, і ми не сміємо дозволити на

те, щоб дати їм змогу знову прийти до влади, щоб наші непрошені пани знову могли наповняти свої кишені нашою кєрвавицею.

Польський і єврейський пролетаріат це вже зрозумів, треба це зрозуміти і вам і спільно з ними приступити до смілого, останнього і рішучого бою.

Шкода нових жертв махінацій Петрушевича, котрі тільки посадять нам на шию нових панів, а треба зразу взятися до радикального лічення всіх ран соціально-економічних, як і національних на нашому пораненому, але ще живому тілі.

На чолі всього руху стоїть сильна, кріпко організована Комуністична партія робітнича всіх земель нинішньої Польщі, інтегральною частиною котрої являємось і ми, Комуністична партія Сх(ідної) Галичини.

Цей авангард польського, українського і єврейського пролетаріату прекрасно здає собі справу і розуміє ваше незavidне положення і готовий усі сили віддати на боротьбу, на життя і смерть з своїми і вашими класовими і національними ворогами.

Вже чути відгук підземного бою, в якому згине все панство, вся неволя наша і їхня. Шляхетська Польща вже валиться, її аристократична одіж вже тріщить по всіх швах, робітники і селяни Польщі йдуть нам на поміч і під грізним ударом спільних сил завалиться ця новоспечена тюрма народів, якою є нинішня панська Польща.

Польські пани загосподарились до крайності, польський державний скарб близький до банкрутства, польська марка впала нижче старого крейцара, а скільки злодійств та митарств з народними грошима нарobili польські панки, називаючи це панською назвою «дефравдація»; скільки було таких історій, як з Пузапом, на чолі з нашим славним намісником Галецьким, з різними заготовками для війська і т. ін.

Доборолася шляхетська Польща до самого краю, бачать це самі пани і фирканням ніг, різними змінами в кабінеті Вітоса стараються поправити справу.

Але це їм не вдається і не вдається!

З трудного політичного і економічного положення, до котрого довели теперішні господарі і шляхта Польщу, може

вивести польські і українські працюючі маси тільки соціальна революція, котра передасть всю владу вам, робітникам і селянам.

Тоді устануть всякі спори українців, поляків та євреїв, всі згідно приступлять до будови нового ладу на основах комуністів-більшовиків. І тоді справді дружно заспіваємо стару пісню: «Ні єврея, ні ляха, без хлопа і пана». Зложимо нову дружну сім'ю, в котрій не матиме місця використання одного через другого, а будуть люди, люди без ніяких лихих задніх думок друг проти друга.

Хай живе тісна солідарність і єдність українського, польського і єврейського робітництва і селянства в спільній боротьбі проти всіх визискувачів — панів та їх прихвоснів!

Геть усяких панів як чужих, так і своїх, котрі стараються укритись під маскою патріотизму!

Хай живе Польська Радянська Республіка!

Хай живе Радянська Україна і Росія!

Хай живе III Інтернаціонал — генеральний штаб всесвітньої революції!

Центральний Комітет Комуністичної партії Сх(ідної) Галичини

ДАЛО, ф. 1, оп. 58, спр. 152, арк. 1—14. Друкарський відбиток.
Наша правда. — 1921. — № 28. — 15 жовт.

№ 156

**ЦІЛКОМ ТАЄМНА ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАКОРДОТУ
ЦК КП(б)У СЕКРЕТАРЕВІ ЦК КП(б)У, СЕКРЕТАРЕВІ
ЦК РКП, ПРЕДСТАВНИКОВІ КПП ПРИ ВИКОНКОМІ
КОМІНТЕРНУ І ГОЛОВІ РАДНАРКОМУ УСРР
ПРО ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ**

15 серпня 1921 р.

Польские партии

Официальной польской партией сейчас являются так называемые «людовцы», со своими органами «Пяст» в Варшаве, и «Курьер Львовский» в Галиции. Партия управляет сейчас государством

в лице кабинета Витоса. Это партия деревенских кулаков, вся их политика идет по интересам кулачества, часто даже против интересов помещиков и капиталистов. Консерватизм польского кулачества вызвал в последнее время сильную реакцию против партии Витоса с одной стороны, среди н.-д. кругов, а с другой и в прочих группах, как напр. «Народова Партия Роботнича», группа Дубиновича (консервативной бюрократии, верхушек и состоятельных кругов) и т. п., которые создали один блок для совместной акции против кабинета Витоса.

Относительно Вост. Галиции «Людовцы» стоят на точке зрения, что надо дойти до какого-то соглашения между поляками и украинцами; в последнее время среди них идут разговоры о широком самоуправлении Галиции, но это пока еще планы, не определившиеся в конкретную форму. Это политическое направление поддерживает также хорошие отношения с Петлюровщиной и ее акцией против Советской Украины. Настоящий министр иностранных дел в кабинете Людовцев — Скирмунт, хотя своим прошлым ближе подходит к н.-д., обратил чрезвычайное внимание на петлюровскую контрреволюцию. Не было еще в Польше до сего времени министра по иностранным делам, который бы так усердно и упрямо занялся организацией контрреволюции против Советской Украины, как Скирмунт. Но все-таки, как бывший член государственного Совета, своими симпатиями и прошлым более связанный с крупной буржуазией, чем с кулачеством, он пошел на известные реформы в организации украинской контрреволюции, идя при том навстречу и используя настроение крупных помещиков и заводчиков из Украины, которые в настоящее время находятся на территории Польши.

На такую авантюру пошел еще потому, что польская казна в больших затруднениях по поводу крупных дефицитов, и никак не может связать концов с концами, что может сделать буржуазия украинская взамен за ее поддержку Польшей. В настоящее время у польского правительства следующий план: создать новую директорию в составе Ханенко, как председателя, Андриевского, как заместителя, и Петлюры, как члена директории. (Этот последний вводится лишь временно и то только по

политическим причинам, как необходимый в данный момент для продолжения традиции). Ханенко, согласно этого плана, должен стать гетманом Правобережной Украины. За Ханенко схватился Скирмунт по исторической традиции. Какой-то Ханенко со второй половины XVII века во времена т. наз. «руины» был гетманом Украины и прославился в украинской истории, как шляхетский лакей. Поддержку данной организации взял на себя известный Ярошинский, который уже субсидировал Петлюру, — Садовский, Маньковский, и еврейские крупно-финансовые тузы, и, конечно, польское правительство, как деньгами, так и своим правительственным аппаратом. Техническим исполнителем, чем то вроде Начштаба, назначен известный Тютюник, находящийся во Львове, который принялся за подготовительную работу.

В связи с этими новыми планами Прокопович и Никольский пошли в отставку, о чем упоминается даже в некоторых газетах. Сообщена причина — финансовые затруднения между министерством УНР и польским правительством. Фактической причиной был отбой вправо в польской официальной политике по отношению к украинской контрреволюции.

Как видно, Скирмунт соединяет в своих планах и свои старые навыки и взгляды, и официальные симпатии польского «людовства» — кулачества к вождю украинского кулачества Петлюре. Такова официальная линия и тактика польского правительства в украинском вопросе. Этот вопрос разбирался уже на нескольких секретных совещаниях, но окончательного решения еще нет.

В связи с организацией известной фирмы «Маньковский—Садовский» связанной с так наз. «Торгами Восточными» правительство «людовцев» толкнуло военную среду к широкой акции и возможно быстрому использованию этой организации для политических целей. Целая организация «Торгов Восточных» поручена Начальнику Львовского Штаба Д. О. полковнику Марьянскому, однако, по той причине, что организация «Торгов» еще не закончена, поступившие на службу польские и петлюровские офицеры и другие «господа из Украины» слишком дорого обходятся Маньковскому—Садовскому, то эта фирма нажимает на военное министерство покрыть часть

расходов по содержанию штатов. Существуют большие разногласия между фирмой и правительством, последствия которых пока еще не определены; во всяком случае, были известия, что в связи с этим Маньковский и Садовский угрожали закрытием своей фирмы. Но приказ Военного Министерства Начальнику Штаба во Львове Марьянскому поторопиться с работой и бросить там лучшие военные и технические силы, надо считать первой попыткой уладить этот конфликт, тем более, что новая комбинация на Ханенко, которого эта фирма также обязалась поддерживать, идет как раз по планам польских официальных кругов.

Национальные демократы, под руководством которых состоит сейчас большая соймовая группа, так наз. «Народове Зедноченье Людове» находится в большой оппозиции против Витоса и руководит бешеной агитацией против людовцев, и всей политики, как экономической, так и внешней; недовольна неловкой и неумелой попыткой правительства во всех спорных вопросах как напр. Верхней Силезии и Вильно. Это ведется со страха, что Витос также неумело и неловко поведет политику и относительно Восточной Галиции. Народовая демократия сильно нападает на правительство за известный поход на Киев, за поддержку Петлюровщины, за продолжительную войну с большевиками, которая возникала только по той причине (как это говорят н.-д.) что министр «Пастек» скрыл одну ноту Чичерина, в которой последний дал Польше мирную пропозицию, более полезную для Польши, чем Рижский мир.

Относительно Восточной Галиции н.-д. стоят на точке зрения, наиболее непримиримой для окраин. Их лозунг — ассимиляция окраин, посредством консеквентной колонизации, религиозной борьбы за римско-католическую церковь и т. п., не смотря на акции Петрушевича и еврейских кругов Галичины за границей.

Польская Партия Социалистов (ППС) совсем разложена, рабочие массы отошли от вождей здорово налево, вследствие чего образовались внутри партии два левых направления: одна часть, очень большая, стоит на платформе Коминтерна, вторая создала легальную левицу и вошла в 2 1/2 Интернационал. Партия стоит перед расколом. И это везде: во всей Польше.

В Познанской Польше вождь нашей левицы — Поранкевич, в Восточной и Западной Галичине — Сохацкий. Вождем легальной левицы является Заремба. Политика ППС вполне соглашательская, националистическая, поддерживает во всем политику людовцев, хотя «для приличия» иногда выступает в сейме с оппозиционными речами несколько депутатов ППС.

На деле же, если приходится голосовать, ППС поддерживает официальную политику.

Польские клерикалы («Хадэция»), с митрополитом Теодоровичем во главе, идут рука об руку с Народовой Демократией.

Очень близко к польским националистическим партиям стоит Петлюровщина. Среди Петлюровцев сейчас раскол по двум горизонтальным направлениям: на бедных, не получающих пособия от правительства УНР, и на получающих пособия. Среди первых большая деморализация, как с политической, так и с моральной стороны. Нанимаются, где только возможно. Часть их участвовала в борьбе в Верхней Силезии, на службе у Корфанти и польского правительства, часть готова идти на службу в Марокко или Тунис, куда их затягивают различные французские агенты; часть разошлась по Галичине и Польше на ту или другую работу.

Созданы так наз. «Комитеты беженцев», которые оказывают нищенскую помощь своим членам, выискивают занятия и т. п.

Что касается вторых, т. е. интеллигенции — то о ней правительство УНР заботится больше. Молодежь-студентов посылают в университеты, дают нищенское испомоществование в сумме 8000 марок, пожилая же интеллигенция получает более солидную помощь.

В надграницных местностях Галичины, напр. в Тарнополе и Гусятине существуют «комитеты беженцев» с специальной целью принятия беженцев с Украины, устройства их, выдачи им документов, поддержания связи с Украиной.

Среди высших кругов — бюрократов УНР намечается тоже раскол в связи с новой ориентацией польского правительства на новую директорию под предводительством Ханенко. Пока результаты еще этого раскола не определены.

Украинские галицийские партийные группировки

Украинская Трудовая Партия (Петрушевичевцы). Входят туда и радикалы, которые никакой своей партийной работы не ведут, а также и партия христианско-социалистическая под покровительством митрополита Шептыцкого. Характеризует их громадный шовинизм, и ненависть ко всему польскому, хотя они не против того, чтобы войти в переговоры с польским правительством. С этой целью ездил недавно в Варшаву лидер трудовиков д-р Влад. Бачинский по поручению Национальной Рады в Вене, которая уже начинает не доверять Лиге Наций. Подвигается вперед собирание экономических и национально-культурных сил. Развертывается довольно плановая вспомогательная акция для безработных, посредством т. наз. «Гражданских Комитетов», которые в первую очередь обслуживают людей, которые близко стоят к известным интеллигентным семьям в Восточной Галичине.

В последнее время замечается сближение Польши и Чехо-Словакии, которая готова отступить от Петрушевича и Галичан, которые остаются на ее территории, тем более, что их работа в Закарпатской (Венгерской) Украине очень им не нравится. Поляки с своей стороны отказываются помогать Словакам. В последнее время говорят даже о выдаче всех беженцев-галичан на чешской территории в руки Польши, что, понятно, вызвало большое беспокойство в украинских кругах Галичины.

Более или менее самостоятельную акцию ведет митрополит Шептыцкий и подчиненные ему клерикальные круги. Шептыцкий стремится создать униатскую церковь на Украину и Россию и намеревается предохранить этим путем Советские Республики от морального упадка, и — вместе с тем, создать себе карьеру.

Для этой цели умел он подыскать несколько католических орденов на западе. Пока усилия его ограничиваются введением унии на Холмщине, Полесье и Волини, чтобы отсюда пойти дальше на восток. В Галичину прибыло много французов, англичан-бельгийцев-монахов, обучающихся быстро языку, и применяющихся наспех к неведомой им восточной церкви. Орден Василия получил наказ ликвидировать работу в Галичине и перебросить все монашеские силы на Холмщину, Волинь и Полесье.

У.С.Д. по прежнему стоит на полдороге.

Что касается оппозиции («сырелевщины») в рядах нашей партии, то таковая уже отчасти стоит на точке зрения, что решениям Коминтерна необходимо подчиниться, но только формально, а фактически впредь держаться прежней линии. Часть их готова остаться «дикой», за партией, как это некогда делали наши эсеры. Отношения наших товарищей к этой группе вполне определенные: никаких переговоров не вести, ибо доводы не подействуют. Для скорейшей ликвидации «сырелевщины» диктуется поставить хорошо партийную работу в Чехо-Словакии среди войск Петрушевича, где ячейки не связаны с Компартией Чехо-Словакии, и слышать не хотят о такой связи, ибо затвердили принцип, под влиянием связей с сырелевцами: «мы самостоятельны». Овладение этими ячейками ускорило бы исчезновение оппозиции и положило бы конец увеличению кадра укапистов, винниченковцев, и т. п. сочувствующих коммунизму, но не имеющих здравого коммунистического мирозерцания.

Вридначзакордота ЦК КПУ и секретарь

К сему обзору прилагается для ознакомления по 2 экземпляра листовок трех образцов, выпущенных Закордотом для переброски в подполье.

ЦДАГОУ, ф. 233, оп. 1, спр. 16, арк. 20–22. Машинопис. Оригінал.

№ 157

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ФУНКЦІОНЕРА ЦК КП(б)У ПРО СТАНОВИЩЕ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

28 серпня 1921 р.

Восточная Галиция

І. Политическое положение. В последнее время заграничная пресса и известия, получаемые из разных источников, много говорят о том, что в Восточной Галиции должно произойти в самое ближайшее время массовое повстанческое движение против Польши. Идею и организацию этого восстания

связывают то с организацией Василия Вышиваного (Вильгельма Габсбурга), то с правительством галицийских украинцев известного Петрушевича, то в конце концов с работой коммунистов в Восточной Галиции. По абсолютно верным и проверенным лично данным надо отметить, что все это преувеличено до невозможности. Верно лишь то, что в Восточной Галиции широкие массы населения и политические партии, как украинские так и еврейские живут уверенностью надеждой, что вопрос о Восточной Галиции будет в самом ближайшем времени решаться в Лиге Наций и что благодаря упорности и внутренней организованности восточно-галицийского населения этот вопрос будет решен в смысле нейтрализации Восточной Галиции или, в самом худшем случае, в смысле широкой автономии в границах Польши. С другой стороны верят также в скорое наступление советских войск на Польшу и в связи с этим надеются на помощь против польской реакции. Польское правительство и польские политические круги всех направлений от народных демократов начиная (группа Грабский—Дмовский) и кончая П. П. С. (Дашинский—Морачевский) усиленно работают над решением вопроса в смысле автономии. Польское правительство, считаясь с возможностью неблагоприятного исхода решения вопроса, начало действительно подготовительную работу для новой авантюры, по форме и образцу Желиговского в Вильне или Корфанти в Силезии. Установлено, что ген. Ивашкевич, находящийся в данный момент формально в отпуску, имеет в действительности поручение польского правительства организовать кадры инсургентов и подготовить организацию планомерной оккупации Восточной Галиции. Кроме того, в последнее время началась раздача снаряжения польским колонистам и городскому населению (польскому) в Восточной Галиции польским правительством. Наконец, со стороны польской «дефензивы» ведется провокационная работа среди населения, распускаются известия об организации восстания местного населения и пр. Все это делается с целью получить формально повод для возможного выступления на случай неблагоприятного решения вопроса Восточной Галиции в Лиге Наций.

Что же касается повстанческого движения со стороны местного населения и его организации со стороны украинских политических групп, то можно смело сказать, что такого настроения среди населения Восточной Галиции не только нет, но о таковом в данный момент не может быть и речи. Известия эти или спровоцированы польской дефензивой или же распространяются безответственными лицами, среди которых, к сожалению, много коммунистов. Несерьезность всех этих известий подтверждает еще и следующее: 1) В данный момент нет в Восточной Галиции украинских групп, которые стояли бы на активной платформе повстанческой борьбы против Польши и которые взяли бы на себя его организацию. Наоборот. Как известно, в начале июня с. г. украинскими правыми кругами была сделана попытка организации объединенного национального фронта (имелась в виду борьба против поляков), но план этот отпал благодаря абсолютно отрицательному отношению к этому всех рабочих организаций и партий, в особенности одной из самых сильных — укр. соц.-дем. партии, которая в последнее время довольно значительно полевела. 2) Украинские организационные круги, видя безнадежность соглашения и активного выступления относятся в данный момент очень осторожно к подобным экспериментам. Наоборот, в последнее время среди украинских буржуазных партий создалось довольно серьезное стремление к соглашению с поляками. С 15 июня с. г. до сих пор пребывает в Варшаве особая делегация (в состав ее входят от крестьянской радикальной партии (наши трудовики) бывш. депутаты австрийского парламента Макух и Бачинский, а от группы народных демократов (наши кадеты) бывшие депутаты австрийского парламента и Галицкого Сейма, которая по соглашению с правительством Петрушевича ведет предварительные переговоры с польским правительством относительно автономии Восточной Галиции. 3) Население Восточной Галиции настолько терроризовано в данный момент польскими властями, что о серьезной повстанческой акции говорить не приходится. 4) Правда, в Карпатах в окрестностях Коломыи существует «повстанческая» группа Довбуша—Гуцуцка в несколько сот человек, но она по своему характеру хуже

организаций всяких украинских атаманов-повстанцев, без какой-бы то ни было политической физиономии, просто шайка разбойников. Группа эта делает часто налеты на городки, грабит евреев и помещиков и награбленное распределяет между членами шайки. Говорить хотя бы о малейшей политической окраске этой группы совсем не приходится. Заявления всех абсолютно ответственных представителей партий и общественных организаций Восточной Галиции согласны в том, что в данный момент о самостоятельной повстанческой акции в Восточной Галиции говорить абсолютно не приходится, ибо таковая означала бы в данный момент только новые массовые аресты и расстрелы со стороны польских оккупационных властей. О чем серьезно можно говорить и для чего есть абсолютная почва, это серьезная и планомерная работа с нашей стороны, ибо широкие массы довольно революционно настроены и в будущем, на случай конфликта, могут стать на нашу сторону. Но не больше этого.

Таким образом, как видите, остается лишь повстанческая акция извне. Такую работу взял на себя Василь Вышиваный. Дальнейший план Вышиваного есть восстановление монархизма на Украине, подобно плану Скоропадского, и, как известно в начале своей работы Вышиваный шел вместе с группой Скоропадского и всю свою деятельность координировал с этой группой. Но в последнее время левая, более «демократическая» часть по чисто тактическим мотивам разошлась с группой Скоропадского и объединилась около Вышиваного. План его следующий: он надеется, что Лига Народов решит вопрос Восточной Галиции в смысле нейтрализации. Для перенятия власти должна быть организована администрация. Создав таким путем базу в Галиции, начать наступление на Советскую Украину, провозгласить гетмана и пр. При этом надо отметить, что Вышиваный идет под довольно радикальными лозунгами, как напр. социализация, 8-ми-часовой рабочий день, парламент по 5-тихвостке и пр. Все это, конечно, только тактические приемы в борьбе против Советской Украины. С удовлетворением, однако, можно отметить, что вокруг Вышиваного группируются пока исключительно самые молодые и несерьезные элементы, в особенности из галичан,

студентов, сечевых стрелков, некоторых частей галицкой армии, находящихся в данный момент в чешских лагерях и в последнее время он нашел довольно хорошую связь с галицийскими частями в Советской Украине. Основным базисом организации Вышиваного является разбросанная и живущая частью в эмиграции, частью в Галиции, а частью на Советской Украине группа бывших сечевых стрелков, работавшая в 1918 и 1919 гг. на Украине с известным погромщиком полк. Коновальцем (кандидат на офицера в австрийской б. армии). У Вышиваного большие связи с германскими оргешевскими организациями, в особенности в Баварии. От «оргеша» он должен был получить и материальные средства для своей акции. Кроме того у Вышиваного хорошие связи с Горти и с испанским двором (сестра Вышиваного жена испанского короля), а через Испанию с французскими роялистическими кругами. В Галиции он имеет своих сторонников в группах студенчества (между прочим, т. наз. «коммунистическая» группа студентов Львовского университета стоит всецело на стороне Вышиваного и Тютюнника. Между Тютюнником и Вышиваным полное согласие относительно восстания на Советской Украине) и бывш. офицеров украинских войск, среди которых он пытался организовать боевые ячейки в Галиции. Но вся работа Вышиваного не имеет пока еще серьезного характера, т. к. за ним нет серьезных политических групп с одной стороны, и нет материальных средств с другой. Его переговоры с германскими реакционными кругами — на материальную поддержку которых у него была вся надежда — не дали пока положительных результатов, наоборот, из источников, очень близко стоящих к этому движению (украинских и немецких) установлен факт, что немцы в последнее время начинают занимать довольно отрицательную позицию по отношению к Вышиваному, видя в этой акции игру француско-испанских роялистов против Германии. Такова позиция германцев, что подтверждается также и фактом, что до сих пор Вышиваный не получил обещанных ему мюнхенской организацией Оргеша денег, хотя прошло уже 4 месяца с тех пор, как обещание было дано. В кругах Вышиваного тоже начинают сомневаться в серьезности немецкой помощи. Кроме

того против Вышиваного тоже начинает работать в последнее время группа Петрушевича, т. к. Вышиваный стремится к устранению Петрушевича от власти, считая его политику соглашательской и вредной для Восточной Галиции. Для борьбы против Петрушевича Вышиваным создана специальная организация, которая в противовес группе Петрушевича подняла лозунг «соборности Украины» и поставила своей задачей активную борьбу против поляков. Посылка известного Коновальца в Галицию во второй половине июля имеет целью переведение организации военно-политической на территории Восточной Галиции и закрепление связей с галицийскими частями на Советской Украине. Так в сущности представляется вся работа по организации восстания в Восточной Галиции, о которой в последнее время было столько разговоров.

Польское правительство использовало все известия об организации и планах Вышиваного для своих целей. Совсем объективно установлено, что небольшое движение голодных уездов Прикарпатии было поляками спровоцировано только для того, чтобы перевести туда части инсургентов из Силезии и некоторые части польской армии. И действительно район Прикарпатии в настоящий момент обложен польскими войсками и бронепоездами с одной стороны, а с другой стороны Ивашкевич начал в последнее время проводить организацию обороны Восточной Галиции подобно Желиговскому в Вильне.

Переходя к настроению широких масс украинского населения Восточной Галиции, надо отметить следующее: не подлежит никакому сомнению, что как среди крестьянских, так в особенности и среди рабочих масс Восточной Галиции существуют в настоящий момент большие симпатии для Советской Украины и Советской России и поэтому есть полная возможность нашей там работы. Из разговоров, как с представителями рабочих организаций, так и с представителями трудового крестьянства и интеллигенции выяснилось, что не меньше 40—50% населения Восточной Галиции абсолютно на нашей стороне, помимо того, что с нашей стороны работы там серьезной не было, а вся наша работа, т. е. до 90% всей работы, велась провокаторами и сводилась к провокации кончавшейся жертвами среди рабочих. Правда, широкие ма

крестьянства и рабочих, а также интеллигенции видят в нас спасение от национального гнета в первую очередь и поэтому это движение имеет национально-революционный характер, но тем не менее оно может быть использовано нами и направлено по пути нашей политики. Но для этого нужна с нашей стороны планомерная и основная агитационная работа, которая велась бы по плану и системе. Ниже я позволю себе набросить план организации нашей работы, пока замечу лишь, что имеется возможность использовать широкие рабочие организации в стране, которые в данный момент абсолютно стоят на платформе советской власти и есть полная надежда на восстановление в Восточной Галиции сильной и здоровой планомерной коммунистической организации.

II. Обзор нашей работы в Восточной Галиции

На Восточную Галицию с нашей стороны обращено довольно незначительное внимание. Мы не будем долго останавливаться на причинах такого отношения, они как общего, так узко-галицийского характера. Восточная Галиция по своему национальному и социальному составу страна, в которой коммунистическая идея и организация могла бы привиться лишь после продолжительной систематической работы в этом направлении. Страна среднего крестьянства (кулачества) с мало развитой промышленностью и поэтому незначительным пролетарским элементом с одной стороны, и страна находящаяся в течение нескольких десятков лет под национальным гнетом, который в свою очередь доводил до затемнения классового сознания широких рабочих масс, обращая всю их энергию на борьбу за национальное существование с другой стороны — вот главные причины, почему Восточная Галиция всегда являлась оплотом украинской мелкобуржуазной реакции, как до революции 1917 г., так в особенности во время последней, в период т. наз. строительства украинской государственности и Центральной Рады и Директории, наконец Петлюровщины.

Полный провал Петлюры и польско-французская политика его правительства поставил галицийское население перед фактом потери Галиции и присоединения ее к Польше. С этого момента и руководящие политические круги

галицийских украинцев начали довольно критически относиться ко всему тому, что было непосредственно или посредственно связано с политикой Петлюры. В эволюции политической мысли Восточной Галиции наметилось уже в конце 1919 г. два направления: правые круги с Петрушевичем во главе повели самостоятельную политическую антипольскую политику, отстаивая идею самостоятельности Восточной Галиции. Другая часть, по своему количеству и качеству меньшая и незначительная, осталась в Советской Украине. Но оба эти направления работали и работают вне границ Восточной Галиции. Все те, что остались на месте, не проявляли активных действий, ожидая победы той или другой сил, связанных с этими группами. С своей стороны местный элемент старался лишь удержать как политические, так и экономические организации и к этому именно сводилась вся работа украинского элемента, оставшегося в Восточной Галиции.

Провал Петлюры и восстановление Советской власти на территории Украины дал нам возможность начать партийную работу на территории Восточной Галиции. В данный момент нас интересует в первую очередь эта сторона вопроса, и анализируя нашу двухгодичную работу в Восточной Галиции, мы должны признать, что все это, что делалось нами в этой стране, могло привести только к самым отрицательным результатам, несмотря на то, что психологический момент был для нас наилучшим. Работу нашу можно было смело охарактеризовать как самую неплановую, в большинстве переданную в руки политических спекулянтов, не имевших никогда ничего общего с коммунистическим или социалистическим движением, зачастую контр-революционеров в полном смысле этого слова, которые использовали свое положение или для своих личных материальных целей или же прямо вели провокационную работу, с целью дискредитировать идею коммунизма.

Как известно, из галичан, оставшихся на территории Советской Украины, после провала Петлюры в начале 1920 г. была сформирована так наз. Галицкая Коммунистическая партия с исполнительным комитетом. Организация чисто

случайна, созданная людьми, для которых иного выхода не было, не имевшая и не имеющая еще никакой опоры (базиса) в стране. Для характеристики людей, взявшихся за организацию партии, достаточно указать на тот факт, что среди виднейших ее руководителей, а в особенности среди состава исполнительного комитета, за исключением двоих (т. т. Сицк и Баран), имеющих прошлое в социалистическом движении Восточной Галиции, все остальные члены его люди, не только никогда не имевшие ничего общего с пролетарским движением, а наоборот, стоящие и до сих пор еще на службе украинской контр-революции и изменяющие нам на каждом шагу и при каждой надобности. Конечно, работа таких людей не может быть нам полезной.

Для того, чтобы не быть голословными, приведем несколько фактов из практической деятельности этих людей, собранных как из судебных актов, так и из архива польской «дефензивы» (копии документов хранятся в архиве нашего берлинского представительства, и были переданы доверенным лицом, на которое абсолютно можно было положиться): в начале 1920 г. «Галицкий Ревком» посылает своих ответственных людей на «работу» в Восточну Галицию. Страна разбита на районы, на каждый район назначен человек. На работу уезжает: Д-р Боднар, Король, Рибак, М. Левицкий, Знак и др. «Работа» ведется ими так, что через несколько недель все, за исключением Левицкого, который успел удрать, попадают в руки польских властей. По доносу из их же среды «дефензива» получает самые точные данные о целях и форме организации и о планах их действия. — Знак, состоящий одновременно сотрудником польской контр-разведки делает доносы польской дефензиве (львовскому бюро). Всех их арестовывают. Боднар на допросе заявляет, что он и его друзья никогда не были коммунистами, что до сих пор тайно состоят членами правых организаций, что за коммунистическую работу в партии взялись лишь для того, чтобы получить материальные средства для существования (доказательством чего служит факт, что получаемые ими деньги использовались для покупки себе земли в Восточной Галиции), или же деньги передавались петлюровскому правительству, в частности для организации восстания против Советской Украины ген.

Тютюнником. На допросе Рибак предает в самых точных подробностях не только свою организацию, но и организацию еврейского «Бунда» Восточной Галиции, благодаря чему польские власти накрывают весь «Бунд», арестовывают всех видных его членов (около 50—60 душ). Провокация этих господ шла так далеко, что большинство получаемых денег передавалось именно Тютюннику. Ими организовывался во Львове т. наз. «Комитет Коммунистического Студенчества», состоящий целиком на контр-разведочной службе у ген. Тютюнника. На имя этой организации пересылаются деньги и передаются Тютюннику. Дошло до того, что переданных нашей варшавской миссией нескольких сот тысяч польских марок (в мае или июне с. г.) для политических заключенных эта шайка прямо передала Тютюннику (деньги перевозила в Львов некая Коцко). А между тем, благодаря провокации этих людей, в тюрьмах польских мучаются десятки наших идейных людей, в большинстве рабочие, которые поверили провокаторам и семьи которых действительно голодают. Поэтому нет ничего удивительного что Тютюнник заявляет, что самую лучшую работу по организации восстания ведут у него именно галицийские «коммунисты», называя при этом и фамилии вышеупомянутых господ и полученные от них суммы. Тютюнник находится в постоянной связи и корреспондирует также с «людьми» этой партии, которым удалось пролезть в самый центр нашей организации, как напр. с неким Конаром (его настоящая фамилия Пелешук), занимающим очень известный пост у нас в Харькове. Но эти люди, однако, находят полную поддержку и с нашей стороны, как напр. известный др. Бонар, который принес нам столько вреда и которого надо было бы обязательно устранить, освобождается нами путем обмена и возвращается опять в Советскую Украину, где он свое подлое дело ведет дальше. В данный момент он является вместе с неким Андрухом, работающим в украинской кооперации в Киеве, главным курьером между ген. Тютюнником и его повстанческими организациями на Украине. Можно представить себе впечатление, которое производит такая «партийная работа» на рабочих. Таких фактов можно было бы привести еще много, т. к. они теперь принимают уже массовый характер. Опасность для нас

в том, что эти же люди именно и являются главными доносчиками о положении нашей армии на территории Украины, передавая самые точные данные о ней Тютюннику, а последний передает их даже польским властям. Поэтому следует обратить самое серьезное внимание на эти группы, которые работают под видом галицийских коммунистов или же галицийских военных частей. Если нами не будут приняты самые энергичные меры по отношению к этой организации на территории Украины и если нами не будет поставлена планомерная организационная работа в Восточной Галиции, то мы можем быть уверены, что работа этих людей и групп явится для нас ножем в спину нашей государственной организационной работе на Украине и нанесет нам неисправимый вред.

III. План нашей работы на территории Восточной Галиции

В данный момент у нас, как уже упоминалось, есть полная возможность начать на территории Восточной Галиции планомерную и систематическую работу. Для этого мы можем вполне использовать одну из наилучших рабочих организаций в Восточной Галиции. Как нами в свое время сообщалось, укр. соц.-дем. раб. партия Восточной Галиции и Буковины заявила свое согласие войти целиком в Коминтерн. Для предварительных переговоров с этой партией, представители которой прибыли в Данциг был уполномочен Берлинским Представительством я, ниже подписавшийся, имея одновременно полномочия от этой партии для предварительных переговоров с нашими представителями в Берлине.

Уезжая для предварительных переговоров в Данциг нами было намечено следующие пункты: 1) Базис для входа в Коминтерн, 2) узнать силу организации партии, 3) нащупать почву для организации наших боевых ячеек на территории Восточной Галиции. Согласно этим пунктам обранный мною материал представляется следующим:

I. Относительно базиса для дальнейших окончательных переговоров с целью присоединения партии укр. с.-д. нами было выставлено 21 пункт, сформулированных Коминтерном для вступления в III Интернационал. Делегаты партии заявили,

что их партия согласна принять эти пункты и войти в Коминтерн. Для этого у них имелся мандат и копия решения партийной конференции с июня месяца 1921 г. Но одновременно с этим, делегатами был поставлен целый ряд вопросов тактического характера, решение которых зависит уже от Коминтерна после окончательных переговоров с представителями. Вопросы таковы: а) должна ли партия задержать свое название и войти в Коминтерн как с.-д. или же переименоваться в коммунистическую партию Галиции и Буковины. Делегаты заявили, что по некоторым тактическим соображениям и имея в виду массовый характер партии и наконец для успешной работы было бы лучше и полезней для дела удержание старого названия, б) должна ли партия взять участие в выборах в польский сейм или же отказаться и вести агитацию против парламентаризма. Делегаты надеются, что на случай их участия в выборах им удастся провести 30—35 человек и что вместе с польской коммунистической партией они будут иметь сильную коммунистическую фракцию в сейме, в) должна ли эта партия являться самостоятельной территориальной партией, слившись с такими же территориальными группами, как Галицкий Бунд и пол. Ком. Партия или же слиться с польской коммунистической партией. В этом вопросе представители настаивали по чисто организационным мотивам на отдельной территориальной партии, г) вопрос о профсоюзах. До сих пор партия работала в общепольских союзах. Должна ли она и дальше оставаться там и вести широкую коммунистическую работу или же вместе с польской ком. партией и Бундом начать организацию ком. профсоюзов. Делегаты настаивали на старых профсоюзах, ибо организация новых в данный момент почти невозможна. Вот главные вопросы, затронутые представителями этой партии. Все это надо будет решить при окончательных переговорах.

2. Партия, о которой идет речь, по своему организационному характеру является одной из самых сильных пролетарских организаций Восточной Галиции. Партия существует с 1900 г., как укр. соц.-дем. раб. партия. В данный момент партия насчитывает 35 000 активных членов. Ее поле деятельности это нефтяной район Дрогобыча, соляной район Коломы

и деревообрабатывающий промышленный район Прикарпатской Руси. Сильные партийные организации и среди городских рабочих Львова, Перемышля, Тарнополя, Стрия и Станиславова. Профессионально организованных рабочих партия насчитывает до 20 000 член. Партийная пресса следующая: органом партии является ежедневная газета «Вперед», издаваемая в количестве 12 000 экз.; кроме того партией издается для крестьян «Земля и воля» 7000 экз. (партия имеет между прочим и хорошие организации среди крестьян), издается партией и «Профессиональный Вестник» 6000 экз. и наконец женская с. д. газета «Мета» («Цель») в количестве 3000 экз. Кроме того, у партии имеется и свое издательство книг социального характера.

3. Относительно ком. боевых ячеек из переговоров с представителями партии выяснилось, что при широком партийном аппарате на местах и при обильном числе хороших партийных работников таковая планомерная организация возможна. Но для этого нужно будет послать туда наших опытных и надежных людей, имеющих в этом деле опыт, которые являлись бы руководителями.

Так в общих чертах представляется материал, собранный мною по этому вопросу. Подобные данные должны привести с собой уполномоченные партии, которые приедут в место, указанное им для окончательных переговоров с представителями Коминтерна.

На основании всего мною изложенного я позволю себе наконец заметить ещё следующее:

Необходимо немедленно же приступить к планомерной и строго централизованной работе в Восточной Галиции. Возможность для этого имеется. Польза для нас следующая: 1) Наша работа будет сразу иметь широкий массовый характер, 2) она не будет передаваться в руки всякого рода спекулянтов и не ответственных ни перед кем лиц, 3) принятие вышеупомянутой партии в Коминтерн даст нам возможность контроля над всей работой в стране и возможность внесения корректур в эту работу, 4) наконец, подходя к делу с материальной точки зрения, нам работа обойдётся куда дешевле, чем это было до сих пор, так как деньги будут попадать не в руки спекулянтов

для личных целей или в руки наших врагов — сторонников Петлюры и Тютюнника. Думаю, что дело должно быть устроено так, что при нашем заграничном представительстве Коминтерна (или в Москве) должен быть постоянный делегат как передаточный пункт для партии и как контрольный орган над всей деятельностью в стране, который одновременно являлся бы и контрольным органом над всеми украинскими коммюнистами за границей. Как известно, в эмиграции в последнее время находится в разных городах (Вена, Прага, Берлин) маленькие укр. ком. группы. Каждая из этих групп работает на свою ответственность, что иногда имеет для нас довольно неприятные последствия. В Вене одной из таких групп даже издаётся газета «Наша правда». Для кого и для чего она издаётся, абсолютно неизвестно. Расходуется на газету масса денег. Предназначена она для Восточной Галиции, но на самом деле ни один номер её туда не попадает, а деньги, даваемые нами на это, можно было бы использовать лучше, ибо издавать газету только для украинской контр-революционной эмиграции нет смысла. Если же всё это будет нормировано, централизовано и введено в известные рамки, не будут более возможны такие ненормальные явления, когда отдельные лица выступают от имени укр. сов. правительства, делают всякого рода заявления, не имея на это ни права, ни полномочий, как напр. в Берлине делает это некий тов. Бардах.

Как я уже говорил, делегаты готовы каждый момент выехать для переговоров. Поэтому прошу скорого разрешения затронутых мною вопросов и назначить время переговоров.

Берлин, 28.8.21.

ЦДАГОУ, ф. 233, оп. 1, спр. 16, арк. 23—29. Машинопис. Копія.

№ 158

ЛИСТ СЕКРЕТАРІАТУ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ КПСГ ДО ВСІХ КОМУНІСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ПРО ЛІКВІДАЦІЮ РОЗКОЛУ В КПСГ

Серпень 1921 р.

Дорогі товариші!

Подаємо Вам до відома радісну вістку. Криза, яка була в нашій країні на території Східної Галичини, минула. Між Виконкомом КПСГ і ЦК КПСГ прийшло до згоди на основі нової умови, затвердженої Комінтерном. У присутності представника Центрального Комітету КРПП, котрої обласною організацією є КПСГ, відбулося спільне засідання обох Східногалицьких Комітетів, на котрім, як видно з дорученого тут протоколу, прийшло до цілковитого розуміння. Іменем Центрального Комітету КРПП його представник нас призначив членами нового керуючого партійного органу на території Східної Галичини, в числі 6 товаришів. Орган цей називається, згідно з умовою, Центральним Комітетом Компартії Східної Галичини. Завданням нашим буде об'єднати всіх наших товаришів, працюючих на місцях, та підготувати конференцію, на котрій ви через своїх делегатів оберете новий керуючий ЦК КПСГ. Подаючи це до відома з долученням всіх матеріалів у цій справі, звертаємося до вас як поодиноких товаришів, так і комітетів і місцевих організацій привести якнайскоріше до такого ж об'єднання на місцях, щоб спільними силами добитися спільної мети. До цієї справи просимо віднестись надзвичайно серйозно, так як від того залежить будуча сила і спасенність нашої партійної організації. А без об'єднання всіх правдиво комуністичних сил підготовка революції не піде вперед! Киньте недовір'я одних до одних, бо досить вже міжклубкових молодечих спорів, а час уже приступити до строгої і справжньої організації діла! В разі непорозумінь, які б виникли з цього приводу, звертайтеся за директивами до ЦК КПСГ.

З комуністичним поздоровленням

Секретаріат

ДАЛО, ф. 11, оп. 1, спр. 134, арк. 3. Гектографічний відбиток.

Опубл.: Під прапором Жовтня: 1921—1928. 36. док. — Т. 2. — С. 59.

№ 159
РЕЗОЛЮЦІЇ ІІ-го МІЖПАРТІЙНОГО З'ЇЗДУ

3 вересня 1921 р.

І. Внутрішньополітичні резолюції

Міжпартійний З'їзд, виходячи з заложення, що Польща є лише хвилевим окупантом Східної Галичини, якої правно-державне становище вирішать остаточно держави антанти, покликані до цього на основі арт. 91. сен-жерменського договору, стверджує, що окупаційний режим, стремлячий до знищення відпорної сили українського населення, всіх ділянок народного життя, триває далі з незміненою силою, що польська влада веде інтензивну колонізацію краю, польщить народне і середнє шкільництво, не допускає українського студентства до студій на польських вищих школах, знесла свободу преси, зборів і стоваришень, арештує, інтернує і конфінує неповинних людей і веде винищуючу український нарід економічну політику, а крім цього зайшли нові факти і події, які мають на цілі український народ і держави антанти поставити перед доконаними фактами.

Зокрема: 1) Міжпартійний З'їзд протестує найрішучіше проти переведеного з днем 1 вересня ц. р. поділу Східної Галичини на воєвідства, цей поділ зміряє до заведення в Східній Галичині такої політичної адміністрації як у Польщі, а зокрема поділення одноцілої під оглядом політичної адміністрації території Східної Галичини на три адміністраційні одиниці, залежні безпосередньо від Варшави. Сама конструкція воєвідств являється політичним актом лишенням всякої реальної вартости, прим. в склад львівського воєвідства втягнуто західно-галицькі повіти, хочаки надати польський характер області: Львів, Дрогобич, Перемишль.

2) Міжпартійний З'їзд застерігається найрішучіше проти наміреного переведення на території Східної Галичини виборів до варшавського сойму так, як переведення їх являється ярким порушенням правно-державного становища Східної Галичини.

3) Міжпартійний З'їзд апробує становище партій в справі загального перепису населення і в справі покликання службовиків української народности до військової служби.

4) Міжпартійний З'їзд протестує перед цілим культурним світом проти цього, що польська окупаційна влада перепинює діяльність українських гуманітарних товариств і інституцій а зокрема заборонює засновування нових Окружних і Місцевих Українських Повстанських Комітетів, а завішує діяльність вже існуючих.

II. В університетській справі

1) Міжпартійний З'їзд з дня 3. вересня 1921 р. ухвалює продовжувати послідовно творення українського університету і інших вищих шкіл у Львові.

2) Міжпартійний З'їзд взиває українських професорів і доцентів університету, які пробувають закордоном до негайного повороту до краю і виконання обовязків на українських університетських студіях у Львові.

3) Міжпартійний З'їзд зазиває Уряд ЗОУНР, щоби добув у інших університетів для українських університетських студій у Львові признання важности наставлених свідоцтв.

4) Міжпартійний З'їзд взиває відповідні чинники, щоби zorganizували енергічну акцію для зібрання фондів на удержання Укр. Унів. Студій та організацію укр. університету і інших вищих шкіл у Львові.

5) Міжпартійний З'їзд заявляється проти вписів українського студентства на львівський університет і інші вищі школи у Львові. Щодо інших вищих шкіл в Польщі, зборонені вписи так довго, як довго існуватимуть дотеперішні обмеження в університетській науці відносно української молоді.

6) Міжпартійний З'їзд признає право виїзду за границю і евентуального користування з публичних фондів тим студентам, котрих спеціальні студії цього вимагають і їхній виїзд апробує Сенат Укр. Унів. Студій у Львові.

7) Міжпартійний З'їзд не ставить ніякої перешкоди у виїзді на заграничні університети і інші вищі школи тим студентам, що можуть оплатити там свій побут з власних фондів.

8) Міжпартійний З'їзд взиває молодь на заграничних університетах і інших вищих школах, котра покінчила свої студії, щоби повертала негайно до краю; візвання до повороту відноситься також до цієї частини молоді, котра може побирати науку на Укр. Унів. Студіях у Львові, а остає за границею на удержанню з фондів, зібраних шляхом жертвенности.

9) Міжпартійний З'їзд удержує в силі свою ухвалу з 4/VI 1921 р., що до складання іспитів і ригорозів абсолювентів, що покінчили науку перед першим падолиста (1.XI) 1918 р.

III. В справі всенароднього оподаткування

Міжпартійний З'їзд приймає до відома і одобряє рішення Президії Української Національної Ради в справі утворення українського народнього фонду і оподаткування загалу укр. населення на народні цілі. Міжпартійний З'їзд взиває ціле українське населення складати сейчас і в цілості народний податок, а повітовим діячам поручає розвинути як найінтензивнішу акцію для спопуляризування цього податку як найвищого наказу в ім'я добра народу. УНК рішає:

I. Утворити Укр. Нац. фонд, призначений на цілі народної оборони і будівництво української державности.

II. Усі одиниці української народности, що мають власні сталі або несталі доходи, як також інституції, що не удержуються з публичної жертвенности, є обов'язані виплачувати щорічно нар. податок після отсеї скалі:

1. Господарі рільники (також священики і другі, що провадять рільне господарство пів процент (1/2%) збору з поля згідно рівновартність в грошах з двох ратах в осені і в січні кожного року.

2. Особи вільно заробкуючі: 1/4% (одна четверта) при доході до 30 000 мп. в місяць, 1/2% (пів процента) при доході до 80 000 мп., а 1% понадто платно в місячних ратах.

3. Урядовці державні і приватні 1/4% (одну четверту процент) при сумі поборів до 30 000 мп. в місяць, 1/2% (пів процент) до 80 000 мп., а 1% понадто, платню в місячних ратах.

4. Інституції торговельні, продукційні (кооперативи і спілки) 1/4% (одну четверту процент) від суми проданих товарів в місячних ратах.

5. Інституції кредитові і банкові 2% від суми заінкасування відсотків і всякого рода провізій, платню в місячних ратах.

6. Інституції, які не ведуть ніякої заробкової діяльности, або дуже малу в порівнанню з посіданим майном, платять титулом нар. податку 1/1000 (один від тисячі) від курсової вартости їх майна.

III. Всі інституції і фонди, які користали або користають з жертвенности української суспільности, а не мають характеру

чисто патрійний фондів, є частиною укр. фонду і як такі підлягають начальному наглядowi Кураторії Укр. Нар. Фонду.

IV. Евіденція грошового руху в цих фондах так давніших і також новоповставших, перегляд всіх впливаючих податків і переводжених збірок, веде Центральна Народня Каса як місце розрахунку Укр. Нар. Фонду, яка остає під начальнім зарядом Кураторії Укр. Нар. Фонду.

V. Всякі видаткування з фондів, вичислених під III, можуть бути переводжені лише на підставі прелімінарій, затверджених Кураторією Українського Народнього Фонду.

VI. Кураторія має право заряджувати тимчасово видаткування готівки поодиноких фондів, що складають Український Народний Фонд на інші народні цілі, необняті первісним призначенням даного фонду.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 300. Машинопис. Копія.

№ 160 ЗАЯВА ГОЛОВНОЇ РАДИ УСДП ВИКОНКОМУ КОМУНІСТИЧНОГО ІНТЕРНАЦІОНАЛУ З ПРОХАННЯМ ПРИЙНЯТИ ДО КОМІНТЕРНУ

5 вересня 1921 р.

Секретаріят української
соціалдемократичної партії

Львів, дня 5 Septemer 1921

Vollmacht

Die Parteileitung der Ukrainischen Sozialdemokratischen Partei Galiziens (Holowna Rada Ukrainskoi Socialdemokratycznoi Partii Halyczyny) ermächtigt und beauftragt hiemit die Genossen Wolodymyr Temnyckyj Obmann der Parteileitung und Iwan Iwaschko Mitglied der Parteileitung und Redakteur des Tagblattes «Wpered» im Namen der Ukrainischen Sozialdemokratischen Partei Galiziens mit dem Exekutivkomitee der Dritten Internationale,

respektive mit dessen Bevollmächtigten, die Verhandlungen zwecks Aufnahme der Partei in die Dritte Internationale zu führen und das Abkommen darüber zu schließen.

Das von den obgenannten Genossen abgeschlossene Abkommen wird dem Parteikongress zur entgeltigen Genehmigung unterbreitet werden.

Exekutivkomitee der ukrainischen sozialdemokratischen Partei Ostgaliziens
Vorstand I. V. Порфір Буняк
Sekretär Іван Квасниця

ЦДАГОУ, ф. 233, оп. 1, спр. 10, арк. 10. Машинопис. Оригінал.

№ 161

ЗВЕРНЕННЯ НАРОДНОГО КОМІТЕТУ УНТП ДО ПАРТОРГАНІЗАЦІЙ І МУЖІВ ДОВІР'Я ПАРТІЇ

14 вересня 1921 р.

Довірочно

До всіх парторганізацій і мужів довір'я Української Народньої Трудової Партії

І. «Народний Комітет», Начальна Управа нашої партії, на засіданню 16 серпня ц. р. рішив звернутися до всіх організацій, мужів довіря членів партії з пригадкою про необхідність інтензивного збирання жертв на пресовий фонд і складання партійного податку (Кр. Союз Кред. ч. 5000). Видання «Українського Вістника» і «Батьківщини» пожирає місячно величезні суми. Дотеперішні жертви багато помогли, одначе видавництво все ще не прийшло до рівноваги. Все ще через безвпинно зростаючі видатки мусимо боротися з великими недоборами, котрі утруднюють поставлення нашої преси на відповідній висоті. Треба тому тямити про жертви на незалежну пресу (Кр. Союз Кред. Львів Ринок Ч. 10 ч. кн. 30.000) а ще більше на поширення обох наших органів. Жертви це більше або менше випадкова, так сказатиб, настроєва латанина; щойно відповідно поширення обох органів може дати видавництву трівку і непохитну основу. Якщо денник і тижневник в як

найкоротшім часі не здобудуть бодай по 15 тисяч передплатників, зайде необхідність оподаткування на пресовий фонд або зменшення об'єму обох органів, згідно припинення одного з них. Про значіння преси спеціально в теперішню хвилю не потребуємо й згадувати.

II. І на ще один момент хочемо звернути увагу ВП. членів і прихильників нашої партії: в скрутну хвилину підчас облоги Львова, коли ми ніяким чином не могли добути дозволу на свій орган, при рішучій підмозі з боку нашої партії, повстав соц.-дем. денник «Вперед». Через деякий час одержав «Вперед» загально-національну лінію. Та від осені 1919 р., зачав ходити поміж дощ. Найперше продався творцови варшавської угоди Андрієви Ливицькому, а від кількох місяців стоїть на жолді і услугах большевицької місії у Варшаві. У нас є позитивні дані, що «Вперед» є субвенціонований большевиками і тому веде консеквентно большевицьку агітацію, котра з кожного погляду є для нас шкідлива. Не можна цього легковажити. Не тільки тому, що це дає нагоду ріжним політичним чинникам думати, немовто в нас є сильний комуністичний рух, але тому що головно страшно деморалізує молодіж, котра під впливом «Впереду», — як в краю так і на еміграції — всю нашу боротьбу, організаційну працю і т. п. просто називає «буржуазними вигадками». «Вперед», підготовлюючи ґрунт для большевизму, так само хоче наше селянство і інтелегенцію видати на кроваву добычу польського хижачького робітництва, як на Великий Україні російського. Тому обов'язково треба як найбільше обмежити вплив «Впереду». По інерції піддержує «Вперед» багато наших людей, які не мають нічого спільного ані зі соціалістами ані тим менше з комуністами. Пронуморує його й багато членів нашої партії по традиції або купує його з цікавості.

III. Так само від якогось часу завелась привичка у наших національних інституцій і приватних осіб обов'язково містити однозвучні оголошення в обох щоденниках, себ-то в «Укр. Вістнику» і в «Впереді». Це безумовно треба залишити, щоби тим чином не творити самообману, що «Вперед» є ще якийсь національний орган, котрий в громадянстві має рівний вплив і послух, як і «Укр. Вістник». Не треба забувати, що остаючі на большевицькій службі «впередовці» відсахнулися від нашого

національного табору і — як самі кажуть — з «буржуями» не хотять мати нічого спільного. А тим часом ті нещасні «буржуї» притьмом пруться підпирати «Вперед». Тому треба рішучо виминати того, аби наші інституції кредитові, фінансові, економічні і освітні поміщували свої оголошення чи звіти у «Впереді». (Можуть це робити тільки гуманітарні інституції).

Так само не треба «Впереду» підпомагати дописями. Дописи з сіл належить спрямовувати до «Батьківщини», а кореспонденції більш загального характеру до «Укр. Вістника». Порушуємо цю справу в обіжнику а не прилюдно в пресі, щоби «впередовці» не закидували нам «денунціяції» перед польськими властями, не прикидалися переслідуваними та тим чином не випрошували нових підмог з Москви.

IV. В справі мазурської кольонізації. В прилозі пересилаємо квестіонар і просимо о безпроводочне виповнення всіх його рубрик і переслання на адресу Др. В. Бачинський Львів вул. Костюшка ч. 1 А. Точні і скорі інформації в справі мазурської кольонізації потрібні суть нам тут в краю, а ще більше нашому Урядові до акції на міжнародній арені.

*За «Народний Комітет»
Др . Володимир Бачинський в. р., голова
Михайло Струтинський в. р., секретар*

ДАЛО, ф. 271, оп. 1, спр. 384, арк. 98—99. Машинопис. Оригінал.

№ 162

РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ «УКРАЇНСЬКОГО ВІСТНИКА» ПРО ДОЛЮ УКРАЇНИ: «ПОВНА ЧИ ДОМІНІАЛЬНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ?»

14 вересня 1921 р.

Львів, 13. вересня 1921

На початку серпня ц. р. д-р Степан Баран помістив статтю в нашій щоденнику під написом «Ліквідація концепції Петлюри», котра серед нашого соборного громадянства не стрінулася з прихильною оцінкою. Також Другий Міжпартійний

Зїзд у Львові негативно поставився до провідної думки цієї статті, котрої суть узмістовлюється в отсім уступі: «Якщо не хочемо, ми і Москалі, щоби недалеко будуччина пронесла ще одно фіаско їхніх і наших зусиль, мусимо найти спільну мову. Треба перевести державну незалежність Київа від Москви і створити з них два осередки спільної еліпси. Певну — хоч ще не зовсім повну аналогію можна знайти в Бритійській імперії, в її відносінах метрополії до доміній, з яких кожда є федерацією цілого ряду держав та має свій парламент, монету, військо і право пограничних зносин».

Кожний український громадянин, кожний політик, дбайливий за долю своєї Батьківщини, повинен мати спромогу висловлювати свої думки що до budouчого уформовання відношення. Тим більше таке право прислугує д-ру Ст. Баранови, відомому політичному діячеви, котрий все відзивався на всі пекучі питання — як дня, так і дальшої доцільности.

Виходячи з цього об'єктивного становища дали ми голос д-р. Ст. Баранови, одначе з цього ще не виходить, що погляд цього політика є ідентичний з провідною лінією нашого органу. Навпаки між д-р Бараном і редакцією в цій точці є значна різниця. Від самого початку існування нашого органу, чи то під фірмою «Громадської Думки», чи «Української Думки», чи вкінці «Українського Вістника» — обстоювали ми в редакційних статтях плятформу повної незалежности України і соборности українських земель. І того нашого становища ми не змінювали ніколи. Що більше! Розвій подій на Сході, а головно відношення совітської Росії, як і відношенне тзв. третьої Росії, себто головно російської еміграції та її підприємств (Денікін, Врангель!) тільки зміцнював цю нашу провідну лінію.

Правда, серед українського громадянства, серед його найріжнорідніших відтінків довший час панували політичні мрії про федерацію й конфедерацію. Ще й сьогодні мрії голосяться двома крайними, москвофільськими крилами політично думаючого громадянства. По тім боці стоїть горстка Українців з походження, що для декорації входять в склад К.П.Б.У. (Ком. Партія більш. України) і номінально виконують владу на Великій Україні під наказним проводом Хр. Раковського, а дальші ліві соціялісти-революціонери з М. Грушевським та галицькі

соціальні демократи. На противному кінці бачимо п. Моркотуна, що співділає з представниками «третьої Росії». Всі інші українські партії, як Великої України, так і Галичини, — від хліборобів-державників починаючи, а укапістами кінчаючи, мимо своїх внутрішньо програмових різниць, мимо відмінних засобів політичної тактики — обстоюють повну незалежність України. На тім становищі стоїть і українська трудова партія, як в краю, так і за границею (гл. передовицю з 10. вересня, датовану: Відень, 5. вересня 1921 р.).

Федералісти всяких покроїв серед нашого громадянства, розсновуючи думки про федерацію України з Росією, мали на меті добро своєї Батьківщини, отже ділали в добрій вірі. Єдиним виїмком серед цього крила являється група п. Моркотуна, схожа до галицьких москвофілів, котра більше клопочеться о добро Росії, як України. Моркотунівські ідеології в одно повторюють пісню Макзакових і Сазонових, що Росія не може існувати без України. І це одно вже направляє думки москвофілів на те, що Україна має бути жертвенним козлом, що вона має принести себе в жертву Росії із всіма наслідками такого дикого звязку.

Українські федералісти обстоюють економічну єдність Росії й України, твердячи, що ці дві країни взаємно себе доповнюють. Признаючи одначе, що Україна із своїми природними багатствами може увійти й з іншою державою або й кількома державами (нпр. Англією, Німеччиною, з евентуальним союзом чорноморських, чи балтійсько-чорноморських держав), вказують на те, що через повний розрив з Росією ми тратимо наші колонії в Азії. Є це — на нашу думку — єдиний слушний і важний аргумент. Одначе все таки годиться зазначити, що ще рано журитися українськими колоніями. Треба перш усього обґрунтувати державну незалежність суцільної української території, треба завести впорядковані правні відносини на українських областях, треба економічно відбудувати Україну, і аж після того запрятувати собі голову колоніями. Ставлячи в один ряд справу нашої державности і справу українських колоній в центральній Росії (над Волгою), в Туркестані, в Сибірі і на Далекому Сході, ми сходимо з реального ґрунту.

Так само дивимось на домініяльні відносини між Росією і Україною, видвингені др. Ст. Бараном. Державна психіка

російського народу, розвій історії Росії, постановка української справи всіми російськими чинниками від найправіших до найлівіших вказують, що всякі доміняльні відносини між Росією й Україною є виключені. Не запускаючись в історичні доводи, звернемо увагу на становище російських партій до України від весни 1917 р. А прецінь то була весна російських народів, весна, — отже хвиля, коли говориться, а навіть робиться багато вчинків тільки з чистого захоплення. І тоді Мілюков і партія народної свободи не мали для України ніяких любовних слів, як тільки автономія, обнимаюча низче шкільництво. Мілюкова замінив Керенський, і повторилася знов та сама історія. Балакун Керенський наговорив багато прекрасних слів у відношенню до України, але коли прийшла хвиля їх реалізації, все змінилося. Керенський почав зволікати, й тільки рішуча постава Центр. Ради примусила Тимч. Правительство капітулювати перед домаганнями України з огляду на внутрішню ситуацію. Нова зміна з Леніном і Троцьким довела Україну до стану винищеної і сплюндрованої кольонії. А російська еміграція? Жадна група тої еміграції не говорить про українську державність, тільки про те, що Росія не може існувати без України. Правда, серед тієї двоміліонової еміграції, що репрезентує собою мозок Росії, знайшовся білий крук, порвавший всі нитки із своєю партією (соц. рев.) Борис Савінков. В своїй «Свободі» прекрасно пише він про право самоозначення народів, навіть з Петлюрою заключив союз з обопільним визнанням державної самостійности. Петлюра носить за пазухою документ Савінкова про визнання ним державної незалежности України з боку «третьої Росії» (репрезентованої Савінковим), а тимчасом агенти Савінкова масово поширюють за Збручем проклямації про «єдину, неделіму». От як хитро підводить «русский человек» наївного хахла!

Заповіт Петра Вел. виконують всі Москалі, і праві, і ліві, і найлівіші. Не маємо ніяких основ мріяти про якунебудь злуку з Росією, без огляду на форму. Навпаки, всі дані промовляють за тим, що мусимо обстоювати незалежність української державности і повну сепарацію від Росії. Мусимо обстоювати цю думку і її проводити в діло, 1) бо тільки тим способом здійснимо велику заповідь нашого століття про самоозначення

народів, 2) бо державної незалежності домагається і за неї проливає кров українська маса, котра дозріла вже до того, щоб бути господарем своєї країни і 3) бо державна незалежність єдино відповідає цілості українських інтересів.

Український вістник. — 1921. — 14 верес.

№ 163 ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ДРУГИЙ МІЖПАРТІЙНИЙ З'ЇЗД

8 вересня 1921 р.

Пополуднєве засідання Міжпартійного З'їзду розпочалося о год. 14. Редакційна Комісія предложила резолюції в університетській справі, котрі одногосно прийнято. Після того д-р Володимир Бачинський виголошує реферат про політичне положення, обговорюючи в першу чергу заходи Уряду в справі Східної Галичини на заграничній арені та спиняється довго над внутрішньо організаційними справами. Д-р Богдан Барвінський ставить інтерпеляцію в тім напрямі, чому Уряд в своїх заходах не обстоює цілості українських земель б. Австро-Угорщини. На це одержує відповідь, що ні Уряд, ні українське громадянство не спускає з очей оконечної мети українського народу, то значить соборности українських земель, одначе з тактичних причин покищо обмежує свої заходи тільки до справи Східної Галичини. До того додає д-р Лев Бачинський що по його інформаціям Уряд підійме справу інших українських земель б. Австро-Угорщини, скоро тільки на порядку дня стане справа Східної Галичини.

Після цього З'їзд переходить до третьої точки порядку нарад, а саме до справи вищого і середнього шкільництва. Голос забирає проф. Олександр Барвінський та звертає увагу, що українське шкільництво прескорим ходом занепадає під польською владою. І тому не можна звільнити від відповідальности за таке положення нікого, хто вже по своїм обов'язкам мусить інтересуватися тією справою. Інспектор Іван Ліщинський

вказує на препогані відносини в народній школі. Число учителів Українців майже у всіх східно-галицьких повітах обнизилось за час польської влади о 10—15 процент. Нових українських учительських сил загалом не приймається. Українську мову усувається з народньої школи, або школи по українських селах перемінюється на польські. Для ілюстрації наводить бесідник надужиття польських інспекторів і дволичну гру куратора Собінського. Загалом всі познаки вказують на те, що замість освіти непропорціонально скоро поширюється у Східній Галичині анальфабетизм і темноту. Бесідник звертається до Зїзду, щоби установив орган, який заопікувався би народнім шкільництвом.

В шкільній справі розвинулася дуже широка дискусія, в якій забирано голос багато бесідників. Одні з них були тої думки, щоби шкільній справі присвятити як найбільшу увагу найблищому Міжпартійному Зїздові; другі відносили думку масового закладання приватних українських шкіл, тимбільше, що селянство само жадає утворення таких шкіл. Ухвалено відложити цю справу до найблищого Зїзду, а покищо відмовитися від декоративної участі в повітових шкільних радах.

До голосу приходить референт внутрішніх справ, котрий вичерпуючо вказує на обмеження особистих і громадянських прав Українців через стосовання до них виїмкового стану. Опісля багато уваги присвячує референт майбутній переписи, адміністраційному поділові Сх. Галичини на воєводства, покликанню урядовців Українців до польської військової служби і евентуальним виборам до варшавського сойму. В тім напрямі ставить він відповідні резолюції.

В дискусії д-р Лев Бачинський критикує деякі думки референта, жадає більшої активності громадянства та звертається проти статті д-ра Ст. Барана в «Українським Вістнику», яку вважає відхиленням від дотеперішньої ясної політичної лінії.

Всі резолюції референта прийнято одноголосно.

Після того до голосу приходить фінансовий референт, котрий предкладає проєкт загального національного оподаткування. Проєкт прийнято в цілости і поручено референтови поробити вступні кроки для його реалізації.

На тім о год. 10. вечером покінчалися наради другого Між-партійного Зїзду.

Український вістник. — 1921. — 8 верес.

№ 164

ЛИСТІВКА УКРАЇНСЬКОГО КОНСКРИПЦІЙНОГО КОМІТЕТУ «УКРАЇНЦІ ГОРОДА ЛЬВОВА» ІЗ ЗАКЛИКОМ БОЙКОТУВАТИ ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ

Не раніше 30 вересня 1921 р.*

З рук до рук, з хати до хати Українці міста Львова!

Звертаємося до Вас в переважній справі. — Дня 30 вересня ц. р. маєтсья відбути конскрипція у Львові і у Східній Галичині. Ляхи хочуть виказати в цей спосіб перед світом, що їх у Східній Галичині є більше, чим Українців.

Громадяне! Вже третій рік Ляхи знущаються над нами — вже третій рік український робітник не може найти праці у ляхських підприємців, вже третій рік приймуть до служби в мійських заведеннях тільки того, хто стане Поляком. Вже третій рік...** українських підприємців і унеможлиблюється їм ведення підприємств. Українським Громадянам міста Львова не вільно навіть нарадитися над своїм лихом та горем — власти забороняють вічи та збори. З Українців безпощадно стягається податки, а Українцям в столичнім городі князя Льва не дається українських шкіл. Вони мусять своєю кервамицею удержувати українську школу. В мійській раді засідають самі Ляхи. Тепер провокують нас Ляхи своєю конскрипцією. Вони навіть...*** відповідним провідом та...**** українське населення українськими оповістками.

---

*Дата встановлена за змістом документа.

**Слово нерозбірливе.

***Слово нерозбірливе.

****Слово нерозбірливе.

Всі українські партії рішили збойкотувати Ляцьку конскрипцію, не піти до неї і показати перед світом, що ми є свідомий народ, який не робить того, що йому його кати приказують, а робить те, що вважає для себе добрим.

Львовяне! Ви найкраще бачите, що польське панування — це будова на піску. — Польща котиться в пропасть. Рятувати Східну Галичину хочуть Ляхи при допомозі переговорів з Президентом Петрушевичом. Але Уряд переговори відкинув, бо ніхто не хоче переговорювати з трупом. Ми тепер сильні — ворог слабне.

Невже ж ми маємо підчинюватися польським наказам? — Репресії? Це ж дурниця! Вони приносять честь. Бо репресій бояться тільки слабі. — Ми подвійно сильні. — Раз сильні собою — друге сильні тим, що наш ворог слабий.

Проч з конскрипцією!

Коли Вам дадуть конскрипційні листки, то не віддавайте їх хазяїнам, не виповняйте їх — а знищіть! За це засудять Вас на гривну 600 марок п. або на арест! Не платіть гривні: як усі так зробіть, то усім нічого не буде. 56 тисячів львівських Українців Поляки не зможуть посадити у тюрму!

Проч з наїздниками!

Нехай живе Українська Народня Республіка!

Нехай живе Україна!

*Український конскрипційний комітет
(Відділ: місто — Львів)*

№ 165
УРЯДОВИЙ РЕФЕРАТ «ПОЛЬСЬКИЙ ПЕРЕПИС
У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ»

Не раніше 30 вересня 1921 р.*

**Польська конскрипція у Східній Галичині
(1921)**

На основі закона з 21. жовтня 1919 р. Дз. П. Р. ч. 85 поз. 464 і закона з 13. мая 1921 р. Дз. П. Р. ч. 43 поз. 262 і розпорядку польської ради міністрів з дня 9. червня 1921 р. Дз. П. Р. ч. 58, поз. 368 запоряджено в Польщі переведення в дні 30. вересня 1921 р. загального перепису населення, мешкальних будинків, рільних господарств і домашніх звірят.

Після постанов артикулу 1. в горі наведеного виконавчого розпорядку польської ради міністрів з дня 9. червня 1921 р. Дз. П. Р. ч. 58, перепис населення мав відноситися до тих всіх осіб, котрі в дні 30. вересня 1921. перебуватимуть в границях польської держави.

Супроти такої постанови було українське населення переконане, що перепису не буде переводити Польща на окупованих нею землях, зокрема, що не будеться переводити її у Східній Галичині, котра лежить поза границями Польщі, та над котрою суверенну владу мають держави Антанти (арт. 91. Сан-жерменського договору).

Але не зважаючи на наші протести, вчасно внесені до великих держав Антанти, безправно перевела польська окупаційна влада перепис населення у Східній Галичині для своїх політичних цілей. Отсей новий замах Польщі мав на цілі: 1) насильно, бо проти волі українського населення перевести замаскований плебісцит у Східній Галичині в тім напрямі, мовби населення сеї території годилося на приналежність до польської держави; 2) терором виказати фальшиві переміни в національному складі в користь числа польського населення на території Східної Галичини.

І. Щоби досягнути першу ціль, запоряджено відповідні приготування:

---

*Дата встановлена за змістом документа.

1) Управитель головного уряду статистичного у Варшаві, проф. Бузек, заявив виразно перед представниками преси, що в рубриці «державна приналежність» також і на території Східної Галичини має подаватися «польська держава». Такі інструкції дістали також краєві і повітові конскрипційні комісії, які сю інструкцію точно виконали при переведенню конскрипції, а заяви українського населення у Східній Галичині, що згідно з арт. 91. Сан-жерменського мирового договору, Східна Галичина не належить до Польщі, трактують польські окупаційні влади, як злочини головної зради супроти польської держави (§ 58 з. кар.) а що найменше, як злочин заворушення публичного спокою (§ 65 з. кар.).

2) Тому до повітових конскрипційних комісій, відповідно до інструкцій польської окупаційної влади, на території Східної Галичини, не покликано ані одного Українця, а в цілому краю іменовано списовими комісарями тільки Поляків.

3) Щоби в цілому краю, навіть в чисто українських селах, де нема ані одного Поляка, установити конскрипційних комісарів польської народности, зорганізувала і ужила до цієї цілі польська окупаційна влада академічну польську молодіж і польське народне учительство. Ректорат львівського університету і політехніки, щоби уможливити заангажованне польської молоді до цієї акції відрочили університетські виклади. В народних школах завішено на час перепису науку, щоб польські народні учителі взяли участь як комісарі в переписі. Наслідком сего було те, що конскрипційними комісарями на цілій території Східної Галичини були виключно Поляки.

II. Щоби досягнути другу ціль: 1) польська окупаційна влада видала нарочно інформації що-до того, яку народність мається вписувати Українцям в рубриці «національність». В поясненнях, як мається виповнювати сю рубрику на території Східної Галичини накликається польських конскрипційних комісарів, щоби вписувано Українцям в рубриці «народність» такі народности: українську, руську, русінську і т. п. Тим способом постановила Польща поділити українське населення у Східній Галичині на різні псевдо-етнічні групи, — а головну частину населення переписати до польської народности.

2) Польські народні організації і банки, котрі переводять колонізацію Східної Галичини, видали приказ, щоби усі Поляки зі Західної Галичини і з Польського Королівства, які задаткували закупно парцельованих земель у Східній Галичині, приїздили в дні 30. вересня 1921. до Східної Галичини і записувалися тут при переписі, як стало осілі і в той спосіб збільшити процент польського населення.

3) Супроти такого поступовання польської окупаційної влади на території Східної Галичини, всі українські партії в краю, внесли протест до великих держав Антанти і Союзу Народів через Українську Національну Раду Східної Галичини і її легальний Галицький Уряд, та візвали українське населення не брати участі в переписі.

4) Тому в цілім краю українське населення відказалося однодушно від виповнювання і підписування конскрипційних аркушів. А щоби зломити опір українського населення, польська окупаційна влада у Східній Галичині примінила нечуваний терор. Скріплено постої жандармерії; на села вислано карні військові експедиції; арештовано тисячі людей, так, що тюрми заповнились; наложено високі гривні, непередвиджені щодо своєї висоти навіть санкцією карного закона, — та постої жандармерії і військові частини пограбили місцеве населення, допускаючись при тім тяжких побоїв і страшних знущань.

5) Вкінці під ескортою крісів силою спроваджувано людей до громадських канцелярів і там самовільно виповнювано дати до конскрипційних аркушів. Українське населення відмовилося стверджування власноручним підписом, виповнених польськими комісарями, конскрипційних аркушів, бо ті комісарі зовсім фальшиво виповнювали рубрики «розговірна мова», «народність» і «державна приналежність», — так, що ціла польська конскрипція у Східній Галичині є актом самоволі і безправства.

№ 166
ОБІЖНИК НАРОДНОГО КОМІТЕТУ УНТП
ЩОДО ПРОТЕСТІВ ПРОТИ ПЕРЕПИСУ НАСЕЛЕННЯ
У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

Не пізніше 30 вересня 1921 р.

Всі галицькі українські політичні партії внесли протест проти загального перепису населення, господарських будинків і худоби, який має відбутися дня 30. вересня ц. р. Проти перепису мусить запротестувати цілий народ. В тій цілі в кожній громаді, в кожному місці мають всі мужчини і жінки без огляду на вік підписати протест і передати до Народньої Канцелярії Львів Ринок ч. 10 або переслати поштою до Д-ра Володимира Бачинського у Львові вул. Костюшка ч. 1 А.

Підписи збирається на аркуши чистого паперу від половини першої сторони аркуша в долину; в першу чергу підписує, о скільки це можливо, громадська зверхність і прибиває печать громади, таксамо парохіяльний уряд, а потім слідуєть другі підписи. Ми тут поадресуємо, умотивуємо і вишлемо протести куди слід. Справа ця мусить бути негайно зроблена і нікому не вільно від сего обовязку відтягатися.

Крім сього на другім аркуші чистого паперу в половині першої сторони хай підписи дасть зверхність громадська і парохіяльний уряд з печаткою та всі місцеві товариства (читальні «Просвіти», кружок «Сільського Господаря», «Сокіл», «Січ» і т. п.)

За Народній Комітет:
Др. Володимир Бачинський, голова
Михайло Струтинський, секретар

ДАЛО, ф. 271, оп. 1, спр. 384, арк. 100. Машинопис. Копія.

№ 167

**ДОНЕСЕННЯ ЛЬВІВСЬКОГО МІСЬКОГО УПРАВЛІННЯ
ПОЛІЦІЇ ЛЬВІВСЬКІЙ ДИРЕКЦІЇ ПОЛІЦІЇ ПРО ПАРТІЙНУ
КОНФЕРЕНЦІЮ КПСГ У ЛЬВОВІ***31 жовтня 1921 р.*

Суворо конфіденційно

Шляхом конфіденційної розвідки експозитури IV відділу дефензиви дирекція поліції у Львові встановила, що в неділю, ранком, тобто 30 ц. м., в будинках церкви св. Юра почнеться крайова конференція Комуністичної партії Східної Галичини.

У зв'язку з цим опівдні органи державної поліції оточили весь комплекс цих будинків і викрили таємну нараду в одному з бічних будинків церкви з сторони вул. Петра Скарги в залі, призначеному для приватної української народної школи.

Коли поліцаї ввійшли в зал, там було 27 осіб, серед яких 2 жінки, а саме: Марія Гіжовська з Львова і Ольга Гроссерова з Варшави.

Серед присутніх, переважно осіб з кіл інтелігенції, були поляки, українці, євреї. Всі вони, наскільки вияснено розслідуванням, — делегати і уповноважені комуністичних спілок, зокрема комуністів з провінції Східної Галичини, та декілька делегатів з Конгресівки, начебто як емісари Центрального Комітету з Варшави. Не виключено, що між присутніми були особи, які мають мандати закордонних комуністичних осередків.

Але оскільки розслідування ще не закінчилося, про це поки що немає позитивних даних. Під час обшуку, який було проведено негайно після вторгнення поліцаїв, забрали писаний матеріал, зокрема, приготовлені для читання реферати з тезами про проведення комуністичної агітації в Східній Малопольщі, звіти повітових комуністичних спілок про свою дотеперішню діяльність, далішні організаційні плани партії, брошури і т. п. У присутніх не знайдено ніякої зброї. Детальне вивчення змісту забраного матеріалу ще ведеться експозитурою IV дефензивного відділу. Але з того, що вже проглянуто, впливає, що метою

конференції було встановлення інтенсивної і єдиної програми дій, яка б якнайскоріше викликала соціальну революцію і комуністичний переворот і в результаті цього — приєднання Східної Малопольщі до Радянської України.

Конференція, здається, мала тривати два дні, аж доки не був би повністю вичерпаний порядок денний та не були б прийняті остаточні ухвали. В конференції, між іншим, брали участь відомі тут своїми комуністичними поглядами українські студенти Сеник і Крілик, які проживають у Львові. Всі особи, що брали участь у конференції, затримані і відправлені в експозитуру IV дефензивного відділу, яка веде даліше слідство. У зв'язку з викриттям цієї таємної комуністичної конференції у Львові проведено ряд обшуків, зокрема в трьох помешканнях Марії Гіжовської (по вул. Цловій, № 10, вул. Софії, № 10 вул. Турецькій, № 3), де було забрано більшовицьку літературу, у помешканні Крілика — по вул. Польній, 26, у Сеника — по вул. Польній, 28, та в якогось Завадки по цій самій вулиці, № 16. Папери і записки, які там забрано, є об'єктом дальшого обслідування.

Львів, 31 жовтня 1921 р.

Заступник коменданта доктор Торвінський

ДАЛО, ф. 1, оп. 57, спр. 26, арк. 47. Машинопис. Оригінал.

Опубл.: Під прапором Жовтня: 1921—1928. 36. док. — Т. 2. — С. 60—61.

№ 168

ТЕЗИ, СКЛАДЕНІ ДЛЯ КОНФЕРЕНЦІЇ КПСГ У ЛЬВОВІ, ПРО ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ В СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ І НАЙБЛИЖЧІ ЗАВДАННЯ КПСГ

Жовтень 1921 р.*

1. Характеристичною ціхою пануючих відносин в Східній Галичині є антагонізм, який проявляється в національній боротьбі між маючими польськими класами (обшарники, дрібно-міщанство, бюрократія і польська інтелігенція) а дрібно-

---

*Дата встановлена приблизно, на основі дати конференції КПСГ.

міщанством (міським і сільським), як і відносно молодого, чисельно зростаючою інтелігенцією українською. Боротьба ця ведеться за становище пануючої нації в краї: маючі польські класи стремлять до удержання за всяку ціну Східної Галичини в границях польської держави, як одної з «історично-польських дільниць», українське дрібне міщанство стремить до утворення і здобуття власної національної державності, для здійснення «національної програми» і заспокоєння національної амбіції, себто здобуття виключних привілеїв в експлуатації робочої сили і натуральних багатств краю та розширення коштом праці і крові народних мас границь своєї держави.

2. Політика польських маючих класів відносно Східної Галичини є заборчою, імперіалістичною політикою. По здобуттю силою оружжя Східної Галичини польські маючі класи примінили злочинний режим білого терору, режим кулі і стричка, виїмкових станів і наглих судів. Панування це взороване на брутальних методах царської системи утиску і винародовлювання як і на підступній політиці пруського гакатизму*. Всілякі прояви українського культурно-національного життя здушується в зародку. Розвій шкільництва так нижчого, як і вищого здержується або просто унеможливується при згіднім хорі цілої преси і буржуазних польських сторонництв. Масово власті ругують** з праці тисячі пролетарів-українців, удаючи облудну прихильність до польського елементу, чим розбуджують національну боротьбу в рядах пролетаріату. Сейм ухвалює, а уряд перепроваджує специфічну колонізаційну політику, що зміряє до того, щоб створити польські контрреволюційні станиці на т. зв. кресах. Політика ця має на цілі збільшити стан польського посідання, утворити під формою рільних осад бойових одиниць, здібних до здавлення руху українських хлопів, до боротьби з радянськими республіками, спрямувати увагу малоземельних і безземельних народних мас Польщі на здобування землі на кресах, відвертаючи їх від боротьби за повалення власності обшарників у Польщі.

3. Дрібне міщанство і українська інтелігенція, репрезентовані через всі національні українські партії, характеризують

---

*Гакатизм — ненависть до поляків.

**Викидають.

брак виразної витичної політичної лінії, неочеркнення суспільної програми, шукання опертя у міжнародних імперіалістів, перекидування від одної орієнтації до другої. Розв'язання великих політичних і суспільних питань добачують вони лише в напруженій акції національній, в перейняттю державної влади в Східній Галичині в свої руки, до чого служить їм клич національної самостійності. Два первні домінують в їхнім світогляді: протипольський, для позискання попертя українських народних мас, та протирадянський, для запевнення собі помочі міжнародного капіталу та консолідації буржуазних елементів. Політика цих груп протягом трьох останніх літ цілковито це підтверджує.

4. Національні українські угруповання вирости в атмосфері національної боротьби. По програній оружній борбі в 1918/19 році виступають вони як представники програми єдності національної всего українського народу Східної Галичини проти польських окупантів і гнобителів, використовуючи класовий антагонізм українського хлопа до польського обшарника, надаючи йому характер антагонізму національного. Існування через короткий протяг часу ЗУНР виказало властиве контрреволюційне буржуазно-націоналістичне обличчя цих верств і наслідком цього скомпрометувало в великій мірі в очах народних мас групи політичні, що творять уряд Петрушевича. Вицофанняся Петрушевича, його уряду та кермуючих кругів цієї політики на еміграцію окружило їх певним ореолом національного геройства, а неусталення правно-політичного стану Сх[ідної] Галичини і політика національного утиску, що її перепроваджує польський уряд, витворили умовини, які уможлиwiająть тим ніби представникам національних українських стремлінь, а властиво буржуазного націоналізму і контрреволюції, відігравати роль оборонців утиснених і визискуваних мас народних і баламутити їх кличами національної єдності. Доки велася боротьба на східній границі між пролетарською революцією а буржуазною контрреволюцією, маси очікували визволення від тріумфуючої Червоної Армії радянських республік. З хвилиєю закінчення миру наступила певного роду апатія і депресія, витворився настрій непевності, неозначених надій, очікування якихось випадків і рішення посторонніх

чинників, що уможливляло акцію висланцям національних груп і відвертало увагу мас національними кличами від безпосередньої боротьби з існуючим капіталістичним ладом.

5. Національні українські угруповання, усунені політикою польського уряду від участі в політичній житті і загрожені з другої сторони революцією в виді Радянської України, числяться з неможливістю самостійної боротьби з польським наїздом і пролетарською революцією, взялися, проте, шукати союзників і протекторів в тій боротьбі на два фронти і боротьбі за визволення з ярма національного гніту і забезпечення перед революцією. В пошукуванні союзників і протекторів виявилися різні політичні «орієнтації» дрібного міщанства й інтелігенції української.

Отже, петрушевичівців характеризує назагал орієнтація на Англію, яка вже в останніх часах не раз виказала, що готова є попірати інтереси тих груп проти політики Франції і її пупіля Польщі, винаймаючої Франції експлуатацію нафти проти інтересів англійського капіталу. Деякі групи віденські зі сфер ЗУНР на чолі з адв[окатом] доктором Євг. Левицьким є прихильниками т. зв. німецької орієнтації, використовують антипольські настрої Німеччини і обіцяють концесії німецькому капіталові. Чехофільські настрої серед тих груп українських є досить виразно оперті на антагонізмі польсько-чеських інтересів, не відіграють, однак, самостійної ролі в українській політиці. Деякі круги з-поміж петрушевичівців, щоб не зразити собі цілком Франції, нав'язують зносини з вранглівцями, як Моркотуном, агентом Франції для справ всеукраїнської контрреволюції, годячися на федерацію України враз з Сх[ідною] Галичиною з бучучою Росією.

6. У тих орієнтаціях ясно означаються обі сторони питання: з одної сторони шукання опертя зі сторони українських націоналістів у міжнародного імперіалізму проти претензій і заборчої польської політики, а з другої сторони — консеквентна політика міжнародного імперіалізму попірання стремлінь українських сфер, оскільки ці сфери зобов'язуються до чинної протирадянської політики, що вимагало б участі української галицької контрреволюції у всеукраїнській контрреволюційній політиці. Консолідація, однак, тих чинників, як виказав те

розпад Всеукраїнського віденського комітету, і безуспішні проби місцевих т. зв. міжпартійних галицьких з'їздів з частиною петлюрівців (в серпні ц. р.) стрінулися з рядом труднощів, виникаючих з розбіжності становища і поглядів поодиноких українських груп.

Полонофільство і свого роду радикалізм суспільний петлюрівців не гармонізується з антиполонофільством і консерватизмом старших кругів керманичів галицької політики української. Одинокі деякі круги національної молоді, головні з-поміж бувших військових У[країнської] г[алицької] а[рмії], гуртуючись навколо «Народного Комітету» у Львові, схильні вже нині до безпосередньої чинної протирадянської акції під проводом Петлюри і Тютюнника.

7. Міжнародний імперіалізм відносно Східної Галичини провадить політику дволичну. Спочатку, в часі заключування Версальського миру, як перші потрясення повоєнної кризи і тріумфи російської революції захитали підставами панування капіталу, Антанта дозволяє Польщі опанувати Сх[ідну] Галичину, обіцяючи їй навіть мандат на 25 літ. Бо Польща поміщицько-буржуазна є тоді головним чинником військовим в боротьбі з радянськими республіками. Тому що Польща по заключенню Ризького миру формально перестає бути чинником безпосередньої інтервенції військової, Антанта зараз зміряє до утримання ширшого фронту протирадянського, що ясно зазначається в прийняттю ковенської Литви до Ліги народів, поставленню на денний порядок її обряд справи Вільна, в висуненню неофіціальними представниками Англії управління справи статуту Сх[ідної] Галичини, рішенню справи Горішнього Шлеська. Міжнародний імперіалізм виказав в квестії поділу Горішнього Шлеська, що, в разі потреби, уміє рішити спірне питання і змусити сторони борючіся до прийняття накиненого їм рішення. Так само висуюючи справу Сх[ідної] Галичини, потрапить змусити до прийняття децизії обі борючіся сторони.

8. Перші спроби нав'язання переговорів польського уряду з віденським урядом ЗУНР, заініційовані урядом Вітоса, не досягнули результатів. Піддержування зараз ППС проекту територіальної автономії Сх[ідної] Галичини, інспіроване через Бельведер, свідчить, що тенденції в напрямі польсько-української

згоди нуртують в правлячих кругах Антанти. Проекти ці не задовольняють українських націоналістичних сфер, стрічаються рівнож з протестом польських імперіалістів. Не менше, однак, на коли прийде наказ згори від тих держав, на попертя яких числить уряд ЗУНР і уряд Польщі, так одна, як і друга сторона змушені будуть хоч би фіктивно погодитися, ділячися властю над працюючим людом Сх[ідної] Галичини для визиску його праці.

9. Той хаос суперечних інтересів і перехреснюючихся питань національних поодиноких держав буржуазних, суспільних класів і політичних груп не зможуть розв'язати в інтересах працюючих мас і оперти на тривких підставах ані міжнародний імперіалізм рішеннями Ліги народів чи Ради амбасадорів, ані уряди маючих класів безпосередньо заінтересованих сторін. Програма великокапіталістичної буржуазії органічного втілення Схід[ної] Галичини до Польщі і негачія існування українського питання, уложена через ендецію, є висловом заборчої політики маючих польських класів, яка топче брутальною силою мілітарною і перевагою економічною стремління своїх українських конкурентів до натуральних багатств краю і робочої сили працюючого люду Сх[ідної] Галичини.

Програма українського дрібного міщанства незалежності державної Східної Галичини не розв'яже суспільного питання, не визволить працюючих мас з економічного визиску і політичного гніту. Незалежність державна дрібних держав в сучаснім періоді панування великого капіталу є фікцією. Міжнародний імперіалізм підпорядковує собі свіжо посталі «незалежні» національні держави, збільшуючи вдвоє визиск працюючих мас через капітал «національний» і «чужий». Буржуазна державна самостійність змінює тільки одні кайдани на другі, отвирає поле для розвою нових імперіалістичних і заборчих тенденцій «визволеної» буржуазії, втягаючи її в вир нових конфліктів міждержавних, приковуючи працюючі класи до ридвана буржуазії, кличем оборони нібито вже «власної» державності, чого яскравим приміром є найясніша Річ Посполита Польська, яка робітничому класові дала тільки панування дефензиви, «жолдацтва», паскарства, патріотичних зрадників робітничого класу. Політика «визвольна» міжнародного

імперіалізму виказувала від хвилі війни і Версальського миру в цілій повні своє банкрутство і розвіяла ілюзії працюючих мас на благородність децизії оборонців панування капіталу. Одиною дорогою, розв'язуючою цілість політичних, економічних і національних питань, є соціальна революція, яка повалює буржуазний устрій і установлює систему робітничих і селянських Рад, яка уможлиблює перехід до комуністичного ладу.

10. Робітничий клас довести до кінця може соціальну революцію тільки тоді, коли її свідомий авангард революційний є організований в Комуністичній партії, яка провадить пролетаріат неугнуто і консеквентно до боротьби в міжнароднім зарисі за остаточні цілі робітничого руху.

11. Робітничий клас в Східній Галичині, серед котрого елемент польський, особливо в промислових осередках, має поважний відсоток і то ще серед кваліфікованого робітництва, був у протязі ряду літ під непереможним впливом ППС. Ця партія завдячує своє упривілейоване становище участі в загальнім робітничім русі Австрії, використанню для своїх цілей матеріальної і політичної помочі, яку оказували зцентралізовані професійні організації цілої держави своїм галицьким відділам; по-друге, політиці соціал-реформізму та соціал-патріотизму. З цього приводу узнано її легальною конституційною представителькою робітничого класу. ППСД пильно відгороджувала робітничий клас Галичини від усяких революційних впливів із зовні, дискредитувала в очах мас робітничий рух в російським «заборі» в Росії, в своїй пропаганді і агітації обмежувалася до крикливої патріотичної фразеології, що для «демократичності» була покрашена соціалістичною термінологією. Маючи в своїх руках професійні організації пролетаріату, обмежувалася до виховання більшого числа функціонерів професійних і партійних, удержуючи умисно ширші маси робітництва на низькім поземі класової свідомості. Була типовою партією міщансько-інтелігентських шарлатанів і «вархолів», політичних та професійних бюрократів. Воєнна політика ППСД остаточно здемаскувала її обличчя. Її діяльність — це союз із П[ольським] н[аціональним] к[омітетом], вірнопідданчі декларації соціаліс-

тичних послів, ординарний «Burgfrieden»*, участь в мілітарних гецах (легіони, strzelcy). З хвилиною повстання польської держави ППСД відіграє роль звичайних наймитів буржуазії і підлих зрадників робітничого класу, а спеціально ще на східно-галицькій ґрунті, де ППС маркантніше ще, чим деінде, втягає пролетаріат до національних авантур. Тепер ППС занурюється щораз більш в політиці згоди і зради, стаючися одною з головніших підпор буржуазної контрреволюції так в Польщі, як і в Галичині Східній.

12. Національно-соціалістичні партії — українська і жидівська** — постали, з одної сторони, як прояв реакції проти соціал-патріотизму ППСД, з другої — одначе, під впливом сепаратистично-національних тенденцій дрібного міщанства, характеризує їх також опортунізм, соціал-патріотизм, брак революційності діла в думанні, легалізм конституційний.

13. УСДП в часі режиму ЗУНР іде тим самим шляхом, що міжнародний соціал-патріотизм. Бере участь в національно-буржуазнім уряді, є противницею пролетарської революції, примилується кличам «Burgfrieden-у» і єдності національної. Тепер, під впливом твердої дійсності і загального збільшення революційного напруження, УСДП зачинає орієнтуватися на Радянську Україну. Ці, одначе, симпатії мають своє джерело в націоналізмі УСДП. В Радянській Україні бачить лише Українську республіку. УСДП годиться в «засаді» і на програму суспільну Радянської влади, робить при цім, одначе, ряд застережень і не провадить жодної чинної акції, що виказувала б узнавання метод і засад революційної класової боротьби. Діяльність свою обмежує лише до скромної освітньої праці, в житті політичнім не провадить жодної акції, в політиці професійній не займає очеркненого ясного становища, у відношенні до Східної Галичини стоїть на становищі «міжнародності» цієї справи або узнає децидуючу роль буржуазних чинників в роді Ліги народів. Жидівські соціалістичні партії («Поалей-Сіон», Бунд) проявляють рівнож значне пересунення наліво жидівських робітників, будучих під їхніми впливами.

---

*Угода

**Офіціальна назва єврейської національності в Польщі і в той час на Західній Україні.

Бунд заховує одність та нестійке становище. Елементи свідомі опускають ряди цих партій а вступають до Комуністичної партії. Жидівські партії в ширшій акції робітничого класу не відіграють ролі, завдяки своєму сепаратизмові, провадять лише професійні акції дрібних жидівських союзів, будучих під їх впливами.

Доперва триумф пролетарської революції в Росії, революція в Німеччині, Австрії, поглиблюючаяся криза господарча і політична, заострення класових антагонізмів, кріпшання Радянської влади на Україні, поважний вплив революційного руху в Конгресівці забирають з-поміж ділаючих партій (ППС, УСДП, жидівські партії) одиниці і групи, що зривають із скомпрометованими соціал-патріотичними партіями та створюють перші організації комуністичні, що громадаються в КПСГ, котра знову переживає вже дволітній протяг часу нав'язування відносин, шукання кличів та форм організацій із внутрішніх конфліктів та розламів. Доперва в біжучім році КПСГ стає на триваліших підставах і в кружковій організації входить на шлях масової партії.

В послідніх масових страйкових акціях (страйк залізничників та загальний страйк нафтяних робітників в маї ц. р., промислу споживчого в липні, металівців і т. д.), в акціях політичних (проти замаху на 8-годинний день праці) ППС не лише не провадить мас і не організує маси до боротьби, але в кожному випадку свідомо старається протидіяти рухові, здержувати його розвій, зблуджувати на тори згоди, зліквідувати вкінці при допомозі переговорів з буржуазією і урядом, не цофаючися перед ужиттям дефензиви і поліції проти робітничого класу. Маси самі проводять боротьбу, творять свої страйкові комітети, оминаючи офіціальні професійні органи, тонучі в безчинстві і бюрократизмі, та щораз більш освідомлюють собі зрадницьку роль ППС, УСДП, мимо позірного радикалізму. Жидівські партії «Поалей-Сіон», Бунд не відіграють жодної ролі в загальнім русі і класовій боротьбі, позістаючи в ролі...* або щонайменше mitleuffer-ів **.

---

*Одне слово не можливо прочитати.

**Попутників.

Цей переворотовий рух Компартія могла і зможе уняти в рами організації так політичної, як і професійної і усвідомити масам конечність революційної боротьби, її завдань та їхніх остаточних цілей.

17. Партія Комуністична очеркує свою тактику, і кличі, і основи організації згідно з оцінкою фактичного стану речей і уложення класових сил в данім краї, а також згідно з загальними основами Комінтерну. Властьмаючі з польських класів у Схід[ній] Галичині опирають свою силу на встановленні буржуазної польської державності. Поміщицько-буржуазна Польща стоїть в огні заоструючоїся класової боротьби. Проти революційного пролетаріату польська буржуазія мобілізує останки своїх сил, для подавлення його боротьби сягає по виїмкові устави.

Щоб покрити дефіцит свого уряду, капітал зміряє до відібрання робітничому класу здобутих революційною боротьбою здобутків, обниження його життєвої стопи. Пролетаріат в обороні свого існування змушений є до сталої боротьби проти посягань буржуазної реакції, боротьби, перемінюючоїся в безустанну боротьбу за повалення власті буржуазії. Дрібне міщанство українське в своїх стремліннях до здобуття національної держави стає поперек інтересам працюючого класу і людових мас Сх[ідної] Галичини. Уложення класових сил не запевнює робітничому класу переваги головно супроти недосить сильного ще усвідомлення і зорганізовання революційного пролетаріату, уможливорює зате використовування селянських мас через дрібне міщанство — інтелігентські українські партії і спрямовання його на дорогу, суперечну з інтересами пролетарської революції. Судьби пролетарської революції в Сх[ідній] Галичині є стисло зв'язані і безпосередньо зависимі від розвою революції в Польщі або активного попертя через Радянську Україну. Радянські республіки стоять зараз супроти завдання утривалити внутрішню працю, підставу свого існування і передвчасний їх конфлікт оружний з міжнародним імперіалізмом, наражаючи їх на внутрішню кризу, маючи можливість захитати їх бут, не лежить в інтересах міжнародної революції. Пролетаріат Сх[ідної] Галичини стоїть супроти тих самих завдань, що і пролетаріат цілої держави польської —

повалення власті буржуазії і обшарників. Повалення того уряду визволить рівночасно і працюючий люд Сх[ідної] Галичини з кайданів капіталістичної неволі. Повалення буржуазної власті в Польщі — то значить перемога робітничого класу, установлення влади Рад депутатів робітничих і селянських або постанов Рад Польської Республіки Рад. Для того, проте, КПСГ вживає, організує і провадить робітничий клас і працюючі маси до боротьби за Польську Республіку Рад в стислім союзі з Радянськими Республіками Росії і України. Дперва по поваленню буржуазної влади в Польщі створяться умови, в яких пролетаріат і селянські маси Сх[ідної] Галичини будуть могли усталити форми своєї революційної власті в союзі з совітськими республіками Польщі, України і Росії, зламати всякі посягання внутрішньої і зовнішньої контрреволюції, використання революційного перевороту в Польщі для своїх контрреволюційних цілей. Враз з поваленням панування політичного і економічного капіталу зноситься гніт одної народності над другою, розв'язується питання національне і твориться умови мирного, братнього співжиття працюючих класів різних націй в одній великій федерації радянських республік.

ДАЛО, ф. 285, оп. 1, спр. 134, арк. 112—122. Літографський відбиток.

№ 169

ЗВЕРНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ «ДО УКРАЇНЦІВ ГАЛИЦЬКОЇ ЗЕМЛІ!» У ЗВ'ЯЗКУ З ТРЕТІМИ РОКОВИНАМИ ЛИСТОПАДОВИХ ПОДІЙ

1 листопада 1921 р.

До українців Галицької Землі!

Поруганому, бичованому, окрівавленому Твоїм споконвічним ворогом-наїздником, неволеному — ось як довелося Тобі, Український Народе Галицької Землі, святкувати треті роковини Твого національного, людського й державного Воскресення.

Роздер Лях Твій прапор волі, котрий дня 1. листопада 1918. року побідно й гордо маяв над замком князя Льва, над срібнолентим Сяном, над бистротечним Дністром і на зелених верхівях Карпат. Не лицарством, а нікчемною хитрістю, чужою ласкою та чужими гарматами Лях переміг на недовгий час Твоїх Синів, які своїми грудьми, своєю кров'ю і потом боронили в рядах славної мужицькими жилавими руками, на європейський лад поставленої Галицької Армії, нового храму Твоєї волі, Український Народе. Твої білі хати, Твої цвітучі села Лях зруйнував. Твій тихий рай запалив і його в пекло обернув. Твої хоробрі лицарі, тугою скитальця биті, в чужих таборах караються; безчещені, розриті могили Твоїх героїв, Український Народе, кличуть до неба про пімсту на ворога!

Та мимо діявольської наруги Ляхів над Твоїм людським достоїнством і честю, мимо пекельної тьми, в яку кинув Тебе, Український Народе, споконвічний неситий ворог, Ти не впав мертвим на шляху до сонця-волі. Ти не злякався пекла, яке Лях накликав на Твою землю, а на чужині огонь туги гартує і сталить Твоїх вірних лицарів до нового подвигу за волю. Ні на дрібку не похилилося Твоє чоло в кривавих муках! Вже мліють руки ката і дрожить його серце перед тайною і величю Твоєї жертви й силою незломної волі. Ворог знає, що його упадок неминучий. Лях мусить втечи зі шляху, Український Народе, по котрому Ти прямуєш, бо в Твоїх очах горить більше світла, ніж можуть знести очі ляцького ката.

Як огненний стовп божий, стоїть день 1. листопада 1918. року на Твоїм шляху, Український Народе!

По тому боці століття терпінь і вічної туги за визволенням і боротьба за ім'я і рідну мову.

Були часи слави Твоїх князів у Львові, Український Народе, королівської могутності в Галичі, звідки вийшло зєдиненне України за славного короля Данила. Лях зруйнував Галич і Львів, — але не вбив Тебе, віковий страдальче, Український Народе Галичини й Буковини! Ти післав на Україну Конашевича Сагайдачного і скріплював полки Великого Богдана Освободителя. Та тоді не вдарила година Твого Визволення, хоч Ти ніколи не переставав вірити; і коли не міг тішитися волею, Ти вчився ненавидіти гнобителя. В глухій тишині терпіння, Ти,

Український Народе, громадив огонь своєї волі, щоб запалити землю, по якій тратує стопа ворога.

Тому прийшов у нас листопад 1918. року. Славний, як ніде, як ні в одного іншого народу — день визволення.

Ніколи стільки сердець не вірило — ніколи стільки огню в серцях не загоріло — ніде стільки готових на кріси ворога грудей і кріпких рук до діла, ніколи стільки дітей робучого, ворогом погорджуваного простолюддя не стануло до боротьби на смерть і життє, як у знищеній Галичині й Буковині.

Лях напружив всі свої сили й покликав на поміч всіх своїх приятелів. Але мимо того то втікав, то наступав, то шукав чужої ласки. Опісля благав розему. І голосом грому відповів Ти на се: «Нехай нас розсудить зелізо і кров!»

Одначе Ти був сам, Український Народе, в боротьбі проти Ляха і його ошуканих союзників. Ти був без зброї проти його гармат, присланих могутчою державою світа. Та того Ти не злякався! Тебе тільки журило, що народ Великої України стояв у кривавій боротьбі і не тільки не міг Тобі допомогти, а домагався ще й Твоїї помочи, Український Народе Галича!

А проте наша славна Галицька Армія ще раз голими руками кинулася на Ляха і стиснула його за горло. Та воля Найвищої Ради Антанти, ошуканої брехнею Ляха, дозволила Ляхам іти по Збруч.

І лишився порожний кріс без набоїв у Твоїй руці...

Криваві сльози падали в Збруч, коли галицьке військо виходило з Батьківської Землі. Та тільки коротке було Твоє пригноблення.

«Через Київ на Львів!» — почало йти Твоє військо, Український Народе, босими ногами кривавлячи українські шляхи.

До глибини душі тронутий тріумфом ляхської брехні, Ти найшов у своїй душі силу на діло найвищої посвяти. Ти взяв на свої плечі цілу ваготу думки Українського Народу від Сяну по Кавказ. Ти сказав слово про нову Східну Європу й окропив його найкращою Твою кровю. Як піонір нового вільного світа Ти жертвою пішов на Велику Україну. Ти здобув Київ, та не стало сили подолати всіх ворогів. Пошестями десятковані герої Галицької Армії, ті, що в сотках боїв без набою в крісі побі

ждали, вибилися зі сил до краю, але кожде серце галицького й буковинського козака запалило на Україні сто нових сердець огнем святої боротьби за волю.

А міжтим на Галицькій Землі Лях чинив пімсту над безборонними — Лях — лицар сорому! Та не захитав він навіть жіночих і діточих сердець Українського Народу Галичини. Кожда сльоза і крапля крови, яку Лях витиснув з очей Українського Народу, ставала промінем світла, що паде на Твій, Народе, шлях — і любов і віру запалює.

Той голос народньої волі, що залунав на Твоє Воскресенне, Український Народе Галича, дня 1. листопада 1918. року, гомонить далі й підіймає Тебе на нові подвиги, на нову боротьбу. Нехай ідуть нові борці на смертельний бій за волю; нехай брящать зброя, нехай гомонять боєві оклики! Се Ти, Український Народе, стоїш в останнім, завзятім змаганню за волю. Ворог піниться й лютує. Він — ляцький наїздник — що думав доконати Тебе на хирівських горбах, на передмістях Львова й на подільських ланах, що думав вбити Твою молодь, запираючи їй брами шкіл, — він, що на очах цілого світа і всупереч його волі й постанов клав на Твій карк своїх воєводів і пробував в конскрипції Твою відпорність, — він, для якого не було ніякої Твоєї святости, Український Народе, якоїб не збезчестив і не знеславив, — він стоїть тепер перед чудом Твоєї незломної волі до власної державности.

Бій кипить — жертви падають, в кождїй ляцькій тюрмі жертвуються Твої сини, а по чужих таборах, в сірих злиднях готуються скитальці до останнього удару. Над окривавленим небом Галицької Землі виринає заграва нового дня, нового часу. Духи Твоїх володарів Ярослава Осмомисла, Романа, Мстислава, Данила і Льва благословлять Тебе, Український Народе, і кличуть до Тебе з могил: Держися твердо в єдности й ненависти до ляцького ярма, а напевно здобудеш свою державу — найбільше добро для Тебе й потомків Твоїх.

І нема сьогодні ні мущини ні жінки ні дитини в цілім Українськїм Народі, котра не зналаб і не відчувалаб у серці, що надходить для Тебе, Український Народе Галича, день побіди. Ми, сучасне покоління, взяли на себе спадщину князів, королів, гетьманів, старих брацтв, в яких працювали міщане,

селяне й робітники і нема в нашому серці місця для слабости, ляку й замирення з ворогом.

Можливе тільки одно замирення: коли Лях признає нашу національну волю на нашій землі.

Ми живемо як нарід, ми триваємо, ми боремося за свободу й державність нашого народу.

В тім правда нинішнього дня, в тім здійсненне туги минулого, в тім зміст нашої будуччини.

Єдність, труд, жертва й бій — се одинокий шлях до перемоги. Вже клониться перед повагою нашого болю думка народів світа. Вже два рази «Союз Народів» — збір заступників всіх народів світа — домагався вирішення справи нашої державности наслідком заходів Галицького Уряду. Наближається отже день, коли всі народи нашої землі відітхнуть у свободній Галицькій Державі. Вона буде першим кроком до здійснення Твоїх великих мрій. Вже дріжить перед незломністю нашої волі Лях.

Гряде день перемоги Твоїї, Український Народе!

З кличем «Горі ім'ям серця!» йдемо невпинно в бій за свободу. За всі дотеперішні жертви складає Тобі, Український Народе Галицької Землі, і Твому славному війську Твій Уряд признання — іменем будучих поколінь і держави Твоїї.

Український Народе! Нехай в сей кривавий час не буде між Тобою роздорів. Помагайте собі взаємно! Освідомляйте незрячих, скріплюйте на душі пригноблених, помагайте своїм школам, науці і пресі. Плекайте в серці Вашім думку, що найбільша честь кожної родини дати доброго, своїй владі вірного жовніра! Нехай кождий мушина, кожда жінка, кожда дитина памятає, що тільки жертвами добудемо власну Державу. А Ви в чужині і таборах готуйтеся до рішального бою.

Будьте далі всі як скала й огонь!

Волею непохитні, ділом переможні!

Відень, 1. листопада 1921.

Др. Евген Петрушевич в. р.
Президент Української Національної Ради.
Др. Кость Левицький в. р.
Др. Осип Назарук в. р.

*Др. Роман Перфецкий в. р.
Др. Ярослав Подляшецький в. р.
Др. Ярослав Селезінка в. р.
Володимир Сінгалеви́ч в. р.*

ДАЛО, ф. 271, оп. 1, спр. 384, арк. 190. Друкарська листівка.

№ 170
**ІНФОРМАЦІЯ ЗАСТУПНИКА УПОВНОВАЖЕНОГО УРЯДУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ ГРИГОРІЯ МИКЕТЕЯ
УПОВНОВАЖЕНОМУ КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ
ПРО КОНФЕРЕНЦІЮ КПСГ У ЛЬВОВІ**

4 листопада 1921 р.

Письма п. Президента й п. д-ра. Витвицького з 2.XI. с. р. ми одержали і щиро п. Президент за них дякує.

На доручення п. Президента доношу слідуюче:

Сьогодні прибув зі Львова д-р. Михайлівський — власник фірми «Титан», який на припоручення д-ра. Вол. Бачинського і д-ра Барана привіз інформації для нашого Уряду.

1) Поляки не впали на ніякий слід тайних наших організацій.

2) Замкнення «Горожанського Комітету» зарядила поліція тому, що деякі академіки, як Чиж, Кучабський, Паліїв і Коберський, що працювали в «Кум-і», а за якими шукала поліція, щоби їх арештувати в звязи з університетською справою, — втікли зі Львова — були також членами Горожанського Комітету. Другою причиною закриття було се, що при ревізії найдено якісь письма «Кум-а» до Горожанського Комітету, з яких виходить, що Комітет давав грошеву допомогу «Кумови». А що «Кум» є організацією політичною — тим самим Горожанський Комітет підпомагаючи таку організацію, переступив рамці свого статуту, і за це його зачинено.

У всіх ревізіях, які переведено, не захоплено нічого — за виїмком протоколів «Кум-а».

Д-р. Вол. Бачинський не був взагалі арештований, лише того самого імени академік. Д-ра. Барана випущено.

3) Що до польсько-жидівського большевицького зїзду в школі Грінченка при пл. Юра ч. 5, в давнім мешканню о. Войнаровського, то додаю отсі інформації:

На зїзді брало участь на 32-ох учасників 6-ох українських комуністів. З них імена трех відомі — а то: Петро Хомин, відомий п. Президентови з Риги, де він був урядовцем делегації радянської України, а тепер є урядовцем большевицької місії в Варшаві для репартиції полонених, відтак О. Бабій, співробітник «Впереду», Гіжовська, студентка, викинена зі всіх українських студентських організацій за те, що вписалася на львівський університет. Оден з учасників зїзду є конфідентом поліції (загально вказують на О. Бабія) — і цей завчасу видав все поліції, так що «Газета Львовска» ще в суботу виготовила надзвичайний додаток про те все, що статися мало і сталося в неділю.

Що до ревізій в понеділок (31.X.) в пивницях згаданої школи і відкриттям большевицької літератури — то тут діло мається з чистою провокацією львівської поліції. Ще в суботу (29.X.) до сторожихи школи прийшов п. Чура і просив її сина закопати в пивниці важні книжки, очевидно у перед відповідно заплативши за це.

В понеділок прийшла поліція враз з тим самим п. Чурую під проводом комісаря Кайдана робити ревізію — ну і винайшла закопану в суботу большевицьку літературу. Поліція увійшовши до пивниць, в перших двох не задержувалася — а просто спрямувала до третої, де Кайдан відразу ногою відкрив критичний сховок. Поліція арештувала по ревізії сина-хлопця сторожихи; тоді вона в присутности всіх цілу справу зрадила і вказала на присутного п. Чуру, що ту літературу приніс він сам, а тепер сам поліцію спроводив. Ця провокація мала на цілі за всяку ціну довести до того, щоби доказати, що Українці є в спілці з аранжерами большевицького зїзду.

4) Сьогодні бюро Райтера доносить офіційально (приносить се Neue Freie Presse), що Льюїд Джордж в палаті громад інтерпельований заявив, що справа Сх. Галичини зовсім певно прийде на Найвисшу Раду, як лише другі наглі справи, що дотичать Польщі будуть полагоджені.

Прийміть заяви глибокої пошани та щирі поздоровлення.

Відень, 4. падолиста 1921.

*За Уповновласненого Уряду для Справ Закордонних
Григорій Микетей*

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 306. Машинопис.
Оригінал.

№ 171
ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «ВПЕРЕД»
ПРО ЗАБОРОНУ ВШАНУВАННЯ 5-х РОКОВИН
З ДНЯ СМЕРТІ ІВАНА ФРАНКА

8 листопада 1921 р.

Заборона франківського свята

Знайшлися в нашому селі охочі люди до роботи й постановили гідно відсвяткувати пам'ять Івана Франка в 5-і роковини його смерті. Здавалося, що все піде гаразд і що в намічену пору свято відбудеться так, як було приготовлено. Тим часом місцева жандармерія в самий день торжества заявила, що воно не сміє відбутися, а староство в Станіславові щойно дня 24 червня ц. р. видало таке хитро вистилізоване письмо:

«Староство не бере під увагу заяви від 5 ц. м. і відмовляється дати дозвіл на влаштування 17 липня ц. р. о 5 год. пополудні в залі «Просвіти» в Опришківцях святкування річниці покійного Івана Франка тому, що зміст доповіді, крім частини, яка стосується біографії і літературної творчості (письменника), не підходить, з огляду на спокій і публічну безпеку, для прочитання на прилюдних зборах. Проти цієї резолюції вільно внести жалобу до намісництва, яку необхідно подати в староство на протязі 14 днів, рахуючи від наступного дня (після подання) заяви.

Радник намісництва Глажевський»

Вперед. — 1921. — 8 листоп.

№ 172
**ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ
ВИКОНКОМУ КОМІНТЕРНУ ПРО РОЗГЛЯД ЗАЯВИ УСДП
ЩОДО ЇЇ ВСТУПУ ДО КОМУНІСТИЧНОГО
ІНТЕРНАЦІОНАЛУ**

19 листопада 1921 р.

Секретно.

Слушали:

9. О вступлении У.С.Д. (Восточная Галиция) в III Коммунистический Интернационал.

Постановили:

9. Принять следующую резолюцию:

1) Президиум Исполкома Коминтерна приветствует У.С.Д., заявившую о желании вступить в Коминтерн, и уверен, что скоро создадутся условия и для организационной связи этой партии с Коминтерном.

2) У.С.Д. (Восточная Галиция) должна широко продискутировать 21 условие вступления в Коммунистический Интернационал.

3) Созвать конгресс партии для принятия этих условий.

4) Исключить из партии националистические и оппортунистические элементы.

5) Вопрос о лозунге «Советская Восточная Галиция» должен быть обсужден особо и разрешен в Исполкоме совместно с польскими, украинскими и галицийскими товарищами непосредственно перед съездом У.С.Д.

*Секретарь И. К. К. И.
Печатка Виконкому Комінтерну*

ЦДАГОУ, ф. 233, оп. 1, спр. 10, арк. 17. Машинопис. Засвідчена копія.

№ 173

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАНОВИЩЕ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ У листопаді 1921 р. У ЗВ'ЯЗКУ З ПОЛЬСЬКИМ ПРОЕКТОМ АВТОНОМІЇ КРАЮ

Листопад 1921 р.*

1. Sprawa projektu autonomji

Zamierzone przez *posta Niedziałkowskiego* wniesienie projektu *autonomji terytorjalnej dla wschodniej Małopolski* wywołało na tutejszym terenie żywy oddźwięk tak na łamach prasy jak i w łonie społeczeństwa. Dyskusje i rozmowy na ten temat trwają dotychczas, podsycane zwłaszcza przez tutejszą prasę pravicową i jej sympatyków. O ile chodzi o prasę stwierdzamy następujące ustosunkowanie się do tej sprawy. *Skrajnie wrogo* wobec projektu ustosunkowała się w szeregu licznych artykułów i notatek omawiających daną sprawę wprost lub pośrednio, *prasa narodowo-demokratyczna* w organie «Słowo Polskie» i w powstałym ostatnio jego pomocniczym popularnym organie «Kurjer Powszechny» następnie «Gazeta Poranna» i «Wieczorna», organ tutejszych sfer giełdziarskich, skądinąd wrogich narodowej demokracji, jak również «Wiek nowy», najbardziej poczytny organ brukowy, wrogi zasadniczo N. D., nie mniej uwzględniający obecne nastroje mas polskich we wschodniej Małopolsce; pozatem wrogi stosunek do projektu zajęła «Gazeta Lwowska» dotychczas oficjalny organ Województwa, ostatnio z powodu oszczędnościowych zmieniona w przedsiębiorstwo prywatne, półurzędowe oparte o kapitał zakładowy złożony przez wydawnictwa gazet «Porannej», «Wieczornej», «Wieku Nowego». Oprócz powyższych wydawnictw o poważniejszym charakterze, stanowisko wrogie autonomii zajmują organa par excellence sensacyjne w rodzaju «Gazeta codzienna», «Nowiny Poniedziałkowe» i «Przegląd poniedziałkowy».

«Kurjer Lwowski» uchodzący za organ P. S. L. dotychczas w sposób jasny w powyższej sprawie się nie opowiedział, ograniczając się do suchego referowania wiadomości dotyczących sprawy powyższej. Stanowisko to tłumaczymy sobie z jednej strony składem osobis-

---

*Дата встановлена за змістом документа.

tym Redakcji skupiającej jednostki o małym temperamencie politycznym, z drugiej żywiona przez pewne naczelne koła w P. S. L. chęcią pozyskania sobie Rusinów w przyszłej akcji wyborczej do Sejmu. Natomiast «*Dziennik Ludowy*» organ P. P. S., licząc się z opinią miejscowych polskich kół robotniczych, nie popierał na łamach swoich projektu posła Niedziałkowskiego ograniczając się do stwierdzenia, że ustalenie prawne państwowego stosunku wschodniej Małopolski do państwa nastąpić może dopiero po wysłuchaniu woli tutejszego polskiego społeczeństwa i że wbrew tej woli daleko idących zmian dokonać nie będzie można.

Prasa żydowska w organie *tutejszych syjonistów* «*Chwila*» w sposób obowiązujący i wyraźny w artykułach wstępnych się nie wypowiedziała natomiast ze skwapliwie zamieszczanych wiadomości, częstokroć uzyskiwanych w drodze własnej inicjatywy, z Warszawy wnosić można, że projekt posła Niedziałkowskiego w zasadzie syjonistom odpowiada i radziby widzieć jego szybkie zrealizowanie, widząc w tem możność z jednej strony zejścia z dotychczas zajmowanej neutralności a z drugiej uzyskanie znacznego wpływu na sprawy krajowe w ich całokształcie.

Prasa ruska mocno po zamachu na skutek represji administracyjnej i konfiskat pomniejszona i ograniczona tylko do komunistyczno-nacjonalistycznego «*Wpered*» i bezbarwnego społecznie «*Ukraińskiego hołosu*» wychodzącego w Przemyślu uważa w oficjalnych wywodach autonomję terytorjalną za niewystarczającą i podnosi zasadnicze prawa narodu ukraińskiego do zupełnego samostanowienia. Z powierzonych jednak wiadomości na temat autonomji i z pilnie notowanych głosów prasy w tej sprawie wnosić można, że wbrew oficjalnemu stanowisku projekt autonomji terytorjalnej w kołach ukraińskich wywołał duże zainteresowanie i w razie praktycznego wprowadzenia go w życie nie napotkałby na zasadnicze sprzeciwy. «*Ridnyj kraj*» organ ugodowczy ukraiński, którego poczytność po zamachu Fedaka wśród sfer ukraińskich wzrasta, gorąco *projekt Niedziałkowskiego popiera* i w licznych polemikach zwłaszcza z polską prasą narodowo demokratycznie uzasadnia że autonomja terytorjalna przyczyni się do pokojowego ułożenia stosunków polsko-ukraińskich.

Projekt posła Niedziałkowskiego spotkał się również z masowym protestem polskiej ludności zwłaszcza we Lwowie; gdzie zaraz w

pierwszych dniach po ogłoszeniu w prasie rzeczzonego projektu odbył się z inicjatywy kół N. D. masowy wiec protestujący na dziedzińcu ratuszowym. W wiecu uczestniczyła ludność bez względu na przekonania partyjne urządzając po skończeniu tłumny pochód ulicami pod pomnik *Mickiewicza*. *Poziom* jednak przemówień i zgłoszonej rezolucji był *bardzo niski*, co tłumaczy się tem, że kierownictwo na wiecu objęty żywioły mało politycznie wyrobione. Podobne wiece odbyły się również na prowincji jak na przykład w Tarnopolu, Stryju, Stanisławowie i Kołomyi, oprócz tego na wiecach, z rozmaitych okazji urządzanych, uchwalano dodatkowe rezolucje z protestem przeciw autonomji terytorjalnej i zaznaczanie gotowości odparcia realizacji tych projektów czynnie. Podobny objaw stwierdzić było można na niedawno odbytym walnem zgromadzeniu obrońców Lwowa. Objawem protestu była również zgodna deklaracja profesorów wyższych uczelni przeciw projektowanej autonomji.

Lwowska grupa P. S. L. poświęciła sprawie projektu autonomji szereg wewnętrznych organizacyjnych dyskusji, na których po referacie *Dra Wasunga* omówiono sprawę bardzo obszernie. W łonie zebranych uwydatniły się owe *zasadnicze poglądy* a to: *za autonomją* (nawet terytorjalną) i *przeciw tejże*. Stanowisko skrajnie przychylne projektom autonomicznym zajęli członkowie starszej generacji tutejszego P. S. L. ludzie ze sfer inteligencji obecnie w czynnem życiu politycznym nie biorący żywszego udziału. W wywodach ostatnio wymienionych członków zauważyć było można dużo optymistycznej wiary w możność pozyskania ukraińców drogą ustępstw politycznych i wiary w możliwość stworzenia drogą silnej grupy ugodowej wśród Ukraińców na której oprzec by się mogła państwowa myśl polska. W ogniu dyskusji jednak nawet wyżej wymienieni optymiści ograniczali coraz bardziej zakres proponowanych przez siebie ustępstw na rzecz Ukraińców i zgadzali się na stanowisko referenta strzeszczające się w projekcie *autonomji wojewódzkiej*. *Reszta* uczestników przedstawiająca przeważnie żywioł czynnie politycznie ostro krytykowała projekt *Niedziałkowskiego*, do projektu zaś p. Wasunga odnosiła się z dużem niedowierzaniem.

Z ciekawszych wywodów omawianej dyskusji zaznaczyć należy zwłaszcza te które dopatrywały się źródła pomyślnego ukształtowania się stosunków kraju w zaprowadzeniu sprężystej a uczciwej administracji i w usunięciu niedomagań gospodarczych głównie odnośnie

do odbudowy i parcelacji, do której wedle podniesionych głosów, powinno się miejscami dopuścić równie żywioł ruski:

Miarodajną opinię sfer P. S. L. w sprawie ukraińskiej przedstawił na zwołanym ad hoc zebraniu tutejszej grupy P. S. L. były minister Rataj w referacie na temat zagranicznej polityki państwowej. Zaznaczył mianowicie p. Rataj, że projekt Niedziałkowskiego uważa za szkodliwy i że on sam jak i klub jego głosować będzie *przeciw projektowi* nie mniej uważa omawianie projektu w prasie za rzecz pożyteczną, tak dla wyczucia panujących prądów, jak też i to głównie ze względów polityki zagranicznej. W związku z powyżej przedstawioną sprawą od siebie dodajemy: Pomijając sprawę wartości czy braku jej w projekcie Niedziałkowskiego ze względu na zagranicę, dokładna obserwacja tutejszych stosunków nie pozwala przypuszczać, by z jednej strony projekt ten mógł być urzeczywistnionym i by z drugiej strony zrealizowanie jego mogło przynieść państwu pożytek i spodziewane pomyślnie ułożenie się stosunków w kraju. Przede wszystkim tutejsze społeczeństwo polskie, za wyjątkiem nielicznych i pozbawionych wpływu «idealistów» kategorycznie sprzeciwia się wszystkim próbom wprowadzenia autonomii terytorjalnej. Dość powiedzieć, że ani jeden z tutejszych czynnych polityków bez względu na partję nie opowiedział się za autonomją terytorjalną, niema również najmniejszej nawet zorganizowanej grupy w tutejszym polskim społeczeństwie, któraby myśl powyższą popierała. Przyczyny tego rodzaju stanu rzeczy tłumaczy się przede wszystkim ogólnym nastrojem pozostałym po długich i trwałych walkach z ukraińcami o Lwów i Galicję nadto powszechnie żywioną obawą utracenie wskutek ewentualnie wprowadzonej autonomji z jej wszystkimi następstwami, dotychczasowego stanu posiadania i wpływu uzyskanego drogą historycznej ewolucji. Z drugiej strony, z uwagi na analogicznie szowinistyczny nastrój inteligencji ukraińskiej, odgrywającej rolę kierowniczką masy ukraińskiej, nikt tu nie spodziewa się by wprowadzenie autonomji terytorjalnej zaspokoilo zadania programowe ukraińców tembardziej, że ci stale stać będą pod wpływem rozmaitych wrogich nam czynników zagranicznych, stąd też autonomję terytorjalną uważaliby Ukraińcy tylko za etap do programowego celu. Element polski pozostały w administracji przy ustroju autonomicznym ulegałby stałemu naciskowi ze strony zorganizowanej większości ukraińskiej i przy ewentualnych wstrząsaniach czy to wewnętrznych czy zewnętrznych państwa nie mógłby stanowić

należytego oparcia dla myśli państwowej polskiej. Zauważyć nadto należy, że wprowadzanie już teraz ustroju autonomicznego byłoby w gruncie rzeczy nieuzasadnionym uprzedzaniem potrzeb i zadań politycznych masy ukraińskiej w Galicji Wschodniej, która wogóle wspomnianych potrzeb nie odczuwa a mając możność powolnej odbudowy życia gospodarczego na ogół z obecnych stosunków i pokoju jest zadowolona, zwłaszcza w tych powiatach gdzie administrację polską reprezentują jednostki uczciwsze. Bez przesady stwierdzić można, że wprowadzenie autonomji, zwłaszcza pomysłu Niedziałkowskiego, byłoby w oczach mas ukraińskich czemś zgola nieoczekiwanem, a w konsekwencji rzeczy wpłynęłoby demoralizująco na budzące się poczucie przynależności do państwa polskiego. Chłop mianowicie ukraiński pozbawiony wobec ewentualnego wprowadzenia ustroju autonomicznego, styczności z widomymi znakami władzy polskiej, zwolna przyzwyczaiłby się do obywatnia się bez niej i na tem tle byłby podatnym materiałem do wszelkich antypaństwowych poczynañ ze strony prowodyrów ukraińskich. Wspomnieć należy, że notowane gdzieniegdzie dotychczas wypadki oporu częstokroć masowego ze strony ludności ukraińskiej były z reguły wynikiem niedomagań natury gospodarczej zręcznie przez agitację wyzyskanych. Odezwy wzywające do oporu przeciw konskrypcji również z reguły operowały argumentami ekonomicznymi, co świadczy o tem, że autorzy tych odezw dobrze zdawali sobie sprawę, że oderwane hasła patryotyczne nie znajdą dostępu do chłopu ukraińskiego. Powyżej wskazane i inne jeszcze objawy, które w następnych raportach bliżej zreferujemy, wskazują na to, że, właściwą drogą do uregulowania stosunków może być tylko stosowna zmiana systemu administracyjnego w zgodzie z obowiązującymi postanowieniami konstytucji, przyczem zwłaszcza główny nacisk należy położyć na stosowny dobór personelu administracyjnego. Dopiero na tle uczciwej działalności administracji dałby się wśród mas ukraińskich a nawet wśród części inteligencji ukraińskiej wzbudzić wyraźny kierunek ugodowy w stosunku do państwa. Wybitnie dodatnim czynnikiem w tym kierunku byłoby również częściowe obdarzenie ziemią tych chłopów ukraińskich, którzy jej najbardziej potrzebują i którzy dotychczas nie zaznaczyli swego wrogiego wobec państwa stanowiska.

II. Kongres bolszewicki

Stosunek prasy tutejszej wobec wypadków związanych z odkryciem kongresu komunistycznego w zabudowaniach sw. Jura da się podzielić, podobnie jak to zreferowaliśmy wyżej przy omawianiu stosunku prasy do projektu autonomji z tą poprawką, że tym razem i «Kurjer Lwowski» początkowo fakt kongresu bolszewickiego zaaranżowanego pod auspicjami Ukraińców wyzyskał w celu skompromitowania ruchu Petruszewiczowskiego, następnie jednak w specjalnych notatkach próbował łagodzić rozbujające wspomnianą aferą nastroje. Prasa ukraińska znowu uważa aferę powyższą za świadomie przez czynniki polskie zaaranżowaną imprezę w celu skompromitowania niepodległościowego ruchu ukraińskiego zagranicą. Dla sparaliżowania ewentualnego ujemnego wpływu, wynikającego z faktu odkrycia kongresu bolszewickiego i inspirujących głosów prasy polskiej, prasa ukraińska przez wszystkie swoje organa jeszcze istniejące, a specjalnie «Ukraiński hołos» rozpoczęła systematyczną i obszerną kontrakcję, w której licznymi wywodami, często zresztą przez Prokuratorję konfiskowanymi, stara się zająć świętojurskie bądź to zbagatelizować bądź to przypisać je *provokacyjnym zabiegom władz*. Wyczuwa się, że odnośne głosy prasy ukraińskiej przeznaczone są głównie na użytek zagranicy, na której terenie zauważa się równoczesne w tym samym kierunku idące zabiegi przedstawicielstw ukraińskich. Jeden ze skutków tych zabiegów widzimy w notatce zamieszczonej w «Ere nouvelle», w której wskazano na powtarzającą się metodę ze strony polskiej zmierzającą do przedstawienia ruchu ukraińskiego jako inspirowanego przez sowiety, by tym sposobem zyskać opinie zagraczną dla Polski rozwiązania sprawy w Galicji Wschodniej na międzynarodowym terenie. Wspomnianą notatkę kwapliwie wyzyskał tutejszy «Wpered». W związku z tem zauważyć można, że zajęcie świętojurskie nie zostało ze strony polskiej zwłaszcza na terenie zagranicznym wyzyskane w tym stopniu jak charakter jego nakazywał, tak że kontrakcja ukraińska rozmiarami swemi stanowczo przewyższa analogiczną akcję polską. Nic również z polskiej strony nie uczyniono w tym kierunku, by stosownymi publikacjami skierowanymi do mas ukraińskich skompromitować prowodyrów ukraińskich zwłaszcza z szeregów księżowskich. Nawiasowo dodajmy, że wszelki brak propagandy ze strony polskiej na terenie wewnętrznym dał się zauważyć również i w innych wypadkach, że wspomnimy tu choćby tylko

sprawę konskrypcji, której spokojnego przebiegu nie przygotowano żadnymi wyjaśnieniami i stosowną agitacją. To też nie dziwno, że stosi ukraińskiej bibuły musiały tu i ówdzie, zwłaszcza w zachodnich powiatach wschodniej Małopolski, wywołać nie pożądany dla nas opór chłopstwa przy konskrypcji, który pociągnął za sobą konieczność stosowania represji policyjnej. Tutejsza ekspozytura «Straży Kresowej» stwierdzając zupełny brak reagowania ze strony polskiej na systematyczną kampanję oszczerczą w związku z konskrypcją prowadzoną przez «Wpered» fałszywie alarmujący opinię publiczną specjalnie spraprowowanymi opisami, wygotowała odpowiednią notatkę zamieszczoną następnie na łamach «Kurjera Lwowskiego» a podpisana «ESK» w której apelowaliśmy do Województw, by prostowały podnoszone ze strony «Wperedu» fałsze. Podstawę do tej notatki znaleźliśmy w szeregu urzędowych protokołów, przeglądniętych w tutejszym D. O. K., które dostarczyły wiele materiału kompromitującego propagandę ruską, niestety w sposób właściwy nie wykorzystanego.

III. Ruch kulturalno-oświatowy

Już od dłuższego czasu, zauważyć się daje wzmożona działalność kulturalno-oświatowa wśród Rusinów. Objawia się to w reorganizacji starych placówek kulturalno-oświatowych i w zakładaniu nowych zwłaszcza szeregu szkół prywatnych po miastach i miasteczkach. Sprawę ujmemy szczegółowo w osobnym referacie, do którego już mamy częściowe materiały; tu ograniczymy się do stwierdzenia przyczyn wzmożonego ruchu ukraińskiego na tem polu. Jedną z pierwszych jest skierowanie się inteligencji ukraińskiej, pozbawionej możliwości pracowania w aparacie państwowym, właśnie na pole kulturalno-oświatowe. Działalność podjęta jest z szczegółowo opracowanym planem i wspomagana jest zdaje się częściowo pieniężnymi zasiłkami zagranicy, które ostatnio prawdopodobnie zmalały, jak wnosić można z licznych odezw o składki na rozmaite ukraińskie kulturalno-oświatowe cele. Ostatnie aresztowania związane z zamachem Fedaka i zajęciem świętojurskiem wniosły do organizacji ukraińskiej pewien zamęt i konsternację, co odbija się często na sile wspomnianego ruchu kulturalnego i oświatowego. Na objaw ten wskazał zresztą w jednej z notatek «Wpered».

Strona polska wspomnianej akcji ukraińskiej nie przedstawia należycie zorganizowanego swego aparatu kulturalno-oświatowego. Szereg przedwojennych placówek kulturalnych polskich zrujnowanych na skutek wojny dotychczas nie odnowiono. Reorganizacyjna akcja w tym kierunku na skutek partyjnego rozbitcia wśród inteligencji polskiej i znacznego odpływu sił inteligentkich wschodniej Małopolski na inne tereny polskie, zaledwie w zaczątku. Przebieg ostatniego zjazdu T. S. L. stwierdził olbrzymi zastój w pracach wspomnianego Towarzystwa, zabiegów zaś sanacyjnych dotychczas nie widać i mało są prawdopodobne z powodu wyłącznego charakteru T. S. L. i braku sił w niem. Zjazdowi delegatów instytucji Kursów dla dorosłych odbytemu ostatnio we Lwowie, poświęciła prasa tutejsza obszerniejsze sprawozdanie wymieniając między innymi obecność na zjeździe reprezentanta «Straży Kresowej». O ile mogliśmy stwierdzić, to nowy zarząd T. S. L. wybrany na ostatnim zjeździe we Lwowie a urzędujący w Krakowie uchwalił szereg projektów dotyczących się reorganizacji pracy T. S. L. na kresach zwłaszcza we.....* nadto wspomniana okoliczność małej sprawności organizacyjnej aparatu T. S. L. nie rokuje nadziei, by wspomniane uchwały mogły być rychło i skutecznie w życie wprowadzone. Dodatkowo zaznaczamy, że mocno zaniedbany grunt polskiej pracy kulturalno-oświatowej domaga się jakiegoś radykalnego odświeżenia za pomocą instytucji, która by umiała w pracę wnieść nowego ducha nową metodę i środki. Kadry ludzkie dla zrealizowania powyższego celu znalazły by się tak we Lwowie jak i na prowincji, sprawa jednak wymaga przedtem dokładnego przygotowania opinii i skupienia pewnej gromady inteligencji biorącej inicjatywę w wspomnianej sprawie. Tutejsza Ekspozytura S. K. wszczęła już szereg wstępnych kroków dla zorganizowania koła «Straży Kresowej». Rozszerzenie akcji zależne jest od dokładnego omówienia sprawy z odnośnym oddziałem «Straży Kresowej» w Warszawie i od możliwości znalezienia potrzebnych dla szerszych akcji funduszy.

Miara wszechstronności ukraińskiego ruchu kulturalnego stanowi mający się odbyć 22 i 23 grudnia b. r. zjazd kobiet ukraińskich we Lwowie. Porządek obrad powyższego zjazdu zawiera między innymi następujące zagadnienia: rola kobiety w obywatelskim życiu, organizacja pracy na przyszłość i przegląd dotychczasowej działalności

---

*Слово нерозбірливе.

ukraińskich kobiet. Przewidziana jest również uroczysta akademja ku uczczeniu Natalji Kobryńskiej. Organizacja kobiet ukraińskich dzięki sprężystemu kierownictwu jako też dzięki temu, że posiada w swem łonie kilka wybitnych jednostek, — pochłubić się może pewnymi wynikami swej pracy. Istnieje przypuszczenie, że na wymienionym zjeździe ujawnia się tendencje ze strony kierownictwa organizacji przeprowadzenia rezolucji porządkiem dziennym nie objętych o kierunku wybitnie antypolskim.

IV. Położenie ogólne i nastroje

W nastrojach ogólnych tutejszego społeczeństwa polskiego mimo zachodzących od czasu do czasu alarmujących wypadków, jak Fedaka, zajście świętojurskie, sporadyczne wypadki sabotażu na kolejach, daje się zauważyć znaczne uspokojenie dodatnio odbijające od stwierdzonej jeszcze kilka miesięcy temu panicznej wrażliwości z powodu takiej lub owej pogłoski na temat przyszłych losów Galicji Wschodniej. Dziś pod tym względem jest znaczna zmiana na lepsze i ustala się powszechne przekonanie, że los Galicji Wschodniej jest mimo wszystko na trwale złączony z losem Państwa. Projekty i pomysły w rodzaju projektów Niedziałkowskiego wywołują raczej oburzenie aniżeli zaniepokojenie.

Duże zainteresowanie w opinii publicznej wywołał spór między Naczelnikiem Państwa a niektórymi kołami Sejmowymi w sprawie wileńskiej. Prasa tutejsza jednego i drugiego odcienia poświęciła sporowi obszernie wywody. «Słowo Polskie» zręcznie insynuowało opinii, że stanowisko Naczelnika Państwa w sprawie wileńskiej jest chęcią analogicznego załatwienia sprawy Galicji wschodniej, względnie niebezpiecznym w tej mierze precedensem. Zwłaszcza pochopne i niedojrzałe politycznie wywody «Ilustrowanego Kurjera codziennego» w Krakowie zalecającego wilenską metodę Naczelnika odnośnie do Galicji Wschodniej zręcznie wyzyskała prasę endecką podobnie jak i oświadczenie Dąbskiego wygłoszone na ostatnim kongresie P. S. L. Początkowo dawała się zauważyć przewaga nacisku prasy prawicowej na tutejszą opinię usprawiedliwiona zresztą lokalnym położeniem dopiero w dalsze napływające z Warszawy wiadomości i niektóre korespondencje, pozwalające lepiej ocenić intencje Naczelnika Państwa wyrównały szanse obydwuch ścierających się stron, toteż biegnące równolegle do akcji prasowej zapędy prawicy tutejszej a zmierzające do wywołania przeświadczenia, że w Warszawie zanosi

się na przewrót, przyjęte zostały ze spokojem, a na wiecu zorganizowanym przez N. D. w sprawie Wileńskiej, na którym referował sprawę miejscowy dobry mówca ks. Dziendzielewicz w duchu bardzo wrogim dla Naczelnika Państwa przeszła rezolucję w której jednak osobę Naczelnika Państwa zupełnie, licząc się z możliwością oporu znacznej części zebranej [publiki] pominięto.

Prasa prawicowa, inspirująca w okresie sporu wileńskiego .....* w Państwie obok puszczonej kaczki o dokonanym już zamachu stanu w Warszawie, nad którą zresztą przeszło tutejsze społeczeństwo do porządku dziennego, zaczęła się systematycznie w myśl widocznych dyrektyw z kół naczelnych prawicy urabiać przychylną opinię dla p. Wojciecha Korfatego i o jego w najbliższej przyszłości w Państwie decydującej roli. Tutejszy «Kurjer Lwowski» w chęci paraliżowania zakusów prawicy zmierzających do wysuwania nowej wielkości poświęcił osobie Korfatego krytyczny artykuł, zapowiadając dalsze rewelacje w razie nowych prób utworzenia legendy o osobie Korfatego. Tuż potem tutejszy «Dziennik Ludowy» opierając się na notatce «Gazety Robotniczej» na Górnym Śląsku równie ostro zaatakował Korfatego i jego plebiscytową działalność.

V. Życie młodzieży

Na terenie życia młodzieży tutejszych szkół panuje od szeregu miesięcy ożywiony ruch organizacyjny tak w dziedzinie samopomocowej jak ideowo politycznej i naukowej. Obok wzmożonej pracy w placówkach o charakterze ściśle naukowym jak np. biblioteka uniwersytecka, która do niedawna pusta dziś nie może pomieścić zgłaszającej się do studjowania młodzieży, obok ruchu reorganizacyjnego w kółkach naukowych i w «Bibliotece słuchaczy prawa», w które ostatnio odbyto walne zgromadzenie powołało do życia nowy zarząd, krzątający się około przywrócenia instytucji przedwojennego poważnego charakteru naukowo-samopomocowego, obok dość intensywnej pracy w tutejszych «Bratnich pomocach» techniki i uniwersytetu, — wzmógł się bardzo ruch o charakterze politycznym. W tej dziedzinie mamy następujące ugrupowania: 1) Ogólno akademicki Związek Narodowy, uchodzący za blok młodzieży narodowo-demokratycznej, organizacji młodzieży chrześcijańskiej «Odrodzenie»

---

*Слово нерозбірливе.

i młodzieży narodowo-zachowawczej. Do wspomnianego Związku wstąpiło ostatnio kilku członków tutejszej organizacji «Młodzieży Narodowej», na którym to tle dokonał się rozłam w tej organizacji, dotychczas w pełni nie zlikwidowanej. Prym w «Związku» dzierży najsilniejsza tamże liczbowo młodzież Narodowo-Demokratyczna. 2) «Życie» organizacja niezależnej polskiej młodzieży socjalistycznej skupiająca dość liczną grupę, zasiloną częściowo członkami. 3) «Zjednoczenia» Towarzystwa polskiej młodzieży wyznania mojżeszowego, mającego równocześnie charakter samopomocy. 4) Organizacja młodzieży P. S. L. zawiązana niedawno w kołach młodzieży technicznej. Organizacja ta po za wysłaniem depeszy na kongres P. S. L. w Warszawie dotychczas żadnej działalności na zewnątrz nie ujawniła. 5) Organizacja «Młodzieży Narodowej» zawiązana w miesiącu lipcu b. r. przechodzi obecnie na skutek wspomnianego rozłamu kryzys organizacyjny. Grupa pozostała po za członkami, którzy wstąpili do ogólno-akademickiego Związku Narodowego czyni usiłowania reorganizacyjne, które prawdopodobnie w czasie najbliższym uwydatni się w działalności na zewnątrz.

Ostatnie walne zgromadzenie «Czytelni akademickiej», instytucji statutowo-apolitycznej względnie apartyjnej, przyniosło zwycięstwo liście ogólno akademickiego Związku Narodowego panującego dziś niepodzielnie w «Wydziale Czytelni» i «Bratniej pomocy uniwersyteckiej», «Wzajemnej pomocy medyków» i w «Zarządzie domu akademickiego im. Adama Mickiewicza». W związku ze zwycięstwem żywiołów prawicowych, mocno zresztą nieformalnem daje się zauważyć ruch przeciwstawny w kołach młodzieży centrowo lewicowej, który wyraził się dotychczas w szeregu krytycznych notatek pomieszczonych na łamach niektórych tutejszych organów prasy w stosunku do robót Ogólno-akademickiego Związku Narodowego. Ruch wspomniany zmierza do zorganizowania zrzeszenia analogicznego do «Czytelni akademickiej» a mającego objąć żywioły centrowo-lewicowe. Szanse żywotności tego zrzeszenia nie są jednak zbyt wielkie z powodu braku w kołach młodzieży centrowo-lewicowej, młodych sił wyszkolonych. Narazie znaczna ilość młodzieży autoramentu centrowo-lewicowego grupuje zawiązany ostatnio «Związek przyjaciół Pomorza» mający na celu głównie szerzenie zainteresowania dla spraw polskiego Pomorza. W stadjum tworzenia znajduje się «Związek Polaków w Litwie». Organizacja ta ma raczej charakter towarzyski

z zamiarem bliższego zajęcia się sprawą Litwy. Kierunek organizacji centro-lewy. Nowy wydział «Czytelni akademickiej» zawdzięczający swe zwycięstwo licznemu udziałowi na walnym zgromadzeniu ad hoc sprowadzonych kleryków po odbytej inauguracji rozpoczął swą działalność odczytem wymienionego już raz w niniejszym raporcie ks. Dziędzielewicza na temat «Ważne zadanie młodzieży kresowej». Przybyli na odczyt członkowie kół centro-lewych zamierzali wziąć udział w dyskusji po referacie jednakowoż do niej nie dopuszczono. Na dniu 29 b. m. zapowiedział wydział «Czyt. Ak.» zebranie informacyjno-dyskusyjne w związku z przygotowującym się II ogólno-akademickim zjazdem w Wilnie. Spodziewana jest na wspomnianym zebraniu bardzo ostra polemika ze strony kół centro-lewych, które starają się nie dopuścić do wybrania w środowisku lwowskim na zjazd delegacji o charakterze wyłącznie prawniczym, dlaczego ogólno-akademicki Związek całą siłą zmierza.

W związku z fatalnem położeniem materialnem licznych szeregów tutejszej studjującej młodzieży, po alarmujących głosach w prasie domagających się zajęcia się niedolą młodzieży akademickiej, wszczęto ostatnio na terenie starszego społeczeństwa z ramienia miejscowego Komitetu Obrony Państwa energiczną akcją zmierzającą do udzielenia młodzieży pomocy w formie mieszkań, żywności i odzieży. Pomoc obiecał zarząd miasta i miejscowa Misja Amerykańska. Wszczęta akcja rokuje pomyślne wyniki. Ważne to zwłaszcza z tego względu, że zaniedbanie tutejszej młodzieży pod względem materialnym groziłoby stałym obniżeniem się liczby polskiej młodzieży w tutejszych wyższych uczelniach, gdzie i tak procent narodowości innych zwłaszcza żydowskiej jest mimo stosowanych ograniczeń bardzo znaczny. Korzystne ugrupowanie sił może przynieść tylko stosowna akcja ekonomiczna społeczeństwa tutejszego na rzecz młodzieży Polskiej.

№ 174

**ЗВЕРНЕННЯ НАРОДНОГО КОМІТЕТУ УНТП
ДО ОРГАНІЗАТОРІВ І МУЖІВ ДОВІР'Я ПАРТІЇ**

1 грудня 1921 р.

Довірочно. Прочитати уважно,
знищити і виконати.
У Львові 1 грудня 1921.

**До П. Т. Організаторів і мужів довіря
Української Народньої Трудової Партії**

В прилозі пересилаємо комунікат про становище Народного Комітету із сучасної хвилі і резолюції одноголосно ухвалені Народнім Комітетом в дни 30./XI. ц. р.

Приневоляє нас до цього замкнення незалежної преси і поширювані в краю непокоячі сплетні.

Річю наших П. Т. мужів довіря є поінформувати як слід наше громадянство і зробити кінець сплетням.

Переживаємо тяжкі часи терору. Одначе не вільно падати нам духом і нидіти в пасивности. Тому, хоч обережно, без непотрібного розголосу, треба нам взятися до організації, а з окрема:

1) відновити повітову і громадську партійну організацію і про її склад повідомити Народній Комітет на відому адресу,

2) перевести партійне оподаткування по містах і селах, а зібрану готівку переслати на адресу Краєвий Союз Кредитовий Львів Ринок 10 ч. кн. 5.000.

3) перевести всюди загальне оподаткування на національні ціли, після інструкцій, ухвалених Президією Національної Ради і Міжпартійною конференцією з дня 3./IX ц. р. а зібрану готівку переслати після інструкцій,

4) не забувати на фонд незалежної преси, присилати датки і (викликувати системою трійок) на адресу Краєвий Союз Кредитовий Львів Ринок 10 ч. кн. 30.000. Преса наша завішена від більше як двох місяців, але мусить платити персонал редакційний, адміністраційний і друкарню, бо годі викидати їх на

улицю, а відтак треба мати готовий фонд на цю хвилю, коли зможем відновити пресу,

5) в громадах, в котрих не зібрано ще підписів всіх громадян на відомі протести, зібрати негайно підписи всіх без різниці віку і пола з печаткою і підписом громадської зверхности, лишаючи три четвертини першої сторони аркуша, чистою незаписаною, без всякої написи,

6) негайно подати до нашого відома всі факти надужить і репресій в справах конскрипційних, о скільки це ще не сталося,

7) повідомити нас про всі кольонізаційні заходи Поляків,

8) перед всіма властями боронити прав української мови в слові і письмі,

9) негайно відновити всюди філії і читальні тов. «Просьвіти», філії та кружки У.П.Т., філії і кружки «Сільського Господаря», зглядно у відновлених розвинути можливо як найживішу діяльність,

10) зі селянською масою удержувати як найтісніший контакт, прислухуватися до її голосу, хоронити її від деморалізації і провокації,

11) не забувати, що в «Рідній Школі» наша будучність.

Проч зі зневірою, малодушністю, і пасивністю.

*За Народний Комітет
Др. Володимир Бачинський, голова
Михайло Струтинський, секретар*

Становище Народнього Комітету до сучасної хвилі Комунікат

З огляду на це, що в останніх часах стали тенденційно поширяться в краю вісти, начеб дехто з членів Н. К. поза плечима Уряду През. Др. Е. Петрушевича і Н. К. вів переговори з польським урядом та його агентами і плянував угоду, Н. К. стверджує, що всі ті вісти минаються з правдою.

Метою поширювання тих вісток, якими так зхвилювалася публична опінія українського громадянства, є ослабити наші карні ряди, викликати недовіре до національного проводу.

Народний Комітет, начальна управа Української Народньої Трудової Партії, розглянувши на останніх засіданнях політичне положення, стверджує, що не знайшли ніякі події, які оправ-

дувалиб в чім небудь зміни нашої дотеперішньої лінії політичної. Навпаки, Н. К. з цілим натиском підчеркую стійність, доцільність і нерушимість відомої політичної лінії, яка зміряючи до виборення самостійности Сх. Галичини, оконечно узмістовлюєть ся в зєдненню всіх українських земель в одній суверенній, незалежній, демократичній, народоправній державі українського народу.

Н. К. ще раз стверджує, що єдиним управненим до важних політичних і міждержавних актів є Уряд През. Др. Петрушевича, уповноважений довіррям народу, по осягненню опінії і в порозумінню з політичним проводом в краю.

Супроти поширюваних ворожими українському народови і єго державности чинниками поголосок і сплетень, Н. К. зазначає, що і українське громадянство в цілости і його організації та відповідальні чинники не мають нічого спільного ані з комуністичною організацією, яку попирає в краю варшавський комуністичний центр, ані з монархістичними тенденціями, які вяжуться з іменем Вільгельма Габсбурга (т. зв. Василя Вишиваного). Всі відомости на ці теми, поширювані польською пресою, а навіть польськими урядовими чинниками, є видумкою тенденційною, зпрепарованою для очернення українського народу і його політичного проводу за границею.

Ці ганебні сплетні позбавлені всякої фактичної основи. Вони мають на меті випробованими вже калюмніями та інсинуаціями з одного боку представити Українців як непевний елемент, податний для большевицької агітації, а з другого боку створити позори, неначеб Українці творили основу для змагань до реставрації бувшої габсбурзької династії.

Львів 30. падолиста 1921.

За Народний комітет

Др. Володимир Бачинський, голова

Михайло Струтинський, секретар.

Президія Укр. Нац. Ради у Львові на засіданню дня 4. грудня, а Народний Комітет дня 9. грудня ухвалили одноголосно слідуючу резолюцію:

Висловити повне і беззастережне довірря голові Президії Укр. Нац. Ради у Львові Др. Володимирові Бачинському, котрий серед невимовно важких обставин провадить політичну лінію згідно з громадянською думкою в краю.

Резолюції

Народний Комітет, начальна управа Української Народньої Трудової Партії, перевівши на засіданнях в днях 25, 26, 28 і 30 падолиста вичерпуючу дискусію в справі міжнародного положення Східної Галичини, як української справи взагалі, та розглянувши внутрішнє положення в краю, рішив:

I. Одобрити самостійницьку а тим самим антипольську політичну лінію Уряду ЗУНР.

II. Зажадати від Уряду ЗУНР докладного подання причин, які спонукали його домагатися неутралізації Східної Галичини, на основі відомого проекту конституції з трома державними націями. Зокрема Н. К. домагається докладних вияснень, що спонукало Уряд притушовувати в згаданім проєкті український характер краю.

III. Подати до відома Уряду, однозгідне становище Н. К. що самостійна Східна Галичина має становити тільки перехідний стан, бо будуччина Східної Галичини мусить бути тісно звязана з долею Великої України.

IV. Візвати Уряд, щоби поробив заходи з метою усунути антагонізм і непорозуміння між наддніпрянською і наддністрянською еміграцією.

V. Домагатися від Уряду постійних, автентичних і докладних інформацій про стан східно-галицької справи на міжнародній арені, та вичерпуючих звідомлень про заходи Уряду.

VI. Візвати Уряд до припинення неправдивих і пожалування гідних наклепів, які особи з окруження Уряду поширюють листами передаваними до краю про поодиноких діячів трудової партії в краю та таким чином викликають заколот, дезорганізацію в внутрі партії серед цілого громадянства, а крім того створюють важку атмосферу взаїмних підозрінь і недовірря. Одним словом Н. К. домагається, щоби методів політичної боротьби на еміграції не переносили до краю.

VII. Візвати Уряд, щоби поробив на міжнародній арені всі можливі заходи задля негайного усунення невиносимого варварського режиму в Сх. Галичині, де тепер наступив поворот до метод 1919 р., бож здавлено всякий прояв громадянського життя, закрито пресу, заповнено тюрми, а всіх видніщих неарештованих діячів обставлено охранныками, а крім того ужито

нового способу террору, широко розгалуженої провокації (комуністичний конгрес), одним словом створено клясичний що до своєї безоглядності і анархії стан екс лекс.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 316. Машинопис. Копія.

№ 175

ВИТЯГ З ОГЛЯДУ ПРЕС-БЮРО ПОСОЛЬСТВА УСРР В ПОЛЬЩІ «В СПРАВІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ»

14 грудня 1921 р.

В справі Східної Галичини

«Нова Реформа» подає за сіоністичною газ. «Хвіля», що в політичних кругах запановало певного рода занепокоєння з приводу одержаних з Лондону і Парижа відомостей, немовби в Найвисшій Раді переважає думка, що справа державної приналежности Східн. Галичини не може зараз бути вирішена остаточно і що Польща має одержати тільки провізоричний мандат. В звязку з тою відомостю — каже «Нова Реформа» — треба зазначити, що подібні чутки кружать і серед українських політичних кол. Провідники віденської еміграції повідомили українських діячів у Львові, що англійська дипломатія задумує в найблизшій часі рішити справу Східної Галичини лише провізорично — це значить, аж до встановлення стосунків в Росії. Українські кола не виказують вдоволення з такого стану річей. (Число прихильників безпосереднього порозуміння з Польщею побільшується). Але навіть найбільш умірковані політики застерігаються, що порозуміння є можливим тільки на плятформі територіяльної автономії. Угодові змагання українців паралізує віденська еміграція що має свою сталу агентуру у Львові...

«Ржечпосполіта» обурюється на німецький орган «Дейт. Алб. Зейт», який час від часу нагадує Польщі про Східну Галичину. Останніми часами орган помістив, що мін. Скірмунт має виїхати до Парижа з нововиробленим проектом автономії для Східної Галичини.

(Та сама газета заміщує відомости про зміну настроїв серед українського населення, яке починає помало годитися на мирне співжиття з поляками, головню священство звертається в бік згоди, бо бачить як рядом з українською агітацією росте на очах галицький большевизм, котрий підриває авторитет церкви).

Дуже цікаву передову статтю з приводу комбінацій Петрушевича заміщує газета «Вечорна». Газета починає від відношення Європи до будучої Росії і міркує так: коли глянути на цілість того відношення, то не можна заперечити того, що мимо занедбання активної зовнішньої інтервенції в Росії, думка про давню Росію є даліше активною. Своє твердження підтримує газета аргументами, що російську еміграцію західні держави не тільки толерують, але й протегують. (Армію Врангеля тримають на Балкані і дбають про те, щоби представляла з себе цілість, готову до акції. Бути може, — каже автор, — що піддержку російської емірації хочуть використати західні держави при переговорах з большевиками і примусити їх до певних уступок, але самі большевики трактують цю річ о много серйозніше). — Франція, хоч-би і признала большевиків, буде йти завше до давньої Росії. Між останніми подіями (почвірне порозуміння, тісний звязок Франції і Англії відносно заграничної політики) а будучою Росією мусить бути сильна звязь і це скріплює становище російської еміграції. В цю цілу міжнародню комбінацію втягає газета Схід. Галичину і Петрушевича, котрий останніми часами звинув свій синьо-жовтий прапор і викинув гасло, що Східна Галичина повинна бути в Федерації з Росією. Автор не дивується, що Петрушевич, надзвичайно обережний і знаменито орієнтуючийся в міжнародній обстановці, пішов на згоду з російською реакцією — видно сила є, коли Петрушевич заризукував і підпорядкувався їй. (Чутки, продовжує автор, що Сх. Галичина по 25 роках стане перед альтернативою або до Польщі або до Росії (але не большевицької) можуть бути правдиві і невиключено, що між Бріаном і Лойд Джорджом справа ця була обговорена).

№ 176

**РЕЗОЛЮЦІЯ КРАЄВОГО З'ІЗДУ МУЖІВ ДОВІР'Я
УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ ПАРТІЇ***30 грудня 1921 р.*

Краєвий з'їзд мужів довіря Української Народної Трудової Партії, який відбувся дня 30. грудня 1921:

I. Піддержує і одобрює політику Уряду ЗУНР на міжнародній арені, якої метою є обнова і утвердження державної самостійности Східної Галичини та заявляє, що Уряд ЗУНР під проводом Президента д-ра Евгена Петрушевича є одиноким легітимованим представником населення Східної Галичини;

II. Стверджує, що окупаційна польська влада у Східній Галичині й на дальше приновлює супроти українського населення в краю на всіх областях публичного і приватного життя екстермінаційні методи. Тому взиває Уряд ЗУНР, щоби поробив заходи перед рішачими чинниками на міжнародній арені з метою негайно усунути існуючий варварський режим, привернути горожанські права населення, а в першу чергу не допустити до стягнення зі східно-галицького населення ухваленої польським соймом у Варшаві примусової податкової данини, яка до решти може знищити зруйноване населення семилітньою війною;

III. Зазначає, що триваюча третій рік під польською окупацією анархія, бандитизм і самоволя найбільш переконуючо виказали, що єдино доцільним засобом для привернення нормальних відносин в краю є реституція української державности згідно з проголошеними державами антанти і загально признаним правом про самоозначення народів та привернення правної влади. Тому з'їзд просить Уряд ЗУНР поробити всі заходи для привернення правного стану на землях ЗУНР;

IV. Висловлює глибоку пошану і шле сердечний привіт всім страдникам, що караються в польських тюрмах за елементарні права свого народу та своїми з героїською мужністю переносеними терпіннями стверджують непохитну волю українського народу бути вільним і незалежним членом світової сім'ї народів і господарем своєї скріявленої землі;

V. Постановляє негайно приступити до віднови всіх повітових організацій для скріплення розхитаної війною і терором та репресіями польської окупаційної влади партійної організації.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 316. Машинопис. Копія.

№ 177

ВИТЯГ З ОГЛЯДУ ПРЕС-БЮРО ПОСОЛЬСТВА УСРР В ПОЛЬЩІ «ГАЛИЦЬКІ СПРАВИ»

17 січня 1922 р.

Правне становище і вибори до Сойму: По проєкту виборів до Польського сойму Східна Галичина визнається за державну польську територію і має послати до сойму 74 послів. В звязку з цим Львівська газета «Рідний Край» в передовій статті обмирковує справу як мусить поставитись до виборів українське населення, а саме — чи брати участь у виборах чи бойкотувати їх. Газета відзначає що політичні групи Галичини з табору Петрушевичівців стоять за бойкотування виборів. В своїх поглядах вони посилаються на те що Східна Галичина не належить Польщі, що Польща має у неї тимчасову адміністрацію на підставі мандата од Антанти, і що справа Галичини буде незабаром розвязана державами Антанти. Проти такого погляду висловлюється «Рідний Край». Ця газета гадає, що справа Галичини, не дивлячись на обіцянки Петрушевичівців, не швидко буде розвязана, що навіть коли й буде поставлена на розгляд, то не буде вирішена так, як гадає Петрушевич, і головне, що важко перевести бойкот до виборів поміж сільського населення як це до де-якої міри виявилось під час перепису населення. Отже на думку «Рідного Краю» треба було-б галицькому населенню взяти участь у виборах розпочавши зараз відповідну підготовчу акцію (№ 286 — 28/XII).

Та ж газета друкує слідом за Віденською «Найе Фрае Прессе» заяву петрушевичівця Осипа Назарука в справі Східної

Галичини. Назарук подає, що Найвища Рада стоїть на погляді необхідности полагодити східно-галицьке питання під час січневого засідання і що вже тепер відбуваються в тій справі наради між англійським та французьким кабінетами. Торкнувшись відомостей, що поляки опрацьовують проект автономії для Східної Галичини — Назарук зауважив, що галицькі українці ніколи не погодяться з поляками на плятформі автономії. Їхні вимоги: примінення права самоозначення народів, знесення польської адміністрації й відновлення проклямованої в 1918 році Західньо-Української Республіки (№ 286 — 28/XII).

ЦДАГОУ, ф. 6, оп. 1, спр. 23, арк. 21. Машинопис. Копія.

№ 178 ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ КРАЄВОГО З'ЇЗДУ МУЖІВ ДОВІР'Я УНТП У ЛЬВОВІ

14 січня 1922 р.

Зїзд отвирає голова Народнього Комітету Др. Володимир Бачинський, пояснюючи його ціль, як потребу зясувати собі нинішнє загальне положення, та призадумати способи дальшої акції політичної партії. Пропонує вибір Президії засідання в особах: о. Стефана Онишкевича, як голови; п. Г. Тершаківця як заступника, а пп. ред. Струтинського і канд. адвок. Малецького як секретарів.

О. Онишкевич, приймаючи Президію константує, що на порядку деннім є два реферати, а саме:

- 1) Про загальне політичне положення,
- 2) Реферат організації партії відповідно до нинішніх обставин.

Для виголошення політичного реферату уділяє голосу През. Др. Володимир Бачинський.

Др. В. Бачинський представляє обширно нинішний стан життя українського населення в Галичині під страшним режимом польської влади, вказує на всякі репресії так політичного характеру, як економічного, на постійне арештовання і запроторювання наших громадян під замітом політичних

злочинів, а одночасно змагання польської влади до розбиття одноцільного національного фронту дорогою різних угодових заходів. Константує, що всякі поговірки про появу якоїсь угової тенденції з нашої сторони не є правдиве, що населення не далось змити і не улягло ні репресії, ні привабливості надіям на будучий рай, обіцаний угодовими агентами польського уряду. Підчеркує, що в нинішній хвилі нема бесіди про те, щоби найшлося яке чесне ім'я Українця, який посмівби шукати згоди з Поляками, бо цілий народ згідно є противний тому. Подає до відома, що се становисько займає також тісніший Народний Комітет і дав вислів його ухвали преславній нашому Урядові, одобрюючи вповні антипольську лінію політичної акції та зазначаючи, що сам виключно стоїть на тім становиську. Др. В. Бачинський представляє даліше зовнішні відносини в нашій політичній акції і константує, що становисько Франції, а з окрема референта справ східних значно змінилося в нашу користь, бо в порівнянні до його передпослідної розмови з нашими відпоручниками, де він висказав думку, що Польща є найбільш покликаною до мандатової управи Галичиною, то в останній конференції з нашими відпоручниками висказав Лярош думку, що Франція ніколи не згодиться на прилучення Галичини до Польщі, а на случай колиб Польща отворювала автономію в Східній Галичині, Франція спротивиться цьому, вправді не активно, але всеж таки застереже собі, що цим не буде вважати справу Сх. Галичини полагодженою. Становисько Англії було постійно корисне і в нічім не змінилося, а слушність наших домагань потверджують Англичани по нинішній день без зміни. Вказав на звісні інтерпеляції в англійському парляменті, та подав до відома, що з англійських кругів маємо і зараз запевнення оборони нашої справи. Японія вельми точно поінформована про наші домагання, признає їм в повні слушність і обіцяє поміч. Делегати Італії і Америки в Раді Амбасадорів заявили нашому Урядові, що не мають від своїх урядів ані повновласти, ні директив в справі Галичини. Тому виїхав до Риму Сінгалевич для спонування правительства Італії, щоби уповажнити їх і поучити італійського делегата до ведення конференції з нашими відпоручниками та відповідного видвигнення справи на

міждержавні ухвали. Подав даліше до відома, що справа Сх. Галичини буде в кождім случаю в недалекій будочности утрактована Найвищою Радою і з весною можемо ожидати якогось поступу в тім напрямі. Даліше підніс Др. В. Бачинський, що в нашій справі ділають також різні непокликані чинники приносячи тим тільки некористь. Таким некорисним діланням є акція Вишиваного, бо це загально звісне, що держави Антанти є противні всякій реституції Габсбургів. Тому належить цю акцію всюди поборювати. Переходячи до зовнішних відносин в краю константує брак активности серед власної партії, некорисну активність групи соціал-демократичної, яка працює виключно в хосен Радянської України, неможливість витворення загально-міжпартійного тіла ізза ізольовання себе соціал-демократів, вказав на зближення галицьких москвофілів не тільки на лінії нашої борби проти Поляків, але навіть на лінії наших національних ідей, та почин москвофілів до витворення звязку з нами. В кінці предкладає прилягаючі резолюції з просьбою о їх ухвалення.

На внесок ред. Струтинського мотивуючий звязь реферату організаційного з виголошеним рефератом про політичне положення приступлено до безпосередно до реферату організаційного, який виголошує ред. Струтинський.

Навязуючи до слів Др. Бачинського константує ред. Струтинський, що страшний режим польський сильно відбився на нашім народнім тілі. Депресія і по части зневіря вспіло вдертися в деякі наші круги. Причиною такого стану є брак активности головно на провінції. Тому звизаючи присутних до праці ставляє прилягаючі резолюції організаційні, яких метою має бути обновлення цілого житя політичного нашої партії, піднесення її престижу, викорінення безосновних верзій, покликання людей до участі в активній праці в той спосіб, щоби дотична одиниця посідала довірря певного гурта осіб, а в кінці піднесення фінансового положення партійної організації.

Над рефератами отворено дискусію. Як перший інтерпелює канд. нот. Мурович в справі нинішного становища Чехо-Словаччини до нас.

У відповіді пояснює Др. Бачинський, що польсько-чеська умова вправді являється для нас некорисною, однак до нині

наспіли ще неточні відомости, що ролю Чехії готова прийняти на себе Югославія. В дальших виводах п. Муровича піднесено інертність цілої суспільности і дано висказ пробудження оживлення на всіх нивах суспільного і національного життя.

Посол Тершаковець вказує на потребу кооперації на нивах політичного життя між старшою генерацією і молодшою і підчеркує, що за академічною молодіжю пішлаби радо і молодіж селянська, бо освідомлення серед послідної дійшло до тої ровені, що сільська молодіж потрафить зрозуміти вищі завдання диктовані нинішною хвилею.

Репрезентант Снятинщини п. Равлюк звертає увагу на потреби втягнення до політичних кругів ці елементи, яких події війни поставили на вижині завдань, хоч вони не посідають кваліфікацій, яких вимагано в довоєнній добі від людей до політичної праці. Звертає увагу, що при раціональнім веденню різних кооператив можна ділати для політичних цілий і як примір подає повіт снятинський, де на 40 сіл і 2 міста активно працюють 36 читалень а при них ріжні кооперативи, як Сільський Господар, спілки і т. д. та підчеркує, що на засіданнях таких товариств згл. стоваришень можна багато зробити для народної справи.

Др. посол Кормош підносить безосновність ріжних версій про брак активности, твердить, що організаційна праця йде, та що молодіж бере в ній активну участь, о скільки тільки хоче.

Др. Говикович інтепретує способ вибору мужів довіря пропонуваній резолюцією. Виступає проти всяких сплетень і вказує на потребу обновлення партійного життя, притягненням до праці нових елементів.

Радн. Кивелюк полемізує з п. Муровичем з квестії допущення жінок до участи в Народнім Комітеті.

Інж. Павліковський звертає увагу на потребу попертя праці на реальнім тлі, тому вказує на конечність співділання з кооперативами, заявляє, що життя кооператив обновляється та відповідно до нинішної хвилі буде приноровлене.

През. Романчук домагається звіту-здання від поодиноких мужів довірря, присутних мужів довірря.

---

*Резолюція в справі не виявлена.

Проф. Даниш заявляє, що провінція є завжди готова зробити те, що Львів буде домагатися, просить однак о повідомлення в час, належить зробити, стверджує, що академічна молодіж бере участь в політичнім життю, згадує про курсуючі сплетні по Станиславові.

Проф. Ліщанський вносить, щоби для порозуміння з провінцією уживано курсорів.

Проф. Греголінський поясняє, що «Український Голос» не є в ніякім контакті з Вишиваним, порушує квестію допущених жінок до політичної праці.

П. Коновалець аналізує склад нашої суспільности, підносить її цінности і недомагання, звертає увагу, що нашим завданням є приготувати суспільність на власну борбу за нашу державу, несмотрячи на рішення наших опікунів, чи противників, бо тільки власними силами добудемо волю в остаточній фазі борби.

П. Целевич домагається витворення в народі відпорности в кождім згляді, бойкоту Поляків на кождій ниві, вказує на кольонізацію як один момент, який належить використати для активности селянина супроти Польщі.

П. Тершаковець реасумуючи все сказане домагається ужиття всяких способів для пробудження суспільности до політичної активности.

П. Целевич вносить на ухвалення слідууючі резолюції:

1) Краєвий Зїзд Мужів Довіря Трудової Партії складає щирий привіт і глибоку пошану всім запротореним в польських тюрмах по причині участі в борбі за Українську Державу. Резолюцію ухвалено одноголосно.

На внесок Др. Бачинського ухвалено резолюції предложені референтами Др. В. Бачинським політичного змісту і ред. Струтинським організаційного змісту.

В кінці на внесок Др. В. Бачинського ухвалено прилягауючу резолюцію* домагауючуся втягнення жінок до активної політичної праці в партії. В виду вичерпання порядку нарад председатель о. Онишкевич замкнув засідання о год. 2-гій пополудні.

№ 179

ВИТЯГ З ОГЛЯДУ ПРЕС-БЮРО ПОСОЛЬСТВА УСРР
В ПОЛЬЩІ «У СПРАВАХ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ»*17 січня 1922 р.***Пепесовіці за автономію для Східної Галичини**

«Роботнік» містить передову п. з. «Ірляндія — Східна Галичина», в якій, навіязуючи до ірляндської справи, автор статті каже, що Польща також має свою Ірляндію — це Східна Галичина. В ній, як в Ірляндії виростала національна боротьба на тлі боротьби селянства з чужо-національним поміщицтвом. Суспільна боротьба українського селянина з польським поміщиком ширила і скріплювала національну свідомість українського селянина. І коли ендеція хвалиться, що східно-галицькі поміщики являлися носителями польської культури в Сх. Галичині, то треба й признати, що тіж самі поміщики, своєю роботою і гнобленням українського селянина, поширювали національну свідомість широких українських мас. Муситься зараз ствердити, що східно-галицький селянин, завдяки боротьбі з польським поміщицтвом, виріс на свідомого своєї національної окремішності українця. Свідомість ця скріпилася підчас війни так, що навіть не може бути бесіди, аби українське населення в Сх. Галичині згодилося на роль лише польських горожан східно-галицьких воєводств. Дальше «Роботнік» домагається автономії для Східної Галичини і робить Польський Уряд обережним, що так як Льюїс Джорджові не вдалось втримати ірляндців, тим більше Польщі не вдасться здусити східно-галицьких українців. Український елемент піде світами... попливе аж до Канади і звідтиля буде кричати про своє право та шкодитиме opinii і інтересам Польщі. Але, заявляє автор статті, польська буржуазія недармо вважається глупою і найтупішою. Ціла політична мудрість її полягає в тому, щоби Антанту відсунути від східно-галицької справи, а опісля розв'язати її по-«своєму», дома, а це значить оставити все по старому. Міністр Скірмунт, не маючи відваги зажадати від Антанти вільної руки в східно-галицькій справі, заключає договір з Чехо-Словаччиною тільки з тою метою, аби не дати

автономії для Східної Галичини. Польські буржуазні політики бояться слова «автономія», коли річ йде о Вільно, бо, мовляв, Сх. Галичина теж схоче автономії. Людці, ті, заявляє «Роботнік» — не хотять подумати над тим, що Віленщина а Східна Галичина — це не все одно, перша має польську більшість, а друга абсолютну більшість українську. Польська буржуазія думає, що коли пропозит цинічний програм Новіцкого, на основі якого українці одержали би ті права, що мали за австро-угорської монархії, то українці на це підуть? А з рештою, хіба ж не соромно, говорить дальше автор, щоби незалежна Польща відносилася до братнього українського народу так само як монархічна Австрія? Кінчаючи статтю «Роботнік» взиває уряд прийняти негайно міри в розв'язанні східно-галицького питання, що для Польщі має велике значіння з огляду на стосунки відносно України і що розв'язання цього питання вирішить польсько-східну границю.

ЦДАГОУ, ф. 6, оп. 1, спр. 23, арк. 109—110.

№ 180

ВИТЯГ З ОГЛЯДУ ПРЕС-БЮРО ПОСОЛЬСТВА УСРР В ПОЛЬЩІ «В ТАБОРІ ЕМІГРАЦІЇ»

21 січня 1922 р.

Еміграція, «Політичний Центр» і Галичина. Політичний Комітет національної України, що утворився у Відні разом зі штабом повстаньчих організацій і має за свій орган тижневик «Україну» все ще продовжує свою роботу. При політичному комітеті засновано Галицьку секцію, яка ставить своїм завданням боротьбу з політикою Петрушевича й погодження з Польщею. В ч. 4 ця газета видрукувала, між иншим, маніфест до галицького народу, в якому говориться про шкідливість для Галичини сучасної політики Петрушевича, про узурпаторство його і що добробут галицько-українського населення залежить от порозуміння з Польщею. З приводу діяльності «Політичного Комітету» й напрямку тижневика його «Україна» Петрушеви-

чівська преса «Український Прапор» відзначала, що це все є діло польських рук, які йдуть до того аби будь якими засобами підірвати роботу Петрушевича. Такого ж погляду на цю діяльність додержується й «Українська Трибуна». В статті «Анонімні фабрикати» «У.Т.» бере під захист Патрушевича й закидає «Політичному Комітетові» зрадництво й запроданість чужим інтересам, себ то польським. «Чим би не прикривались, пише «Українська Трибуна», автори політичних памфлетів з «Політичного Комітета», все одно з кожного їхнього рядка і з кожного їхнього слова заносить прикрим духом... дефензиви». (№ 17, 21—1).

З одноточної оцінки «Політичного Центру» як петлюрівською газетою так само і Петрушевичовою і з окрема по тону цих газет за останні часи можна зробити такий висновок: попередня гостра ворожнеча між табором Петлюри й Петрушевича зглажується. В «Українському Прапорі» немає вже статтів, які говорили б про бездарність і неучтво урядових кол з табору Петлюри. Замість цього можна стрінати більш примиряючий тон. «Забуваючи на удари, пише «Український Прапор», які прийшлося відчути землі Галичан наслідком фантастичної політики Петлюри, ми шлемо нещасним державам польської інтриги, придніпрянським діячам і славному козацтву Великої України братнє: кращого нового року». З другого боку «Українська Трибуна» стає на захист Петрушевича й містить час від часу гострі статті що до сучасної польської політики в Галичині й на Волині.

№ 181
**ЗАЯВА МІЖПАРТІЙНОЇ РАДИ ГАЛИЧИНИ
ПРО ВИЗНАННЯ УРЯДУ ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА
ЄДИНОЮ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЮ ВЛАДОЮ**

22 січня 1922 р.*

Заява краю

Край стоїть твердо при Галицькій Уряді. — Українські політичні партії і організації та представники українського населення проти провокацій польського органу «Україна».

У віденським тижневику «Україна» з'явилася відозва чи заява, підписана анонімною «Галицькою Секцією Політичного Комітету Національної України». Ся заява, випрацьована під датою 24. грудня, а оголошена 30. грудня 1921, отже якраз за тиждень перед конференцією в Канах, обіймає собою шість «тез», яких провідною думкою є виказати, що Уряд Д-ра Євгена Петрушевича є організацією приватного характеру, що п. Евг. Петрушевичи ніхто не давав ніяких уповноважень, що населенне Східної Галичини не має з сею «групою» нічого спільного, а короною сих «тез» є твердження, що «ми знайдемо захист і свободу наших національних прав дружною згодою з польським народом і його урядом».

Уважаємо незгідним з нашою честю змагатися з тенденційними і — очевидно — провокаційними «тезами» анонімних наємників, а тимсамим людців, що з Галичиною, її болями, стражданнями, змаганнями й настроями не мають нічого спільного, а котрі під диктат ворогів українського народу в Галичині, як наємні ляндрскнехти, намагаються безуспішно розбити одностайний фронт галицького громадянства. І коли ми все таки на сьому місці підносимо голос в обороні легального представництва українського народу Галичини, то робимо се тільки тому, щоб виявити необчислимість і злочинність таких «заяв» людям, не зовсім обзнайомленим з дійсним станом річей.

---

*Дата документа.

Як се вже не раз заявляв і підтверджував «Народний Комітет», начальна управа української народньо-трудової партії та Міжпартійна Рада, в котрій є заступлені партії: трудова, радикальна і християнсько-суспільна, так і тепер заявляємо, що Д-р Евген Петрушевич і його Уряд являються єдиним правним заступництвом українського населення Сх. Галичини, отже величезної більшості населення нашого краю взагалі, перед державами і народами світа. Ніхто инший, тільки Д-р Евген Петрушевич і його Уряд є управнені переговорювати іменем українського населення й заключувати обовязуючі се населенне умови та заступати інтереси Сх. Галичини, взагалі в межах можливости користуватися всіми правами й виконувати всі обовязки справжньої правової влади.

Щераз підтверджуючи сей дійсний стан, се становище галицького громадянства, дозволяємо собі звернути увагу на джерела правової влади Д-ра Евгена Петрушевича і його Уряду. Тим джерелом є воля українського народу Галичини.

Д-р Евген Петрушевич був два рази вибраний українським населенням послом до галицького сойму і до австрійського парламента, де займав пост президента Української Парламентарної Репрезентації аж до розвалу Австрії і в тім характері, на основі організаційного статута Української Національної Ради, правного передпарламенту ЗУНР, обняв головування в тій Раді. Сей організаційний статут і президентуру Д-ра Евгена Петрушевича затвердив дня 19. жовтня 1918. Український Національний Конгрес, котрому український нарід Галичини надав права загальної конституанти. В часі існування в Галичині правової влади, себто від 19. жовтня 1918. аж до наступу французько-польської армії ген. Галлера проти війська ЗУНР, Д-р Евген Петрушевич, будучи президентом Української Нац. Ради, одночасно стояв на чолі її Виділу, котрий виконував права суверена республіки. Опісля в найбільше трагічні для галицько-українського народу і його правової влади хвилі Українська Нац. Рада й державні секретарі зложили свої уповноваження в руки през. Ради Д-ра Евг. Петрушевича під назвою: Диктатора. І до нинішнього дня Українська Нац. Рада не відкликала зложених в руки Д-ра Евг. Петрушевича уповноважень, ані нарід ніяким чином не висловив бажання

ревізії такого акту Української Нац. Ради. Навпаки, галицьке громадянство через свої політичні організації і своїх представників безупинно заявляло і заявляє, що єдиним його представником перед державами й народами світа являється Д-р Євген Петрушевич. Щодо Уряду Д-ра Євгена Петрушевича, то годиться зазначити, що в його склад поруч мандатаря галицько-українського народу входять між іншими Д-р Кость Левицький, Д-р Євген Левицький, Володимир Сінгалеви́ч, отже вибрані галицьким населенням послі, котрих мандати ще не вигасли — аналогічно до мандатів послів-Поляків зі Сх. Галичини, що без окремого вибору, тільки на основі своїх мандатів до австрійського парламенту заступають своїх виборців у польському соймі. Зрештою, хто хотівби перекоонатися про справжні настрої серед українського народу Галичини і про його відношення до Д-ра Євгена Петрушевича та його Уряду, то нехай звернеться до існуючої під сю пору на області Сх. Галичини польської влади, щоб та під контролею Ліги Народів згодилася на плебісцит у Сх. Галичині, а що найменше — щоб привернула примітивні права населення, як: свободу друку, зборів і політичної діяльності, а тоді всі, кому на тім залежить, чесно і недвозначно дізнаються, де український нарід Галичини думає найти захист і свободу не тільки національних (як каже анонімна «Галицька Секція Політичного Комітету Національної України»), але також своїх політичних і економічних прав.

У Львові, дня 22. січня 1922 р.

За «Міжпартійну Раду» Галичини:

Голова: Др. Володимир Бачинський, б. соймовий і парламентарний посол, член У. Н. Ради.

Секретар: Володимир Целевич, член У. Н. Р.

За «Народний Комітет», Нач. Упр. Укр. Народньої Трудової Партії:
О. пралат Тит Войнаровський, містоголо́ва, Михайло Струтинський, секретар.

За Головний Заряд Укр. Радикальної Партії: голова Др. Іван Макух, б. соймовий посол і державний секретар, Др. Володимир Лисий, секретар.

За Заряд Христ.-Суспільної Партії: Олександр Барвінський, член Палати Панів б. австрійського парламенту і член У. Н. Р.

Члени У. Н. Ради: Юліян Романчук, б. довголітній голова Укр. Парляментарного Клубу й віцепрезидент австрійського парламенту, Іван Кивелюк, б. соймовий посол і член Краєвого Виділу, Вячеслав

Будзиновський, б. парламентарний посол, о. Степан Онишкевич, б. соймовий і парламентарний посол, Гриць Тершаковець, б. соймовий посол, Др. Володимир Загайкевич, б. парламентарний посол, Др. Теофіль Окуневський, б. соймовий і парламентарний посол, Др. Антін Горбачевський, б. соймовий посол.

Український прапор. — 1922. — 11 лют.

№ 182 КОМУНІКАТ ПРО УТВОРЕННЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ЛІГИ НАЦІЙ

28 січня 1922 р.

Західно-Українське Товариство Ліги Націй Комунікат

В днях 20. і 23. січня с. р. відбулися конституючі збори Західно-Українського Товариства Ліги Націй, на яких по ухваленню статутів вибрано Президію і Головну Раду Товариства, вирішено плятформу й резолюції та директиви для вибраної Управи Товариства.

В склад Президії увійшли: Др. Роман Перфецький як президент, Ернест Брайтер, Др. Осип Назарук, Ілія Семака, Др. Кирило Трильовський як товариші президента, Др. Олександр Маріт-чак як секретар, О. Йосафат Жан як заступник секретаря, Айтал Вітошинський як скарбник.

В склад Головної Ради ввійшли як члени: Др. Агенор Артемович, Осип Каранович, Іван Коссак, Др. Олександр Кулачковський, Др. Кость Левицький, Лев Левицький, Др. Вільгельм Найман, Лев Петрушевич, Др. Ярослав Подляшецький, а як заступники членів: Др. Дмитро Коротатницький, Іван Німчук, Іван Околот.

Сим способом увійшли в склад Президії і Головної Ради як Українці так Поляки й Жиди, що стоять на становищі державної незалежности західно-українських земель. При виборі Президії і Головної Ради застережено ще дальші місця для інших національних меншостей і членів українських партій, які ще незаступлені в Товаристві.

Резолюції ухвалено такі: Конституючий Загальний Збір Західно-Українського Товариства Ліги Націй, розглядаючи сучасне міжнародне положення у зв'язи з невиносимим положенням українського народу й інших поневолених народів Європи та оцінюючи вповні змагання Союзу Товариства Ліги Націй і інших міжнародних установ в напрямі узискання доцільного налагодження міжнародних відносин:

1. Звертає увагу всіх держав і політичних чинників світа на те, що головними передумовами устійнення міжнародних відносин і забезпечення всесвітнього мира є остаточне і якнайскорше усунення насильства й поневолення та всіх побудованих на них окупацій чужонаціональних територій та рівночасне безоглядне й повне зреалізоване прав націй на самовизначення, на власну їх державність і незалежність.

2. Збір стверджує, що:

а) західно-українські землі: Східна Галичина, Холмщина, Волинь і Підлясє та північно-західна Буковина отсе вже три роки остають під безпощадним і безправним окупаційним режимом ворожих польських і румунських окупацій,

б) також полуднево-західна українська земля «Прикарпатська Русь», приділена Найвищою Радою Мира до чесько-слов. республіки, в дійсности не одержала ще й досі загарантованої сен-жерменським договором територіяльної автономії.

3. Збір констатує, що завойованне Східної Галичини, Холмщини, Волині, Підлясє та північно-західної Буковини Польщею, зглядно Румунією противиться принципам права всіх націй на повне самовизначення, які Найвища Рада Мира, а з нею всі міжнародні установи прийняли за основу для нового державного розмеження і ладу в Європі.

4. Збір констатує, що населення названих західно-українських земель зреалізувало своє право на самовизначення, проголошуючи свою державну незалежність та трілітньою непохитною боротьбою за свою державність не признало насильно накиненої їй окупаційної влади і її діл.

Тому констатується, що всі заключені окупаційними владами цих територій акти й договори, чи довершені вони у Варшаві й Букарешті, чи в Ризі, є дотично західно-українських земель неважні й необов'язуючі.

5. Збір, покликуючися на сю непохитну волю населення сих земель і на принципи права колишньої Галицько-Володимирської Держави, Ради Мира й від союзних і усоюзнених та всіх інших держав світа визнання сього державного права й утворення з західно-українських територій, що попали під окупацію Польщі й Румунії, Західно-Української Галицько-Володимирської Держави.

6. Збір звизає всі рішаючі міжнародні чинники покласти якнайскорше край жорстоким практикам польської і румунської окупацій на сих землях, що по трилітніх важких досвідах дасться досягнути лише в дорозі негайного усунення сих окупацій, і визнати державну незалежність західно-українських земель.

7. Збір звертається до Уряду Президента Української Національної Ради Д-ра Евгена Петрушевича з домаганням поширити дальшу рішучу боротьбу за державну незалежність усіх західно-українських земель в напрямі їх зєдинення у відновленій Західно-Українській Галицько-Володимирській Державі.

З огляду на велику вагу Західно-Українського Товариства Ліги Націй, необхідним є масове приступлення наших громадян у члени сього Товариства й оснування філій.

Точні інформації про статuti, плятформу й мету Товариства подається в найближчому часі. Членська вкладка виносить всього 50 а. корон місячно.

Відень, дня 24. січня 1922.

Президія

Український прапор. — 1922. — 28 січ.

№ 183

ЗВІДОМЛЕННЯ З ТРЕТЬОГО МІЖПАРТІЙНОГО З'ЇЗДУ

28 січня 1922 р.

З'їзд розпочався о год. 1/2 II. Голова Міжпартійної Ради Др. В. Бачинський отворив З'їзд, пропонуючи на голову З'їзду др. А. Горбачевського, на заступника Др. Макуха, а на секретарів ред. М. Струтинського і Др. Лисого. Перший забирає голос Др. В. Бачинський, щоби виголосити реферат про міжнародне положення Східної Галичини. Бесідник переходить етапи східно-галицької справи на міжнародній арені, подає звідомлення з поїздки Др. Костя Левицького до Парижа і Лондону, з поїздки Др. Ст. Витвицького до Кан, подає останні інформації з Відня і вкінці ставить резолюції.

На домагання Др. Макуха голова отвирає дискусію над поставленими Др. В. Бачинським резолюціями.

Дискусія; Др. Макух: Певно, що Уряд Др. Петрушевича легальний. І це стверджується в першій резолюції. Друга резолюція (довірря Урядові) зайва, бо це вже сказано в першій де говориться, що єдиним, легальним речником Сх. Галичини українського населення є Уряд Др. Петрушевича. Підчеркнення довірря в окремії резолюції замикає дорогу до критики.

Уряд поробив багато похибок, непотрібно сіє речинцевий оптимізм. Нам треба знати правдивий стан справи. В звідомленнях говориться часто про зміну на краще у Франції. Може. Та нам слід тямити, що Франція є союзником Польщі. Не важно, що там говорить один, чи другий півофіціальний чоловік. На думку бесідника Франція наш ворог. Котра держава сказала щось конкретного в нашій справі? Властиво навіть у Англії не чули ми ні одного конкретного слова з уст офіціальних. Оптимізм без точних даних шкідливий. Чому Уряд не скаже ясно і отверто? Може тому, щоб нас піддержати на дусі — сіє оптимізм. Та ми не діти. Щоби ухвалювати повне довірря треба знати, чи Уряд поробив всі потрібні кроки і чи не зробив похибок. Сам склад Уряду не дає повної гваранції і є зложений з людей нових, мало випробованих, отже й міг робити похибки. Ми мало поінформовані про його заходи. Ситуація вічно

зміняється. Інформації приходять пізно. Інші факти в між часі заскакують. Фактом є, що Союз Народів не буде рішати східно-галицької справи. Найвища Рада може не зійтися і ми знову у воздуху. Пощо подавати до вірування те, що може у воздуху зависнути. В склад Уряду входять люди, зв'язані родинними вузлами. Не має критицизму. Люде сліпо йдуть за думкою свого шефа. Заявляється за апробатою мандату Уряду, одначе домагається, щоби Урядови у відповідний спосіб дати до пізнання, що не на всі його кроки годимосся.

Др. Будзиновський: На значну частину критичних заміток Др. Макуха годиться. Найважлива справа мандату Уряду. І тут серед нас не має двох думок. Мусимо здати собі справу з положення Уряду. Провідна дотеперішня думка інформацій Уряду: нас не думають віддати Польщі на власність. Друге: що справа буде вирішена незадовго. Тільки тоді ми моглиби відмовити мандату, колиби зійшли з лінії самостійности на лінію признання польської державности, або рішилися на революцію. Та це можна робити мимо оптимізму. Досі Уряд виконував все те, що треба: йшов проти Польщі, боровся за самостійність. Й це висловлює резолюція. Др. Макух хоче, щоби Уряд признався, що не вірить. А коли вірить? Ми не діти, можемо критично розбирати те, що нам подають. Мандату моглиби відмовити, колиби не мали довіря. Уряд може одним займатися, щоби ми не попали під Польщу. І це він робить. Відноснож фамілії, я признаюся те саме зробивби. Хиба бувби доказ, що був хтось ліпший на дане становище, — тоді моглиби поперікати Др. Петрушевича. Це не є крімен, який вартоби брати у велику вагу.

Др. В. Бачинський: Рацію має В. Будзиновський. Хто мав нагоду говорити з членами Уряду, переконався, що вони вірять в те, що нам до вірування подають. Два певняки: 1) Анексія без застережень виключена, 2) справу вирішить Найвища Рада. І дві евентуальности: 1) самостійність, або 2) тимчасове прилучення на основі статута. Мігби хтось піднести, чи ми задивлені в самостійність не прогавимо нагоди другої евентуальности. А в цій другій евентуальности мігби говорити про управильнення відносин, творення культурних цінностей і т. д. Отже чи не засісти до безпосередніх розмов? Уряд стоїть на слушнім становищі:

в найгіршім випадку накинений статут, одержаний на міжнародній арені. Такий статут утворить кращі умовини, чим автономія з рук Поляків і виступаючи до безпосередніх розмов, ми виступалиби в ролі безсильного супроти упривілейованого противника. З огляду на ситуацію можемо ухвалювати тільки такі, які пропонується. Рівночасно мусимо собі здати справу, що на випадок рішення східно-галицького питання, егзекувати рішення будемо змушені ми самі. І тут треба тверезо і реально оцінювати ситуацію. Хочби Варшава і Соїм згодилися, східно-галицькі Поляки не уступлять і не здадуть ні одної позиції. Пригадує становище Звйонзку Організації Народових в справі ухвали П.П.С. Нам треба мобілізувати свої сили в краю до активного виступу в слухний час.

Др. Баран: Годжуся на пропонується резолюції. Оптимізм, сіяний Урядом є противагою на кольпортований польською пресою песимізм. Це принципіально. Одначе речинці це познака незрілости. Давнійші речинці мали підставу більшу, як останні. В половині марта конференція, запрошена Совітська Россія. Держави, які перше активно поборювали большевиків, входять з ними в розмови. Йдуть по лінії думок Вільсона: ставитися скептично, хоч не ворожо. Перед рішенням справи Сходу Європи про нас не будуть говорити. Жадна держава не пришле нам війська і не налаштує нам державного апарату. Щойно тепер буде сотворений шлях до порозуміння зі Сходом. Щойно коли прийдеться говорити про українські землі, прийде мова про те дефінітивне рішення справи Східної Галичини. Держави, що говорять про пацифікацію Сходу, говорять про Россію. В нашій інтересі є зближення деяке до делегації сов. Росії, хочби що до тактики. Польща видної ролі не відіграє (промова Пуанкаре). Наші відповідальні чинники повинні змагати попри реалізацію доконечних змагань до облекшення теперішнього звірського систему. Дотеперішню тактику вдержати! Здати собі ясно справу, що такий стан як тепер потребає довше. Вирішення прийде після повної пацифікації Сходу. Зажадати від Уряду, щоби не ширив оптимізму в дотеперішній формі. А ми мусимо приготувитися до довготривалої боротьби.

Інж. Павликовський: Урядови поради, щоби не стояв на ексклюзивній становищі. Уряд повинен створити негайно

конгресове бюро праці, яке підготувало відповідно на всі економічні господарські справи.

В. Целевич: Поляки постановили нас винародовити і це вони продовжатимуть, хочби ми з ними й говорили. В широких кругах не має віри, що ми мусимо організувати боротьбу. Навіть видні діячі покладаються на це, що справа буде скоро вирішена. Ми не підготовані до ставлення опору. В багатьох случаях було безголов'я, як що прийшлося екзакувати рішення. Пригадує слова французького вченого: «Ірляндцеві, що не хоче вести активної боротьби, лишається або емігрувати, або поповнити самовбійство».

Ми мусимо взоруватися на Ірляндцях. О скільки цього не зробимо коли до грядучих подій будемо відноситися пасивно, польський декрет перейде в дійсність.

Др. Макух: Щоби не було хибного розуміння, годжуся на першу резолюцію. Я проти другої резолюції, яка замикає шлях до критичної постави супроти деяких вискоків Уряду. Ї вона непотрібна супроти першої резолюції. Зглядно вона мусіла бути перестилізованою. Бо в поданій формі булаби абсолюторією, а ми не маємо всіх потрібних актів, які нас до цього уповажнялиби.

В. Целевич: ставить внесок на вибір комісії, яка зредагувалаби і відповідно перестилізувалаби предложені резолюції. До комісії на внесок Целевича вибрано: Др. В. Бачинського, Др. Макуха і М. Струтинського.

Гр. Тершаковець: През. Петрушевич принципіаліст. Охлапами не вдоволиться. Оптимізм нешкідливий. А він нас не звільняє від праці. Ми тут повинні розвинути широку діяльність. А то Львів надіється на провінцію, а провінція на Львів. Заявляється за певною співпрацею з москвофілами.

Др. В. Бачинський: дає пояснення про розмови з москвофілами за границею і в краю.

Зредаговані комісією політичні резолюції прийнято одногласно на бльок.

З черги приступлено до справи примусової данини. Як референти виступають В. Целевич і дир. Герасимович. Оба референти однозгідні з тим, що в справі данини мають повносити протести до Союзу Народів, до держав Антанти

і до польського міністерства заграничних справ через Уряд ЗУНР, Управи політичних партій, посли і населення. Референти годяться, що треба ставити опір при стяганню данини. Різняться що до тактики. Целевич заявлюється за активним опором, Герасимович за пасивним.

За активним опором промовляють: Др. Лисий, Коновалець, Струтинський, Мудрий. Вагаються між активним а пасивним опором: Окуневський, о. Онишкевич, Тершаковець, Ліщинський.

Др. Окуневський підносить треба бути осторожним. Грозить евентуальність повного винищення інтелігенції. В околиці бесідника є вже перший відрух: війти резигнують. Народ заховається, якби не мав платити. Опресія що до грошей у всіх повітах. Не в силі сказати, як зробити. Радять не рішати справи нині, а засягнути ще опінії представників від повітів.

Наради о год. 3-тій відложено на год. 6.

О год. 6-тій розпочалися наради, на яких виступило ще кількох промовців. О год. 1/2 до 9-тої ухвалено резолюції поставлені дир. Герасимовичом і от. Коновальцем.

Вкінці рішено, що інституції можуть в законнім речинці предложити викази, в яких має бути рівночасно зазначений кількома словами протест.

ЦДІАЛ, ф. 359, оп. 1, спр. 370, арк. 181—183. Машинопис. Копія.

№ 184

ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ «УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР» ПРО РЕЗОЛЮЦІЮ ІІІ-ГО МІЖПАРТІЙНОГО З'ЇЗДУ У ЛЬВОВІ ПРО ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ

28 січня 1922 р.*

І. Міжпартійний Зїзд, заступлений легітимованими делегатами українських партій: трудової, радикальної і християнсько-суспільної та вибраними у своїм часі послами до репрезента-

---

*Дата документа.

тивно-законодатних тіл — як виразниками волі населення Східної Галичини, стверджує, що єдиною легальною владою Східної Галичини є Уряд ЗУНР з Президентом Української Національної Ради Д-ром Петрушевичом на чолі і тільки сей Уряд управнений репрезентувати населення Східної Галичини, заступати його інтереси перед державами й народами світа, вести іменем того населення важні переговори та заключати обов'язуючі договори.

2. Міжпартійний Зїзд якнайрішучіше протестує проти варварського режиму польської окупаційної влади у Східній Галичині, що заключається в позбавленні громадян української народності свободи зборів, преси, організації політичної, культурної, економічної, а навіть гуманітарної; в недостатці свободи рухів через загальний паспортний примус, в безснотанних трусах, арештах і конфінованнях; в самовільних грабїжах і недостатці безпеки життя й майна через широко розгалужений бандитизм; в хабарництві та безконечних поліцейсько-жандармських доскулюваннях, які непомірковою вагою падають головно на безборонне сільське населення.

3. Одночасно Міжпартійний Зїзд з жалем констатує, що держави Антанти, які перебрали на основі § 91 сен-жерменського трактату суверенні права над Східною Галичиною — мимо звернення уваги Союзу Народів — до нинішнього дня не рішили державно-правного стану й тим самим не положили кінця безконтрольній, дикій і варварській окупації. Міжпартійний Зїзд просить Уряд, щоб поробив остаточні заходи з метою ліквідації окупації, бо її продовження не тільки спричинить остаточну руйнування надбань українського народу й депопуляцію населення, але і скінчиться повною деважацією багатств краю.

За «Міжпартійну Раду» Галичини:

Голова: Др. Володимир Бачинський, б. соймовий і парламентарний посол, член У. Н. Ради.

Секретар: Володимир Целевич, член У. Н. Р.

За Українську Народню Трудову Партію: О. пралат Тит Войнаровський, місто голова, Михайло Струтинський, секретар.

За Українську Радикальну Партію: голова Др. Іван Макух, б. соймовий посол і державний секретар, Др. Володимир Лисий, секретар.

За Християнсько-Суспільну Партію: Олександр Барвінський, член Палати Панів б. австрійського парламенту і член У. Н. Р.

Члени У. Н. Ради: Юліян Романчук, б. довголітній голова Українського Парляментарного Клубу й віце-президент австрійського парламенту, Іван Кивелюк, б. соймовий посол і член Краєвого Виділу, Вячеслав Будзиновський, б. парляментарний посол, о. Степан Онишкевич, б. соймовий посол, Др. Володимир Загайкевич, б. парляментарний посол, Др. Теофіль Окуневський, б. соймовий і парляментарний посол, Др. Антін Горбачевський, б. соймовий посол.

Український прапор. — 1922. — 18 лют.

№ 185 РЕЗОЛЮЦІЯ ІІІ МІЖПАРТІЙНОГО З'ЇЗДУ В СПРАВІ ПРИМУСОВОЇ ДАНИНИ

28 січня 1922 р.

I) Міжпартійний Зїзд константує, що польське правитель-ство безправно стягає надзвичайну маєткову данину, ухвалену варшавським соймом 16/XII 1921. з мешканців Східної Галичини, бо Східна Галичина не належить до Польщі, отже не має обовязку причинятися до привернення бюджетової рівноваги Польщі і сотворення польського білетового банку, до чого по думці § I. згаданого закона має бути призначена надзвичайна маєткова данина.

II) Міжпартійний Зїзд прилучується до проекту, внесеного в цій справі Урядом ЗУНР. до Ради Союзу Народів і держав Антанти, рішає внести від себе протест до Ради Союзу народів і держав Антанти і взиває населення до як найчисленнішого вношення анальогічних писменних протестів до вище згаданих чинників.

III) Міжпартійний Зїзд взиває все населення краю приступити негайно до підготовки активного опору проти данини.

IV) Міжпартійний Зїзд взиває всіх організаторів і мужів довірря розвести як найширшу агітацію в цьому напрямі.

V) Так для перегляду наміченої підготовчої праці, як для усталення остаточного пляну боротьби рішає Міжпартійний Зїзд скликати на 18-го лютого ц. р. ширший зїзд організаторів і мужів довірря цих всіх партій.

№ 186

ІНФОРМАЦІЯ МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ ПОЛЬЩІ ПРО ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ МИТРОПОЛИТА А. ШЕПТИЦЬКОГО І ЙОГО ПОЇЗДКИ У ЗАХІДНУ ЄВРОПУ ТА АМЕРИКУ

Не раніше 16 березня 1922 р.*

Przystępując do obserwacji działalności ks. metropol. Szeptyckiego, należy mieć na uwadze przede wszystkim:

a) niezwykle urok jego osobistości, charakteru, inteligencji, jego wielką polityczną zręczność, rozległe osobiste stosunki, jakie ma literalnie po całym świecie, dalej;

b) dokładność materiału faktycznego, jakim operuje, zarówno co do nędzy wyjątkowej, panującej w Galicji, jak co do częstych wypadków ze strony polskich czynników administracyjnych, jak dalej co do faktu, że Polska czuje się specjalnie zagrożona unją i przychylniej patrzy na prawosławie, niż na grecko-katolicki obrządek. Wreszcie c) należy pamiętać, że metropolita już ma nawiązane stosunki ze wszystkimi naszymi wrogami, że mocne nici ponawiały i w kołach monarchistów rosyjskich i wśród Niemców, jeszcze z czasów Skoropadskiego na Ukrainie i wśród filoniemieckich kół we Włoszech, Holandji, Flamandji. W każdej sferze nieprzychylniej dla Polski, w Anglii czy w Ameryce, nawet we Francji potrafił Szeptycki poruszyć kwestje Polsce niedogodne i użyć ich jako argumentu na korzyść swojej sprawy. Wszechświatowy swój objazd poprzedził metropolita pobytem w Rzymie, skąd wyjechał obleczony dla oczu ludzkich w misję propagowania unji Rosji z katolicyzmem, zbieranie funduszków na ten cel oraz na wsparcie zniszczonej Galicji, wreszcie wizytacji unickich kolonij po świecie, zwłaszcza w Ameryce. Mądrze zaopatrzony w Rzymie w listy polecające, otwierający mu wszystkie duchowne koła, otoczony aureolą wielkiego nazwiska męczennika z bolszewij, przyszłego apostoła unji na wschodzie, obrońca uciśnionej Galicji — objeżdża metropolita Szeptycki po dziś dzień jeden kraj po drugim i aczkolwiek Poselstwa nasze donoszą, że w kołach rządowych zagranicą, nie odnosi sukcesu oraz że otwarcie nie agituje

*Дата встановлена за змістом документа.

przeciwko Polsce, w ślad za nim powstają oszczercze głosy, w kołach polityków nieprzychylnie projekty, które dojrzewają powoli, ale sięgają daleko, budzą się i przenikają do społeczeństw takie idee:

1) metropol. Szeptycki jest świętym mężem, na którego ręce warto składać sumy przeznaczone na głodnych w Galicji;

2) polski rząd musi być niesprawiedliwy, skoro takiego człowieka nie ceni i nie popiera;

3) polski rząd prześladowuje Galicję metropolitę, wogóle unję;

4) Polska nienawidzona wewnątrz przez liczniejszych od Polaków Rusinów i przez wszystkich sąsiadów zwłaszcza Rosję, musi zginąć;

5) Jedyną drogą do pacyfikacji Rosji jest moralne odrodzenie przez katolicyzm, który tylko Rusini z Galicji w drodze unji mogą wprowadzić.

Kolejne raporty poselstw powtarzają, jednakową treść z małymi zmianami. Najbardziej znamienne są doniesienia z Rzymu, gdzie aczkolwiek Szeptycki zniechęcił do siebie Ojca świętego Benedykta XV, zbyt wyraźnem zdradzaniem się z celami politycznymi i nie uzyskał odnowienia pełnomocnictw Piusa X na misję w Rosji, to jednak a) wyjechał bez wyraźnego zaprzeczenia ze strony miarodajnej, jakoby taką misję posiadał; b) ostrą krytyką naszych stosunków zraził do Polski szerokie koła; c) nawiązał kontakt z oo. Augustyanami, związanymi z Francją kołami filoniemieckimi i zaszczerpił tam na stałe swój nieprzychylny nam punkt widzenia, d) zasiał w Watykanie myśl rozszerzenia unji poza Galicję i rozpalił szerokie ambicje co do misjonarskiej działalności w Rosji, z wykluczeniem Polaków, jako znenawidzonych przez Rosjan. Do dziś dnia poselstwo nasze przy Watykanie walczy ze skutkami pobytu Szeptyckiego, tem zaś bardziej walczyć musi dzisiaj, że wizytator Wschodu ojciec Genocchi i mgr. Guebrian, wielki znawca tegoż Wschodu, obaj mają daleko idące plany i ambicje, a nowy papież nie znajduje się pod wrażeniem politycznych nietatków Szeptyckiego a ma do czynienia już tylko z dalszą fazą rozwoju idei, które tenże w Rzymie rozbudził. Z Rzymu wyjechał Szeptycki w kwietniu 1921 r. do Holandji, gdzie doznał entuzjastycznego przyjęcia od kół katolickich i oprócz szeregu prywatnych rozmów miał kilka odczytów na temat nawrócenia Rosji. W Holandji metropolita przy pomocy ojców Redemptorzystów zebrał dużą sumę na cele misji i zainicjował założenie szkoły misyjnej według obrządku greckiego, któraby przyjmowała misjonarzy-

Ukraińców, jako znających najlepiej duszę rosyjską. W Holandji, jak i w Rzymie polskich przedstawicielstw metropolita nie odwiedzał, zaznaczając tutaj zarówno, jak we wszystkich innych krajach, gdzie przebywał, że nie uważa się za obywatela Polski, tylko Ukrainy. Następnie występy odbyły się w Brukseli, gdzie znowu Szeptycki miał odczyty i zbierał kolekty po nabożeństwach. Jako konkretne atuty uzyskane tam przezeń, należy zanotować a) nawiązanie kontaktu z oo. Redemptorystami i udatna propaganda antypolska wśród nich, a później przez nich; b) uprzedzenia do Polski biskupa Heylen z Namur, od którego uzyskał obietnice przystania zakonnic z Namur do Lwowa; c) nawiązanie stosunków z filoniemieckimi Flamandami; d) zapoczątkowanie porozumienia pomiędzy nieprzychylnymi nam kołami katolickimi, socjalistycznymi, filoangielskimi i filoniemieckimi w kierunku nam wrogim w sprawie Galicji wschodniej.

W Paryżu metropolita był ok. 20 lipca 1921 r.; w poselstwie się nie zgłaszał, z premierem Briandem miał rozmowę, która go nie zadowolniła. Musiał poprzestać na udzieleniu materiałów do propagandy antypolskiej misji Lazardów, na czele której stoi Belgijczyk Van der Bosch, dawny współpracownik metropolity we Lwowie. Wszystko, co można powiedzieć w nadziei poderwania zaufania do Polski, zostało podług informacji poselstwa przez Szeptyckiego Briandowi wypowiedziane.

23 lipca metropolita wyjechał do Ameryki, dokąd przybył 2 sierpnia, lądując w Quebec, gdzie zamieszkał u kardynała Begin. Liczna kolonia rusińska w Kanadzie była tłem, na którym odbył się objazd Szeptyckiego i kampanja prasowa, jaka stała za nim krok w krok, wzniecając nieufność i antypatję do Polski. Z realniejszych rzeczy należy zapamiętać: a) wystąpienie kanadyjskiego ministra Doherty w Lidze Narodów w sprawie Galicji wschodniej, uzyskane za pomocą presji ruskich wyborców zachodniej Kanadzie; b) gremjalne depesze od ruskich parafii w dniu 7.VIII.1921 r. do rady ambasadorów w Paryżu z prośbą o załatwienie sprawy Galicji wschodniej na konferencji, która miała się rozpocząć następnego dnia w kwestji Górnego Śląska; c) wzmocnienie akcji Petruszewicza w sprawie pożyczki ukraińskiej; d) znaczne kolekty wśród ludności nierusińskiej; e) mianowanie ihumena Wasyla Kalisza biskupem ruskim w Brazylii.

W początku listopada 1921 r. metropolita przybył do Stanów Zjednoczonych. I tutaj sfery oficjalne — p. Castle, kierownik wydziału

zachodniego w departamencie stanu oraz p. Hoover — odnieśli się zimno do propozycji metropolity w sensie zorganizowania akcji ratowniczej dla głodnych w Galicji wschodniej. Dostał on odpowiedź, że niepodobna jest, by ratownicze komitety amerykańskie robiły różnicę pomiędzy akcją taką dla ludności polskiej a rusińskiej. Przy tej okazji natrafiło poselstwo na pogłoskę, że Rusini pozyskali poparcie niektórych kół w Anglii, robiąc propozycje koncesyj naftowych.

Jednak w Stanach Zjednoczonych mądra, obliczona na wszystkie nasze słabe strony i sympatje wszystkich najbardziej łatwowiernie impulsywnych poczciwców wzmocnionej nienawiści miejscowych Rusinów oraz wszelkich sfer nam wrogich, akcja metropolity dała swoje owoce. A więc, wzmogła się agitacja na pożyczkę ukraińską, doszło do listów z pogrózkami w sprawie Fedaka, skierowanych do przedstawicielstw polskich, odbyło się kilka manifestacyj przed poselstwem, szereg tendencyjnych wiadomości ukazał się w prasie, obliczony na zrobienie efektu na konferencji waszyngtońskiej. Znowu szereg osób, mało interesując się zresztą polityką, dowiedziało się z gazet, że istnieje jakoby okupowana przez militarystyczną Polskę Ukraina, która przez położenie swoje i obrządek skazana jest przez opatrność na apostoła katolicyzmu w zbolątej i zrujnowanej Rosji. Nie można wątpić, że kolekty i na terenie U.S.A. wyniosły pokaźną sumę.

Dnia 16 marca 1922 r. metropolita Szeptycki wyjechał do Brazylii.

AAN. F. Kolekcja odpisów dokumentów. — Sygn. 59. — K. 373—377.

№ 187

СТАТТЯ В ГАЗЕТІ «УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР»: «КРИЗА УКРАЇНСТВА», КРИТИЧНИЙ ВИКЛАД ЛЕКЦІЙ ПРОФЕСОРА МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО У ВІДЕНСЬКОМУ ТОВАРИСТВІ «СІЧ»

25 березня 1922 р.

На сю тему мав недавно в академічній товаристві «Січ» у Відні відчит проф. Грушевський. Заінтересованне молоді виявилось в численній участі, так, що дві комнати товариства не могли примістити всіх цікавих. Зміст відчиту був такий:

Серед українства на еміграції, сказав прелегент, вкорінюється і що раз більше зростає невідрадна поява: українство сходить на манівці, розходиться з традиціями українського відродження, переймається шкідливим (!) націоналізмом, а навіть шовінізмом, відвертається від соціальних проблем, чим виявляє назадництво, реакцію і здеправованість (!). Проф. Грушевський перестерігає молодь, щоб не піддавалася впливам націоналізму, який тільки дискредитує (!) український нарід в очах чужинців (!), чого доказом є брошура англійського міністерства закордонних справ про державну здібність народів сходу Європи. Проф. Грушевський взиває молодь іти за кличами соціального інтернаціоналізму, не подаючи одначе ані докладнішого обосновання, ані практичного переведення сього клича.

Оце все провідні думки відчиту проф. Грушевського. Вражінне з нього було загально негативне. Студентство сподівалося від українського вченого основнійшого теоретичного і практичного узаasadнення його думок, а від українського революціонера менше страху перед опінією чужинців — може й ворогів українського політичного та соціального визволення.

Щодо питання націоналізму й інтернаціоналізму, то сі питання заслугують якраз під сей час на більшу увагу, як се зробив проф. Грушевський у своїм відчиті.

На нашу думку націоналізм не є, як голосить проф. Грушевський, якоюсь чорною примарою і хронічною хворобою, яка точить і душить народи, а навпаки, стихійним, природним змаганням свідомої свого буття групи людей, споріднених кровю, походженням, мовою, традиціями, культурою, змаганням, в якого основі лежить найвірнійше відчутте потреб народу як цілости і громадська праця та боротьба за істнування. Його ціль не поминенне соціальних питань, а якраз здобутте й оборона матеріальних і духових життєвих засобів, добутте можливости соціального розвитку.

Факти, що до сеї ідеї (як і кождої) націоналізму знаходить дорогу зловна демагогія і спекуляція ради особистої наживи своїх і чужих елементів, зовсім не обнижають ідейного престижу націоналізму, а є лише наслідком дезорганізації.

Однак сі невідрадні факти, які у великій мірі задушили спробу останнього нашого визволення, не є причиною опроки-

нення національної ідеї проф. Грушевським. Дійсна причина лежить ось в чім: Націоналізм у виконанні свого завдання накладає певні зобов'язання, примушує часто для добра цілоти підпорядковувати особисті і класові інтереси. Ці постулати національної етики й карності є одинокою причиною протесту проти націоналізму тих одиниць, які не хочуть жертвувати особистих амбіцій або класових інтересів для добра цілоти. Вони в часі рішальної боротьби нації дезертирують, бо бояться тої боротьби, бояться відповідальності. А для заспокоєння своєї совісті друкують до розв'язання світових проблем, стають словними космополітами, опльовуючи покинуту ними і зганьблену ворогом національну ідею як назадняцтво, реакцію і здеправованість.

Якже мається річ з деправацією в інтернаціональних таборах, яким антинаціоналісти поклоняються, — не сказав проф. Грушевський нічого.

Ми думаємо, що національна ідея, так і всі інтернаціональні ідеї, як праві так ліві мають свою біологічну причину, свою основу і свою ціль, лише користь з них не для всіх однакова. Як в основу націоналізму лягло вдержання самостійності життя нації і її матеріальних і духових засобів і свободна конкуренція, так усі інтернаціоналізми родяться зі змагання імперіялізму, їх основа здобутки на інших народах, їх остаточна ціль підбиття й поневолення інших народів, підпорядкування праці й майна одному бажанню і повна централізація. Що в проф. Грушевського більше моральне, праве й поступове, най сам те вибирає.

Історія природи доказує існування вічних противенств у природі, історія людства потверджує противенства в існуванні від найдавніших часів двох противних собі груп народів чи племен — осілі хлібороби й кочовики. Перші є, так сказати, консервативними будівничими в боротьбі за існування — другі революційними реформаторами в сій боротьбі. З цього основного завдання, способу життя і якості поживи (в перших крохмаль, у других мясо) вирости дві психології. Перші консервативні, пасивні, бажають мирного, спокійного розвитку, ціль їхнього життя вдержати, уліпшити й передати поспільству основу своєї праці — землю й майно, тому усвятили вони поняття власності землі, майна, родини й вітчизни, поняття моралі,

звичаю і справедливості. Мірилом вартости в них став дійсний, матеріальний доробок праці.

Противно кочовики. Вони призначені тараном для віднови життя. Їх життєва ціль: могутість, сила, економічне підбиття інших народів — цілого світа, користовання й порядкування плодами праці інших після свого бажання. Їм чуже поняття вітчизни, бо вітчизна для них цілий світ, чуже їм поняття власности — все в них «общє» (Москалі), чуже їм поняття справедливості, бо мірилом вартости в них сила і вмільсть побіди.

Від віків до сьогоднішнього дня стоять сі дві групи народів у безнастанній боротьбі, бо змагання одних ніколи не зійдуться з інтересами других.

Давно підбивали кочовики осілців походами, зброєю, забираючи данини з праці й майна. Колиж осілці самі навчилися орудувати зброєю і відбиватися від кочовиків, — ті бралися до нової зброї. Вони стають майстрами слова, майстрами «ідей» і хитрістю побивають противника, захитуючи в нім переконання про правість його ідей.

Так повстають інтернаціональні ідеї — плід духа кочовиків як нова зброя, як средство для нових походів володіння. Вони знають силу ділання сих ідей на гречкосіїв. Ідея влекшує дорогу їхній зброї. У гречкосіїв прибирають сі ідеї в їх матеріальнім світогляді конкретні форми і відповідно до обставин кожного з них мають ріжне зрозумінне. Для одних ідея стає божком, для других нещастем. Ідея будить інстинкти, ослаблює націю, а кочовик в ім'я нового божка збирає данину в майні, праці і крові.

Українському гречкосієви судила доля від найдавніших часів по сьогоднішній день стояти у вічній боротьбі з кочовиками. Скільки кочових орд переїхалося по нім, скільки праці, терпінь і крові зложив він на жертвеннику хижацьких данин! Колиж навчився він орудувати зброєю, став сам захищатись, сунуть на нього нові орди кочовиків з півночі й заходу з новою зброєю.

«Католицизм, krzewicielstwo kultury, obrona cywilizacyi, православное і государственное, соціалистическое обєдинєніє» — те все інтернаціоналізми, в яких топили цілі середні й нові віки модерні кочовики кожду спробу визволення українських гречкосіїв. Для них сі ідеї були средством до поневолення, в нас ставали вони святістю, живим ділом...*

---

*Так у тексті.

Картина інтернаціоналу праці проходить на наших очах.

«Рівне право для всіх — хто не працює, той не їсть — володарем світа буде труд». Кому в світі ближчі, дорожчі ці слова, як не українському народови, що від віків, від зорі до зорі гне спину, що від віків жде справедливости й пошани для своєї праці! Що бачимо? Інтернаціоналізм праці, перекрашення давніх інтернаціоналізмів — будить інстинкти і нищить націю. Хитрість і демагогія святкує перемогу, а український гречкосій складає нову данину з майна, праці і крові, складає данину в обличчя голодової смерті при гуках глуму: «Влади́кою мира будет труд!»

Хібаж ці живі факти з нашої трагедії, з трагедії наших днів нічого не говорять проф. Грушевському? Хібаж ні дрібку не зворушить громадянина й патріота смерть тисячів замучених, тисячів голодних його братів?

Характерно. Проф. Грушевський знає ці факти з нашої історії, бо сам писав про них. Він згадує навіть у своїм відчиті найкращу аналогію сьогодення — боротьбу Мазепи проти Москви, розуміється, як доказ — шкідливості й небезпеки націоналізму! Бо, мовляв, Мазепа почав війну з Москвою і тому народ покинув його з його націоналізмом і пішов по лінії традиції свого відродження з Москвою та поміг цареві. В ім'я сього традиційного бажання має взивати проф. Грушевський молодь орієнтуватися, співпрацювати і ждати спасення з рук Москви.

А ми думаємо, що так як цар Петро знищив і поневолив на три століття українську національну ідею інтернаціоналістичним православним «об'єднанням», так тепер на далішні століття поневолив українську національну ідею Троцький інтернаціоналістичним соціалізмом, «об'єднанням». А ролю продажних і темних попів та підкупних агентів, викликаючих еретика Мазепу, перебрав тепер модерні революціонери.

С. Б.

Від Редакції: Містимо сю допись із кругів студентства як надзвичайно характеристичну для впливів, які ділають на студентство і для негативности відношення до виступів

Вп. проф. М. Г. Чи тут передано вірно лекцію професора, не знаємо. Але се для пізнання настрою кругів, яким вона була читана, неважне.

Український прапор. — 1922. — 25 берез.

№ 188

ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «ГРОМАДСЬКИЙ ВІСТНИК» ПРО ГОЛОДУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ У ЛЬВІВСЬКІЙ В'ЯЗНИЦІ І ЗАЯВА У ЗВ'ЯЗКУ З ЦИМ КОЛЕГІЇ ОБОРОНЦІВ

16 квітня 1922 р.

Комунікат оборони

З приводу атентату на Начальника польської держави арештовано у вересні й жовтні 1921 велику скількість осіб. По довгім придержанню в арештах поліції переведено тільки 33 арештованих до арештів окружного карного суду у Львові. З цього числа по шість до дванадцятьтижневім арешті поставлено 21 осіб на вільну стопу. В арештах остали: 1. Стефан Федак, 2. Остап Коберський, 3. Богдан Гнатевич, 4. Іван Білецький, 5. Остап Горобійовський, 6. Василь Кучабський, 7. Михайло Матчак, 8. Дмитро Паліїв, 9. Франц Штик, 10. Віктор Голубович, 11. Петро Яремійчук, 12. Євген Зиблікивич — Слідство проти тих підсудних до нині не покінчено.

Товариство українських адвокатів утворило від першої хвилі арештовань окрему сталу колегію оборонців для цієї справи. Постійно й майже щоденно інтервенювали адвокати з рамени колегії у слідчих властей і домагалися прискорення слідства та поставлення на вільну стопу тих, яких постанови процедуральні дозволяють звільнити від арешту. Мимо цього слідство воліклося. Не бачучи законних причин до цього проволікання піднесла оборона нераз заміти проти способу ведення слідства у начальних властей, як Президії Окружного Карного Суду і Президії Апеляційного Суду у Львові. Позатим внесено 19 письм з домаганням прискорення справи.

Мимо запевнень слідчого судді й прокуратора в грудни 1921, що найдалше на Різдвяні Свята цього року буде доручений акт обжаловання, мимо пояснень даних в лютім ц. р. будьто би акт обжаловання був вже виготовлений і находився в стадії експедиції, а навіть, що акт обжаловання бетъ ся на машині? — слідство до цієї пори не покінчене. Стверджує це факт, що в перших днях цього місяця послідувало доперва переслухання свідка в особі Начальника Польської Держави.

Це нічим неосноване проволікання слідства над означений законом тримісячний речинець спричинило, що 12-ого квітня 1922 р. розпочали підсудні голодівку...

Львів, дня 13. квітня 1922.

*За комісію оборонців:
Д-р Макс Левицький
М. Присташ*

Телеграма оборони до польського міністерства справедливости

Підписані оборонці повідомляють, що дванайцять українських студентів університету увязнені від 7 місяців у Львові в справі 4424/21 розпочали 12/4 голодівку. Причиною безконечне і нічим неоправдане проволікання слідства. Жадають акту обжаловання або закінчення справи. — Д-р М. Левицький, Д-р Филип Евин, Д-р Шухевич, Д-р Давидяк, Д-р Волошин, Д-р Баран, Д-р Глушкевич, Д-р Кульчицький, Д-р Бандель, Д-р Олесницький, Д-р Янкевич.

Віче

В вівторок дня 18. с. м. о годині 12 в полудне відбудеться в салі Лисенка велике віче Українців гор. Львова в справі положення українських політичних в'язнів при вул. Баторого.

Скликують: Д-р Володимир Бачинський, ред. Михайло Струтинський.

Перебіг голодівки

П'ятниця, дня 14. IV. рано. Голодуючі студенти держать ся покищо на ногах. Найслабші фізично: Матчак, Коберський і Горобійовський вже горячкують.

Великдень наших Вязнів

Голодівка в тюрмі при вул. Баторія поширюєт ся.

Всі політичні вязні в тюрмі при вул. Баторія рішили розпочати в суботу дня 15. ц. м. голодівку, домагаючися, щоби негайно сповнено бажання 12 українських політичних вязнів, обжалованих в звязку зі справою Степана Федака. Студенти розпочали голодівку на знак протесту проти проволікання слідства в тій справі дня 12. ц. м.

В суботу 15. ц. м. приступають от ці політичні вязні до голодівки: Сокира-Яконтов, Леон Літвак, Вавжинец Родзен Старкевіч, Ганжа, Петрович, Лапаювкер, Гартман, Арнольд, Рибак, Дудик, Катерина Рева і Марія Кекишівна.

Дня 14. ц. м. слідчий суддя на жадання вязнів запросив оборонців і ці відбули з голодуючими довшу конференцію.

Громадський вістник. — 1922. — 16 квіт.

№ 189

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ В ГАЗЕТІ «УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР» ПРО ГОЛОДІВКУ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ У ЛЬВІВСЬКІЙ В'ЯЗНИЦІ

22 квітня 1922 р.

З приводу замаху Федака арештували Поляки у вересні й жовтні м. р. велику скількість Українців у Львові й на провінції. По довгім придержанню в арештах поліції переведено тільки 33 арештованих до арештів окружного карного суду у Львові. З сього числа випущено по кільканайцятьох тижнях знова 21 осіб на вільну стопу.

В арештах лишилися: 1. Степан Федак, 2. Остап Коберський, 3. Богдан Гнатевич, 4. Іван Білецький, 5. Остап Горобійовський, 6. Василь Кучабський, 7. Михайло Матчак, 8. Дмитро Паліїв, 9. Франц Штик, 10. Віктор Голубович, 11. Петро Яремійчук, 12. Евген Зиблікевич. Тому, що польські власти з розмислом проволікають слідство, підсудні розпочали 12. с. м. голодівку.

Останні вісти про голодуючих маємо з п'ятниці 14. с. м. З виїмкою найслабших фізично Матчака, Коберського й Горобійовського, які вже горячкували, всі інші держалися ще на ногах.

Так польський Їрод убиває українських дітей. Річ ясна, що нарешті появиться відплата! Бо пасивне терпіння мусить колись урватися, навіть у найбільш терпеливих.

Український нарід Галичини очевидно не може й не буде спокійно придивлятися, як його діти загибають з рук ляхських Торквемадів. Він покаже світові криваву рану в серці Європи. Саме тепер зібрався в Генуї сінедріон культурного світа. Неможливо, щоб зойк катованих у Східній Галичині не догмонів до його уха. Всі, в кого бється українське серце, не можуть бути байдужими, що мучених в польських тюрмах українських студентів пожирає голодова горячка. Обов'язком українського студентства за кордоном голосно відізватися на терпіння своїх львівських товаришів і зажадати від своїх чеських і югославянських товаришів, щоб вони запротестували перед своїми урядами проти жорстокостей свого польського союзника. Нехай українське робітництво зверне увагу своїх клясових товаришів на галицьке пекло. Нехай усі наші люде, деб вони не були, підіймуть протести перед культурним світом, поки час!

Львівська трагедія — се символ терпіння українського народу Галича. Се відгомін його боротьби. Се свідоцтво, що український нарід Східної Галичини ніколи не погодиться з ляхським ярмом. Жертва, яку українські студенти приносять своїм молодим життям, кличе всіх до боротьби!

Український прапор. — 1922. — 22 квіт.

№ 190

ЛИСТ ГОЛОВИ ЗАКОРДОННОЇ ГРУПИ УНТП
ЛЬВА ЛЕВИЦЬКОГО ПРО НЕЗГОДИ В КОЛАХ УКРАЇНСЬКОЇ
ПОЛІТИЧНОЇ ЕМІГРАЦІЇ*30 квітня 1922 р.*

Невідрадли відносини, які витворились у нас, на політичній еміграції, спонукують мене як горожанина і як голову закордонної групи трудової національно-демократичної партії, звернутися...* з слідуючим довірочним письмом, з котрого змісту прошу робити ужиток лише перед політично зрілими одиницями, але котре прошу мати на увазі в оцінюванню наших народних справ по сім боці океану.

Ми тут всі стоїмо непохитно на становищі повної незалежності західно-української республіки, а тим самим попираємо однодушно сю лінію п. д-ра Евгена Петрушевича у веденій його Урядом акції. Але разом з тим ми всі — майже однодушно, з виїмком кількох лише одиниць — є затривожені похибками сього Уряду і його системою трактування внутрішніх народових справ. Уряд числить за багато на сухі ноти, писані до Антанти, на поїздки до конференційних передпокоїв, дурить себе а часто і загал люда марницею — а затрачує цілком контакт з еміграцією і з суспільністю в краю а навіть стоїть з ними у ворожнечі. Що правда — ми — закордонна група національно-демократичної партії та закордонні члени Національної Ради — заявлялися на зверх усе за Урядом як репрезентантом ідеї незалежності нашого краю, але у внутрі ми піддавали його методи і систему рішучій критиці і домагались змін. Зокрема ми від року жадаємо на дармо скликання бодай закордонної групи Національної Ради і її впливу та парламентарної контролі над політичною і бюджетовою господаркою Уряду — але на жаль без успіху. П. Президента д-ра Петрушевича оточили, користаючись фамілійним зв'язком, люде молоді, в політиці цілком неосвіжчені, а за те маючі наклін до інтриг. В найблизшій оточенні Президента є один його братанич, один

---

*Так в документі.

сестрінець та два три їх особисті приятелі — все те цілковиті нулі в народнім життю до передостаннього року. Справи народні не рішаються таким компетентним збором вибраних, досвідних представників, а в тіснім кружку сих кількох людей. Їх слово рішає про уживання фондів, номінації, місії, послів, акти політичні, і т. д. Навіть т. зв. «уповноважені» — ніби міністри — не мають тут голосу, оскільки не належать саме до того тісного особистого кружка. Ось так уповажнених Сінгалевича і Перфецького усувається від многих справ, як раз тому, що вони мають нераз свою думку. Одинокий д-р Кость Левицький має фактичну участь в кермі справ, але як раз проти него підноситься загальне негодовання і критика задля цілої методи ведення справ. Він її батько. Се та метода особистої самоволі у внутрі а легковірности на зверх, що була за часів війни, котру в нас виробив Василько, а котра довела була до того, що нас заскочило було «вилучення Галичини» в користь Поляків. Сій методі поклоняється він і тепер і є співвинним у веденню Президента на хибні дороги. Сі методи відчужили загал від Президента і викопали прірву, яка чим раз ширшає. Краєві керманичі жадали зміни, усунення «фамілії» і т. д. — але без успіху. Те саме ми.

Між тим наша справа затягається в безконечність. На жаль ми не віримо, щоби її рішено в Генуї. Правда, — Льюїд Джорж, як пише «Нає Фрає Прессе» вперше прийняв одного з наших репрезентантів — Костя Левицького — і се є добре. Але се ще далеко до рішення. А тим часом Польща закорінюється в краю, край привикає до ярма, тратить віру і охоту до роботи. А навіть як рішення прийде, то боїмось, що буде се автономія при Польщі. Се може гірше ніж брак рішення. Тоді аж почаласьби деморалізація суспільности, поділ на дві часті — угодову і непримиру і т. д. А в кінці якби і було рішення про независимість, то хто переведе його егзекуцію проти боротьби цілої суспільности. Ї тому ми теперішну фамілійно-самовладну систему вважаємо нещастям, бо ся система ізолює Президента, атомізує громадські сили, вводить брак довіря, нелад, суперечки, інтриги, розбиває нас. З тих зрозумілих причин, а не иньших, ми всі, з виїмком кількох одиниць — жадаємо парламентарної форми ведення народно-державних справ. Се скріпилоб єдність

і довіре, карність, притяглоб всіх до уряду, який бувби висловом волі загалу а не одиниці чи радше її фамілійних та кепських дорадників.

З окрема ми народна трудова партія мусимо негодувати, що дається в Уряді завеликий вплив радикалам — Назарук, Подляшецький, колегії — і в другі підрядні, і то з особисто дуже малими кваліфікаціями, що далі цілий Уряд Преси і Пропаганди в їх руках. Тепер д-р Назарук має іти до Америки на заступника Уряду. Ми не вважаємо сього добрим кроком, бо — поминувши те, що п. Назарук є радикал і чоловік бурливого і сварливого успособлення — він є тісним приятелем деяких одиниць в Америці, про котрих тамошний загал лучше знає — Цеглинський, Січинський і т. п. — постійно кореспондує і вони за ним тут писали. Боїмося, що він піде з ними та попусе ту єдність народного табору, котра витворила в Америці пропаганда д-ра Цегельського. Боїмося його кампанії проти нашого духовенства і нашої партії, бо що він має по при офіційальну місію свої особисті пляни, з сим він і не криється дуже. По при инше, що належить до його програми як радикала, подбав о матеріяльну сторону для себе і адгерентів як не можна красше. На жаль «фамілія» особисто заприязнена з п. Назаруком, який був кілька років у канцелярії д-ра Петрушевича. Д-р К. Левицький, дістаючи гроші з Америки до своїх рук, переводить тепер особисті порахунки з тими, що підчас війни поборювали його політику, яка в значній части причинилася до нинішного нещастя національного. Оттак д-р Кость Левицький з особистої мести, і «фамілія» скористали з невдачі д-ра Цегельського з Боером і повалили його мимо всіх інших його заслуг. При тім розвинено справдішну оргію інтриг і клевет, — а хто був помічним в Америці буде освідчено пізнійше. Президент Петрушевич зразу не подався тим інтригам, а то тим більше, що комісія, зложена з поважних судіїв, радників найвисшого трибуналу Дольницького і Карановича та посла Семаки, по півторамісячним точнім розсліді справи, провіренню актів, зізнаннях Березовського, Мак-Тіга, д-ра Костя Левицького, провіренню доносів та рахунків — оправдала Цегельського, ще і висловилося з признанням про його працю та велику пропаганду в Америці. Се знаю сам

з уст членів сеї комісії. Між тим д-р Цегельський на нарадах нашої партії піддав критиці систему Уряду. Се витолковано перед Президентом як його атак на Президента, — хоч так не було. І від тоді все змінилося. Користне оречення комісії сховано до актів, навіть не видано його Цегельському, а коли приїхав Боєр покінчувати умову з Урядом, то — мимо домагань самого Цегельського — його не сконфрентовано з Боєром а лиш списано з Боєром односторонний протокол, в котрім сей заявив, буцім то він Цегельському дав кількадесять тисяч — а не 10.000 як доказує Цегельський. Така таємна процедура, незвісна в найобскурніших краях, обурила всіх чесно думаючих людей і затрівожила нас, що Уряд попав під вплив безскупультних людей, яким всі средства є добрі, щоби знищити ім'я і честь хочби як заслуженого чоловіка, коли він стане в дорозі їх амбіції і самолюбю. Тут ніхто не вірить в зізнання Боєра, хочби тому, що він не дає жодних доказів, а Цегельський їх дає на свої твердження. Але мимо того — для особистої мести — Цегельському виточують дисциплінарку за переступлення повновастей, не виплачується йому залеглої платні, клеветчесь його у Відні, Празі, краю і т. д. Ми всі без різниці обурені на це, бо це робота не Уряду, а мафії. Такими методами можемо дійти лише до розбиття, скандалу і катастрофи. На жаль Президент засліплений у фамілії, не добавуєть сього і без розваги нищить найліпших народних робітників та своїх правдивих а не ложних приятелів. Цегельському дієсь велика кривда, а коли досі мовчить на те все перед публікою, то се лиш показує, як він вміє інтерес свого «я» пожертвувати для загальної справи. Бо якби він пішов проти членів Уряду до австрійського суду, то булоби рівнозначне з моральною смертю сего Уряду. Ми його як робітника і довголітного товариша високо цінімо. Знаємо його як великого діяча, оратора першої марки і непошлякованого чоловіка — від 23 літ.

Отсе я дозволив собі представити наші «закулісові» гаразди. Робю се тому, аби наші визначні діячі за Океаном могли орієнтуватись в наших справах та помогли зарадити лихови. Треба, щоби ізза Океану ішов натиск на Президента, аби віддалив фаміліянтів та щоби піддався громадській контролі. Інакше дійдемо — не дай Боже, — до катастрофи.

Прошу о кілька слів відповіді на це письмо за котре беру одвічальність як громадянин, що через 40 літ засталився в народній праці.

Проше прийняти запевнення мого глибокого поважання.

Лев Левицький в. р.

Голова Закордоної групи Народної Трудової Партії

Відень, дня 30 квітня 1922 р.

Адреса закорд. групи Трудової партії і групи членів Нац. Ради: VIII. Штроцігассе 32—12, а моя приватна адреса: VIII. Фльорянігассе 43—14.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 317. Машинопис. Копія.

№ 191

РЕЗОЛЮЦІЯ ПЕРШОТРАВНЕВОГО ВІЧА УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИКІВ МІСТА ЛЬВОВА

4 травня 1922 р.

Зібраний в дні 1 Мая український пролетаріат приєднує свій голос до голосу маніфестуючого в тому дні Міжнародного соціалістичного робітництва, і як давніми роками, так і тепер, в хвилину, коли рішається доля цілих мільйонів визискуваних і поневолених, коли недалекий вже остаточний день побіди, український пролетаріат заявляє:

I. Основним заложенням соціалізму і краєугольним каменем класової боротьби є міжнародна єдність пролетаріату. Ця міжнародна єдність пролетаріату, розбита наслідком світової імперіалістичної війни, стає перед нами як найбільш пекуче питання сучасного моменту.

II. Тому з радістю вітає український пролетаріат перші заходи міжнародного соціалістичного табору для привернення давньої єдності і, розуміючи історичне значення останньої Берлінської конференції трьох Інтернаціоналів, відповідно до

його постанов в дні 1 Мая підносить: «Нехай живе 8-годинний день праці, проч з безробіттям, нехай живе одноцільна акція пролетаріату в справі визнання радянської влади і помочі голодуючим в Росії і на Україні, нехай живе об'єднаний пролетарський фронт».

III. Розуміючи вагу і значення української державності, вважаючи її сумою всіх своїх змагань і боротьби, зібраний в дні 1 Мая український пролетаріат підносить давній свій клич: вільної, самостійної, суверенної Української Соціалістичної Республіки, яка об'єднала би всі етнографічні українські землі.

IV. Переживаючи момент нечуваного зросту реакції, яка загрожує всім дотеперішнім революційним здобуткам робітництва, український пролетаріат підносить і свій голос протесту, зокрема протестує проти знущань і переслідувань на тих українських землях, на яких потоптано право самоозначення народів, які є тереном нечуваного терору і шовіністичних оргій.

V. Український пролетаріат заявляє готовність невпинної, рішучої боротьби за свої одвічні права в рядах міжнародного соціалістичного табору, бо тільки ця співборотьба може принести йому бажану перемогу і завершення всіх соціальних і національно-державних домагань.

Громадський вістник. — 1922. — 4 трав.

№ 192

ЗВІТ З VI МІЖПАРТІЙНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ У ЛЬВОВІ

20 травня 1922 р.

Присутні: о. Омелян Погорецький, Жовква; Др. Теофіль Окуневський, Др. Лев Бачинський, о. Степан Онишкевич, Др. Теодор Ваньо, Др. Антін Горбачевський, Іван Кохановський, Гриць Тершаковець, Др. Михайло Король, Др. Іван Макух, Др. Теофіль Кормош, Олександр Барвінський, Др. Володимир Бачинський, Юліян Романчук, Др. Володимир Охримович, Др. Степан Баран, о. Олександр Стефанович, Осип Навроцький, Др. Ярослав Городинський, о. Др. Спирідіон Кархут, о. Тит Войнаровсь-

кий, Федь Федорців, Володимир Целевич, Михайло Галушинський, Сильвестер Герасимович, Юліян Павликовський, Др. Іван Крип'якевич, Др. Василь Шурат, Василь Мудрий і Петро Ган (делегати молодіжи), о. Епіфаній Роздольський, Городок Ягайлонський; о. Степан Городецький, Вербілівці; Павло Банах, Сокаль; Антін Кунько, Тарнопільщина; Євген Коновалець, Михайло Стефанівський, Софрон Ференцевич, Др. Альфред Говикович, Іван Ліщинський, Михайло Струтинський, Др. Корнило Троян, Бібрка; о. Антін Пеленський, Лисятичі; Михайло Гнатюк і Клим Чичка.

О год. 10. мін. 15 отвирає збори голова Міжпартійної Ради Др. Володимир Бачинський. Віддає честь пам'яті помершого бл. п. радника Івана Кивелюка (присутні повстають з місць), предкладає дневний порядок:

1) політичний звіт і міжнародне положення східно-галицького питання,

2) внутрішнє положення,

3) справа вписів молодіжи на вищі школи в Польщі.

До президії вибрано: Др. А. Горбачевського, Др. І. Макуха і радн. О. Барвінського, секретарями: В. Целевича і І. Ліщинського.

1. Політичний реферат виголосив Др. В. Бачинський.

Міжпартійна Рада на засіданню з 13. ц. м. рішила скликати Міжпартійну конференцію під вражінням рішення держав запрошуючих на генуенську конференцію з 10. ц. м., котрим поставлено віддати справу Східної Галичини під розгляд політичної підкомісії генуенської конференції, до которого то рішення прив'язував український народ в Галичині великі надії на скорі і корисне полагодження нашої оправи. Перед приступленням до з'ясування теперішньої ситуації уважає своїм обов'язком подати в коротких словах на підставі писем Уряду з Відня, котрі наспіли по послідній Міжпартійній Конференції це є по 18. лютім, інформації про заходи нашого Уряду на міжнародній арені, а з окрема про підготовання до-генуенської конференції.

До нині не маємо звіту оконченого з побуту делегації нашого Уряду в Генуї. Звіт заповіджений. Делегація наша правдоподібно вже у Відні, а як тільки звіт дістанемо, зміст його подамо

до відома краю обіжниками. Референт подає звідомлення з першої поїздки посла В. Сінгалевича до Риму, про його заходи і успіхи; про відомости з Америки, а зокрема про консолідацію тамошніх Українців, звіт з другої поїздки В. Сінгалевича до Риму в цілі підготовання приїзду нашої делегації до Генуї і про конференцію в секретаріаті стану Папського Престолу; про порушення нашої справи швейцарським делегатом Моттом на політичній підкомісії, про рішення англійської делегації з 22. IV. на внесення канадійського делегата, в котрім заявилася одноголосно за обмеженням Польщі до етнографічних границь. Склад нової делегації в Генуї є слідующий: През. Др. Е. Петрушевич, Др. К. Левицький, Др. С. Витвицький, о. Жан, Др. С. Рудницький, пос. Брайтер, В. Бандрівський і В. Степанківський. Подає коротко зміст меморіалу, котрий наша делегація предложила іменем Укр. Націон. Ради Східної Галичини Міжнародній Конференції в Генуї, в котрім виказала основно всі катастрофальні наслідки польської окупації у Сх. Галичині на всіх полях (передовсім на економічнім) а котрий кінчить ся заявою, що українське населення Сх. Галичини ніколи не погодиться на насильний союз з Польщею і домагається як найскорійшого усунення польської окупації, а признання незалежної галицької держави вільних народів на основі права самовизнання. Подає до відома конференцію Др. К. Левицького з Вандерліпом, американським обсерватором в Генуї, та про конференцію нашої делегації з Шобером, Стамбулінським і Югословянам. Референт не має певности на підставі дотеперішних звітів нашого Уряду, чи подана до відома в «Н. Ф. Прессе» вість про конференцію Др. К. Левицького з Л. Джорджом в дійсности відбулася. Інформує зібраних про дволічну ролю, яку відіграє в Генуї в нашій праві Бенеш; наша делегація довідавшись про ворожу нам його акцію у Л. Джорджа, внесла спеціальну ноту до Л. Джорджа, а цей поручив віце-міністрови Грегорови, що заступав в Генуї хорого Керзона, відбути конференцію з нашою делегацією, котра відбулася, але звіту з неї ще не маємо.

Що до послідних подій на генуенській конференції, то інформації наші опираються виключно на тім, що знаємо з часописий і на тих звітках мусимо виробити собі остаточний погляд на

висліди генуенської конференції для нашої справи. Мимо того, що справа наша з причин невдоволяючої відповіді большевиків не діждалася остаточного вирішення в Генуї, — то се не значить, що її усунено з міжнародної арени. Противно, Л. Джордж вицофуючи її 16. ц. м. на зібранню запрошуючих держав з дневного порядку, заявив виразно, що вправді уважає, що супроти змін, котрі зайшли на генуенській конференції, не належить займатися цією справою в Генуї, але рівночасно з натиском підчеркнув, що піддержує свій погляд, що справа Сх. Галичини, згл. її полагодження є великої ваги для мира в Європі. Тому факт порушення нашої справи, котру протягом послідних років пригадувано тільки в англійським парламенти або на нарадах Союза Народів, — перед таким форум, на найбільшій світовій міждержавній конференції, так компетентними чинниками і з такою силою являється для нас безумовно дуже корисним. Нею заінтересувався цілий дипльоматичний світ і вона тим самим перейшла в стадію актуальности та в найблищому часі, протягом чотирох місяців від покінчення гагської конференції перед кінцем тимчасового пакту перемир'я повинна бути остаточно вирішеною. Вкінці на основі голосів польської преси можемо з вдоволенням сконстантувати, що акція Скірмунта, який хотів перепачкувати визнання східних границь Польщі дорогою нотифікації великим союзним державам саме на передодні генуенської конференції — потерпіла невдачу. Референт ставить слідуючі резолюції:

I. Міжпартійна Конференція константує, що видвигнення східно-галицької справи — як справи міжнародної, котрої вирішення є необхідне для забезпечення мира в Європі — на найбільшій в історії світа міжнародній конференції в Генуї, де були репрезентовані майже всі держави світа, зробило її невідложно актуальною і заінтересувало нею цілий світ дипльоматичний та зблизило її до окончного вирішення.

II. Міжпартійна Конференція взиває Уряд, щоби енергічно продовжував свою акцію в цілі чимскорішого вирішення схід.-галицького питання компитентними міжнародними чинниками на основі прінципу самоозначення народів, та щоби поробив заходи в цілі негайного прислання до краю міжнародної комісії держав Антанти згл. Ліги Націй для контролі польського невиносимого окупаційного режиму.

В. Целевич виголошує реферат про внутрішнє положення. Перед приступленням до обговорення конкретного положення краю під теперішню хвалю, референт зясовує ті психічні і моральні умовини, які пануючи в масі українського населення витворили пригожий ґрунт до так сумного положення, як це має місце під теперішню хвилю.

1) Хибний систем нашого політичного думання; в справах наших відносин до інших націй, в справах наших виглядів на будуче, загал українського суспільства має з ґрунту фалшиві поняття. В міжнародніх відносинах вірено в слушність і справедливість, тимчасом чинники, які тут є рішачими, є тільки сила згл. слабість. Східно-галицька справа стала міжнародною тільки завдяки 1 Падолиста 1918, тільки завдяки оружній боротьбі. Щоденний досвід поучає нас, що на тому світі щораз менше місця для слабих і безборонних, що ніхто не звертає уваги на тих, що пасивно зносять свої кривди. Тимчасом загал нашого громадянства задивлений в міжнародне положення мабуть несвідомо ошукував і ошукує себе, оправдуючи тим свій пасивізм.

2) Загальний брак патріотизму. Патріотизм це моральне відношення одиниці до суспільности. Витворення його є konieczністю на певному ступени розвою, а брак його є доказом моральної недозрілості або упадку суспільности. В звичайних умовинах народ творить силу у формі державної організації, яка накидує одиницям горожанські обовязки, накидує силою тим, що не хотять їх добровільно сповнювати. Ми не маємо держави, не можемо отже примінити до одиниць фізичного примусу, але саме тому, ми мусимо витворити внутрі нас могутні моральні сили, щоби виконували успішно цей примус. Ми мусимо сповняти всі наші горожанські обовязки, не тільки тоді, коли ми є поневолені, коли нас гноблять, коли до нас примінюють террор. Коли у нас за мало чинної любови до Вітчизни, тоді коли ми є в неволі, коли маємо боронити національні добра перед ворогом, коли маємо вести супроти ворога дефензиву, то тим менше є у нас моральних сил до сотворення самостійної державности. Коли у нас брак тих моральних сил, то хоч би ми навіть узискали самостійність, то вона ізза браку їх буде мусіла упасти. Ми мусимо тямити, що силою моральною

нації не її безборонність, лише жадоба жити широким життям і готовість до посвяти для здійснення національних цілей.

Народ в неволі хотяйби навіть при нечуванім терорі мав гарнішу нагоду витворення цих моральних сил, тимчасом ми, оправдуючися непригожими відносинами, заслонюємося нашим сентименталізмом і не проявляємо активної любови до Вітчизни. Ми не розвиваємо самозаховавчого інстинкту, ми маємо патологічний спосіб думання. У нас трусість зовється політичним розумом, а балакучість і принціпіальність в словах правдивим патріотизмом.

3) Хибний систем нашого політичного думання і не заінтересовання громадянства в витворюванні моральних сил народу спричинило третє лихо, а саме нічим неоправданий наш пасивізм. Чужинець, котрий не знавби нас з близька, уявлявби собі, що ми є твердим народом, для якого борба стала суцною потребою життя. В суті річи ми є одним з наймякших народів, вправді мріємо о волі, але маємо інстинктову відразу до борби. Оправдування терором ворогів і непригожими відносинами з цєю освяченою брехнею, яка дає спокій нашій совісти. Ми не маємо навіть відваги признатися до нашої слабости.

4) У нас нема публичної опінії, нема почуття конечности сповнювання своїх громадянських обовязків. Цікаве явище — всі ми є принціпіальними ворогами Польщі, всі запевняємо що на угоду з Польщею не підемо; що витреваємо в борбі до кінця. А в дійсности кождий такий принціпіяліст о скільки розходитьсѧ о його личні справи — або о справи товариства, на якого чолі він стоїть, то він робить відхилення від цієї своєї принціпіальности і являється в тих дрібних справах непринціпіальним. Він не дивиться на це, що сходячи з принціпіальности в дрібницях, він тим самим підкопує принціпіальність в головніших річах.

Польські наміри супроти нас

Польська влада і польське суспільство стремить до цієї самої ціли до культурного, економічного і політичного винищення українського народу, до зведенення його до ролі національної меншости.

1) Акція польського уряду.

а) стремління надати краєви польський характер. Мало-польща, написи і вивіски. Кондезната української мови з урядів. Поділ на воевідства. Знесення громадської самоуправи. Правительственні громадські комісарі тільки Поляки, а де Українці, там здеморалізовані елементи.

б) кольонізація. Досі скольонізовано 160,000 га землі, до 5 літ процес покінчиться;

в) переношення урядовців на захід;

г) нечуваний поліційний режим. Самовільне нищення української преси, арести, терор. Знесення права зборів і стоваришень, незатверджування статутів просвітних і гуманітарних товариств. Незатверджування відновлень. Нехтовання всякої правної боротьби в тоці інстанцій. Заборона аматорських вистав.

д) шкільніцтво. Польонізація народніх, виділових і середних шкіл. Недопущення молодіжі до вищих шкіл. Переношення українського учительства на захід. Непринимання на учительські посади тих, що покінчили українські школи.

е) економічне нищення. Незатвердження статутів українських банків. Переношення краєвих інституцій як Краєвий Банк, Промисловий Банк до Варшави. Вони служать тільки Полякам. Підпомагання економічних установ урядом. Відбудова лише Поляків і кольоністів.

з) церква. Має бути зняряддям польської політики. Ї тут при обсаді вимагається польського підданства. Данина і продаж ерекціональних ґрунтів на цю ціль. Парцеляція церковного добра. Польські метрики. Далекосяглі пляни Роппа (захоронки);

ж) конскрипція (негідне поводження верхів);

і) данина та вибори;

и) в майбутности військовий асентерунок;

к) не є виключено торжественна інкорпорація до польської держави.

II. Польська суспільність

Всі партії проти нас без винятків. 1) Переводиться консеквентно національний і економічний бойкот Українців і підпи-

раєся зусилля уряду (Українець не найде заняття в польських товариствах. Бойкот українських sklepів і фірм. Українець серед Поляків чується як серед пустині. Пятнується тих, що продають землю Українцям).

2) Організується приватну оборону Сх. Галичини («Стшелец», «Соколи». Ведеться інтензивно просвітну і економічну роботу. Організується приватне шкільництво, яке опісля зістає державним).

Наша дефензива. Лише одиниці ведуть боротьбу за права української мови. Польських вивісок ніхто не скидає, скидають тільки Поляки масу українських вивісок. Поділ на воевідства: всі на се погодилися, але не зосереджено українського життя в тих центрах. Кольоністів приймається з отвертими руками, в Українців мешкають. Українці помагають обрабляти поле. Шкільництво: Розвій українського приватного шкільництва, але польського не бойкотується, хрaнь Боже! Нема ніяких приготовань до виборчої кампанії. Все одно, чи будемо брати в них участь, чи ні. Приватний український університет. Велике діло. Але воно буде мусіло зліквідуватися оскільки іспитанти не найдуть посад.

Шари українського суспільства. 1) Селянство пасивне, зникли його провідники. Егоїстичне, але не гайнує економічних надбань. Матеріал кращий від польського. В практиці іде по лінії найменшого опору. 2) Інтелігенція. Спить. Адвокати, лікарі перестали займатися громадянською працею, учительство стерроризоване, духовники не виголошують навіть проповідий і не дбають про школу. 3) Молодіж і старшини це найрухливіший елемент, але як слід не зорганізовані. Всі ті три шари живуть без контакту між собою, живуть в замкненім світі.

Політичні партії і політична організація. а) Міжпартійна Рада, трудно її скликати; б) Трудова Партія немає переведеної організації ані фондів; в) Христ. суспільна партія не існує; г) Радикали до тепер не проявили ніякої діяльності, є намірена реорганізація; д) соц.-демократична партія зорганізована у Львові, Перемишлі і Коломиї. Між нею розкол на дві часті. Крім того брак звязку з іншими національними меншостями в Польщі.

Референт ставить слідуючі резолюції:

I) Супроти польського екстермінаційного походу на українську землю, взиває Міжпартійна Конференція всі українські установи і всіх свідомих громадян до напруження сил в цілі поширення національної свідомости і zorganizовання праці на всіх ділянках народнього життя серед найширших шарів народа.

II) Для кермовання життям в повітах взиває Міжпартійна Конференція до zorganizовання в усіх повітах Екзекутивних Комітетів, в яких по можности булoб репрезентовані економічні, просвітні, і гуманітарні установи, політичні організації, жіноцтво і академічна молодіж.

III) Міжпартійна Конференція взиває весь загал до переведення загального національного і економічного бойкоту польського населення у Сх. Галичині.

По тих рефератах розвинулася дискусія:

Тершаковець говорить про переведення бойкоту в школах. Дораджує в цій справі обережність, бо коли збойкутують в якімсь селі учителя Поляка, шкільний будинок можуть зайняти Мазури-кольоністи.

Запитує, чи не зачати бойкоту від власних хрунів? В справі творення ексекутивних комітетів тяжко дібрати і стягнути відповідних людей. Справа оподатковання моглаби удатися при відповіднім приготованню. Богато моглоби помочи духовенство в своїх проповідях; однак нема сили, щоби вирвати його з апатії і заохотити до праці.

Др. Охримович користує з відповідної нагоди і підносить, що треба конечно стреміти до сього, щоби ми стали на політичному житті субективно, а не обективно. Важнішим є не це, що про нас думає заграниця, і що з нами зроблять, але що ми робимо і що думаємо про себе, однак в нинішних відносинах не можемо прилюдно прм. в пресі критикувати власних хиб, мусимо це робити на таких зібраннях, як це. Найбільшою нашою хобою є брак цивільної відваги і то супроти своїх більше, чим супроти чужих. Дуже легко кидається у нас тяжкі підозріння на різних людей навіть дуже заслужених, а не осуджується дійсних злочинців. Брак у нас пошановання чужої відмінної думки, а мало хто має відвагу сказати це, що думає. Серед найвищих наших кругів панує засада: інакше говориться

публично, а інакше думається. Одні роблять це для загального добра, другі для личного інтересу. Є це наслідки манії популярності. Отже в інтересі публичним не ховаймо поглядів, але при тім шануймо самих себе.

Др. Окуневський висказує, що зїзд робить вражіння недо-строєности і що відбувається передвчасно. Такими є також резолюції п. Целевича. Не знає атутів, які мають рішати в нашій справі, немає окончного звіту з Генуї та не знається, чи і що мав сказати Л. Джордж К. Левицькому. Є звістки, що Скірмунт буде говорити з Петрушевичом, отже чи це є правдою. Пропущено дещо в рефераті п. Целевича пр. справу майбутніх виборів. Є за участю в виборах та щоби іти з рефе-ратом Павликовського між маси. Подає до відома, що польські власти видали судам указ, щоби сиротинські гроші льокувати в польських паперах, місто уживати їх прм. на відбудову. В городенській гімназії приміщені польські військові коні. Податками і даниною виссали польські власти нашого селянина до неможливости, через що не можна видобути від него гроша. Економічні інституції занедбані. Треба взятися до індустріялізації краю. Не займати державних посад, а творити реальні вартости. Закладати промислові заведення.

Др. Кархут стоїть на точці будови держави в державі. Дивується чому ординарять не перевели до тепер конскрипції. Наводить факт, що кураторія розпорядила означувати в свідоцтвах місцевости уродження місто до теперішнього «Галичина» вписувати «воєвідство». Налажить перевести бойкот тих свідоцтв.

Др. Охримович: Відношення нашого громадянства до справи виборів ілюструє найкраще правду попередних його слів. Коли справа стояла так, що вибори до сойму в Варшаві мали відбутися найпізнійше в січні ц. р., порушив справу виборів на Народнім Комітеті Др. В. Бачинський з тим, що належало б порозумітися з Урядом і основно обміткувати питання чи брати чи не брати участи в виборах до варшавського сойму; тоді закричано його, що нам не личить навіть застановлятися над тим, бо ми не сміємо взяти участи в виборах. А так прецінь справи ставити не можна, бо хоч дуже важні моменти про-мовляють за абстинецією, то з другого боку є дуже поважні

аргументи за участю в виборах з тим, що вибрані нами послы не вступилиб до варшавського сойму, а утворилиб українську конституанту. Коли ми принагідно запитали Уряд о опінію, то Уряд відповів нам, що виборами не потребуємо гризтися, бо заки прийдуть вибори ми забудемо про Польщу. Пригадує, що ходило о вибори, котрі мали відбутися в січні ц. р.

Ган зазначає, що справа виборів не стоїть на дневному порядку, а дискусія про них моглаби мати злі наслідки.

Банах дає помічення про доцільний спосіб переведення організації. Вказує на конечність частійшого контакту Львова з провінцією.

Павликовський заявляє, що зїзд скликано під іншими авспіціями як він відбувається. Заявляється за конечністю ухвалення резолюцій, бо не можна допустити до зневіри в масах.

Ган: в дискусії піднесено моменти не підходячі під дневний порядок і сугеруючі. Старша суспільність відбігає від моменту, забуває, що живемо в революційнім часі. Сам їздить по краю і населення питає, що з нами буде. Нині є страшна депресія. Потреба віри, політичної організації і тому заявляється за ухваленням резолюцій Целевича для розповсюднення і успокоення в краю.

О. Барвінський: подає характеристичний мінорний настрій польської преси та хоробливий настрій нашої, суспільности. Доказує хибність наслідування Поляків. Виступає проти уряджування забав і балів. Радить вести акцію шкільного бойкоту без уваги на переслідування. Виступає проти нової научної варшавської програми. Виховувати інакше жіноцтво. Є проти закладання клясичних гімназій, а за промисловими школами. — Депресію може завинила подекуди преса, котра реферує все на підстві польських часописий.

Др. Ваньо: не вважає відповідним, щоби Міжпартійна Конференція змінюла політичну лінію, прийняту на попередніх зїздах. Що до настрою наших мас, то треба вияснити, що генуенська конференція не мала вирішати нашої справи. Радить розвинути в пресі відповідну критику і пояснити, що держави не будується скоро. Належить візвати ціле громадянство до енергічної праці на полі політичнім, економічнім

і просвітнім. Порушує потребу створення організації Українців на цій території Польщі. Тому навязати переговори і створити блок з Волинею і т. д. Радить при організації спільного національного фронту втягнути також соціалістичну партію. Що до преси, то преса най пише так, якби ми вже з Поляками погодилися, бо є противником демагогії.

Струтинський: Генуя є для нас великим sukcesом. «Гром. Вістник» інформує про нашу ситуацію на підставі інформацій з чужої преси.

Др. В. Бачинський: вияснює становище соціалістичної партії від грудня 1919 р. по нині та піддержує конечність ухвалення резолюцій.

Др. Лев Бачинський: противиться рішучо ухваленню III-ої резолюції Целевича, вказуючи її недоцільність і шкідливість.

Голосовання над резолюціями: прийнято I і II Дра В. Бачинського і I і II Целевича. III-тю резолюцію (бойкоту) Целевич цофнув.

В шкільних справах коротко промовив дир. Галушинський, і поставив резолюції, які прийнято. Резолюції:

1) Міжпартійна Конференція констатує, що освітньо-шкільні установи в краю не відповіли досі у великій частині домаганням зясованим в ухвалах попередніх зїздів у справах освітньої праці. Признаючи поширення жертвенности на школи яко одиноко додатний бік справи, українське громадянство не боронило і не боронить справ освіти й школи в належний спосіб. А навіть не повідомляло воно центральної установи про всі зловживання на полі шкільництва й освітнього життя і мимо зазивів, письм, поїздок організаторів і великих вложений коштів не дали досі повного статистичного образу положення українського шкільництва за час окупації. І тому Міжпартійна Конференція взиває ще раз всі повітові і місцеві установи освітні, щоби вони відповіли в найкоротшому часі на розіслані в шкільних справах квестіонарі — відповідно до ухвали Міжпартійного Зїзду з дня 3. вересня 1921.

2) Міжпартійна Конференція вважає передшкільну освіту за підставу дальшої освітньої акції і тому взиває всі повітові і льокальні установи до основування захоронок, діточих садків, тощо у кожній місцевості.

Справа дуже важна і не терпить проволоки з огляду на польський закон про передшкільну освіту, який хоче взяти її у свої руки і накинати зі свого боку кожній громаді захоронку, що оставалаби виключно під польським впливом.

3) Міжпартійна Конференція вважає в теперішніх обставинах необхідною річю приготувати ґрунт під приватну народню школу у всіх місцевостях, де перемінено викладову мову з української на польську, де насильно проти волі населення і без огляду на національний склад місцевости накинено польську викладову мову, де в українських школах учать учительські сили польської народности. Тому позитивну працю вважає Конференція необхідною, тому що крайна пора перевести страйк шкільних дітей, щоби припинити екстермінаційну польську політику в освітній області і щоби не дати молодому і старшому поколінню навикати до теперішніх відносин як до чогось природнього.

4) Міжпартійна Конференція взиває всю суспільність до широкої всіх обіймаючої жертвенности на школи і освітні установи. Без жертвенности не можна буде перевести ні одної річи, котру вважає Конференція потрібною і необхідною. З окрема взиває Конференція усю суспільність аби вона протидідала усім заборонам жертвенности з боку окупаційної влади таким чином, що на кожду заборону піде самочинно одноразова щедра жертва на ту ціль, на яку збирати заборонює окупаційна влада.

Приступлено до третьої точки дневного порядку.

Др. В. Бачинський: пригадує, що Міжпартійний Зїзд з 3. вересня 1921 рішив між иншими як резолюцію ч. 5: «Міжпартійний Зїзд заявляється проти вписів українського студентства на львівський університет і инші вищі школи у Львові. Що до инших вищих шкіл в Польщі зборонені вписи так довго, як довго істнуватимуть дотеперішні обмеження в університетській науці відносно україн. молоді». Резолюція ця стала причиною деяких непорозумінь, з окрема кількадесять студентів і студенток вписалося на польський університет в Кракові, а коли загал молодіжи оголосив проти них бойкот, старше громадянство на провінції не поперло становища молодіжи. Тому молодіж зажадала від Міжпартійної Ради ясного

вистілізовання дотичної резолюції, з окрема ясної заяви проти вписів студентів уроженців Сх. Галичини на всі вищі школи в Польщі взагалі.

Відпоручник академічної молодіжи Ган пояснює становище Краєвої Студентської Ради і «Кобуса» в цій справі.

По короткій дискусії, в котрій між іншими забирав слово о. Др. Кархут та о. Стефанович (проти бойкоту краківського і інших польських університетів поза Львовом) прийнято слідууючу резолюцію студентства:

Міжпартійна Конференція з дня 20 мая 1922 в доповненню резолюцій Міжпартійного Зїзду з дня 3.IX. 1921 (відносно універс. студій) константує, що для студентів Українців уроженців Сх. Галичини існують при вписах на вищі школи Польщі на дальше ті ограничення, що студії у власному українському університеті у Львові дають відповідне фахове образования — тому заявляється проти вписів студентів Українців уроженців Сх. Галичини на всі вищі школи Сх. Галичини і Польщі взагалі, а що до студентів Українців уроженців Сх. України (Придніпрянщини) заявляється тільки проти вписів на польські вищі школи міста Львова.

Радник О. Барвінський дякує участникам за участь і замикає зїзд о 4-тій годині.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 256. Машинопис. Копія.

№ 193

РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ «УКРАЇНСЬКОГО ПРАПОРА»: «ГАЛИЦЬКА ОРІЄНТАЦІЯ»

8 липня 1922 р.

Політика нашого Галицького Уряду і його представництв за кордоном ясна й послідовна. Вона прямує непохитно й одноціло до державної незалежности Сх. Галичини як етапу до Соборної України.

В міжнародніх зносинах докладно прояснено отсе змагання, як однодушну волю українського населення Галицької Землі.

З окрема на Міжнародній Конференції в Генуї ішла політика нашого Уряду по сій основній лінії через обстоювання повної державної незалежності Східної Галичини, як першого — при теперішніх міжнародних обставинах — етапу до здобуття державної самостійності всіх українських земель.

А що політика Галицького Уряду і його представництв у теперішньому моменті одиноко активна, то має вона своє значінне для українського народу взагалі. Ї тому всі верстви українського громадянства повинні не тільки відчувати, але й добре розуміти те значінне, яке має галицька політика для будучої долі українського народу як цілості.

Тимчасом в нашій громадянстві виринають тут і там прояви, які свідчать, що провідна думка нашої політики не всім ясна. Та супротивні виступи, під позором пожаданої критики, не тільки не поглиблюють наших ідейних змагань до зєдинення нації, але навпаки — поширюють недовіре і зневіру, що є вельми шкідне, а навіть злочинне у критичній добі народнього лихоліття.

Ось приміром легкодушно кидається клич, мовби політика Галицького Уряду не опиралася на волі українського населення Східної Галичини. А чому? Чи населенне Східної Галичини хоче далі мучитися в польськїм ярмі, бо почувається вдоволенім владою Польщі і з нею поєдналося, — чи воно нічого більше не бажає, як визволення з польської неволі й добуття своєї незалежної держави? Відповідь самозрозуміла для кожного Українця! А коли так, то політика Галицького Уряду якраз опирається на волі населення і вона є дійсно народньою українською політикою, бо все і всюди обстоє послідовно й незмінно державну незалежність Галицької Землі, відкидаючи безоглядно всякі звязки з Польщею.

Та чи може політика легітимного Галицького Уряду йти иншим шляхом? Про се не вільно нам мати двох думок, бо хто не вірить тяжким терпінням українського народу під окупацією Польщі у Східній Галичині, нехай подивиться на Холмщину й Волинь, а побачить нашу славну Україну при Польщі. У злочинну політику авантури України з Польщею наш Уряд ніколи не піде, бо се очевидна зрада рідного народу!

А відтак закидається, мовби політика Галицького Уряду не мала потрібної «твердості» в напрямку повної незалежності Сх. Галичини, але забувається, що отся твердість потребує якраз того головного підкладу, щоб усе наше громадянство одноцільним національним фронтом піддержувало політику Уряду за державною незалежністю Сх. Галичини. Всякі нерозважні сумніви й докори йдуть на лотоки імперіялістичної політики Польщі.

Нам усім спільна ідея самостійної Соборної України! На сю тему вже пора залишити всяку непотрібну дискусію. Зєднання нації в Соборній Україні — се мета кожного Українця і її не треба понижувати демагогічними кличами, бо вона живе в душі українського народу. Але нашим шляхом і Піємонтом до сеї мети: Незалежна Галицька Держава!

Отсе наша галицька орієнтація. Її вважаємо в сучасних міжнародних обставинах одиноко вказаним шляхом до великої мети.

Український прапор. — 1922. — 8 лип.

№ 194 РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ «УКРАЇНСЬКОГО ПРАПОРА»: «НАПРЯМОВА НАШОЇ ПОЛІТИКИ»

28 липня 1922 р.

До нині можна почути від деяких людей із кругів нашого громадянства, особливо від т. зв. принципіальних соборників, закид, що Галицький Уряд заломлює політичну лінію. Се має проявлятися в тім, що, як вони кажуть, Галицький Уряд є раз за самостійністю західно-українських земель, то знова обмежується на домагання самостійності лише для Східної Галичини, другий раз змагає Галицький Уряд до Соборної України, то знова є за федерацією з Московщиною. Перше змагання п'януть «принципіальні соборники» як галицький сепаратизм, останнє як національну зраду. А що сі закиди наслідком еміграційної психози й терористичних відносин в окупованій Польщею Галичині іноді приймаються за правдиві — треба їх прослідити в інтересі історичної правди.

Галицька (Західно-Українська) Республіка повстала на руїнах австро-угорської монархії і входить в комплекс тих міжнародних проблем, вирішення яких міжнародними чинниками трактується як спадщина б. наддунайської монархії. Числячись з тим міжнародним фактом, Українська Національна Рада проголосила в своїй декларації з 19. жовтня 1918 незалежну Західно-Українську Державу з тих українських земель, які входили в склад австро-угорської монархії. Колиж Румунія заняла своїм військом Буковину, а Чехо-Словаччина одержала від антант в сен-жерменському договорі Підкарпатську Русь як окремішню автономну територію, — Західно-Українська Держава, стоячи в боротьбі з польським наїздом і не маючи спромоги воювати на три фронти, мусіла обмежити свою мілітарну й дипломатичну боротьбу на територію Східної Галичини і тим самим з konieczności стала в першій мірі Галицькою Державою. Отже не з мотивів сепаратизму не проголосила Українська Національна Рада в жовтні 1918 р. злуки з існуючою вже тоді Українською Державою Придніпрянщини, але наслідком міждержавних відносин Східної Галичини як спадкоємця б. австро-угорської монархії. І очевидно не з вини Української Національної Ради Західно-Українська Держава стала фактично Галицькою Державою, бо Буковина й Угорська Україна не могли навіть так довго задержати незалежності, як Галичина. Отже тут річ не в галицькій сепаратизмі, який існує хіба в головах безкритичних людей, а в укладі реальних відносин. До зміни їх у нашу користь мусимо змагати з усіх сил, але вони на жаль покищо існують і з ними кожний реальний політик мусить числитися.

Що Українська Національна Рада й Галицький Уряд, як і ціле українське громадянство, бачать в ідеалі соборної української державності свій найвищий ідеал, над тим злишне розводитися. Для здійснення сього ідеалу всі діти Галицької Землі давали й дають не тільки заяви, але також свою кров. Проречистий вислів сьому змагання дала також Українська Національна Рада 3. січня 1919 року в Станиславові, яка, задержуючи свою самостійність аж до створення умов злуки, заявила за зєдиненням З.У.Н.Р. з У.Н.Р. І хоча рабівницький наїзд Польщі відволік визнання Галицької Республіки антант-

ськими державами й вона, добиваючись даліше визнання, мусіла й до сьогодні мусить передовсім обстоювати свою власну державну незалежність, — то все таки Галицька Держава в ім'я ідеї національної єдності удержувала пів року, аж до повного знесилення, від Збруча до Києва братерство зброї і крові з Придніпрянцями — в ім'я соборності України. Колиж сей високий акт Галицької України скінчився національною трагедією і коли Галицька Армія, вючись в болях пошестей, військово улягла перемозі України Денікіна, то виною того реальні обставини страшної дійсності Придніпрянської України. Так, Галицька Держава жертвувала для Соборної України всім: кровю своїх дітей, своїм майном, а може навіть утратою самостійності. Бо колиб не повстанне проти Гетьмана — Січові Стрільці булиб в листопаді 1918 року у Львові, а колиб вони були у Львові, то Галицька Держава булаб нині істнувала як визнана держава і як важний чинник. Аж до самозаперечення змагала Галицька Україна та її Уряд до здійснення ідеалу Соборної України.

На федерацію ні з Польщею ні з Московщиною Уряд Галицької Держави ніколи не йшов. Листопадовий акт Галицької Армії з 1919 р.: військовий договір з Денікіном — се був акт конаючого, що надіється в останній хвилі виратуватися з кігтів смерті. Се акт чисто військовий. Політичного акту між Галицьким Урядом і Денікіном нема. Колиж з одного боку деякі люде з військового договору конаючої Армії силкуються спрепарувати клевету про федерацію з Московщиною і підносять сей договір до акту національної зради, а з другої сторони сторонники федерації України з Московщиною називають у брошурах національним гріхом те, що Галицький Уряд не проголосив і не проголошує федерації з Московщиною, — то сі рівночасні, тенденцією суперечні закиди про змагання до федерації між Галицькою державою і Московщиною є таксамо неправдиві, як підсування змагань до злуки з Польщею.

Очевидно, найбільше з того всього неморальне се, що такою клеветою воюють люде, які говорили й писали, що їм «байдуже, який прапор буде повівати в Київі», а нині, граючи на дутку соборності, власні гріхи зараховують Галицькому Урядові.

Маючи на увазі, що політика, яка має довести до бажаної цілі, се боротьба реальними засобами серед реальних обставин, Галицький Уряд у своїй праці змагав і змагає передовсім до збудовання незалежної Галицької Держави як етапу до Соборної України. Не маючи ні можности ні мандату будувати Українську Державу на всіх її етнографічних областях, Галицький Уряд боронить передовсім справи тіснішої Батьківщини. Соборна Україна — се ідеал, великий, святий ідеал — але покищо тільки ідеал. Реальна політика робиться одначе в межах можливого.

Се треба сказати всім тим, що не відріжняючи дійсности від ідеалу, в добрій або й у злій вірі кидають Галицькому Урядови колоди під ноги.

Український прапор. — 1922. — 28 лип.

№ 195 РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ «УКРАЇНСЬКОГО ПРАПОРА»: «НЕ ПІДДАМОСЯ!»

26 серпня 1922 р.

Політичний комітет ради міністрів у Варшаві під проводом нового прем'єра проф. Новака занявся в останнім часі дуже покvapно справою накинeння Східній Галичині якоїсь блище неозначеної автономії під Польщею, котра малаб бути ухвалена перед переведенням виборів до польського сойму у Варшаві.

Таким чином станула східно-галицька справа на передовім місці польської внутрішньої і закордонної політики, бо й польським політикам стало вже раз ясно, що справа Східної Галичини невирішена та що й Польща мусить заняти до неї відповідне становище з уваги на недалеке остаточне вирішення державного становища Галицької Землі.

До помочи в підготовленню сеї трудної справи покликав польський прем'єр також свого рода експертів, а між ними на першім місці д-ра Михайла Бобжинського, бувшого австрійського намісника Галичини по смерті гр. Андрія Потоцького,

а відтак польського міністра для Галичини за часів австро-угорської монархії.

Якого змісту має бути проєкт автономії, котру задумує польське правительство у Варшаві накинути Східній Галичині, сього ніхто не знає. Мабуть і сам прем'єр міністрів Новак не дійшов іще до остаточного проєкту й вижидає одобрення свого загального пляну парляментарною більшістю польського сойму.

У всякім разі замітне отсе, що польське правительство, плянуючи державно-правні основи для східно-галицької території, шукає поради у визначних експертів, як пп. Бобжинський, Ашкенази й Левенгерц, але не мало відваги досі запитати про думку головно інтересованого чинника, яким є політичне представництво українського народу як значно переважаючої більшості всього населення Галицької Землі, ані представництва другої національної меншости, себто жидівського населення Східної Галичини.

Та се для нас зовсім ясне і зрозуміле. Бо автохтонне українське населення Східної Галичини не піде на ніякі переговори з Польщею. Воно стоїть одноцілим фронтом, силою національного права самовизначення, за незалежною Галицькою Державою і ніякі проєкти хочби найширшої автономії, а навіть федерації з Польщею не приєднають до сеї державної думки українського народу ані його правительства, що стоїть нерозлучно зі своїм народом. Тай жидівське населення не дасть себе вже далі трактувати як частину польської суспільности. Ї воно домагається рівних політичних прав з іншими народами.

Щож значить отся політична гра? З неї пробивається справжня думка навіть польського правительства, досі закривана всякими шовіністичними маневрами, що політична доля Східної Галичини є невіршена; що нема Східної «Малопольщі», але є Східна Галичина як окрема міжнародня територія, котру Польща хотілаби для себе приєднати на основі приманчивої автономії чи федерації. Але сей голос польської сирени не в силі приєднати для себе по тяжких вікових досвідах ні одного відлугу української суспільности Східної Галичини. Вона знає і добре розуміє, що отсей маневр польської політики має на меті впровадити в блуд великі держави Антанти, щоб вони вирішили державне становище Східної Галичини в користь

Польщі. Томуж хотять Поляки виказати хитрим способом, що Українці у Східній Галичині одержать цілу повноту політичних прав на основі автономії чи там навіть якоїсь федерації.

А коли польське правительство думає, що отсим маневром заскочить українську суспільність і її правительство, то в отсім лежить очевидне самодурство польської політики, котра намагається ложно представляти за кордоном, мовби українське населене Галицької Землі бажало лишитися при Польщі й буде щасливе, коли одержить статутарні права автономії галицької території.

В дійсности так не є і про се знають уже великі держави Антанти, як також інші держави, що є заінтересовані політичною долею Східної Галичини.

Українці Східної Галичини памятають добре, як історична Польща винищувала їх аж до останньої хвилі розбору Польщі; вони памятні того, як Поляки присягали вірність Габсбургам за винищування українського народу; вони не забудуть ніколи тих тяжких мук і жертв, які їм принесла польська окупація протягом трьох останніх літ; вони памятають, що будучність української Галичини лежить не на заході в Польщі, де нас усіх чекає неминуха загибель.

Тому становище Українців Східної Галичини ясне. Ми не підемо під Польщу за ніяку ціну й не хочемо лишатися в ніякім державно-правнім звязку з Польщею, а бажаємо й рішучо домагаємося належної нам незалежної Галицької Держави!

Колиж польське правительство предложить рішаючим чинникам свій односторонний проект автономії для Східної Галичини, то сей проект може бути трактований тільки як предложенне одної національної меншости населення Східної Галичини, бо Польща як тимчасовий військовий окупант не є нашим сувереном і не сміє нам накинати ніякого державно-правного устрою проти нашої волі.

Галицьке Правительство як представництво переважаючої більшости населення предложило вже рішаючим міжнародним чинникам свій проект вирішення державного становища Східної Галичини, значить: визнання незалежної Галицької Республіки вільних народів. Перед міжнароднім трибуналом стоїть вирі-

шенне нашої справи, а від Польщі не приймемо ніякої автономії і до польських виборів не підемо.

За отсим розв'язанням справи Східної Галичини стоять мільйони українського населення Галицької Землі. За ним стоїть право самовизначення та міжнародня справедливість. Від сього нашого права ми не відступимо й Польщі не піддамося!

Український прапор. — 1922. — 26 серп.

№ 196
ІНФОРМАЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ ДИКТАТОРА
ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА ПРО ОПІР НАСЕЛЕННЯ СХІДНОЇ
ГАЛИЧИНИ ПОЛЬСЬКИМ ОКУПАНТАМ
за час 7—14 вересня 1922 р.

Не раніше 14 вересня 1922 р.*

Звіт з подій в краю
за час від 7./IX. — 14./IX. 1922.

Після доносень польських часописей:

На фільварку в Слободі золотій коло Бережан підпалено збіже і двір, в наслідок чого згоріло 1235 кіп збіжа в снопах, 124 кірці в зерні, 31 коний, упряж, будинки господарчі, машини рільничі і т. д.

Шкода виносить 55 мільйонів п. мар.

На обшарі двірським в Будзанові коло Бережан (власність гр. Юрія Баворовського) підложено огонь, який знищив 1100 кіп збіжа — вартости 20 мільйонів п. мар.

В тім самім повіті в дворі Заславе (власність гр. Коціброцкої) згорів в наслідок підпалу цілий сегорічний збір — 831 кіп збіжа — вартости 17 мільйонів п. мар.

В повіті Бучач на фільварку Тростянець (власність Павла Стахоня) — спалилось в наслідок підпалу збіже вартости 10 мільйонів п. мар.

---

*Дата встановлена за змістом документа.

На фільварку гр. Баворовского в Острові коло Тернополя згоріло в наслідок підпалу 650 кіп збіжа вартости 12 мільонів п. мар.

Жертвою підпалу впали фільварки в Звягелю і Підгірцях вартости 30 мільонів п. мар.

1) 28/8 в Переспі пов. Сокаль, невисліджена рука підпалила 4 великі стирти збіжа на поли, будучі власностию пана Красінського. Шкода виносить 12 мільонів п. мар.

Кожда з тих стирт була підпалена осібно — бо они стояли в значній відлеглисти одна від другої.

2) В перших днях вересня в Тадані — пов. Камінка Струмілова підпалено обійсте війта Язенецького — Поляка. Згоріла велика стодола повна збіжа і будинки господарські, а в них 6 коний і 8 коров. Шкода виносить 40 мільонів п. мар.

3) Тої самої ночі в тім селі підпалено на поли двірським велику стирту збіжа (власність пана Бартманського). Шкода виносить 12 мільонів п. мар.

4) В тім самім часі підпалено 7 великих стирт збіжа на фільварку в Несухах — пов. Камінка, при чім згоріли і машини рільничі. Шкода виносить 80 мільонів п. мар.

5) На фільварку в Сілець-Бенькові підпалено велику стирту збіжа. Шкода виносить 10 мільонів п. мар.

6) В Камінці Струмиловій підпалено на фільварку бурмістра міста Познаньського велику стирту збіжа. Шкода виносить 10 мільонів п. мар.

В Мазярни підпалено лісничівку.

Пробувано підпалити фільварок в Журатині коло Буска.

В Поповичах — пов. Мостиска, підпалено стодолу Поляка Мартина Шпільки. Шкода виносить 4 мільони п. мар.

В Болестрашицях — пов. Перемишль, підпалено 4 великі стирти збіжа на фільварку пана Зайончковського. Шкода виносить 45 мільонів п. мар.

7) 6/9 в наслідок замаху наступила катастрофа потягу ч. 161/4 на лінії Львів — Підгайці між станциями Дунаїв — Буще.

8) В ночі з 6./7. вересня перетято на великім просторі телеграфічні і телефонічні дроти на лінії Любачів — Башня.

9) 10/7 на лінії Зимна Вода — Мшана перервано на великім просторі телеграфічні і телефонічні дроти, при чім часть дроту скрадено. Шкода велика.

7/9 в околиці стації Боднарів підложено на торі і під стацию петарди динамітові. Петарди експлюдували.

В Новім Місті пов. Добромиль згоріли стирти збіжа місцевого діди́ча.

10) В ночі 10. вересня підложено динамітовий набій під фільварок Яксманичі біля Перемишля. Набій експлюдував і спричинив пожежу фільварку.

11) 10/9 коло стації Суха-Воля а Зимна Вода перетято телеграфічні дроти, часть дроту скрадена.

*Начальник
Військ. Канцел. Диктатора З.У.Н.Р.
др. Селезінка*

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 317. Машинопис.
Оригінал.

№ 197 КОРЕСПОНДЕНЦІЯ В ГАЗЕТІ «УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР» ПРО ВІДГУКИ НА ПОЛЬСЬКИЙ ПРОЕКТ АВТОНОМІЇ ДЛЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

23 вересня 1922 р.

Довкола східно-галицької справи

Проект воєвідської автономії для Сх. Галичини приносять польські часописі. Се такий карикатурний проект, що в нім нема і сліду якоїсь автономії. Добре пише про сей проект «Діло», кажучи: «Обєм «воєвідської самоуправи» якраз відповідає компетенції б. російських земств, де таксамо займалися низчим шкільництвом, добродійністю, дбайливістю про хліборобство за виїмком земельної реформи. Ріжниця тільки та, що veto російського губернатора не могло мати такого значіння, як польського воєводи. «Chwila» одержала відомости з Варшави, що рада міністрів уже приняла проект закону про автономію для Східної Галичини. Усталена урядова пропозиція містить в собі головний начерк засад воєвідського самоупрядовання для трьох воєвідств, опертий на постановах конституції

і з угляденням польської й української національності через утворення у воєвідських соймках двох курій.

Протест Жидів проти автономії. Президент міністрів д-р Новак прийняв 12. с. м. делегацію львівських сіоністів в особах д-ра Райха, Розмаріна й Зільберштайна. Делегація заклала протест проти правительственного проекту автономії для Східної Галичини, домагаючися на випадок заведення українського катастру сотворення також катастру жидівського.

Проект ляцької «автономії» — буде похоронений! «Chwila» подає, що проект польської автономії для Східної Галичини, вироблений кабінетом Новака, «діждеться в соймі похорону першої кляси». Правиця противиться взагалі якомуньбудь проекту, а лівиця вважає його недостаточним. Тому Новак буде старатися, щоб сойм не брав покищо проекту під розвагу, а відіслав його до конституційної комісії.

Італія проти польських виборів і накиннення польської автономії у Східній Галичині. З Риму з офіціальних кругів одержуємо відомість, що на днях італійське правительство інтервеніювало вже в польським уряді у Варшаві в справі нарушення ним міжнародних договорів у відношенню до Східної Галичини через розписання на тій території виборів до варшавського сойму й намірене накиннення Східній Галичині т. зв. польської автономії. Інтервенція була рішуча й енергічна.

Східно-галицька делегація в Женеві. Бюро Вольфа подає: Східно-галицька делегація, що прибула до Женеві, передала Раді Союзу Народів і зборови Союзу Народів меморіал, в яким протестує проти розписаних польським правительством виборів до польського сойму у Східній Галичині. Делегація звернулася до Союзу Народів, щоб він беріг право східно-галицького населення, забезпечене йому міжнародніми договорами.

Справа Східної Галичини на повнім зборі Союзу Народів. Дня 18. с. м. на передполудневім засіданню повного збору Союзу Народів порушив президент Едвердс також справу Східної Галичини. Іменно після одноголосного прийняття Угорщини в члени Союзу Народів подав він до відома, що Канада поставила внесення, щоби збір Союзу Народів віднісся до союзних держав у справі прискорення усталення державного

становища Східної Галичини. Внесенне се передано ініціативній комісії (N. Fg. Presse).

Український прапор. — 1922. — 23 верес.

№ 198
**ВИБОРЧА ПЛАТФОРМА ЦЕНТРАЛЬНОГО
ВИБОРЧОГО КОМІТЕТУ СПІЛКИ ПРОЛЕТАРІАТУ
МІСТ І СІЛ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ**

Вересень 1922 р.

**Центральний комітет виборчий Східної Галичини Союзу
пролетаріату міст і сіл.**

Згідно розписання виборів до сейму і сенату, група робітничих і селянських діячів з найголовніших осередків Сх[ідної] Галичини постановила приступити до виборів цілком в союзі з пролетаріатом міст і сіл других частин Польщі і утворила в тій цілі **Союз пролетаріату міст і сіл.**

Для керування виборчою акцією на терені Східної Галичини утворений зібрав Ц[ентральний] к[омітет] в[иборчий] в такому складі:

**Центральний комітет виборчий Східної Галичини Союзу
пролетаріату міст і сіл**

Глінський Михайло, вертач з Борислава;
Щурковський Микола, швець зі Львова;
Феліксик Михайло, токарь зі Львова;
Браула Іван, секр[етар] шкіряного союзу зі Львова;
Магура Адам, електромеханік зі Львова;
Завадка Йосип, залізничник зі Львова;
Бернард Матвій, млинарський робітник зі Львова;
Шварц Герман, фотограф зі Львова;
Кізлик Володислав, друкарський роб[ітник] зі Львова;
Пшеорський Андрій, залізничник з Перемишля;
Іваненко Гриць, конц[іп'єнт] адвокат[ський], Дрогобич;

Стронський Микола, урядник прив[атний], Дрогобич;
 Бандо Томаш, пекар зі Станіслава;
 Борис Микола, студ[ент] мед[ицини], Самбір.

Центральний комітет виборчий Східної Галичини Союзу пролетаріату міст і сіл уконституювався в такому складі:

Глінський Михайло — голова;
 Щурковський Микола — заступник голови;
 Феліксик Михайло — скарбник;
 Браула Іван — секретар.

В усіх справах, дотичних Союзу пролетаріату міст і сіл, зголошуватися належить під адресою: М. Щурковський, Львів, вул. Каштелянська, ч. 11.

До працюючого люду міст і сіл!

Наближається день виборів до сейму. Всі партії, які в першому сеймі підтримували панування визиску і гніту, боронили уряд буржуазії і капіталу, кують знову брехливі і обманливо обіцяючі гасла, аби дістати для себе виборчі голоси отуманеного люду і добути владу в державі для своїх цілей.

Що дав народові законодавчий сейм?

Три минулі роки існує законодавчий сейм. Гризлися там різні партії, воювали з собою о свої інтереси о участь в уряді. Але всі ті партії — від Народової демократії до Польської партії соціалістичної включно — уміли злучитися в один фронт і виступати разом, дружно, коли ходило про оборону панування капіталу, про утримання уряду буржуазії. Всі ті партії — від Народової демократії до Польської партії соціалістичної включно — палали ненавистю до працюючих мас, які борються о владу, о вирвання себе з кайданів гніту і капіталістичного визиску. Всі намагалися розпалити вогонь націоналістичного шалу та поширити ненависть до окремих народів. Всі причинилися до створення мілітаризму, всі вводили імперіалістичну авантюру, всі підтримували і підтримують союз з крайнє реакційною імперіалістичною Францією, всі мали велику і смертельну ненависть та війну проти робітників і селян Росії.

Така, власне, політика всіх партій в сеймі — від Народової демократії до Польської партії соціалістичної включно — вкинула край в море фінансового банкрутства.

Гальмувала вона господарчу відбудову Польщі, викликала неустанне безробіття, страшенне розповсюдження дорожнечі, нестримно ростучий друк паперових грошей на проповідь мілітаризму, на продовження війн, на гніт працюючих мас, на переслідування непольської людності. Така, власне, політика всіх партій в сеймі — від Народової демократії до Польської партії соціалістичної включно — довела Польщу до нечуваної залежності від капіталістів Антанти. Дорого заплатив працюючий люд за великодержавне стремління польської буржуазії. Взамін за поміч у війнах мусила Польща віддати шакалам капіталу французького і англійського галицьку нафту, гірношлеські копальні вугілля та руд, гірношлеські фабрики та інші свої природні багатства.

Така, нарешті, політика всіх партій в сеймі — від Народової демократії до Польської партії соціалістичної включно — довела до нечуваного піднесення реакції всередині краю, до щораз нахабнішої офензиви капіталу проти робітників міст і сіл, до щораз більшої неволі і злиднів малоземельних і безземельних селян. Гніт і репресії проти робітничих організацій ввійшли в систему. Закони царської Росії, монархії Габсбургів і Гогенцоллернів примінені до робітничого руху з цілою безоглядністю.

З дріб'язковим брудом і запеклістю переслідується боротьба фільваркових робітників. Борючися за визволення робітників і селян селянський комуністичний посол Домбаль засуджений на 6 років тяжкої в'язниці. Офензива капіталу поставила змагаючийся о визволення робітничий клас поза правом.

Що хоче Союз пролетаріату міст і сіл?

Закликаючи працюючий люд до виборчої боротьби, Союз пролетаріату міст і сіл протиставиться всім партіям, котрі з польської держави творять зброю визиску і гніту працюючих мас.

Союз пролетаріату міст і сіл бореться за те, щоб польську державу перетворити зі зброї визиску і капіталістичного гніту в державу, в якій уряди перейшли б в руки пролетаріату міст і сіл.

Після жажливої світової війни, яка проковтнула 10 мільйонів забитих і залишила в два рази стільки інвалідів, яка зруйнувала стільки країн і кинула в найстрашнішу нужду працюючі класи, по цій війні міжнародний капіталізм оказується нездібним до підняття світу з руїни. Всі заходи капіталу в господарчій від-

будові скеровуються тільки єдино до стремління визискувати робітничий клас, до звалення на працюючі маси всіх тягарів війни і відбудови.

Розділений протилежними капіталістичними інтересами, буржуазний світ знову озброюється, знову кидає в пастку воєнного молоха мільярди, здобуті з визиску працюючих мас, знову рихтує війни, сто раз ще страшніші війни, в яких знову стечуть кров'ю робітничі і селянські маси, а світ впаде в ще глибше море руїни і здичавіння. Дальніше існування капіталізму стало для цілого людського суспільства безпосередньою загрозою заглади всякої культури. Перед міжнародним пролетаріатом стоїть, яко безпосереднє завдання, боротьба за соціалізм, боротьба за створення союзу пролетарських республік світу.

Як на цілому світі, так і у нас, буржуазія, завдяки своєму трьохлітньому урядуванню в сеймі і поза сеймом, довела до того, що вона нездібна до відбудови Польщі, знищеної 6-літньою війною, і вона бачить єдиний рятунок для капіталістичного строю в зміцненні визиску робітничого класу. Одповідальність за своє збанкрутування буржуазія силкується звалити на робітничий клас, на його боротьбу з розгнuzданим паскарством і дорожнечею, на 8-годинний робочий день, на страйки, на якоби надмірну робітничу платню, на кошти робітничих застрахувань. Одповідальність за своє банкрутство клас посідачів силкується звалити на те, що широкі робітничі і селянські маси допущені до голосу в політичному житті. Не одважуючись одверто противитися гаслам і формам демократії, буржуазія при допомозі союзників з Польської партії соціалістичної нагинає її до життєвих потреб капіталу, до оборони його панування. Яскравим прикладом методу, де під плащиком громадянської рівності куються привілеї і панцир для дальшого панування буржуазії і багатого селянства, є сучасне проведення виборів до сейму і сенату. Про правдиву політичну рівність не може бути мови там, де немає рівності економічної, де одні володіють землями, лісами, копальнями і фабриками, а другі мусять їм продавати свою працю, аби жити.

Фальшивий буржуазній демократії Союз пролетаріату міст і сіл протиставить **демократію робітничу**.

Хай урядують ті, хто працює!

А для того в Східній Галичині і цілій Польщі змаганням працюючих мас мусить бути соціалістична республіка.

Соціалістична республіка — то значить усупільнення фабрик, копалень, землі й природних багатств урядом зорганізованого працюючого класу.

Польська Соціалістична Республіка визволить працюючий люд з-під ярма панування і визиску буржуазії.

Польська Соціалістична Республіка оборонить незалежність Польщі від приказів чужого капіталу.

Польська Соціалістична Республіка випише на своєму стягові міжнародну солідарність пролетаріату, братерство соціалістичних республік.

Здобути соціалістичну республіку можна буде тоді, коли буде така незламна воля робітників міст і сіл, які будуть боротися в союзі з безземельними і малоземельними селянами, то значить, коли та величезна більшість суспільності сполучить свої сили проти визиску і капіталістичного гніту.

Першим услів'ям побідної боротьби о соціалізм необхідно, щоби робітники, безземельні і малоземельні селяни зірвали з буржуазією, щоби злучили свої сили проти буржуазії, передною стражею якої є народова демократія, яка виступає під час виборів під ошуканчою назвою «Християнський союз народної єдності».

Одною з найбільших перешкод в цій боротьбі являються ті партії, які на устах мають соціалізм або добро робітників і селян, а в дійсності зв'язують робітників з буржуазією, віддаючи їх під впливи буржуазії.

Польська партія соціалістична, Українська соц[іал]-демократична партія, Народова партія робітнича і другі, подібні їм, суть ті власне партії, котрі в'яжуть робітників з буржуазією і через те стримують утворення стислого одноцільного пролетарського фронту проти буржуазії.

В роках 1918—1919 робітники без різниці поглядів були злучені в Радах робітничих делегатів; провідники Польської партії соціалістичної розбили Ради робітничих делегатів. В професійних союзах робітники без огляду на партійну приналежність сполучені суть до спільної боротьби проти визиску — провідники Польської партії соціалістичної і Укр[аїнська] соц[іал]-демо[кратична] партія розбивають союзи професійні. На устах мають боротьбу з визиском капіталістичним, в дійс-

ності ламають кожну більшу боротьбу робітництва з визиском. На устах мають солідарність міжнародну, в дійсності **розбивають ту солідарність підтримкою мілітаризму і націоналізму**. Коли свідомі робітники вимагали від проводирів Польської партії соціалістичної утворення одноцілого робітничого фронту проти буржуазії, провідники ті одверто, ганебно спротивилися одноцілості робітничого фронту, зате утворили в сеймі союз з буржуазними партіями під проводом паскарів з табору «Piasta», завдяки чому ще міцніше прикували частину робітників до ярма визискувачів.

Таку саму роль між безземельними і малоземельними селянами відіграють різні партії людів: **п'ястовці, стапиченці, визволенці, котрі запроднують визискувані селянські маси дідичам і буржуазії**.

Одним з найголовніших бажань свідомих робітників є бажання розірвати те сполучення визискуваних і пригнічених з визискувачами і гнобителями, прискіпити утворення одноцілого пролетарського фронту для боротьби з буржуазією і створити політичний союз робітників міст і сіл з малоземельними і безземельними селянами.

З'єднання робітників в боротьбі з буржуазією і союз робітників з визискуваними селянами наступить тим швидше, чим з більшою енергією буде розвиватися боротьба за вільність і насущний хліб, боротьба за слідує:

Жадання Союзу пролетаріату міст і сіл

В боротьбі з утиском політичним робітників і селян жадаємо:

1. Повної політичної вільності, вільності слова, друку, згромаджень, звільнення політичних в'язнів, знесення антиробітничих параграфів законодавства держав заборчих.

2. Повної вільності організацій і страйків для всіх робітників і працюючих сільськогосподарських, залізничних, державних урядовців і гмінних.

3. Повної релігійної вільності, відділення церкви від держави.

4. Школи світської, єдиної школи праці з рідною мовою.

5. Безплатної науки для дітей робітників, забезпечення дітей підручниками і шкільним приладдям, безплатного кормлення в школі, видачі одягу і обуві дітям незаможних батьків.

Боротьба з дорожнечею і відсутністю праці скупчитися мусить коло бажань слідуючих:

1. На покриття потреб держави необхідно оподаткувати класи володіючі шляхом конфіскації частини їх майна рухомого і нерухомого. Від податку того треба звільнити селян мало- і середньоземельних, дрібних ремісників, посідачів дрібних посіlostей і т. п.

2. Запевнення працюючим міст і сіл і осередків промислово-копальняних державою і самоурядуванням дешевших продуктів.

3. В промислі, торгівлі і сільському господарстві мусить бути запроваджений робітничий контроль при допомозі зорганізованих комітетів фабричних, копальняних і фільваркових, вибраних працюючими і злучених в комітети окружні і крайові.

В боротьбі з визиском наємної сили через капітал боремося за:

1. Забезпечення 8-год[инного] дня праці для всіх робітників в промислі, торгівлі і сільському господарстві, 6-годинного дня праці для малолітніх робітників, а також для гірників, працюючих під землею.

2. Охоронне законодавство для робітників міст і сіл. Охорона праці і здоров'я робітниць і малолітніх робітників. Суспільне застрахування робітників міст і сіл.

3. Знесення податків з праці робітників, урядовців і інших працюючих.

4. Забезпечення праці безробітним при допомозі організування громадських робіт, зглядно виплачування їм державної підмоги в розмірі середньої заробіткової платні.

5. Удержання охорони локаторів, будови мешкань для робітників і урядовців. Заборона реквізицій помешкань робітників і зворот зареквізованих.

В обороні селян безземельних і малоземельних Союз пролетаріату міст і сіл домагається:

1. Замість земельної реформи, яка землі фільварочні віддає до рук багатих селян і спекулянтів, безземельних і малоземельних селян лишає без дахів і заробітків, домагаємося вивласнення цілої панської, церковної і монастирської землі без відшкодування і віддання її в руки працюючого люду.

2. Звільнення малоземельних від податків ґрунтових, а також від безплатних повинностей гмінних і державних.

3. Безповоротна допомога грошова держави, або в природі, на поліпшення господарства малоземельних, на їх інвентар і посіви, на знесення шахівниць, закладання шкіл сільськогосподарських, державна допомога на закладання кооперативів, господарчих спілок, споживчих і виробничих, і різних спілок малоземельних селян.

В справі політики закордонної вимоги мас працюючих мусять бути слідуючі:

1. Зірвання зі всяким імперіалістичним авантюризмом.
2. Мирні відносини зі всіма сусідніми державами.
3. Незаключення і зірвання всяких союзів політичних і укладів мілітарних, загрожуючих новими війнами.
4. Негайне приступлення до виконання пропозицій Світської Росії, вимагаючої конференції з метою роззброєння.
5. Нав'язання нормальних торгових відносин з Росією і Україною Світською.

В справі народних меншостей Союз пролетаріату міст і сіл найенергійніше поборювати буде буржуазну політику, яка на взір пруського гакатизму викидає з рідної землі селян українських і білоруських, відбираючи їм церкви, переслідуючи їх рідну мову в школі, адміністрації і суді. Союз противиться всякій політиці, яка силою збройною або адміністраційним утиском поборює стремління народів окраїнних, стремлячих до самоопреділення.

Союз пролетаріату міст і сіл закликає робітників, селян безземельних і малоземельних на «кресах» до протиставлення національній політиці буржуазних партій українських, білоруських і литовських, **закликає їх до спільної боротьби за соціалізм йдучи рука в руку з працюючим людом Польщі.** Тільки таким шляхом оборонять вони своє право на землю і здобудуть можливість самоопреділення.

Людожерний антисемітизм та розгнuzданий шовінізм Народнової демократії є найбільшим варварським виразом польської реакції і становить саме могутнє средство оборони капіталістичного визиску, задурення темних мас, піднесення шовіністичних інстинктів, ненависті расової і релігійної. Сполучення робітників всіх народностей в один класовий фронт, фронт соціалізму є непоборне средство для одержання перемоги робітничого класу.

Боротьба з антисемітизмом, зі всяким іншим підбуренням народу є одним з найповажніших умов визволення пролетаріату з-під панування капіталу.

Тому Союз пролетаріату міст і сіл поборює переслідування народу жидівського і німецького і домагається рівноправності їм, як взагалі і всім народним меншостям в школі, адміністрації і суді. Союз вимагає запевнення народним меншостям повної свободи і культурного розвитку.

Отже, за це все мусять боротися наші послы в сеймі і поза сеймом. Але Союз пролетаріату міст і сіл остерігає робітників і селян, що найкращі послы, хоч би їх було найбільше в сеймі, не зможуть нічого зробити, якщо сам працюючий люд не буде боротися за свої справедливі вимоги. Своїми промовами і голосами в сеймі вони не зможуть знищити утиску і визиску панів і капіталу. Працюючий люд міст і сіл повинен сам організуватися і боротися, а завданням їх послів є виголосити з сеймової трибуни бажання працюючого люду, нести в маси класову свідомість, допомагати їм організуватися, боротися і перемагати.

Визволення робітництва мусить бути ділом самих робітників!

Геть з пануванням капіталу!

Хай живе Польська Соціалістична Республіка!

Хай живе федерація соціалістичних республік світу!

*Центральний виборчий комітет Східної Галичини
Союзу пролетаріату міст і сіл.*

Львів, вересень.

ДАЛО, ф. 285, оп. 1, спр. 175, арк. 101, 106. Друкарський відбиток.

№ 199

**ОГЛЯД РЕФЕРЕНТОМ АНТОНОМ ПЕТРУШЕВИЧЕМ
ФРАНЦУЗЬКОЇ ПРЕСИ З ВИДІЛЕННЯМ МАТЕРІАЛІВ
ПРО СХІДНУ ГАЛИЧИНУ ЗА ЧАС 1—10 ЖОВТНЯ 1922 Р.***10 жовтня 1922 р.**Париж, 10 жовтня 1922 р.***Огляд французької преси***1—10 X. 1922*

Головною темою останнього тижня є питання турецьке, і йому ж присвячені у французькій пресі майже всі статі з області закордонної політики. Другу з черги актуальність, яка виповнює стовпці париських часописів, становлять мемуари цісаря Вільгельма, і викликана ними полеміка. Третє місце слід признати без сумніву польській пропаганді, яка сильно зросла в останні часи, і якій служать найповажніші органи французької політичної преси, як Temps, Journal des Debats, Information, Eclair, Croic, Liberte, Kappel і т. д.

Інспіровані польською пропагандою донесення мали на увазі головню отсі три точки: 1) побут Чічеріна у Варшаві; 2) конфлікт з Чехами за Яворину; 3) питання Східної Галичини. На се останне був покладений найбільший натиск.

Le Temps з 5.X. присвятив галицькій справі більшу частину передовиці; слід згадати, що зміст передовиць Temps-а загально вважають офіціозним викладом політики французького міністерства закордонних справ, і вони звичайно є ним інспіровані. Наводжу в цілости дотичний уступ: «Питання Східної Галичини, якого вирішення має велику вагу для остаточної консолідації польської держави і для вдержання ладу в області суміжній з Росією, мусить в дуже короткім речинци звернути увагу правительств Антанти. Варшавський сойм ухвалив іменно на днях проект закона про окремішний устрій сеї провінції; сей закон стане обовязуючим, коли начальник держави дасть свою санкцію. Питання се важливе і для Польщі, і для непольського населеня тих округів, і для Антанти, яка має супроти згаданого

населення деяку моральну відвічальність. Сен-жерменським договором Австрія зреклася на річ головних держав Антанти всіх прав і титулів до території, котрі мусіла залишити в наслідок програної війни. Спершу виринула гадка примінити до східної частини Галичини особливий режим, з огляду на се, що її населення не є виключно польським; інший плян наміряв віддати адміністрацію краю Польщі лише на протяг 25 років, титулом проби. Но так як треба було покласти кінець крайньому заколотові, а Антанта не бажала посилати там свого війська, Поляки обсадили фактично край і завели совісно адміністрацію. Польща постійно боронить погляду, що галицька територія є неподільною, і домагається її в цілості, покликуючися на те, що Галичина під оглядом історичним, географічним і економічним творить ту саму провінцію, яка протягом чотирьох століть належала до колишньої Польщі. Відносно єдності сеї території слід згадати, що і Австрія ніколи не думала про її поділ; а годі хіба оспорювати серйозно права Польщі ізза того, що після світової війни колишній посол до австрійського парламенту, Петрушевич, вспів утворити у Львові так зване «українське» правительство, котре силкувалося спертися на русинські елементи, і котре потонуло впрочім в жалкій анархії. В дійсности польська армія привернула і удержує від пяти років порядок в Східній Галичині; польська адміністрація запевнила двоміліоновому населенню благодать нормальної екзистенції; польські засоби, накінець, забезпечили моральний і економічний розвиток краю. Так осягнені висліди, добавивши аргументи історичні, оправдують відзискання *de jure* новою польською державою сеї колишньої провінції. Однак є річю природною, що держави Антанти, числячися з духом, який супровожав заключене мира, в почуттю відвічальности моменту і бажуючи забезпечити успішно охорону меншостей, хотіли впевнитися про судьбу Русинів Східної Галичини. Сю судьбу очеркнуло якраз польське правительство в проекті окремого статута, що його ухвалив варшавський сойм, і який — після санкції, стане складовою частиною польської конституції.

По мисли сего проекту Східна Галичина розпадається адміністративно на три автономні воєвідства, Львів, Станіславів і Тернопіль, з котрих кожне наділене окремим соймиком

або воевідською радою. Є се автономія задумана широко, бо воевідські ради мають право радити про всі питання адміністрації і публичного інтересу. Центральне правительство заступає в лоні кожного соймику воевода, який має право брати уділ в дискусії і який може перепинити всяку нараду, суперечну з загальними законами держави. При виборі членів рад виборці польські і русинські будуть голосувати окремо, і впрочім в лоні кожної ради посли польські творитимуть національну курію польську, а посли русинські національну курію русинську; кожна курія буде засідати окремо в справах свого ресорту, а обі курії мають радити разом лише про питання, для яких вимагане спільне рішення. Статут стремить до утворення язикового режіму, який узгляднивши вповні права обох народів: судії і урядники будуть мусіли послугуватися в зносинах зі сторонами мовою тих останніх; міські органи постановлятимуть самі про урядовий язык їхньої адміністрації, а кожна національна курія буде рішення про викладову мову в школах дотичної народности. Наконець постановлено, що при обсаджуванню публичних посад і урядів буде приміненний справедливий ключ відповідно до потреб обох народностей і з узглядненем прав Русинів відносно посад в центральній адміністрації. В міністерстві просвіти і віроісповідань будуть навіть утворені два окремі відділи, обсажені русинськими урядовцями; один відділ буде займатися виключно справами грецької уніятської церкви, другий буде наглядати над устроєм русинського шкільництва. Як видно, сей статут дає Русинам всі політичні і релігійні гарантії, які лише можна погодити з безпекою польської держави. Надане суцільної територіяльної автономії булоби звязане з небезпекою, що вона стане корисним підложем для штучної абітації різних опозиційних елементів, угрупованих поруч себе на тім самім політичнім терені; навпаки автономія окремих воевідств має вигляди звернути льокальні і успішні змагання в напрямі дійсних льокальних інтересів, зберігаючи рівночасно безпеченьство і потрібну єдність польської держави. Крім сего є се автономічна система, яку мож буде примінити евентуально також і до інших областей з мішаним населенем. Годі заперечити, що сей проєкт статута для Східної Галичини запевнює вповні пошановане прав меншостей, і що тим самим

відповідає оправданій заботі Антанти. Даючи доказ лібералізму і щирого духа справедливості Польща оправдує се довіря, яке поклали на ню рівночасно і Антанта і населенє відзисканих провінцій. Вона улекшує сим чином розв'язку складного питання Східної Галичини в напрямі найкращого збереження її внутрішнього супокою і загального мира, і заслугує на похвалу за се, що стремить в той спосіб, в дусі правдивого лібералізму, до консолідації своєї самостійної екзистенції, мимо численних труднощів, з якими получена політична і адміністративна реорганізація держави там, де треба давні методи поневолення, примінювані колишніми окупантами, заступити методами народніми».

L'Information з 8. X.

містить слідуюче донесене з Варшави:

«Президент польської Ради міністрів, Др. Юліян Новак, зробив представникови Східної Телеграфічної Агенції заяву, в якій торкнувся, між иншим, питання Східної Галичини, в зв'язку з виборами до польського сойму, що матимуть місце слідуючого місяця. Ніхто не може оспорювати — сказав п. Новак — вікових прав Польщі в тім краю. Сі права спираються на численні аргументи національного, історичного, географічного і економічного характеру. Боротьба, яку ми звели в 1920 р. щоби визволити Малопольщу з під большевицького ярма, польська кров, яка поплила в обороні сего краю, як складової частини польської батьківщини, виказують достаточо наше прив'язання до сеї провінції. Свідомі наших прав, ми не відрікаємося і обов'язків, і се тому польське правительство надало Малопольщі, в порозуміню з соймом, широку автономію. Вона потверджує живу прихильність Польщі до горожан русинської народности; вона свідчить про добру волю польського правительства заспокоїти національні і релігійні домагання Русинів Малопольщі. Мушу рівночасно ствердити, що ворожа пропаганда, яка силкується поширяти вісти про мнимі непорозуміння між мешканцями сего краю, не лише минається з правдою, але й зустрічається з однодушним осудом місцевого населення. За основу нашої політики супроти національних меншостей вибрали ми справедливість і толеранцію. Автономний статут, який ми надали Малопольщі, є вичерпу-

ючий, ясний і основно передуманий. — Наконець п. Новак заявив, що примінено всі міри для запевнення свободи голосування і повного ладу та спокою підчас виборів. — Головні органи столичної преси гратують президентові, що так ясно і отверто виложив сю складну проблему».

La Liberte з 9. X.

подає сензаційну вістку, що Махно, інтернований в Польщі, хотів у порозуміню із Совітами, зорганізувати в Східній Галичині повстанє проти Польщі, і одержав на ту ціль від большевиків 100.000 марок. Но Поляки викрили, мовляв, в пору сей компльот і посадили Махна у варшавську кріпость.

D'Eclair з 10. X .

містить слідууючу статю п. згв. «Питаня Східної Галичини»: «Східна Галичина є одною з останних європейських теріторій, якої політична судьба остає до вирішення. Поляки прив'язують до сеї розв'язки незвичайну вагу; їх права до тої области є на ділі абсолютні і непередавними. Виказує се визначний французський письменник, St. du Moriez в основній студії, яка появилася вчера в Journal de Poloqne, органі французької кольонії у Варшаві: Чи назва «Східна Галичина» означає край, нарід або державу? Ні те, ні се не є мислимим. Галичина, положена між Сходом а Заходом, має очевидно східну частину, но говорити про «Східну Галичину» з точки погляду політичного се такий-же абсурд, як-би говорити на примір про «Східну Францію» для означення Льотарингії або Франш-Комбе. Юридична помилка того питання заключається в сьому: після упадку центральних держав в 1918 р. Галичина або Малопольща стала опять польською. Була се, уживаючи правничого терміну, *restitutio in integrum* або дезанексія, анальогічна до звороту Франції Німеччиною Альзації і Льотарингії. Юридичне положеня було отже можливо ясне і безсумнівне; однак при підписі сен-жерменського договору добавлено там 91. арт. — на який ніхто не звернув уваги, і який постановляє, що Австрія відступає Галичину Антанті. Ніхто не здавав собі справи з ваги сеї постанови, яка впрочім не має юридичного значіння, бо Австрія яко така, Галичини ніколи не посідала, а віденський Конгрес признав її австрійській династії. З упадком сеї останної Республіка Австрійська не мала більше нічо спільного

з Галичиною, складовою частиною Польщі. — По мисли згаданого артикулу чужина вмішується у внутрішні справи Польщі; но се правне положення повинно дотичити усеї Галичини, а не лише Східної. Отож Краків є містом польським, був колись навіть столицею держави, і береже з гордостю королівських гробів. Галичина творить тим чином цілість, і немислимим є її поділ на Західну Галичину — термін, мало уживаний по кабінетах, і на Східну Галичину, — термін, якого навпаки надживається. — Східна Галичина — кінчить п. du Moriez — може бути або польською, або большевицькою. Мораль і історія вимагають, щоби вона була складовою частиною Польщі».

Реф. Антін Петрушевич

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 314. Рукопис. Оригінал.

№ 200

ВІДОЗВА ВІДОМИХ ГАЛИЦЬКИХ ДУХОВНИХ І ПОЛІТИЧНИХ ДІЯЧІВ «ДО ВСЬОГО КУЛЬТУРНОГО СВІТУ»

5 листопада 1922 р.*

Чотири роки польської окупації у Східній Галичині — се безпереривний час гноблення і насильств на українським народі. Знищення всіх культурних надбань нашої нації, грабіжницька господарка природними багатствами, кольтонізація краю чужими елементами, переміна українських шкіл на польські, замкнення Українцям доступу до університетської освіти, закривання українських культурних інституцій, врешті безнастанні труси, арешти, вязнення, політичні процеси й засуди, — се відносини, в яких живе населення Східної Галичини під окупацією Польщі.

В останнім часі сі відносини дійшли до крайнього напруження. Польська влада в одному тижні перевела масові арешти

---

*Дата документа.

у Львові та по всіх містах і селах краю, заповняючи в'язниці тисячами жертв — муштин і жінок, професорів, учителів, адвокатів, лікарів, інженерів, священиків, студентів, ремісників, робітників, міщан і селян, людей усякого стану й віку, навіть молотітну шкільну молодь. Арештованих є кільканацять тисяч, не вчисляючи тих, що знаходяться в польських в'язницях з давнішого часу. Арештованим не подається мотивів ув'язнення, безправно тримається їх без переслухування цілими тижнями в холоді й голоді; поліційні і в'язничні влади допускаються різних надужити над в'язнями, навіть побоїв і проливу крові, як се стверджено протоколами свідків.

Причини сих останніх масових арештів і знущань є виразно політичної натури. Уряд польської республіки рішив без ніякої правової основи розписати в окупованій Східній Галичині вибори до варшавського сойму. Проти сього розпорядку українські політичні партії Східної Галичини заклали одно-згідно протест і зголосили повну абстиненцію від активної і пасивної участі в сих виборах. Щоб усе таки присилувати українське громадянство до участі, польська влада постановила перевести безоглядний терор над населенням. Урядовими розпорядками заборонено агітацію проти виборів, високими грошовими карами силувано громадян до участі у виборчих комісіях, під покривкою поборювання протидержавної саботажі заведено у Східній Галичині наглі суди, під покривкою ловлення збройних відділів, що мали ввійти до краю зза кордону, заповнено всі села й міста польським військом, врешті в кількох днях переведено в цілім краю масові арештування українських політичних і культурних діячів, щоб позбавити край інтелігентних провідників, зламати одноцільний фронт українського громадянства та під терором війська й поліції перевести вибори до польського сойму.

Проти надужити польської окупаційної влади у Східній Галичині український нарід вносив уже багато разів свої жалоби і протести до Союза Народів, до Найвищої Ради та до поодиноких держав Антанти, що застерегли собі вирішення правного положення нещасної країни. На жаль сумне положення Східної Галичини лишається без змін. Перед українським народом стоїть страшне марево позбавлення всіх прав людини й нації

на своїй власній землі, яку щедро скроплено кровю в боротьбі за власну державу.

Потрясені останніми страшними подіями, масовими арештами і знущаннями над тисячами невинних жертв, підносимо наш голос до всього культурного світа, підносимо в надії, що культурний світ не дозволить, щоб на його очах відбувалася страшна екстермінаційна акція польського народу й держави проти українського народу у Східній Галичині, котрого позбавлено всього, котрому не дозволяється навіть, щоб пасивністю при виборах висказав свій протест проти безправя, яке над ним твориться.

За вірність поданих тут подій ручимо своїми підписами.

Львів, дня 5 листопада 1922 р.

Др. Григорій Хомишин, єпископ станиславівський. — Йосафат Коциловський, єпископ перемиський, самбірський, сяніцький. — Александер Лешкович-Бачинський, генеральний вікарій архидієцезії львівської. — Юліан Романчук, б. віце-президент австрійського парламенту і б. голова українського парламентарного клубу. — Др. Володимир Бачинський, б. посол до австрійського парламенту, голова Народнього Комітету як ексекутиви трудової партії і Міжпартійної Ради. — Др. Лев Бачинський, б. посол до австрійського парламенту, голова радикальної партії, заступник Президента Національної Ради. — Олександер Барвінський, б. член палати панів в австрійськім парламенті, голова християнсько-суспільної партії.

Український скиталець. — 1922. — № 21. — С. 4—5.

№ 201
ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УНРАДИ
ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА «ВАША ВСЕЧЕСТНОСТЕ!»
ІЗ ЗАКЛИКОМ БОЙКОТУВАТИ ВИБОРИ
ДО ПОЛЬСЬКОГО СЕЙМУ І СЕНАТУ

Не пізніше 15 листопада 1922 р.*

Президент Української Національної Ради Східної Галичини
Ваша Всечестносте!

По звідомленням наших представників в Парижі і Льондоні мали тамошні урядові круги дати їм недвозначно до пізнання що Запад буде уважати вислід виборів до варшавського сойму на території Східної Галичини як посередний плебісцит за або проти приділення Східної Галичини до Польщі.

Звертаємося до всіх наших свідомих громадян, котрим судьба нашого Краю лежить на серци, щоби в сій рішаючій хвилі доложили всіх можливих старань і здержали все без виїмки українське населення від участі в виборах. Наша, хочби тільки частинна участь у виборах, моглаб знівечити наші дотеперішні визвольні зусилля і мати катастрофальні наслідки для нашої справи.

З високим поважаннем Др. Є. Петрушевич

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 316. Машинопис. Оригінал.

---

*Дата встановлена за змістом документа.

№ 202

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА РЕФЕРЕНТА
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ АНДРІЯ ЖУКА УРЯДУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ: «ЗАХОДИ В СПРАВІ ЗАХІДНИХ
УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ ХОЛМЩИНИ, ПІДЛЯШСЯ,
ПОЛІССЯ І ВОЛИНІ» З РЕЗОЛЮЦІЄЮ УПОВНОВАЖЕНОГО
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО**

17 листопада 1922 р.

Дня 27 вересня 1922 р. одному визначному політикові в краю предложено реферат, в якому вияснялася вага виборів до польських законодавчих тіл на Холмщині, Підляшшу, Поліссю і Волині для Галичини, яка ті вибори з знаних причин мусіла бойкотувати, та намічалися способи реальної допомоги для успішного переведення виборів в тих областях і підтримки тут політичного та культурного життя, в кінці згадувалось про політичні завдання супроти тих областей галицьких політичних чинників, як і майбутньої холмсько-волинської парламентарної репрезентації.

«Бойкотуючи вибори до польських законодавчих тіл в Галичині — писалося в тім рефераті — галицькі Українці тим більшу увагу повинні звернути на Холмщину і Волинь і матеріально допомогти успішному переведенню виборчої кампанії місцевими Українцями...»

«Крім обов'язку національного, є вигода політична для галицьких Українців піддержати в цім моменті Холмщан і Волиняків...» Галицька справа «не тільки не наближується до розв'язання, тільки дальше заплутується і такий стан буде тривати мабуть довгими роками, аж поки не розрубає цього гордієвого вузла якась нова, поважніша війна».

«Тим часом умови життя українського населення в Галичині все будуть гіршати, вийняте з під права, воно не знаходитиме жадної оборони і тут велику службу Галичанам можуть зробити ті Холмщаки і Волиняки, яким удасться потрапити до польського Сойму і Сенату. Чим більше буде там Українців і чим певніші це будуть люде з національного погляду, тим краще для Галичан.

Не беручи участі в виборах, Галичина матиме в польських законодавчих тілах своїх оборонців...»*

«Поміч призначити головню на часописи і виборчу літературу та на урядження передвиборчих віч, взагалі на скріплення створеного на місці виборчого апарату, з якого може вітак вирости поважна постійна національно політична організація...»*

«З огляду на те, що у Галичан на місці також скупо з грошима, треба з перших же впливів американських збірок на поміч краю призначити значну часть для Холмщини і Волині, а доки гроші з Америки прийдуть, можна запозичитись...»* або зятягти векселеві позички в українських фінансових інституціях. Тільки зробити це треба негайно, щоби не було пізно».

«Не треба робити ілюзій, що Холмщанам і Волинякам легко буде дістатися до польського Сойму і Сенату. Та не легка і їх праця буде в Соймі, а найкраще оборонно-маніфестаційне поведення їх не дасть великих результатів, коли за кордоном не буде органу, який би використовував (на вні) виступи українських послів. Потрібно, щоб Комітет Оборони Західних Українських Земель у Відні дістав пляцет для своєї діяльності від політичних організацій Холмщини і Волині, а найкраще, щоб приїхав сюди для звязку і порозуміння спеціальний відпоручник».

«Оголошена в часописах виборча плятформа холмських і волинських Українців, зміст і тон їх преси, як також виступи на передвиборчих вічах...»* на загал вдовольючі. Тільки виборча плятформа...»* не містить найважнішої річи, правно-державного становища, яке малоб бути сформульоване таким способом, що уважаючи національну єдність всього українського народу своїм ідеалом, вони, в даних обставинах, домагаються виділення українських земель колишньої Росії, що знаходяться тепер під Польщею, в окрему правно-державну одиницю».

«Питання про злуку всіх українських земель, що остають під Польщею, в тім і Галичини, має бути предметом дипломатичної діяльності закордонного органу холмсько-волинських Українців (громадянської організації для західних земель) і галицького Уряду, по взаємному порозумінню, з узглядненням стану галицької справи в міжнародній політиці».

---

*Так в оригіналі.

«На місці повинна провадитись пропаганда за полученням Холмщини, Підляша, Полісся і Волині з Галичиною (і Буковиною) в одноцільний державний організм. З тактичних оглядів може незручно (тепер) цих справ порушувати, але коли збереться Сойм і там знайдуться Українці, вони конечно мусять зложити декларацію в повисшій дусі і з неї виходити в усіх своїх виступах, в усій діяльності. Цього мусять припилювати Галичане».

«Що до тактики українських послів з Холмщини і Волині в Соймі, то вона мусить переслідувати практичні цілі, очевидно при виразнім зазначенню принципіальної позиції в національній справі. Не входячи в ніяку постійну зв'язь з жадною польською партією, Українці, за реальні концесії в культурних і економічних справах, можуть від часу до часу йти з правительственною більшістю...* коли правительство попадатиме в примусове положення і потребуватиме Українців. З цих зглядів не треба також дуже зв'язувати собі руки союзом з іншими національними меншостями. Ліпше здобути пару українських гімназій і пару сот українських шкіл, ніж наговорити багато страшних слів».

«З огляду на вищесказане, треба причинитися до витворення на Холмщині і Волині відповідної політичної партії та щоб побільше будучих послів були членами цієї партії. З існуючих тепер наддніпрянських партій найбільш підходящою була б Українська Народна Партія (Свободи і Права), рідна сестра галицької народно-трудової партії, се зн. партія господарних селян, міщан і реально думаючої інтелігенції. Матеріяльна поміч Галичан на вибори мусіла б мати на увазі також консолідовання і скріплення як раз тих елементів, які утворили б ядро такої партії. Це забезпечилоб постійний зв'язок її з галицькою народно-трудовою партією та взаємне порозуміння в загальних справах...»*

«Допомогти Холмщанам і Волинякам до найбільшої міри використати передвиборчий час для закладання просвітних організацій...* Бо мине передвиборчий час і можуть минутися відносні свободи, які тепер є для слова, друку, комунікації. Анархія в Галичині потягне за собою репресії не тільки в Галичині, але й на Холмщині та Волині. Можуть позакривати і газети і товариства. Але кождий створений за свободніших часів

---

*Так в оригіналі.

гурток лишить свій слід, кожда занесена на село українська книжка стане символом нового життя, до якого цей край щойно пробуджується. Отже треба кувати залізо, поки воно гаряче».

«На місци треба зорганізувати збирання всяких матеріалів і друків не тільки про надужиття властей, а також про діяльність різних культурних і економічних організацій, політичних партій (українських і польських), різні справоздання, періодичні видання і т. п. та пересилати до Відня...»*

«Треба допомогти діяльність Комітету Західних Українських Земель на видання кореспонденції, опрацювання меморіалів, видання інформаційних книжок про ті краї і т. п.»

«По переведенню виборів, на яких Українці Холмщини, Підляша, Полісся і Волині віднесли блискучу перемогу, вислано визначним політикам на Холмщині і Волині 14 листопада письмо з такими побажаннями:

Щоби всі українські послы з Холмщини, Підляша, Полісся і Волині творили в Соймі і Сенаті один національний парламентарний клуб, для згідного обстоювання національно-політичних прав народу і краю, з полишенням вільної руки окремим партійним групам в обстоюванні практичних домагань натури економічної і культурної.

Щоби українські послы на першій засіданню Сойму (Сенату) зложили правно-державну заяву, проект якої подається нижче.

Що практична політика в Соймі (Сенаті), особливо для поміркованої, національно-демократичної частини послів, може бути опортуністичною, а для цього не треба дуже вязатися з бльоком національних меншостей, хоч конче його утримувати, а з другої сторони не заходити далеко в коншатах з польськими партіями, тільки зручністю і лавіруванням здобувати реальні концесії на області культурній і економічній.

Щоби патріотичні елементи серед українських послів утворили міцну, рухливу, демократичну партію, на взірець галицької народно-трудової партії, соціальною основою для якої має бути господарне, власницьке селянство. Кличем і назвою для такої партії взяти слова: Свобода і Право (Українська Народна Партія Свободи і Права).

---

*Так в оригіналі.

Щоби міжпартійні волинсько-холмські організації увійшли в близький політичний контакт з Галичанами, а для цього приступили до Міжпартійної Ради у Львові.

Щоби для Комітету Західних Українських Земель у Відні прислали від політичних організацій Холмщини і Волині поручення займатися цими землями в його діяльності.

Щоби висилали до Відня всякі матеріали про насильства польських властей над Українцями, сконфісковані статі в газетах, сконфісковані промови послів в Соймі і Сенаті і проч., щоби можна було зробити з того ужиток в європейській пресі і перед Лігою Націй.

Щоби Український парламентарний Клуб видавав свою кореспонденцію, призначену для поінформовання краєвої і закордонної преси про українські справи в Польщі.

Долучений до письма проект державно-правної заяви звучить:

Вибрані на українських землях Холмщині, Підляшу, Полісся і Волині послы, згуртовані в Українськiм Парляментарнiм Клубі, переступаючи поріг польського Сойму (Сенату), уважають своїм національним обовязком заявити з цього місця прилюдно що слідує:

Знайшовшись в рамках польської держави в моменті ліквідації світової війни, коли ослаблена революцією Велика Україна не в силі була боронити своїх границь, українське населення Холмщини, Підляша, Полісся і Волині не перестало почувати себе частиною одного, великого українського народу від Карпат до Кавказу, що бореться за повне здійснення свого державного права на свій рідній землі.

Рахуючись з фактом, що українські землі Холмщина, Підляше, Полісся і Волинь входять тепер в склад польської держави, послы українські цих земель, в обстоюванню національно-політичних прав свого народу і краю, будуть виходити з загально узнаного демократією Європи права націй на самоозначення.

Згідно з правом націй на самоозначення, українські послы в першій мірі будуть домагатися реального забезпечення національних прав свого народу і краю, уважаючи таким забезпеченням виділення українських земель Холмщини, Підляша,

Полісся і Волині в окрему державно-правну одиницю, та заспокоєння всіх потреб народу на області культурній і економічній.

Як довго Східна Галичина, суверенні права над якою досі мають великі держави побідниці, а українське населення якої не брало з тої причини участі у виборах до польського Сейму (Сенату), лишається під польською владою, українські посли з Холмщини, Підляша, Полісся і Волині не можуть бути байдужими до положення населення в цім краю, а у виконанню ними свого братерського обов'язку супроти Галичан, буде їм присвічувати славна традиція колишньої Галицько-Володимирської держави.

Про дальші заходи в справі Холмщини, Підляша, Полісся і Волині в окремім рефераті.

Відень, 17/XI, 1922.

Андрій Жук, референт Західних Українських Земель

По устнім поясненню приймається до відома.

Відень, 20.XI, 1922 р.

Кость Левицький

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 313. Машинопис. Оригінал.

№ 203 КОМЮНІКЕ ПРЕС-БЮРО ЗУНР «ПРОЦЕС КОМУНІСТІВ У ЛЬВОВІ»

Не раніше 22 листопада 1922 р.*

В часі від 22.XI.1922 р. до 12.I.1923 р. відбувався перед польським судом присяглих у Львові процес проти комуністів т. зв. «юрівців».

---

*Дата встановлена за змістом документа.

На лаві обжалованих сиділо 39 осіб, між ними 21 Українців, трох Поляків, 10 Жидів зі Східної Галичини, 4 Поляків з бувшого польського королівства і 1 Українець з совітської України.

Польський акт обжаловання закинув їм — як комуністам — державну зраду та порушення публичного спокою.

Цей процес зааранжувала польська окупаційна влада сама, а то в цей спосіб, що стоячі на службі польської поліції провокатори винаймали під позором святкування свята Імянин одного з товаришів салю в школі імени Грінченка у Львові, яка міститься в поблезеню в забудованнях св. Юра, резиденції митрополита графа Шептицького — на день 30.X.1921 р. много людей, одних як прим. комуністів на відбуття комуністичного конгресу, а других під іншими позорами. Коли запрошені польськими провокаторами люди явилися на салі, тоді увійшла польська поліція, яка з гори була про усе добре поінформована, і арештувала присутних.

Се використала Польща для своїх політичних цілей і поширила по світі вістку, що Українці Східної Галичини є так сильно збольшевичені, що навіть українське духовенство, яке мешкає у св. Юрі, стоїть в звязку з большевиками і уряджує там комуністичні конгреси.

Дня 12.I.1923. р. запов вироком в тім комуністичнім процесі. Польський суд увільнив 29 осіб, між ними 16 Українців, 8 Жидів і трох Поляків зі Східної Галичини та двох Поляків з бувшого польського королівства, а засудив лиш за порушення публичного спокою 10 обвинених, а саме 2 Поляків з бувшого Польського Королівства, Стефана Круліковського і Казіміра Ціхоцького, 5 Українців зі Східної Галичини, Йосифа Крілика, Сидора Сеника, Нестора Хомина, Івана Вантуха і Юрка Матвієва, 2 Жидів зі Східної Галичини Адольфа Юнга і Мозеса Рапапорта та одного Українця зі совітської України Михайла Маліновського.

З огляду на вище згадану клевету Польщі будьтоби населення Східної Галичини, а зокрема його духовенство, було большевицьке, позволимо собі приглянутися ближче щойно згаданим засудженим.

Круліковський є огородником у Варшаві, якого дня 5.XI.1922 р. вибрали варшавські Поляки послом до польського сойму в

Варшаві, а Ціхоцкий є студентом технікі в Варшаві. Крілик, Сенік і Хомин є студентами університету у Львові, Вантух укінчив щойно гімназію, а Матвіїв є абсолювентом народної школи у Львові. Юнг, Рапапорт і Маліновський є студентами університету, два перші у Львові а останний в Київі.

Вже з того що до тепер сказано, ясно виходить, як нікчемною є клевета Польщі, будьтоби українське духовенство Східної Галичини було комуністичне та стояло в яким небудь звязку з большевиками. Коли одначе порівнаємо польського комуніста Круліковського, польського посла з Варшави до польського сойму, з українськими комуністами, як прим. студентами Кріликом, Сеніком і Хомином або з укінченим гімназистом Вантухом або й навіть з абсолювентом народної школи Матвієвом, то виказується очевидно, що більше поширений є большевизм між польським як українським населенням.

Тут треба піднести, що хоч засуджені комуністи виступали при розправі так проти українського національного правительства Східної Галичини як також проти кожного іншого «буржуазійного» правительства, то всеж таки треба їх щодо правдолюбивости та що до респектовання міждержавних договорів поставити вище від Польщі. Доказом цього є протести обжалованих комуністів, що польський суд не має права судити їх у Східній Галичині за мними каригідні вчинки поповнені на сій території, бо «Східна Галичина не є складовою частиною польської держави», та заява вище згаданого польського комуністичного посла Круліковського, яка звучить слідуючо:

«Тому, що стаю перед судом в краю, котрого більшість населення становить український народ, стверджую, що коли в тім суді промовляю по польськи, то це тому, що не знаю мови більшости населення і тому не можу продемонструвати його прав. Стверджую, що сей край прилучено до польської держави оружною силою — безправно, — дорогою подоптання прав нації».

Ось так навіть і сей комуністичний процес є ярким доказом того, що Польща безупинно фальшиво інформує культурний світ і оклеветує населення Східної Галичини лиш тому, щоб загарбати для своїх імперіялістичних цілій Східну Галичину в свої руки і не допустити до сего, щоб рішаючі політичні

чинники вирішили долю сеї території згідно з волею населення її — в напрямі незалежної держави свободних народів.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 328. Машинопис. Оригінал.

№ 204

СТАТТЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ ГАЗЕТИ «DAILY HERALD»: «ТРАГІЧНИЙ ФАРС ПОЛЬСЬКИХ ВИБОРІВ»

27 листопада 1922 р.

Насильство, обман і фальшування проти Українців. 20.000 арештованих

Боротьба за незалежність буде продовжатися (Від нашого власного кореспондента)

Відень, субота. — Достовірні інформації доступні тут показують, якою трагічною фарсою були останні польські «вибори» у Сх. Галичині, українським краю, який Поляки, нехтуючи мирові договори, напосілися анектувати.

Українське населення бойкотувало вибори помимо терору. Польське твердження, що понад 50% виборців голосувало, є зовсім неправдиве. З поміж українських виборців лише 8% голосів є стверджених; але з тих 8% є 7% сфальшованих.

Дозвольте мені навести оден або два типічні приміри. В Кутківцях було відданих 30 голосів а 157 було протоколярно стверджених, з чого лишних 107 голосів сфальшував урядовець переводячий скрутинію. А Рогатині помимо грозьби, що село буде знищене, коли селяне не підуть до голосовання, віддано лише 60 голосів а протоколярно стверджених було 160.

Сі обманства є стверджені через наочних свідків.

Поляки не занедбали ніякого насильства або шахрайства, щоби погнати Українців до виборчої урни.

Я сам бачив оден з плакатів, які вони порозліпляли в Станіславові. Він нібито є репродукцією телеграми від Дра Петрушевича, провідника українського національного руху, яка взиває всіх виборців взяти участь у виборах. Зайвим є сказати, що се є гротесковий фальсифікат.

Ціла афера була так безборонна, що польські функціонари прилюдно хвалилися числом сфальшованих ними голосів.

Стільки про шахрайства. Було також багато насильства. По містах переводжено масові арешти Українців. Замикано вулиці а жандарми переводили ревізії від хати до хати, женучи всіх мешканців на постерунки.

Арештовано поверх 20.000 осіб. Багато з арештованих зачало голодівку, є теж занотованих кілька самоубійств.

По селах польські війська заявляли: «Пілсудські приказує Вам голосувати, а коли ви не підете до виборів ми лишимося тут через цілу зиму на ваш кошт. В інших випадках селян гнали до виборчої урни відділи війська.

Вислід того всего був такий, що в цілім краю вибрано 5 так званих «Українців». Але народні маси придержуються далі кріпко постанови, не прийняти польської влади але продовжувати боротьбу за незалежність, яку їм приобіцяла Антанта.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 319. Машинопис. Переклад з англ. мови.

№ 205

ДЕКЛАРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ПОСЛІВ ПОЛЬСЬКОГО СЕЙМУ І СЕНАТУ ВІД ВОЛИНІ, ХОЛМЩИНИ, ПІДЛЯШСЬКА І ПОЛІССЯ, ВИГОЛОШЕНА НА ІНАВГУРАЦІЙНОМУ ЗАСІДАННІ СЕЙМУ І СЕНАТУ У ВАРШАВІ

28 листопада 1922 р.

Деклярація українських послів Волині, Холмщини, Підляшся і Полісся, проголошена на інавгураційних засіданнях польського сейму і сенату у Варшаві дня 28. листопада 1922:

Ми представники українського народу Волині, Холмщини, Підляшся і Полісся, вступаючи вперше до сойму Польської Річипосполитої вважаємо нашим обов'язком зложити отсю деклярацію:

Волинь, Холмщина, Підляшся і Полісся, землі корінно українські, від X. століття входили в склад Київсько-Української Держави; року 1199 зєдинились з Галичиною в галицько-

волинське князівство, яке від 1256 р. носило титул королівства; в XIV столітті перейшли як автономні території до Великого Князівства Литовського і Королівства Польського; в XVII. належали частинно до козацької Української Держави; по занепаді Української Держави і по поділах Польщі перейшли до російської держави; при розпаді російської держави 1918 р. зєдинилися наново з Українською Державою в Києві. Ходом воєнних подій років 1919—1921 ці землі були відірвані від матернього пня і без засягнення згоди корінного українського населення віддані у зв'язь з Польщею рижським договором, непризнаним європейськими державами.

Згідно з волею українського народу, яку він проявив у вікових змаганнях за свою державність та згідно з волею населення наших земель, ми представники Волині, Холмщини, Підляша і Полісся, заявляємо перед усім світом, що метою наших національних змагань вважаємо утворення самостійної Української Держави, зложеної з усіх українських земель.

Рахуючись з фактичним станом часової зв'язі з Польською Республікою, ми представники Волині, Холмщини, Підляша і Полісся, заявляємо готовність до співпраці з народом польським і всіми іншими народами, які входять у склад Польської Республіки під такими умовами:

Існуюча сьогодні Польська Республіка як держава національно неоднотільна має бути перебудована в такий спосіб, щоби кождий народ, що входить в склад на основі існуючого фактичного стану, особливо український народ на Волині, Холмщині, Підляші і Поліссі, мав повну спроможність і правно-державне забезпечення свого національного розвитку у всіх напрямках.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 319. Машинопис. Засвідчена копія.

№ 206
КОРЕСПОНДЕНЦІЯ «УКРАЇНСЬКОГО СКИТАЛЬЦЯ»
ПРО ВІДЗНАЧЕННЯ 4-ї РІЧНИЦІ ЗУНР

1 грудня 1922 р.

Свята 1 листопада.

Бригідки—Львів.

Величаво й урочисто святкувало 1500 політичних в'язнів-Українців у келіях Бригідок великий день 1. листопада — четверті роковини відбудови Галицької Держави. В 11. годині рано рознеслася зі всіх замкнених келій грімка пісня: «Ви жертвою в бою завзятим лягли» — й почалося свято. Ув'язнені українські священики правили панахиду, а інші в'язні, як один, співали церковні й народні пісні. Коли лунала сумна мельодія: «Вічная Пам'ять» за упокій душ упавших Героїв, хотілося дійсно вірити, що Господь верне волю нашій Батьківщині.

По панахиді всі в'язні співали народні гимни. Стіни в'язниці тремтіли від гомону їх, а перелякані дозорці бігали, кричали, грозили, молили. Та пісня лунала. В'язні співали без боязни і страху. Бо й чогож їм боятися? Більшої кари для них нема. А вони, політичні в'язні, не соромляться того, що сидять у тюрмі, їх замкнув ворог лиш за те, що люблять над усе свою Вітчину, що стоять на сторожі Рідної Землі, як добрий син в обороні мученої матери. Ні, їх се не соромить, не ганьбить; вони горді за своє мучеництво за волю народу, якій віддають усі найкращі почування свого духа і свої фізичні терпіння.

Коломия (в'язниця).

День 1. листопада, роковини проголошення української державности у Сх. Галичині, відсвяткували політичні в'язні в Коломії відспіванням національного гимну й пісень: «Ми Гайдамаки» й «Ви жертвою». За ті пісні управа в'язниць замкнула 20 в'язнів в окремі келії і загрозила тяжкими карами. Політичні в'язні зібрали того дня між собою більшу суму гроша на народні цілі.

Прага.

Старанням групи української національної молоді високих шкіл у Празі відсвяткувала тутешня еміграція день 1-го листопада врочисто. Передполуднем відбулося Богослуження і Святочна Академія, вечером святочний концерт, на яких явилася майже ціла пражська еміграція та дуже багато Чехів. Та всюди переважали сірі військові однострої.

В програму дня входили слідуючі точки:

I. На Святочній Академії український академічний хор відспівав народні гимни, вступне слово мав проф. М. Лозинський, реферат п. Ілярій Ольховий.

II. Концерт:

1. Промова: сот. др. Ярема.

2. Франко-Лисенко: «Вічний Революціонер» — український акад. хор.

3. Ludvig v. Beethoven: Trio Es-Dur Op. I. № 1. Allegro — Adagio Cantabile Scherzo — Allegro Assai, відіграли арт. Гр. Москаленський — скрипці, п-на Анна Кубелікова — віолончеллю та п-на Карла Анковцова — фортеп'я.

4. П. Карманського: «Ні, не ридайте» деклямувала п-на Бабіївна.

5. Колесси: «Тим, що впали» відспівав український акад. хор.

6. Людкевича: «Спи, дитинко моя» тенорове сольо відспівав п. Ф. Базилевич.

7. П. Карманського: «В роковини першого листопада» деклямував. п. О. Голинський.

8. F. Schubert-a «Impromptus» As-Dur — фортеп'янове сольо п. З. Лиско.

9. Пачовський—Людкевич: «Хор підземних ковалів» відспівав український акад. хор.

Крім сього на Академії відчитано привітну телеграму від Українців у Подєбрадах, а на концерті виголосив привітну промову представник білоруської еміграції.

Всі точки як Академії так і концерту були як найкраще виконані, одначе настрій свята піднесли в найбільшій мірі виголошені промови та реферати. Розглядати всі промови та реферат проводилоб за далеко, одначе треба зазначити, що всі вони мали характер всеукраїнський та підчеркували значіння 1-го листопада для цілого українського народу.

Незвичайно гарно був опрацьований реферат п. Ольхового, де між іншим він говорив:

«Перший листопад останеться на все найгарнішим днем в історії України, бо він пригадувати буде будучим поколінням геройський подвиг народу, він буде притягати їхні думки до сих епохальних днів, в котрих українська нація маніфестувала свою незломну волю до державного життя, він пригадувати буде прийдущим, що поневоленне великого й сильного народу мусить скінчитися, бо всяка неволя річ хвилева і що її можна скинути лише однодушним виступом цілої нації та що самостійність мусить прийти, коли нація її хоче. Кров українських жовнів, пролита в листопадових днях на вулицях Львова, а опісля на цілому просторі української землі в обороні самостійности, буде домагатися в будучих поколіннях помсти, буде звертати їхні очі на захід до народу-злочинця, як на самотнього винуватця національних нещастів з 1919 р., буде пригадувати їм, що вони мають до сповнення велике діло визволення, почате попередниками, буде хоронити їх від зледащіння й упокорення перед ворогом, буде гнати їх до єдності й підпорядкування особистих і класових інтересів інтересови нації, загроженої ворогом із заходу. А ворожі знищення будуть їм пригадувати, що між українським народом і Польщею мусить бути положена межа і що ця межа мусить бути висунена як найбільше на захід, що спір між українським народом і Польщею можна порішити лише війною.

І перший листопад перейде в будуччину не лише як гарна мрія, не лиш як епізод із минулого, але як дійсно актуальна потреба нації, полишена з минушини до сповнення! І вся вага першого листопада лежить у будуччині.

Бо від будуччини сподіваємося людей, що виховані на самостійницьких традиціях і на традиціях збройної боротьби з ворогом, не дадуться збити з доброї дороги й не підуть за допомогою ні до Москви ні до Варшави.

Виховані в любові до Батьківщини, вони будуть знати, що є часи, коли треба для Батьківщини посвятити себе цілого, не жаліти ні майна, ні сили, ні життя. Бо Батьківщина колективний спільний усім Українцям і обороняти її обов'язаний кождий Українець. А любов до Батьківщини — се не сентимент, се обов'язок працювати для її добра, обов'язок віддати для неї

все, що людина має, се обов'язок у певних моментах фіксувати сю любов кровю, життем.

Бо в будуччині прийдуть люди, котрі зрозуміють, що самостійність української держави мусить виходити в першу чергу зі Львова й Київа, а не з Парижа, що тільки український нарід може рішати про долю своєї держави і що самостійність треба опирати не на вільсонівським самоозначенню народів, а на власнім українським твердім «хочу». Право — зброя слабших, а сильний український нарід (таким він буде) повинен лише домагатися і брати. Прийдуть люди, що знаючи минуле, будуть пам'ятати, що державну незалежність здобувається зброєю, а міжнародні спори полагоджується не чуттем, не симпатіями, але силою, що остання інстанція, яка рішає — се війна, а найкращий аргумент, що абсолютно промовляє до сумління сусіда-ворога, це острий ніж».

Свій реферат закінчив п. Ольховий менш-більш так:

«І тоді прийде другий перший листопад і український нарід забере в українській Галичині владу в свої руки, передасть її своєму правительству, українська армія перейде Сян, піде аж над Вислок, щоби й Лемківщину прилучити до української держави. І тоді український законодапний орган, як виразник волі українського народу, вишле зі Львова до Київа делегатів для обговорення зєдинення.

Здійсненне ідеї першого листопада 1918 р. приведе здійсненню ідеї 23. січня 1919 р., бо обі ідеї нерозлучно зі собою зв'язані й вони становлять одноцілість, як консеквенція факту, що є одна Україна й одна українська нація».

Хєб.

Серед гарних гірських околиць, що нагадують нам найкращі наші рідні сторони, відбули ми наше найбільше національне свято, як-мож найкраще й величаво. День був гарний, погідний, ясний, як душа нашого народу, що чужого не бажає... Проміні привітного сонця ломилися в білому снігу, що прикрив добре цілу тутешню околицю, і роз'яснювали облича всіх українських стрільців, які зібралися на площі вправ 33. чсл. п. п. Всі в нових одностроях, веселі, бадьорі. Чекали приказу до походу.

Точно о год. 9.30 рушили обидва наші відділи при акомпанієменті веселих звуків чсл. військової орхестри до місцевої

церкви на Службу Божу, яку відправив чеський священик. По богослуженню виступив він на проповідницю і так промовив до стрільцтва свого братнього, славянського народу:

«Тому три дні святкували ми національне свято відродження чехо-словацької держави, а сьогодні святкуємо чотиролітню пам'ятку воскресення української держави Галицької Землі. І коли Ваші національні вороги Вас хвилево перемогли, коли Ви, борці за волю народу, мусіли хвилево покинути Рідну Землю і вже четвертий рік блукаєте на чужині, коли Ваш Рідний Край уже четвертий рік стоїть у вогні, коли цілий нарід завзято бореться за свою волю, то се лиш незбитий доказ, що Україні досягнуть свою найвищу ціль».

Відтак поблагословив українські відділи. Стрілецтво відспівало: «Ще не вмерла», а орхестра відіграла чеський гімн.

О год. 11.30 зібрались обидва відділи в казармах. Там відчитано їм відручне письмо Президента Західно-Української Народної Республіки Д-ра Євгена Петрушевича й виголошено промову з зазивом видержати на становищі українського стрільця так довго, як довго буде вимагати сього справа Вітчизни.

По промові відспівали стрільці: «Не пора» й розійшлися з піднесенням чолом та твердою постановою служити своїй державі, як правдиві сини.

Подєбради.

Українська еміграційна кольонія в Подєбрадах, зібрана 1. листопада с. р. на святі визволення зах.-українських земель, ухвалила таку резолюцію:

Стежачи з захопленням за впертою боротьбою українського народу з Польщею — окупантом Східної Галичини, Волині, Холмщини й Підляшя за державну самостійність, ми, професори і студенти Української Господарської Академії в Подєбрадах та все українське громадянство, зібрані в день свята визволення Східної Галичини й Буковини 1. листопада, протестуємо:

1. Проти окупації Польщею західно-українських земель.
2. Проти насильного переводження виборів до польського союму в Східній Галичині всупереч волі українського народу.
3. Проти нечуваного в культурному світі вандалізму нищення українських культурних інституцій.
4. Проти заборони заложення української святині наук, університету у Львові і проти

переслідування українського шкільництва на західних українських землях, окупованих Польщею. 5. Проти переслідування й арештування української інтелігенції, селян і робітників, як засобу знищення українського народу. 6. Проти польського суду над Степаном Федаком і товаришами за зраду польській державі, якої громадянами вони не є. 7. Проти колонізації українських земель польськими колоністами, коли більшість українських селян наслідком безземелля змушена емігрувати. 8. Проти нечуваного терору польського війська, жандармерії, поліції і тайних агентів, що забирають від населення засоби поживи, коли сотки тисяч українського населення гине з голоду. Віримо, що сей наш протест найде відгомін і співчуття в культурному світі до тяжко поневоленого народу. Витаємо героїчну боротьбу українського народу проти насильників. Нехай живе самоозначення земель, поневолених Польщею!

Український скиталець. — 1922. — 1 груд. — С. 42—45.

№ 207

ПРОТОКОЛ ЗБОРІВ ЗАКОРДОННОЇ ГРУПИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНО-ТРУДОВОЇ ПАРТІЇ У ВІДНІ

22 грудня 1922 р.

Загальні збори трудової партії у Відні, дня 22 грудня 1922 о год. 4 поп. на Штроцібассе.

Присутні: Др. Кость Левицький, надрад. Лев Левицький, генерал Павлюх, надрад. Вітошинський, проф. Петрушевич, Др. Перфецький, Др. Марітчак, Др. Кушнір, проф. Колесса, п. Й. Бурачинський, проф. Микетей, В. Біберович.

Предсідник — надр. Лев Левицький.

Складає звіт з діяльності секретар виділу п. Вітошинський. Протоколує Біберович.

1) Зачинає від справи «молодої Галичини» участі в ній членів труд. партії Лисяка і Д-ра Дмитра Левицького та Є. Коновальця. В справі тій був вислуханий Др. Дмитро Левицький, а відтак давав пояснення Др. Володимир Бачинський, який

заявив, що п. Коновалець, побачивши безцільність сеї акції, віддав свою особу на услуги трудової партії. Справа без порішення була відложена ad acla.

2) Справа Товариства Ліги Націй, яку рішено заложити окремо від придніпрянської.

3) Справа майна боєвої управи.

4) Справа активності краю і неоглядатися на чужу поміч.

5) Парламентаризація нашого Уряду. Комітет поклав в тім напрямі великі заслуги. Він знісся в тій справі з Краєм і найшов там зрозумінне для сього. Радник Целевич даючи тут пояснення сказав, що Край рівнож бажає собі гаряче такої реформи.

6) Закордонна Група УНР у Відні.

Діло зачалося добре але згодом група заснула, так що політичні справи полагоджує далі партія.

7) Комітет партії відбув 5 нарад з головою партії в Краю п. Д-ром Володимиром Бачинським. Вітошинський відчитує Постанови про діяльність У.Н.Ради і про виконуючу владу на час окупації території З.У.Н.Р. Перша редакція проекту походить від п. Гофрата Карановича.— Се часть загальна.

На попереднім засіданню домагалися також звіту політичного. Для того бесідник дає нарис такого звіту. Держави Антанти назагал прихильні нам, в Генуї сам Л. Джордж порушив нашу справу, але любов та на жаль плятонічна. Діл ніяких не видно. Вправді другі важніші справи як Шлезі, Туреччина відсувають все нашу справу на другий плян, але се так не може нас успокоїти. Заходить обави чи наші закордонні місії за мало працюють зглядно за мало зуміли здобути собі впливів, бо на ділі Польща творить у Сх. Галичині безперервно цілий ряд dokonаних фактів, яких завершенням є вибори і асентерунок. У своїм звіті показав нам у своїм часі п. Сінгалевиц, як він успішно працював в Італії з партіями, подібної роботи не видно в інших Краях Антанти. Бесідник надіється, що присутний Др. Кость Левицький розвіє сі побоювання. У своїм звіті сказав Др. Витвицький, що Уряд кілька разів жадав контрольної комісії у Сх. Галичині. Він сказав, мимо прихильности деяких держав Антанти наша справа не може бути рішена без Франції, яку теж требаби собі приєднати. Прикрою є справа Сов. України, бо або ми є авангардою Антанти, або ми мусимо з'орєнтуватися на Схід.

Далі бесідник подає зміст звіту п. Івана Петрушевича, який головню був обжалованем проти нашого посла в Лондоні п. Дра Витвицького і відчитує протокол з тодішнього засідання, щоби доказати, що і інші члени партії крім нього скептично задивляються на діяльність наших дипломатів.

Забирає голос голова Комітету Др. Лев Левицький, котрий порушує справу закордонної групи У. Н. Р. і описує її наради, які розпочалися дня 12 квітня 1922. Край висловився прихильно до сеї акції і вислав в мить письмо до групи, яке одначе не дійшло.

Дня 15 червня с. р. знова зійшлася закорд. група У. Н. Р. Наради скінчилися 29. VI. Протоколів докладних нема задля браку стенографа. Після ухвали президія групи мала сходитися щотижня, але се досі з різних причин не сталося.

Занадто острі виступи пп. Вітика і Крушельницького були вправді осуджені, але бажання їх виключити з групи не далось здійснити. Натомість аби згадані панове зобов'язалися не дати своїх промов до преси. Їх енунціяції все таки іншою дорогою дісталися до преси.

Бесідник борониться проти закиду, немовби трудова партія закордоном перейшла до опозиції, але поодинокі члени партії не можуть зречися права свободної критики. Врешті бесідник ...*, що делегація буковинська не притягає до своїх нарад галичан, хоч, навпаки, галичане їх до себе на наради запрошують.

Крім того, відбувалися ширші конференції, де в характері гостей бували і члени інших партій, як Др. Трильовський, Др. Кулачковський і т. д. В листопаді с. р. з'явився у Відні п. Іван Петрушевич і зголосився до Комітету партії, де власновільно представив положення нашої справи в Англії. Позаяк його інформації були важні, Комітет попросив відтак уряд о вияснення. Закиди отже ж, що Комітет партії входить в контакт з людьми, з якими уряд не хоче говорити. Подібно малася справа з майором Русином.

Бесідник переходить до справи активності краю, яка коштувала краю тільки жертв. Але супроти сеї активності

---

*Слово не розбірливе.

насувається питання, чи і дипломатична акція за кордоном стоїть на подібній висоті.

Голова констатує, нарешті, що нашим найбільшим ворогом є Франція, яка всіми засобами нас нищить. Нашим ратунком булоби введення Контрольної Комісії у Сх. Галичині. Бесідник не хоче більше бути головою Комітету.

Рад. Витошинський відчитує проект резолюцій, які збори мають евентуально ухвалити.

Резолюції ті є «pro foro externo» та «pro foro interno».

Перед отворенням дискусії над звітом забирає голос Др. Кость Левицький, який зобов'язується другим разом дати обширне експозе про політичне положення, а покищо дає пояснення до деяких точок звіту. 1. Питання парламентаризації. Делегат Краю Др. Бачинський порозумівся вже з Президентом Петрушевичом в справі проекту дотичного закону, який має Край ухвалити. П. Судія Целевич констатує на основі авторитетної заяви п. Д-ра В. Бачинського, що не мав ніякого права виступати у Відні як представник Краю і вести які-небудь переговори.

2. Активність. Про сю справу бесідник частійше інтерпелюваний, як ми говорили се річ зрозуміла. Активність річ тяжка. З одного боку треба охоти в самим Краю, а друге можности.

Дискусія галицька в Генуї показала Краєви, що активність потрібна.

3. Робота наших місій. Бесідник бере в оборону наші місії, які роблять всьо що можуть і лише брак грошей не дає їм повести акцію на велику скалю. Коли прийшла активність краю, місії на приказ Уряду зробили все таки всьо можливе. Свідчить про се преса всіх майже країв Європи включно Франції. Твердження п. Івана Петрушевича дотично діяльности п. Витвицького не є правдиві як се ствердив бесідник з початком с. м. на місци в Льондоні.

Наш представник в Парижі дістав офіційальне повідомлення, що наша справа так якби вирішена і що Союз Народів дістане мандат до її розв'язання. Відтак справа застрягла і знова мала нею займатися сама Найвища Рада, якій мала Рада Амбасадорів передати всі матеріали. Коли до сього до нині не прийшло, то лише винні останні події, як фашистська революція в Італії,

упадок Л. Джорджа, вибори в Англії, турецька криза etc. Тепер ситуація знова кращає.

Що до Італії не знаємо ще напевно чи Мусоліні займає рівно прихильне становище, як попереднє правительство, але є позначки, що політика Італії супроти Сх. Галичини як помосту на Схід не змінилася зовсім. Др. Витвицький працює сильно і його заслугою є приєднання товариства прав людини і пр.

Акція Вільсон — Кольбі.

Справа дуже серйозна.

Уряд працює теж із групами парламентарними так в Італії, як і навіть Франції. Не можна одначе зачинати, не маючи певности успіху. В парламентах Європи було багато інтерпеляцій в нашій справі, найбільше в Англії. Бесідник мав тепер в Лондоні конференцію з 2 консерватистами, які заявили, що питали в галицькій справі підсекретаря стану, який відповів, що Англія хоче вирішити справедливо сю справу. Оба сі посли звернулися далі до лорда Керзона в Льюзані, щоби дістати від нього відповідь на письмі. Отже ж робота іде. Ми працюємо всюди офіційно нотами, щоби правительства Антанти знали, що ми хочемо, по різних конгресах товариств, як і в пресі, а край веде активність, як иншу програму праці годі видумати.

Дискусія.

В. Біберович запитує президію партії чи вона не зверталася окремо до деяких груп або визначних одиниць в Америці в справах нашої партії.

Секретар Витошинський заперечує.

В. Біберович відчитує лист, який він одержав від одного громадянина в Америці.

П. Вітошинський завважує, що се виглядає на певну нагінку на деякі особи.

П. Лев Левицький признається до авторства сего листу.

В. Біберович відпирає закид контррозвідки і нагінки, бо він одержав сей лист, який виглядає зовсім так, якби був писаний іменем партії і вважав своїм обов'язком вияснити справу, не додаючи ніяких своїх коментарів.

Збори відложено на понеділок о год. 5.

№ 208
**УРЯДОВИЙ РЕФЕРАТ «УКРАЇНСЬКА ГАЛИЧИНА:
НАЦІОНАЛЬНІ ВІДНОСИНИ»**

1922 р.*

Галичина являється краєм, в котрім загально-українська суцільна народня територія сягає найдальше на захід до границь Середушої Європи. Українська територія Галичини се важна, може найважнійша частина корінно української землі, територія, на котрій український нарід відіграв від починів своєї історії важну державно-творчу і культурну ролю. Перший раз, коли звідси в IX. і X-ім століттю взяла свій початок волинська держава, другий раз, коли в XI—XIV. століття існувало тут галицько-володимирське князівство (від 1253 королівство), третій раз в половині минулого століття, коли наслідком екстермінаційної політики Росії цілий культурний рух українців мусів шукати захисту в австрійській тоді Галичині. Четвертий раз відіграла Галичина велику ролю в рр. 1918—1919, коли після розпаду Австрії повстала Західно-Українська Республіка, яка виявилась найважнішим заборолом українського національно-політичного руху. Тому Галичина для української ідеї є не менше важна, як новоанглійські держави для північноамериканської, — або Піємонт для італійської національної ідеї.

Колишній австрійський коронний край Галичина не становить ні географічної ні історичної одиниці, лиш розпадається на дві природою та історією розділені частини, між якими приходить фізично-географічна границя між Середушою і Східною Європою, історична між Малопольщею й галицько-володимирською державою, і етнографічна між західними і східними Славянами, між польським і українським народом, між латинською і грецькою церквою. Русло ріки Сяну визначає на загал сю важну границю.

Західна частина колишнього галицького коронного краю, відмежована й оточена на півдні західними Карпатами, широ-

---

*Дата встановлена за супровідним документом.

кою полозою горбовин, рівниною Висли і частиною польської масової верховини зі своїм лагідним підсоннем, з типічною балтійською фльорою і своїм давно осілим польським населенням належить, зі стисло географічного становища безсумнівно до Середущої Європи і до Польщі. Займемося тільки східною частиною колишньої Галичини.

Карпати Східної Галичини — частина східних Карпат, завертають під напором ціпкої криги Поділля, цього останнього причілка українського масиву на південний схід і доходять своїми лагідно зарисованими хребтами і верхами до 2.000 м висоти. Велитенські праліси і буйні полонини вкривають їх. Здовж північного берега східних Карпат лежить Карпатське Підгірре, багате нафтою і сіллю. Потім слідує полоса рівнин над Сяном, Дністром і Прутом. А поза ними неначе куліси висуваються поодинокі части української групи височин: полого-хвилясте Покуття, засіяне гіпсовими вертепами; Поділле, по межах горбисте, пооране глибокими рівними долинами, найурожайніша чорноземна країна Галичини; лісисте Розточчє поміж вогкими низами Сяну і Буга. Клімат Східної Галичини багато континентальніший, як Західної. Східні Карпати мають суворий верховинський клімат, рівнини й височини гостру зиму і гаряче літо, — всюди клімат багато сухіший як у Середущій Європі. Рістня має вже понтійський тип і є багато буйніша як у Західній Галичині. Умови розвитку хліборобства, огородництва і садівництва багато кращі.

В сім урожайнім краю находимо вже в IX. і X. століттю осілі українські племена, які підлягали найперше старій волинській державі. Опісля прилучились галицько-українські племена до староукраїнської київської держави, хоча їх західні граничні області (над Сяном і Вепром) через короткий час принагідно попали були (в X-тім століттю) під чеську владу. Сі граничні області (нинішня середуща Галичина) — се т. зв. Червенські Города, названі пізніше польськими літописцями через перекрученне назви Руссія Рубра — Червоною Русею і ся назва удержалася до нині, мимо очевидної нелюгідности і невживання її народом.

Однак сі чужі політичні впливи не змогли спинити ходу історичного розвитку. Край оставав постійно в посіданню старо-

української київської держави, а після її розпаду на удільні князівства повстало тут в XI-тім столітті галицьке князівство (звідси береться назва Галичини), з якого в XIII. столітті виросла галицько-володимирська держава. Ця галицько-володимирська держава (від 1253 королівство) обіймала Східну Галичину і середу Галичину (аж поза ріку Вислок і дуклянський провал на заході) а також Холмщину, Підласє, Волинь, Поділле, Київщину, Бессарабію, Молдавію і сягала між гирлами Дунаю і Дніпра по Чорне Море. Після вимертя династії в 1340 р, і після кривавих воєн о спадщину між найблищими свояками династії — польськими і литовськими князівськими родами, Галичина дісталася в 1387 під Польщу і остала під її владою до 1772 року. Вона творила одначе в складі польської держави автономний край, Червону Русь, який розпадався на воевідства та області: Холм, Белз, Львів, Галич і Поділле. Стара історична границя на заході від малопольських воевідств (Краків, Сандомир, Люблин) йшла через Ленчну, Фрампіль, Тарногород, Рудник, Ряшів, Дуклю і вдержалася на протязі чотирьох століть польського пановання майже без змін.

Аж австрійська окупація 1772, що слідувала на основі старих претенсій наслідства угорської корони до Галича і Володимира, злучила частини Малопольщі з частинами колишньої галицько-володимирської держави в новий коронний край: Королівство Галичини і Володимирії, якого одноцілість мимо ріжних плянів поділу і починів поділу (коло року 1848) за стараннями Поляків вдержалася до 1918 року. Через те до властивої Галичини прилучено велику область на заході (частини великого князівства Кракова і князівства Сандомира) і названо її без огляду на географічні і історичні підстави Галичиною.

Історичні події мали рішачий вплив на етнографічні відносини нинішньої Галичини. Але тільки вчасніші до XIV-го століття. Бо саме в той час утворилася етнографічна границя між Українцями і Поляками, яка по нинішний день виявляє подиву гідну постійність. Бо мимо цілої експанзії польського елементу на Схід, західні границі суцільної української народної території подалися тільки дуже незначно взад. Колиж на передполі Карпат, в області Вислока ся західня границя сильно цофнулася, то се наслідок заселення колишніх граничних лісів

польськими й німецькими (пізнійше спольонізованими) колоністами.

Карпатографічні зіставлення етнографічних відносин Галичини дають добрі докази правди наших тверджень. Найкращий образ дає під тим зглядом все ще етнографічна карта австрійської монархії Черніга (Відень 1855). Новіша карта Лемонієра (карта мов Австро-Угорщини, Відень 1888) подає річево фалшивий образ національних відносин краю, бо вона бере безкритично як основу картографічного зіставлення тільки одну однуку в некористь Українців сфалшовану перепись населення (1880). Найновіша карта Лянггавза (Петерманс Міттайлюнген 1919) має багато більшу вартість. Впрочім всі етнографічні карти наукового характеру (Шафарик, Ріттіх, Фльорінський, Нідерле і т. д.) доказують понад всякий сумнів, що Східна Галичина етнографічно український край.

Щоб мати справдішній образ національних відносин Галичини, треба взяти під увагу цілий істнуючий урядовий переписний (конскрипційний) матеріал разом з етнографічними і іншими відповідними матеріалами і переглянути критично.

На основі переписей населення з 1880, 1890, 1900 і 1910, попередніх урядових дослідів і звітів, а також новіших студій етнографічних відносин краю, західна границя української етнографічної області йде по слідуючій лінії. Названі місцевості — се граничні місцевості суцільної української області. Всі назви передаємо в німецькій транскрипції їх українського виголошування, притім в скобках після потреби офіціальну (польську) форму.

Українська мовна границя йде з Угорщини до Галичини в повіті Нови Тарґ і біжить через Шляхтову, Чорнавода, границю Галичини, Вірхомля, Рістока мала, Складисте, Матійова, (повіт Новий Санч), Королева, Богуша, Бінчарова, Вавшка (пов. Грибів), Лосі, Білянка, Ропиця, Менцина, Розділі, Боднарка (пов. Горлиці), Воля Цеклинська, Перегримка, Скальник, Дошниця (пов. Ясло), Мисцова, Гирова, Тростяна (пов. Коросно), Завадка, Балутянка, Волтушова, Синява, Одрехова, Новосілці, Костарівці, Пакошівка, Ялин (пов. Сянік), Солонне, Руське село, Їскань, Бахів, Скопів,

Середна, Мацьковичі, Косиничі (пов. Перемишль, поль. Пшемисьль), Боратин, Заміхів, Радимно, Висіцько, Ярослав, Гарбарі, Конячів, Воля ришкова, Устуля, Радава, Лежахів, Сінява, Пискоровичі, Дубровиця (пов. Ярослав), Дубно, Ржухів, Ожанна (пов. Ланцут).

На захід від сеї етнографічної лінії лежить суцільна польська етнографічна територія, на якій знаходяться поодинокі українські етнографічні острови і багато місцевостей з мішаним польсько-українським населенням. Загальне число Українців, що мешкають в Галичині поза суцільною етнографічною територією є мале і виносить ледво 50.000.

За те число Поляків, що мешкають на схід від сеї границі — на суцільній українській території є багато поважніше так, що нераз дехто твердить, що Східна Галичина не українська, тільки мішана, українсько-польська етнографічна територія. Се твердження видається в офіційній статистиці розговірної мови оправдане.

Одначе кожному географови добре відомо, що на всіх областях землі, на котрих одна нація панує над другою, статистика національностей все випадає дуже в користь пануючої нації. Наприклад Альзація-Льотарингія, південний Тироль, Істрія і т. д. Таксамо мається справа в Галичині. На основі офіційної конскрипції 1910, було в Галичині 4,672.500 (58.55%) Поляків, 3,208.092 (40.20%) Українців (офіційно Русинів), 90.114 (1.13%) Німців і 9.771 (0.12%) інших. Для Східної Галичини (апеляційний округ Львів) ці числа є такі: 2,114.000 (40%) Поляків, 3,133.000 (59%) Українців, 65.000 (1%) Німців. Та се дійсно національно мішана область! мусить закликати кождий. Як мається справа одначе в дійсности?

Щоб змогти се прослідити, треба взяти найперше під увагу статистику віроісповідань. Вона подає для цілої Галичини (1910): 3,731.569 (46.11%) римо-католиків, 3,379.613 (42.11%) греко-католиків, 871.895 (10.86%) Жидів і 42.598 (0.53%) інших. Се статистика це перший крок до правди. Саме всі греко-католицькі мешканці Галичини є Українцями. Тому поручається кождому при користуванні офіційною статистикою Галичини щодо Українців брати під увагу як підставу тільки греко-католиків. Це відноситься особливо до останнього

десятиліття минулого століття. В сім часі дуже завзятої національної боротьби, сі нечисленні греко-католики, що уживали польської мови як матірньої, всі перейшли на римо-католицький обряд. Жиди у Східній Галичині говорять між собою німецьким діалектом, отже й не можна уважати їх за Поляків, тим більше, що тільки їх горішня верства володіє в достаточний спосіб польською мовою. Вони становлять самостійну національність — східно-жидівську. Наслідком сих обставин етнографічний образ Галичини є для Українців значно корисніший. У Східній Галичині 3,291.000 греко-католицьких Українців, їх процентова стопа сягає 62%, між-тим, коли процентова стопа Поляків зменшується на 25% а населення, яке говорить по німецьки (Німці й Жиди) виносить 13%.

Одначе також віроісповідна статистика зближає нас тільки незначно до правди. Вона передовсім відслонює обставину, що статистика національностей зараховує понад 170.000 Українців і майже всіх Жидів до Поляків. Крім того вона також неповні без закиду. Щоб се доказати виймемо з великого числа один примір. Село Кривчиці (Krzawczyce) біля Львова перейшло в останній половині століття статистичні катастрофи. Черніг подає його як руське село.

Перепис населення 1880 подає тут 74% рим. кат. 17% грек. кат. 100% Поляків 0% Укр.

1890 — 72% рим. кат. 18% грек. кат. 99% Поляків 1% Укр.

1900 — 1% рим. кат. 96% грек. кат. 4% Поляків 92% Укр.

(Безчисленна скількість примірів в «La Galicie Orientale»)

Про зміну віроісповідання або національності населення сеї так близької прогулькової місцевості, або про масову імміграцію чи еміграцію у Львові нічого не відомо. Все те відбулося тільки на терпеливім папері.

Ся непридатність офіційної статистики від давна добре відома Українцям.

Науково займався нею український статистик д-р В. Охримович в своїх працях і ясно виказав, що офіційна статистика має дуже малу вартість для оцінки національних відносин Галичини. Охримович вказав також на існування великої маси (біля 600.000) українського селянського населення у Східній Галичині, яка є римо-католицького віроісповідання. В найно-

війшім часі знявся студіями над українською етнографічною територією д-р Степан Томашівський, який основно простудіював вже українську народню область колишньої Угорщини.

На його досліди, які є відомі тільки з тимчасового звіту, опирається вище наведена границя між українською та польською етнографічною територією в Галичині.

По дослідам д-ра С. Томашівського* Східна Галичина представляє зовсім інший образ, як офіційльна статистика краю. Число Українців виносить (1910) 3,825.000 — 72%, Поляків 770.000 — 14%, Німців 65,000 — 1%, Жидів 660.000 — 12%. Та Східна Галичина не покривається з українською етнографічною в Галичині. Майже цілий повіт Березів (Бжозув), західна частина повіту Ярослав, північна частина повіту Сянік (Санок) і північно-західний виступ повіту Перемишль (Пшемисьль) є етнографічно польською областю. За те так звана Лемківщина, яка в горах сягає далеко на захід являється суто українською областю. Коли з теперішньої Східної Галичини вилучимо польські області а долучимо сумежні українські області Західної Галичини, то одержимо на основі Томашівського суцільну українську область в Галичині в таких круглих цифрах:

Обем простору 55.300 км²

	1910	1914
Населенне	5,200.000	5,450.000
Українці	3,850.000 — 74.4%	4,055.000
Поляки	630.000 — 12.1%	670.000
Німці	65.000 — 1.2%	65.000
Жиди	640.000 — 12.3%	670.000

Сі числа показують нам, що Східна Галичина не є що правда так чисто українською областю, як переважаюча більшість німецьких країн німецькою, французьких французькою, одначе не остає щодо процентового числа осілої національності багато позаду інших областей, прим. російської Польщі. З 3.759 громад Східної Галичини є навіть по офіційним обчисленням 3.173 (84,4%) українських, а тільки 325 (9.3%) польських!

*La Galicie Orientale, Vienne 1919.

З осілих в українській частині Галичини Поляків тільки шеста частина припадає на селян-колоністів, що прийшли до краю в останніх десятиліттях. Дві шесті становлять урядовці і члени вільних професій, половина Поляків Східної Галичини складається з дрібноміщанства, робітників і слуг. Значить тільки яких сто тисяч східно-галицьких Поляків є осілими мешканцями краю. Всі інші становлять напливовий, несталий елемент. Жиди розпорошені в цілім краю; жидівське населення живе більшими громадами в містах і місточках, де воно часто творить абсолютну або зглядну більшість. Німці поселилися в більшій частині як селянські колоністи, в окремих селах, їх число в містах є дуже мале.

Всі Українці Галичини без виїмку є автохтонами. 85% з них належить до селянської верстви, решта розпадається в приблизно по рівній частині на дрібноміщан і інтелігентів. Тільки незначна частина українського населення мешкає в містах, які наслідком того мають жидівсько-польський зверхній вигляд. По офіційній статистиці 1910, складається населення 18 більших міст Східної Галичини з 24.8% Українців (гр. кат.), 35.5% Поляків (рим. кат.), 38.5% Жидів і 1.2% інших. Сі числа є щоправда з поміж усіх дат галицької статистики національностей найменше близькі до правди, бо як відомо, саме в містах найбільше Українців записано як римо-католиків і Поляків. Однак вони доказують, що вплив українського населення до міст відбувається ще в дуже незначній мірі. Львів має офіційно тільки 19,5% Українців, Перемишль (Пшемисьль) 22.2%, Ярослав 22.3%, Станіславів 22.5%, Стрий 29,2%, Коломия 20.5%, Тернопіль 30%. Та в офіційній статистиці є не маловажне ствердження, що на протязі тридцяти років 1881—1910, українське населення Львова зросло о 149.0%, Станіславова о 244.8%, Перемишля о 155.1%, Стрия о 130.5%, Коломій 107.5% і т. д. Сі числа доказують, що автохтонний український нарід Галичини починає українізувати міста, що лежать на його національній території і є опановані дотепер напливовим племінно чужим елементом. Коли впадуть перепони свобідного національного розвитку, сей природний процес піде дуже скорим кроком вперед.

Переходячи до короткого огляду відносин розселення Українців, мусимо найперше зазначити, що наведені далі числа треба брати тільки як мінімум-мінімум ізза очевидних недочасч офіційної статистики.

Процентова стопа українського населення Галичини не зменшується в простий спосіб із заходу на схід, як се є звичайно в граничних областях народа. Найбільше на захід висунена Лемківщина числить 80—90% Українців, повіт Ліско над горішним Сяном має офіційно 70%, повіт Яворів (сусідний з Ярославом) 79%. Польський вплив є більший тільки в середній полові краю здовж головного залізничного шляху, який йде від заходу на схід, куди наслідком близькості головної комунікаційної артерії краю і наслідком урожайности землі раз враз звертається струя польських поселенців. Північна половина Галичини, а також південна область гір і підгір'я, виказують найбільшу процентову стопу Українців (75—87%). Навіть по офіційній статистиці на цілій українській території нема ні одного повіту, в котрім Українці не становилиби абсолютної більшості мимо дочислення жидівсько-польських міст. Тільки сільський повіт Львів становить що-до сего виімок. Українці становлять тут офіційно тільки зглядну більшість населення (45.8%). Та саме в сім окрузі лежить попередно згадане село Кривчиці...

Отже навіть з сеї так дуже неточної офіційної статистики виходить, що Східна Галичина являється українським краєм. Чужі домішки за малими виїмками (німецькі кольоністи, польські власники великої посілости, які мають понад 1/4 землі в своїх руках) не є автохтонні, тільки становлять перехідний елемент. Істнування двох стисло розмежованих національних областей в Галичині не підлягає для неупередженого найменшому сумнівови.

Р. С. Долучена табеля є зложена на основі офіційної переписи населення з 1900 і 1910. В скобках подано: римокатолицьких Українців, яких треба відчислити від Поляків і дочислити до Українців. Коли дочислимо 587.000 рим. кат. Українців до Українців, їх число зросте до 4,002.000, значить 74,4%, міжтим, коли число Поляків паде на 12.3%.

Числа Томашівського ріжняться в дечім від наших чисел, бо він послугувався іншою метою при обчислюванні української території. Одначе процентові стопи є майже зовсім такі самі.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 326. Машинопис. Оригінал.

№ 209
**РЕЗОЛЮЦІЇ ЗАГАЛЬНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗАКОРДОННОЇ ГРУПИ УНТП У ВІДНІ
від 8 і 22 грудня 1922 р. та 2 січня 1923 р.**

2 січня 1923 р.

Загальна Конференція Закордонної групи Народно-Трудової Партії по нарадах відбух днѣ 8 і 22 груднѣ 1922 і 2 січнѣ 1923 ухвалила отсі резолюції:

1. Збѣр Загальної Конференції опираючисѣ на проявленій волі українського населеннѣ Схѣдної Галичини одобрює політичну лінію Уряду ЗУНР змѣряючу до привернення незалежности ЗУНР. і висказує довіре Президентови Української Національної Ради Д-ру Евгенови Петрушевичови.

2. Збѣр Загальної Конференції констатує, що положенне українського населеннѣ в Схѣдній Галичині під ворожою польською окупацією не тільки досі не змінилося а навпаки з кождим днем погіршується. Безправне стягання данини, розписанне виборів до польського сойму, зарядженне військового побору на території Схѣдної Галичини і звѣзані з тими зарядженнями безпримірні арештовання, розстріли і знущання над українським населеннем, довели український нарѣд галицької землі до актив самооборони і до кровавих конфліктів з польською окупаційною владою, які загрожують мирови на Сході Европи.

Збѣр Загальної Конференції звертається з сього приводу до держав Антанти, які по мисли арт. 91. сан.-жерменського договору мають суверенні права над схѣдно-галицькою територією і до всего культурного свѣта з протестом проти польських безправств і домагаються:

- а) усунення безправної польської окупації,
- б) повернення Західно-Української Народної Республіки згідно з проявленою волею населення Східної Галичини.

З окрема Збір звертається з апелем до французького громадянства, щоби вплинув на зміну політики французького уряду в східно-галицькій справі, який підтримує імперіялістичні стремління Польщі і не дає українському населенню змоги здійснити свої змагання до досягнення державної незалежності по мисли засади самовизначення народів.

3. Збір висказує подив і пошану для героїської боротьби українського населення Східної Галичини проти безправних актів польських окупаційних органів і клонить голову перед жертвами жорстокости польської окупації.

4. Збір висказує подяку американським Українцям за поміч для рідного краю і Уряду ЗУНР. та за співділанне в меті узискання державної незалежности нашої вітчизни.

Резолюції внутрішні

1. Збір уважає необхідним переведенне фактичної парламентаризації нашого державного життя та періодичне скликування Української Національної Ради в краю та закордонної групи Української Національної Ради у Відні.

2. Збір взиває членів Уряду, приналежних до партії, щоби удержували як найтісніший контакт з закордонною групою Народньо-Трудової Партії.

3. Збір висказує домагання, щоби партійна преса твердо і послідовно берегла ясної державно-самостійницької лінії наших визвольних змагань, та постійно удержувала боевий настрій широких народніх мас, а в освітлюванню проявів політичного життя, політичної ідеології і відношення їх до посторонних політичних чинників пильно виминала всего, щоби могло затемнити ясну політичну нашу орієнтацію.

№ 210

**ЦІЛКОМ ТАЄМНА ІНФОРМАЦІЯ ПОСТІЙНОГО
ПОВНОВАЖНОГО ПРЕДСТАВНИКА УСРР У ВІДНІ
МАТВІЯ КАЛЮЖНОГО СЕКРЕТАРЕВІ ЦК КП(б)У
Д. З. ЛЕБЕДЮ ПРО ВІДНОСИНИ В УКРАЇНСЬКІЙ
ПОЛІТИЧНІЙ ЕМІГРАЦІЇ**

25 січня 1923 р.

№ 1403

Штамп Повноважного Представництва УСРР в Австрії

Настроения и взаимоотношения в среде украинской эмиграции нашли довольно яркое отражение в последнее время в связи с празднованием пятилетия украинской самостоятельности (День 9-го (22-го) января — издания 4-го универсала Центральной Рады).

(Как известно) первая группировка, какая более или менее определенно явно до сих пор отмежевывалась от петлюровского центра в Тарнове, была эмиграция галицийская. Особенно в последнее время, в значительной степени — из желания перед Советскими кругами демонстрировать свою «окремішність» от петлюровских организаций, галицийские, в особенности петрушевичевские, круги так или иначе подчеркивали отсутствие у них формальной связи и политической общности с петлюровской эмиграцией. Так, в Берлине галичане даже предполагали, несмотря на свою малочисленность, выйти из общеукраинской «громады» (не знаю, как после моего отъезда этот вопрос разрешился). Такое отмежевание замечается также в Праге и в Вене, поскольку речь идет о петлюровщине в узком значении этого слова. Но из тактических соображений, главным образом из боязни возражений со стороны широких масс, стоящих на принципе «соборности» Украины, представляющих очень значительную оппозицию Петрушевичу в среде самих галичан, до сих пор не было вполне яркого и определенного проявления, особенно в печати галицийской в этом отношении. Тем более воздерживались от заявлений подобного рода те группировки и круги Надднепрянской Украины, которые даже будучи по своим партийным или политическим

соображениям в резкой оппозиции петлюровскому центру, все же считали нужным не проявить этого во вне, чтобы «не выносить ссору из избы» — не компроментировать «идеи УНР» за границей и не выявить этим разложения и противоречий, царящих в самой эмигрантской среде украинцев за границей (по этой же причине украинская эмигрантская пресса всех толков и направлений замалчивала и грехи довольно скандальные украинской кооперации, и разных популярных бывших людей из состава разновременных Правительств и Представительств УНР).

В настоящее время петлюровский центр настолько скомпрометирован и непопулярен даже в массе эмигранщины, что стало возможным открытые заявления о своем отмежевании от всего связанного с Петлюрой, даже со стороны остающихся в сущности враждебными Советской Украине кругов эмиграции.

9-го (22-го) января предполагалось особенно импозантное демонстрирование объединения всех украинских сил оказавшихся в «изгнании». В частности в Вене был организован Комитет специально для организации пятилетия Украинской державной самостоятельности. Но объединенного празднества не состоялось, т. к. из Комитета первыми вышли все галицийские организации в Вене. В своем официальном заявлении, опубликованном в прессе по этому поводу, они объясняют невозможность принимать участие в Комитете тем, что устройство этого празднования «совпадает с официальным устройством этого празднования постановлением Совета Министров, так называемого Тарновского центра» за подписью Председателя Совета Министров Андрия Левицкого и державного секретаря Шеянова с призывом празднование дня 22-го января 1918 года и составления Тарновскому центру докладов с отчетами.

«Ввиду известной политики Тарновского центра в отношении Западно-Украинских земель», говорится в этом заявлении, — «от которой он до сих пор не отступил, а также чтоб не допустить всякой возможности утверждения что украинско-галицийские организации могут на призыв Тарновского центра принимать участие в каких бы то ни было национальных или политических акциях», все галицийские организации постановили не

принимать участия в Комитете, как и в самом праздновании, хотя раньше они и имели в виду принять активное участие в этом празднике исходя из соображений, что этот праздник одинаково дорог для каждого украинца, независимо от государственной принадлежности.

Официальный орган Петрушевича «Украинский Прапор» по этому поводу подчеркивает, что Петлюра и Андрей Левицкий, спекулируя, на дорогой сердцу каждого украинца, украинской государственности, оказали ей медвежью услугу, примазавшись к этому празднику.

Вслед за этим заявлением галичан, составляющих 85 процентов украинской эмиграции в Вене, выступили из комитета по устройству празднества также здешний «Союз Украинских Журналистов и Писателей», которые мотивировали это тем, что во-первых выступили из Комитета галицийские организации, чем нарушается общеукраинский и универсально-общественный характер этого празднования, а во-вторых также и тем, что хотя инициатива Союза журналистов и писателей по устройству этого празднества не находилась ни в какой связи с мероприятиями Тарновского центра, тем не менее им приходится констатировать, что как раз эти меры делают невозможным устройства в Вене общеукраинского празднования дня 22-го января 1918 г. (по инициативе Союза журналистов и был создан Комитет по устройству празднества).

Разочарование в петлюровщине в узком смысле этого слова, развал самой петлюровщины, потерявшей свое значение как боевой единицы с распылением петлюровских лагерей в Польше и скомпрометирование Петлюры особенно под влиянием галичан, возмущенных его близостью с поляками даже в такой тяжелый для Галиции момент, когда там ведется польскими властями невероятный террор над украинским населением Галиции, — все это более и более заставляет «мыслящие» группы украинской эмиграции оставлять мысль о борьбе с Соввластью в ближайшее время путем интервенций своими только силами или с чужой помощью и вообще заставляет пересмотреть свои прежние политические воззрения и в известном роде произвести «переоценку ценностей». В связи с этим, после известной расстеренности наблюдается стремление

к тому, чтобы наново продумать прошлое, изучить более основательно «украинский вопрос» и подготовиться в течение более или менее продолжительного времени к дальнейшему. Центром этого рода движения, вероятно, надолго станет Прага, куда устремляются теперь со всех сторон «потерявшие вехи» украинские эмигранты, где одновременно идет и переорганизация партийных и политических группировок и вырабатывается идеология украинской эмигрантской общественности. Наиболее яркое и законченное выражение настроения и думы этой части эмиграции находят в той линии, которую ведет Шаповал и ближайшие его соучастники по издаваемому им журналу «Нова Україна». Любопытно проследить за теми выводами, какие делает Шаповал, по одной из его лекций «о социологии украинского возрождения», с которой он выступил в Украинской Экономической Академии в Праге. Его мысль сводится к тому, что на Украине есть «общество», но нет нации, так как украинский народ исполняет не все необходимые общественные функции (только земледелие), а важнейшие функции — промышленность, государственность, религия — исполняют элементы чужой нации. Таким образом украинская нация есть неполная, а только частичной общественностью, что и послужило, по мнению Шаповала к тому, что до сих пор украинскому народу не удалось создать украинской державы. По мнению Шаповала «мы не могли и пока еще не можем создать государства, не прошедши периода интенсивно бурного органического захвата всех общественных функций в свои руки». Отсюда следует вывод, что очередной задачей должно явиться стремление к тому, чтобы создать свои культурные силы, великую культурную армию для борьбы за каждую социальную функцию, т. е. за «огосударствление украинского народа» за пересоздание украинского народа в украинскую полную государственную нацию.

Согласно отчета «Новой Украины» эта лекция Шаповала, несмотря на известный ее пессимизм, вызвала полное сочувствие среди слушателей, т. к. и по мнению редакции основной задачей украинской эмиграции является основательная подготовка кадров интеллигенции, техников, инженеров, учителей, хозяйственных и культурных работников, которые могли бы служить базой для украинской государственности.

Шаповал из социалистической скромности умолчал о другом пробеле в составе украинского народа — отсутствие своей родной украинской буржуазии, заветной мечте государственных украинцев (хотя ясные намеки на это проскальзывают в его речи). Но в настроениях эмигрантской массы очень недвусмысленно проглядывает это вздыхание по своей украинской, хозяйственно организующей буржуазии, заветной мечтой является, чтобы хозяйственные функции кооперация, промышленность были в руках своих. Замечавшаяся было в эмигрантской среде сменовеховская волна имела в своей основе и оправдывалась сознательно исключительно этим стремлением — оставив на время всякую политическую борьбу и партийную работу, пойти в Советскую Украину, чтобы обеспечить за собой хозяйственные и культурные позиции, а там, дескать, дальше видно будет. В настоящее время это течение, чуть намечавшееся, приостановилось под влиянием создания С.С.С.Р. и связанного с этим вопросом о ликвидации Представительств УССР за границей. Приостановилось движение собственно говоря в форме известного идейного течения, но по существу, нужно полагать, оно будет продолжаться, уже не в форме известного общественного течения «раскаявшихся и примирившихся с Соввластью» или признавших ее по существу, а в форме персонального проникновения этих элементов в Советскую Украину, что даже облегчится при отсутствии за границей украинских Представительств, производивших до сих пор основательный контроль над возвращающимися на Украину, что предупреждало возможность тех ошибок, какие, бесспорно, допускались в этом отношении Представительствами РСФСР (взять хотя бы массовую переправку заведомых петлюровцев при Коппе в Германии).

Искренно «сменовеховские» группировки имеются среди студенчества и отдельных лиц «старшей» интеллигенции (профессора, писатели), которые примирились бы с Советской Украиной на одном условии — свободного развития «украинской культуры», хотя бы и пролетарско-коммунистической по содержанию. Но ввиду распространяемых в связи с С.С.С.Р. толков о полной ликвидации всего украинского, и эти группи-

ровки заняли выжидательную и недоверчивую по отношению к нам позицию.

Наиболее значительная в этом роде группа имеется в Праге, которая создалась под влиянием коммунистической организации и «Драгомановской громады» студентов-украинцев (в большинстве галичан), и эта группа оказывает известное противодействие Шаловалу и компании.

Воинственно организованные эмигрантские группы сосредоточены, главным образом, в Польше и Румынии (петлюровцы в узком смысле этого слова), вся их деятельность тесно связана с планами Генштабов Польши и Румынии.

Значительные группки галицийской эмигрантской молодежи представляют конспиративно-боевые организации Вышиваного и др. претендентов на Гетманский престол «Соборной Украины».

Петрушевичевская организация все более теряет почву под ногами. В самой Галиции революционные крестьянские массы живут лозунгами советскими, все более революционное движение там подпадает под идейное и отчасти организационное влияние галичан-коммунов (хоть они коммунисты и слабоватые). Интеллигентская верхушка начинает колебаться и склоняться к мысли о возможности соглашения с поляками, а потому неизбежен раскол на этой почве в петрушевичевской (трудовой) партии. В главном оплоте галицийских националистов превалирующее влияние приобретают сторонники «Соборной Украины» («Молода Україна») в роде Чижа и более левых, отвергающих Петрушевича и выступающих с демагогически-революционными лозунгами борьбы с поляками за всякую цену, хотя бы с большевиками или с Петлюрой (об этом последнем они иногда умалчивают), но лишь бы соединиться с Украиной, а там видно будет.

Обращает внимание, что среди украинцев Америки очень чутко реагирующих на происходящее в Галиции, никому неизвестный Чиж имел значительный успех и собрал гораздо крупнейшую сумму долларов, чем такая выдающаяся фигура, как Назарук, на которого петрушевичевцы возлагали все свои надежды (Чижу удалось получить пожертвования даже среди рабочих — их сбила с толку, повидимому, его резкая оппозиция

Петрушевичу и расплывчатость его революционной по форме демагогии). Система путчей, петрушевичевцами возводимая в систему (бесспорно, к весне они готовятся к очередной «восстанию») является для них одним из средств напоминать о себе, поддерживать во вне свой престиж, как государственное представительство Галиции.

Но в общем петрушевичевцам трудно скрыть фактическую свою слабость и бесспорность симпатий галицийских масс к Советской Украине, и это то и служит причиной их «ориентации» на Советскую Россию, по существу представляющей с их стороны попытку использовать чужие силы и авторитет в своих узких целях.

Тут в Вене они пытались получить у меня ауденцию для выяснения вопроса о том, чтобы Сов. Россия поддерживала их акцию и была бы их адвокатом на предстоящем очередном разбирательстве галицийского вопроса Лигой Наций. Само собой, я уклонился от разговоров с ними на эту тему.

С товарищеским приветом:

М. Калюжный

Примечание: Бывали случаи, что даваемая нами в Харьков информация передавалась в прессу в необработанном виде и не всегда своевременно. Пожалуйста, последите, чтобы в случае использования прессой материалов данного доклада (а необходимо обязательно широко осветить в нашей прессе казус с празднованием пятилетия самостийности Украины), — чтобы в этом случае была выдержана надлежащая «дипломатическая» цензура.

М. Калюжный

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 20, спр. 1735, арк. 10—14. Машинопис. Оригінал.

№ 211

СТАТТЯ др. ЄВГЕНА ЛЕВИЦЬКОГО В ГАЗЕТІ
«УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР»: «НАША ПОЛІТИКА»*10 березня 1923 р.*

Хоч я сій статті дав наголовок «Наша політика», то не маю на цілі писати всесторонньої розвідки на сю тему. Моя ціль звернути тільки увагу на одну характерну рису при кожодчасній переміні поглядів у нас на методи нашої політичної боротьби, — рису, яка дає пояснення багатьох наших помилок та невдач.

Ся характерна риса — се ексклюзивність, з якою ми, переходячи до нових чи відновлених метод боротьби за національне визволення, осуджуємо zarazом ті методи, яких уживали безпосередньо перед тим, а які, на нашу думку, показалися безуспішними чи недоцільними.

Ми стоїмо все тільки на становищі одної, захвалюваної нами в даний мент методи, а інші поборюємо рівночасно з безоглядністю просто незрозумілого фанатизму.

Хто з нас мав нагоду довгі роки стояти при народній роботі на полі нашої активної політики, той може на згадану тему писати цілі фоліяли. Наведу тут тільки деякі маркантні моменти для ілюстрації.

Був час, що ми видвигнули клич «Організуймося!» Се слово лунало тоді на всіх зборах та вічах, його мав кождий свідомий Українець-патріот в Галичині на устах. А як що припадково найшовся хтось, що поставив наївне в той момент питання: «що там послі? — як стоїть наша політика?», тоді діставав стереотипну відповідь: «Се знає Романчук!» При тім розмовець здвигав звичайно плечима, щоб не було сумніву про змісл його відповіді, мовляв: се пусте, шкода часу такими пустяками й займатися!

Але пройшло небагато літ, а ситуація змінилася основно. Організація багато нам допомгла, скріпила наші національні сили, дала нам більше відпорности та простору для народнього життя, але ворога із наших плечей таки не скинула. Одначе вийшло трохи більше послів до австрійського парламенту й методу боротьби шляхом організації лишено пресупокійно

«Сільському Господареви» та «Молочарській Спілці» у Стрию. І як перед тим захвалювано як самотній спосіб нашого визволення шлях організації, так тепер з тою самою ексклюзивністю поставлено все на одну карту, — боротьби парламентарним шляхом. Все від тепер мали зробити послі: вони відповідали й за те, що якийсь учитель Поляк побив дитину, а котрийсь із наших діяльніших селян чи інтелігентів одержав за високо вимірний податок, — але від них, сих наших самотніх заступників — тай тільки від них — ждалось, що без усякої активної помочи суспільности вони самі, шляхом закулісової акції у Відні здіймуть з плечей народу ярмо польської адміністрації та виборють автономію Східної Галичини з українським соймом у Львові.

Як було з тою ексклюзивністю у виборі засобів для досягнення наших найвищих цілей в останній світовій війні, як то осуджувано просто як зрадника кожного, хто посмів тільки мати иншу думку в сій справі, або хочби тільки сумніви, — се все ще в живій памяті в нас всіх, коли про се конкретніше не пишу, то тільки тому, що на разі воно безцільно, а передо-всім прикро.

Так було, коли ми були під небіжкою Австрією, а не краще стало в тім напрямі по її розвалі та по війні.

Я спинюся відразу на теперішнім моменті, бо коли добре вслухуюсь у пануючі настрої в широких кругах нашого народу і у краю і на еміграції і на нашій Україні за океанами, та якщо добре ті настрої розумію, ми переходимо якраз нову еволюцію в наших поглядах на методу боротьби за національне визволення за державну незалежність.

Після нашого уступлення із Східної Галичини та після прикрих перипетій нашої Армії та Влади на Великій Україні, опинився вкінці наш Галицький Уряд на еміграції у Відні, а значна частина нашої Армії на Чехословаччині. І зачалася жива дипломатична акція нашого Уряду за нашу державну незалежність. Все те мало зробитися тільки шляхом заходів на міжнародній арені з вірою в міжнародній ареопаг та всемогутність Антанти. Уряд зробив в тім ділі без сумніву багато, бо се вже річ будучої критики, яка матиме змогу оперувати всякими потрібними до сього матеріалами та історичною

перспективою, — але се річ певна, що тільки завдяки нашій дипломатичній діяльності галицька справа не була приспана на міжнародній арені, що нею занявся і Союз Народів та міжнародня конференція в Дженові, що послідували відомі, корисні для нас заяви тут і там про міжнародне становище Східної Галичини, та що в результаті всіх тих заходів та безсумнівних успіхів вкінці Польща мусіла стати на тому становищі, що вона сама, хочби навіть при помочи своїх договорів з сумежними державами, східно-галицького питання вирішити не в силі. Одначе минули три роки, а вижидане всіми вирішення Антанти, ще й по лінії наших бажань, не наступало. Й наступає нараз як реакція — зворот в настроях та поглядах на методи нашої боротьби за визволення, при чому повторилася точ-в-точ тота сама історія, яка в таких моментах нас все доси переслідувала та переслідує. Як колись усього ждалося від наших парламентарних послів у Відні, так тепер таксамо ждалося усього — при цілковитій безчинности громадянства — від нашої дипломатії, а деякі вижидали вирішення Антанти прямо з годинником в руці! І коли сі несподіванки не сповнялися, коли минали не то години за годинами, але й цілі місяці та роки, — тоді наступив зворот по нашому звичаю. Нині чути вже голоси того роду, як: Що нам по дипломатії, пощо ті поїздки по Лондонах, Парижах і Бог зна куди, — свободу ми виборемо собі самі, нашою активністю, нашою збройною силою! І тота сама Антанта, на яку ми все покладали і від якої всього надіялися, розлітається в наших очах на кусні, бо й ціла Європа зникає нараз з наших очей як *quantite negligeable*, а лишаємось тільки ми самі з Поляками...

Нищить нас отся характеристична риса в настроях при перемінах метод нашої боротьби, про яку я вже згадував в горі. Що нам не вільно було з питомою нам ексклюзивністю всього ждати тільки від наших дипломатичних заходів, але що треба було й непереривної активності з боку широких верстов нашого народу у краю, хочби тільки на те, щоби кождочасно змогти підперти нашу дипломатію в її міжнародніх заходах, се розуміє кождій свідомий річи політик, як і се, що ми якраз через отсю односторонність в уживанню

метод боротьби прогайнували вже не одну пригожу хвилю, яку могли використати, а яка проминула для нас безслідно. Так приміром в часі польсько-більшевицької війни, коли то на території не було майже ні одного польського вояка (бо були й такі хвилі), наш край лишився цілком безчинний! Які користи ми моглиб були тоді осягнути і яке було наше теперішнє положення, коли-б було йнакше! Але й до того рода активності треба теж своєї дипломатії, бо тільки вона, знаючи хвилеве міжнародне положення, і як до сеї ролі народом одиноко покликана, може дати гасло до виступу, надати сьому виступови перед дипломатією інших держав потрібну нам та корисну інтерпретацію сього виступу, подбати про союзників тай використати для нашої справи витворені в той спосіб нові ситуації та можливости.

Як взорець для боротьби про державну незалежність, ставилось здавна, тай ставиться і досі, зєдинену та незалежну Італію, — сю Італію, по якій ще в сорокових роках минулого століття бушували як у своїй хаті полчища Метерніха та банди всяких малих королевят та сатрапів. Кому-ж завдячує отся Італія свій пречудний побідний похід до зєдинення та волі? Кавурови та Гарібальдіому, або краще скажім — своїм революційним полкам та своїй зручній дипломатичній грі! Ніхто інший, тільки Кавур, використавши участь Сардинії в турецькій війні, успів придбати собі союзників на заході Європи, а з окрема у Франції та приладив тим способом терен до успішної боротьби за зєдинену та незалежну Італію. І коли прийшов рішаючий для судьби італійського народу рік 1859, то до підготовленої так дипломатично і збройно розправи з Австрією станула не тільки релятивно мала армія Сардинії, але й численні полки добровольців із усеї Італії під проводом Гарібальдіого. Кампанія була політично та збройно дефінітивно виграна й певна річ, що в парляменті в Турині — в сьому першому парляменті зєдиненої та незалежної Італії — не найшовсяби був ні один Італієць, який був би сказав: все се зробила тільки одна дипломатія, або все тільки одні повстанці Гарібальдія, бо всі певно відчували в той момент та знали, що все те зробив італійський нарід при доцільнім та скоординованім ужитю усіх потрібних до сього заходів

боротьби. І в Пантеоні слави та у вдячній пам'яті італійського народу все однаково почитані стояти будуть дві світляні величні постаті: Гарібальдія та Кавура, як тих великих мужів, яких видав італійський нарід в рішачий момент своєї визвольної боротьби.

Річ в сьому, що нарід, який бореться про свою незалежність, про своє місце суверенности між іншими сувереними народами, мусить уживати усіх засобів, які ведуть до сеї ціли і які до сеї ціли є безумовно потрібні, бо минули вже тоті часи, коли одно племя десь, у глухому середньовічю, робило собі само порядок, не потребуючи оглядатися на нікого. І активності — радше непереривного поготівля та міцної організації до кождочасного активного виступу — агітації за кордоном, і акції у чужих держав при помочи своєї дипломатії треба народови, який фактично хоче дійти до мети — тай коли ми змоглись на зєдиненне усього нашого народу в Галичині в оден фронт для осягнення наших найвищих національних змагань, то нам треба так само спромогтись і на координацію всіх сил та засобів боротьби, які ведуть до сеї ціли, а з окрема зрозумінне сього, що така координація є не тільки потрібна, але навіть конечна.

Інакше ми будемо наче ся риба, що замкнена у склянному кльоші, беться раз головою об одну стінку, щоб відтак, повернувши круто в інший бік, ударити знов лобом об стіну...

Український прапор. — 1923.—10 берез.

№ 212
**РЕЗОЛЮЦІЯ З'ЇЗДУ УСДП У ЛЬВОВІ
В ПИТАННІ ПРО СХІДНУ ГАЛИЧИНУ**

18 березня 1923 р.*

В зв'язку з рішенням імперіалістичної Антанти, яка постановою Ради амбасадорів, не питаючи і не враховуючи волі українського народу, ні всього пролетаріату нашого краю, віддала Сх[ідну] Галичину під владу шляхетсько-буржуазної Польщі, зїзд УСДП заявляє, що український пролетаріат не зобов'язують жодні ухвали капіталістично-імперіалістичних дипломатів і що цих ухвал укр[аїнський] пролетаріат ніколи не визнає.

З'їзд УСДП заявляє, що українські робітничі і селянські маси вірні своїм принципам і будуть боротися далі за повне визволення і скинення шляхетсько-імперіалістичного ярма. Укр[аїнський] пролетаріат буде прямувати до цієї мети шляхом спільної класової боротьби разом з пролетаріатом усього світу.

З'їзд УСДП заявляє, що укр[аїнський] пролетаріат ніколи не мав ілюзій і надій на допомогу імперіалістів Антанти і що вина за рішення і насильство над укр[аїнським] народом і пролетаріатом нашого краю падає також і на дрібнобуржуазний український табір, який, засліплений класово-буржуазною ненавистю до соціалістичних радянських республік, не тільки віддав саму долю, але й допоміг віддати Сх[ідну] Галичину в руки шляхетсько-буржуазної Польщі.

З'їзд УСДП заявляє, що, незважаючи на всі ухвали капіталістичного імперіалізму, український пролетаріат нашого краю вважає себе за одне ціле з пролетаріатом нашої матері — соціалістичної Радянської України і Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

ДАЛО, ф. 1, оп. 1, спр. 139, арк. 20. Машинопис. Завірена копія.

Опубл.: З історії революційного руху у Львові 1917—1939. Документи і матеріали. — С. 176—177.

---

*Дата встановлена на основі дати з'їзду УСДП у Львові.

№ 213
**ПОВІДОМЛЕННЯ «УКРАЇНСЬКОГО СКИТАЛЬЦЯ»
ПРО ДЕНЬ ПРОТЕСТУ В УКРАЇНСЬКИХ ТАБОРАХ
ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ ПРОТИ РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ
АНТАНТИ ВІД 14 березня 1923 р.**

25 березня 1923 р.*

Неділю, 25. березня ц. р., як день протесту відсвяткували у нас оба роб. відділи в особливім настрою. — О годині 9⁴⁵ рано, відділ, який є приміщений на протилежній стороні міста, перейшовши спокійно, поважно та гордо з синьо-жовтим прапором головними вулицями міста, увійшов на подвір'є чеської збройниці, де ждали вже уставлені військовим порядком оба відділи. — Стрільці, коли побачили прапор, яким давно прирекли собі опікуватись, шанувати і вкінці ненарушеним внести на рідні землі, моментально на те все згадавши, гордо піднесли голови та почули себе знов українськими жовнірами, не самими, а під своїм рідним прапором. Точно о год. 10 поп. Ортинський Омелян пояснив значінне та ціль сього дня. По тім слідувала довша промова, яку виголосив одн. вістун, представляючи в ній сумну історію наших визвольних змагань, почавши від 1. листопада 1918 р. до недавного рішення справи нашої країни Радою Амбасадорів. Згадка про лихо та муки, які завдавали й далі завдають ненаситні, здичілі, у плащі західної культури одіті Ляхи, витиснула щирі та горячі сльози в очах нашого стрілецтва, які спливали по гордих та загартованих у боротьбах лицах. Спливали вони витиснені душою та серцем, бо вигляд лица та затиснені п'ястуки не сміли їх викликати. По представленню ваги та значіння найновішого рішення і становища, яке прибрало наше населення у краю й на еміграції, себто «рішучо та безпощадно боротись далі за незалежність нашого народу, а ніяке примирення, доки лядська ворожа нога стоїть на нашій землі», пізнати було по слухачах, що з сею думкою вони вже давно рішучо та сильно звязались і від неї не відступлять. По відчитанню

---

* Того події.

приречення, що «підемо певно та бодро далі дорогою, якою поведе нас наш Найвищий Вождь др. Е. Петрушевич, і не відложимо доти кріса, доки синьо-жовтий прапор не буде свobodно та гордо повівати над нашим вільним народом у столиці нашої країни Львові», щире та грімке «Слава» в честь пана Президента дало доказ свідомості стрільцтва. Загріміло поважно та живо «Ще не вмерла», потім різке та строге «Не пора» закінчило першу часть. Другу часть дня протесту присвячено пам'яті упавших дотепер українських борців за нашу державність. По словах згадки на них віддано їм честь відспіванням похоронного маршу «Ви жертвою в бою»...

Повагу хвилі задержано цілий день. Остався настрої: «Добути або дома не бути».

Пардубиці.

В день народнього протесту оба тутешні роб. відділи зібралися о 10-й годині рано в одній кімнаті роб. відділу ч. 27., де вислухали відчиту пор. Лисого Івана про короткий перебіг нашої боротьби за свою державність. Після відчиту всі присутні піднесли трикратне «Слава» в честь ЗУНР. і Високodостойного її Президента.

О 3-й год. по пол. стрільцтво обох відділів уставилось перед бараками 27. роб. відділу й по короткім об'ясненню значіння народнього протесту відійшло зі своїми старшинами на кладовище. Там промовляв пор. Лисий, а після промови відчитав клятву-присягу. Відспівавши «Ще не вмерла» й «Не пора», повернули у взірцевім порядку на місце збірки, звідки розійшлися по бараках.

Хоча страшне горе всіх нас придавило, то дивлячись на наших стрільців, якась невисказана радість вливається у зболіле серце. Гарно виглядає воно коли всі в масі святочно прибрані, поважні. Здається, що ніхто перед ними не устоїть. — Так!

Стрільцтво є надією і запорукою, що Галичина буде наша. Вона ще не пропала з десятками отсих вірно віданих собі синів, які не пожаліють для Неї ні крови ні свого життя.

Хеб.

О 3-й год. по пол. зібралися наші стрільці на площі коло казарм ч. с. 33 піх. пол., де проголошено було прикази Гол.

Кмди, як рівнож висказано промову про нашу минувшість та наші змагання на будучність зі зазивом до дальшої боротьби проти нахабного ворога, за волю і свободу своєї Вітчини і її поневоленого народу.

По укінченню промови заявили всі одноголосно: «Ми, як останки УГА. протестуємо проти вирішення Ради Амбасадорів і як вірні сини України, ніколи не згодимося на панованне Ляхів над нами, а при кожній нагоді будемо старатися пірвати кайдани, якими скував нас завзятий ворог. Рядів своїх ніколи не опустимо, а в єдності, любови й довірю до нашого Правительства і Йому підчинених команд, будемо боротися до послідньої хвилі, доки не визволимо своєї Батьківщини зпід ляхького ярма наложеного на нас рабівничним руками».

Опісля піднеслися голоси: «Проч з Польщею! Проч з окупантом нашої землі! Нехай живе Україна!» При кінці відспівано «Ще не вмерла» й «Не пора».

Ліберець.

Ще добре не засвітало й сонце не зійшло, як над сірими опущеними бараками поміщеної сотні укр. гал. стрільців — скитальців повіяли два прапори: синьо-жовтий, — як гордий знаменник живучости, і чорний — як знак жалоби і смутку, сповіщуючі день нестримного горя і болю, свято жалоби по причині безправного приділення української Східної Галичини до Польщі. Здавалося, що й само життя стрілецьке в той день наче притихло, бо і хмарний ранок до того настроював. Та згодом як знялась гарна соняшна погода, збирались гурти стрілецтва й повільно, вдумчиво проходжувались по площі в районі бараків, розговорюючи поміж собою про гарну минувшість та загадочну майбутність.

Перед 3. год. по пол. зібралися всі наші стрільці на площі перед приміщенням відділу ч. 17. Командант сього відділу пор. др. Хрептівський в короткій промові поучив стрільців про значінне і спосіб відбуття протесту. О год. 3. по пол. вирушив військовим впорядом похід під командою пор. д-ра Хрептівського в напрямі кладовища в Руперсдорфі, де похоронені померші брати. Похід ішов головними вулицями міста Ліберця двома сотнями. На кладовищі спинились. На лицах усіх повага

й достойність. Пор. др. Хрептівський виступив на одну із могил і у своїй промові змалював картину гноблення українського народу під польським панованням, перейшов історію визвольної боротьби, всі знущання і терпіння галицької України, обясняючи за що й за кого стільки людей віддало своє молоде життя. Свою промову закінчив відібранням клятьби-присяги від усього укр. гал. стрілецтва і присутних Українців, які перебувають в околиці Ліберця. Відтак всі спільно відспівали «Ще не вмерла».

Підем стрілецтва був великий. Видко було, що кождий відчував жадобу пімсти.

Після того промовив іще дес. Фарило Василь. У своїй промові зазначив він, що заповіт, по яким ступаємо, є святим і на шляху до його здійснення не зупинить нас ніяка ворожа сила. Ганебний вирок антанти треба перенести зі спокоєм, свідомі того, що в нас самих є сила. Хоч не засіяла нам воля на трупах упавших, то є ще живий український нарід і протестом світови доказує, що Його боротьба за свободу не скінчена, що Він ніколи не згодиться на вороже ярмо. В УГА. криється та могутча ідея, за яку тисячі братів впало у боротьбі й вона мусить воскресити Вільну Україну. По тій промові відспівано «Не пора».

На тім закінчено торжество протесту на кладовищі й цілий півкурінь вернув тою самою дорогою домів.

Усе стрілецтво здержалося того дня від виходу поза табор.

День 25. березня 1923 р. був для роб. сотні УГА. і української еміграції в Пільзні днем протесту. О 10 й год. передпол. зарядив виділ тутешнього просвітного гуртка Надзвичайні Загальні Збори, на яких явилися всі стрільці. В поважнім настрою серед слухачів відкрив голова гуртка короткою передбесідою збори. В дальшій тягу промовляв чет. Мидляк, представляючи значінне дня, взивав. до дальшої витревалости в боротьбі за визволення зпід ворожого ярма Неньки України. По сім промовляв командант сотні сотн. Абель а в цілі інформації завдав стрілецтву кілька питань: Що думають дальше робити після рішення справи Східної Галичини та чи вважають борбу за скінчену? Всі як один відгукнули, що боротьба для нас не скінчена. Хотять і будуть за свободу Батьківщини далі всякими

способами боротися та зроблять усе, що прикаже начальний Вожд, та народня справа вимагати-ме. Збори закінчено відспіванням народнього гимну.

По пол. о 2-ій год. відійшла похідною батавою ціла сотня через місто на кладовище. Стрілецтво у своїм скромнім та витертім святочнім одягу дивувало публику своїм гордим та взірцевим ладом у поході.

Над гробами трьох померших стрільців УГА. відспівано «Ви жертвою в бою», чим ще більше зманено чужинців, які обступили довкруг нашу сотню та придивлялися. Чет. Мидляк виголосив палку промову-протест зясовуючи вагу рішення, яке видано в Парижі без нас, проти нам і яким здоптаню справедливість наших святих змагань. Стрілецтво се рішення уважає як і цілий наш нарід клаптиком паперу, а УГАрмії і цілій ЗУНР. піднесло трикратне «слава».

Опісля за проводом команданта сотні заклились присутні, що не похилять в низ синьо-жовтого прапора, але всіма способами боротись будуть до повного освободження рідної землі зпід усяких ворожих сітий, кінчаючи співом «Не пора». По відспіванню народнього гимну вернула сотня в тім самім порядку до казарм.

Тому, що сотня має ще один відділ відокремлений в Плені, відіхав туди чет. Стецишин, де в подібний спосіб відсвятковано день народнього протесту.

Цілий день здержались усі від якої-будь розривки. Сиділи в домівках та гуторили на тему хвилі.

Часлава.

Наш відділ хоча числом малий та добірний. У всього стрілецтва одна думка, одна ціль. Під національним оглядом воно дуже свідоме й тому не диво, що вістку про прилученне Східної Галичини до Польщі приняло достойно. Не попало в зневіру, але противно сказало собі, що не сміє далі чекати на ласку чужих, а більше вірити у свої сили, єднатись, бо ніхто чужий нам свободи не добуде. Се всі зрозуміли і всі чекають тої великої хвилі, коли зможуть свої думки перевести в діло.

Свято народнього протесту не відбулося після наперед наміченої програми. Чсл. власти не дозволили, щоб сей

народній протест відбувся на кладовищі на могилі одного з наших товаришів-героїв. Томуто о 3-ій год по пол. зібрані стрільці цілого відділу з увагою та в поважнім настрою вислухали палку та патріотичну промову бувшого свого команданта, хор. Охримовича Зенона, а відспівавши «Ще не вмерла» й «Не пора», розійшлися до своїх приміщень. На лицях кожного з присутних видно було не пригноблення, а гордість, не зневіру, а певність себе, певну віру у кращу будучність. Се певне, що раз зложеної присяги не зломить стрілецтво ніколи, а свідоме свого тяжкого завдання буде прямувати чесно й вірно з цілою енергією до осягнення повної незалежності свого поневоленого народу.

Рудольфів.

Дня 25. марта 1923 р. о 3-ій год. попол. зібрався наш відділ на виднім місці перед своїм приміщенням, де вислухали всі з увагою промови на тему сучасного положення Рідного Краю, почім усі заклились-присяглися на все святе, все і всюди й у всякий спосіб боротися аж доти доки не виборять свободної своєї держави.

На закінченне дня народнього протесту відспівано «Ще не вмерла» й «Не пора». Хоч сумний сей день та відбуто його торжественно й видно було з лиця кожного присутного глибоке вражіння і зрозуміння ваги нашого теперішнього положення і завдання.

Леопольдів.

В день народнього протесту вийшло о год. 3-ій до пол. все стрілецтво тут. відділу УГА. на площу серед кріпости. Командант відділу сотн. Пенчак представив коротко тяжке поневолення Рідного Краю в польським ярмі та визвольні змагання українського народу. Вірне своему народови і його завданням стрілецтво заприсяглося клятьбою не устати в дотеперішнім бою, а вести його далі рішучо аж до повної побіди над відвічним ворогом.

По відспіванню «Ще не вмерла» й «Не пора» — повернули всі гордо до своїх приміщень, де здержалися цілий день від виходу.

На більше торжественний обхід дня протесту не мали ми тут можності, бо Леопольдів се відосібнена, віддалена від усяких місцевостей стара твердиня, в котрій знаходяться головнo військові склади та державні в'язниці, а життєвого руху немає тут ніякого.

Горстка чеських жовнірів та в'язничної служби була зацікавлена нашим виступом та одержала належні вияснення.

Нім. Яблонне.

Тому, що стаційна команда чсл. не дозволила відбути день народнього протесту через похід на кладовище, мотивуючи відмову тим, що помимо співчуття і щирих симпатій з нами, уважає акт прилюдного протесту за політичну маніфестацію і не хоче з тої причини наразитися як військова власть на які-небудь конфлікти — уладжено його в таборі.

Дня 25. березня с. р. о 3-ій год. попол. уставився наш роб. відділ у своїм повнім стані на місці збірки. Крім приналежних до стану відділу прибули також приналежні до УГА., які перебувають в Нім. Яблоннім і околиці будь на відпустках, будь звільнені з інтерновання на приватних роботах і посадах. Командант відділу промовив до стрільцтва, а опісля відчитав присягу, яку стрільцтво відобрало поставою «позір». При відчитанню присяги відбивалася на лицях стрільцтва достойність, яка приходить лишень у таких хвилях, якою був сьогоднішній день. Через коротку хвилю по присязі стояло стрільцтво неповорушно мов закуте, а потім грімким голосом відспівало: «Ще не вмерла» й «Не пора».

Сього дня ніхто в місто не показувався. Цілий день перебуло стрільцтво в таборі.

Жіліна, на Словаччині.

В день народнього протесту стрільцтво здержалося цілком від виходу поза табор. В бараку не чулося ніяких співів ні музики.

О год. 3-ій відбулась збірка на площі між бараками. До зібраних промовляв командант відділу й перевів клятьбу-присягу. По тім відспівано «Ще не вмерла» й «Не пора».

Сумну вістку про некорисне для нас вирішення справи Східної Галичини амбасадорами антанти приняло стрільцтво.

холоднокрівно; не бачиться найменшого пригноблення. У кожного є лиш одна ціль: Стреміти всіми способами й засобами до освободження Рідного Краю від лютого наїздника.

Штернберг.

Перебуваюча тут на ліченню грудної недуги громадка приналежних до табору в Йозефові старшин, підстаршин та стрільців УГА. приготувлялася поважно до відсвяткування народнього протесту.

Здоровші стрільці приготувляли терновий вінок та прикрасили його шовковою, синьо-жовтою лентою. З тим вінком мала піти громадка здоровших на цвинтар, де лежить похованих шістьох наших стрільців. Там мала бути промова, й там мала бути відчитана клятьба-присяга. Все було приготоване — лиш дозволу на виконання сього не було, бо командант лічниці заборонив нам виходити сього дня навіть приватно, мотивуючи тим, що він про се не є інформований. Так всі наші старання зійшли не нічим.

Рідний Краю! Хоч недуга гнете нашу грудь, хочемо й ми разом у великій сімі тішитись Твоїм щастем і горювати Твоїм горем. Ми готові віддати останок своїх сил, щоб славу і волю і честь здобути тобі.

Хомутів.

О 3-ій год. попол. перейшов відділ у впоряді на кладовище, на котрім спочивають останки чотирьох наших борців за Свободу свого Народу. Командант відділу пдх. Дубіняк віддержав коротку промову, в якій сповістив помершим долю їхньої Батьківщини й запевнив їх, що вони можуть спати і спокійно снити про долю і волю, бо «боротись за Неї ми ще не перестали й не перестанемо». Промову закінчено клятьбою-присягою, а на кінець відспівано «Ще не вмерла» й «Не пора». Через цілий день здержанося від виходу на місто.

Високе Мито.

День народнього протесту відбувся дня 25. с. м. в сей спосіб що наші стрільці перейшли в поході на кладовище, де на гробах померших товаришів запряглися до смерти боротися за свою Державу й по відспіванню народнього гимну, вернулися знов у повнім порядку до своїх приміщень.

Студенка-Шлеськ.

В означеній годині зійшлися всі стрільці перед будовою «замку», де знаходиться чсл. торг. школа про Легіонажі. Згромаджені там досить численно легіонери дуже зацікавилися нашою збіркою, а побачивши піднесеного у нас духа, завзятість і гордість на лицах наших стрільців, вони, як лицарі, що тільки перетерпіли в боротьбі за свою незалежність, нас найкраще розуміли, й коли після промови наступила наша присяга-клятва, вони нагородили нас гучними окликами: «Хай живе Україна!».

Берегів, Закарпатте.

Вістка про неприхильне вирішення справи Східної Галичини викликала в першій хвилі дуже неприємне вражіння і загальне пригноблення, але прийнято її розважно й зі спокоем. Ніяких нарікань, скарг, жалів, обвинувачень не було чути. З помітним зворушенням, але з гордістю українського стрільця очіковано офіційних звідомлень і приказів. По проголошенню одержаних приказів усе стрілецтво терпеливо і спокійно очікує дальших заряджень.

День протесту відбувся у нас на місці збірки в таборі. По виголошенню сотн. Синеньким промови про нашу минувшину й найблищу будучину, по зложенню клятьби-присяги та по відспіванню «Ще не вмерла» й «Не пора» закінчилось свято.

Лігомериці.

Дня 25. с. м. рано о 9. год. на загальній збірці командант відділу пояснив зібраним стрільцям ціль і зміст зарядженого дня народного протесту, наводячи події послідних часів та вкортці зясовуючи змагання українського народу в минулім і сучаснім до самостійности.

О 3-ій год. попол. зібрався весь відділ на місці збірки, звідки, переходячи вулицями міста, ввійшов на тутешнє кладовище, де поховані наші стрільці. Тут в короткій промові вказав командант відділу на всі змагання і жертви, які Український Нарід зложив на жертвеннику своєї самостійности, значучи дорогу до неї кровю і тисячами могил своїх найкращих синів. І в імя тих, що в тих могилах лягли і в імя рештків УГА., зібраних над їхніми могилами, підніс протест проти лукавого рішення Ради Амбасадорів приналежности Галицької Землі. Потім

слідувала клятва-присяга, в якій заявлено, що Український Галицький Стрілець ніколи не згодиться з таким злочинним рішенням та, клянучись на кров тисячних жертв, на муки нашого Народу буде далі всіми можливими средствами й дорогами боротися проти того насильства і злочину, якого хочуть вороги допуститися на Українським Народі, а прямуючи дорогою до своєї повної самостійности буде боротися з кожним, хтоб Йому став на перешкоді. Від сеї боротьби не відступить доти, доки останній клептик української землі буде знаходитися в руках ворога, доки наші прапори не замають побідно на вулицях наших міст і сіл.

По зложенню присяги відспівано: «Ще не вмерла» й «Не пора». Врештє хвилі сеї було таке глибоке, таке сильне, що навіть присутні на кладовищі чужинці поскидали з голов шапки та гляділи на торжество з великим зворушенням і пошаною.

Потім вернув відділ з повагою через місто на місце збірки. В день сей стрілецтво на знак протесту здержалося цілковито від виходу з казарм.

Ужгород. Закарпаттє.

Вже в суботу 24. см. вечером обозначився протест проти насильства т. зв. культурної Європи над Українським Народом Східної Галичини. В 8-ій год. вечером в салі городського театру зібралась численна публіка різних народностей із місцевої інтелігенції. Ужгородський «Руський Театр» Просвіти грав жарт Миколаєнка: «Артист» і чеську 1-дієву оперу «В студні».

Перед виставою появився на передній, підвищеній естраді голова руської хліборобської партії др. Михайло Бращайко, який у прегарній промові зясував насильство, безправство й нечувану кривду, заподіяну Українському Народови Сх. Галичини великими державами Європи через їх Раду Амбасадорів, прилучуючи своєю паперовою постановою Східну Галичину на поталу ненаситній Польщі.

Вкінці попрохав усіх присутних встати зі своїх місць на доказ рішучого протесту. Битком переповнений театр немов стрясся у своїх підвалинах. Усі піднялись зі своїх місць паважно, святочно, а буря голосів: «Слава Бращайкови» «Проч з Польщею!» — неначе громом вдарила об стіни театру.

В неділю 25 с. м. о 10. год 30. хв. передпол. відбувся протест українського роб. відділу в Ужгороді в казармі. Командант роб. відділів УГА. на Підкарпаттю, полк. Стефанів прибув особисто на збірку тут. відділу й відчитав усі прикази послідних днів, які відносилися до справи вирішення Сх. Галичини. Опісля в горячий, високопатріотичній і палкій промові зясував коротко історію нашої визвольної боротьби й обставини, які зложилися до некорисного вирішення нашої справи. Промова скандувалася поступенно зі зрозумілого всім розярення душі українського борця і робила на стрілецтво таке сильне вражінне, що кулаки стискалися до пімсти святої, а жажда кровавої розправи блищали в очах стрілецьких буйних голів.

Не плакати нам і сльози не лить — була суть кінцевої промови, що загрівала стрілецтво до видержання і безпощадної боротьби проти віковичного ката. Куди-б і не кинула нас судьба найблизчої будучности, ми все високо нести-мемо прапор самостійности, і як карні члени нашої геройської УГА. клянемось до святої війни...* були останні слова бесідника.

Клятьбу-присягу зложили наші «Скитальці» далеко від рідної хати під блакитним небом Прикарпаття, — а невидимі душі наших, упавших за Волю Народу товаришів-героїв літали над нашими головами й шептали: «Борітесь, Брати, до загину, здобудьте свою Україну і мстіться за Вас і за нас».

О 4-ій год. по пол. всі старшини і стрілецтво взяли участь у похоронах помершого в Ужгороді борця-скитальця, чет. УГА. Швайки Петра, дир. ужгородського русофільського «Общества Самопомощь». Покійний, хоч москальофіл, боровся чесно й завзято в рядах УГА., забуваючи в той час на домашні партійні спори.

Над його свіжою могилою говорило кількох визначніших із русофільського табору. Тут заговорив теж і полк. Стефанів. В короткій прашальній бесіді, відповідно до теперішньої хвилі, попрощав у послідне товариша по зброї.

На свіжій могилі одного з многотисячних жертв нашої визвольної боротьби скріпили ми свої душі й до негасимої безпощадної розправи над віковичнім ворогом-катом звизаємо: «Кріпись!»

---

*Так у документі.

Братіслява.

Свято народнього протесту почалося жалібною академією точно о 7. 30. год вечером у стрілецькім бараку. Серед стрілецтва поважний, піднеслий настрій, гідний народнього протесту й пам'яті тисячів жертв за Волю України.

Крім стрілецтва прийшло на Академію кількох братів тут. Придніпрянської Кольонї. Академію розпочав стрілецький хор відспіванням «Заповіту». Після того пор. др. Борисевич зясував коротко історію останніх літ визвольної боротьби, вказуючи на святість її кличів і підчеркуючи обов'язки стрілецтва під теперішню хвилю. Від братів Придніпрян промовив знаменне слово п. Богун Микола. Відтак стр. Бичкович і стр. Світальський віддеклямували з повним зрозумінням Карманського: «Спіть, герої, спіть» і Франка: «Ще не вмерла і не вмере».

Стріл. хор відспівав Купчинського: «Ой, та зажурились Стільці Січовії»...

Потім слідувала збірка сотні, а командант її, сотн. др. Равлюк, відчитав клятву-присягу а все стрілецтво з повним розумінням ваги і значіння її, голосно повторяло прочитані слова.

Сотн. др. Равлюк, вказуючи на єдність нашого народу в краю і присягу у Львові, підніс заслуги нашого Уряду. Грімким «Слава!» в честь найвищого нашого Вождя й відспіванням гімнів: «Ще не вмерла» й «Не пора» закінчилась Академія.

Закінчилась, але у стрілецтва ще дужче закріпила військову карність, довіре до проводу, віру у власні сили й побіду української державної ідеї. З нами присягали і присутні наші брати Придніпрянци.

Банська Бистриця.

Наш відділ не відсвяткував солідарно з іншими частинами УГА. дня народнього протесту 25. с. м., бо вістку про се дістали ми аж 26.3., тому день протесту відсвятковано в нас днем пізнійше.

Рано о год. 9-ій виголошено промову на тему поневолення Ляхами Українського Народу, та кинено клич до дальшої боротьби з проклятим ворогом. О 10. год. відійшов цілий відділ до церкви. Присягу-клятву відчитано на збірці перед приміщенням відділу, при поважному настрою.

Терезин.

Дня 25. с. м. відбулась збірка цілого куріня в Терезині. До присутніх промовив чет. УГА. Ганицький Степан. Представив боротьбу таких народів як Ірляндці, від котрих повинні ми собі брати примір і йти їх слідами, ведучи безпощадну боротьбу з наїздником-Ляхом о самостійність держави. З нас не повинен ніхто опускати голову в долину, лише братись до інтензивної праці й боротьби.

Опісля промовив командант куріня мйр. Дичка Іван, взиваючи всіх до видержання, живучи спільним духом і працею, бо лише власними спільними силами здобудемо собі се, до чого стремимо, т. є. свою самостійність. Усі ми як стрільці мусимо холонокровно вижидати приказів Головного Вождя, виконуючи прикази. Тут усі запротестували проти такого рішення Ради Амбасадорів і запрягли вести далі безпощадну боротьбу на кождім кроці проти наїздника-Ляха.

По зложенню присяги-клятьби відспівано «Ще не вмерла» й «Не пора».

Зогляду на се, що тутешня стаційна команда не дозволила піти на кладовище, щоб там на гробах померших Українських Стрільців запротестувати проти насильного прилучення Східної Галичини до Польщі, відбулось свято протесту в куріні.

Полічка.

Свято народнього протесту началось демонстративною появою всіх УГА. стрільців тут. відділу вечером о 6 год. дня 24. березня с. р. на ринку в Полічці. — Гарна чиста ноша, поважне, не пригноблене, а бадьоре поведженне стрілецтва зробило своє вражінне. В сам день народнього протесту, прикрасивши перед тим свої бараки національними хорогувками й написю з зеленої чатини: «Ще не вмерла Україна», о 9. год. рано зібралось стрілецтво у двох четах чолом до бараку. Сот. Кривенко, відобравши звіт, промовив до зібраних зясовуючи теперішнє наше положенне та представляючи брутальне насильство, яке поповнила Антанта своїм актом з дня 14. березня 1923 у Парижі. Сим актом розв'язала Антанта руки нашому народови, даючи йому повну свободу ділання безогляду на якунебудь мораль.

Прийшов найважнійший момент. Стрільці, клячучи з відкритими головами, високо держучи пальці, грімким голосом повталяли слова клятьби-присяги.

Ярко світило сонце на безхмарнім небі, луною неслися торжественні, грізні слова присяги лісами-горами, неслись і могутні пісні наші «Ще не вмерла» й «Не пора»... Мов скамянілі стояли кругом чужинці, слухали... подивлялися...

Решту дня використали стрільці на спільне читання відповідних політичних статей та на співання патріотичних пісень.

Стрільці вповні зрозуміли день народнього протесту й відсвяткували його як найдостойніше чим збудили великий подив у чужинців. Сі останні немогли зрозуміти звідки береться іще по так довгих літах неволі у нашого народу тільки народньої карности та витревалости й охоти вставлятися за свою святу справу.

Тренчин.

Ганебне рішення Ради Амбасадорів не тільки що не вплинуло депремуючо та відємно на наш відділ, але навпаки збудило в нім ще більшу завзятість та твердість на раз вибраній дорозі визвольної боротьби. Воно додало нам ще більше енергії до посвяти на жертвеннику Батьківщини. Єдність та солідарність у відділі скріпшала. В день народнього протесту на гробі упавшого товариша, крім присяги-клятьби, із власної ініціативи зложили стрільці прилюдну присягу на безумовний послух у виповнюванню всяких приказів та заряджень нашого правительства. Ніхто не зійде скорше із раз обраного шляху, аж не виборе Вільної Самостійної Української Держави.

Прага.

Свято — протест відбувся після програми, уложеної окремо до того вибраним комітетом.

Програма свята була слідуюча:

1. Реферат — Др. Ярема, на подвірю в Лідовім Домі,
2. ухваленне прот. резолюцій,
3. демонстраційний похід головними вулицями і зложенне тернового вінця під памятником Гуса,
4. промова під памятником «Вацлава» (по чеськи), відчитання резолюцій та відспівання академічним хором «Не пора».

О год. 10.30 передпол. виголосив Др. Ярема у назначенім місці свій ядерний, річевий реферат, відповідаючий вповні настроєви хвилі. Вискадав острими словами беззглядне й безправне рішення справи Сх. Галичини державами Антанти в користь Польщі, потоптавши брутально і злочинно право самоозначення Українського Народу. Український Нарід не узнає ніколи насильного подиктовання держав Антанти ляцького ярма, а скупчивши всі свої сили, поведе безоглядний бій, аж осягне повне своє визволення зпід ляцької окупації. Після гучних оплесків відчитано відповідні резолюції і опущено спокійно «Лідови Дум». Присутний на рефераті поліційний комісар не дозволив на формування походу, тому тисяччленна громада спокійно розійшлась.

О год. 11.45 зовсім несподівано для поліції, наче зпід землі виросла многочисленна громада демонстрантів під памятником Вацлава, звідки почався величавий похід. Попереду походу виднілась велика полотняна таблиця з написею: «Геть з польською окупацією на західних українських землях» (по чеськи). Їшли зі співом: «Не пора», «Ми гайдамаки» і «А ми тую червону калину». Прямували до памятника Гуса, однак не можна було після проекту комітету зложити тернового вінка на вказанім місці, бо кордон поліції загородив демонстрантам дорогу на старий ринок, на яким знаходиться польський конзулят. Похід завернув в иншу дорогу й попрямував знов під памятник Вацлава, де після відчитання резолюцій розвязався.

По місті розкинено летучки, писані в чеській мові слідуючого змісту:

«Брати! Рішенням з дня 14. березня 1923 р. прилучила Рада Амбасадорів західно-українські землі, т. є Східну Галичину, Волинь, Холмщину, Підлясе і Полісе до Польщі.

Політична і студентська українська еміграція зібрана у Празі дня 25. березня с. р. проголошує:

1. Для своїх егоїстичних і чисто імперіялістичних цілий антантські держави брутально і злочинно знехтували право самовизначення Українського Народу, те право, яке самі лицемірно були признали.

2. Зібрані проголошують, що рішення імперіялістичних держав заходу є самовільне й безправне і що право рішати о своїй

долі має тільки сам нарід західно-українських земель, а ніхто инший без нього і проти його волі.

Український нарід не признає ніколи насильного диктату антантських держав, а відповість на нього безглядним боєм, доки не осягне свого цілковитого освободження зпід окупації польської імперіялістичної держави.

Терневий вінець зложила відтак делегація під памятником Гуса.

Лучинець.

Перша вістка про прилученне Сх. Галичини до Польщі викликала у тут. відділі глибоке вражінне, одначе не пригнобленне. Вона скріпила завзятість у стрільців до дальшої боротьби аж до остаточної побіди. На се немалий вплив мали послідні демонстрації і клятьба-присяга нашого народу у Львові.

В день народнього протесту зібрані стрільці в означеній годині заклились — заприсяглися не занехати дальшої боротьби з Ляхами й бути далі виразником волі цілого народу.

Пшібрам.

На вістку про рішення Ради Амбасадорів в Парижі з дня 14. березня с. р. відносно західно-українських земель заснувався серед українського студентства в Пшібрамі ініціативний гурток по улаштуванню протестного віча у Пшібрамі. Сей ініціативний гурток скликав приготовче віче на день 22. березня 1923, на якому вибрано ексекутиву майбутнього «протестного» віча та установлено його програму. У склад ексекутиви увійшли укр. студенти: Телятинський Вол., Тимчишин Іван та Чижович Осип. Ексекутива скликала відповідними оголошеннями на день 24. березня 1923, «протестне віче», яке й відбулося при численній участі виключно українського студентства у великій салі «Академічного Дому». Після отворення віча забрав голос тов. Король Антін, який у короткому рефераті зясував ясно сучасне положенне.

Після реферату ухвалено одноголосно слідуючу резолюцію:

Рішенням з 14. березня 1923. Рада Амбасадорів признала західно-українські землі Польщі, а тим знасилувала принцип самоозначення народів.

Наслідком сього ми, українські емігранти зпід польського ярма, студенти гірничої академії, зібрані на вічу у Пшібрамі, ЧСР, в числі 53. заявляємо, що Ніколи не признаємо рішення, віддаючого вісім мільйонів населення польському наїздникови, а все і всіма силами будемо старатися, аби ненависне польське ярмо як найскорше скинути.

По підписанню резолюції закінчено віче відспіванням «Не пора» та «Ми гайдамаки».

Український скиталець. — 1923. — № 8. — С. 29—41.

№ 214

РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ «УКРАЇНСЬКОГО ПРАПОРА»: «НАШЕ ВИРІШЕННЯ»

31 березня 1923 р.

Отже сталося...

Рішення з 14 марта с. р., яким рада амбасадорів великих держав Антанти означає східні границі Польщі й полишає при Польщі Східну Галичину, є дійсним фактом. Основою рішення про Східну Галичину — як запорука вислову волі населення — має бути автономія на території Східної Галичини, відповідно до етнографічних умов краю, які є зовсім окремі як на етнографічній території Польщі. Отсе признала сама Польща і се приймили представники головних держав Антанти на конференції Амбасадорів як зобов'язання Польщі.

Хто надає сю автономію для Східної Галичини? Формально має її надати Польща, мериторично основи тої автономії мали вказати головні держави Антанти. Зміст автономії досі не є відомий Представництву українського народу Східної Галичини, якого рада амбасадорів не питала про волю населення нашого краю і які тим самим не могли сказати їй безпосередно своєї думки. До такого рішення у справі нашої Батьківщини дійшли навіть ті з держав Антанти, як Англія і Італія, які для нашої справи виявляли найбільше зрозуміння і прихильности. Англія, яка з приводу грецько-турецького конфлікту нама-

гасяся задержати свій престиж над областю Мосуля, виторгувала в останній хвилі нашим коштом уступки зі сторони Франції в Малій Азії і приступила до розв'язки східно-галицької проблеми на підставі проєкту Франції. — Правда, англійська публична опінія є невдоволена такою розв'язкою східно-галицької справи, як на се вказують голоси майже цілої англійської преси й кільканайцять інтерпеляцій в нашій справі в англійським парляменті в останнім тижні. Італія, яка не має тепер досвідного керманіча й котрої теперішній прем'єр так грозив утвердженням своєї рівноправности супроти Англії і Франції, вдоволілася дрібними концесіями зі сторони Польщі та погодила ся також в останній хвилі на признання східних границь Польщі.

Які основи самоуправної конституції передадуть антантські великодержави Польщі до виконання? Се покищо задержано в тайні і щодо них Польща має торгуватися з населенням. Не входимо в суть сеї автономії, прикритої поки що заслоною тайни, бо змаганням українського народу Східної Галичини — є державна незалежність. І як се зазначив уже президент Української Національної Ради у своїй першій протестовій ноті з дати Париж, 15. марта: український нарід Східної Галичини не признає пановання Польщі та буде дальше боротися за свою незалежність.

Таким чином Поляки зискали на папері формальну суверенність над Східною Галичиною, одначе український нарід піддержує дальше своє змагання до незалежности під польською кормигою, як про се наглядно свідчить маніфестація у Львові з 18. марта, на якій зложено присягу до дальшої боротьби за незалежність, заява Української Національної Ради з 21. марта і т. д. Отсим опрокидуються легенди, ширені Поляками, немовто тільки Уряд за кордоном є непримиримий для Польщі і що, коли повалити Уряд, то край вже піддається.

Ми рахувалися з голосом Антанти з конечности як з голосом побідних держав, що захопили право вирішення державної долі Східної Галичини. Ми досі вірили в її приреченне з 25. червня 1919 р., що державна доля нашого Рідного Краю буде вирішена в останній інстанції згідно з волею самого населення. Та се не наступило в інстанції, до якої покликали головні держави

Антанти раду амбасадорів. І коли вона не вирішила нашої справи по принципу самовизначення і національної справедливості, то український нарід не може її узнати своєю останньою інстанцією та не узнаючи сього рішення правосильним, мусить добиватись усякими дорогами сього вирішення, а сею останньою інстанцією є: непохитна воля українського народу Галицької Землі до власної незалежної держави.

Від теперішньої хвилі, коли головні держави Антанти в наслідок свого рішення втратили право суверенности над Східною Галичиною в користь Польщі та коли таким чином під Польщею найшлися не тільки північно-західні українські території, як Волинь, Холмщина, Підляше й Полісся, але також південно-західні: Східна Галичина, Лемківщина та сумежна, страдаюча під румунською кормигою, українська Буковина, то послідовно поширюється наше державне змагання на всі області західно-українських земель, а Львів стає тепер центром для всіх етнографічно-українських земель під Польщею в їх боротьбі проти польського засилля. В тій боротьбі стає вже тепер не чотири а вісім мільонів Українців. І тим ходом подій висувається проблема конечної реституції нашої давньої галицько-володимирської держави.

Нашими природними союзниками є покривджені Польщею народи, як Литовці, яким видерто серце Литви — Вильно й Білорусини, які ділять нашу долю. Кооперація отсих народів у визвольній боротьбі не може бути рівнодушна також нашим братам Українцям по тім боці насильством сотвореного кордону.

Проти насильства, яке завершено дня 14. марта 1923 р. над державністю Східної Галичини, ми не тільки протестуємо, але й даліше ведемо та вести будемо боротьбу, бо сього хоче наш нарід, який ніколи не зречеться права на самостійне, державне життя.

Тривожні вістки, поширювані польськими агентами у кругах нашої еміграції, немовби Уряд чи якась група у краю входили в переговори з Польщею, є абсолютною неправдою.

Треба на кінець підчеркнути, що дотеперішня пропагандистична праця в цілі освідмлення світової опінії в користь нашої державної справи, як також дипломатична робота Уряду

й активність Краю — се непропаші сили, але якраз навпаки: се добутий нами капітал, який має стати підоймою до здійснення державного права на наших землях.

Перед нами стоїть важкий шлях дальшої боротьби. Ми свідомі того, що боротьба вимагає жертв. Та проте ми не схилимо нашого прапора й будемо боротися серед усіх обставин доти, доки український нарід не стане господарем своєї Землі. Віримо в патріотизм і бажання самопожертвування нашого народу. І йдемо даліше вперед!

Український прапор. — 1923. — 31 берез.

№ 215 ВІДОЗВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ «ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ГАЛИЦЬКОЇ ЗЕМЛІ»

Березень 1923 р.

До Українського Народу Галицької Землі!

Мов грім ударила в кожного Українця вістка, що держави Антанти признали дня 14. марта с. р. Східну Галичину Польщі. Конференція Амбасадорів тих самих головних держав Антанти, які святочно проголосили право про самовизначенне народів як право 20. століття і ухвалою Найвисшої Ради з дня 25. червня 1919, віддаючи нас в тимчасову окупацію Польщі, — прирекли приступити до остаточного вирішення долі нашого краю згідно з волею його населення, потоптала з нечуваною облудою та віроломністю се право. І коли представники держав світу ще тому два роки ствердили на Союзі Народів, що Східна Галичина лежить поза границями Польщі, то Конференція трьох європейських держав віддала дня 14. марта с. р. легкодушно нашу землю на жир і на загладу польському завойовникови, не лиш не питаючи нас перед вирішенням про нашу волю, але що більше, з повною свідомістю, що се проти волі цілого українського народу. На очах цілого культурного світу Конференція Амбасадорів головних держав Антанти не завагалася кинути глум і наругу на найсвятіші почування

українського народу Галицької Землі, — на його право до свободного життя на своїй прадідній землі!

Самоволя держав Антанти, виявлена в сім рішенню, є тим жорстокійша, що вона намагається кинути український нарід Галицької Землі в ярмо споконвічного його ворога — Польщі, з якою наш нарід боровся шістьсот літ, аж доки після розвалу Австрії не виборов дня 1. листопада 1918 р. власну Західно-Українську Державу. Теперішня Польща, яка ще вчора сама була політичним рабом інших держав, не вдоволилася власною незалежністю, дарованою їй з ласки держав Антанти. Вона, осягнувши державну незалежність, пішла війною на нашу державу, щоб наново забрати українську Галичину у свої хижацькі кіхті. Геройська українська Галицька Армія, Армія нашого многотрадального народу, позбавлена воєнних засобів, нищена голодом, холодом і недугами, заслонювала своїми грудьми, поливала своєю кровю, застелювала своїми кістками девять місяців рідну землю, доки під напором озброєної Францією Польщі та рівночасним напором Румунії не була приневолена перейти Голгофту за Збручем і скитальщину на чужині разом з Урядом, коли міжтим держави Антанти віддали Галицьку Землю в тимчасову військову окупацію Польщі.

Але український нарід і його Уряд не перестали боротися. Пять літ польської окупації у Східній Галичині — се картина, записана героїством і кровю українського народу, його суспільних кляс і його політичних партій.

Уряд Західно-Української Республіки, опинившись на чужині, був уповні свідомий того, що його дальша боротьба з таким підступним ворогом як Польща буде тяжка, тому, що наш уряд не мав тепер уже для її продовження узброєної армії. Та Уряд мав право надіятись, так само як і український нарід, що надлюдська боротьба, яка пролитою кровю найкраще ясувала волю народу стати свободним, дальше біль, сльози і розпука мордованих ляцьким окупантом вдів і сиріт, відібуться голосним гомоном у совісти тих побідних держав, що на своїм прапорі видвигнули клич права самовизначення, себто права до свободного життя усіх народів світу, та що Сен-Жерменським договором перенявши на себе права суверен-

ности над нашим краєм, застерегли собі рівночасно і право вирішення долі нашої країни. Та Урядови нашого краю не вільно було нехтувати сього Трибуналу побідних держав, який мав рішати про нашу долю. І тому Уряд, в повній свідомості свого обов'язку боронити справу свого народу — всюди, де мож було числити на яку небудь поміч у справедливім вирішенню його долі, рішився одночасно переняти оборону нашої справи й перед сим Трибуналом побідних держав. І якраз праці Уряду належить почислити в заслугу, коли сі держави в мировім договорі, заключенім 1. серпня 1920 р. у Севр, означили границі Східної Галичини від Польщі й інших держав, а на конференції у Спа з того року порішили були запросити представників нашого краю на льондонську конференцію. Се свідчить ясно, що ще в р. 1920 держави Антанти справді поважно застановлялися над вирішенням долі нашої Вітчизни згідно з волею українського народу. Сі успіхи скріпили в Уряді віру в корисний результат дальшої праці, а віру сю оснував Уряд також на інших міжнародніх постановах, а саме на постанові до версайльського мирового договору, в якім сказано, що Польща має повстати на безперечно польських землях; дальше на ствердженню Союзу Народів з 23. лютого 1921 р., що Східна Галичина лежить поза границями польської держави, а вкінці на способі поставлення справи нашої Батьківщини на Міжнародній Конференції в Генуї дня 10. мая 1922 р., на якій нашу справу видвингнено як питання великого міжнароднього значіння, що вимагає найскоршого і справедливого вирішення.

Ось чому ми безнастанно всі наші домагання, протести й зажалення вносили до держав Антанти, не поминаючи рівночасно також і інших міжнародніх чинників, гуртуючих в собі побіч держав Антанти також і інші держави й народи світу, як: Союз Народів і Унію Ліг Націй, та звертаючись одночасно о поміч також і до всього культурного світу через політичні організації та пресу. Наслідком сих заходів, Ліги Націй англійська і французька та французьке Товариство оборони прав людини предложили своїм правительствам резолюції з домаганням визнання державної незалежности Східної Галичини.

Так працював Уряд повні три роки з усіх сил і по совісті, дипломатично і пропагандистично на арені світової політики для поборення польської політики. Кожде насильство над нашим народом подавано до відома Антанти, а у світовій пресі до відома культурного світу. В численних статтях і відозвах освідомлювано культурний світ про злочини...* український нарід проти його волі в польську окупацію. Ми промовляли до розуму, совісти й людяности, вказуючи на непохитну волю нашого народу бути самому господарем на своїй власній землі й заявляючи рівночасно, що се може статися тільки шляхом визнання української держави на Галицькій Землі. Ми не занедбали також звернути увагу світу на те, що привернення української держави причиниться до консолідації відносин у східній Європі, та що відданне української Галичини під польську кормигу відбилос'я і на самій Польщі, бо український нарід ніколи не погодиться на ярмо неволі, й доти буде його ламати, аж здобуде свою власну державу. І коли справа незалежности Західно-Української Республіки стала міжнародньою справою, коли про неї говорено й раджено в чужих парламентах, коли нею займався кілька разів Союз Народів, коли вона відбилася голосним гомоном у пресі всього культурного світу й коли протегована Францією Польща аж чотири роки мусіла змагатися за визнання свого пановання над Східною Галичиною, — то се треба приписати в першу чергу непохитній і геройській поставі українського народу Галицької Землі, далі невтомній праці Уряду та тій визначній допомозі, яку під моральним і матеріяльним оглядом давав краєви й Урядови рідний Брат ізза Океану.

Український Народе! Держави Антанти своїм рішенням з 14 марта с. р. не тільки потоптали свої приречення і постанови, проторгувавши Східну Галичину за свої користи, але вони кинули глум на Твій Уряд, кинули визов Твоїй геройській Армії, знеславили кров Твою і Твоїх героїв, насміялися над Твоїми муками і сльозами, а Тебе віддали під пановання Польщі.

Український Народе! Ти не приняв сього рішення Антанти, бо Ти за ніяку ціну не хочеш бути рабом Польщі, та добре

---

* Два слова нерозбірливо.

знаєш, що Польща йде на Твою загладу. Польща напроваджує заволок-Мазурів на Твою святую землю, Твою кормительку, Твою відвічну спадщину, яку діди Твої, батьки й Ти самий поливав гірким потом, яка застелена кістями Твоїх героїв, полита морем крові і сліз Твоїх і засіяна могилами Твоїх найдорозших, що поклали свої голови у важкій нерівній бою. Польща, забираючи Твою землю і винищуючи Твоє господарство, хоче, щоб з праці Твоїх предків і Твоєї не лишилося і сліду на Твоїй землі. Польща добирається до Твоїх церков, щоби знищити Твою прадідну віру. Польща будує за Твої податки касарні, щоб Ти і Твої діти ішли гинути за Польщу на чужих землях. Польща держить за Твої гроші тюрми і кримінали, щоб катувати Тебе й дітей Твоїх, як Ти підносиш голос протесту!

Український Народе! Держави Антанти рішенням своєї Конференції з 14. марта с. р. поставили Тебе перед питанням: або піднести такий протест, що підре на кусні той шматок паперу з антантським рішенням, або покоритися Польщі і згинуть нікчемним рабом. Бо ніяка угода з Польщею не спасе Тебе, Український Народе! Польща ніколи ніякої угоди не додержувала, а коли удавала, що робить угоду, то тільки на те, щоб підійти й обманути.

Український Народе! Ти боровся на фронті проти Польщі дев'ять місяців в 1918 і 1919 р. Ти ставив опір проти польської данини, проти польської конскрипції. Ти солідарно збойкотував польські вибори. Ти не жалуючи свого життя, ставиш до нині опір польській рекрутації. Ти доказав, що потрапиш гідно боротися проти завойовника. А коли прийшло злопам'ятне рішення антантської Конференції Амбасадорів про потоптання Твого права самовизначення і насильне прилучення Східної Галичини до Польщі, Ти Український Народе, дня 18. марта с. р. у Львові і в цілій країні присягою заманіфестував свою волю не покоритися і вести дальшу завзяту боротьбу проти польського пановання на Галицькій Землі. Твоя відповідь була коротка: Боротьба на житті і смерті з Польщею!

Український Народе! У бою проти Польщі Ти не будеш самий, бо разом з Тобою стає на прю з імперіялістичною Польщею цілий український нарід, а з окрема поневолені нею так як Ти,

Твій рідний брат з Волині, Холмщини, Полісся і Підляша. Вісім мільйонів Українців, що опинилися під польською кормогою, стають одностайною лавою, щоби звалити Польщу на українських землях і відновити Галицько-Володимирську державу. Від Карпат по Припять замає один наш непорочний синьо-жовтий прапор — символ нашої держави. Починається новий етап в боротьбі українського народу на Західних Українських Землях. І стане в тій боротьбі за нами голос демократії цілого культурного світу, котра осуджує акт насильства, доконаний на нашім народі правительствами держав Антанти і співчуває з нами. І стануть за нами держави, знасилювані Антантою так як і ми й загрожені так як і ми її імперіялістичними, ненаситними посяганнями на добро, на свободу переможених зброєю народів, та на дальше закріпощення і визиск мільйонів мас робучого люду. Вже нині готуються до нового бою і в недовгій часі спалахне Європа новим полум'ям страшної боротьби — покривджених против кривдників. І в рядах покривджених станемо ще раз і ми до боротьби. Тому не падати нам на душі, а приготуватись до сеї нової боротьби заздалегідь, бо від сили, яку зможемо викресати із себе у слушний час, залежати буде наша перемога й визволення зпід ярма ляхської неволі.

Український Народе! Йдучи за Твоєю волею і як викладник Твоїї волі, Уряд, хоч змінений у складі осіб, лишається дальше за кордоном, щоб вести по Твоїй волі на міжнародній політичній арені дальшу боротьбу по лінії державної незалежності української землі. І так як Ти, Український Народе, серед усіх обставин, на перекір усім ворожим змаганням, так і Уряд ніколи не схилить в низ прапора української державности!

Тому — до боротьби й до перемоги!

Нехай живе Український Нарід!

Нехай живе Українська Галицька Армія!

Нехай живе Українська Держава!

Париж, у марті 1923 р.

*Др. Євген Петрушевич,
Президент Української Національної Ради*

№ 216
ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЛЯ НАРАДИ
ЗАКОРДОННОЇ ГРУПИ УНТП*

Не пізніше 1 квітня 1923 р.**

**Субстрат під наради групи трудової партії
відносно нашої політичної лінії**

Рішення конференції Амбасадорів з 14. марта с. р. поставило укр. населення Галицької Землі перед питанням, куди наша дальша дорога. Чи погодившись з рішенням, капітулювати з нашого дотеперішного становища, чи маємо продовжати лінію державної незалежності Галицької Землі — чи може треба нашу дотеперішну політичну лінію піддати частинній — чи навіть основній ревізії.

Вже таке поставлення справи, вказує на те, що переживаємо історичну хвилю, — хвилю, яка в історії народів лучається раз на сотки літ.

Щоби наше рішення випало достойно, — гідне отсеї історичної хвилі, — та щоби на нас не впав осуд історії, що велика хвиля в історичнім життю Галицької Землі застала малих людей, і щоби в наслідок сього не впав важкий вирок історії над нами — мусимо отсей момент нашого історичного, політичного й національного життя, яке створило рішення конференції Амбасадорів основно розважити і повзяти вирішення достойне ваги хвилі і гідне не лиш українського народу Галицької Землі, але гідне імени 40-мільйонного україн. народу.

Український Нарід Галицької Землі, своїм історичним кроком 1. падолиста 1918 проголосив державну незалежність українських земель б. австро-угорської монархії. Сю державну незалежність окупив кровю своєї молодіжи, обороняючи її через 9 місяців.

Прийшло рішення з 25. червня 1919. Права суверена себто Укр. Нац. Ради передано в руки президента У.Н.Ради і він та ним покликаний Уряд стає через чотири роки викладником

---

* Зверху зліва напис «Власність секретаря партії».

** Дата встановлена за змістом документа.

волі населення Галицької Землі на міжнародній арені, — себто представником ідеї виборення державної незалежності Галицької Землі. Президент і його Уряд свою акцію на міжнародній арені спералися з одної сторони на волю населення, з другої сторони на юридичну основу, яку створили побідні держави для сеї території ріжними міжнародними договорами й постановами.

Держави Антанти рішенням з 14. марта с. р. поломивши самі сі міждержавні договори а з окрема подоптавши своє власне зобов'язання супроти укр. населення Гал. Землі — признали Сх. Галичину Польщі — тим самим відобрали східно-галицькій проблемі юридичну міждержавну основу. Се є факт.

З самого початку я поставив питання, які консеквенції у сій історичній хвилі повинен витягнути укр. нарід Сх. Галич.

Викладник його волі Президент Д-р Петрушевич, як також сам нарід — перший 15. марта в Парижі, а другий 18. марта на площі св. Юра з місця торжественними протестами не узнали для них важним згадане рішення, — та заповіли дальшу боротьбу за незалежність Сх. Галичини.

Взявши однак на увагу факт рішення, хоч нами не признаного — то хотячи продовжати боротьбу за незалежність на міжнародній арені — не можемо поминути його. Якїж консеквенції?!

Край — як мені відомо — рішив, що Президент має оставати на далі за кордоном і продовжати дотеперішну лінію державної незалежності, але вже той сам край в головнім своїм органі — органі нашої партії проголосив поширення своєї програми, взявши за основу всі західні українські землі, які опинилися під Польщею.

Та що більше. Треба приглянутися як веде себе край після зложення присяги 18. марта, — бо коли докладно розглянемо становище краю, — будемо могли підійти до становища, яке на будуче повинен заняти Президент а тим самим знайдемо п'яatformу зглядно політичну концепцію і політичну лінію не лиш на найблищі дні — але й на будучність. Се значилоби — що нам треба переорієнтовання — а зглядно примінення нашої політики до витвореної ситуації.

Отже становище краю: Зачну від лівих: Провід в партії с.-д. захопили комуністи і проголосили політичну й соціальну злуку

зах. укр. земель з Великою Україною. Наслідом сього й дотеперішні провідники с. д. Д-р Левко Ганкевич, Вол. Темницький, Д-р Старосольський, Буняк, опинилися поза управою партії. Як відомо в Польщі комуністична партія не є легалізована, отже галицькі комуністи захопили для своїх цілей партію с. д. Пригадую, що ся операція відбулася в присутності польського посла комуніста Круліковського.

Слідом за партією с. д. доскочила й радикальна партія, бо на своїм краєвім зїзді 1. IV. приняла резолюцію яка звучить: «Зїзд У.Р.П. признає потребу спільного фронту всіх українських **соціалістичних партій**, які стремлять до повної державної самостійности укр. народу в боротьбі з національним, соціальним і культурним поневоленням».

Так отже обі згадані партії поставилися на становищі боротьби з Польщею, а перша з них зовсім ясно — друга менше зорієнтувалися на сучасну Вел. Україну.

Яке становище нашої найбільшої партії. На основі сього, що мені відомо із заяв представників краю, які відбували нараду з п. Президентом, — а оба вони члени нашої партії — на основі сього, що мені заявив минулого тижня чоловік, який був прибув з Галичини, а який докладно обзнакомлений з положенням в краю, як також на основі певних фактів — становище нашої партії таке: маси народні (селянство) а також і інтелігенція, яка працює між масами, є зорієнтована на схід. Причина — шукання помочі за Збручем у свого брата перед польською екстермінацією. Польща є певна, що довго укр. земель не задержить при собі — і тому йде з повним винищенням на укр. землі, щоби як найскорше про помочі колонізації пересунути процент населення в свою користь, так щоби в як найкоротшім часі позбавити укр. землі українського етнографічного характеру. Загрожене у своїй основі селянство — що дотепер боролосся за незалежність Гал. Республіки, зорієнтувалося тепер на Схід, — бо звідси надіється остаточного і радикального і в свою користь розв'язання так пекучого для него аграрного питання, про якого спосіб переведення за Збручем знає від наочних свідків.

Свою орієнтацію підкріпили народні маси незбитим доказом, що асентерованих новобранців Польщею — не питаючися політичного проводу, вислали і висилають за Збруч.

А яке становище політичного проводу нашої партії? На основі вже згаданих інформацій, він представляється так: Спочуваючи хлопському розумови народних мас, — хоче щоби Президент провадив на міжнародній арені акцію за визволенням — але боїться стати на орієнтації народних мас з одної сторони — а самому Президентови через те крім слів не годен дати реальних атутів в руки, щоби він ними вимагану акцію продовжав.

Щоби Президент міг продовжати боротьбу на міжнародній арені, мусить перше: мати поставлену краєм ясну політичну лінію, 2) одноцілий фронт, 3) захоронену боеву одиницю а для народних мас дати веденням ясної політичної лінії підєм до боротьби, щоби вони могли захистити себе перед екстермінацією до хвили, коли наступить їх визволення.

Тимчасом політичний провід орієнтацій наших народних мас боїться; через те неможливе ані ясна політична лінія, — ані вдержання одноцілого фронту — що більше противиться задержанню боевої одиниці за кордоном, а поставивши домаганне цілковитої ліквідації еміграції і її повороту до краю, — шукати «модус вівенді» з Поляками, щоби відновити наше просвітно-економічне життя. Про способи боротьби на ірландський спосіб вже нема мови.

Аргументи: Маси вжей так збольшевичені. Творення зглядно перенесення нашої боевої одиниці за Збруч не принесе ніякої користи, а противно шкоду — бо вона буде розложена большевицькою агітацією і коли прийде до конфлікту між Росією—Україною а Польщею, то сі збольшевичені Галичане будуть нещастем для західних укр. земель...

Президент і Уряд не сміє переїхати за Збруч, бо перейде на положення Петлюри і т. д.

Чому до таких аргументів додумалась політична, що так скажу «сметанка» нашої партії і чому вона пішла в розріз з орієнтацією народних мас. Поясняю собі психольогічними явищами. Десятьлітня війна зі своїми страхіттями нанесла хмару терпінь і нещастя нашій інтелігенції — і коли бодай хвилево наступив позірний спокій, вона хоче передишки.

До того масова наддніпрянська еміграція, ворожо успосіблена до радянської України має не аби який вплив на хід

думок нашої інтелігенції, а до того вона майже захопила краєву пресу (Донцов). Про деякі одиниці, які випадково доробились майна — і хочать спокою, вже не згадувати...*

Отсе причини, які віддаляють чимраз виразнійше інтелігенцію від народних мас. Ї вже те становище інтелігенції — хоч вона принципіально піддержує самостійність, навіть втягає до своєї концепції всі західні укр. землі — однак не поділяє орієнтації народних мас, і через те відпихає від себе народні маси, — бо вони в шуканню інтелігенцією «модус вівенді» (не маю на думці угоди) з Польщею — бачать якраз угоду, яка несе за собою польську кольонізацію й нищення її в самім корені.

Радикальніші елементи характеризують положення в краю так: «В р. 1918 хотів своєї держави пан — а тепер хоче її хлоп».

Якаж наша думка що до поставлення нашої політичної лінії а з нею й політична орієнтація. Вона коротка: боротьба за визволення всіх західних українських земель з під Польщі при допомозі українського народу із-за Збруча, себто при допомозі сучасної Великої України, стоячи на становищі незалежності Сх. Галичини, однак не пересуджуючи її відношення в будучині до Вел. України. Стоячи на такій лінії ми повернулиби до акту з 3. січня 1919 р.

На міжнародній арені після вирішення юридичного становища східно-галицької справи не можна оперувати самою незалежністю Гал. Республіки, — концепція, яка спирається на реституції Галицько-Володимирської держави є на міжнародній арені смішна, а для Вел. України, на якої поміч мусимо опиратися є неприемлива. Значить боротьба за визволення всіх укр. земель з під Польщі мусить базувати на всеукраїнським становищі, а се зрозуміє кожний європейський нарід, держави, політики і мужі науки, бо такими дорогами йшло об'єднання Італії, Югославії, Німеччини, Румунії...*

Отже — не опускаючи нашого становища державної незалежності ми будемо стоячи на всеукраїнській базі продовжати боротьбу за визволення.

А атутами у сій акції — і в консеквенції вказаної лінії буде: Піддержати боевий настрій народних мас, проти польської екстермінації до часу їх визволення через те, що опершись о Вел.

---

*Так у документі.

Україну — за Збручем згортаємо нашу боеву силу, на яку буде надіятись наш нарід під польською кормигою і в якій буде черпати силу й допомогу в боротьбі проти Польщі.

Не потребуємо згадувати, що на боротьбу з Польщею йдуть Литовці й Білорусини, які являються нашими союзниками.

За Збручем мусить повстати Організаційний центр боевої сили — а спираючись на сю силу й допомогу Вел. України в кооперації з Литвою і Білорусею — буде мати п. Президент і його Уряд сильний атут в грі дипломатичній на міжнародній арені.

Наша З. Г. У. Т. Н. партії приймаючи політичну лінію на будуче, мусить її поставити дуже ясно: бо теперішня Вел. Україна лиш тоді дасть нам допомогу, коли ми ясно скажемо, яка наша політична лінія.

Прийнявши отсю лінію наш Уряд повинен негайно увійти в контакт з Вел. Україною — а вона додержить після моїх інформацій те, що заявила у своїй протестовій ноті через Раковського, а Росія через Чічерина.

Лиш ніякі півдороги — а ясна політична лінія для нас, наших народних мас, Великої України і для цілого політичного світа.

Боротьба буде затяжна — але при допомозі всего українського народу ми її виграємо. Що виграємо, се бачить також наш ворог і тому такий в него панічний страх вже тепер на самі лише поки що поголоски — що наша будуча орієнтація на Схід. Доказом польська преса.

Кожний новий крок приходить ся тяжко зробити — але історія нашого народу і його будучність у сій історичній хвилі є нашим найвисшим імперативом — і тому сей крок зробити мусимо.

№ 217

**ЛИСТ ЗАКОРДОННОЇ ГРУПИ УНТП ДО НАРОДНОГО
КОМІТЕТУ ПАРТІЇ ПРО НОВУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНУ
СИТУАЦІЮ І ЗАВДАННЯ УНТП ТА ЇЇ ЗАКОРДОННОЇ ГРУПИ***20 квітня 1923 р.*

Рішення Ради Амбасадорів з дня 14. марта 1923 створило нову ситуацію, до котрої слід зайняти становище й нашої закордонній групі народньо-трудової Партії.

Наше положення як з одної сторони юридично і міжнародно-політично погіршало так з другої сторони стало ясно означене, уодностайнене і рівне з положенням всіх західно-українських земель.

Розігрався послідний акт ліквідації нашої державности з наказу побідних держав Антанти, а настав новий період боротьби українського народу за державну незалежність, період невязаних рук, але й найвисшого напруження всенародніх сил і всенародньої волі та свободного добору союзників у безглядній дальшій боротьбі за державну незалежність.

І. Державна незалежність, яка стала конечним і непереможним стремлінням найширших наших народніх мас, і політична лінія безоглядної боротьби з наїздником Ляхом аж до відзискання повної державної незалежности, — се окуплений кровю борців і мучеників та освячений самопожертвою найширших народніх мас талісман, який має у сім новім періоді являтися невідкличним імперативом для політичного проводу в краю і за кордоном і для всего українського народу у нашої дальшій визвольній боротьбі.

Для нашої закордонної групи ясне і самозрозуміле, що принцип боротьби за державну незалежність мусить бути основою всеї партійної нашої політики, і що наше сторонництво, коли хоче остати вірним своїй славній традиції провідника народу і носителя його всенародньої волі, не сміє і не може зійти з сего принципу, не сміє угнутися перед ворогом, не сміє пійти на ніяку угоду з насильно накиненим нам польським державним правом на нашої українській державній території, лиш мусить серед найтящих навіть умов остати на дальше

світлим провідником народніх мас в боротьбі о державну незалежність.

Наш народньо-трудоий (націонал-демократичний) таборо має остати на дальше заборолом самостійницького державницького нашого змагання, а заразом також обороном найширших народніх мас перед наїздником.

А сю обороноу сих народніх мас в щодневній, злободневній боротьбі, мусить наша партія повести не лишаючи можливих способів інтервенцій, жалоб, протестів і здобутків, але зберегаючи рівночасно зі всею безоглядністю як себе так інші громадянські політичні чинники від всяких кроків, якіби могли нести на собі п'ятно добровільної згоди на польську державність на нашій землі, або містили в собі знамена політичної угоди з ворогом за ціну зречення нашої української державности на ній.

II. На сій незрушимої основі повинна на думку нашої закордонної групи бути побудована вся організаційна система політичного проводу краю і його представництва за границею.

Перед нашим народом період зтяжної боротьби, який може скінчитися і за кілька але може аж на кільканадцять літ, відповідно до уложення міжнародних сил і їх сподівного виладовання для окончного виборення константних відносин на європейським континенті.

Для сеї зтяжної боротьби невідмінно конечно примінення нашої суспільности, нашого і інших українських сторонництв політичного проводу.

Збережений мусить бути у всій повноті в організаційній зверхній формі наш державний принцип а заразом мусить бути дана можливість ведення практичної повседневної політики оборони нашого населення перед ворогом.

Мусить отже остати на дальше суверенна державна наша організація Української Національної Ради в краю і її Представництво (Уряд) за кордоном а при тім рівнобіжно удержана мусить бути на нашу думку центральна краєва політична організація Міжпартійної Ради для ведення практичної краєвої політики.

Обі сі організації малиби бути поширені на всі західно-українські землі, а пляномірне і однозгідне їх співділанне

охоронити зможе судно нашого державного життя під польським панованням перед розбиттям на небезпечних рафах самозванчих угодових спроб зі сторони слабодухів чи карєристів та довести його зможе неушкодженим на повне море майбутніх міжнародних конфліктів і до остаточної пристани відзисканої державної незалежності. На думку нашої закордонної групи являлося б доцільним розбудувати ці обидві організації як слідує:

Українська Національна Рада як знамя нашої державності, скликається як в складі з котрого виключені мусілиби бути ці особняки, що покинули слабодушно прапор державної незалежності.

Так очищена Українська Національна Рада разом з українськими послами і делегатами партій з Волині, Холмщини, Підляша і Полісся як Українська Національна Рада всіх західно-українських земель рішає справу представництва за кордоном, уділяє йому відповідні повновласти до ведення політичної акції за кордоном а то дипломатичної, пропагандистичної і активістичної. Вона вибирає зі свого складу відповідальний перед повною радою ексекутивний комітет У.Н.Ради для ведення біжучих справ. Заразом ухвалює в цілі відсвіження свого складу нову виборчу ординацію примінену до теперішніх обставин прим. через періодичні нові вибори делегатів партій, чи також через вибори відпоручників повітів, вибраних в 1918 повітовими організаціями.

Міжпартійна Рада у Львові перетворюється через приступлення до неї українських партій з Холмщини, Волині, Підляша і Полісся на Міжпартійну Раду всіх західно-українських земель і дає напрям у сій практичній політиці на сих землях під Польщею. Про спосіб установлювання Представництва за кордоном і розмір його повновастей рішить У.Н.Рада а наша закордонна група заявляється за тим, щоби се Представництво виступало на вні супроти заграниці в дотеперішній формі а на внутр супроти краю як Національний Уряд західно-українських земель подібно як колишній «Польські Ржонд Народови».

Хоч склад сего уряду буде невеликий бо внутрішня політика переходить на край, отже лише загранична, пропагандистична

і активістична акція та зв'язок з краєм будуть головним обсягом діяльності сего нового уряду, наша закордонна група Української Трудової партії заявляється за наданням сему Представництву назви Уряду на внутр, бо названня його лише закордонним комітетом У.Н.Ради позбавить його сього німбу, який потрібний для ведення такого державного Представництва, — назва Комітету затре державницький характер сего Представництва і ввести може дезорієнтацію суспільности на случай повстання есентуальних галицьких комітетів для громадянського проводу еміграції військової і цивільної, яка не моглаб вертати до краю.

Західно-Український Уряд має бути відповідальним перед У.Н.Радою зглядно її органами з застереженням одиничної відповідальности його членів та має мати забезпечену колєгіальну систему ведення всіх своїх агенд.

III. Політична орієнтація зясована нами в письмі нашої закордонної групи з 2. марта 1923 повинна на думку нашої закордонної групи у своїй основі остати незміненою аж до часу, доки не скристалізується міжнародне положення до сего степення, щоб можна було з очевидною користю для нашої державної справи в цілости чи в части опертися на певній чужій державній силі чи на певнім бльоку чужих державних сил. Поки що так як досі збережена мусить бути певна свобода рухів нашого державного представництва за кордоном при можливім повнім використанню дотеперішних зв'язків з поодинокими державними силами і схильности їх до більшої чи меншої підмоги для нашої визвольної боротьби без вязання собі рук і пересуджування свого будучого союзу з сею чи іншою чужою державною силою.

Бо, як зясували ми се в нашім письмі з другого марта с. р., державно-самостійницька ідеологія і політична лінія прослідуювана до найостаннійших консеквенцій на кождім кроці і в кождій хвилині та орієнтація в першій мірі і головно на власні сили, розбуджені і піднесені до можливо найвищого степення активности — се головна основа на якій мусить опиратися вся державна наша політика — не забуваючи однак рівночасно о тім, що ні оден з народів, який в новітні часи відзискав свою державну незалежність, не міг обійтися без чужосторонньої помочі.

Орієнтація наша мусить отжеж бути і на власні сили народу і на чужу поміч, як на сю переважну акцесорію, без помічі котрої не зможемо вибороти державної незалежності для нашого українського народу. Орієнтація на чужі сили і прийатте від них помічі — як се ми вже піднесли в нашім згаданім письмі — не сміє однак бути окуплена найвищими цінностями цілої чи частини нації а з окрема всяка орієнтація на найблищих сусідів мусить містити в собі всі ті передумови, коли не має вона стати для нашої нації погубною.

Досі вся наша державна політика опиралася послідовно на сих засадах, бо і в найскрутніших навіть хвилях не дався наш Уряд втягнути в яку небудь політичну комбінацію, яка малаби жертвувати чи то атрибутами державної незалежності, чи ціною, яка малаби робити майбутню державну незалежність ілюзоричною.

Між иншим наш Уряд узискав дипломатичну поміч Радянських Республік, якої висловом були між иншим ноти Раковського і Чічеріна, а ся поміч не була окуплена ніякою ціною, лише використанням власного державного інтересу сих республік, щоб Східна Галичина не стала інтегральною частию польської республіки. Сей власний інтерес Радянських Республік в тім згляді зясували ми в нашім вище названім письмі з дня 2. марта с. р.

З рішеннем Конференції Амбасадорів з дня 14. марта с. р. міжнародня ситуація і положенне нашої державної справи основно змінилося та погіршилося, бо в сій хвилі всяка реальна чи дипломатична поміч держав Антанти, великої чи малої або хочби одної з них формально поки що до виключення.

Положенне наше дуже важне а міжнародня ситуація сего рода, що поки що не можемо надіятися кооперації лише з Литвою, Білорусею, Радянськими Республіками, Німеччиною і зарисовуючої ся можливости помічі зі сторони Англії на випадок її скооперовання зі Совітами.

Се примусове положенне слід нам використати до сего, щоби перевести перегрупованне наших емігрантських сил, головню нашої оружної сили за кордоном — о скілько її поворот до краю не буде замкнений, — та забезпечити дальше її істнованне. Теперішня військова наша еміграція представляє для нашої

справи велику мілітарну і національну політичну вартість, яка як показує досвід з останніх днів буде збільшатися новобранцями асентерованими Польщею, які самочинно шукають захисту поза границями Польщі і тому мусимо сею нашою національною цінністю пильно дорожити. Се забезпеченне в напрямі збройної сили мусить однак відбутися без якої небудь зміни дотеперішньої нашої орієнтації і тактики і хочби навіть прийшлося нам ті частини нашої збройної сили, які до краю вертати не зможуть як також і ті, що тепер напливають з краю примістити на Радянській Україні, то се приміщення наших боєвих кадр на Радянській Україні мусілоби опиратися даліше на використання власного інтересу Радянських Республік, які вони мають в далішій продовжуванні нашої визвольної боротьби проти Польщі а не може бути окуплене пожертвуванням нашої державности. Не може се наступити навіть в тім випадку, колиб Радянські Республіки мали годитися на азиль наших боєвих частин на Україні лише під умовою такої жертви, бо в тім случаю радше забезпечити лише фізичне існування цих частин нашої збройної сили, які до краю вертати не можуть, через виеднання їм заробітків в одній з центральних держав Європи чи на Литві, або допустити до незорганізованого Урядом одиничного переходу їх на Радянську Україну та зречися в сей спосіб зорганізованя вже в теперішній хвилі нашої ударної сили.

Належить ствердити, що інтерновані стрільці в таборах Чехословаччини і напливаючі з краю новобранці вже тепер не оглядаються на остопогу Уряду і переносяться на Радянську Україну.

Наш Уряд, який безумовно мусить приміститися в одній з держав центральної Європи має пильно глядіти, щоби задержав повну свободу рухів на те, щоби у хвилі, коли міжнародня ситуація і національно-революційні наші приготування та внутрішні наші сили на всіх західно-українських землях вповні доспіють приступити як реальна сила до заключення певного означеного союзу з тою чи іншою міжнародньою силою чи міжнароднім бльоком сил.

IV. Здобутте фондів на всю нашу дальшу визвольну боротьбу булоби одно з головних завдань і нашого Уряду і політичного

проводу в краю. При хвилевім виснаженню наших сил в краю і браку широко розгалужених сітей наших організацій, головну нашу фінансову опору на найблищий час становити мусять наші американські кольонії в Канаді, Злучних Державах Північної Америки і Бразилії.

Узискане Представництвами нашого Уряду обєднання тамошного українського громадянства як в Бразилії так і в Злучених Державах Північної Америки і змагаючи до сього інтензивна праця нашого Представництва в Канаді мусить по змозі як найшвидше довести до повного зорганізованнн нашого цілого громадянства за Оксаною в могутню силу, яка побідно як американські Ірляндці сталаби в дальшій нашій визвольній боротьбі тим могутнім чинником, котрий не лише фінансово але і політично в рішаючий спосіб підперби нашу боротьбу за державну незалежність.

Самі американські Українці в сучасну хвилю не зможуть однак понести сих всіх коштів і тому наш край повинен на нашу думку здати собі справу з сего, що як найскорше мусить сам від себе оподаткувати на цілі визвольної боротьби і у відповідний спосіб перевести всенародне оподаткування не лише на просвітно-економічну і політичну акцію в самім краю, але і на закордонну політику Уряду і всю активістичну акцію. Тому підіймаємо сей дезірат до політичного проводу в краю, щоб рівночасно з уложенням пляну всієї політичної акції приготував плян оподаткування всего населення краю та розділу національного податку з повним узглядненнем потреб всієї активістичної і пропагандистичної акції Уряду.

У Власній Народній нашій силі за Оксаною приписуємо незвичайно велику вагу з окрема під політичним оглядом.

Як Ірляндці завдячують американським Ірляндцям, а Жида американським Жидом повстанне власних державних новотворів одні ірляндську вільну державу в сполучі з Англією, другі палестинську державну одиницю під англійським мандатом — так і Українці вільної Америки мусять з щораз більшим накладом сил змагати до сповнення такого саме історичного покликання супроти старого краю, супроти Галичини і всіх інших західно-українських земель.

Осягнувши се, зможуть вони, коли з невсипущою енергією і пляномірно стреміти і змагати будуть до узискання сего

ступіння організаційного розвою і внутрішньої та зовнішньої організованої сили в тих державах, котрих вони горожанами, щоб стали там можливо як найсильнішим державним чинником і ужити відтак могли весь свій вплив на державні чинники тих держав в напрямі активного ними попертя нашого краю і його Уряду в рішачючих фазах добування власної державности.

Велику і повну хвали і слави місію має до сповнення вся наша еміграція за Океаном, а важні, переважні почини в тім напрямі вже зроблені і у всіх нас у вдячній пам'яті живуть всі дотеперішні їх діла наших американських Українців і їх виступи перед Президентом Гардінгом і державним секретарем Гюсом та президентами і Радами міністрів Зєдинених Держав Північної Америки, Канади і Бразилії і особливий успіх канадійських братів на Союзі Народів через виступи делегатів Канади Догертіого і Фільдінга в нашій галицькій державній справі.

VI. В кінці ще мусимо торкнутися справи повороту до краю нашої еміграції з Австрії і Чехії та Німеччини висловлюючи згідно з побажаннем краю погляд, що вся наша еміграція за виїмком сих осіб котрим припадає се відвічальне і важке завдання становити закордонне наше державне Представництво, або для котрих поворот до краю не можливий, обов'язана вертати до краю і скріпити там кадри наших борців за державну незалежність.

Притім однак обов'язком краєвого нашого Проводу створити негайно в краю окремий горожанський Комітет, котрий занявбися нашими емігрантами і улекшив їм вишуканне відповідного приміщення, подав їм всю потрібну моральну і матеріальну поміч та доцільно занявся їх долею а рівночасно також подбав про відповідне зужиткованне їх сил на місцях в інтересах нашого державного будівництва.

VII. Реасумуючи все вище сказане, зясовуємо наше становище в отсих резолюціях:

Закордонна група української народньої трудової (націонал-демократичної) партії у Відні розглянувши в присутности партійних членів У.Н.Ради за кордоном сучасне міжнародне положення витворене рішенням Конференції Амбасадорів з 14. марта 1923. в справі східних границь Польщі постановляє:

1. Покликуючися на виявлену волю всего українського народу до об'єднання всіх українських земель в одноцілій українській державі та на найновіші рішення Української Національної Ради і Парляментарної Репрезентації Волині, Холмщини, Підляша і Полісся на її протести проти рішення Конференції Амбасадорів з 14. марта с. р. на протести всіх політичних краєвих чинників українського народу в краю і за кордоном та на зложену в дні 18. марта с. р. на площі Юра у Львові присягу безоглядної вірності З.У.Н.Республіці, — закордонна група народної трудової партії стверджує, що непохитною волею українського народу всіх західно-українських земель є відзискання повної державної незалежності сих земель а непримирима боротьба проти польської державности на сих землях мусить бути основною і незрушимою лінією його політики і всіх його визвольних змагань на сих землях.

2. Закордонна група У.Т.Партії заявляється за повним удержанням Української Національної Ради як суверенного знамени нашої державности і за поширенням сеї державної організації на всі західно-українські землі через прибрання до неї всіх українських послів, пропорціонального числа делегатів українських партій з Волині, Холмщини, Підляша і Полісся та створення в сей спосіб спільного суверенного державного тіла всіх західно-українських земель.

3. Закордонна група У.Т.Партії заявляється за як найскоршим скликанням У.Н.Ради в цілі поширення її на всі західно-українські землі, установлення за кордоном Представництва (Уряду) і уділення йому повновластей до ведення політичної акції а то: дипломатичної, пропагандистичної і активістичної за кордоном та означення прав президента дра Євгена Петрушевича і У.Н.Ради що до установлювання і затверджування Уряду, його відповідальности перед У.Н.Радою і забезпечення колегіяльного ведення агенд сего Уряду.

Дальше заявляється Закордонна група У.Т.Партії за виділенням У.Н.Радою зі свого складу езекутивного відповідального перед повною радою Комітету для ведення біжучих справ.

Вкінці підносить потребу ухвалення нової виборчої ординації до Української Національної Ради, приміненої до теперішніх обставин та введення її відтак в життя.

4. Закордонна група У.Т.Партії заявляється за поширенням партійної організації на всі західно-українські землі і за створенням одноцілого політичного проводу для всіх цих земель через поширення Міжпартійної Ради у Львові на всі західно-українські землі відпоручниками партій Волині, Холмщини, Підляша і Полісся та вважає доцільним, щоб ся так перетворена Міжпартійна Рада обняла провід практичної політики на всіх західно-українських землях при використанню їх легальних средств боротьби з безоглядним однак примкненням себе до основної під 1) зясованої політичної лінії і в повнім порозумінню з Екзекутивним Комітетом У.Н.Ради.

5. Закордонна група У.Т.Партії заявляється за повним задержанням дотеперішньої орієнтації Уряду на власні сили народу і на сі чужі державні сили, що будуть схильні дати йому всю можливу поміч в боротьбі за державну нашу незалежність з повним вшанованням як самої державности і її атрибутів так державности всіх українських земель.

6. Закордонна група У.Т.Партії заявляється за збереженням ударної нашої сили за кордоном о скільки даний її азиль не буде окуплений ніяким зломанням повищої непорушимої орієнтаційної лінії нашої закордонної політики.

7. Закордонна група У.Т.Партії заявляється за пляномірним оподаткуванням всего українського населення усіх західно-українських земель на ціль державної політичної акції, пропагандистичної і активістичної та на ціли внутрішньо-політичної, просвітно-культурної і економічної праці в краю та забезпечення відповідного їх розділу.

8. Закордонна група У.Т.Партії піднімає горячий зазив до американських братів, щоби в оціненню почетного свого післанництва створила за Океаном могутню народню силу, що взором Їрляндців і Жидів далаби рішаючи підмогу рідному краєви у завзятій його боротьбі за державну незалежність через відповідний натиск на держави Зєдинених Держав Північної Америки, Канади і Бразилії та через організованне обильної фінансової помочі для політичної, дипломатичної, пропагандистичної і активної акції в краю і за кордоном.

9. Закордонна група У.Т.Партії ззиває еміграцію до негайного повороту до краю і пильної участі там у визвольній

боротьбі українського народу на всіх ділянках народного життя, а краєвий Провід взиває, щоби створив в краю негайно Горожанський Комітет моральної і матеріальної помочі реємігрантам і зужиткував доцільно сі наші випробовані національні сили на місцях і в інтересі нашого державного будівництва.

Відень, 20. квітня 1923.

*За Управу Закордонної групи Української Народної Трудової
(націонал-демократичної) Партії
Голова
Містоголова
Секретар
Референт*

ЦДІАЛ, ф. 581, оп. 1, спр. 95, арк. 65—71. Машинопис. Копія.

№ 218
ІЗ ЗВІТУ ЛЬВІВСЬКОГО ОКРУЖНОГО УПРАВЛІННЯ
ПОЛІЦІЇ ПРОКУРАТУРІ ЛЬВІВСЬКОГО АПЕЛЯЦІЙНОГО
СУДУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ КПСГ І УСДП

24 квітня 1923 р.

Комуністична партія Східної Галичини

Звільнення з в'язниці найвидатніших місцевих комуністичних діячів: доктора Гроссерової, Лангера, Гіжовської, Ленчицького, Урсаки, Попеля та цілого ряду інших призвело до значного посилення діяльності комуністів, як це помітили минулого місяця.

Для того, щоб свою діяльність зробити легальною, вони заснували Союз пролетаріату міст і сіл. Його першим секретарем стала доктор Гроссерова, другим — Лангер (псевдонім Длуський).

[Вони] відновили видання власного органу під назвою «Трибуна робітніча» замість у свій час припиненої «Справи робітничої». Редактором «Трибуни робітничей» є швець Шурковський, колишній секретар виборчого комітету Союзу

пролетаріату міст і сіл, а адміністратором — Урсакі, челядник-сажотрус і колишній редактор «Справи робітничої».

Крім того, помітили, що особливо у Львові та в Бориславському нафтовому басейні появилася велика кількість відозв, виданих Центральним Комітетом Комуністичної робітничої партії Польщі. Відозви мають заголовки: «До нової війни», «Тези». Комуністи спрямували свою діяльність в основному на професійні спілки. Посилення їхнього впливу помітно у профспілці металістів, а також у профспілці робітників борошномельної промисловості та профспілці хімічної промисловості...

Українці. Українська соціал-демократична партія

Ще у 1921 р. почалися переговори з Виконавчим Комітетом Комуністичного Інтернаціоналу. При цьому, як припускає член ЦК КРПП Генріх Густав Лявер, на рішення (якщо йдеться про Виконавчий Комітет Комуністичного Інтернаціоналу), очевидно, вплинули виключно причини закордонної політики Росії, яка або хоче порушити справу про приналежність Східної Малопольщі до Польщі, або здобути для себе союзників на випадок війни з Польщею.

Менш-більш від цього часу в діяльності цієї партії чимраз виразніше виступає схилення в бік Радянської влади, точніше Радянської України. Зовнішнім проявом цього була «чистка партії від дрібноміщанського елемента, який заблукав до неї, і [від] воєнного революційного намулу».

Жертвою цієї т. зв. «чистки» були так звані старші партійні діячі, як доктор Лев Ганкевич, Порфирій Буняк, Іван Квасниця та інші, а замість них прийшли до керівництва партією люди переважно молоді, рішучі комуністи, так звана «група васильківців», яка в Комуністичній партії Східної Галичини (КПСГ) представляла напрямок спільної і тісної співпраці з Комуністичною партією (більшовиків) України (КП(б)У), і таким чином [виступала] за звільнення КПСГ від залежності від Комуністичної робітничої партії Польщі (КРПП). Відокремившись у період виборів до сейму з єдиної до цього часу партії, тобто з КПСГ, маючи вже раніше значний вплив в УСДП, [«група васильківців»] кинулася з розмахом, щоб опанувати [УСДП] повністю.

Намагання згаданої «групи васильківців» увінчалися повним успіхом. Це сталося остаточно, а також формально на останньому з'їзді УСДП, який відбувся у Львові 18.III.1923 р. Прийнята на з'їзді резолюція, загальний тон, яким велися наради, нарешті особовий склад новообраного керівництва партії недвозначно свідчать, що УСДП як цілість прийняла комуністичну платформу, але стара назва залишилась: як тут конфіденційно донесено — тільки з чисто практичного боку, щоб під такою важливою для кожної Комуністичної партії легальною формою можна було працювати більш успішно, без перешкод з боку влади.

З'їзд УСДП — перший від 1914 р., відкритий 18.III.1923 р. о 9 год. 30 хв. у залі товариства «Воля» у Львові по вул. Оссолінських, № 8. Промовець, відкриваючи з'їзд, підкреслив важливість моменту, в який проходить з'їзд. Підкреслив і те, що він відбувається у велику річницю смерті Карла Маркса, в день перемоги активного виступу пролетаріату, тобто в день утворення Паризької комуни.

Перш ніж приступити до порядку дня, з'їзд вшанував встановленням пам'ять членів [партії], які померли або загинули на війні. З'їзд привітав як гостя депутата Стефана Круліковського і одноголосно під оплески ухвалив декларацію про визначення Східної Галичини за Польщею (повний текст декларації до цього додається, додаток 4).

Після виборів президії депутат Круліковський привітав з'їзд від імені Союзу пролетаріату міст і сіл і сеймової комуністичної фракції. Він коротко побажав з'їздові, щоб дискусії пройшли в дусі загальної революції, тому що причиною неволі народів і територій, які передали Польщі, є буржуазна форма правління. Оскільки буржуазія потоптала право [на] самовизначення, пролетаріат мусить його підняти. В повній солідарності з трудящими масами Польщі і тільки у спільній боротьбі здійсниться ідеал соціалізму — Союз Радянських Соціалістичних Республік.

Після цього зачитано гарячі поздоровлення від «юр'ївців», місцевого комітету УСДП у Відні, телеграми з поздоровленнями від депутатів сейму Приступи, Пашука, телеграми від Комуністичної партії з Відня, Айзенерца, Леобен і Лінца,

поздоровлення від трудящих, селянських і робітничих мас Волині, Холмщини, Полісся, Підляшшя, а також закордонної групи УСДП в Чехословаччині.

Після цього приступили до першого пункту наради — до звіту секретаріату про діяльність партії.

Антон Чернецький, який звітував, повідомив, що цифровий баланс партії не є блискучим. [На це негативно вплинули] зовнішні та внутрішні причини: ззовні — війни, політичний терор; внутрі — відсутність єдиного напрямку всередині партії, що не дозволило розгорнути належної організаційної роботи.

З політичних організацій партія має: робітничу раду, студентську секцію, жіночу секцію і секцію молодих робітників у Львові, робітничі ради у Перемишлі, Станіславі, Коломиї, Снятині, Стрию, Дрогобичі, Бориславі, Ріпному, Болахові і Долині; селянські ради у Різдв'янах, Немшині і Чернові біля Рогатина, Дмитрові і Трофанівці, партійні гуртки в Русі-Старій, Кулачківцях, Нагірцях, у Василеві на Холмщині, у Верещиці й Турійську на Волині; [відділення] культурно-освітнього товариства «Воля» у Львові, Перемишлі, Станіславі, Коломиї, Снятині та Стрию; товариство «Бібліотека ім. Івана Франка» у Дрогобичі.

Крім цього, менші гуртки та організації борються з поліцейськими переслідуваннями за своє існування в Дрогобичі і Гвіздці, селянські ради в Перерові, Дітківцях, у Любичі-Княжній, а також гуртки в Юрчаві на Холмщині, у Врубліку Королівському біля Кросно та інші.

Після звіту зав'язалася широка дискусія, в якій виступили з місць майже всі делегати. Вони заявляли, що немає єдиного напрямку, яким повинна йти партія, вона не повинна також міняти час від часу своє ідейне обличчя і пояснювати у різні періоди часу по-різному національне питання, а оцінювати з марксистської класової точки зору. Після дискусії о 1 годині оголошено одногодинну перерву.

Пополудні голова [з'їзду] привітав депутата Марка Луцкевича. Після цього з'їзд продовжував свою роботу доповіддю «Міжнародне становище і УСДП».

Доповідач детально проаналізував сучасне економічне і політичне становище великих європейських держав і ствердив,

що великий капітал прямує до відбудови і миру. З другого боку, середні, декласовані, шари, а також дрібна буржуазія — ці незадоволені війною елементи, пруть до війни. Вони стали тим ферментом, який в Італії породив потворне страховище — фашизм. Війна в Європі неминуха, тому що історія зіткнула між собою дві живі суперечності — капіталістичний Захід і соціалістичний Схід. І в цих змаганнях двох світів останнє слово має пролетаріат. Він розбитий воєнним соціал-патріотизмом аж на 3 ворожі частини і тільки останнім часом починає, можливо, несвідомо, але масово ставати на шлях своїх класових інтересів, покидаючи соціал-патріотичних прихильників з Амстердаму й угодовців з Віденського Інтернаціоналу. УСДП мусить стати на шлях чисто класових інтересів і всі питання розв'язувати тільки з цієї точки зору. Підсумовуючи загальне становище, доповідач запропонував резолюцію, яку з'їзд одногосно прийняв (резолюція тут додається, додаток 5).*

У зв'язку з тим, що деякі делегати мусили від'їхати, дискусію [було] припинено, і почались вибори головної управи партії. Головою партії обрано Олександра Панаса, друкаря у Львові. До головної управи обрано Антона Чернецького, Миколу Парфановича, Миколу Гарасимця, Михайла Матвіїва, Богдана Кузьму, Стефана Волинця, Ілька Калятинського і Андрія Віхара. До ширшої управи обрано: доктора Рудольфа Скибінського, Володимира Попеля (обвинуваченого у так званій «святоюрській справі»), доктора Івана Кобилецького, Смикаліса, Юзефа Небельчука, Володимира Сороневича, Олеярника, Андрія Яцкевича, Шалановича, Ясінського, Барана і Івана Косовського. Заступниками [голови партії] обрано: Міхаловського, Миколу Сидорціва і Пекаря. До контрольної комісії [ввійшли]: Добрянський, доктор Михайло Фільц, Дмитро Стефанюк і Славич.

Після виборів продовжувалась дискусія, в якій узяли участь майже всі делегати, виступаючи згідно зі своїми поглядами.

Після цього виступив депутат Луцкевич. Він підкреслив, що крах східногалицького питання — це видумка української репрезентації — саме не галицьких, а волинських «хліборобів», і що, можливо, їх витверезять. [Промовець] радив також вербувати в соціалістичні ряди жінок, селянство і народних

---

*Документа у справі не виявлено.

учителів. З цього ж питання виступив депутат Круліковський і додав, що бачить сумну іронію долі в тому, що буржуазний уряд Сікорського, котрий опирається виключно на національні меншості, узаконив їх національну неволю. Причину цього він бачить не у несвідомості депутатів, а в їх контрреволюційності. Після цього [Круліковський] запитав, що може єднати єврейського банкіра з білоруським робітником або католицького священика з сільським бідняком Волині? Лише однакові класи можуть іти разом, а кооперація класів нічого не вирішить. Вирішувати національне питання можна тільки шляхом класової боротьби. Після довгої дискусії відбулася доповідь про організацію, в якій накреслено перспективи для роботи УСДП на селі та ухвалено звернути на це увагу партії.

Доповідач запропонував деякі зміни в статуті, зокрема такі: назвати партію — Українська соціал-демократична партія Галичини, Холмщини, Полісся і Підляшшя; ввести в організацію більше централізму, утворити, крім робітничих та селянських рад на провінції, також повітові, окружні, обwodові та центральні організації з центром у Львові.

Найвищою інстанцією має бути партійний з'їзд, який скликається щороку у Львові або іншій місцевості, причому делегатами можуть бути обрані члени партійної організації, культурно-освітніх товариств «Воля» і «Бібліотека імені Івана Франка». З'їзд обирає голову партії, а також вузьку і широку управу.

Після цього ухвалено партійний податок по 1000 польських марок для фабричних робітників і 500 польських марок для сільськогосподарських робітників, з умовою, що головна управа має право підвищувати податок, якщо в цьому буде особлива потреба. Встановлено вступну плату в розмірі 500 польських марок та 500 польських марок за членський квиток.

Вкінці зачитано ряд резолюцій, які прийняті під оплески: резолюції про політичних в'язнів, про партійний орган «Земля і воля», про партійні видання та український сеймовий клуб.

Після зачитання привітань від української секції робітничої партії Сполучених Штатів Америки і Канади та розгляду останнього пункту з'їзду — «Пропозиції й запитання» — з'їзд закінчився співом «Інтернаціоналу».

Під головуванням новообраного голови УСДП Олександра Панаса 20. III. відбулося перше засідання нової головної управи. На цьому засіданні сформувалося головне керівництво [партії]: перший заступник голови — Микола Гарасимець, другий заступник — Михайло Матвіїв, перший секретар — Антон Чернецький, другий — Ілько Калятинський, члени: Андрій Віхар, Стефан Волинець, Богдан Кузьма і Микола Парфанович, член-заступник — Микола Сидорів.

Головна управа затвердила склад редакційної колегії «Землі»: Богдан Кузьма, Стефан Рудик і Антон Чернецький, а потім ухвалила видати відозву «До українських працюючих мас Східної Галичини, Волині, Холмщини, Полісся і Підляшшя», текст якої додається (додаток 7).*

ЦДІАЛ, ф. 205, оп. 1, спр. 427, арк. 11—14. Машинопис. Копія.

Опубл.: Під прапором Жовтня: 1921—1928. 36. док. — Т. 2. — С. 104—109.

№ 219 СТАТТЯ др. КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО «НЕ ШЛЯХОМ РОЗДОРУ»

1923 р.**

Тривожні прояви в часі національних невдач се справи зрозумілі і такі недомагання переживає кожда нація, що бореться за свою державність. По тяжкій невдачі настає зпершу пригноблення народнього духа а відтак піднімається пошукування за винувниками та добирання нових концепцій, щоби ратувати народню справу. З цього виходить часове замішання і розбіжність політичної думки, доки не наступить консолідація орієнтації і перегрупування народних кадрів до поновної боротьби за ідеал нації — свою питому державність.

Такий час переживає тепер наш український нарід на західно-українських областях по рішенню Конференції Амба-

*Відозва у справі не виявлена.

**Дата написана автором рукопису на 1-й сторінці статті.

саторів з 14. марта с. р., та сей період партійних поборювань і окремих концепцій та спасаємих тактик не може тривати за довго, бо він мігби перейти в хронічну хворобу та у безнастанну боротьбу своїх проти своїх і паралізування нашої національної ідеології.

Тому вже нам пора зясувати що далі; отрястись із зневіри та покинути розеднання, а за те кріпко поставити нашу головну мету і вказати шлях та ставати до твердої роботи. Нам треба передусім ствердити, що провідною програмою всего українського народу є: Соборна Україна.

Соборна Україна є тільки одна і єдина, — що має зєдинити усі українські землі в одній соборній українській державі, та нею не вільно нікому торгувати ні в сей ні в той бік! Отсю ідейну програму має визнавати кожний Українець і кожда Українка як своє національне «Вірую» во єдину соборну українську державу. Над сим нашим політичним «Вірую» ми повинні залишити всякі дебати і спори, а вложити сю найвисшу програму в нашу народню молитву, — бож переліцитування нашої національної ідеології тільки нас осмішує і понижує, начеб ми еще не доросли ровені свідомої нації. А прецінь всі ми соборности бажаємо і чомуж суперничаємо? Чиж має нас все карати злий дух давньої крамоли? Ні! Хай вже він щезає! А хто кріпше вірить і ліпше розуміє, хай покаже ділами, а не гонить пустими вітраками, бо ми знаємо таких лицарів та ніякими «загравками» не дамося терроризувати і їм кажемо: Проч з нещирими думками від святої справи!

Пригадаймо собі, як Поляки ставилися у своїй визвольній боротьбі. Вони по своїх визвольних зривах і катастрофах у минулому століттю не покидали ніколи свого національного заповіту: «Jeszcze Polska nie zginęła! Polska od morza do morza!» Вони не зражувалися ніякими невдачами і не подавали в сумніви своєї державницької ідеології. Та сею вірою дійшли вони до кости і крови всего польського народу, від старця до польської дитини, а на сторожі своїх патріотичних почувань поставили вони польську матрону, що не дозволила нікому зі своїх синів жартувати над символом віри народу...*

Але замало тільки словами визнавати, бож треба доцільним шляхом перевести національну ідеологію в дійсність. Тут

---

*Так в оригіналі.

виступає друге головне питання: яким шляхом хочемо досягнути нашу державну соборність, і тут має бути віра у власні сили — поперта ділами.

Ми галицькі Українці разом з нашими братами з Волині, Холмщини, Підляша і Поліся, значить ми західні Українці у першу чергу обов'язані стати на шляху боротьби за визволення західно-українських земель зпід Польщі, щоби сі області відтак злучити з Великою Україною в одну Соборну Україну. Та хто щиро голосить і обстоює нашу соборність, той мусить піти тим визвольним шляхом до спільної мети! А способи боротьби, хай добирає собі кождий на своїм становищі, де йому судилось стояти...*

Натомість висування «тактичної» концепції, щоби шляхом автономії під Польщею дійти до соборности, не є нам по дорозі, бо воно відсуває нас від Соборної України, а кладе на бік Польщі. І тому у нас так велике занепокоєння викликали останній Зїзд народної трудової партії, а опісля заява Народнього Комітету. Та нашими критичними замітками не хотіли ми диктувати краєвій організації її визвольну тактику у незвичайно тяжких відносинах, в яких живе наш нарід під Польщею, але маючи тут за кордоном спромогу свобідно висказувати свою думку, вважали ми нашим правом і обов'язком виказати, — що навіть приймаючи так зв. легальну боротьбу, годі перехрещувати ідеологію народу та визвольну акцію за кордоном. І сьогодні можемо вже ствердити, що за нашою думкою заявила значно переважаюча більшість української суспільности в краю, так що побідив шлях боротьби за визволення західно-українських земель з під Польщі. Та ми можемо проголосити: Ісповідуємо визволення із ляцької неволі!

А до сего приходять еще одно розважування, як перепроводиться тоді отсе зєдинення чи злука визволених західно-українських земель зі Східною Україною. Чи так самочинно, що вони самі впадуть у Східну Україну і тим створиться Соборна Україна, чи ті визвольні західно-українські області скристалізуються в державу, котра доконає злуку зі Східною Україною. І отсе питання годиться розважувати не шляхом роздору, але шляхом єдности і доцільности, щоби свобідно і справді розважно перевести організацію публичної опінії та ствердити вчасно волю народу.

---

*Так в оригіналі.

Та у всіх сих справах не годиться нікому вигривати організації краю против представництва закордоном, бо добро і будучність нашого народу жадають від нас координації і згідного ділання усіх національних чинників, як в краю так і за кордоном, а без сего не добудемо нашого визволення. Для розкладових струй нема в нас місця.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 328. Рукопис. Оригінал.

2. НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ ВІДРОДЖЕННЯ*

№ 220

ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ» ПРО ПОЧАТОК РОБОТИ УКРАЇНСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ В КОПИЧИНЦЯХ

30 січня 1919 р.

Дирекція української гімназії в Копичинцях подає до відома, що від початку шкільного року 1918/1919 отворився курс приготовляючий до 1. кляси гімн., як рівнож заснувалась Бурса для замісцевих на корисних умовах. Отворено три кляси і курс пятої. При тяжких обставинах політичних завдяки праці учителів та управи, наука ведеться нормально та поступає вперед. З початку 2-го курсу 1919 р. задумує Дирекція при численнім вписі до 4 кляси отворити дві визші кляси, а то 4. і 5. Вписи до 4. і 5. розпочинаються 1. лютого 1919 р. Близші інформації подасть Дирекція.

Копичинці дня 25. січня 1919 р.

Директор Онофер

Нове життя. — 1919. — 30 січ.

№ 221

СТАТТЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ»: «ВІДНОВА ШКІЛЬНИЦТВА»

31 січня 1919 р.

Тяжкі воєнні часи переживає наш нарід. Багато народніх сил занятих тепер воєнним ділом. Але все остає ще стільки свободніх людей, що можемо подумати про виховання будучих

---

*Для кращого розуміння даної проблеми див. т. 2 цієї серії документів: «Державотворчі й адміністративно-організаційні процеси».

горожан України, про віднову українського шкільництва.

Через зиму багато шкіл стоїть пустою. Звичайно нема дров на їх опалення. Ніхто не заперечить, що при добрій волі можнаби легко доставити дров та завести науку. Нашій нації, що на порозі ХХ століття в третє зривається до державного життя, дуже потрібна добре уладжена школа. З неї мають вийти будучі горожане Української Народньої Республіки, що зможуть докінчити і завершити велике діло визволення рідного краю. З неї мають вийти провідники народу, що зможуть повести його до кращої будучности.

Школу нашу мусимо власними силами приноровити як найкраще до наших потреб та до тих завдань які вона має сповнити. Передовсім мусить школа старатися виховати горожан з сильною волею, витривалістю та твердою постійністю в прямованню до раз визначеної мети.

Школа мусить дати нашій молодій державі добрих горожан. Тож здорове, національне виховання мусить бути основою нашого шкільництва. При тім воно повинно виховати відвагу та посвяту для загального добра. Треба також взяти на увагу загальне обізнання учеників з воєнним ділом, щоби воно не було для жадного горожанина зовсім чуже. Одначе муситься при тім уважати, щоби не зробити зі школи касарню.

Школа повинна виховати свобідного чоловіка, вільного від всяких упереджень. Вона не повинна втискати на силу безкритичній дитині згори означений світогляд. Передовсім треба сього вистерігатися, як ходить о такий світогляд, що звичайно приводить в пізнійшій життю до тяжкої духовної кризи і внутрішньої боротьби. Коротко кажучи, релігійне виховання повинно бути оставлене родині та релігійному звязкові і не повинно входити в обсяг шкільної науки.

Звернім більше уваги на наше шкільництво, а через те забезпечимо кращий розвиток нашому народові.

№ 222

ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ «РЕПУБЛІКА» ПРО ПРЕСУ ЗУНР

2 лютого 1919 р.

Переворот, який мав місце при кінці 1918 р. на землях Захід. України, відбився між ин. і на українській пресі тих земель. Коли до перевороту майже вся українська преса Галичини була сконцентрована у Львові то після перевороту появляється, не зважаючи на чималі труднощі в сій області (недостача паперу й ин.), цілий ряд часописей на провінції — в багатьох місцевостях перший раз взагалі. Розуміється, значна частина преси сеї — ефемериди, які після коротшого чи довшого існування кінчать своє життя; та на місце їх появляються нові й у нових місцевостях — так, що нині кожде майже більше місто Галичини має свій друкований орган. Видають їх звичайно місцеві комісаріати та національні й партійні організації; є одначе також видавництва приватні. Що тикається політичного напрямку та партійної приналежности, то переважна часть української преси Західньої України не має яркої партійної марки. Вона стоїть на становищі передовсім української державности, підпорядковуючи їй всі інші справи.

Низше подаємо перегляд української преси Галичини й Угорської України, Буковина, як відомо, в цілости окупована Румунами, які буковинсько-українську пресу задавили — в буквальному розумінню слова. Те саме треба сказати також про українську пресу в тій частині Галичини, яку захопили Поляки.

Галичина:

Львів. (Під польським наїздом. Вся українська преса закрита з виїмком соц. дем. щоденника «Вперед — Wpered», який на приказ польських властей мусить друкувати два паралельні тексти: кирилицею і латинкою!).

Перемишль. (Під польським наїздом. Українська преса закрита. Поляки до спілки з москвофілами видають тижневик «Доля»).

Станиславів. (Тимчасовий осідок Уряду Західньої Области У.Н.Р.)

Щоденники:

«Республіка»

«Нове Життя».

Тижневики: «Стрілець» (часопис для українського війська).

«Республіканець» (революційно-демократичний тижневик. Орган Селянсько-робітничого Союзу).

Неперіодичні: «Вістник державних законів і розпорядків Західньої Области Української Народньої Республіки».

«Вістник Державного Секретаріату Військових Справ».

«Розпорядки і обіжники Державного Секретаріату освіти і віроісповідань».

«Вістник Державного Секретаріату Шляхів».

«Республіканський Самохотник» (літограф. орган УСС).

Тернопіль.

Щоденник: «Український Голос».

Коломия.

«Покутський Вістник» (виходить що четверга та неділі. Видає Окружна Національна Рада в Коломиї).

«Січковий Голос» (виходить кожного четверга. Видає Український Січковий Союз).

Стрий.

«Стрийський Вістник» (орган повітового Комісаріату. Виходить 3 рази на тиждень).

Дрогобич.

«Дрогобицький Листок» (Орган повітової Управи Української Повітової Ради в Дрогобичі. Виходить поки що раз на тиждень).

Самбір.

«Наддністрянський Голос» (Орган Повітових Комісаріатів в Самборі, Старім Самборі і Турці).

Золочів.

«Золочівське Слово» (виходить кожної середи і суботи).

Сокаль.

«Голос з над Буга» (виходить кожної середи).

Жовква.

«Україна».

Калуш.

«Голос Калуша» (Орган Д. П. Комісаріяту. Виходить що суботи).

Чортків.

«Наша Земля» (селянська часопись. Видає Український Комісаріят).

Товмач.

«Товмацькі Вісти» (Орган Державного Повітового Комісаріяту в Товмачи).

Косів.

«Урядові Вісти Косівського Повіту» (виходить 2 рази в місяць).

На фронті — група Схід.

Схід.

Угорська Україна.

Ужгород (Унгвар).

«Наука» (Поучительна новинка для угро-руського народа. Виходить кожного тижня в середу).

Пряшів (Eperies).

Наше Отечество (Мадяронське!)

І. К.

Республіка. — 1919. — 2 лют.

№ 223
ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ»
ПРО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЄ ЖИТТЯ
В ЗАЛІЩИЦЬКОМУ ПОВІТІ

6 лютого 1919 р.

На жаль не на всіх полях іде у нас найкраще. На культурно-освітнім полі наш повіт не виказує належного поступу. Більшість читалень в повіті спить спокійно. Не знати, чим се пояснити: чи браком людей, чи браком часописей. Заходжу раз до читальні у доволі свідомім селі. В читальні всего 10 людей, священик, учителька та ще кількох старших, питаю де молодіж,

де жіноцтво? «Не хотять приходити, бо газет нема», відповідає оден. І справді сему браку газет треба раз зарадити. В самім місті Заліщиках ми довго не виділи газет. Часом перепачкує хтось німецьку черновецьку і за прочитання жадає по 1 к. А інформації в ній низше всякої критики. У місті Т-во «Українська Бесіда», що колись досить гарно розвивалася, тепер опалює свою хату лиш тоді, як має бути яке засідання. За цілий час уряджено лиш 13. січня «Маланку» «спільними силами».

Найгірше стоїть справа народної освіти. На 60 шкіл ледво 5 функціонує. Одні задля браку будинків, другі задля недостачі опалу і т. п. Головна причина ся, що за довго урядував старий інспектор. Може новий поборе ці труднощі. Справа дуже важна, бо діти 5 літ без школи!

Нове життя. — 1919. — 6 лют.

№ 224

ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ» ПРО УЧИТЕЛЬСЬКИЙ З'ЇЗД У СТАНИСЛАВОВІ

6 лютого 1919 р.

З'їзд представників усього учительства західньої України, на котрім були репрезентовані усі повіти, вільні від ворога, радив 3 і 4 лютого с. р. в Станіславові при участі около 200 делегатів, вибраних учительськими повітовими вічами.

Державний секретар освіти Артимович, котрий був присутний на з'їзді, подав витичні лінії шкільної політики Державного Секретаріату. В українських народніх школах зноситься науку чужих мов. Наука української мови є обовязковим предметом науки у всіх школах. В школі не може учити учитель, який не зложив приречення. Як польським школам недостає тепер учительських сил, то сему винні самі Поляки, бо не дозволили своїм учителям зложити приречення. Вкінці відповідав др. Артимович на питання учасників з'їзду про різні квестії, що насуваються в практиці.

Про реформи та організацію народного шкільництва реферував п. Михайло Книш. Свій реферат опер він на отсих принципах:

Школа має бути незалежна від політичної адміністрації. Треба знести дво-типовість народніх шкіл і завести одноцільну коєдукаційну народню школу для всіх. Доповняючу науку знести. Метою народньої школи має бути формальне і загальне образования з виключенням заводої науки. Виховання має бути національне, патріотичне. Наука в семінаріях повинна тревати 5 літ. Повітовою шкільною властю повинен бути шкільний Комісаріят, вибираний учительством та затверджений Державним Секретаріатом. Належить знести місцеві Ради шкільні, і їх агенди перенести на повітові шкільні Комісаріяти.

На з'їзді вибрано виконавчий Комітет, котрий має старатися про здійснення домагань з'їзду в справах станових та організації народнього учительства.

Вибрана депутація має предложити представникам інтересованих властей ухваленні з'їздом резолюції.

В справі зміни шкільних підручників вислухав з'їзд реферату п. Витвицького і вибрав анкету, котра має зайнятися тою справою.

По замкненню з'їзду пішли учасники преміяльно прислухуватися нарадам Української Національної Ради.

Нове життя. — 1919. — 6 лют.

№ 225

СТАТТЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ»: «ОБНОВЛЕННЯ ШКОЛИ»

9 лютого 1919 р.

Нема ні одної школи у нас, що не потребувала би основної реформи. Се й не дивно, бо досі не мали ми майже ніякого впливу на школи. Наші противники і ті, що хотіли нас пущко держати в руках, взяли собі немов монополь виключного

впливу на виховання молодих поколінь. Через те зовсім зрозуміле, що сьогодні чути з усіх боків згідні голоси за реформою усіх типів школи.

Не від нині домагається наш нарід знесення різниць поміж мійськими і сільськими народніми школами. Се домагання називають змаганням до однотиповости народньої школи. Через сю реформу осягнулиби ми те, що дитина по укінченню сільської школи могла-би без перешкод перейти до середньої школи і не потребувалиби до того окремо приготувляти. Не потребуємо, здається, вказувати на величезні користи із сеї реформи для дальшої будови нашої молоді держави; а також з окрема для українського селянства.

До незвичайно важних реформ школи взагалі в демократичному напрямі належить цілковита безплатність шкільної науки. Повна безплатність виглядалаби так, що ученик дістававби шкільні книжки і підручники та помічні середники даром, а навіть ті спосібні ученики, котрих родичі не моглиби удержувати в школі, діставалиби даром харч, мешкання та одіж. Очевидно, що ся реформа відноситься до усіх шкіл, та ще вона важніша для учеників середних і висших шкіл, чим для учеників народніх шкіл. Безперечно, що ся реформа накладає на державу, зглядно на ті громадські чинники, що взялиби на себе переведення в життя сеї реформи, незвичайно великі матеріяльні тягарі.

Через те вона можлива тільки при дуже добрім стані фінансовім держави, зглядно згаданих громадських чинників.

Про другі сторони реформи шкільництва говорили ми в однім із попередних чисел, а про зміни потрібні по середних та висших школах напишемо другим разом.

№ 226
ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ»:
«ВИСТАВИ ДЛЯ ВІЙСЬКА»

9 лютого 1919 р.

Від цього тижня почавши гратиме Укр. Чернов. Театр одно представлення в тиждні виключно для військової мужви. Перше представлення в неділю 9-го лютого о год. 6.30 веч. «Невольник», істор. образ на 5 дій М. Кропивницького. Слідуюча вистава для війська в п'ятницю дня 14 лютого «Степовий Гість», істор. драма на 5 дій Грінченка. — Вступ для мужви 1 К. для офіцерів 2 К. Білети продається в день вистав при касі театру від год. 3 по пол. Військові влади зволють ласково повідомити о тім мужву.

Дирекція

Нове життя. — 1919. — 9 лют.

№ 227
ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «РЕПУБЛИКА»
ПРО З'ІЗД УЧИТЕЛІВ

9 лютого 1919 р.

Дня 2 і 3 лютого 1919 відбувся зїзд делегатів укр. нар. учительства в Станиславові, на яким було репрезентоване учительство з 31 повітів. — Делегатів прибуло 117. Нарадам зїзду прислухувалися держ. секретар освіти Д-р Василь Артимович, член шкільної комісії У.Н.Р. тов. Омелян Попович і репрезентант преси.

Порядок нарад був слідуючий: 1) Отворення зборів, 2) Вибір президії, 3) Ухвала правильника зборів, 4) Про станові справи укр. нар. учит. — реф. тов. О. Власійчука, 5) Про організацію нар. шкільництва — реф. тов. М. Книша, 6) Вибір депутації і виконавчого комітету, 7) справи шкільних підручників і 8) Внесення.

На предсідника зборів вибрано тов. О. Власійчука, заст. тов. А. Гарматія і С. Муринівну. Секретарями зборів: тов. Генриха Ковалю, О. Завадовського, І. Зубалю і В. Стафіняківну.

Державний секретар Артимович подав витичні лінії шкільної політики Державного Секретаріату. В українських народніх школах зноситься науку чужих мов. Наука української мови є обовязковим предметом науки в усіх школах. В школі не може учити учитель, який не зложив приречення. — Вкінці відповідає др. Артимович на питання учасників зїзду про різні kwestії, що насуваються в практиці.

Над рефератами про станові справи укр. нар. учительства і про організацію нар. шкільництва розвинулася дискусія, в якій забирав багато товаришів і товаришок слово, ставляючи ріжнородні внесення. В дискусії забирав слово держ. секр. тов. др. В. Артимович і член вик. комісії тов. Омелян Попович, як також посла учителі тов. А. Домбровський і Сенчина. Резолюції референтів і внесення товаришів відослано до комісії внесень, яка, по зредагованню, передасть їх зборам.

Збори ухвалили одноголосно слїдуючі резолюції:

1) Народна школа стала силою факту державною інституцією У. Нар. Реп., а в наслідок сього нар. учителі й учительки в дієвій службі зістали з днем 1. січня 1919 р. державними урядниками.

2) Народне учительство жадає признання йому від 1. січня 1919 р. таких службових поборів, які признано і які побирають державні урядники зі всякими консеквенціями на будуче з признанням 30 літ служби до повної емеритури.

До часу потрібних обчислень признати дорожняний додаток у висоті 200% дотеперішних поборів як зачет на платню з застереженням, що в разі, колиб при регуляції платні вимір був низший, як пібраний зачет, не мож жадати звороту ріжниці.

Учительки замужні мусять бути трактовані нарівно з іншими учительськими силами. Побори емиритів (-ок), вдів і сиріт по народних учителях й учительках мають бути рівномірно признані як вдовам і сиротам по державних урядниках.

3. Народне учительство жадає признання стабілізації і числення літ до квінквеній нар. учителям (кам) в дієвій службі ві дня узискання повної заводової кваліфікації.

4. Нар. учительство жадає почислити воєнні літа учителям (кам) подвійно до служби й емеритури з правом п'ятилітніх додатків.

5. Нар. учит. жадає признання народньої школи самостійною державною інституцією.

6. Нар. учит. в наслідок сього жадає відлучення від політичних властей, знесення Шк. Рад місцевих і окружних, а їх агенди мають виконувати Шкільні Уряди і повітові шкільні комісаріати.

7. Нар. учительство жадає скликання анкети нар. учительства при співучасті фахових людей і знатоків шкільництва до уложення часового проєкту шкільного закону — та починати старання до скликання анкети нар. учительства всієї Соборної України.

В справі шкільних підручників виголосив реферат тов. В. Витвицький. По широкій дискусії вибрано комітет для скликання анкети в тій справі.

Відтак слідував вибір виконавчого комітету до якого ввійшло 17 товаришів (ок). До президії сього комітету вибрано тов. О. Власійчука за голову, заст. тов. Ів. Вертипороха і В. Кабаровського, секретарями тов. В. Стафіняківну і Г. Коваля. До комітету для скликання анкети вибрано 18 товаришів (ок), котрі вибрали головою комітету тов. Волод. Кабаровського, заст. тов. М. Кузьмову і Щ. Соколовського, секретарями тов. А. Домбровського і М. Книша.

Вибрана депутація зложена з тов. О. Власійчука, О. Завадовського, В. Витвицького, Г. Коваля, В. Стафіняківної, М. Книша, Л. Гарматія і С. Муринівної удалася до Президента У.Н.Р. п. др. Є. Петрушевича, до Президента Держ. Секретарів і Сек. фінансів п. Дра Із. Голубовича і Тов. держ. Секр. освіти д-ра В. Артимоновича, — де вручено вищі згадані резолюції.

Збори делегатів укр. нар. учительства ухвалили вислати привіт Директорії Укр. Нар. Республіки на руки голови Директорії тов. В. Винниченка.

Народне учительство висказало одноголосно повне довіря тов. Секр. освіти Др. Василюв Артимоновичови.

Генрих Коваль

№ 228
РЕЗОЛЮЦІЇ УЧИТЕЛЬСЬКОГО З'ЇЗДУ

9 лютого 1919 р.

Нині передала депутація народного учительства, вибрана на загальнім західно-українським учительським з'їзді в Станіславові, представникам правительства ухвалені тим з'їздом резолюції осьього змісту:

1) Народне учительство стало фактично державними урядниками і бажає щоби з сього факту витягнуто усі консеквенції,

2) Народне учительство бажає почислити воєнні літа учителям і учителькам подвійно до служби і емеритури, з правом 5-тилітних додатків,

3) Жадає також неузалежнення школи від політичної адміністрації та установлення шкільних урядів (місцевих) та шкільних комісаріятів (повітових), як також співучасти учительства при укладанню шкільного закона.

З'їзд вислав телеграфічно привіт Директорії Української Народньої Республіки на руки голови Директорії В. Винниченка.

До виконавчого комітету народного учительства вибрано також представника жидівського учительства.

Нове життя. — 1919. — 9 лют.

№ 229
СТАТТЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ» ПРО СТАН ОСВІТИ

14 березня 1919 р.

До шкільного питання

Навязуючи до попередних наших статей в «Новім Життю» про реформу нашого шкільництва, торкнемося тут відносин в середній школі.

Час науки в середній школі треба скоротити. Се дасться зробити через усунення декотрих предметів науки, що не мають

зв'язи з життям. В низших клясах не потрібно спеціалізації на клясичні і реальні школи. Через сю реформу відсунеться рішення про те, в яким напрямку має ученик даліше об'язуватися, на пізнійший вік ученика, а тим самим зможуть краще виявитися його спосібности та склонности.

Перехід з низшої школи до середньої і з середньої до вищої повинен відбуватися без іспитів. Кождий ученик, що кінчить з добрим успіхом низшу школу, повинен вміти стільки, щоби легко міг присвоювати собі науку, яку йому подають у вищій школі.

На зовнішній організації шкільництва моглиби сі реформи відбитися так: Із народньої школи ученик переходивби без іспиту — о скільки шкільне свідоцтво на се позволялоби — до «вищої початкової школи», що відповідалаби теперішнім низшим клясам різних середніх шкіл. Після неї слідувалиби середня школа, що підготовлялаби до студій у вищих школах. Середня школа ділилабися на різні типи шкіл (реальні, гімназії і т. д.) відповідно до того, до якої вищої школи підготовлялаби.

Ріжні типи середньої школи булиби правдоподобно ще більше здіференціоновані, чим тепер; і ще більше приноровлені до вимогів вищих шкіл.

Тепер вибирає собі ученик на загал звання вже в тій хвилі, як вступає до середньої школи. Перед гімназистом на загал заперті брами вищих шкіл, в котрих вчать приноровлювати і використовувати висліди науки для практичного життя. Ще основнійше запертий перед реалістом університет. Отже тепер ученик рішає на загал про своє будуче звання в десятиім році життя.

Після переведення згаданої реформи він рішавби про се по укінченню вищої початкової школи, то значить в чотирнай-цятиму році життя. Очевидно, що тоді і родичі і вчителі і він сам краще знає свої здатности та склонности і через те може зробити ліпший вибір звання.

Перехід з середньої до вищої школи слідувавби також без іспитів на основі свідоцтва покінчення з добрим успіхом середньої школи.

В вищих школах треба поробити також немало змін — мимо того, що там наука богато свободнійша, чим в інших школах.

Посередно лучиться з реформою середньої школи також проблема фахового шкільництва. Здається, не потрібно навіть окремо доказувати величезного значіння тих шкіл для дальшого розвитку нашого народу і нашої вітчизни.

Основання дуже великої кількості фахових шкіл — се невідкладне завдання найближчої будучности.

Нове життя. — 1919. — 14 берез.

№ 230
ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ»
ПРО ВІДКРИТТЯ КУРСІВ ПО ПІДГОТОВЦІ
ДО УЧИТЕЛЬСЬКОЇ СЕМІНАРІЇ В СТАНИСЛАВОВІ

19 березня 1919 р.

Дня 1. цвітня 1919 р. розпочнеться підготовний курс до семінарії, який потребає до 15 липня с. р.

Зголошення на сей курс приймає Дирекція держ. учит. семінарії в Станіславові, площа Володимира В. (коло церкви) від 15—25 марта.

На курс приймається спосібних сільських хлопців в віці від 13—17 літ, які побирали вже науку на селі. Знання німець. мови не вимагається.

Приміщення і прохарчовання дістануть прийняті ученики курсу в особнім інтернаті. За науку і мешкання не платиться. На прохарчовання треба доставляти харчів, а наколи се неможливе, доплачувати грішми.

Убогі, а передовсім сироти дістануть ціле удержання безплатно. Кождий ученик повинен мати свою постіль-сінник, прикривало і подушку або подушку випхану соломною чи сіном. Біля і одіжи купувати не треба, можна ходити в сільським платтю.

Блищі пояснення про умови прийняття подається при зголошенню між 15—25 марта в Дирекції семінарії.

За комітет організування курсу Павлюх Гнат

Нове життя. — 1919. — 19 берез.

№ 231 РЕЗОЛЮЦІЇ З'ЇЗДУ ВЧИТЕЛІВ СЕРЕДНІХ ШКІЛ

27 березня 1919 р.

З'їзд відбувся в Станіславові в днях 21—23 і ухвалив м. и. отсі резолюції:

I. В справі реформи шкільництва ухвалено: Школа має бути національна та має приготовляти не тільки до студій на університеті, а до життя і праці. Вона має бути вільна від всяких односторонніх впливів держави, церкви, політичних партій і суспільних клас. Стоячи на становищі свободи совісти, рішив зїзд, що навчання релігії й виконування релігійних практик є залежне до 16. р. життя ученика від волі родичів; від 16. р. життя від волі самого ученика. Хоч основою цілого виховання вважає зїзд фізичне виховання, заявляється одначе проти мілітаризації школи. Щоби зарадити деправації характерів та плекати в учнів громадянські почування, засновується шкільні громади. Плянована зїздом зреформована середна школа розпадається на низшу, однотипову середню школу, без клясичних мов і ріжнотипову висшу середню школу (гуманістична, реальна, модерно-фільольогічна, технічна). Для співділання школи й дому, засновується батьківські комітети з дорадним голосом.

II. В справі станової організації решено, що все учительство сер. шкіл має організовуватись на демократично-республіканських основах. Учителі всіх середних шкіл даної місцевости творять Раду вчителів сер. шкіл тоїж місцевости. Всі Ради вчит. сер. шкіл висилають по одному відпоручникови до Центральної Ради учит. сер. шкіл західної області Укр. Народної Республіки, яка має свій осідок в місці, де обласне правління. Цент. Рада вчит. сер. шкіл вибірає з поміж своїх членів, як виконуючий орган, виділ з девятьох членів, який висилає трьох сталих відпоручників до Державного Секретаряту Освіти. Сі мужі довіря Центр. Ради вчит. сер. шкіл мають рішаючий голос у всіх станових справах учительства сер. шкіл та в справах сер. шкільництва.

На основі тої станової організації переводиться що 5 літ вибір діректора, його товариша й евентуально управителя сер. школи.

Ще ухвалив зїзд домагатися для вчителів відповідного матерьяльного забезпечення та заснувати кооперативу wraz з іншими категоріями урядовців.

Новини. — 1919. — 27 берез.

№ 232
**ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «РЕПУБЛИКА»
ПРО СТВОРЕННЯ У МІСТІ СТАНИСЛАВОВІ
ПОСТІЙНОГО ТЕАТРУ**

4 квітня 1919 р.

Бувший директор львівського театру О. Стадник, котрий в останніх роках був директором Державної Драматичної Школи в Києві і режисером театру М. К. Садовського, за моральною і матеріальною допомогою правительства організує для нашої столиці постійний театр, при яким буде теж драматична школа для нових adeptів акторського мистецтва. У першу чергу виставлено буде остання пєса В. Винниченка «Між двома силами», драма з часів інвазії московських большевиків у минулому році, в якій якими барвами змальований кацапсько-большевицький рай, Черкасенка «Казка старого млина», до якої буде придбана зовсім нова вистава, славна пєса французького мораліста Бріо «Розбитки» і соціяльна драма Гіршбейна «Земля». — До відзискання нашої столиці осідком театру буде Станиславів. — Запись нових adeptів у школу і хористів з добрими голосами від п'ятниці 4. цвітня в кімнатах «Української Бєсїди» (ул. Грушевського ч. 28) щоденно від години 5—6 вечором.

Република. — 1919. — 4 квіт.

№ 233

**ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ»
ПРО ШЕВЧЕНКІВСЬКЕ СВЯТО В КОЛОМІЇ**

9 квітня 1919 р.

В неділю, 30 марта відбулося Шевченківське свято «Молодої Громади» в Коломії. Призначене було для війська, робітників і селян. В дійсности сталося величавою маніфістацією українського війська, доказом почеси нашої армії для генія-пробудителя Вкраїни. Ціла велика сая щадничої каси була битком набита, чимало мусіло вернутися ізза недостачі місця. На естраді виднів бюст батька Тараса, прибраний килимами та зеленю.

Свято вийшло добре. Найбільшу увагу звернули на себе отсі продукції: точки програми, виведені військовою музикою, під проводом п. Гната Колцуняка, виступи мішаного хору, деклямація ред. Ом. Карашкевича. Також загально подобався дуєт пп. Балевичів, які відспівали фрагмент із опери «Страстний Четвер» нашого молодого композитора п. Мик. Боби-кевича.

Таких свят як згадане, здалося більше, бо й заслужених людей в нас чимало, яких теж не годиться забувати.

Нове життя. — 1919. — 9 квіт.

№ 234

**ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «РЕПУБЛИКА»
ПРО КОНЦЕРТ УКРАЇНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ
КАПЕЛИ У СТАНИСЛАВОВІ**

13 квітня 1919 р.

Вчорашній концерт Укр. Республіканської Капели під орудою д. Олександра Кошиця можна назвати епохальною подією в музичному і взагалі інтелектуальному життю нашої Области.

Неможливо просто описати ту високодуховну насолоду, той естетичний пир, який випав на долю зібраної вчора публики.

Вчора вперше наше громадянство по сей бік Збруча чуло правдивий, чудовий хор, керований натхненим диригентом.

Уперше пізнало в цілій повні красу й милозвучність рідної пісні.

Уперше почули ми канти і псалми — високі твори релігійного почуття нашого народу і духовенства. Хто не чув у своїм життю сих псалмів і кантів? Здається, всі ми знаємо їх, але вперше цілу глибину їх релігійно-естетичного багатства збагнули лише вчора в виконанню Капели д. Кошиця, що перший взагалі вивів їх на естраді в художнім обробленню.

Далі йшли колядки, в яких особливо до вподоби припала публиці колядка «Ой там грають кобзарі», аранжована Стеценком. Вивів її д. Кошиць наддатково, на закінчення відділу колядок, ніби на десерт. Ї ся перлина була правдивим естетичним десертом для зібраної публики, що висловила своє захоплення правдивим гураганом оплесків і настояла на повторенню.

Третю й останню частину концерта творили народні пісні. Ї їх ми здебільшого чули, але в повній красі відчули вперше вчора.

Що може доказати гарний композитор і диригент, свідчать ті прості, уличні пісні, які вивів учора д. Кошиць в своїй аранжировці. Пісні з Полтавщини, Київщини (зі Звенигородщини) й Поділля, які так часто можна почути на Наддніпрянщині з уст примітивного хору парубків і дівчат, чарували вчора найвибагливіших знавців пісні і музики своєю правдивою музичною красою. Публика невдячна й егоїстична. Їй мало того, що дає програма. Ї вона вперто домагалася від змученого диригента і його капели повторення сих запашних степових цвіток.

Так! Вчора переживали ми правдивий естетичний пир, а господарем його був незрівняний Олександр Кошиць. Честь і слава йому і дяка за ту насолоду, якою напоїв наші спрагнені душі.

В. Д.

№ 235
**ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «РЕПУБЛИКА»
ПРО ПОЧАТОК РОБОТИ ПІДГОТОВЧИХ КУРСІВ
ДЛЯ СЕРЕДНІХ ШКІЛ**

30 квітня 1919 р.

Вже 1 мая 1919 починається наука на підготовнім Курсі до гімназії учительської семінарії і школи промислової в Станиславові. До тепер зголосилося мало учеників, тому дальші зголошення приймається ще до 15. мая.

На курс можуть зголошуватися хлопці від 10 до 16 літні, що вже побирали початкову науку на селі. Наука безплатно. Ученики зі сіл знайдуть приміщення в інтернаті (бурсі) Українського Педагогічного Товариства.

На прохарчування дітей доставлять родичі харчів, одначе цілком убогі діти, а передовсім военні сироти, дістають приміщення і удержання даром. Кожний ученик мусить мати своє білля, обув, убрання (може бути і сільське), сінник, покривало і куферок, або скринку до замикання.

Селяне і робітники! Користайте з нагоди дати своїм дітям освіту. Привозіть їх сейчас до Станиславова на науку.

*За Комітет:
о. Йосиф Раковський
Гнат Павлюх*

№ 236

**ЗАРЯДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ОСВІТИ
І ВІРОСПОВІДАНЬ ПРО ВИЗНАННЯ ПРАВА ПРИЛЮДНОСТІ
ПРИВАТНІЙ ЖІНОЧІЙ ГІМНАЗІЇ З ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ
ВИКЛАДАННЯ В СТАНИСЛАВОВІ І ПРИВАТНІЙ
РЕАЛЬНІЙ ГІМНАЗІЇ З НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ
ВИКЛАДАННЯ В СТАНИСЛАВОВІ**

Не раніше 11 травня 1919 р.*

Заряджене

в справі признана права прилюдности прив. жін. гімназії з поль. викл. мовою в Станиславові та прив. реальній гімназії з нім. викл. мовою в Станиславові.

Державний Секретаріат освіти і віроісповідань признав на шк. р. 1918—19 право прилюдности:

1) приватній жіночій гімназії з польською викладною мовою в Станиславові з правом видавати важні річні свідоцтва своїм ученицям клас I—VIII і відбувати іспити зрілости з ученицями власного заведеня (до ч. 3416 з дня 10 мая 1919);

2) приватній реальній гімназії з німецькою викладною мовою Товариства «Німецька середна школа» в Станиславові — з правом видавати важні річні свідоцтва ученикам (-цам) клас I—III власного заведеня (до ч. 3560 з дня 11 мая 1919).

*Державний секретар освіти і віроісповідань
Др. Артимович в. р.*

ЦДІАЛ, ф. 581, оп. 1, спр. 109, арк. 9. Рукопис. Копія.

---

*Дата встановлена за змістом документа.

№ 237
СТАТТЯ В ГАЗЕТІ «РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ»:
«ВІЛЬНА ШКОЛА»

18 травня 1919 р.

Вільна школа

В Станиславові на днях має бути скликана шкільна анкета, яка має вирішити багато важних питань входячих в обсяг шкільництва. Розуміється само собою, що прибуде багато фахових сил і компетентних в тому питанню, але спевністю там попаде багато такого елементу, який буде старатись вирішувати шкільні справи після своїх класових чи партійних поглядів.

Школа, це дуже важна інституція в державі, яка повинна виховувати з одної сторони добрих і чесних горожан, а з другої сторони духово здорових та ідейних членів людськості. Ми, як молодий державний народ, спеціально повинні звертати увагу на школу, бо перед нами багато завдань, щоби наш народ зрівняти з иньшими культурними народами.

Тому хочемо подати під розвагу шкільній анкеті декілька уваг, прислані з учительських кругів.

Наша школа вимагає радикальної зміни. Її від основ треба перетворити та поставити на здорових основах нову будівлю, що зветься «вільна школа».

Вільна школа не має служити державі, церкві чи комусь — як було доси — а має служити лише молодому поколінню. Наука має опертись не як дотепер на догмах релігійних, але на критичних дослідах науковості.

Культурний розвій жадає відлучення церкви від держави та усунення її від наукового виховання.

Школа — це інституція публична; она не сміє служити церкві, она не може бути оруддем клерикалів в боротьбі о світську владу.

Церква і школа не можуть бути з собою звязані путами. Релігія і наука це дві протилежні справи. В церкві учить чоловік, що уважає себе за божого заступника. Він учить, що в життю треба виречися туземного щастя, не дбати ані про

розвій розуму, ані про різблення своєї душі, лиш іти за приміром якогось фанатика, що церква оголосила святим і після него урядити ціле своє життя. Бути покірним, страдати терпеливо, бідувати до загину, зносити найбільші знущання і ждати на заплату по смерті. Роскіш, вдоволення, душевна утіха, література, штука, наука, увесь поступ, це все не для бідного народу, а для горстки «вибраних», для сильних «міра цього».

В школі повиннося приготовляти молодіж до життя; тут вона повинна присвоювати як найбільше знання, бо знання є конечно так для життя духового, як і матеріального. Дітий повинно учитися поширювати погляди, розвивати душу, щоб не вірили в те, чого їм наукою не вияснено, старатися та пізнати дійсні причини явищ природи. Дітий повинно виховуватися на гордих горожан, на твердих борців в житевій борні о краще своє соціяльне становище та на характерних людей з вільним поглядом на світ.

Республіканець. — 1919. — 18 трав.

№ 238

ЛИСТ ПИСЬМЕННИКА ЧЛЕНА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ ПЕТРА КАРМАНСЬКОГО ДЕРЖАВНОМУ СЕКРЕТАРІАТУ ПРЕСИ І ПРОПАГАНДИ ПРО ПЕРЕДАЧУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА ВИДАННЯ ЗБІРКИ ЙОГО ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ

9 жовтня 1920 р.

До Секретаріату Преси і Пропаганди
Західної України у Відні

Отсим вношу пропозицію на відступлене моїх поетичних творів для видання їх в ціли пропаганди головно між армією.

Поезії мають здебільшого характер боевий, або сюжетом узяті з обсягу нашої геройської боротьби і сучасного воєнного лихолітя, при чім побуджують до реакції проти нього.

Збірник обнимає приблизно три листи друку і надавався до поширення між армію, щоби піддержувати її духа протесту і видержалости в протесті.

Я готов відступити їх Вис. Секретаріатови в цілі видання за фонди Секретаріату за гонорар у висоті 10.000 корон печатний лист 16-тки, або евентуально цілий збірник (3 листи друку) за ціну 25.000 корон, при чім наклад не переступить границі 10.000 примірників, а майбутній дальший наклад буде знов гонорований.

Відень, 9 жовтня 1920 р.

Петро Карманський

Wien VI. Halbgasse 12/20.

Щиро поручаю, тільки требаби зробити тісніший набір, аби книжка не стала за велика. (Підпис).

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 297. Рукопис. Оригінал.

№ 239

ЛИСТ УПОВНОВАЖЕНОГО УРЯДУ РЕФЕРЕНТА ДЛЯ ЗВ'ЯЗКУ З КРАЄМ ЯРОСЛАВА ПІДЛЯШЕЦЬКОГО РЕКТОРУ УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ПРАЗІ ОЛЕКСАНДРОВІ КОЛЕССІ З ПРИВОДУ СКОРОЧЕННЯ НАБОРУ СТУДЕНТІВ З КРАЮ

30 листопада 1921 р.

Високоповажаний Пане Ректор! Національна Рада, яка радила у Львові в днях 19 і 20 ц. м. звернулася письмом з дати Львів дня 24/XI 1921 до галицького Уряду з слідуючою просьбою:

Просится звернути увагу українського університету в Празі, щоби не стягав молодіжі з краю, бо це збільшає кошта удержання, яких край не може дати і позбавляє край активних сил.

Подаючи це Вам Високо поважний Пане Ректор до ласкавого відома просится zarazом, щоб вище згадане бажання

краю закомунікували також Президії Академічної Молодежи у Празі.

Відень, 30 падолиста 1921.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 300. Машинопис. Засвідчена копія.

№ 240

**ВІДПОВІДЬ РЕКТОРА УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ В ПРАЗІ ПРОФ. ОЛЕКСАНДРА КОЛЕССИ
НА ЛИСТ УПОВНОВАЖЕНОГО УРЯДУ РЕФЕРЕНТА
ДЛЯ ЗВ'ЯЗКУ З КРАЄМ ЯРОСЛАВА ПІДЛЯШЕЦЬКОГО
ВІД 30 листопада 1921 р. ВІДНОСНО ЗАЛУЧЕННЯ
ДО НАВЧАННЯ МОЛОДІ З ГАЛИЧИНИ**

5 грудня 1921 р.

Високодостойний Пане Уповажнений!

У відповіді на письмо з дня 30. падолиста с. р. маю честь відповісти:

1) Український Вільний Університет не стягає нікого до Праги а тим менше з Галичини, бо У.В.У. є призначений для тої української молодіжи, що вже знаходить ся за кордоном і не може до краю вертати. Із слухачів університетських Українців, які щойно в осени приїхали до Праги, щоби записати ся на чеський університет, прийнято на Укр. Вільн. Унів. до тепер лишень 5-ох.

2) З матеріального боку ані У.В.У. ані молодіж, що студіює на тім університеті, краю зовсім не обтяжує, бо якраз головно ректорат У.В.У. виєднав у відповідних чеських чинників матеріальне забезпечене для тої академічної молодіжи, що студіює в Празі. Першу ренту в кв. 300.000 ч. к. вже виплачено.

Сю відповідь прошу подати до відомости Національній Раді і иньшим чинникам в краю.

При тій нагоді прошу Вас Високодостойний Пане Уповажений прийняти вислов високого поважання.

Прага, дня 5. грудня 1921.

Ректор О. Колесса.

Печатка.

Відійшло до краю.

Архів УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 300. Машинопис. Оригінал.

№ 241

ЗВІТ ЛЬВІВСЬКОГО МІСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ПОЛІЦІЇ ЛЬВІВСЬКІЙ ДИРЕКЦІЇ ПОЛІЦІЇ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ТАЄМНОГО УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ У ЛЬВОВІ

17 грудня 1921 р.

Відповідаючи на ваш лист № 4450/21/ президія від 18 листопада 1921 р. про таємні українські університетські курси, слідом за нашим донесенням № 435/2/5-Ф від 14 листопада ц. р. та ситуаційним рапортом № 441/21/5-Ф/820/2/ президія від 11 грудня ц. р., повідомляємо ось що:

Розслідуваннями, проведеними нами з метою виявлення приміщень, в яких проходять лекції українського таємного університету, з'ясовано, що як студенти, так і викладачі цих курсів під час проведення таємних лекцій дотримуються надзвичайної обережності. Для того, щоб зробити неможливим їх викриття, вони через певний час міняли приміщення. Крім того, у випадку викриття одного з приміщень, щоб поліція не натрапила зненацька на присутніх, слухачі лекцій розставляли з-поміж себе постових для спостережень у районі, в якому було дане приміщення.

Однак організований нами суворий і постійний нагляд за українськими будинками, в яких могли б відбуватися таємні лекції, а також систематичне стеження за цією нелегальною діяльністю довели в результаті до наказів про обшук (як про це вже доносили рапортом № 441/21/5-Ф від 11 листопада ц. р.)

в українському студентському домі по вул. Супінського, № 21, українській жіночій школі по вул. Мохнацького, № 12 та в приміщенні українського товариства [імені] Шевченка по вул. Чарнецького, № 24.

З'ясовано, що коли поліцаї 10 грудня ц. р. о 5 год. 30 хв. пополудні ввійшли в приміщення студентського дому по вул. Супінського, № 21, у цьому будинку в двох залах першого поверху відбувалися університетські лекції. В одному залі інженер Артур Рендельштейн викладав загальну механіку (технічний факультет) перед 36 слухачами, між якими було 2 євреї, а саме: Абраам Вернік, що проживає по вул. Паненській, № 11-а, та Яків Вейншель, що проживає в готелі «Бельведер» по вул. Рейтана, № 3.

У другому залі під час лекцій з літератури (усна словесність і українське письменство) застали професора гімназії доктора Філарета Колессу та 15 слухачів (філософський факультет).

Проведеним на місці розслідуванням встановлено, що вищезгадані лекції таємного українського університету відбувалися під виглядом курсів вищої освіти, які влаштовувало «Товариство взаємної допомоги приватних учителів». Зали, використані для цієї мети, належали жіночій гімназії сестер василіянок, директором якої є Володимир Андріанович, що проживає по вул. Листопада, № 32.

Інженер Артур Рендельштейн, що проживає по вул. Грюнвальдській, № 2, та доктор Філарет Колесса, що проживає по вул. Голуба, № 7, яких допитали на місці, заперечували, що нібито викладали за дорученням українського таємного університету. Вони заявили, що викладають на курсах вищої освіти, які влаштовує «Товариство взаємної допомоги приватних учителів».

Але це неправда, бо між присутніми на лекціях слухачами не знайшли жодного вчителя. Крім того, допитаний тут (з написанням протоколу) Григорій Карп, що проживає в Клепарові, № 531, якого затримали на лекції Колесси та, як підозрілого в більшовизмі, привели в нашу команду, зізнався, що відвідував [лекції] філософського факультету таємного українського університету. Він зізнався, що крім Колесси на цьому факультеті викладали професор Білецький, доктор Студинський, доктор

Балей, доктор Крип'якевич, професор Рудницький і доктор Кордуба. Крім того, він зізнався, що при записі на цей факультет заплатив 1600 марок.

Допитаний у нас Абраам Вернік, що проживає по вул. Паненській, № 11-а, зізнався, що він поступив на курс загальної інженерії, який викладає інженер Рендельштейн, і що, крім цього курсу, існував курс машинобудівництва.

Вернік, крім того, зізнався, що залікову книжку мав отримати після нового року. Крім того, він і допитаний тут Яків Вейншель, що проживає в готелі «Бельведер» по вул. Рейтана, № 3, зізналися, що вони відвідували також лекції єврейського національного університету. За свідченням Вейншеля, він повинен діяти від 15 листопада ц. р.

Він зізнався далі, що в [єврейському університеті] доктор Зільберштейн викладав соціальну економію, професор Фурман — географію Палестини, доктор Розенбойш — загальну і єврейську історію, професор Тейхберг — єврейську літературу, доктор Бікелес — гігієну та якийсь Зігель — біблійну історію. Забрана від Вейншеля єврейська залікова книжка додається. Підкреслюю, що ведеться далі розслідування про цей університет, їх результати будуть передані президії поліції, коли зберемо точніші відомості.

Додаються копії протоколів свідчень Карпа, Верніка і Вейншеля. Додаються також копії протоколів свідчень інженера Артура Рендельштейна, Філарета Колесси, професора таємного університету і директора жіночої гімназії сестер василіянок Володимира Андріановича, який дозволив використати шкільні класи для вищезгаданої мети. Крім того, додаються складені ними заяви, в яких вони пояснюють, що гадали, ніби там відбуваються курси вищої освіти.

В цей саме час поліцаї ввійшли в українську жіночу школу по вул. Мохнацького, № 12, де, як доказало проведене на місці розслідування, зібралася українська молодь, щоб слухати таємні університетські лекції в трьох залах, а саме: в двох на першому поверсі та в одному — на другому,

В IV залі відбувалися збори 30 осіб — чоловіків і жінок — під керівництвом Марії Кокіш. Вона заявила, що присутні зібралися для проведення вчительської конференції.

Але тільки деякі з присутніх, і то тільки дуже мала їх кількість, могли доказати, що вони вчителі. Інші не мали жодних посвідчень, у зв'язку з чим у голови зборів забрали протоколи і записки, які при цьому додаються. Записали прізвища присутніх та запропонували їм розійтися.

В одному з вищезгаданих залів на першому поверсі застали 29 студентів філософського факультету, що слухали лекцію доктора історії Мирона Кордуби «Про мандрівку слов'ян». Допитаний на місці, доктор Мирон Кордуба заявив, що викладає за дорученням «Товариства взаємної допомоги приватних учителів», і сказав, що присутні є слухачами курсів вищої освіти. Вони старалися доказати це спеціальними посвідченнями — один примірник якого додається.

Підкреслюю, що всі присутні мали закінчену гімназичну освіту.

В другому залі на цьому самому поверсі застали 27 осіб. Як виявилось, це були студенти юридичного факультету. Але тому, що там не було професора, який би викладав у момент входу поліції в зал, можна припускати, що вони чекали на лекцію, яка мала відбутися, або влаштували конфіденційні конспіративні збори після лекції. Цю останню думку можна вважати більш вірогідною, бо присутнім вдалося тільки перед входом поліції в зал порвати велику кількість конспіративних друкованих видань, підготовлених для посилення листів та бланків з написом «Список пожертвувань» з печаткою «Центральна комісія збірок при Українській академічній допомі у Львові».

Додаються копії забраних друкованих видань, а також оригінали бланків, підготовлені для збору пожертвувань.

Там також знайшли печатку з написом: «Секція українського студентства у Львові», яка додається до цього разом з двома ручками від печаток, які знайдено в цьому залі і з яких присутнім вдалося знищити написи. Підкреслюю, що знайдені в залі рештки порваного паперу є об'єктом нашого дальшого розслідування.

Серед присутніх на цих зборах пізнали Остапа Коберського, якого ми розшукували за співучасть у замаху на начальника держави [Піلسудського] і воєводу Грабовського. Коберського

арештували і для дальшого слідства посадили в наш поліцейський арешт. Ми розпочали встановлення інших осіб, які брали участь у цих зборах. Про його результати ми повідомимо президію дирекції поліції додатково.

У третьому залі другого поверху, в якому відбулися лекції медичного факультету, був 81 слухач. Розслідування, проведене на місці, показало, що тоді, коли поліція ввійшла на перший поверх, слухачів на другому поверсі попередили, і викладач вийшов з залу. Ці обставини підтвердив з занесенням у протокол допитаний у нас Шльома Міхельсон, що проживає в готелі «Бельведер» по вул. Рейтана, № 3 (див. його протокол), і якого застали на цих лекціях. Він не міг назвати прізвища викладача.

Але оскільки в коридорі серед інших осіб, в яких перевіряли документи, був також доктор Тисовський, то можна припускати, що саме він читав лекцію в цьому залі.

У лекційному залі конфіскували частину скелету людини. Деякі частини скелету забрали також у помешканнях Шльоми Міхельсона і Володимира Сташинського, який проживає у Збоїськах, під час проведеного у них обшуку. Крім того, у них забрали дві книжки з анатомії людини, які при цьому додаються.

Підкреслюю, що у всіх осіб, яких застали на цих курсах, ми перевірили документи, записали їхні прізвища та обшукали їх і забрали записки. Їм запропонували залишити будинок з лекційними залами. Тих, яких привели у нашу команду, звільнили після допиту.

Підкреслюю, що домашні обшуки в осіб, які мали відношення до цього, не дали позитивних результатів.

Вкінці відмічаю, що оскільки в лекційних залах по вул. Супінського рвали папери вищезгаданого змісту, приміщення, де відбувалися лекції, опечатано до дальшого розпорядження дирекції поліції.

У приміщенні товариства ім. Шевченка по вул. Чарнецького, 24, не виявлено жодних лекцій.

Львів, 17 грудня 1921 р.

Кайдан

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- агр — аграрна
 архієп. — архієпископ
- б. — бувший
- Галорком — Галицький організаційний комітет
 Галревком — Галицький революційний комітет
 ГСРР — Галицька Соціалістична Радянська Республіка
 ген. — генерал
- д. — добродій
 ДС, Держ.Секр. — Державний Секретаріат
 ДАЛО — Державний архів Львівської області
- ЖПС — Жидівська партія соціалістична
- Зах. обл. УНР, ЗОУНР — Західна область Української Народної Республіки
 Зафронтбюро, захфронтбюро — західне фронтове бюро
 Зах. Укр. — Західна Україна
- інж. — інженер
- к., кор. — крони
 КГО — командування генерального округу
 КПУ — Комуністична партія України
 КПСхГ — Комуністична партія Східної Галичини
- м. — місто
 мп — марки польські
- НКГА — Начальна команда Галицької Армії
 нац.-дем. — національно-демократична
 Н. Р., Нац. Рада — Національна рада
- о. — отець
 оп. — опис
- ОСРС — обласний селянський робітничий Союз
 ОВК — окружна військова команда
- п. — пан, панове
 п. п. — пани
 по пол. — по полудню
 ПС — партійний секретар
 ПСРС — Повітовий селянсько-робітничий союз
 пор. — поручик
 ППС — Польська партія соціалістична
- реф. — реферат
 РСФРР — Російська Соціалістична Федеративна Радянська Республіка
 руб. — рублі
- с. — село
 с. м. — сего місяця
 сот. — сотник
 соц.-дем. — соціал-демократична
 спр. — справа
 с. р. — сего року
 СРС — селянсько-робітничий союз
 с.с. — січові стрільці
 сх. — схід
- Сх.Гал. Жид. Нац. Рада — Східно-Галицька Жидівська Національна Рада
- УГА — Українська Галицька Армія
 УКУ — Український Католицький Університет
 УНДП — Українська національно-демократична партія
 УНР, Укр. Нар. Републіка, У. Н. Републіка — Українська Народна Республіка
 УПБ — Українське пресове бюро
 УРП — Українська радикальна партія
 УСД, Укр. С. Д. — Українська соціал-демократія

УСДП — Українська соціал-демократична партія

УСДРП — Українська соціал-демократична робітничка партія

УССР (російською) — Українська Радянська Соціалістична Республіка

УТП — Українська трудова партія

ф. — фонд

ЦДАВОУ — Центральний державний архів вищих органів влади і управління України

ЦДАГОУ — Центральний державний архів громадських об'єднань України

ЦДІА України, м. Львів — Центральний державний історичний архів України м. Львів

ЦК КП(б)У — Центральний Комітет Комуністичної партії (більшовиків) України

ЦК КПГ — Центральний Комітет Комуністичної партії Галичини

ЦК РКП — Центральний Комітет російської Комуністичної партії

шан. — шановний

Южфронт (російською) — Південний фронт

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

	1. Суспільно-політичні процеси	5
№ 1	Протокол № 1 засідання робітничої ради Стебниківського солеварного заводу 26 листопада 1918 р.	5
№ 2	Повідомлення газети «Дрогобицький листок» про віче в Стрию 28 грудня 1918 р.	6
№ 3	Інформація газети «Дрогобицький листок» про віче у Підбужи 28 грудня 1918 р.	7
№ 4	Повідомлення газети «Нове життя» про військовий парад у Станиславові з приводу прийняття Закону про злуку ЗУНР і УНР 7 січня 1919 р.	8
№ 5	Стаття др. Ростислава Заклинського в газеті «Нове життя» про злуку ЗУНР і УНР 7 січня 1919 р.	10
№ 6	Повідомлення газети «Нове життя» про урочисте відзначення у Войнилові та Калуші схвалення закону про злуку ЗУНР і УНР 12 січня 1919 р.	12
№ 7	Стаття в газеті «Нове життя»: «Свято злуки» 17 січня 1919 р.	13
№ 8	Із доповідної записки голови Польського національного комітету в Станиславові про настрої серед солдатів Галицької армії і населення 20 січня 1919 р.	14
№ 9	Повідомлення газети «Републіка» про свято злуки на Софіївській площі у Києві з додатком виголошених документів 22 січня 1919 р.	15
№ 10	Повідомлення газети «Аз Пешт» про рішення всезакарпатського з'їзду в Хусті про возз'єднання краю з Україною 23 січня 1919 р.	19
№ 11	Інформаційний лист принца Е. Фюрстенберга з Києва міністрам закордонних справ Німеччини та Австрії про злуку ЗУНР і УНР 26 січня 1919 р.	20
№ 12	Повідомлення газети «Нове життя» про свято злуки в Долині 29 січня 1919 р.	26
№ 13	Інформація газети «Нове життя»: «Свято злуки в Дрогобичі» 30 січня 1919 р.	27

№ 14	Інформація в «Українському скитальці» про свято злуки в Золочеві в січні 1919 р.	Січень 1919 р.	28
№ 15	Інформація газети «Республіканець» про святкування дня злуки в Києві	2 лютого 1919 р.	35
№ 16	Редакційна стаття в газеті «Республіканець»: «Ціль і робота Селянсько-Робітничого Союзу»	2 лютого 1919 р.	37
№ 17	Із звіту службовця д-ра Р. Ступницького про створення солдатської Ради в Стрию	4 лютого 1919 р.	38
№ 18	Повідомлення газети «Нове життя» про свято злуки в Заліщиках	5 лютого 1919 р.	39
№ 19	Стаття газети «Нове життя»: «На переломі»	14 лютого 1919 р.	40
№ 20	Повідомлення головної управи української радикальної партії про відновлення виходу газети «Громадський Голос»	15 лютого 1919 р.	41
№ 21	Інформація «Громадського голосу» про конференцію української радикальної партії від 16 лютого 1919 р. і обрання управи партії	19 лютого 1919 р.	43
№ 22	Інформація газети «Республіканець» про з'їзд відпоручників Селянсько-Робітничого Союзу в Станиславові 16 лютого 1919 р.	22 лютого 1919 р.	46
№ 23	Інформація газети «Наддністрянські вісти» про всенародне віче в Самборі	24 лютого 1919 р.	50
№ 24	Редакційна стаття в газеті «Республіканець»: «Отаман Петлюра»	27 лютого 1919 р.	53
№ 25	Стаття в газеті «Громадський голос»: «Послідня програма української радикальної партії»	28 лютого 1919 р.	54
№ 26	Заклик повітового комісара письменника Андрія Чайковського до гуцулів піднятися на захист своєї держави	28 лютого 1919 р.	57
№ 27	З резолюції III З'їзду КП(б)У «Політичний момент і завдання партії»	1 березня 1919 р.	60
№ 28	Лист невідомого політичного діяча УНР про враження від переїзду через територію Галичини	2 березня 1919 р.	60

№ 29	Із свідчення купця С. Соболевського про виникнення солдатської ради в Коломиї та про становище в повіті	5 березня 1919 р.	66
№ 30	Стаття в газеті «Громадський голос» про громадське життя в Снятинщині	8 березня 1919 р.	68
№ 31	Телеграфний бюлетень Бюро преси України про становище трудящих у Східній Галичині	10 березня 1919 р.	69
№ 32	Лист Буковинської ради до Директорії УНР відносно її створення у Станиславові	10 березня 1919 р.	71
№ 33	Із інформації Й. Т. про становище в краї	11 березня 1919 р.	73
№ 34	Оголошення в газеті «Республіканець» про скликання Селянсько-Робітничого З'їзду у Станиславові	13 березня 1919 р.	74
№ 35	Редакційна стаття в газеті «Республіканець»: «Важна хвиля»	16 березня 1919 р.	75
№ 36	Повідомлення газети «Республіканець» про віче в Корчині Сколівського повіту	16 березня 1919 р.	76
№ 37	Донесення польського барона Капрі з Відня Юзефу Пілсудському про стан у Східній Галичині	19 березня 1919 р.	78
№ 38	Повідомлення газети «Републіка» про відкриття з'їзду Української Радикальної Партії	22 березня 1919 р.	81
№ 39—40	Інформація в газеті «Громадський Голос» про народні віча в Гуцульщині	22 березня 1919 р.	84
№ 41	Повідомлення газети «Нове життя» про народні віча в Жидачівському повіті	22 березня 1919 р.	89
№ 42	Редакційна стаття газети «Громадський голос» про народні турботи напередодні III сесії УНРади	22 березня 1919 р.	90
№ 43	Програма Української Радикальної Партії	23 березня 1919 р.	93
№ 44—46	Повідомлення газети «Републіка» про роботу надзвичайного з'їзду Української Національної Демократичної Партії	28 березня 1919 р.	98

№ 47	Звіт з партійної конференції УСДП	28—29 березня 1919 р.	102
№ 48	Редакційна стаття газети «Республіканець»: «До скликання з'їзду Селянсько-Робітничого Союзу 30 марта»	30 березня 1919 р.	109
№ 49	Кореспонденція газети «Народ»: «Краєвий з'їзд УРП»	30 березня 1919 р.	111
№ 50	Програма Української Народної Трудової Партії	3 квітня 1919 р.	113
№ 51	Повідомлення в газеті «Республіканець» про з'їзд Селянсько-Робітничого Союзу	3 квітня 1919 р.	116
№ 52	Резолюція західноукраїнського секретаріату єврейської соціал-демократичної партії «Поале-Сіон»	3 квітня 1919 р.	123
№ 53	Відгук газети «Нове життя» на відмову Української Національної Ради включити до свого складу делегатів Селянсько-Робітничого З'їзду	4 квітня 1919 р.	124
№ 54	Програма Селянсько-Робітничого Союзу	6 квітня 1919 р.	125
№ 55	Декларація депутатів УНРади, обраних Селянсько-Робітничим Трудовим З'їздом	6 квітня 1919 р.	128
№ 56	Телеграма Володимира Сінгалеви́ча Міністерству закордонних справ Австрії про військово-політичні події в краї	7 квітня 1919 р.	130
№ 57	Статут Селянсько-Робітничого Союзу	9 квітня 1919 р.	131
№ 58	Інформація газети «Нове життя» про зустріч в Українській Національній Раді з делегацією краєвої Єврейської Національної Ради	9 квітня 1919 р.	133
№ 59	Повідомлення газети «Нове життя» про можливу участь євреїв у виборах сойму ЗОУНР	10 квітня 1919 р.	134
№ 60	Стаття секретаря місії УНР у Будапешті М. Шаповала в газеті «Нове життя»: «Куди ми йдемо?»	11 квітня 1919 р.	135
№ 61	Повідомлення газети «Републіка» про загальні збори Товариства українських жінок у Станіславові	12 квітня 1919 р.	137
№ 62	Повідомлення газети «Республіканець» про вибори правління виконкому Селянсько-Робітничого Союзу	13 квітня 1919 р.	138

№ 63	Стаття Михайла Грушевського в газеті «Нове життя»: «Привіт»	17 квітня 1919 р.	138
№ 64	Оголошення в газеті «Громадський голос» про скликання народного віча в Коломиї	17 квітня 1919 р.	140
№ 65	Звернення обласної управи Селянсько-Робітничого Союзу до Державного Секретаріату внутрішніх справ з приводу арешту членів Союзу	25 квітня 1919 р.	141
№ 66	Оголошення в газеті «Республіканець» про скликання загального з'їзду українських інженерів і техніків	25 квітня 1919 р.	142
№ 67	Повідомлення газети «Більшовик» про організацію Галицького бюро при ЦК КП(б)У	25 квітня 1919 р.	143
№ 68	Інформація газети «Наддністрянські вісти» про всенародне віче в Самборі	28 квітня 1919 р.	143
№ 69	Стаття в газеті «Републіка» про події в Закарпатській Україні	29 квітня 1919 р.	144
№ 70	Звернення Державного Секретаріату військових справ до української суспільності щодо збору літератури для вояків	29 квітня 1919 р.	145
№ 71	Інформація польського агента «Становище в так званій Західній Україні»	Квітень 1919 р.	146
№ 72	Редакційна стаття газети «Републіка»: «Свято трудового народу»	1 травня 1919 р.	151
№ 73	Редакційна стаття газети «Республіканець» про відзначення дня 1 Травня	1 травня 1919 р.	152
№ 74	Маніфест УСДП з нагоди відзначення дня 1 Травня	1 травня 1919 р.	153
№ 75	Звернення до українських робітників, опубліковане в газеті «Республіканець» з нагоди 1 Травня	1 травня 1919 р.	156
№ 76	Звіт полковника УГА Густава Ціріца про нараду повітових командантів і комісарів у Стрию 29 квітня 1919 р.	2 травня 1919 р.	157
№ 77	Повідомлення газети «Републіка» про святкування дня 1 Травня в Станиславові	3 травня 1919 р.	159

№ 78	Стаття в газеті «Републіка» про святкування дня 1 Травня в краї	6 травня 1919 р.	161
№ 79	Повідомлення газети «Републіка» про масові віча в Коломиї і Надвірній	7 травня 1919 р.	162
№ 80	Повідомлення газети «Народ» про повітові віча в Отинії і Надвірній	7 травня 1919 р.	163
№ 81—83	Повідомлення газети «Републіка» про з'їзд інженерів і техніків у Станиславові	8—10 травня 1919 р.	165
№ 84	Із звіту сотника УГА І. Ерденбергера про віче в Бережанах	8 травня 1919 р.	170
№ 85	Повідомлення газети «Народ» про окружне віче в Коломиї	9 травня 1919 р.	172
№ 86	Редакційна стаття «Громадського голосу»: «Будьмо готові!»	10 травня 1919 р.	172
№ 87	Інформація в газеті «Громадський голос» про загальноповітові збори організаційних комітетів у Снятині	10 травня 1919 р.	173
№ 88	Повідомлення газети «Републіка» про віче в Бережанах	10 травня 1919 р.	176
№ 89	Редакційна стаття газети «Республіканець» про злуку ЗУНР і УНР та її практичне втілення	15 травня 1919 р.	177
№ 90	Комюніке фінансової комісії Української Національної Ради про стан фінансів	16 травня 1919 р.	180
№ 91	Із протоколу засідання пленуму ЦК КП(б)У про організацію галицького партійного центру	27 травня 1919 р.	181
№ 92	Із протоколу засідання політбюро ЦК КП(б)У про організацію боротьби за владу рад у Галичині	4 червня 1919 р.	182
№ 93	Повідомлення газети «Більшовик» про вибори Комітету Комуністичної партії Східної Галичини та Буковини	6 червня 1919 р.	182
№ 94	З повідомлення газети «Галицький комуніст» про збори групи галицьких комуністів і утворення КПСГ і Б	8 червня 1919 р.	183
№ 95	Редакційна стаття газети «Республіканець» про становище в краї	10 червня 1919 р.	183
№ 96	Кореспонденція газети «Галицький комуніст» про політичне становище у Східній Галичині	15 червня 1919 р.	185

№ 97	Протест Студентської Секції Української трудової партії проти резолюції з'їзду партій із закликом автономії українських земель у складі Польщі	1 липня 1919 р.	187
№ 98	З донесення більшовицьких агентів О. Сладека і А. Петера про перебування в Галичині проїздом з Угорщини	15 липня 1919 р.	188
№ 99	З наказу Львівського повітового командування жандармерії про введення смертної кари за комуністичну агітацію	5 серпня 1919 р.	190
№ 100	Постанова наради в ЦК КП(б)У про роботу в Галичині	10 серпня 1919 р.	191
№ 101	Пастирське послання митрополита Галицького Андрея Шептицького, єпископа Станиславівського Григорія Хомишина, єпископа Перемиського, Самбірського і Сяніцького Йосафата Коциловського до всесесного духовенства і вірних у зв'язку з окупаційним терором	26 серпня 1919 р.	192
№ 102	Редакційна стаття в «Українському прапорі» про становище в краї і політику Антанти	24 вересня 1919 р.	195
№ 103	Із протоколу засідання оргбюро ЦК РКП(б) про організацію підпільної роботи в Україні	27 жовтня 1919 р.	198
№ 104	Протокол засідання оргбюро ЦК КП(б)У про роботу в Галичині і Буковині	28 жовтня 1919 р.	198
№ 105	Телеграма УКРОСТА для редакцій газет про протести трудящих України у відповідь на польський терор у Східній Галичині	6 листопада 1919 р.	200
№ 106	Із звіту Львівського окружного етапного командування жандармерії про політичне і економічне становище у Східній Галичині в жовтні 1919 року	29 листопада 1919 р.	201
№ 107	Лист голови української делегації на Паризькій мирній конференції графа Михайла Тишкевича президенту Євгену Петрушевичу про скликання всеукраїнської конференції	5 січня 1920 р.	202
№ 108	Стаття др. Льонгіна Цегельського в газеті «Український прапор»: «До питання про орієнтацію»	20 січня 1920 р.	203

№ 109	Повідомлення в газеті «Земля і воля» про партійну конференцію УСДП	4 квітня 1920 р.	210
№ 110	Декларація про утворення українського національно-державного союзу та його завдання	10 квітня 1920 р.	212
№ 111	Звіт дирекції польської поліції у Львові про діяльність Української Національної Ради	20 квітня 1920 р.	218
№ 112	Звернення партійної конференції галицьких і буковинських комуністів (м. Київ) до робітників і селян Галичини та Буковини	23 квітня 1920 р.	225
№ 113	Резолюція партійної конференції галицьких і буковинських комуністів про поточний момент	24 квітня 1920 р.	225
№ 114	Кореспонденція газети «Вперед» про поліцейський терор у зв'язку з підготовкою до святкування 1 Травня	29 квітня 1920 р.	226
№ 115	Звернення крайового комітету комуністичної партії Східної Галичини та Буковини при ЦК КП(б)У «До галицького працюючого народу!»	Не пізніше квітня 1920 р.	228
№ 116	Резолюція Першотравневого віча українських робітників у Львові	4 травня 1920 р.	231
№ 117	Доповідна записка члена президії крайового комітету Галичини КП України Федора Конара ЦК компартії України про становище в краї і завдання партії	14 травня 1920 р.	232
№ 118	Доповідь делегації КПСГ III Конгресу Комуністичного Інтернаціоналу	18 червня 1920 р.	236
№ 119	Додаток до доповідної записки Галоркому КП України в ЦК РКП(б) «Сучасне становище Галичини»	20 червня 1920 р.	249
№ 120	Із протоколу засідання політбюро ЦК КП(б)У про необхідність створення Галревкому	30 червня 1920 р.	253
№ 121	Звернення командування Південно-Західного фронту Червоної Армії до червоноармійців із закликом дотримуватися революційного порядку при звільненні Галичини	10 липня 1920 р.	254
№ 122	Інформація в газеті «Земля і воля» про крайову партійну конференцію УСДП і її резолюції	11 липня 1920 р.	256

№ 123	Інформація керівника делегації КПСГ на II конгресі Комінтерну Михайла Левицького центральному комітетові КП(б)У про становище і діяльність партії	12 липня 1920 р.	259
№ 124	Телеграма члена Галбюро ЦК РКП(б) Михайла Левицького голові Раднаркому УСРР Христіану Раковському про діяльність КПСГ в Галичині і Буковині	12 липня 1920 р.	260
№ 125	Лист начальника 2 відділу командування військового округу про відмову селян від призову в польську армію	14 липня 1920 р.	261
№ 126	Циркулярний лист ЦК КП(б)У партійним організаціям про створення Галоркому КП(б)У	20 липня 1920 р.	262
№ 127	Повідомлення газети «Коммунист» про взяття Червоною Армією міста Тернополя	27 липня 1920 р.	263
№ 128	Повідомлення газети «Коммунист» про бойкот галичанами мобілізації до польської армії	31 липня 1920 р.	264
№ 129	З цілком таємної довідки польської державної поліції про Українську Військову Організацію (УВО)	Не раніше липня 1920 р.	265
№ 130	Вступ до довідки польської державної поліції про Українську Військову Організацію (УВО)	Не раніше липня 1920 р.	267
№ 131	Лист військового комісара адміністративного управління штабу Південно-Західного фронту члену Реввійськради фронту Р. І. Берзіну про становище в Галичині	4 серпня 1920 р.	271
№ 132	Із звіту управління поліції Малопольщі генеральному делегатові уряду у Львові про політичне становище в Галичині за липень 1920 р.	6 серпня 1920 р.	273
№ 133	Резолюція I з'їзду представників козацьких Рад українських частин, інтернованих у Чехословаччині	24 серпня 1920 р.	277
№ 134	Лист ЦК КП Галичини до повітових партійних комітетів про завдання партійного і радянського будівництва в ГСРР	9 вересня 1920 р.	279
№ 135	Доповідна записка ЦК Компартії Галичини ЦК КП(б)У про проведену роботу	31 жовтня 1920 р.	281

№ 136	Постанова Народного Комітету УНТП про політичне становище краю	13 листопада 1920 р.	286
№ 137	Витяг із протоколу пленуму ЦК КП(б)У про роботу в Галичині	23 листопада 1920 р.	288
№ 138	Доповідь члена делегації УСРР на мирних переговорах у Ризі Еммануїла Квірінга Голові Раднаркому Христіану Раковському відносно політики УСДП в копії Григорію Чичеріну Наркому ЗС РСФРР	27 листопада 1920 р.	289
№ 139	Доповідь члена делегації УСРР на Ризьких мирних переговорах Еммануїла Квірінга Голові Раднаркому УСРР Христіану Раковському, Секретареві ЦК КП(б)У Станіславу Косіору, Секретареві ЦК РКП(б) Крестинському, Наркомзаксправ РСФРР Григорію Чичеріну про завдання компартії в окупованих Польщею західних областях України	30 листопада 1920 р.	294
№ 140	Статут Всеукраїнської Національної Ради	25 грудня 1920 р.	297
№ 141	Відпис з протоколу установчого зібрання Всеукраїнської Національної Ради	4 січня 1921 р.	302
№ 142	Лист Митрополита Андрея Шептицького з Риму до духовенства і вірних разом з посланням Папи Венедикта XV	28 лютого 1921 р.	304
№ 143	Резолюції Виконавчого Комітету Всеукраїнської Національної Ради	Не раніше 18 березня 1921 р.	308
№ 144	З протоколу засідання Галицького бюро при ЦК(б)У про стан партійної роботи в Східній Галичині	31 березня 1921 р.	312
№ 145	Редакційна стаття в органі ЦК КПСГ газеті «Наша правда»: «Наші завдання»	9 квітня 1921 р.	313
№ 146	Першотравнева листівка Виконавчого Комітету КПСГ до трудящих Східної Галичини	Квітень 1921 р.	319
№ 147	Інформація партійного функціонера КПСГ про суспільно-політичне становище у Східній Галичині	Не раніше квітня 1921 р.	322
№ 148	Інформаційний звіт про Міжпартійний З'їзд у Львові	3—4 червня 1921 р.	331
№ 149	Резолюції українського Міжпартійного Зїзду	3—4 червня 1921 р.	336

№ 150	Інформація газети «Український вістник» про з'їзд мужів довір'я УНТП	5 червня 1921 р.	344
№ 151	Інформація Уповноваженого референта краю Романа Перфецького Уповноваженому для справ закордонних Костю Левицькому про події у Східній Галичині	22 червня 1921 р.	348
№ 152	Резолюція з'їзду українського студентства у Львові 1—3 липня 1921 р.	3 липня 1921 р.	353
№ 153	Угода між Комуністичною партією України і Комуністичною робітничою партією Польщі про Компартію Східної Галичини і включення її до складу КРПП	6 липня 1921 р.	356
№ 154	Цілком таємна доповідна записка Закордоту ЦК КП(б)У Секретареві ЦК Феліксу Кону про становище в Східній Галичині за даними підпілля	14 липня 1921 р.	359
№ 155	Маніфест Центрального Комітету Комуністичної партії Східної Галичини до українських робітників та селян	Липень 1921 р.	365
№ 156	Цілком таємна доповідна записка Закордоту ЦК КП(б)У Секретареві ЦК КП(б)У, Секретареві ЦК РКП, Представникові КПП при Виконкомі Комінтерну і Голові Раднаркому УСРР про політичне становище у Східній Галичині	15 серпня 1921 р.	374
№ 157	Доповідна записка функціонера ЦК КП(б)У про становище у Східній Галичині	28 серпня 1921 р.	380
№ 158	Лист Секретаріату Центрального Комітету КПСГ до всіх комуністичних організацій Східної Галичини про ліквідацію розколу в КПСГ	Серпень 1921 р.	394
№ 159	Резолюція II-го Міжпартійного з'їзду	3 вересня 1921 р.	395
№ 160	Заява Головної ради УСДП Виконкому Комуністичного Інтернаціоналу з проханням прийняти до Комінтерну	5 вересня 1921 р.	398
№ 161	Звернення Народного Комітету УНТП до парторганізацій і мужів довір'я партії	14 вересня 1921 р.	399
№ 162	Редакційна стаття «Українського вістника» про долю України: «Повна чи доміняльна незалежність?»	14 вересня 1921 р.	401
№ 163	Інформаційне повідомлення про другий Міжпартійний З'їзд	8 вересня 1921 р.	405

№ 164	Листівка Українського конскрипційного комітету «Українці міста Львова» із закликом бойкотувати перепис населення	<i>Не раніше 30 вересня 1921 р.</i>	407
№ 165	Урядовий реферат «Польський перепис у Східній Галичині»	<i>Не раніше 30 вересня 1921 р.</i>	409
№ 166	Обіжник Народного Комітету УНТП щодо протестів проти перепису населення у Східній Галичині	<i>Не пізніше 30 вересня 1921 р.</i>	412
№ 167	Донесення Львівського міського управління поліції Львівській дирекції поліції про партійну конференцію КПСГ у Львові	<i>31 жовтня 1921 р.</i>	413
№ 168	Тези, складені для конференції КПСГ у Львові, про політичне становище в Східній Галичині і найближчі завдання КПСГ	<i>Жовтень 1921 р.</i>	414
№ 169	Звернення Української Національної Ради «До українців Галицької землі!» у зв'язку з третіми роковинами листопадових подій	<i>1 листопада 1921 р.</i>	424
№ 170	Інформація заступника Уповноваженого уряду для справ закордонних Григорія Микетя Уповноваженому Костю Левицькому про Конференцію КПСГ у Львові	<i>4 листопада 1921 р.</i>	429
№ 171	Повідомлення газети «Вперед» про заборону вшанування 5-х роковин з дня смерті Івана Франка	<i>8 листопада 1921 р.</i>	431
№ 172	Витяг з протоколу засідання Президії Виконкому Комінтерну про розгляд заяви УСДП щодо її вступу до Комуністичного Інтернаціоналу	<i>19 листопада 1921 р.</i>	432
№ 173	Інформація про становище у Східній Галичині у листопаді 1921 р. у зв'язку з польським проектом автономії краю	<i>Листопад 1921 р.</i>	433
№ 174	Звернення Народного Комітету УНТП до організаторів і мужів довір'я партії	<i>1 грудня 1921 р.</i>	445
№ 175	Витяг з огляду Пресбюро Посольства УСРР в Польщі «В справі Східної Галичини»	<i>14 грудня 1921 р.</i>	449
№ 176	Резолюція Краєвого з'їзду мужів довір'я Української Народної Трудової партії	<i>30 грудня 1921 р.</i>	451

№ 177	Витяг з огляду Прес-бюро Посольства УСРР в Польщі «Галицькі справи»	17 січня 1922 р.	452
№ 178	Витяг з протоколу засідання Краєвого з'їзду мужів довір'я УНТП у Львові	14 січня 1922 р.	453
№ 179	Витяг з огляду Прес-бюро Посольства УСРР в Польщі «У справах Східної Галичини»	17 січня 1922 р.	458
№ 180	Витяг з огляду Прес-бюро Посольства УСРР в Польщі «В таборі еміграції»	21 січня 1922 р.	459
№ 181	Заява Міжпартійної Ради Галичини про визнання Уряду Євгена Петрушевича єдиною представницькою владою	22 січня 1922 р.	461
№ 182	Комунікат про утворення Західно-Українського Товариства Ліги Націй	28 січня 1922 р.	464
№ 183	Звідомлення з третього Міжпартійного з'їзду	28 січня 1922 р.	467
№ 184	Інформація газети «Український прапор» про резолюцію III-го міжпартійного з'їзду у Львові про політичне становище	28 січня 1922 р.	471
№ 185	Резолюція III міжпартійного з'їзду в справі примусової данини	28 січня 1922 р.	473
№ 186	Інформація Міністерства закордонних справ Польщі про громадсько-політичну діяльність митрополита А. Шептицького і його поїздки у Західну Європу та Америку	Не раніше 16 березня 1922 р.	474
№ 187	Стаття в газеті «Український прапор»: «Криза українства», критичний виклад лекції професора Михайла Грушевського у віденському товаристві «Січ»	25 березня 1922 р.	477
№ 188	Повідомлення газети «Громадський вістник» про голодування українських студентів у Львівській в'язниці і заява у зв'язку з цим колегії оборонців	16 квітня 1922 р.	482
№ 189	Кореспонденція в газеті «Український прапор» про голодівку українських студентів у львівській в'язниці	22 квітня 1922 р.	484
№ 190	Лист Голови закордонної групи УНТП Льва Левицького про незгоди в колах української політичної еміграції	30 квітня 1922 р.	486

№ 191	Резолюція першотравневого віча українських робітників міста Львова	4 травня 1922 р.	490
№ 192	Звіт з VI Міжпартійної конференції у Львові	20 травня 1922 р.	491
№ 193	Редакційна стаття «Українського прапора»: «Галицька орієнтація»	8 липня 1922 р.	504
№ 194	Редакційна стаття «Українського прапора»: «Напрямова нашої політики»	28 липня 1922 р.	506
№ 195	Редакційна стаття «Українського прапора»: «Не піддамося!»	26 серпня 1922 р.	509
№ 196	Інформація Військової канцелярії Диктатора Євгена Петрушевича про опір населення Східної Галичини польським окупантам за час 7—14 вересня 1922 р.	Не раніше 14 вересня 1922 р.	512
№ 197	Кореспонденція в газеті «Український прапор» про відгуки на польський проект автономії для Східної Галичини	23 вересня 1922 р.	514
№ 198	Виборча платформа Центрального виборчого комітету Спілки пролетаріату міст і сіл Східної Галичини	Вересень 1922 р.	516
№ 199	Огляд референтом Антоном Петрушевичем французької преси з виділенням матеріалів про Східну Галичину за час 1—10 жовтня 1922 р.	10 жовтня 1922 р.	525
№ 200	Відозва відомих галицьких духовних і політичних діячів «До всього культурного світу»	5 листопада 1922 р.	530
№ 201	Звернення Президента УНРади Євгена Петрушевича «Ваша Всечестносте!» із закликом бойкотувати вибори до польського сейму і сенату	Не пізніше 15 листопада 1922 р.	533
№ 202	Доповідна записка референта західно-українських земель Андрія Жука уряду для справ закордонних: «Заходи в справі західних українських земель Холмщини, Підляшшя, Полісся і Волині» з резолюцією уповноваженого для справ закордонних Костя Левицького	17 листопада 1922 р.	534
№ 203	Комюніке Прес-бюро ЗУНР «Процес комуністів у Львові»	Не раніше 22 листопада 1922 р.	539
№ 204	Стаття з англійської газети «Daily Herald»: «Трагічний фарс польських виборів»	27 листопада 1922 р.	542

№ 205	Декларація українських послів польського сейму і сенату від Волині, Холмщини, Підляшшя і Полісся, виголошена на інавгураційному засіданні сейму і сенату у Варшаві	28 листопада 1922 р.	543
№ 206	Кореспонденція «Українського скитальця» про відзначення 4-ї річниці ЗУНР	1 грудня 1922 р.	545
№ 207	Протокол зборів закордонної групи Української народно-трудової партії у Відні	22 грудня 1922 р.	550
№ 208	Урядовий реферат «Українська Галичина: національні відносини»	1922 р.	555
№ 209	Резолюції Загальної конференції Закордонної групи УНТП у Відні від 8 і 22 грудня 1922 р. та 2 січня 1923 р.	2 січня 1923 р.	564
№ 210	Цілком таємна інформація Постійного Повноважного Представника УСРР у Відні Матвія Калюжного Секретареві ЦК КП(б)У Д. З. Лебедю про відносини в українській політичній еміграції	25 січня 1923 р.	566
№ 211	Стаття др. Євгена Левицького в газеті «Український прапор»: «Наша політика»	10 березня 1923 р.	573
№ 212	Резолюція з'їзду УСДП у Львові в питанні про Східну Галичину	18 березня 1923 р.	578
№ 213	Повідомлення «Українського Скитальця» про день протесту в українських таборах військовополонених проти рішення Ради послів Антанти від 14 березня 1923 р.	25 березня 1923 р.	579
№ 214	Редакційна стаття «Українського прапора»: «Наше вирішення»	31 березня 1923 р.	595
№ 215	Відозва Української Національної Ради «До Українського Народу Галицької Землі»	Березень 1923 р.	598
№ 216	Основні засади для наради Закордонної групи УНТП	Не пізніше 1 квітня 1923 р.	604
№ 217	Лист Закордонної групи УНТП до Народного Комітету партії про нову суспільно-політичну ситуацію і завдання УНТП та її Закордонної групи	20 квітня 1923 р.	610
№ 218	Із звіту Львівського окружного управління поліції прокуратурі Львівського	24 квітня 1923 р.	620

апеляційного суду про діяльність
КПСГ і УСДП

№ 219	Стаття др. Костя Левицького «Не шля- хом роздору»	1923 р.	626
-------	--	---------	-----

2. Національно-культурне відродження

№ 220	Повідомлення газети «Нове життя» про початок роботи української гім- назії в Копичинцях	30 січня 1919 р.	630
№ 221	Стаття газети «Нове життя»: «Віднова шкільництва»	31 січня 1919 р.	630
№ 222	Інформація газети «Республіка» про пресу ЗУНР	2 лютого 1919 р.	632
№ 223	Інформація газети «Нове життя» про культурно-освітнє життя в Заліщиць- кому повіті	6 лютого 1919 р.	634
№ 224	Повідомлення газети «Нове життя» про учительський з'їзд у Станиславові	6 лютого 1919 р.	635
№ 225	Стаття газети «Нове життя»: «Обнов- лення школи»	9 лютого 1919 р.	636
№ 226	Інформація газети «Нове життя»: «Вистави для війська»	9 лютого 1919 р.	638
№ 227	Повідомлення газети «Республіка» про з'їзд учителів	9 лютого 1919 р.	638
№ 228	Резолюції учительського з'їзду	9 лютого 1919 р.	641
№ 229	Стаття газети «Нове життя» про стан освіти	14 березня 1919 р.	641
№ 230	Повідомлення газети «Нове життя» про відкриття курсів по підготовці до учительської семінарії в Станиславові	19 березня 1919 р.	643
№ 231	Резолюції з'їзду вчителів середніх шкіл	27 березня 1919 р.	644
№ 232	Повідомлення газети «Республіка» про створення у місті Станиславові постій- ного театру	4 квітня 1919 р.	645
№ 233	Повідомлення газети «Нове життя» про Шевченківське свято в Коломиї	9 квітня 1919 р.	646
№ 234	Повідомлення газети «Республіка» про концерт Української Республіканської Капели у Станиславові	13 квітня 1919 р.	646

№ 235	Повідомлення газети «Републіка» про початок роботи підготовчих курсів для середніх шкіл	30 квітня 1919 р.	648
№ 236	Зарядження Державного Секретаріату освіти і віросповідань про визнання права прилюдності приватній жіночій гімназії з польською мовою викладання в Станиславові і приватній реальній гімназії з німецькою мовою викладання в Станиславові	Не раніше 11 травня 1919 р.	649
№ 237	Стаття в газеті «Республіканець»: «Вільна школа»	18 травня 1919 р.	650
№ 238	Лист письменника члена Української Національної Ради Петра Карманського Державному Секретаріату преси і пропаганди про передачу авторських прав на видання збірки його поетичних творів	9 жовтня 1920 р.	651
№ 239	Лист Уповноваженого Уряду референта для зв'язку з краєм Ярослава Підляшецького ректору Українського вільного університету в Празі Олександрові Колессі з приводу скорочення набору студентів з краю	30 листопада 1921 р.	652
№ 240	Відповідь ректора Українського вільного університету в Празі проф. Олександра Колесси на лист Уповноваженого уряду референта для зв'язку з краєм Ярослава Підляшецького від 30 листопада 1921 р. відносно залучення до навчання молоді з Галичини	5 грудня 1921 р.	653
№ 241	Звіт Львівського міського управління поліції Львівській дирекції поліції про діяльність таємного українського університету у Львові	17 грудня 1921 р.	654

ЗМІСТ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ	5
НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ ВІДРОДЖЕННЯ	630
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	659
ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ	661

ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА 1918—1923

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

ТОМ 3. КНИГА 2

Редактор
Ярослав Довган
Верстка
Ірини Шумаді
Коректори
Алла Журава,
Лідія Левицька,
Ірина Шумада

Підписано до друку 10.11.2004. Формат 60х90/16.
Гарнітура «Таймс». Умовн. друк. арк. 37,43.

3-38 Західно-Українська народна республіка 1918—1923.
Документи і матеріали. Том 3. Книга 2. — Івано-Франківськ:
Лілея-НВ, 2005. — 680 с.

ISBN 966-668-080-7

ISBN 966-668-095-5 (т. 3, кн. 2)

ББК 63.3(4УКР)614

